

KOREA **KF**
FOUNDATION

PROCEEDINGS

The 15th International Conference on Korean Studies (2022)

By Association of Korean Language Education in Thailand

Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies

Friday, 6th May, 2022

Uang Sai Song Sang Meeting Room, 3rd floor, Digital Education Office,

*Chiang Mai Rajabhat University
and via Zoom/Cloud Meeting*

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

KOREA **KF**
FOUNDATION

PROCEEDINGS

The 15th International Conference on Korean Studies (2022)

by

Association of Korean Language Education in Thailand

**“Teaching Strategies and Teaching Methods in
Korean Studies”**

Friday, 6th May, 2022

Uang Sai Song Sang Meeting Room, 3rd floor, Digital Education Office,
Chiang Mai Rajabhat University
and via Zoom/Cloud Meeting

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Contents

	Page
Preface	E
Contents	F
Opening Speech	I
Articles	
A Case of Teaching and Learning in Korean Language Education Based on Storytelling Principles.	1-7
	Kim Dong Hoan
A Study of Embodying Methods of Korean Cultural Education for Based on the Classification of Cultural Education Content.	8-22
	Ryu Hyun Jung
A Study of Wedding-Wishes in Korean.	23-40
	Parit Yinsen Cherdchai Udomphan
James Scarth Gale, Richard Rutt, Kevin O'Rourke 중심으로 Korean Sijo English Translation Through Foreign Missionaries	41-50
	Margareth Theresia
Research on Korean Literary Works in Classroom at Burapha University	51-66
	Ki Tae Kim Uraiwan Jitpenthom Kim
Meaning Extension of the Word ‘Narcotic’ in Korean	67-88
	Titiwat AngKula
An Analysis of Korean Dirty Jokes: Focusing on Jokes about Korean Buddhist Monk	89-116
	Siwat Surakitbovorn
Presentation of Cultural Content through Teaching Materials for a General Education Course in Korean Language and Culture at Thaksin University students	117-129
	Chittikan Lakariya

스토리텔링에 기반한 한국어교육 교수-학습 방법

김동환(한성대학교)

차 례

1. 스토리텔링 기반 교수-학습 사례
2. 사례에서 원리로
3. 스토리텔링 기반 교수-학습을 위한 제언

한 편의 태국 광고를 보면서 이 발표를 시작합니다.

<TrueMove H: Giving is the Best Communication>

<https://www.youtube.com/watch?v=7s22HX18wDY>

태국의 광고 업계는 최근 국제 무대에서 주목을 받고 있습니다. 각종 광고제에서 감동, 재미, 발상 등에서 각광을 받으며 세계 각국의 광고 지망생들이 연구 대상으로 삼고 있습니다. 발표자의 수업을 듣는 학생들 중 광고를 전공하고자 하는 학생들 역시 그렇습니다. 이 광고는 발표자가 운영하는 수업인 <스토리텔링의 세계>라는 과목에서 진행된 과제 수행 사례의 대상이 된 광고입니다.

1. 스토리텔링 기반 교수-학습 사례

이 강의에서 과제 발표를 맡았던 한 학생(이하 ‘학생 A’라 칭함 - 한국 학생, 광고 분야 지망생)은 ‘감동적인 스토리텔링 광고’를 분석하는 과제를 맡았습니다. 세계 각국의 광고들을 탐색하던 과정에서 앞에서 보여드린 태국의 한 통신사 광고를 접하게 되었고, ‘감동’이라는 키워드에 매우 적합한 사례로 선택하게 됩니다. 이 광고를 분석하던 학생 A는 광고의 기반 언어인 태국어에 대한 경험이 거의 없었기 때문에 어려움을 겪게 됩니다. 상담을 통해 학생 A의 어려움을 전해들은 후 같은 강좌이지만 다른 반에 속해 있는 학생 B(태국 유학생 - ‘기업경영’ 과 ‘문화콘텐츠’ 복수 전공)를 소개하고 협업으로 과제를 수행해보기를 권장했습니다. 두 학생이 협업으로 수행 가능할 것으로 판단되는 몇 가지 아이템도 소개했습니다.

학생 B는 복수 전공을 이수하고 한국 기업에 입사하여 홍보 업무를 담당하는 부서에서 근무하기를 희망하고 있었고, 그동안 이론 과목에서 높은 성과를 달성한 학생입니다. 그런데 주로 문화콘텐츠 학과에서 이루어지는 실습 위주 과목에서는 어려움을 겪고 있었습니다. 일차적으로는 언어가 문제였습니다. 특히 홍보 업무 중 광고가 차지하는 비중이 큰 만큼 광고 분석과 기획이라는 실습 과제를 수행해야 하는데, 광고의 특성인 압축적이고 빠른 언어 수행 때문에 더욱 어려움이 컸고 자신감이 부족했습니다. 이 지점에서 태국 광고를 분석하고자 하는 학생 A의 협업 제안은 솔깃한 제안이었을 것입니다.

2개월 후 학생 A와 학생 B는 영상으로 과제 발표(코로나 19로 인한 온라인 발표)를 진행합니다. 발표 후 두 학생의 역할 분담과 호흡 맞추기에 대해 수강생들은 매우 높은 평가를 했습니다. 과제의 내용 수준도 물론 높은 평가를 받았습니다. 학생 B는 이 광고가 어떤 ‘이야기’를 하고 있는지, 이 광고에 등장하는 캐릭터들의 성격과 상황, 장치 등의 의미는 무엇인지를 차분하게 설명했고, 학생 A는 학생 B의 설명을 바탕으로 이 광고가 전해주는 ‘감동’의 요인 및 전략을 분석했습니다. 학생 A의 단독 과제 수행이었다면 거의 분석해 낼 수 없었을 것으로 보이는 디테일한 요소들 그리고 광고의 맥락이 학생 B와의 협업을 통해 고스란히 모습을 드러낸 셈입니다.

발표 후 피드백 시간을 통해 두 학생은 그들의 협업 전략에 대해 설명했고, 그 핵심은 광고에 ‘한국어 자막 입히기’에 있었습니다. 원래의 광고에서는 태국어(대사)와 영어(자막)를 통해 메시지 전달을 하고 있습니다. 학생 A의 입장에서는 태국어 경험이 거의 없었기에 영어 자막에 의존할 수 밖에 없었으나, 광고가 주는 감동을 고스란히 담아 내기에는 충분하지 않다고 생각했습니다. 또한 한국의 향유자들이 영어 자막을 읽어가면서 광고를 온전히 즐기기에 더더욱 어려움이 있다고 판단했습니다. 그래서 두 학생은 여러 가지로 논의한 끝에 원래의 광고가 전달하고자 하는 ‘이야기’를 최대한 정확하게 전달할 수 있는 한국어 자막을 만들기 위한 과정을 수행하게 되었습니다. ‘설명’이 아닌 ‘이야기 전달’은 생각보다 어려웠고, 특히 어법의 문제는 가장 큰 걸림돌이었습니다. 예를 들어 광고 초반에 아이로 등장하는 캐릭터가 나중에 성인이 되어 자신에게 베풀(Giving)을 보여 준 캐릭터에게 메모를 남기는 상황에서 그 메모의 내용을 번역해야 하는데, ‘~했습니다’ / ‘~했지요’ 체 중에서 어느 쪽으로 할 것인지, ‘환자’ / ‘당신’ / ‘어르신’ 중에서 어떤 지칭어를 사용할 것인지 등은 매우 어려운 것이었습니다.

협업 과제를 성공적으로 마친 후 학생 B는 소감을 묻는 담당교수에게 이렇게 말했습니다. 다음은 그 요지입니다.

“(제2) 언어를 ‘잘’ 구사한다는 것은 결국 여러 선택지 중에서 어떤 ‘선택’이 최선인가를 판단하는 일이다. 한국어를 실제적이고 생산적으로 구사하는 일을 가장 깊이있게 경험했으며, 그 과정에서 익힌 문법, 어법, 어휘, 호칭 등과 같은 언어 문화, 생활 문화 등은 이후 한국어 학습 과정에서 결코 잊히지 않는 토대가 되어줄 것이다. 무엇보다도 신기했던 것은 (학생 A의 표현을 빌리면) 내가 한국어로 ‘(광고 속) 이야기’를 매우 잘 정리해서 들려주더라는 평가였다. ‘한국어로 이야기를 잘 풀어내고 이끌어 가더라’는 평가는 매우 큰 기쁨이었다.”

여기서 추가로 설명해야 할 부분은 ‘한국어로 (광고 속) 이야기를 잘 풀어내고 이끌어 가더라’라는 대목입니다. 이 말에 등장하는 ‘광고’는 다른 광고입니다. 앞에서 살펴 본 태국 광고가 학생 A가 주도적으로 수행할 역할 대상이었다면, 학생 B가 주도적으로 수행해야 할 역할 대상도 있어야 했습니다. 즉 학생 B는 한국의 광고 트렌드를 이해하기 위한 과제를 수행하고자 했습니다. 학생 B는 학생 A에게 조언을 구했고, 학생 A는 담당교수와 협의 후 다음 광고를 추천했습니다. 기업이나 상품을 직접 노출하지 않는 트렌드를 대표하는 광고로, 학생 B가 장차 한국 기업의 홍보 업무를 하게 될 때 참조할 필요가 있는 트렌드라 보았습니다. 이 광고는 짧지만 밝고 따뜻한 느낌을 주지만 정작 어떤 기업이나 상품 광고인지는 잘 드러나지 않는 전략적 트렌드를 보여주는 사례입니다. 이 광고에는 태국인 커플이 등장합니다. 광고를 시청하겠습니다.

<포스코 광고 ‘아름다운 이웃’>

<https://youtu.be/Uff8llu-DJA>

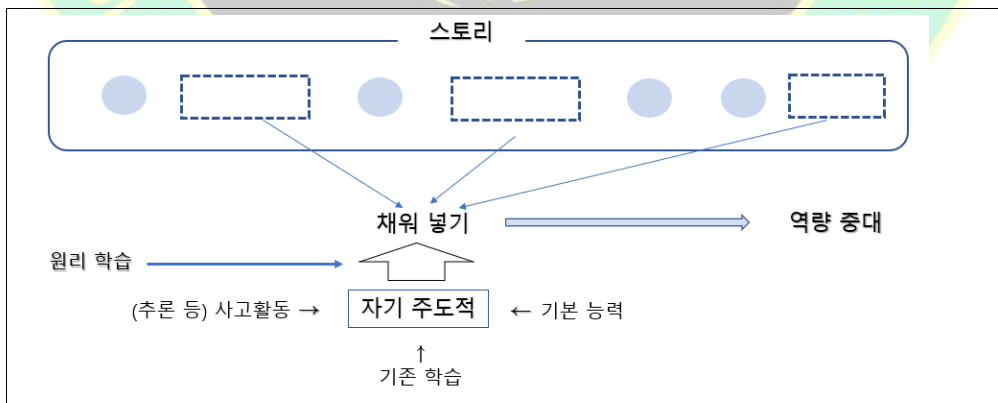
학생 B는 이 광고에 태국어 자막을 입히고, 스토리텔링의 원리를 분석하는 일을 협업 과제의 부분 목표로 설정했습니다. 학생 B의 도움을 받아 이 광고의 뼈대가 되는 이야기를 풀어내어 나레이션과 별도로 태국어 자막으로 설명 텍스트를 추가하는 것입니다. 이 과정에서 학생 A의 ‘한국어 이야기 능력’ 평가가 나온 것입니다.

2. 사례에서 전략적 패턴으로

앞에서 제시한 사례는 그 자체로 긍정적 효과를 거둘 수 있는 효과적인 교수-학습 사례이지만 확장성을 위해서는 전략적으로 활용할 수 있는 패턴을 이끌어 낼 필요가 있습니다. 그리고 그 패턴의 핵심으로는 ‘스토리텔링’을 들 수 있을 것입니다. 언어 학습은 물론이고 다양한 학습 현장에서 스토리텔링이 학습 전략으로 등장한 지는 오래이며, 한국어교육 영역에서도 상당한 논의가 축적되었습니다. 그런만큼 한국어교육에서 스토리텔링이 왜 유의미하고 어떤 활용 방안이 가능한 것인지에 대해서는 다양한 견해가 있습니다. 이 발표에서는 앞서 살펴 본 바와 유사한 여러 경험적 사례들을 바탕으로 발표자의 견해를 말씀드리고자 합니다.

앞선 사례에서 우선적으로 생각해볼 문제는 자기주도적인 학습에서 비롯되는 자신감과 유창함입니다. 자신감과 유창함은 서로 필연적인 관련성을 맺고 있습니다. 이 두 가지는 외국어 학습에서 더욱 중시되는 요소임은 부정할 수 없을 것입니다. 발표자는 이 자신감과 유창함을 지속적으로 유지할 수 있게 해주는 보편적 전략이 스토리텔링 전략이라고 생각하고 있습니다. 주지하다시피 이야기 능력은 인간의 기본 능력이자 기본 능력 중에서 노력 여하에 따라 가장 발전 가능성이 높은 것으로 알려져 있습니다. 최소한의 이야기 뼈대나 일부 구성 요소, 구체적인 메시지가 주어진다면 하나의 이야기를 풀어 낼 수 있다는 것이 그동안의 스토리텔링 이론들이 주목한 ‘이야기 능력’입니다. 결과로 얻은 것을 오래 기억할 수 있도록 해 주는 것도 스토리입니다.

외국어 학습 영역에서는 이 기본적인 이야기 능력을 출발점으로 삼는 활동을 수행하는 과정에서 목표 언어에 대한 기존 학습 요소를 토대로 이해와 표현 능력이 심화되고 체계화될 수 있다고 봅니다. 그동안의 학습 요소를 활용하고 그 빈 자리를 추론 등의 사고 활동과 원리 학습 같은 추가 학습을 통해 채워 나가게 됩니다. 이야기라는 틀과 잠재 능력이 존재하기 때문입니다. 그 결과로 목표 언어 역량이 증대될 것으로 판단됩니다. 기본 능력과 기존 학습 내용을 적극적으로 활용할 수 있다는 점에서 자기주도적 학습이 이루어질 수 있는 여건이 마련된다고 보았습니다. 그 관련 양상을 간단하게 도식으로 나타내면 다음과 같습니다.

앞의 사례에서 학생 B는 과제 수행을 통해, 목표 언어를 모어로 삼고 있는 조력자의 도움을 받고 이미 학습한 내용을 활용하여 말하기 / 쓰기 / 문법 학습 / 어법 학습 등과 관련된 심화된 학습 경험을 얻고 있으며, 학습자 스스로가 뚜렷하게 인식하는 역량 증대가 이루어지고 있

습니다. 다른 어떤 경우보다 시간 대비 학습 효율성이 큰 경우라고 판단했습니다. 이후 다른 유학생들을 대상으로 유사한 과제를 설계하고 수행으로 유도한 결과들이 대동소이하게 유의미한 것으로 판단했기에 교수-학습 방안으로 제시해 보고자 한 것이다.

그렇다면 스토리텔링을 활용한 교수-학습이 지속적으로 활용 가능한 방안으로 자리잡기 위해서는 어떤 접근이 필요할까요? 발표자는 그 접근들은 스토리텔링을 전략적 패턴으로 인식하는 일과 스토리텔링의 원리에 대한 사전 학습이 이루어지는 데서 비롯될 수 있다고 생각합니다

첫째, 전략적 패턴으로 인식한다는 의미는 스토리텔링을 자기 소개나, 미디어 텍스트에서 스토리 읽어 내기 등과 같은 일차적인 활동으로, 그것도 단발적으로 활용하는 것과는 거리가 있습니다. 수업 또는 학습의 목적에 따라 설계하되, 이해와 표현 활동이 긴밀하게 연관되도록 의도하는 것이 중요하다고 봅니다.

앞선 사례에서 보듯 내용 자체가 그대로 하나의 온전한 이야기로 정리될 수 있는 것이 아닌, 제시한 도식에서 보았듯이 채워넣기 활동이 필요한 이해 텍스트를 선정하며, 그 텍스트를 바탕으로 목표어로 또는 특정한 독자를 대상으로 재구성, 재생산하는 표현 활동이 가능한 텍스트 선정이 전략적으로 이루어져야 한다는 뜻입니다. 학생 B가 이해만 또는 표현만 하는 활동으로 이루어지는 과제를 수행했다고 한다면 문법, 어법, 호칭, 문화적 요소 등에 대한 심도있는 탐색은 물론 그에 따른 한국어 심화학습도 이루어지지 않았을 것입니다. 태국 광고 속의 이야기를 번역만 해서 협업자인 학생 A에게 전달하는 과제 수행 역할이었을 때도 마찬가지였을 것입니다. 이처럼 스토리텔링의 전략적 패턴화는 과제 설정 - 목적 설정 - 텍스트 선정 - 이해와 표현 활동의 연계 등이 정밀하게 이루어질 필요가 있습니다.

둘째, 스토리텔링의 원리에 대한 학습은 이야기가 인간의 기본 능력이라는 전제를 인정한다 해도 스토리텔링의 원리에 대한 최소한의 틀이 제공될 때 그 기본 능력이 작동하게 된다는 인식적 기제에 따른 것입니다. 학습자들에게 특정한 원리를 제공할 때 스토리텔링의 초점이 형성되며 그 초점에 따른 이해나 표현 활동이 심도있게 이루어지는 것을 경험할 수 있었기 때문입니다. 물론 제공할 원리는 매우 다양하게 존재합니다. 수업이나 학습 상황에 따라 선택적으로 제시하는 것이 좋을 것입니다.

이런 상황에서 발표자는 학습자들의 진로 또는 직무 능력을 일차적으로 고려합니다. 한국어 학습자의 진로는 다양하게 형성된다고 봅니다. 한국어를 중요한 직무 능력으로 활용하게 되는 분야만이 아닌 다양한 분야들이 존재합니다. 그리고 대부분의 직무 분야에서 공통적으로 기본 능력으로서의 스토리텔링 능력을 중시하는 경향이 전세계적으로 점차 강해지고 있습니다. 이런 측면에서 학습자들의 희망 진로나 직무 분야의 스토리텔링 경향을 고려할 필요가 있다는 결론을 얻었습니다. 가능하다면 분야별 스토리텔링 트렌드가 잘 반영된 스토리텔링 원리를 제제시하고 그 원리를 바탕으로 스토리텔링 텍스트를 분석해서 이해하고 관련된 표현 활동을 수행하게 된다면 한국어 능력은 물론 직무 능력의 기본 소양도 함양하는 효과를 거둘 수 있다고 판단됩니다.

참고로 앞의 사례에서 발표자가 학생 A, B 협업팀에게 제시한 원리는 ‘비즈니스 마케터’들에게 필요한 스토리텔링 원리였습니다. 그 핵심은 두 가지입니다. 하나는 비즈니스 마케팅에서 필요한 스토리텔링의 요소는 ‘분명한 캐릭터’ ‘진실한 감정’ ‘중요한 순간’ ‘구체적인 디테일’이라는 점입니다.(킨드라 홀, 스토리의 과학, 2021 / Kindra Hall, Stories that stick,

2019). 다른 한 가지는 스토리텔링의 가장 기본적인 플롯이라 할 수 있는 ‘지적 정서적 호기심 자극하기’ - ‘발견과 반전으로 긴장 유지하기’ - ‘완벽한 결말 이루기’ 단계론입니다.(다양한 이론서들이 거의 예외없이 소개하고 있음. 대표적인 경우로 <로널드 토비아스, 인간의 마음을 사로잡는 스무 가지 플롯, 2015>을 제시함) 이 두 가지 원리를 제시하기 이전과 이후의 학생 B의 활동 결과물은 큰 차이를 보였습니다. 어휘, 문장, 어법, 내용 선택 등의 양상이 크게 달라졌고 자신이 이끌어낸 결과물에 대한 믿음도 크게 높아졌습니다. 직무와의 연관성을 지닌 스토리텔링 원리를 통해 학습자가 도달하는 성취 수준은 기대했던 정도보다 높았습니다.

3. 스토리텔링 기반 교수-학습을 위한 제언

앞에서 말씀드린 내용들을 바탕으로 두 가지 제언을 하고자 합니다. 하나는 스토리텔링에 기반한 과제 중심 학습(PBL- On Storytelling)이고, 다른 하나는 목표어 학습자와의 협업 학습입니다.

첫째, 과제 중심 학습은 거의 모든 학습 현장에서 활용하고 있으며 한국어 학습 현장에서도 충분히 활용하고 있습니다. 그럼에도 불구하고 다시 이 학습법을 거론하는 것은 스토리텔링에 중심을 둔 과제 생성과 운영이라는 맥락이 더해질 때 이 학습법의 양상이 상당히 달라지기 때문입니다. 특히 스토리텔링의 대상과 목적을 적절하게 설정하고 구체적으로 방향성을 제시할 때 단순히 스토리텔링을 활용하는 경우와는 그 결과가 사뭇 달라집니다. 특히 청자나 독자를 고려한 스토리텔링 목적이 구체적으로 제시될 때 해당 과제 수행에 따른 한국어 학습 내용과 성취 수준이 크게 향상된다는 점을 고려한 제언입니다. 과제는 학습자의 상황을 고려하여 진로 연계성 및 콘텐츠 관심사(미디어 콘텐츠와 연계된 경우)를 반영한 과제를 생성하되, 사전 논의를 거친다면 매우 유용한 PBL 학습법으로 거듭날 수 있을 것이라고 믿습니다. 과제의 구체성은 앞의 사례를 참조하시면 좋겠습니다.

둘째, 목표어 학습자와의 협업은 강의 현장에 따라 정도의 차이가 있겠으나 대체로 어려운 제언일 것으로 판단됩니다. 좀더 전향적으로 고려할 필요가 있다고 생각하여 제언을 드립니다. 이 제언은 한국 내 한국어 교육 현장에서는 교수자의 마인드와 의지만 있으면 다양한 국적의 유학생들과의 협업을 조직할 수 있다는 점에서 가능성이 높습니다. 하지만 해외의 한국어 교육 현장에서는 대부분의 환경에서는 현실적으로 어려움이 따릅니다. 3~4년 전만해도 한국인 유학생이 없는 경우에는 발표자가 의도하는 협업은 사실상 어려웠습니다. 하지만 ‘코로나 19 팬데믹’은 아주 짧은 시간에 그런 환경의 본질적인 변화를 이끌어 내었습니다. 어느 전문가가 지적한 것처럼 20년에 걸쳐 서서히 이루어졌을 상시적 재택 근무라든가 전면적 온라인 강의 등이 1~2년 내에 전격적으로 이루어졌습니다. (스콧 갤러웨이, 거대한 가속, 2021 / Scott Gallaway, Post Corona - from Crisis to Opportunity, 2021), 온라인 학습의 긍정적인 면을 고려하다면 위기가 기회였던 셈입니다.

이러한 환경의 변화를 우리는 적극 활용할 필요가 있습니다. 태국과 한국의 어느 대학 강의 실도 협의가 된다면 실시간으로 연결되어 학습자 간 협업이 가능합니다. 교수자의 강력한 의지만 있다면 그렇습니다. 간단한 업무협약(MOU)만 맺는다면 정규 및 비정규 강의를 막론하고 대학의 강의실과 강의실, 학습자와 학습자 간의 협업을 통한 과제 수행 및 수업 과제 진행

외국인 한국어 학습자를 위한 한국문화 교육의 구체화 방안

- 문화 교육 내용 분류를 바탕으로 -

유현정¹

목 차

1. 서론 및 문제 제기
2. 연구사 검토
3. 한국문화 교육의 구체화 방안
 - 3.1 한국어 교재의 문화 교육 내용 분석
 - 3.2 한국문화 교육의 구체화 방안
4. 결론 및 제언
5. 참고문헌

1. 서론 및 문제 제기

한국어교육 분야에서 한국문화 교육의 중요성에 관한 인식이 확대됨에 따라 한국문화 교육의 구체화를 위한 연구도 활발하게 이어지고 있다. 문화교육은 더 이상 언어교육의 부수적 차원이 아니며, 원활한 의사소통을 위해서는 적극적인 문화교육이 필수적이라는 인식이 확산되었으며, 이에 따라 기존의 문화교육과 차별화되는 구체적인 문화교육 방안 마련이 요구되는 시점이다. 이에 본 연구에서는 그간 축적되어 온 문화교육 관련 연구 결과를 검토하고 실제 한국어 교재의 문화교육 내용을 분석한 결과를 바탕으로 문화교육 내용의 교재화를 감안한 구체적인 문화교육 방안을 구상하여 제시해보고자 한다.

한국문화 교육과 관련된 초기의 연구들에서 공통적으로 인식한 문제는 ‘문화’라는 개념의 광범위하고 다층적인 특성으로 인해 그간의 문화교육이 체계성을 갖지 못하고 다소 개별적이고 자의적으로 이루어져 왔다는 점이었다. 이러한 인식을 바탕으로 광범위한 한국문화 항목 중 한국어교육에 적합한 항목을 선별하고, 이를 문화 항목의 유형 및 학습자 단계별로 체계화하고자 하는 시도가 우선적으로 이루어졌다.

여러 연구자에 의해 다양한 방식으로 활발하게 이루어졌던 문화 항목의 선정과 선별에 관한

¹ 성균관대학교 학부대학 초빙교수

연구는 2010년부터 시행된 국립국어원의 ‘국제 통용 한국어교육 표준 모형’²개발 연구를 통해 체계화를 이루게 되었고, 이는 한국어교육의 ‘지침’으로 활용되도록 명시되었다. 이후의 연구에서는 표준 모형에서 목록화한 문화 항목들을 참고하여 구체적인 교육자료를 개발하고 효율적인 교육방안을 마련하는 것을 중심으로 이루어지게 되었다. 각각의 문화 항목에 따른 세부적인 교육 내용을 구상하고 이를 학습자 단계별로 구체화하여 실제적인 교육 자료를 개발하고자 하는 다양한 연구 결과가 축적되었고, 이는 최근 활발히 개정되고 있는 다양한 한국어 교재 및 한국문화 교재의 문화교육 내용을 구성하는 데 유용한 근거를 제공하고 있다.

표준 모형의 문화 영역은 문화를 ‘성취문화’, ‘행동문화’, ‘정보문화’의 세 가지 범주로 구분하고 각각의 범주별로 세부 항목을 제시하던 방식에서, 문화를 ‘문화 지식’, ‘문화 실행’, ‘문화 관점’의 세 가지 모듈로 구분하는 방식으로 전환되었으며, 이와 함께 문화교육의 방향도 새롭게 설정되었다. 지금까지의 문화교육이 주로 외국인 학습자로 하여금 한국문화를 이해하고, 수용하고, 이에 적응하도록 하는 것을 중심으로 이루어졌다면, 이제는 학습자가 상호문화적 관점에서 다양한 문화 현상의 비교·대조를 통해 문화의 다양성과 특수성을 이해하고, 다양한 문화를 비판적으로 인식하여 성숙한 문화시민으로 성장할 수 있도록 하는 것을 목표로 삼고 있다. 이에 본고에서는 상호문화적 관점의 문화교육이라는 목표를 바탕으로, 이러한 새로운 문화교육의 방향을 효율적으로 구현할 수 있는 문화교육 방안에 관해 모색해 보고자 한다.

2. 연구사 검토

한국문화 교육에 관한 초기의 연구에서는 주로 광범위한 문화 항목 중 교육용 문화 항목을 선별하고, 이를 체계적으로 목록화하여 제시하고자 하는 연구가 활발히 이루어졌다. 일찍이 외국의 문화교육 분야에서는 Tomalin & Stempleski(1994)에서 문화를 ‘산물(Products)’, ‘행위(Behaviors)’, ‘관념(Ideas)’의 세 가지 요소로 구분하여 ‘문화’라는 개념의 구체화를 시도한 바 있었고, Hammerly(1986)에서는 문화를 크게 정보문화, 행동문화, 성취문화로 구분하여 각 문화의 특징과 연계성을 제시하였는데,³ 한국어교육 분야의 한국문화 항목 분류도 주로 이러한 방식을 채택해 왔다.⁴

² 이하 ‘표준 모형’으로 줄여 씀.

³ 정보문화(Information of factual culture) : 일반적인 교육을 받은 원어민이 그가 속한 문화권의 사회, 지리, 역사, 인물 등에 대해 알고 있는 정보나 사실과 관련된 문화.

· 행동문화(Behavioral culture) : 일상생활의 총합에 관련된 것. 한 사회에 속한 사람들이 행동하는 방식은 인간의 기본적인 물질적, 심리적 욕구와 지리적, 경제적, 정치적 환경 그리고 전통을 반영하는데 이러한 행동은 한 사회를 규정짓는 유형으로 그 지역 사람들의 전형적인 행동, 생활양식, 관습 등을 말한다. 의사소통에서 가장 중요한 문화 형태로 외국어 학습에서 강조되어야 함.

· 성취문화(Achievement or accomplishment culture) : 편지, 미술, 음악 등 한 사회의 예술적, 문화적 업적

⁴ 문화 범주와 세부 영역의 구분에 관해 논의한 연구 결과들을 살펴보면 다음과 같다.

- 박경자 외(1997) : 정보문화, 행동문화, 성취문화
- 배현숙(2002) 상징문화, (사회 제도를 포함한) 일상문화, 가치문화
- 조항록(2004) : 언어문화, 일상생활 문화, 성취문화

개별 연구자에 의해 다양한 방식으로 시도되었던 문화 항목의 선별 및 목록화에 관한 연구는 국립국어원의 표준 모형 연구로 집약되었고, 이후의 연구는 주로 표준 모형의 문화 항목을 바탕으로 기존 교육 내용을 비판적으로 분석하여 그 결과를 바탕으로 개선점과 보완점을 제시하고자 하는 방식으로 이루어졌다. 이러한 연구로 오지혜(2013), 조재형 외(2013), 박영미(2014), 장미정(2017), 유현정(2017a), 황예인 외(2021) 등을 들 수 있다. 이 중 조재형 외(2013)는 대학 기관에서 발간된 일반 목적의 한국어 통합 교재의 문화 내용을 다루었고, 오지혜(2013), 박영미(2014)는 문화교육만을 위해 제작된 문화 분리 교재의 문화교육 내용을 분석하였다. 또한 장미정(2017), 유현정(2017a)는 학문 목적의 외국인 학부생 대상 교양 한국어 교재에 나타난 문화 항목을 분석하였으며, 황예인 외(2021)에서는 KSL 교재에 나타난 문화교육의 문제점에 대해 논의하였다.

이렇게 다양한 학습자를 대상으로 제작된 여러 형태의 교재 분석 결과에서 공통적으로 인식된 것은 ‘언어 능력’ 중심의 문화교육에서 ‘문화 능력’ 중심의 언어교육으로 나아가야 한다는 점이었다. 이는 최근 중요성이 강조되고 있는 ‘상호문화적 관점’에서의 문화교육의 필요성으로 연결되었다. 이러한 변화는 표준 모형에서 문화를 독립된 영역으로 설정하여 문화교육의 중요성에 관한 인식을 반영하고, ‘문화 지식’, ‘문화 관점’, ‘문화 실행’의 세 영역으로 구체화하여 문화교육의 목표를 단순한 지식 습득의 차원에서 실행의 차원으로 전환한 것과 논의의 흐름을 같이한다.

이 중 문화 관점 영역은 한국문화와 학습자의 자국 문화, 그리고 세계 문화를 상호문화적 관점에서 교수·학습하고, 문화 비교에 대한 말하기·쓰기 등의 기능 수업과 연계하도록 제시되어 있다. 이는 한국문화에 대한 이해와 수용을 중심으로 하였던 기존의 문화교육 방식에서 탈피하여 적극적인 상호문화적 교육으로 전환함을 의미한다. 표준모형에서 제시한 ‘문화 지식’, ‘문화 실행’, ‘문화 관점’의 특징은 아래의 <표 1>과 같다.

분류	특징
문화 지식	<ul style="list-style-type: none"> · 한국 문화에 대해 선언적 지식을 교수·학습 내용으로 삼음. · 주로 한국어 교사가 주도하는 교실 수업을 통해 전달됨. · 교재의 문화란, 읽기·듣기 텍스트에 교육 내용으로 포함됨.
문화 실행	<ul style="list-style-type: none"> · 한국 문화에 대해 절차적 지식의 실행을 교수·학습 내용으로 삼음. · 한국어 교사나 문화 전문가(강사)가 주도하는 교실 밖 수업을 통해 전달됨. · 체험, 행사, 견학 등의 내용으로 포함됨.
문화 관점	<ul style="list-style-type: none"> · 한국 문화와 자국, 세계 문화를 상호문화적 관점에서 교수·학습함. · 주로 한국어 교사가 주도하는 교실 수업을 통해 전달됨. · 문화 비교에 대한 말하기나 쓰기 등과 같은 기능 수업의 내용으로 포함됨.

· 강현화(2011): 성취문화, 정보문화, 행동문화(언어문화, 일상문화, 가치문화) 등.

<표 1> 표준 모형에서 제시한 ‘문화 지식, 문화 실행, 문화 관점’의 특징

또한 문화 관점 영역에서는, 목표 문화의 발견만을 고집할 것이 아니라 여러 문화를 접하는 개인 간의 만남을 중시해야 한다고 주장한 springer(2009)와, 학습자가 자신의 문화적 신념, 의미, 행동에 기초하여 대화상대자의 문화적 신념, 행동, 의미를 이해하고 다룰 줄 아는 ‘문화 간 화자’가 되어야 한다고 제시한 Byram(1998)의 논의를 바탕으로 타문화권과의 비교·이해가 병행되어야 할 필요성이 있음을 강조하였다. 따라서 문화 관점 영역의 교수 내용은 모든 항목에서 각 나라의 문화에 대한 비교·이해를 포함하도록 제시되었다. 문화 관점 영역의 교수 내용 예시는 아래의 <표 2>와 같다.

중분류	교수내용	숙달도 요구 수준		
		초	중	고
의생활	각 나라의 전통 의상에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라의 상황에 따른 옷차림에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
식생활	각 나라의 전통 음식에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라의 주식과 식습관에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라에서 특별한 날에 먹는 음식에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라의 계절 음식에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라의 상차림에 대한 비교·이해	✓	✓	✓
	각 나라의 식생활 예절에 대한 비교·이해			✓
	각 나라의 주거 형태에 대한 비교·이해		✓	✓
주생활	각 나라의 집 계약 방법과 형태에 대한 비교·이해			✓
	각 나라의 주거 생활양식에 대한 비교·이해		✓	✓

<표 2> 표준 모형의 문화 관점 세부 기술 중 의식주 관련 항목의 교수내용 예시

이를 통해 표준 모형에서 요구하는 문화교육의 방향이 학습자가 한국문화를 이해하고, 수용하는 차원에서 나아가 학습자의 모문화 및 다양한 문화권에 대한 비교·이해를 요구하는 수준으로 전환되었음을 알 수 있다. 이러한 표준 모형의 문화교육 방향 제시에 따라, 이후의 연구는 현행 한국어 교재의 문화교육 내용을 분석하고 검토하여 개선점과 보완점을 모색하는 방향으로 이루어졌다.

유현정(2017b)에서는 고급 단계 한국어 교재의 문화교육 내용을 성취문화, 행동문화, 정보 문화로 나누어 검토한 결과, 교재에 제시되는 텍스트와 학습자에게 요구되는 과제 활동이 유기적으로 연결되어 있지 않은 점을 지적하고, 학습자가 자국 문화와 비교·검토할 수 있는 과제 활동을 제시할 필요가 있음을 제안하였다. 이영경(2017)에서는 한국문화 교육의 목적을

학습자의 문화능력 신장으로 설정하고, 문화능력의 하위 요소를 문화지각능력, 문화해석능력, 문화적용능력으로 구분하였다. 이를 기준으로 현행 한국어 교재의 학습자 활동을 분석하고, 개선된 형태의 학습자 활동 구성 모형을 제시하였다. 그 내용은 아래의 <표 3>과 같다.

문화 능력	활동 유형	활동 종류
문화 지각 능력	배경지식 확인	경험 생각하기, 한국 문화 확인하기, 자문화 확인하기
	지식 습득	읽어 보기, 자료 보고 연습하기, 한국 문화 알기
문화 해석 능력	공통점/차이점 확인	공통점/차이점 생각하기, 타문화 알기
	개방적 태도 함양	원인 생각하기, 정의적 측면 다루기, 가치관 변화에 대해 말하기
	판단과 평가	내 생각 정리하기, 가치 판단하기, 해결 방안 찾기, 토론하기
문화 적용 능력	맥락에 맞는 의사소통	맥락 유추하기, 맥락에 맞게 활용하기, 역할극 하기
	실생활에 적용	조언하기, 추천하기, 실제 쓰임 관찰하기, 설문조사 하기
	생산적 활동	창조적 구상하기, 문화 융합 구상하기, 광고 만들기, 이야기 만들기

<표 3> 학습자 활동과 이에 대응하는 문화 능력의 하위 요소

이 모형에 의하면 문화 지각능력 영역의 배경지식 확인 유형에 ‘한국문화 확인’ 및 ‘자문화 확인’ 활동이 제시되어 있고, 문화 해석능력 영역의 공통점/차이점 확인 유형에 ‘공통점/차이점에 대해 생각하기’, ‘타문화 알기’ 등이 제시되어 있는데, 수업 실례의 내용은 여전히 한국 문화 중심으로 구성되어 있고 ‘확인/확장 질문’에서 학습자 나라의 사례를 간단히 소개하는 정도의 질문만 제시되어 있어, 기존 교재의 학습 활동과 큰 차별점이 있다고 보기 어렵다.

강소영(2020)에서는 이영경(2017)에서 제시한 <표 3>의 학습자 활동 유형을 기준으로 학문 목적 한국어 학습자 대상 문화교재의 학습 활동을 분석하였다. 그 결과, 최근 한국문화 교재의 학습 활동이 문화 비교, 즉 문화의 공통점과 차이점을 조사해보는 과제들이 다수 제시된 경향이 있기는 하지만 단순 비교를 통해 발표 수업으로 끝나는 경우가 대다수여서 문화 간의 의사소통 능력을 함양시키기에는 여전히 무리가 있다고 지적하였다.

이상에서 살펴본 선행연구를 검토한 결과, 최근의 문화교육의 목표는 상호문화적 관점에서의 적극적인 문화교육으로 설정되고 있으며 표준 모형에서도 구체적인 문화 비교 활동을 제안하고 있기에 한국어 교재 및 한국문화 교재에도 문화 간 공통점과 차이점을 조사·발표하는 학습 활동이 다수 제시되고 있는 추세이기는 하지만, 그 내용은 여전히 문화의 단순 비교 및

배운 내용을 확인하는 차원의 학습자 표현 활동에 머물러 있음을 확인할 수 있었다. 또한 목표 문화로서 한국문화 내용을 학습한 후 학습자 문화 및 다양한 타문화에 관한 표현활동으로 이어질 수 있게 유도하도록 제안하고 있는데, 실제 교재의 내용은 여전히 한국문화 내용 제시를 중심으로 구성되어 있는 점도 문제점으로 지적되었다.

이에 본고에서는 다양하게 제시되고 있는 한국어 교재의 문화교육 내용 및 수업 활동 유형을 고찰하고, 이를 바탕으로 학습자의 문화 능력을 향상시킬 수 있는 효율적인 문화교육 내용 및 수업활동 유형에 대해 구상해 보고자 한다.

3. 한국문화 교육의 구체화 방안

3.1 한국어 교재의 문화교육 내용 분석

앞에서 살펴본 내용을 바탕으로 최근의 문화교육 방향은 목표문화인 한국문화뿐 아니라 학습자 모문화 및 다양한 타문화권에 대한 이해를 포함하는 상호문화적 관점을 반영하는 것으로 설정되어 있음을 알 수 있다. 물론 한국어를 배우는 외국인 학습자에게 일차적인 과제는 원활한 한국어 의사소통 능력을 갖추기 위해 필요한 문화적 지식을 습득하는 일이다. 그러나 한국문화 내용만을 일방적으로, 그리고 주입식으로 학습하게 될 경우, 자칫 생소한 문화에 대한 편견과 거부감이 생기는 부작용이 발생할 수도 있다. 따라서 문화는 표면적인 현상뿐 아니라 문화의 형성 배경과 맥락을 파악하고, 다양한 타문화와의 비교를 통해 지식적으로 이해하고 수행하는 연습이 뒤따라야 할 것이다. 그러나 실제 교육현장에서 사용되고 있는 한국어 교재의 문화 관련 내용은 여전히 한국문화에 대해 소개하는 내용을 중심으로 구성되어 있으며, 학습자가 다양한 문화를 비교하여 이해할 수 있는 학습 요소가 부족하다는 점이 지적되어 왔다.

본 장에서는 한국어 교재의 문화 교육 내용을 구체적으로 알아보기 위하여 대학기관에서 발행한 일반 목적 한국어교재의 문화교육 내용을 분석하였다. 비교적 최근에 개정되거나 새롭게 발간된 교재 중 문화 관련 내용의 비중이 상대적으로 높다고 판단되는 3종의 교재를 선정하였으며, 교재 내용 중 표준 모형에서 강조하고 있는 문화 비교와 관련된 내용을 추출하였다. 그 결과는 <표 4>와 같다.

교재별	급별	문화 비교 관련 내용
A 교재	초급	1급 -
		2급 문화 차이에 대한 글 읽기, 문화 차이에 대한 글 쓰기
	중급	3급 세계의 날씨와 지역 정보 소개하는 게임하기 고향 음식 소개하는 글 쓰기 자기 나라의 장소나 활동 소개하는 글 쓰기 (예 : 중국의 만리장성, 이탈리아의 파스타 등.)

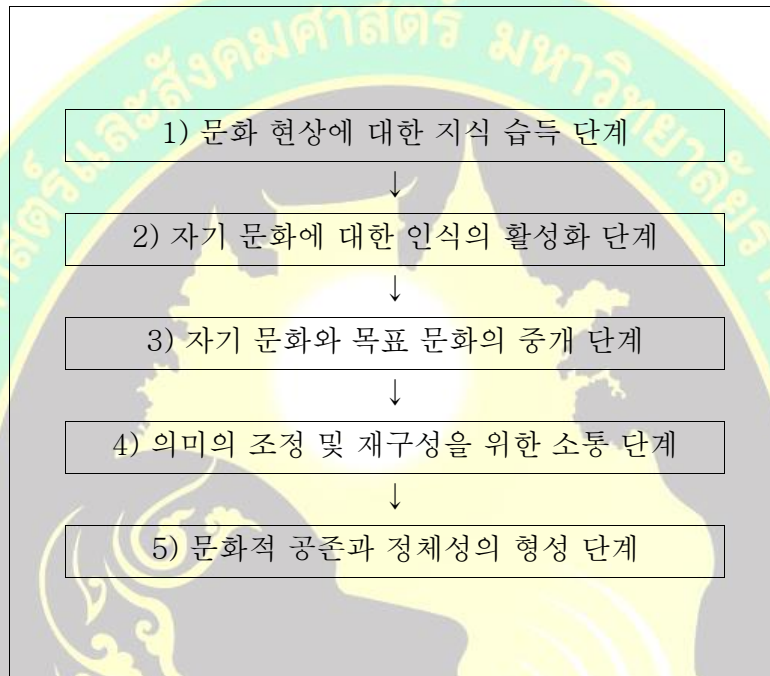
교재별	급별	문화 비교 관련 내용	
	4급	소수민족의 특징에 대한 설명문 읽기, 소수민족의 특징 소개하는 설명문 쓰기 자기 나라의 건국 신화 소개하는 글 쓰기 고향에서 사용하는 외국어 소개하기 나라별 좋아하는 숫자와 싫어하는 숫자 말하기 자기 나라의 대표적인 동식물에 대해 말하기	
	5급	자국의 가족 제도 설명하기, 자국의 가족 정책 소개하기 자국의 사원 모집 절차 소개하기 한국과 자국의 교육 제도 비교하기 자국의 대표적 음식 소개하기, 자국의 유행 소개하기 외국인에게 자국 관광지 추천하기 자국의 강(江)의 역할 소개하기	
	6급	문화 차이에 대하여 비교·대조하여 말하기	
B 교재	초급	1급	인사, 유명한 장소, 물건 사기와 돈, 한국 생활, 음식, 날씨와 계절.
		2급	여가생활과 여가 시간, 옷 사기와 색.
	중급	3급	인사, 날씨의 변화와 사계절, 생활 용품 구입, 생활비 관리와 할인 카 드.
		4급	눈치, 건강과 음식, 도시, 문화 차 이.
	고급	5급	국가 간 원조, 화병, 직장, 생활 체 육, 시, 온돌, 행정구역, 대학생의 수입과 지출, 종교 생활, 훈민정음.
		6급	인생관, 눈치, 북한어, 교육열, 시대 별 화제작, 그때 그 시절, 발명, 드 라마, 가족계획, 유네스코 세계 유 산.
		1) 한국 문화 소개 및 이해 2) '여러분 나라에도 있습 니까?', '여러분 나라에서 는 어떻습니까?', '여러분 나라의 문화를 소개해 보 세요.' 등.	
C 교재	초급	1급	친구의 나라에 대해 날씨 묻고 답하기, 자기 나라 계절 소개하는 글 쓰기 자기 나라 사람들의 취미 조사하여 쓰기
		2급	외국인이 생각하는 한국에 대한 글 읽기

교재별	급별	문화 비교 관련 내용
	3급	고향의 날씨와 삶의 모습에 대해 쓰기 고향의 명절에 대해 쓰기 한국과 고향의 문화 차이를 비교하여 발표문 쓰기
	중급	다양한 한국어의 호칭 사용 이유와 학습자 언어에서의 호칭 쓰기 한국이나 자기 나라의 미신의 의미와 이유를 찾아 소개하기 호주의 개교기념일 행사에 참여한 후 쓴 일기 읽기 태국의 송크란 축제에 대한 대화 듣기
	4급	독일 축제(옥토버페스트)에 대한 소개 듣기 보령 머드 축제를 소개하는 안내문 읽기 힙합 페스티벌을 다녀온 후의 감상 듣기, 플라멩코 공연을 본 후의 감상 듣기 각국의 전통 공연에 대한 감상 말하기 나라 간 휴가 제도 비교하기
	5급	자국의 명소 소개하기 자국의 전래동화에 등장하는 동물에 대해 소개하기 각국의 대표적인 탈 공연 조사하여 발표하기 자연 현상의 공통점과 차이점을 비교하여 설명하기
	고급	여러 나라의 주택 문화에 대한 대화 듣기 나라와 기후별로 다른 가옥의 특징에 대해 말하기 전통 가옥의 특징 설명하기
	6급	역사적으로 중요한 의미를 가지는 기념일에 대해 말하기 경제 발전 과정에 대한 글쓰기 자기 나라의 문화유산에 대해 조사하여 말하기 자기 나라의 대학 교육에 대한 글쓰기

<표 4> 한국어 교재의 문화 비교 관련 내용 및 활동

먼저, A 교재는 초급(1~2급)과 중급(3~4)의 모든 단원 마지막에 ‘문화 산책’ 부분을 두어, 단원의 주제와 관련된 다양한 문화 내용을 소개하고 있었다. 그러나 대부분의 내용은 단원 주제에 맞게 한국문화를 참고적으로 소개하는 내용이며 이를 바탕으로 학습자 나라의 경우는 어떠한지에 대한 질문을 던지는 방식으로 구성되어 있어, 다양한 문화에 대한 내용을 다루고 있다고 보기 어려웠다. 한국문화가 아닌 다른 문화를 다룬 내용으로는 ‘중국의 만리장성’(유명한 장소), ‘이탈리아의 파스타’(유명한 음식), ‘나라별로 좋아하는 숫자와 싫어하는 숫자’, ‘나라별 떡 종류’(특별한 날에 먹는 음식’ 등이 있었다. 또한 ‘문화 산책’ 부분을 별도로 구성한 것이 교재의 형식 면에서 상대적으로 문화교육을 비중있게 다루고 있는 느낌을 주지만 실제적으로는 모든 과제활동이 끝난 후의 마지막에 배치되어 있어 수업의 필수 요소로 다루지

고, 상호문화주의 관점을 반영한 문화교육의 절차에 포함되어야 할 내용을 다섯 가지 단계로 구분하여 제시하였다. 그 내용은 <표 5>와 같다.

<표 5> 황예인 외(2021)에서 제시한 문화교육의 절차와 단계

이 수업 단계 모형은 지식의 습득과 연습에 치중하였던 기존 수업 방식에 비해, 배운 지식을 분석하고, 응용하고, 활용하는 활동에 많은 비중을 두고 있는 것을 알 수 있다. 목표 문화에 대해 배운 지식을 바탕으로 자문화(또는 모문화)를 새롭게 인식하고 비교문화적 활동을 통해 문화적 소통 능력을 향상하고 문화적 정체성을 형성하도록 유도하는 것이다. 이영경(2017)에서 제시한 학습자 활동 단계 및 유형⁵을 참고하여 이 모형을 다음의 <표 6>과 같이 구체화할 수 있다.

단계	목표	교수-학습 내용	학습 활동
도입	배경지식 활성화	- 단원 주제와 관련된 시각자료를 통해 주제에 관한 배경지식을 활성화함. - 단원 주제에 관한 학습자 배경지식 및 경험을 환기시킴.	- 단원 주제에 나타난 한국문화에 관한 배경지식 및 경험을 떠올리고 표현하기. - 단원 주제에 나타난 자문화 및 타문화에 관한 배경지식 및 경험을 떠올리고 표현하기. * 교사 발문 및 질의응답.

⁵ 앞의 <표 3> 참고.

단계	목표	교수-학습 내용	학습 활동
제시	문화 수업 내용 제시 및 내용 이해 확인	<ul style="list-style-type: none"> - 단원 주제와 관련된 한국문화 내용을 학습함. - 학습 내용을 이해하였는지 확인함. - 기존에 알고 있던 내용과 새로 알게 된 내용을 확인·검토함. 	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 한국문화 내용에 관하여 알게 된 내용을 확인하고, 기존에 알고 있던 내용과 비교하여 표현해 보기. * 듣기, 읽기, 듣고 말하기, 듣고 쓰기, 읽고 말하기, 읽고 쓰기, 연습문제 풀이 등.
연습	자문화 소개 및 타문화와 비교 활동	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 한국문화 내용과 관련하여 학습자가 자문화 및 타문화에 관해 알고 있는 것을 확인함. 	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 문화 내용에 대해 자문화, 타문화에 대해 가진 지식을 다양하게 표현해 보기. * 교사 발문, 질의응답 및 발표, 짝 활동, 소그룹 활동, 토의 등.
활용	맥락 찾기 및 표현하기	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 문화 내용이나 문화적 현상이 형성된 배경, 맥락을 파악함. - 문화권별로 문화 내용 및 현상의 배경, 맥락을 형성하게 된 이유, 원인을 비교하여 파악함. 	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 한국문화 내용(항목)이 형성된 역사적 배경, 원인, 맥락 등에 대해 알아보기. - 다양한 문화권별로 차이가 발생하게 된 이유에 관해 조사하고 표현해 보기. * 듣기, 읽기, 검색하기, 교사-학생 간·학습자 간 질의응답 및 토의.
마무리	창조적 활동 및 구상 활동	<ul style="list-style-type: none"> - 학습한 문화 내용을 통시적으로 고찰하고, 이에 관한 학습자의 의견, 견해, 전망, 제안 등을 표현함. 	<ul style="list-style-type: none"> - 새로 알게 된 문화적 현상, 배경, 원인, 맥락 등에 대한 이해를 바탕으로 학습자의 이해나 편견을 바로잡은 경험 표현하기. - 학습한 문화 내용을 바탕으로 한 생각이나 태도의 변화, 개인적·사회적 전망이나 제안 등을 다양하게 표현해 보기. * 듣고 말하기, 듣고 쓰기, 읽고 말하기, 읽고 쓰기, 개인발표, 조별 발표, 자유 작문 등.

<표 6> 한국문화 수업 예시

먼저 수업의 도입 단계에서는 단원 주제와 관련된 다양한 자료를 통해 학습자의 배경지식을 활성화한다. 단원 주제에 나타난 한국문화에 관한 배경지식 및 경험을 떠올리고 표현해 보는 활동, 단원 주제에 나타난 자문화 및 타문화에 관한 배경지식 및 경험을 떠올리고 표현해

보는 활동 등으로 구성할 수 있다.

다음으로 제시 단계에서는 단원 주제와 관련된 한국 문화 내용을 본격적으로 학습한다. 이는 듣기, 읽기, 말하기, 쓰기 등의 다양한 기능 영역을 활용할 수 있으며, 학습자가 한국문화 내용에 관하여 알게 된 내용을 확인하고, 기존에 알고 있던 내용과 비교하여 표현해 보는 활동 등으로 구성할 수 있다.

연습 단계에서는 본격적으로 학습자가 한국문화를 자기 나라 문화 및 다양한 타문화와 비교해 보는 활동을 해보도록 한다. 교사 발문, 질의응답 및 발표, 짝활동, 소그룹 활동, 토의 등을 통해 학습자가 학습한 문화 내용에 대해 자문화, 타문화에 대해 가진 지식을 다양하게 표현해 보도록 유도한다.

활용 단계에서는 학습한 문화 내용이나 문화적 현상이 형성된 배경, 맥락을 파악해 보도록 한다. 문화권별로 문화 내용 및 현상의 배경, 맥락을 형성하게 된 이유, 원인을 비교하여 파악하고, 다양한 문화권별로 차이가 발생하게 된 이유에 관해 조사하고 표현해 보는 활동으로 이어질 수 있도록 구성한다.

마무리 단계에서는 학습자가 학습한 문화 내용을 통시적으로 고찰하고, 이에 관한 학습자의 의견, 견해, 전망, 제안 등을 표현해 보도록 한다. 학습자가 새로 알게 된 문화적 현상, 배경, 원인, 맥락 등에 대한 이해를 바탕으로 학습자의 이해나 편견을 바로잡은 경험을 표현해 보고, 학습한 문화 내용을 바탕으로 한 생각이나 태도의 변화, 개인적·사회적 전망이나 제안 등을 다양하게 표현해 보도록 한다.

이와 같이 수업의 단계별로 학습자가 충분한 시간을 가지고 수업의 단계별로 한국문화를 학습하고, 다양한 문화를 비교하고, 이를 한국어로 표현할 수 있도록 하는 방식을 활용하여 원활한 한국어 의사소통 능력 습득이라는 한국어 교육의 총목표뿐 아니라 표준 모형에서 제안하고 있는 상호문화적 관점의 문화교육을 구체적으로 실현할 수 있을 것으로 기대한다.

4. 결론

최근 문화교육 분야에 상호문화적 관점의 중요성이 반영되면서 한국문화 교육의 목표도 상호문화적 관점을 중심으로 재설정되고 있다. 기존의 문화교육이 한국문화의 이해, 수용을 통한 원활한 한국어 의사소통을 일차적 목표로 삼았다면, 상호문화적 관점에서의 문화교육은 한국문화와 학습자 자문화(모문화)를 포함한 다양한 타문화에 관한 비교문화적 이해와 성숙한 문화인식의 형성을 포함한다. 또한 문화교육의 구체화 작업 중 가장 현실적이고 실제적인 문제인 교재화 방안을 감안할 때, 교재의 문화교육 내용을 선별하는 것과 함께 학습자의 문화능력을 효율적으로 향상시킬 수 있는 구체적인 수업 설계가 요구되는 시점이다.

본 연구는 상호문화적 관점의 문화교육이라는 목표를 바탕으로, 적극적이고 구체적인 문화교육을 구현하기 위한 방안을 모색하는 데 목적을 두었다. 이를 위해 한국문화 교육에 관한 다양한 선행연구 결과를 검토하고, 현행 한국어 교재의 문화교육 내용을 분석하여 문제점과 개선점을 모색하였다. 그 결과를 바탕으로 상호문화적 관점을 적극적으로 반영하는 한국문화 수업 모형을 설계하여 제시하였다.

본 연구는 최근 강조되고 있는 상호문화적 관점의 문화교육의 특성을 바탕으로 기존 문화교육과 차별되는 적극적인 문화교육을 위한 구체화 방안을 제안하였다는 데에 의의가 있다.

그러나 본고에서 제안한 수업 방식을 실제 교육현장에 적용하여 그 효과를 가시적으로 보여 주지 못하였다는 한계를 가진다. 이에 대한 아쉬움을 후행 연구로 기약하면서 부족한 본고의 논의를 마무리하고자 한다.

5. 참고문헌

- 연구논저

- 강소영(2020), 「학문 목적 한국어 학습자 대상 문화 교재의 학습 활동에 대한 연구」, 국제한국언어문화학회 제30차 추계학술대회, 국제한국언어문화학회.
- 강현화(2011), 「한국어 확산 문화 프로그램 연구 보고서」, 문화체육관광부·연세대학교 언어정보연구원.
- 김상수(2007), 「한국어 교재의 말하기 활동 연구」, 동남어문논집 24, 동남어문학회.
- 김정숙(1996), 「담화능력 배양을 위한 읽기 교육 방안」, 한국어교육 7, 국제한국어교육학회.
- 김정숙(1999), 「담화능력 배양을 위한 외국어로서의 한국어 쓰기 교육 방안」, 한국어교육 10-2, 국제한국어교육학회.
- 김중섭(2017), 「국제 통용 한국어 표준 교육과정 적용 연구」, 국립국어원.
- 고예진(2014), 「20세기 초 한국어 교재의 학습활동 연구-1960년대 이전 서양인의 한국어 교재를 중심으로」, 청람어문교육 49권, 청람어문교육학회.
- 박건숙(2006), 「한국어 교재에 나타난 학습활동 연구-1960~1980년대 중반까지 편찬된 교재를 중심으로」, 국어교육연구 17권, 서울대학교 국어교육연구소.
- 박경자 외(1997), 『언어교수학』, 박영사.
- 박영미(2014), 「한국어 문화 분리 교재의 내용 분석」, 다문화와 평화 8권 1호, 성결대학교 다문화평화연구소
- 배현숙(2002), 「한국어 교육에서 문화교육 현황 및 문제점」, 이중언어학 21, 이중언어학회.
- 신현숙(2006), 「한국어 교재에 나타난 학습 활동의 현황과 변천 과정 연구」, 한국어교육 Vol.17 No.3, 국제한국어교육학회.
- 오지혜(2013), 「문화 능력의 재개념화를 통한 한국어 문화 교육 내용 연구 : 문화 교재 분석을 중심으로」, 한국언어문화학 10권 1호, 국제한국언어문화학회.
- 유현정(2017a), 「학문 목적 한국어 교재의 한국문화 교육 내용 분석-고급 단계 한국어 교재와 학부 교양 한국어 교재의 비교 분석을 중심으로」, 국어문학 65, 국어문학회.
- (2017b), 「고급 단계 한국어 교재의 한국문화 교육 실태와 방향성 고찰-비교문화적 관점에서 표현 활동 분석을 중심으로」, 한성어문학 36, 한성어문학회.
- 이미향(2017), 「의사소통의 사회문화적 관점에서 본 한국어 교재의 학습활동 고찰」, 한국언어문화학 Vol.14 No.2, 국제한국언어문화학회.
- 이영경(2017), 「문화능력 신장을 위한 학습자 활동 구성 방안 연구」, 한국외국어대학교 대학원 국어국문학과 석사학위 논문.
- 이해영(2006), 「한국어 교재를 위한 어휘 및 문법 학습 활동 유형」, 외국어로서의 한국어교육 Vol.31 No.-, 연세대학교 한국어학당.

- 장미정(2017), 「외국인 학부생 대상 교양 한국어 교재에 나타난 문화 항목 분석 연구」, 민족연구 69, 한국민족연구원.
- 조재형 외(2013), 「한국어 교재에 나타난 문화교육 내용에 관한 연구」, 어문논집 53호, 중앙어문학회.
- 조향록(1993), 「외국어로서의 한국어 듣기 교육에 관한 일」, 외국어로서의 한국어교육 18권 1호, 연세대학교 한국어학당.
- (2004), 「한국어 문화교육론의 내용 구성 시론」, 한국언어문화학 1권 1호, 국제한국언어문화학회.
- 황예인 외(2021), 「한국어 학습자를 위한 문화교육의 비판적 점검과 교육적 대안의 모색」, 한국언어문학 118, 한국언어문학회.
- Hammerly, H. (1986). *Synthesis in Second Language Teaching : An introduction to Linguistics*. Blaine, Wash : Second Language Publications.(1986)
- Tomalin, B., & Stempleski, S. (1994). *Cultural awareness*. Oxford University Press.
- 한국어 교재
- 서울대학교 언어교육원(2015), 『서울대 한국어』 1AB~6AB, (주) 투판즈.
- 고려대학교 한국어센터(2021), 『고려대 한국어』 1, 2, 3AB, 4AB, 고려대학교 출판문화원.
- 고려대학교 한국어센터(2021), 『고려대 재미있는 한국어』 1~4. 고려대학교 출판문화원.
- 고려대학교 한국어문화교육센터(2013), 『재미있는 한국어』 5~6. 교보문고.
- 성균어학원 한국어학당(2019), 『성균 한국어』 1~6, (주) 도서출판 하우.

The result is as follow;

The factor of using wedding greeting message depend on 1) the intimate between spouse and sender 2) the status or seniority and 3) religion and believe. The strategy of using wedding greeting message are 1) by using only words which mean “congratulation” 2) by using the word or expression which mean “wish well” and 3) by using reminding. The aspect of Korea social and culture which appear through the wedding greeting message are 1) Korea social need to respect the elder 2) believe in supernaturalism 3) the gender equality concept was change 4) the childbearing concept was change and 5) the wedding ceremony was universal.

Keywords : wedding ceremony, Korean, weding greeting message

ความนำ

การแต่งงานคือการที่ผู้หญิงและผู้ชายคนหนึ่งได้ตัดสินใจอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาและได้ทำพิธีในการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยที่มีบุคคลที่สามเป็นพยานหรือให้ความเห็นชอบ ดังนั้นกล่าวได้ว่า พิธีแต่งงานเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลที่สามร่วมเป็นสักขีพยานในการสร้างครอบครัวของเขาทั้งสองคน งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้กล่าวว่า “การแต่งงานเป็นพิธีในกิจกรรมประกาศแก่สังคมให้รับรู้ถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างชายและหญิง หรือที่เรียกว่าคู่บ่าวสาว นั่นก็คือ พิธีการรับรองจากสังคมที่มีผู้อื่นมาร่วมในงานพิธีกรรม” การแต่งงานถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นหนึ่งในพิธีที่ผู้คนในสังคมให้การยอมรับว่าเป็นพิธีที่สำคัญทางสังคม การแต่งงานถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นพื้นฐานของการสร้างสังคม นั่นคือ การสร้างครอบครัวใหม่ตนเอง อนึ่งกระบวนการต่างๆ ของพิธีการแต่งงานจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เช่น สังคมไทยเมื่อจะแต่งงานฝ่ายชายต้องนำเงินสินสอดตามจำนวนที่ฝ่ายหญิงเรียกไปในวันสู่ขอเพื่อมอบให้แก่ฝ่ายหญิง พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธหรืออิสลามหรือคริสต์ เป็นต้น หรือสังคมเกาหลีห้ามแต่งงานในกลุ่มญาติสายตระกูลเดียวกัน (동성동본불혼)² และการกำหนดให้ฝ่ายชายเป็นผู้จัดการที่อยู่อาศัยและฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่จัดหาเครื่องเรือน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกฎหมายก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการแต่งงาน เช่น การกำหนดอายุของผู้ที่จะแต่งงานได้ โดยเฉพาะขั้นตอนที่ถือว่าเป็นสามีภรรยากันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย นั่นคือการจดทะเบียนสมรส หากคู่สมรสได้จดทะเบียนสมรสกันก็จะได้รับการคุ้มครองสิทธิความเป็นสามีและภรรยาได้ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในการจัดพิธีการแต่งงานไม่ได้เกี่ยวข้องกับเจ้าบ่าวเจ้าสาวและญาติของทั้งสองฝ่ายเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชนหรือสังคมด้วย เนื่องจากการจัดพิธีแต่งงานส่วนหนึ่งเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องผูกโยงกับการสร้างความตระหนักในสถานภาพให้แก่คู่บ่าวสาวเอง และสมาชิกในชุมชนไปพร้อมกัน ในแง่หนึ่งงานแต่งงานจึงเป็นมากกว่างานของครอบครัว เพราะจะต้องมีการเชิญบุคคลที่สามให้เข้ามาร่วมเป็นสักขีพยานในการแต่งงานด้วย ซึ่งผู้ที่ได้รับเชิญ

² คำว่า ชนชั้นตามหลักการนับญาติของเกาหลี 8 ในความหมายของสังคมเกาหลี คือ ผู้ที่มีความเกี่ยวพันกันจำนวน”ญาติ“ คือ (5) ลูกพี่ลูกน้อง (4) ลูกพี่ (3) ปู่ย่า(2) พ่อแม่ (1)ลูกพี่ลูกน้องของพ่อ (7) ลูกของลูกพี่ลูกน้องของพ่อ(6) ลูกของลูกพี่ลูกน้องของปู่ และหลานของลูกพี่ลูกน้องของปู่ (8)

ไปร่วมงาน ได้แก่ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน ผู้ใหญ่ผู้ที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวหรือพ่อแม่เจ้าบ่าวเจ้าสาวเคารพ เป็นต้น และเมื่อได้รับเชิญเข้าร่วมงานแต่งงาน นอกจากบุคคลเหล่านี้จะมอบเงินหรือของขวัญเพื่อร่วมแสดงความยินดีแก่ผู้ที่เข้าพิธีแต่งงาน และเป็นการช่วยเหลือการจัดงานแล้ว การกล่าวคำแสดงความยินดีก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ประกอบอยู่ในงานมงคลนี้ด้วย และถือว่าเป็นมารยาทสำคัญที่จำเป็นต้องแสดงออกประการหนึ่ง ทั้งนี้การกล่าวคำแสดงความยินดีถือเป็นการใช้ภาษาตามวัตถุประสงค์ที่แม้จะไม่ซับซ้อนเท่ากับวัตถุประสงค์อื่น เช่น การโน้มน้าวหรือการตอรอง แต่การกล่าวแสดงความยินดีก็เป็นแบบแผนทางภาษาที่สัมพันธ์กับแบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่มาก และหากกล่าวสำหรับการกล่าวแสดงความยินดีกับการแต่งงานแล้ว เนื้อความที่ใช้กล่าวแสดงความยินดีมีใจจะพูดถึงสิ่งดีอันใดก็ได้ แต่ต้องกล่าวถึงสิ่งที่อยู่บนบรรทัดฐานความปรารถนาหรือค่านิยมของสังคมนั้นๆ อีกทั้งยังแปรไปตามปัจจัยอื่น เช่น ฐานะทางสังคมของคู่บ่าวสาว สถานการณ์ทางสังคม ฯลฯ อีกด้วย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นการใช้ถ้อยคำกล่าวแสดงความยินดีสำหรับการแต่งงานใน 3 ประเด็นคือ ปัจจัยของการใช้คำกล่าวคำแสดงความยินดี กลวิธีการกล่าวคำแสดงความยินดีและภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีที่ปรากฏจากคำกล่าวแสดงความยินดี โดยผู้วิจัยได้รวบรวมคำแสดงความยินดีที่ค้นหาจากเว็บไซต์ www.naver.com จำนวน 50 ข้อความมาประกอบการพรรณานาวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นข้างต้น โดยใช้คำค้นหว่า “결혼 축하말 (คำกล่าวแสดงความยินดีสำหรับการแต่งงาน)” ซึ่งคัดเลือกเฉพาะบล็อกข้อความที่มีข้อความจำนวน 10 ข้อความขึ้นไป และเป็นข้อความที่ปรากฏตั้งแต่ปี.ศ.2017 จนถึงปัจจุบันเท่านั้น หากข้อความใดซ้ำกันก็จะเลือกมาเพียงข้อความเดียว ซึ่งข้อความที่คัดเลือกมานี้ปรากฏสองลักษณะคือ คำกล่าวแสดงความยินดีประโยคเดียว เช่น “두 분의 앞날에도 환한 빛이 가득하길 기원합니다(ขอให้อนาคตของทั้งสองท่านเต็มไปด้วยแสงสว่างสดใส)”และคำกล่าวแสดงความยินดีที่มีมากกว่าหนึ่งประโยค เช่น “결혼을 축하드립니다. 어려운일이 생길 때마다 서로를 의지하고 극복하며 좋은일들만 가득하시기를 바랍니다(ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วยครับ ทุกครั้งที่มีสิ่งที่ยากลำบากเกิดขึ้น ขอให้ยืนหยัดด้วยกัน และให้เอาชนะให้ได้ และขอให้เต็มไปด้วยสิ่งดีๆครับ” บทความนี้จะช่วยให้ผู้ที่ศึกษาภาษาเกาหลีได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมเกาหลีที่สัมพันธ์การใช้ภาษา รวมทั้งเข้าใจรากฐานการก่อร่างทางสังคมเกาหลีที่คนคนหนึ่งมาใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อจะเป็นครอบครัว

“แต่งงาน” ถ้อยคำที่ใช้หลอมรวมชีวิตชายและหญิง

คำว่า “แต่งงาน” ในภาษาเกาหลีใช้คำว่า “혼인(婚姻)”และคำว่า “결혼(結婚)” ในปัจจุบันนี้ทั้งสองคำเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันและสามารถใช้ได้ทั้งสองคำ ชา ยงจุน(차영준, 2000) ได้กล่าวว่า แต่เดิมทั้งสองคำนี้มีชื่อที่แตกต่างกัน คือ คำว่า “혼인(婚姻)” มีความหมายว่า “การที่ผู้ชายไปแต่งงานที่บ้านผู้หญิง และการที่ผู้หญิงไปอยู่ที่บ้านผู้ชาย” เป็นคำที่เริ่มปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 15 เป็นคำที่หมายถึง “เจ้าบ่าวและเจ้าสาว” ส่วนคำว่า “결혼(結婚)” มีความหมายว่า “การสัญญาที่จะแต่งงานกัน” จากพจนานุกรมมาตรฐานของเกาหลี(ฉบับออนไลน์) ได้กล่าวว่า คำว่า “혼인(婚姻)” หมายถึง “การที่ผู้ชายและผู้หญิงเป็นสามีภรรยา” และคำว่า “결혼(結婚)” หมายถึง “การสร้างความสัมพันธ์เพื่อจะนำไปสู่การเป็นสามีภรรยาอย่างเป็นทางการ” เป็นคำที่มีความหมายถึงพ่อแม่และญาติพี่น้องของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว นั่นคือ การแต่งงานนอกจากจะมีเจ้าบ่าวและ

เจ้าสาวแล้วยังมีพ่อแม่พี่น้องของทั้งสองฝ่ายเกี่ยวข้องอีกด้วย แต่ในปัจจุบันนี้คำทั้งสองปรากฏใช้ในความหมายเดียวกัน ในปีค.ศ.1994 ตามกฎหมายครอบครัวปรากฏใช้คำว่า “혼인(婚姻)” แต่ไม่ปรากฏใช้คำว่า “결혼(結婚)” เป็นศัพท์ทางกฎหมาย เช่น คำว่า “혼인신고” มีความหมายว่า “การแจ้งการแต่งงานหรือการจดทะเบียนสมรส” คำว่า “혼인서약” มีความหมายว่า “การกล่าวปฏิญาณเป็นสามีภรรยา” แต่ไม่ปรากฏใช้คำว่า “결혼신고” หรือ “결혼서약” (정금식, 2019)

ในส่วนของพิธีการแต่งงานนั้น อย่างที่ทราบกันดีว่า เป็นงานที่จะประกาศถึงการตกลงมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในฐานะของสามีภรรยาของชายและหญิงที่พร้อมจะสร้างครอบครัวด้วยกัน ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแต่งงานนี้ ก็ยังมีนัยทางความหมายเดิมที่ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการจัดงานในปัจจุบันนี้ได้ กล่าวคือคำว่า “แต่งงาน” ภาษาเกาหลีใช้คำว่า “혼인(การแต่งงาน)” ซึ่งคำว่า “혼인(การแต่งงาน)” เป็นคำที่มาจากคำอักษรจีนว่า “昏(昏)” และคำว่า “姻(姻)” เมื่อพิจารณาคำอักษรจีนคำว่า “昏(昏)” เป็นคำที่มีความหมายว่า “ความมืด หรือตอนเย็น” ดังนั้นพิธีแต่งงานจึงมีความหมายว่าเป็นพิธีหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังจากพระอาทิตย์ตกดิน ส่วนคำว่า “姻(姻)” หมายถึงการที่ผู้หญิงเป็นผู้ที่ร่วมพิธีทางเพศ ดังนั้นคำว่า “혼인(การแต่งงาน)” จึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับเวลา ดังนั้นสันนิษฐานได้ว่าการแต่งงานในสมัยโบราณหรือยุคแรกๆ จะเกิดขึ้นในตอนเย็น โดยที่มีผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องกับพิธีดังกล่าว ชา ยงจุน (차용준, 2001) ได้กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ของการแต่งงานกับเวลาตอนเย็นนั้น มีประวัติมาจากเมืองโจวของจีน ซึ่งรูปแบบการแต่งงานในขณะนั้น ผู้ชายจะไปบ้านของหญิงสาวหลังจากพระอาทิตย์ตกดินและเป็นเวลามืดค่ำแล้วจึงทำพิธีแต่งงาน ซึ่งมีความหมายว่าเป็นเวลาของการพบกันของหยินและหยาง ดังนั้นช่วงเวลาที่พระอาทิตย์อัสดงซึ่งเป็นเวลาที่มีการสลับกันระหว่างเวลาในตอนกลางวันซึ่งถือว่าเป็นหยางและเวลาในตอนกลางคืนซึ่งถือว่าเป็นหยินจึงเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแต่งงาน” ในหนังสือ “เยซอ (예서) หนังสือพิธีกรรม” ได้กล่าวไว้ว่า “การแต่งงานเป็นการพบกันของหยินและหยาง” นั่นคือ เป็นการพบกันของผู้ชายซึ่งถือว่าเป็นหยางและผู้หญิงซึ่งถือว่าเป็นหยิน และผู้ชายเมื่อเดินทางกลับบ้านของผู้หญิงเพื่อแต่งงานก็จะเดินทางในเวลากลางวันซึ่งเป็นหยางและจะไปถึงบ้านของผู้หญิงในตอนเย็นซึ่งเป็นเวลาของหยิน ดังนั้นในการแต่งงานในสมัยโบราณจึงเป็นพิธีที่เกิดขึ้นในตอนเย็นหรือเวลากลางคืน

จากแนวคิดที่ว่า การแต่งงานเป็นการพบกันระหว่างหยางและหยินนั้นก็ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน เช่น เสื้อผ้าหรือชุดแต่งงานของผู้ชายและผู้หญิง นั่นคือชุดแต่งงานของผู้ชายเป็นสีน้ำเงิน เกลียนที่นุ่งไปแต่งงานเป็นสีดำ และเสื้อผ้าของผู้ติดตามหรือผู้รับใช้ก็เป็นสีดำ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แทนหยินทั้งสิ้น ส่วนชุดแต่งงานของผู้หญิงเป็นชุดสีแดง ซึ่งเป็นตัวแทนของหยาง กล่าวได้ว่า คำว่าพิธีแต่งงาน (혼례) จึงเป็นพิธีหนึ่งของการรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวกันของหยินและหยาง และเวลาในการจัดพิธีก็ได้ยึดถือเวลาการโคจรของระบบสุริยจักรวาลอีกด้วย การเปลี่ยนเวลาการเป็นหยินและหยางในหนึ่งวันนั้น มีจำนวนสองครั้งคือตอนเช้าและตอนเย็น นั่นคือ ตอนเช้ามีการเปลี่ยนจากหยินเป็นหยาง ส่วนตอนเย็นมีการเปลี่ยนจากหยางเป็นหยิน เมื่อเสร็จสิ้นพิธีแต่งงานก็จะเป็นพิธีการเข้าหอคืนแรกหรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นพิธีการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของหยินและหยาง จึงกล่าวได้ว่า จุดประสงค์ที่แท้จริงของการแต่งงานคือการที่ผู้หญิงและผู้ชายได้มีการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวกันในฐานะสามีภรรยาหรือการที่สามีภรรยาได้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน นั่นเอง สำหรับขั้นตอนการแต่งงานแบบพื้นบ้านของเกาหลีนั้น ปรีศวรร ยินเสน (2554) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการแต่งงานพื้นบ้านของเกาหลีไว้ว่า “การแต่งงานพื้นบ้านเกาหลีประกอบด้วย

ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) ขั้นตอนการสู่ขอ ฝ่ายชายจะส่งจดหมายไปสู่ขอเจ้าสาวโดยการเขียนวันเดือนปีเกิดและเวลาตกฟากของฝ่ายชายส่งไปยังบ้านเจ้าสาว ซึ่งจะห่อด้วยผ้าที่ด้านหนึ่งเป็นสีแดงอีกด้านหนึ่งเป็นสีน้ำเงินหรือสีเขียว สำหรับจดหมายขอแต่งงานจากบ้านผู้ชายจะต้องให้ด้านสีแดงอยู่ด้านนอก และให้ผู้อาวุโสเป็นผู้นำจดหมายนั้นไปยังบ้านผู้หญิง 2) ขั้นตอนการตอบจดหมายสู่ขอ เมื่อฝ่ายผู้หญิงได้รับจดหมายการสู่ขอแล้ว ก็จะเป็นการเขียนตอบตกลงการขอแต่งงานและเขียนวันเดือนปีเกิดและเวลาตกฟากของผู้หญิงส่งกลับไปยังบ้านผู้ชาย โดยห่อด้วยผ้าที่ด้านสีแดงอยู่ด้านในด้านสีน้ำเงินหรือสีเขียวอยู่ด้านนอก 3) ขั้นตอนการนำอ้อมหรือหีบสินสอดไปยังบ้านเจ้าสาว ก่อนที่จะมีการแต่งงานเพื่อนเจ้าบ่าวจะมีการนำอ้อมซึ่งเป็นหีบสินสอดไปมอบให้กับบ้านเจ้าสาว โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่แบกอ้อมไปบ้านเจ้าสาวพร้อมขบวนอ้อม 4) ขั้นตอนการเดินทางไปแต่งงานของเจ้าบ่าว เป็นขั้นตอนที่เจ้าบ่าวจะต้องเดินทางไปพร้อมกับขบวนเกี้ยวเพื่อรับเจ้าสาวกลับมาที่บ้านตนเอง ซึ่งเจ้าบ่าวสามารถขี่ม้าหรือลา และในขบวนเจ้าบ่าวจะมีผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าแสร่วมขบวนด้วย 5) ขั้นตอนการมอบทานป่าให้กับแม่เจ้าสาว นั่นคือ เมื่อเจ้าบ่าวไปถึงบ้านเจ้าสาวก็จะถือทานป่าจำนวนหนึ่งคู่ และแม่เจ้าสาวก็จะออกมารับทานป่าแล้วนำไปวางในห้องของเจ้าสาว 6) ขั้นตอนที่เป็น การนำตัวเจ้าสาวมาที่โต๊ะพิธีแต่งงาน โดยมีพี่เลี้ยงจำนวนสองคนประคองเจ้าสาวออกมา ซึ่งจะต้องเอาผ้าแขนเสื้อปิดหน้าเจ้าสาวไว้ 7) ขั้นตอนการไหว้ฟ้าดินและเทวดา โดยมีเหล่าเป็นเครื่องบูชา ซึ่งจะต้องยกแก้วเหล้าขึ้นระดับสายตาแล้วนำไปเทที่พื้นดินจำนวนสามครั้ง 8) ขั้นตอนการนำด้ายสีแดงและสีน้ำเงินพันเกลียวเข้าด้วยกัน ด้ายสีแดงและสีน้ำเงินเป็นตัวแทนของหยางและหยิน การนำมารวมกันเป็นสัญลักษณ์ว่าเจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้รวมกันเป็นหนึ่งเดียว 9) ขั้นตอนการตีหม้อจากเปลือกน้ำเต้าและนำเปลือกน้ำเต้านั้นมาประกบกันเพื่อแสดงว่าทั้งสองคนได้เป็นบุคคลคนเดียวกัน 10) ขั้นตอนของการส่งตัวเข้าหอ ซึ่งเป็นพิธีที่จะทำในกลางคืน ในสมัยโบราณมีการเผ้าห้องเจ้าบ่าวเจ้าสาวโดยกลุ่มเพื่อนหรือผู้คนในหมู่บ้าน 11) ขั้นตอนของการพาเจ้าสาวกลับไปยังบ้านของเจ้าบ่าวซึ่งอาจทำในวันรุ่งขึ้นหรือหลังจากที่เจ้าบ่าวพำนักอยู่ที่บ้านเจ้าสาวครบสามวัน โดยให้เจ้าสาวนั่งเกี้ยว และเมื่อไปถึงบ้านเจ้าบ่าวก็จะมีขั้นตอนของการทำความเคารพพ่อแม่เจ้าบ่าว และญาติเจ้าบ่าว

ยัง แบแบ (양 배, 2013) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของพิธีแต่งงานของชาวเกาหลี โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ “ในยุคทศวรรษ 1960 เป็นการแต่งงานที่ไม่ใช่การคลุมถุงชน หรือเป็นการแต่งงานโดยการจัดหาคู่ครองให้โดยพ่อแม่ เริ่มมีการแต่งงานตามแบบตะวันตกเกิดขึ้น เป็นการผสมผสานกันระหว่างพิธีแต่งงานแบบพื้นบ้านเกาหลีกับแบบตะวันตก นั่นคือ ชุดแต่งงานมีการสวมชุดแต่งงานแบบตะวันตก และพิธีกรรมแม้ว่าจะจัดที่บ้านก็ตามแต่ก็มีการตกแต่งแบบตะวันตก หรือบางคนจัดพิธีแต่งงานที่โบสถ์ เป็นต้น แต่ก็ยังคงเหลือพิธีแต่งงานแบบพื้นบ้านไว้อยู่บ้าง ในสมัยนี้เริ่มมีค่านิยมในการเดินทางไปฮันนีมูนแต่เป็นการไปฮันนีมูนในประเทศ จากเดิมวันแต่งงานจะต้องมีการดูฤกษ์ยามที่เป็นมงคล แต่ตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นมาเริ่มไม่ได้มีการดูฤกษ์ยาม แต่เป็นการกำหนดวันแต่งงานที่เป็นวันหยุดการทำงาน ในทศวรรษ 1980 เป็นช่วงที่มีการ ปฏิรูปการเมือง สังคมและวัฒนธรรมขนานใหญ่ ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งงานเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่การการแต่งงานแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น ซึ่งมองเห็นได้ถึงการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยมากขึ้น ในปี.ศ.1989 ได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติในการแต่งงานด้วย นั่นคือ ผู้ที่จะแต่งงานด้วยกันจะต้องกำหนดสถานที่อยู่ด้วยกันและจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกัน เนื่องจากในยุคสมัยนี้ถือว่าเป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และผู้หญิงก็สามารถที่จะทำงานนอกบ้านได้แล้ว จึงทำให้การแต่งงานมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น แต่ในปี.ศ.1973 รัฐบาลได้

ประกาศแนวปฏิบัติสำหรับครอบครัว และหนึ่งในแนวปฏิบัติดังกล่าว คือ การสั่งห้ามไม่ให้มีการแต่งงานที่ฟุ่มเฟือย ปี ค.ศ.1980 กระทรวงสวัสดิการสังคมได้ประกาศรายการสิ่งของที่จะเป็นสินสอดหรือของกำนัลให้กับฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเพื่อป้องกันไม่ให้มีการจัดสินสอดหรือของกำนัลที่ฟุ่มเฟือย ในทศวรรษ 2000 เมื่อรัฐบาลได้มีนโยบายการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง(건강한 사회 만들기) กระทรวงสตรีและครอบครัวได้มีโครงการสนับสนุนให้การแต่งงานเป็นแบบเรียบง่ายมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการแต่งงานขึ้น นั่นคือ แนวคิดการไม่แต่งงานมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีการแต่งงานเมื่ออายุมากขึ้น จากเดิมที่มีการแต่งงานในช่วงอายุ 20-24 ปีก็เปลี่ยนเป็น 25-29 ปี สาเหตุของการแต่งงานเมื่ออายุมากขึ้น เนื่องจากผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าสู่สังคมมากยิ่งขึ้นและความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน จึงทำให้แนวคิดการแต่งงานเปลี่ยนไป และในสมัยนี้มีการจัดพิธีแต่งงานโดยการว่าจ้างองค์กรธุรกิจที่ทำหน้าที่รับจัดพิธีแต่งงาน” โค อินจง (도은정, 2019) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการแต่งงานของชาวเกาหลีสมัยปัจจุบันว่าประกอบด้วยขั้นตอนการสู่ขอ โดยทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะนัดพ่อแม่มาพบกันเพื่อสู่ขอการแต่งงานและกำหนดวันแต่งงาน ขั้นตอนการส่งของกำนัลการแต่งงานไปยังบ้านเจ้าสาว ขั้นตอนการแต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงานก็จะจัดพิธีแต่งงานที่สถานที่รับจัดพิธีแต่งงานหรือโรงแรม ปัจจุบันนี้การแต่งงานที่เป็นแนวสากล จะมีขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ การที่แม่ของฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาวจดทะเบียนการปฏิญาณเป็นสามีภรรยา การสวมแหวนให้กันและกัน การกล่าวอวยพรโดยประธานในพิธี ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่คู่สมรสเคารพ การกราบขอขอบคุณพ่อแม่ การถ่ายภาพร่วมกัน และการโยนดอกไม้ เมื่อเสร็จพิธีแต่งงานแล้วก็จะไปขั้นตอนการไหว้พ่อแม่เจ้าบ่าวเจ้าสาว (뉘엿) ซึ่งเป็นพิธีที่ต้องการสืบทอดหรือธำรงรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ และปัจจุบันนี้เมื่อเสร็จพิธีแต่งงานก็จะมีงานเลี้ยง และเจ้าบ่าวเจ้าสาวนิยมเดินทางไปฮันนีมูน

การกล่าวแสดงความยินดีสำหรับการแต่งงาน

จากพจนานุกรมออนไลน์ปีชพอร์ม(비즈포, 2019)ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงความยินดีกับการแต่งงานว่า “เป็นคำกล่าวทักทายเพื่อแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงานและแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้ทั้งคู่มีชีวิตที่ดี มีแต่สิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิตหลังจากที่แต่งงาน เต็มไปด้วยความสุข ซึ่งอาจเป็นคำกล่าวโดยตรงกับคู่บ่าวสาวหรือเป็นการเขียนข้อความส่งให้กับคู่บ่าวสาว คำกล่าวแสดงความยินดีกับการแต่งงานถือว่าการแสดงความจริงใจอย่างหนึ่งต่อคู่บ่าวสาว” ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคำกล่าวแสดงความยินดีกับการแต่งงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งถือว่าการกล่าวเพื่ออวยพรอย่างหนึ่ง เพื่อปรารถนาที่จะให้คู่บ่าวสาวมีแต่ความสุข แต่การกล่าวคำแสดงความยินดีนั้นไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน แต่ควรเป็นประโยคหรือข้อความสั้นๆ และการกล่าวแสดงความยินดียังปรากฏรวมถึงเนื้อหาที่เป็นการอวยพรอีกด้วย

ในการแต่งงานในภาษาเกาหลีนั้น สถาบันภาษาเกาหลีแห่งชาติ(국립국어원, 1992) ได้กล่าวว่า “คำกล่าวแสดงความยินดีในวันแต่งงานส่วนใหญ่ใช้คำว่า “결혼 (혼인)을 축하합니다. (ขอแสดงความยินดีวันแต่งงานครับ) หรือ 경축합니다. (ขอแสดงความยินดีครับ) ส่วนคำพูดกับพ่อแม่ของคู่บ่าวสาวจะพูดว่า “축하합니다 (ขอแสดงความยินดีครับ), 경축합니다 (ขอแสดงความยินดีครับ), 얼마나 기쁘십니까? (ไม่รู้ว่าจะดีใจขนาดไหนครับ)” นอกจากนี้ เมื่อผู้ใหญ่อวยพรคู่บ่าวสาวอาจจะอวยพรให้มีลูกหลายๆ คน หรือบางคนที่เป็นเพื่อนสนิทกันอาจใช้คำกล่าว “잘 살아 (มีชีวิตที่ดีนะ)” ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวอวยพร ดังนั้นเมื่อไปร่วมพิธีแต่งงานก็ต้อง

กล่าวแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวและกับพ่อแม่เจ้าบ่าวเจ้าสาว เช่น 결혼 축하해요.(แสดงความยินดีในการแต่งงานด้วยครับ) 행복하게 살아라. (ขอให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข) เป็นต้น³ ซึ่งคำกล่าวแสดงความยินดีเป็นการปรารถนาที่จะให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่ดี มีความสุขและครองรักกันไปอย่างยาวนาน” การกล่าวแสดงความยินดีจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สภวิชาชีพต่างต้องปฏิบัติในฐานะของมารยาททางสังคม ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้การใช้คำแสดงความยินดีในการแต่งงานมีประเด็นที่สามารถขยายความเข้าใจให้เห็นถึงแบบแผนการใช้ภาษาเกาหลี และมิติทางสังคมวัฒนธรรมเกาหลีได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยของการกล่าวคำแสดงความยินดี

ปัจจัยของการกล่าวคำแสดงความยินดีต่อคู่บ่าวสาวในภาษาเกาหลีคือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการกล่าวแสดงความยินดีนั้นๆ หรือสิ่งที่น่าสนใจประกอบกระตุ้นใจเลือกใช้คำแสดงความยินดี เช่น เมื่อกล่าวว่า “잘 살아라” หมายถึง “ขอให้มีชีวิตที่ดี มีความเป็นอยู่ที่ดี” ในคำกล่าวนี้จะเห็นว่าผู้พูดอาจเป็นเพื่อนของคู่บ่าวสาว หรืออาจเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าคู่บ่าวสาว เป็นต้น ดังนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่ปรากฏในการกล่าวคำแสดงความยินดีมีดังนี้

1) ความสนิทสนม

ความสนิทสนมเป็นความคุ้นเคยหรือความใกล้ชิดกัน ดังนั้นในการใช้ภาษาหากมีความสนิทสนมมากการใช้ภาษาก็จะมีการลดระดับความเป็นทางการ ความสุภาพ และปรากฏลักษณะการล้อเล่น เป็นต้น จากการศึกษาภาษาที่ใช้ในคำแสดงความยินดีต่อคู่บ่าวสาวครั้งนี้พบลักษณะคำกล่าวที่แสดงถึงความสนิทสนมดังนี้

(1) 행복하게 살아라.

ขอให้มีความสุข

(2) 결혼 축하한다.

ยินดีกับการแต่งงานด้วยนะ

(3) 친구야, 결혼 축하해, 꽃길만 가득하길 바래!

เพื่อน, ยินดีกับการแต่งงานด้วยนะ ขอให้เต็มไปด้วยเส้นทางแห่งดอกไม้

(4) 신혼여행 갔다 올 때는 둘이 아니라 셋이 오길 ~ (생략)

ตอนกลับมาจากฮันนีมูนอย่ากลับมาสองคนนะ (ขอให้)กลับมาสามคน

(5) 결혼을 축하하며 두분의 앞날에 행복이 함께하기를 기원합니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วย และขออธิษฐานต่อความสุขในวันข้างหน้าของทั้งสองคนด้วยนะครับ

³ บทความนี้กล่าวเฉพาะคำแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวเท่านั้น ไม่รวมถึงคำกล่าวแสดงความยินดีกับพ่อแม่ของคู่บ่าวสาว

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ คำกล่าวแสดงความยินดีที่ (1) และ (3) ลงท้ายประโยคเพื่อแสดงความสุภาพแบบไม่เป็นทางการ (비격식체) รูปแบบ “해체” คือการลงท้ายประโยคที่ไม่สุภาพ ส่วนประโยคที่(2) เป็นการลงท้ายประโยคที่แสดงความสุภาพแบบทางการ (격식체) ในระดับที่ไม่สุภาพที่สุด ประโยคที่ (4) เป็นการละภาคแสดง และคำว่า “둘이 아니라 셋이 오길” ถือว่าเป็นส่วนที่เป็นการพูดเชิงหยอกล้อ ดังนั้นคำอวยพรที่ (1-4) เป็นลักษณะของคำกล่าวแสดงความยินดีที่ใช้กับเพื่อนหรือผู้ที่สนิทสนมกัน สำหรับประโยคที่ (5) เป็นการลงท้ายประโยคที่แสดงความสุภาพแบบทางการและเป็นการแสดงความสุภาพระดับสุภาพที่สุด และการใช้คำว่า “분” เป็นคำที่แสดงความสุภาพของคำว่า “사람” จึงกล่าวได้ว่าระดับความสนิทสนมที่ปรากฏในการใช้คำแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวนั้น ปรากฏในการแสดงการลงท้ายประโยคที่เป็นการแสดงความสุภาพ การละภาคแสดง และการพูดเชิงหยอกล้อ

2) สถานภาพทางสังคมและความอาวุโส

สถานภาพทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำแสดงความยินดี คำว่า “สถานภาพทางสังคม” อาจเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เพศ อายุ เชื้อชาติ ฐานะ เป็นต้น หรือเป็นสถานภาพที่เกิดขึ้นภายหลังจากเกิด เช่น สถานภาพที่เกิดจากการสมรส สถานภาพทางอาชีพ สถานภาพทางการเมือง สถานภาพทางการศึกษา เป็นต้น สำหรับความอาวุโสเป็นการบอกระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่าใครมีอายุสูงกว่าใคร จากการศึกษาคำแสดงความยินดีการแต่งงานนี้พบว่าการเลือกใช้คำแสดงความยินดีตามสถานภาพทางสังคมและความเป็นอาวุโส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(6) 잘 살아라.

มีชีวิตที่ดีนะ

(7) 행복하게 살아라.

มีชีวิตที่มีความสุขนะ

(8) 두사람의 소중한 결함을 축하드리며 더없이 행복한 부부 되시기를 기원합니다.

ขอแสดงความยินดีกับการรวมกันของทั้งสองคน และขออวยพรให้เป็นสามีภรรยาที่มีความสุขอย่างมากมายครับ

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ คำกล่าวแสดงความยินดี(6) และ (7) เป็นลักษณะของรูปประโยคที่ไม่เป็นทางการ ที่เป็นการแสดงความสุภาพน้อยที่สุดหรือไม่แสดงความสุภาพต่อผู้ฟัง ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กล่าวคำแสดงความยินดีกับผู้รับคำแสดงความยินดีอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน พ่อแม่กับบุตร ญาติผู้ใหญ่กับหลาน ผู้อาวุโสพูดกับผู้น้อย หรืออาจเป็นเจ้านายอวยพรลูกน้อง เป็นต้น คำแสดงความยินดี (8) ลักษณะของคำแสดงความยินดีมีความเป็นทางการสูง เช่น การใช้คำเชื่อมประโยค “-(으)며” เป็นการใช้คำเชื่อมประโยคที่เป็นทางการมาก การใช้คำศัพท์ เช่น “소중한 결함” เป็นการใช้คำที่มีความเป็นทางการสูง การใช้รูป “-이/가 되시기를 기원하다” เป็นการใช้รูปโครงสร้างสำหรับภาษาที่เป็นทางการ ดังนั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กล่าว

คำแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวว่าอาจเป็นลูกน้องส่งข้อความให้กับเจ้านาย หรือผู้น้อยกับผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีสถานภาพ หรือความอาวุโสมากกว่าผู้กล่าวคำแสดงความยินดี

3) ศาสนาและความเชื่อ

ศาสนาและความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้กล่าวคำแสดงความยินดีนำมาใช้ในการตัดสินใจว่าจะเลือกใช้คำแสดงความยินดีลักษณะใด ซึ่งขึ้นอยู่กับศาสนาและความเชื่อของผู้พูดหรือของคู่สมรส จากการศึกษาครั้งนี้พบปัจจัยทางด้านศาสนาและความเชื่อดังตัวอย่างต่อไปนี้

(9) 두분의 앞날에 주님의 은총이 가득하기를 빕니다.

ขออธิษฐานให้อนาคตของทั้งสองเต็มไปด้วยพระคุณแห่งพระเจ้าครับ

(10) 부처님의 자비광명 속에서 두분의 결합이 더욱 빛나라 믿습니다.

เชื่อว่าใต้บุญบารมีแห่งแสงความเมตตาของพระพุทธเจ้าจะทำให้การรวมกันของทั้งสองคน สดใสมากยิ่งขึ้นครับ

(11) 결혼을 축하드리며 모든 이의 축복 속에 행복하게 사시기 바랍니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วย และขอให้ชีวิตที่มีความสุขภายใต้การอวยพรนี้ครับ

(12) 결혼을 축하드리며 복된 새 가정 이루시기 바랍니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วย และขอให้ครอบครัวใหม่ที่มีแต่ความสุขครับ

(13) 건강하고 행복한 부부의 인연이 되길 간절히 기원합니다.

ขออธิษฐานให้มีสุขภาพที่แข็งแรงและมิตรภาพของการเป็นสามีภรรยาที่มีแต่ความสุข

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ คำแสดงความยินดี (9) คำว่า “주님” เป็นคำที่กล่าวชัดเจนว่าหมายถึง “พระเจ้าใน คริสตศาสนา และคำว่า และ “은총” หมายถึง “พระเมตตาของพระเจ้า” ดังนั้น คำกล่าวแสดงความยินดีนี้ผู้พูดหรือ คู่บ่าวสาว หรือทั้งผู้พูดและคู่บ่าวสาวนับถือศาสนาคริสต์ คำอวยพร (10) คำว่า “부처님” หมายถึง “พระพุทธเจ้า” คำว่า “자비” หมายถึง “บุญบารมี” คำว่า และคำว่า “광명” หมายถึง “แสงสว่าง (แห่งธรรม)” เป็นคำที่ปรากฏใช้ใน พุทธศาสนา ดังนั้นคำกล่าวแสดงความยินดีนี้ผู้พูดหรือคู่บ่าวสาว หรือทั้งผู้พูดและคู่บ่าวสาวนับถือพุทธศาสนา คำ แสดงความยินดี (11) คำว่า “축복” หมายถึง “การอวยพรของพระเจ้า” เป็นคำที่ปรากฏใช้ในคริสตศาสนา คำอวย พร (12) คำว่า “복되다” หมายถึง “การได้รับโชค” เป็นคำที่แสดงถึงการเชื่อเรื่องสวรรค์และเทพเจ้า คำอวยพร (13) คำว่า “인연” หมายถึง “มิตรภาพ” เป็นคำทางพุทธศาสนา จึงเห็นได้ว่าผู้กล่าวคำแสดงความยินดีเลือกใช้คำ แสดงความยินดีตามความเชื่อทางศาสนาตามความเชื่อของผู้พูดเองหรือผู้ฟังเองหรือทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งปรากฏคำที่ แสดงถึงศาสนาและความเชื่ออย่างชัดเจน

2. กลวิธีการกล่าวคำแสดงความยินดี

กลวิธีการกล่าวคำแสดงความยินดี คือ ลักษณะรูปแบบของการกล่าวคำแสดงความยินดี เช่น “결혼을 축하합니다. 세상에서 가장 아름답고 행복한 부부되세요. (ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วยครับ ขอให้เป็นผู้สามีภรรยาที่งดงามและมีความสุขที่สุดในโลกครับ)” จากรูปแบบการลงท้ายประโยคด้วย “-(으)세요” เป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้ผู้ฟังได้รับผลหรือเกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น ดังนั้นคำแสดงความยินดีที่เป็นลักษณะการอวยพรข้างต้นนี้เป็นการอวยพรที่เป็นการแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้คู่บ่าวสาวมีความสุข เป็นการกล่าวคำแสดงความยินดีที่ใช้คำอวยพรที่ใช้รูปประโยคเพื่อแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี จากการศึกษาครั้งนี้พบกลวิธีการกล่าวคำแสดงความยินดี ดังนี้

1) การใช้คำแสดงความยินดีเท่านั้น

การใช้คำแสดงความยินดีที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีการกล่าวคำแสดงความยินดีดังนี้

1.1) การแสดงความยินดีโดยใช้คำว่า “축하하다 (แสดงความยินดี)”

(14) 결혼을 축하합니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วยนะครับ

(15) 결혼을 진심으로 축하합니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานด้วยใจจริงครับ

(16) 가내에 경사 맞으심을 축하드립니다.

ขอแสดงความยินดีกับการต้อนรับสมาชิกใหม่ของครอบครัวด้วยนะครับ

(17) 너무나 잘 어울리는 두 사람의 결혼을 축하드립니다.

ขอแสดงความยินดีกับการแต่งงานของทั้งสองคนที่เหมาะสมกันเป็นอย่างยิ่งครับ

จากตัวอย่าง (14) ผู้กล่าวคำแสดงความยินดีใช้การกล่าวโดยใช้คำว่า “축하하다 (แสดงความยินดี)” หลังคำว่า “결혼 (การแต่งงาน)” ซึ่งคำกล่าวนี้นี้ถือว่าเป็นคำกล่าวแสดงความยินดีทั่วไปสำหรับการแสดงความยินดีการแต่งงาน ตัวอย่าง(15) ปรากฏการใช้คำขยายกริยา “진심으로 (ด้วยใจจริง)” ตัวอย่าง (16) ปรากฏการใช้คำว่า “축하하다 (แสดงความยินดี)” หลังคำว่า “가내에 경사 맞으심 (การต้อนรับสมาชิกใหม่ของครอบครัว)” เป็นการแสดงความยินดีกับการมีสมาชิกใหม่ของครอบครัว นั่นคือสมาชิกใหม่ที่เกิดจากการแต่งงาน นั่นเอง ดังกล่าวกล่าวได้ว่า การกล่าวคำแสดงความยินดีลักษณะนี้เป็นรูปแบบของการกล่าวคำแสดงความยินดีเท่านั้น ตัวอย่าง (17) เป็นการกล่าวคำแสดงความยินดีกับการแต่งงานโดยใช้การกล่าวถึงความเหมาะสมเป็นคู่ครองของทั้งสองคนเป็นส่วนขยาย ดังนั้นโครงสร้างของการกล่าวคำแสดงความยินดีปรากฏดังนี้ “คำว่าแต่งงาน/คำแสดงการต้อนรับการเป็นสมาชิกในครอบครัว + 축하합니다” “คำแต่งงาน/คำแสดงการต้อนรับการเป็นสมาชิกในครอบครัว + คำวิเศษณ์ (진심으로)+ 축하합니다”

1.2) การแสดงความยินดี

(18) 두 분 정말 어울립니다.

ทั้งสองท่านเหมาะสมกันอย่างยิ่งครับ

(19) 두 분 정말 천생연분 같습니다.

ทั้งสองท่านเป็นบุพเพสันนิวาสจริงๆครับ

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ ตัวอย่าง (18) เป็นการกล่าวคำแสดงความยินดีโดยใช้คำว่า “어울리다(เหมาะสม)”
ตัวอย่าง(19) ใช้คำพังเพย ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายแฝงถึงการแสดงความยินดีปรากฏอยู่ด้วย

2) การใช้คำแสดงความยินดีที่เป็นการอวยพรที่แสดงถึงความปรารถนา

การใช้คำแสดงความยินดีที่เป็นการอวยพรที่แสดงถึงความปรารถนาเป็นความปรารถนาหรือมุ่งหวังที่จะให้เกิดสิ่ง
ดีๆขึ้นกับคู่บ่าวสาว จากการศึกษาครั้งนี้ปรากฏลักษณะของการกล่าวอวยพรที่แสดงถึงความปรารถนาดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

(20) 행복하세요.

ขอให้มีความสุขนะครับ

(21) 잘 살아라

ขอให้อยู่ดีมีสุขนะ

(22) 두분의 앞날에도 빛이 가득하길 기원합니다.

ขอ(อธิษฐาน)ให้อนาคตของทั้งสองท่านเต็มไปด้วยแสงสว่างครับ

(22) 두분의 앞날에 행복만 가득하길 바라겠습니다.

หวังว่าอนาคตของทั้งสองท่านจะเต็มไปด้วยความสุขเท่านั้นนะครับ

(23) 두분의 앞날에 주님의 은총이 가득하기를 빕니다.

ขออธิษฐานให้อนาคตของทั้งสองเต็มไปด้วยพระคุณแห่งพระเจ้าครับ

(24) 결혼해도 우리 잊지 말고 조카는 셋까지는 허락할게!

แม้ว่าจะแต่งงานไปแล้ว แต่อย่าลืมพวกเรานะ แต่อนุญาตให้เฉพาะหลานสามคนนะ

(25) 백년 해로하세요.

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ คำอวยพร (20) เป็นการกล่าวอวยพรเพื่อให้คู่บ่าวสาวมีแต่ความสุข โดยใช้โครงสร้าง
แบบ “-(으)세요” คำอวยพร (21) เป็นการกล่าวอวยพรเพื่อให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่ดี ซึ่งนอกจากจะหมายถึงความ
เป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแล้วยังหมายถึงความรวมถึงความสุขไว้ด้วย โดยใช้โครงสร้างแบบ “-어라” คำอวยพร
(22) เป็นการกล่าวอวยพรเพื่อให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่สดใส ซึ่งใช้คำแสดงความเปรียบ นั่นคือใช้คำว่า “빛(แสง)”
หมายถึง “ความสดใส ความรุ่งเรือง ความสุข” และใช้โครงสร้างแบบ “-기 기원하다” คำอวยพร (23) เป็นการ

ความสุข ตัวอย่าง(26) เป็นลักษณะของการกล่าวแสดงความยินดีโดยที่ผู้กล่าวได้อบรมสั่งสอน ให้ข้อคิดหรือเตือนสติคู่บ่าวสาว นั่นคือ สามีภรรยาเมื่ออยู่ด้วยกันก็อาจจะมีทะเลาะกัน แต่การทะเลาะของสามีภรรยาเปรียบเสมือนลักษณะของมีดกรีดน้ำ ซึ่งสุดท้ายแล้วก็ต้องจะตัดกันไม่ขาด ดังนั้นจะต้องมีความอดทนในการใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นการนำสุภาษิตมาประกอบการสั่งสอนหรือให้ข้อคิด และยังประกอบด้วยคำกล่าวแสดงความยินดีประกอบด้วย ตัวอย่าง (27) เป็นลักษณะของการกล่าวคำแสดงความยินดีที่ปรากฏลักษณะการสั่งสอนหรือเตือนสติว่าสามีภรรยาจะต้องมีความเข้าใจกันและจะต้องทวงแหวนซึ่งกันและกัน หน่วยของภาคแสดงที่ใช้รูป “-기 바라다” ซึ่งเดิมเป็นการแสดงความปรารถนา แต่ขณะเดียวกันมีความหมายแฝงถึงการสั่งสอนและให้ข้อคิดได้ด้วย โครงสร้างของคำแสดงความยินดีดังกล่าวมีลักษณะเป็นการแสดงการแสดงความยินดีแล้วตามด้วยเนื้อหาการอบรมสั่งสอนหรือให้ข้อคิด

(28) 결혼은 현실이라고 하지요. 힘든 일이 닥쳐와도 부부싸움은 칼로 물베기입니다. 버티십시오 ...!

การแต่งงานกล่าวได้ว่าเป็นความจริงปัจจุบันนะครับ แม้ว่ามีความลำบากเข้ามากระทบ แต่นั่นคือสามีภรรยาทะเลาะกันคือการเอามีดมากรีดน้ำ ขอให้อดทนครับ

(29) 시간이 흘러도 서로를 아끼고 배려해주는 인꼬부부가 되기를 바랍니다. 결혼 진심으로 축하드립니다.

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปแต่ขอให้ เป็นสามีภรณานกหงส์หยกที่มีความห่วงใยกันและมีน้ำใจซึ่งกันและกัน ขอแสดงความยินดีด้วยครับ

(30) 서로에게 가장 좋은 벗이자 사랑 가득한 부부가 되시길 바랍니다.

ขอให้ เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของกันและกันและเป็นสามีภรรยาที่เต็มไปด้วยความรักครับ

จากตัวอย่าง (28) แสดงให้เห็นว่าชีวิตการแต่งงานอาจจะต้องประสบกับเรื่องทุกข์ยากหรือความลำบาก ดังนั้นจะต้องมีความอดทน ตัวอย่าง(29) การสั่งสอนให้ เป็นคู่สามีภรรยาเหมือนนกหงส์หยก นั่นคือ นกหงส์หยกเป็นนกที่ตัวผู้และตัวเมียที่อยู่ด้วยกัน เมื่อตัวผู้ตายตัวเมียก็จะตายตามไปด้วย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักระหว่างสามีภรรยาและการอยู่ด้วยกันไปตลอดชีวิต ตัวอย่าง (30) เป็นการสั่งสอนหรือให้ข้อคิดว่าการอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยา หากได้อยู่ร่วมกันแบบเพื่อนแล้วจะเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นกล่าวได้ว่าการสั่งสอนหรือให้ข้อคิดจากตัวอย่างเหล่านี้เป็นการนำทัศนคติที่มีต่อชีวิตการแต่งงานและการใช้สัญลักษณ์ เช่น นกหงส์หยกและคำว่าเพื่อนมาใช้ในการสร้างคำกล่าวแสดงความยินดี

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าลักษณะการใช้คำกล่าวแสดงความยินดีรูปแบบการสั่งสอนและให้ข้อคิดปรากฏ 10 ลักษณะ ได้แก่ การกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน (ㅇ 해하다) การมีน้ำใจซึ่งกันและกัน (배려하다) การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน (존중하다) การทวงแหวนหรือห่วงใยซึ่งกันและกัน (아끼다) ความรักซึ่งกันและกันให้มากยิ่งขึ้น (서로 사랑하다) ความปรองดองสามัคคีกัน (화목하다) การให้มีความอดทนซึ่งกันและกัน (버티다) การให้มีความรักเช่นเดียวกับตอนที่รักกันใหม่หรือพบกันครั้งแรก (첫 마음처럼 / 첫 만남)⁴

⁴ คำในวงเล็บเป็นคำที่ปรากฏในคำกล่าวอวยพร

ค่านิยมการมีบุตรจำนวนน้อยและส่วนหนึ่งแต่งงานแล้วแต่ก็ไม่ประสงค์จะมีบุตร” ทั้งนี้เนื่องจากการในการเลี้ยงดูบุตร จำเป็นที่จะต้องมีความพร้อมในด้านเศรษฐกิจพอสมควร ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีบุตรน้อย และแนวคิดการแต่งงานเพื่ออยู่ร่วมกันฉันท์เพื่อนจึงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงการเป็นสากลของชาวเกาหลีนั้นปรากฏมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปักยงซุน (박영순, 2022 อ้างจากปริศน์ ยืนเสน, 2554:18) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ชาวเกาหลีนิยมการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสากล” ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมการรับประทานอาหาร วัฒนธรรมการใช้ภาษา รวมถึงวัฒนธรรมการแต่งงานด้วย และจากยัง แบแบ(양 배 배, 2013) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการแต่งงานของเกาหลีได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบตะวันตกตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริศน์ยืนเสน. (2554). *สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี*. สงขลา: กราฟิกเนกซ์.
- 강소영 (2006). *은유 표현을 통해 본 신여성의 사회적 위치*. *어문연구*, 64(1), 5-30.
- 강여영자 외. (2001). *생활 문화와 예절*. 서울:교육과학사.
- 강정립. (2001). *한국사회변동과 혼례문화의 변화: 1940년대~1990년대를 중심으로* (석사 학위논문). 서울:이화여자대학교,
- 고영근. (1996). *우리 언어문화의 뿌리를 찾아서*. 서울:한신문화사.
- 국립국어연구원. (1992). *표준 화법 해설*. 서울:국립국어연구원.
- 권오운. (2001). *알 만한 사람들이 잘못 쓰고 있는 우리말 1234 가지*. 서울:문학수첩.
- 도은정 (2019). “한국과 태국 전통·현대 혼례의 비교를 통한 상호문화 교육 방안”. 제 6 회 한국학-태국학 국제학술대회. 7 월 25-27 일. 송클라นาคาริน대학교, 태국.
- 문정희. (2021). *저출산과 결혼·출산 가치관*. 부산:부산여성가족개발원.
- 박영순.(2000). *한국문화교육론*. 고려대학교.
- 양 배배. (2013). *한국과 중국의 현대 웨딩문화와 웨딩메이크업 변천 비교(석사학위논문)*. 광주:호남대학교.
- 차용준. (2000). *전통문화의 이해*. 전주. 전주대학교.
- Liu, Tianning. (2020). *A Comparative Study of Conceptual Metaphors in Korean and Chinese Expressions about Marriage*. Seoul:Ewa women University.
- 깨소금. (2020). *결혼축하문구 결혼식인사말-결혼축하문자*. สืบค้น 26 มีนาคม 2564, จาก <https://blog.naver.com/yellowiron/222089348054>
- 국립국어원. (2014). *혼인, 결혼*. สืบค้น 26 มีนาคม 2564, จาก https://stdict.korean.go.kr/search/searchView.do?word_no=505537&searchKeywordTo=3
- 우리말어원. (2007). *결혼하다, 혼인하다*. สืบค้น 26 มีนาคม 2564, จาก http://urimal.cs.pusan.ac.kr/urimal_new/read/common/etymon/etymon.asp?ID=442&kind=1

정금식(2019). 혼인법.สืบค้น 26 มีนาคม 2564, จาก <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=3561320&cid=58728&categoryId=58728>

비즈폼. (2019). 결혼축하말.สืบค้น 26 มีนาคม 2564, จาก <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=3331857&cid=51373&categoryId=51373>

외국인 선교사를 통해서 알려진 영역시조¹

- James Scarth Gale, Richard Rutt, Kevin O'Rourke 중심으로-

Margareth Theresia
경희대학교 대학원 박사수료

목차

1. 서론
2. James Scarth Gale (제임스 게일)
3. Richard Rutt (리처드 러트)
4. Kevin O'Rourke (케빈 오룩)
5. 영역 시조 미래, 또한 동남아 언어 번역 시조

국문초록

시조는 한국의 대표적인 시가 갈래중 하나이다. 한국문학을 이해하기 위해서 한국학자 외국인들이 시조 작품을 배워서 한국작가와 그 당시의 배경을 배울 수 있다. 대부분 외국인들이 영역시조를 통해서 시조를 처음 알게 되고 한국어를 더 유창하게 되면 국어 시조를 읽기 시작한다. 그래서 영역시조가 중요한 역할을 맡고 있다. 현재 있는 영역시조는 많이 좋아지고 있는데 수십년동안 과정을 통해서 그렇게 될 수 있다. 한국으로 온 외국인 선교사들은 시조를 많이 번역해서 들어온 다른 선교사들한테 한국에 대해 더 알리기 위해서 만든 것이지만 그 영역시조들은 앞으로 더 큰 역할이 되었다. 시조를 영어로 번역하는 선교사인 게일부터, 그 후계자 러트와 오룩 통해서 영역시조의 발전을 알아보고 앞으로 영어뿐만 아니라 시조가 동남아 언어로 번역하게 되면 좋다.

주제어: 시조, 영역시조, 선교사, 게일, 러트, 오룩

Abstract

Sijo is one of the representative poetry genres in Korea. In order to understand Korean literature, foreigners have to learn Sijo to understand about Korean writers and their background. Most foreigners get to know Sijo for the first time through the English translated Sijo, and when they become more fluent in Korean, they begin to read Sijo in Korean. Therefore, the English translated sijo plays an

¹

important role. The current English translated Sijo has been improving a lot, and it can become so through the process of decades. Foreign missionaries who came to Korea translated many Sijos and made them to inform other missionaries about Korea more. It would be good to learn about the development of the English translated sijo through the missionaries who translates the sijo into English, from Richard Rutt, and his successors, Richard Rutt and Kevin O'Rourke.

Keywords: Sijo, English translated sijo, missionary, James Scarth Gale, Richard Rutt, Kevin O'Rourke

1. 서론

세계화가 된 오늘날에는문학은 한 민족의 재산이 아닌 세계의 재산이 된다. 한국문학도 한국인들만 즐길 수 있는 것뿐만 아니라 세계인들이 즐길 수 있는 시대가 되었다. 번역가의 역할도 커지고 있다. 단순한좋은 번역 작품 통해서 다른 나라 사람들이 어떤 나라의 문학과 문화 가치를 알 수 있다. 한국문학이 다른 언어로 번역하는 것이 수백년 되었고 대부분 영어로 번역하는 것이다. 한국 정부는 1990년대 후반부터 학계는 고전문학 번역의 중요성을 외치며 한국 문학의 외국어 번역 현황에 대한 연구가 많이 시작되었다². 1996년에 한국문학번역원이 설립하기 전에도 이미 번역가가 있고 번역된 작품도 많이 있었다. 한국문학번역원에서 번역할 작품이 2023년에 2,300종으로 예상이 되고 원어민 번역가가 300명 정도 있을 목표³이다.

현재 많이 번역하는 작품이 물론 현대문학작품이지만 그전에 고전작품이었다. 한국작품을 최초로 영어로 번역해서 해외로 지출한 번역가가 바로 James Scarth Gale(제임스 게일)이 아닌가 한다. 게일은 1863년에 태어나서 1888년에 한국에 와서 1927년까지 거의 40년 동안 한국에 살면서 한국과 관련된 것을 많이 번역했다. 그는 개신교 선교사로 왔는데 한국의 필기, 야담, 고소설 등을 영어로 번역해서 외국인들에게 한국문학과 역사를 알렸다⁴. 그의 마지막 책인 『A History of Korean People(한국인의 역사)』는 1927년에 출판되었고 1972년에 Richard Rutt(리처드 러트)가 게일의 삶을 고찰해서 그의 마지막 책을 정리했다⁵.

선교사들은 한국에 와서 다른 선교사나 외국인들 위해서 한국 관련 문화나 문학을 소개해서 번역했다. 서양세계로 한국문학 알리는 역할은 처음으로 선교사들이 많이 했다. 게일은 선교사들의 번역 시대를 열었다. 게일은 귀국해서 몇십년 이후 러트는 그 번역 역할을 이어져

² 강혜정, 「『세계의 시 World Poetry』 (Norton, 1997) 所在 韓國 古典詩의 존재 양상 고찰」, 『어문논집』, vol. 78, 2016, 67면.

³ https://www.ltikorea.or.kr/kr/contents/about_inst_1/view.d, 2020년 11월 23일 오후 12시 19분

⁴ 이상현, 『한국 고전번역가의 초상, 게일의 고전학 담론과 고소설 번역의 지평』, 소명출판, 2013, 11~12면.

⁵ Richard Rutt, 『James Scarth Gale and His History of Korean People』, The Royal Asiatic Society, 1972.

했다. 러트는 1954년에 영국 성공회 사제로 와서 한국문학에 관심이 많아서 활동을 많이 하게 됐다. 게일과 러트가 Transactions of the Royal Asiatic Society Korea Branch에서 활동을 많이 했다. 러트는 Korea Journal(코리아 저널)이라는 잡지 겸 학술지에서도 활동했다.

게일과 러트는 큰 역할 하다가 Kevin O'Rourke(케빈 오록) 한국에 와서 한국문학에 관심이 많아서 한국문학을 공부하고 번역했다. 오록은 1964년에 선교로 한국에 와서 그 때부터 별세까지 한국을 떠나게 못 했다. 선교로 시작했지만 오록은 한국에 있는 대학원 국어국문학과를 다녀서 한국 최초 외국인 국어국문학 박사⁶가 되었다. 대학원생 시절 때부터 한국문학을 영어로 번역 많이 했는데 그 중에 제일 많이 번역한 장르가 바로 시조였다.

시조는 명확하고 짧기 때문에 외국인에게 대표적인 한국 시 장르가 되었다. 그리고 시조는 한국말 글쓰기를 보여준 언어의 유산이라고도 한다. 시조는 노래이면서 시라서 깊이 있고 표현이 더 자연스럽고 가치가 크다⁷. 한시는 한자어를 쓰는 외국인에게 번역하고 소개하는 것이 편하지만 시조는 한자어를 쓰지 않은 외국인에게 번역하고 소개하는 것이 전략적인 방식이 되었다. 시조는 보편적인 것을 잘 보여줄 수 있는 것뿐만 아니라 오랫동안 형식을 유지하고 있어서 대표적인 한국 시가 되었다. 그래서 한국 문학, 특히 한국 시를 소개할 때 대부분 한국 시조를 선택하게 되었다. 영역 시 중 제일 많이 나온 갈래도 시조이기 때문에 영어 연구가 많이 있는 갈래이다.

시조는 외국인에게 한국 대표적인 갈래이기 때문에 외국인에게 어떻게 소개하게 되는지 살펴보고자 한다. 시조 번역은 영어, 중국어, 일본어, 프랑스어 등 번역이 되어 있지만 세계에서 가장 영향력이 크고 학자들이 많이 쓰고 있는 영어 번역의 역사를 주로 살펴보고자 한다. 강혜정⁸은 게일, Homer B. Hulbert (호머 헐버트), Mark Napier Tropolle (마크 트롤로프)를 통해서 20세기 전반기 고시조 영역의 의의를 살펴본 후 시조 영역 시도하던 시대가 19세기 말이고 게일의 『남훈태평가』를 통해서 시조가 외국인 독자에게 더 친숙한 번역으로 되었다. 그래서 게일이 영역 시조 역사에 제일 중요한 인물이라고 할 수 있다. 선교사로서 다른 선교사한테 소개할 목적으로 시조를 번역했던 게일부터 한국학자가 된 러트로, 그리고 최초 외국인 국어국문학 박사 오록을 통해서 어떻게 영역시조의 번역이 변했는지와 얼마나 있는지 살펴보고자 한다.

2. James Scarth Gale (제임스 게일)

시조를 번역한 최초의 서양인은 바로 제임스 게일(James Scarth Gale)이다. 게일은 1888년에 와서 1927년까지 한국에 체류했다. 40년동안 여러 가지 한국에 관한 책이나

⁶ <https://www.insight.co.kr/news/309352>, 2021년 9월 27일 오후 9시 51분

⁷ 조동일, 『시조의 넓이와 깊이』, 푸른사상, 2017, 18면.

⁸ 강혜정, 『20세기 前半期 古時調 英譯의 展開樣相』, 국내박사학위논문 고려대학교 대학원, 2014.

기사를 쓰고 번역을 했다⁹. 그렇지만 러트는 게일의 쓴 역사서 『A History of Korean People』을 다시 정리해서 게일에 대해 알고자 한 후에 게일의 관련 연구가 시작하게 되었다. 게일은 주로 선교, 한국 역사, 한국어, 한국 문학 등에 대해 썼다. 한국문학 관련 출판한 단행본은 한국민담 『Korean Folk Tales』, 구운몽 『The Cloud Dream of the Nine』, 한국사 『A History of Korean People』이다. 그 외에 잡지에서 한국 설화, 소설, 시 등을 개재했다. 그래서 게일 관련 연구는 주로 고소설 번역이다¹⁰.

게일은 1894년에 4권을 『The Korea Repository』에 썼다. 그런데 제목은 “Odes on life, Lone Songs, Korean Songs”으로 시조는 노래로만 소개했다. 1927년에 마지막 글을 쓰기 전에 게일은 『남훈태평가』를 번역하여 적어도 30편의 시조를 번역했지만 그와 같은 시기에 번역을 했던 다른 번역가들은 시조를 시조라고 부르지 않았다¹¹. 1895년 4월 『Korean Repository』의 4편 번역문 외에도 게일은 1898년 12월호까지 14편의 번역문을 추가로 개재했다. 평시조는 14편, 사설시조는 4편이었다. 그리고 1924년 7월호부터 1927년 9월호까지 게일은 『The Korea Mission Field』에 또 다른 15편의 시조 번역본을 개재했다. 그러나 그 중 2편은 이전에 2편의 번역문과 겹쳤다. 모든 번역 작업은 『남훈태평가』에 있었다. 전체적으로 게일의 시조 번역문은 31편이었다¹².

게일은 다양한 문학 작품, 특히 시조를 영어로 번역한 선교사였다. 그래서 영역 시조를 연구하면 게일이 빠질 수 없다. 신은경¹³에 따르면 시조 번역가로써 게일의 작업은 세 가지 큰 의미가 있다. 첫째, 시조를 '영어식' 시조로 번역하였으므로 번역된 형태는 일종의 한국 시조와 영시의 혼성체라고 볼 수 있다. 둘째, 선교사들에게 한국에 대한 유용한 정보를 제공하기 위해 사용되었던 기독교 잡지인 『The Korea Repository』와 『The Korea Mission Field』에 번역본이 게재되었다. 셋째, '시조가사'를 '시적 형식'으로 변환한다. 과거에는 시조가 가사와 리듬이 있는 노래로 인식되었지만 오늘날 시조는 시로 읽혀 때로는 낭송되기도 한다.

게일은 한국문학 영어 번역자로서 큰 역할이 있기 때문에 게일의 고소설과 시조 번역에 관한 연구는 많이 있었다. 영역시조도 역시 중요한 번역자 있기 때문에 연구할 때 게일의 번역물을 꼭 살펴해야 한다.

⁹이상현, 『한국 고전번역가의 초상, 게일의 고전학 담론과 고소설 번역의 지평』, 소명출판, 2013, 11면.

¹⁰이상현, 『한국 고전번역가의 초상, 게일의 고전학 담론과 고소설 번역의 지평』, 소명출판, 2013, 19~21면.

¹¹ Rutt, Richard. The Bamboo Grove : an Introduction to Sijo / Edited and Translated by Richard Rutt ; [with a New Preface Foreword by David R. McCann]., 1998, 9면.

¹²신은경, 「A Reception Aesthetic Study on Sijo in English Translation: The Case of James S. Gale」, 『Seoul Journal of Korean Studies』 26.1, 2013, 187~188면

¹³신은경, 「A Reception Aesthetic Study on Sijo in English Translation: The Case of James S. Gale」, 『Seoul Journal of Korean Studies』 26.1, 2013, 179~180면.

3. Richard Rutt (리처드 러트)

리처드 러트(Richard Rutt)는 1954년에 한국어에 와서 한국어를 전혀 몰랐다. 한국에 도착하자 한국의 언어, 문화, 역사, 한자를 깊이 공부하기 시작했다. Royal Asiatic Society Korea Branch의 정회원으로 1974년에 협의회에서 출판물을 감독하고 회장을 역임했다. 그리고 저널인 Transactions에 여러 학술 논문을 발표했는데, 한문에 대한 깊은 지식을 드러냈다. 러트의 가장 뛰어난 작업은 1927년에 처음 출판된 게일의 『A History of Korean People』 주석판일 것이다. 철저히 조사된 저자의 전기와 참고 문헌이 포함되어 있다. 러트는 전통적이고 형식적인 시조와 한국 시의 매력에 빠졌다. 게일과 마찬가지로 러트는 한자에 깊은 관심을 갖았다¹⁴.

러트에 따르면 어느 날 걸어가는 중에 『고금명시조정해』라는 시집을 발견하고 흥미롭게 읽었다. 그러다가 몇 년 이후 1890년대에 제임스게일과 호머 헐버트(Homer Hulbert)가 번역한 짧은 시들이 시조라는 것을 깨달았다. 게일과 헐버트가 그 시조를 낭만적인 빅토리아 시대의 비문으로 바뀌었기 때문에 러트가 그것을 시조라는 것을 거의 알아볼 수 없었다.

게일과 헐버트의 영역 시조 이외 변영태 교수의 시조 번역문을 읽고 탈한국화 된 것으로 이해했다. 번역태 교수의 영역 시조 형태에 대해 불만족이 조금 있기 때문에 시조를 스스로 번역하겠다는 마음이 생겼다. 러트는 당시 최고의 시조 번역이 하와이 대학교의 피터 리(Peter Lee)가 한 것이라고 생각했다. 다른 번역가보다 피터 리가 시조의 형식을 살리고 완전 서양식 시로 변화시키 않아서 만족했다. 러트는 저병욱의 『시조문학사전』(1966년)을 사용하여 1971년에 『The Bamboo Groove: An Introduction to Sijo』의 초판을 출판했다¹⁵. 러트의 시조 관련 서저는 크게 2편 밖에 없지만 목록은 다음과 같다¹⁶.

번호	책 제목 (영어)	책 제목 (한국어)	출판사	출판 연도
1.	An Anthology of Korean Sijo	한국 시조 선집	청자 시조 문학회	1970
2.	The Bamboo Groove: An Introduction to Sijo	한국고시조선	University of California Press	1971

러트의 영역 시조집은 2편 밖에 없지만 현재까지 영향이 크다. 그 중 『The Bamboo Groove: An Introduction to Sijo』는 50년 전 출판한 것이라고 해도 아직까지 영역시조의 참고 도서가 된다.

¹⁴ https://www.koreatimes.co.kr/www/news/special/2011/08/178_92085.html, 2022년 3월 30일 오후 11시 18분

¹⁵ Rutt, Richard. The Bamboo Grove : an Introduction to Sijo / Edited and Translated by Richard Rutt ; [with a New Preface Foreword by David R. McCann]., 1998, xv~xvi면.

¹⁶ 유럽문화정보센터, 『한국 문학의 외국어 번역』, 연세대학교 출판부, 2004, 335~356면.

4. Kevin O'Rourke (케빈 오록)

케빈 오록(Kevin O'rourke)는 아일랜드 더블린 근처에서 태어났다. 더블린에서 고등학교를 졸업하고 대학에서 신학을 전공한 후 1964년 신부로 한국에 왔다. 1964년에 유럽에서 제일 가난한 나라 중 아일랜드를 떠나서 한국으로 왔다. 그때 아일랜드에 전기와 수도물이 아직도 드문 편이었다. 서울에 왔을 때 아직도 한강에 다리가 세 개 밖에 없고 10층자리 건물이 하나밖에 없다. 그때 서울인구가 3백만 명이었다. 케빈 오록은 서정주 작가와 친한 사이라 서정주 작가에게 한국문화와 한국문학에 대해 처음으로 알고 사랑에 빠지게 되었다. 한국으로 온 외국 사제들이 대부분 한국에 와서 영어나 성경을 가르치지만 케빈 오록은 다르게 한국에 대해 더 깊게 알기 위해 배우게 온 것 같다고 했다¹⁷.

케빈 오록은 2012년부터 한국문학을 세계에 알리는 일을 맡고 있는 한국문학번역원의 이사로 재직했다. 1,000편이 넘는 조선 시를 번역했고, 윤선도의 '어부사시사'도 번역했다. 또한 600편 이상의 가사를 번역했다. 책의 수는 2014년까지 25권(시와 소설)이 출판되었고, 시와 시조는 총 2,000여 수에 이른다. 번역된 두 개의 현대 소설은 최인훈의 <광장>과 이문열의 <일그러진 영웅>이다. 2014년에는 <나의 한국:갓 없이 40년(My Korea: Forty Years Without a Horsehair Hat)>이라는 책을 출간했다. 2014년 인터뷰 때 케빈 오록은 한국에 아직 외국인이 드물던 1960년대에 외국인이 한국문학을 공부하는 것은 매우 어렵다고 했다. 그 당시 명함에는 “경희대학교 명예교수 오록(吳鹿)”이라고 쓰여 있다. 시인 조병화가 지은 이름이라고 한다¹⁸.

케빈 오록은 1939년에 태어나 2020년 뇌출혈로 타계했다. 타계할 때까지 거의 50년 동안 많은 한국 문학을 영어로 번역했다. 한국현대문학으로 박사학위를 받았음에도 한국 시, 특히 한국 고전시를 번역한 작품이 많다. 1964년에 한국에 도착하여 1971년에 첫 번째 번역본을 출판했다. 잡지에서 영역본을 실렸고 여러 책도 출판했다¹⁹.

케빈 오록은 코리아저널에서 한국의 단편소설, 시, 에세이 등 번역 활동했다. 1973년에 처음으로 하근찬의 <흰 종이 수염>을 번역해서 <The White Paper Beard>을 실었다. 1977년에 처음으로 코리아저널에서 정철 시조를 번역했다.

영역시조 관련 저서 목록은 다음과 같다.

번호	책 제목 (영어)	책 제목 (한국어)	출판사	출판 연도
1.	The Classical Poetry: Introduction of Korean Culture and Arts, Vol. 3	한국고전시선	The Korean Culture and Arts Foundation	1981

¹⁷ O'Rourke, Kevin. My Korea. England: Renaissance Books, 2013, xix-xxi 면.

¹⁸ [김문이 만난사람; 한국문학 번역하는 외국인 국문학 박사 1호 케빈 오록 경희대 명예교수, 서울신문, 2014년 5월 14일

¹⁹ Fulton, Bruce. "In Memoriam : Professor Kevin O'Rourke (1939–2020)." Acta Koreana, vol. 23, no. 2, 2020, 171–172 면.

번호	책 제목 (영어)	책 제목 (한국어)	출판사	출판 연도
2.	The Sijo Tradition	시조의 전통	Jung Eum Sa	1987
3.	Tilting the Jar, Spilling the Moon	정중월: 한국시선집	Dedalus	1988
4.	Tilting the Jar, Spilling the Moon	정중월: 한국시선집	Dedalus	1993
5.	Shadows in the Water: Shijo	물 위의 그림자: 시조선	UPA Press	1994
6.	The Fisherman's Calendar	어부사시사	UPA Press	1994
7.	The Fisherman's Calendar	어부사시사	Eastward	2001
8.	Mirrored Minds: A Thousand Years of Korean Verse	성념의 메아리: 한국시의 천년	Eastward Books	2001
9.	Shijo Rhythms	시조의 리듬	Eastward	2001
10.	The Book of Korean Shijo	한국시조집	Harvard	2002
11.	A Shijo Poet at the Court of King Songjo	성조 시대 시조 작가	Kegan Paul	2005
12.	A Hundred Love Poems from Old Korea	옛날 한국의 사랑시	Global Oriental	2005
13.	An Anthology of Korean Sijo	한국 시조 선집	Dong Kwang Culture	2008
14.	My Korea: Forty Years Without a Horsehair Hat	나의 한국: 갓 없이 40년		2013
15.	The Book of Korean Poetry: Chosŏn Dynasty	조선 시대 한국시		2014

케빈 오록은 15 편 영역시조집을 출판했다. 그 중에 『Tilting the Jar, Spilling the Moon』 과 『The Fisherman's Calendar』 은 반복이 되었다. 케빈 오록은 외국인으로서 최초 국어국문학과 박사라 번역의 질도 좋고 높은 평가를 많이 받았다.

5. 영역 시조 미래, 또한 동남아 언어 번역 시조 미래

외국인 선교사 이외에 외국인이나 내국인이 시조를 영어나 다른 언어를 번역했다. 번역하는 것이 쉬운 일이 아니지만 영역시조 통해서 한국문학이 세계로 더 알리는 역할이 되었다. 영어는 영어권 나라에서만 사용하는 언어가 아니며 학자들은 일반적으로 사용하는 공용어이기 때문에 영어 번역이 중요하게 되었다.

선교사들은 영역시조 알리는 것에 큰 역할을 하고 번역질은 조금씩 높아졌다. 영역시조 문을 여는 계일은 한국어를 모르는 상태에서 한국어를 배워서 외국인 선교사에게 한국문학을 알리기 위해서 시조를 번역하지만 처음에 번역 오류를 했다. 국어국문학 지식 배경이 없고 한자도 깊게 알지 못 해서 어쩔 수 없었다. 그렇지만 리처드 러트가 와서 계일의 번역문을 보고 평가해서 더 좋은 영역시조집을 만들었다. 리처드 러트 덕분에 외국인들에게 시조가 더 많이 알려지게 되고 인기자 제일 많은 한국시가 되었다. 리처드 러트가 적극적으로 활동했을 때

케빈 오록이 와서 한국문학 매력에 빠져 있다. 시작은 선교이지만 한국문학을 더 알고 싶어서 한국에서 대학원을 다녀서 박사학위까지 따서 한국문학에 대한 지식을 더 깊게 되었다. 국어국문학 학자로서 만든 영역시조집은 질이 제일 높지 않을까 한다.

선교사들은 영역시조에 큰 역할을 하지만 한국인과 외국인 학자들도 영역시조에 많이 노력을 했다. 영역시조선집 목록은 다음과 같다²⁰²¹.

번호	책 제목 (영어)	책 제목 (한국어)	역자	출판사	출판 연도
1.	Songs From Korea	한국의 노래	변영태	The International Cultural Association of Korea	1948
2.	The Ever White Mountain	에버 화이트 마운틴	이네즈 배	John Weaterhill	1965
3.	Sunset in a Spider Web, Sijo Poetry of Ancient Korea	거미줄 속의 노을, 고대 한국 시조시	비지니아 올센 바론, 박정숙, 김박민자	Holt, Rinehart, and Winston	1974
4.	Master Sijo Poems from Korea: Classical and Modern	한국대표시조선	김재현	The Si-sa-yong-o-sa Publishers	1982
5.	Love in Mid-Winter Night: Korean Sijo Poetry	한겨울밤의 사랑: 한국 시조시	정종화	KPI	1985
6.	The ‘Sijo’ Poetry of Pak Nogye	노계시조집	룩스타인, 에드워드 D.	Univ. Microfilms International	1986
7.	A Si Jo Collection: Korea’s Traditional Short Poems	한국시조선	이기진 외	The New Literary Arts Society of Korea	1986
8.	Classical Korean Poems (Sijo)	한국고전시조선	김운송	Il Nyum	1986
9.	Traditional Korean Verse since the 1900s	1900년대 이후의 한국 전통 시	김재현	Hanshin Publishing	1991
10.	Germs of Korean Verse II	한국 노래 II	김재현	Hanshin Publishing	1993
11.	Korean Literature: Sijo	한국문학: 시조	이돈윤	Eastern Press	1994

²⁰유립문화정보센터, 『한국 문학의 외국어 번역』, 연세대학교 출판부, 2004, 335~356 면.

²¹신은경, 「A Reception Aesthetic Study on Sijo in English Translation: The Case of James S. Gale」, 『Seoul Journal of Korean Studies』 26.1, 2013, 211~213 면.

번호	책 제목 (영어)	책 제목 (한국어)	역자	출판사	출판 연도
12.	Songs of the Kisaeng: Courtesan Poetry of the Last Korean Dynasty	조선 기생의 노래	콘토제니스, 콘스탄틴, 최윤희	Boa Editions Ltd.	1997
13.	Love Pomes from Old Korea in Sijo Form	사랑의 시 (고시조)	김재현	Iljisa Publishing House	2002

앞서 이야기한 선교사들 외에 순수 영역시조선집은 총 13 편이 있다. 수많은 고전시 중에 제일 많이 번역된 갈래이다. 그렇지만 전문가 번역이 많이 있는대도 문제점이 아직도 남아 있다. 박진임²²은 시조와 같은 시 번역의 문제점은 번역이 원문에 충실한 번역을 도출하는 데 그치지 않는다는 점이다. 번역가는 시조형태를 이해하고 그 형식을 적절하게 전달할 방법을 생각해야 한다. 시조 형태에 대한 적절한 번역을 찾기 위해서는 시조 형태의 특성을 정의할 필요가 있다. 번역에서 시조 형식의 특징을 살리기 위해서는 원문의 음악성을 정확히 이해하고 번역본의 음악성을 구현하는 것이 필수적이다. 그리고 시조의 음악적 요소는 비슷한 음절로 이루어진 단어들을 원문에 따라 배열하여 경쾌하게 하는 데 있다. 그러나 한국어와 영어는 언어 구조가 너무 달라서 시조를 그 형태 그대로 번역하는 것은 거의 불가능하다.

전문 영어 번역가가 앞으로 더 많이 있을 것이고 다른 나라 언어 번역가도 많이 생길 것이다. 시조는 동남아 언어로도 번역하는 것이 큰 과제가 될 것이다. 지금 한국문학의 관심이 커지는 가운데 한국문학 번역은 동남아 언어로 많이 번역하지 않았다. 게다가 한국문학번역원에서 번역아카데미²³가 있지만 정규과정에 영어, 프랑스어, 독일어, 스페인어, 러시아어, 중국어, 일본어 등 7 개 언어권만 있다. 정규과정에 동남아 언어가 하나도 없지만 문화콘텐츠 번역실무 고급과정에 영어, 스페인어, 베트남어, 중국어 등 4 개 언어가 있는데 동남아 언어가 베트남어, 하나 밖에 없다.

참고 문헌

- 강혜정, 「『세계의 시 World Poetry』 (Norton, 1997) 所在 韓國 古典詩의 존재 양상 고찰」, 『어문논집』, vol. 78, 2016, 67 면.
- 강혜정, 『20 世紀 前半期 古時調 英譯의 展開樣相』, 국내박사학위논문 고려대학교 대학원, 2014.
- 박진임, 「고시조 영역 양상 고찰 - 강용홀, 케빈 오록, 데이비드 맥켄 번역본을 중심으로」, 『비교한국학 Comparative Korean Studies』, vol. 28, no. 3, 2020, 279-302 면.
- 신은경, 「A Reception Aesthetic Study on Sijo in English Translation: The Case of James S. Gale」, 『Seoul Journal of Korean Studies』 26.1, 2013, 175-213 면.

²²박진임, 「고시조 영역 양상 고찰 - 강용홀, 케빈 오록, 데이비드 맥켄 번역본을 중심으로」, 『비교한국학 Comparative Korean Studies』, vol. 28, no. 3, 2020, 279-302 면.

²³ https://www.ltikorea.or.kr/kr/contents/business_tra1_1_2/view.do, 2022 년 3 월 22 일

- 유럽문화정보센터, 『한국 문학의 외국어 번역』, 연세대학교 출판부, 2004.
- 이상현, 『한국 고전번역가의 초상, 게일의 고전학 담론과 고소설 번역의 지평』, 소명출판, 2013.
- 조동일, 『시조의 넓이와 깊이』, 푸른사상, 2017.
- Fulton, Bruce. “In Memoriam : Professor Kevin O’Rourke (1939–2020).” Acta Koreana, vol. 23, no. 2, 2020, 171–172 면.
- O’Rourke, Kevin. My Korea. England: Renaissance Books, 2013.
- Rutt, Richard. James Scarth Gale and His History of Korean People. The Royal Asiatic Society. 1972.
- Rutt, Richard. The Bamboo Grove : an Introduction to Sijo / Edited and Translated by Richard Rutt ; [with a New Preface Foreword by David R. McCann]., 1998
- 김문이 만난사람; 한국문학 번역하는 외국인 국문학 박사 1호 케빈 오록 경희대 명예교수, 서울신문, 2014년 5월 14일
- <https://www.insight.co.kr/news/309352>, 2021년 9월 27일 오후 9시 51분
- https://www.koreatimes.co.kr/www/news/special/2011/08/178_92085.html, 2022년 3월 30일 오후 11시 18분
- https://www.ltikorea.or.kr/kr/contents/about_inst_1/view.d, 2020년 11월 23일 오후 12시 19분
- https://www.ltikorea.or.kr/kr/contents/business_trai_1_2/view.do, 2022년 3월 22일

부라파대학교 한국 문학 수업 사례 발표

김기태(부라파대학교)

Uraiwan Jitpenthom, Kim(부라파대학교)

<영문 초록>

The purpose of this research is to select literary works to be used in <Korean Literature> class which opened in first semester for Burapha university Korean language major 3rd year students, after learning with the selected literary works, consider to find out the good points and shortcomings for the next <Korean Literature> class.

The main aim for learning Korean literature is to improve student's Korean language skills. Therefore, the level of difficulties in term of Korean language in each literary works should be considered. Not only pure Korean literary works but also mass popular Korean literary works were taken into consideration too. The selected literary works which are the novels were <Kim Jiyung, Born 1982>, <A Shower>, and <Vegetarian>, and in the case of the essays were <Grandfather who I met Gokseong Station>, <It's okay>, and <sweet and noble friendship>. The poems were <This Mon Know It to be okay>, <No Flower Blooms without wavering>, <Flower>, <for the Daffodil>, and <Azalea Flowers>, and in Sijo, <The Great Mountain is high but>, <Hayeo- Ga>, <Dansim-Ga>, and <Ou-Ga>. In dramas <Goblin> and <late Blossom> were selected. However, <It's okay>, <sweet and noble friendship>, and <Vegetarian> cannot learned as actual class because lack of time

In the student opinions, The most interested literary works were <Goblin>, <A Shower>, <o Flower Blooms without wavering>, and <late Blossom> were shown in that order. Reasons were content was interesting, Activities were be beneficial after reading, Topic was interesting were shown in order. The most difficult works were <Hayeo-Ga>, <Dansim-Ga>, <A Shower>, <Ou-Ga>, and <Azalea Flowers> in that order. Reasons were grammatical term and vocabulary were difficulty, The topic was not interested in that order.

Key words: Korean language education, Korean literary work, class plan, Thailand, teaching materials

1. 서론

한국어를 학습하는 학습자들은 일상 생활 언어를 중심으로 한 의사소통을 위한 도구로서 한국어를 학습하기를 원하는 것 같다. 그래서 일반적인 의사소통 이외의 내용 즉, 과학, 문학, 역사, 정치, 사회 등과 같은 내용을 학습하는 것에 의문을 갖기도 한다. 그러나 사실 한국인들의 의사소통에는 과학, 문학, 역사, 정치, 사회 등과 같은 다양한 분야의 내용이 대화의 주제가 되기도 하고, 대화에 끼어들기도 한다. 그래서 일상 생활 언어를 중심으로 한 간단한 의사소통이 아니라면, 다양한 분야의 학습이 없이는 한국인들과 한국인처럼 의사소통을 하는 것이 사실 쉽지 않다.¹ 또한 실제로 한국어능력시험 교육과정에서도 정치, 경제, 사회, 과학, 교육 등 다양한 분야의 한국어능력을 갖추어야 한다고 하였다.²

한국어 교육의 측면에서 볼 때 한국 문학을 학습자에게 권하는 이유는 무엇인가. 크게는 두 가지인 것 같다. 하나는 학습자들이 문학적 언어를 접할 수 있기 때문이다. 문학적 언어라는 말은 비문학적 언어와 대조되는 개념이다. 설명문, 논설문, 기사문, 보고서 등에 사용되는 비문학적 언어는 일반적으로 확실성, 문법성, 논리성 등을 갖는다. 이에 비해 시, 소설, 수필 등에 사용되는 문학적 언어는 꼭 문법적일 필요도 없고, 논리적이지 않아도 되며, 함축과 상징과 은유를 가질 수 있는 언어이다.³ 그러므로 문학을 활용한 한국어 교육은 학습자에게 문학적 언어 학습을 통해 한국인들의 언어적 사고를 이해시킬 수 있는 방법 중 하나라고 볼 수 있다.

다른 하나는 문학적 언어도 한국어의 테두리에 있기 때문이다. 즉 한국인들의 언어 생활에는 문학과 관련된 것들이 포함되어 있다는 것이다. 그래서 한국인들이 의사소통을 할 때 문학 자체가 대화의 주제가 될 수도 있으며, 문학과 관련된 어휘가 대화가 끼어들기도 한다. 이때 문학 작품이나 문학과 관련된 어휘를 모른다면 대화를 이어나갈 수 없다. 특히 태국인 학습자들이 많은 관심을 갖고 있는 한국의 드라마나 예능 프로그램의 경우에도 문학적 내용이나 단어가 언급되는데, 이를 모르면 한국어를 제대로 이해하기 어렵다.⁴

¹ 모든 사람들은 ‘사회화’라는 것을 거쳐 사회에 나간다. 쉽게 말하면 초중고등학교를 통해 사회의 구성원으로서 필요한 지식을 학습하는 것이다. 이때 학습하게 되는 것들은 국어, 수학, 사회, 정치, 경제, 역사, 음악, 미술, 지리 등 다양하다. 중요한 점은 학교에서 교육을 받은 이 내용은 모든 사회 구성원들이 공유하고 언어 재료이며, 이 언어 재료는 구성원들이 의사소통을 하는 재료가 된다는 것이다.

² 국립국어원의 국제 통용 한국어 표준 교육과정 보고회 자료집(2018:47)에 의하면 한국어능력시험 7급(6+ 등급)은 ‘한국의 경제, 문화, 과학, 교육 등 다양한 분야에서의 논의와 성취를 이해하고 평가할 수 있다.’고 하였다.

³ 예를 들면 다음과 같다.

잔디밭 잡초 뽑는 여인들이 자기 삶까지 숨어내는 것을

집 허무는 사내들이 자기 하늘까지 무너뜨리는 것을 나는 보았다. <그날>(이성복)

돌아오는 길에는 열 이틀 달이 지우는 그늘만 골라 디뎠다. <소나기>(황순원)

⁴ 한국 드라마 <빈센조> 20 화(방영일: 2021.5.2)에는 주인공 빈센조와 홍차영의 대화에 견우와 직녀, 웅녀, 칠월 칠석, 오작교, 까치와 까마귀가 나온다. 한국 예능 프로그램 주 하나인 <유 퀴즈 온 더 블럭>(102 회)(방영일 2021.4.14)에는 나태주 시인이 등장하여 시에 관한 이야기를 나누기도 한다.

한국어를 가르치는 태국 대학의 교과과정을 구글에서 검색해 보았는데 7 개 대학의 교과과정을 찾을 수 있었다.⁵ 7 개 대학의 교과과정에는 모두 문학과 관련된 강좌가 개설되어 있었다. 현재 태국에는 13 개 대학에서 한국어(학)을 가르치고 있는데 7 개 대학의 교과 과정에 한국 문학 관련 교과목이 설강되어 있는 것으로 미루어 보아, 나머지 대학에서도 한국 문학 관련 과목이 개설되어 있음을 짐작하게 한다. 또한 이는 태국 대학교에서 한국 문학이 중요한 교과목 중 하나라는 것을 의미한다.

[표 1: 태국 내 한국 문학 수업 현황]

번호	대학 이름	교과목 이름	필수/선택
1	Burapha	Korean literature works	선택
2	Chiang Mai Rajabat	Korean Short Stories and Novels 1/2	선택
3	Thai Chamber of Cmmerce	Selected Reading in Korean Literature Korean Literature Review	선택
4	Naresuan	introduction to Korean Literature	선택
5	Srinakarinwiot	introduction to Korean literature	필수
6	Rangsit	introduction to Korean literature	필수
7	Uttaradit Rajabhat	Korean literature Novels	선택

근래에 한국 문학은 태국에서 한국어를 가르치는 교수들에게도 중요한 연구의 주제이다. 태국에서 2021 년에 발표된 논문 중 한국 문학과 관련된 논문이 꽤 많았기 때문이다. 2021 년 3 월에 열렸던 재태한국어교육학회에서는 Pawana Petprai(2021), Naritha Sukpramarn(2021)이 발표되었고, 2021 년 5 월에 열렸던 Thai - Korean Studies 세미나에서는 Kanonkun Mawiang and Sirinapa Prompsopha(2021), Saiwanroon Soontharotok(2021), Do Eun - Jung(2021)이 발표되었다. 10 월에 있었던 2021 년도 태국 교육자 한국학 워크숍에서는 논문 형태는 아니지만 파와나 펫프라이, 시왓 수라깃보원의 발표도 있었다.⁶

그러나 Kanonkun Mawiang and Sirinapa Prompsopha(2021)에서는 아동 소설 쓰기에 관한 논문이었고, Saiwanroon Soontharotok(2021)에서는 <82 년생 김지영>을 통해 한국 사회의 단면을 고찰한 논문이어서 한국어 교육과는 다소 거리가 있는 논문이었다. Naritha Sukpramarn(2021)과 Do Eun - Jung(2021)에서는 한국 문학을 활용한 한국 문화 교육에 대한 논문이었다. 한국 문학 수업에 무엇을 가르칠 것인지에 대한 논의는 Pawana Petprai(2021)에서 볼 수 있다. Pawana Petprai(2021)에서는 학습자들에게 설문조사를 한 후, 한국 문학 수업에 가르칠 작품을 선정하였다.

⁵ 검색어는 ‘หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเกาหลี’(한국어과 교과과정) (검색일: 2022.1.12)

⁶ 2021 년도 태국 교육자 한국학 워크숍(10.13-15)에 있었던 문학 관련 발표는 태국인을 위한 한국 문학 교재 개발(파와나 펫프라이), 한국 문학 작품 연구(시왓 수라깃보원)이다.

필자는 사실 한국 문학 관련 수업을 거의 해 본 적이 없다. 단 한번 한국 문학 관련 수업을 담당해 본 적이 있다. 교과목명은 <한국 단편 소설>이었고 17년 전의 일이다. 당시의 수업은 단편 소설 <소나기>, <사랑방 손님과 어머니>를 학생들과 함께 번역해 본 것이 전부였다. 그 후로 절대로 한국 문학 관련 수업을 맡지 않았다. 그러나 2021년 1학기에 3학년에 개설된 한국 문학 수업을 맡게 되었다. 그래서 1학기가 시작하기 전에 수업에 사용할 텍스트북을 만들게 되었다.

본 논문의 목적은 3가지이다. 첫째는 한국 문학 수업에 사용될 문학 작품을 선정하는 기준에 대한 논의이다. 둘째는 직접 한국 문학 수업에 사용될 작품을 선정해 보는 것이다. 셋째는 선정된 문학 작품으로 수업을 해 본 후, 차후의 수업을 위해 좋았던 점과 부족했던 점을 점검해 보는 것이다.

2. 본론

2.1 선정의 기준

한국 문학 수업에 사용할 한국 문학 작품을 선정하기 전에 몇 가지에 대해 생각해 보아야 한다. 왜냐하면 이러한 것들이 문학 작품의 선정에 영향을 미치기 때문이다. 이를 정리하면 아래의 (1)과 같다.

(1) 생각해 볼 문제들

- ㄱ. 한국 문학 수업의 목표는 무엇인가?
- ㄴ. 고전 문학을 포함할 것인가?
- ㄷ. 대중 문학을 포함할 것인가?
- ㄹ. 중고등학교 교과서에 수록된 작품을 참고할 것인가?

우선, ‘한국 문학 수업의 가장 중요한 목적이 무엇인가’ 하는 것이 매우 중요하다고 생각한다. 보통 한국 문학 수업의 목적이라면 하면 한국어 능력 향상, 한국 문학의 이해, 한국 문화의 이해 정도로 요약되는 것 같다. 그러나 한국어 능력 향상을 목적으로 하는 것과 한국 문학, 한국 문화의 이해를 목적으로 하는 것은 아주 다르다. 한국 문학의 이해나 한국 문화의 이해는 굳이 한국어를 기반으로 하지 않아도 되기 때문이다. 태국 내 한국어학과는 한국어 습득을 목적으로 하므로 문학 수업의 가장 큰 목표도 한국어 능력 향상이 되어야 할 것이다.⁷

⁷ 이에 대해서는 윤여탁(2014a)와 손양숙(2019)에도 잘 나타나 있다. 윤여탁(2014a:76)은 한국어 문학 교육의 목표 중 첫 번째는 가장 기본적인 목표로서, 외국어 의사소통의 도구인 한국어를 이해하고 한국어 사용 능력을 향상시키는 것이다. 라고 언급하고 있다. 손양숙(2019:56)에서도 한국어교육에서의 한국문학 교육 목표는 한국어교육 최종 목표와 다르지 않다. 한국문학을 전공하거나 개인적으로 관심이 있어 공부하는 학습자가 아닌 일반적인 외국인 한국어 학습자가 한국문학을 학습하는 것은 한국어를 습득하고 한국사회에 적응하여 원활한 의사소통을 이루기 위함이다. 라고 보고 있다.

둘째로 ‘고전 문학을 포함시킬 것인가?’에 대해서도 고민해 보아야 한다. 문학 수업의 가장 큰 목표가 한국어 능력 향상이라고 볼 때, 고전 문학은 한국인이 사용하는 현대의 언어와는 다르기 때문이다. 그러나 고전 문학도 한국 문학의 일부이고 옛날 한국인들의 사고와 문화를 표현한 것이기 한국 문학 수업에 활용할 수 있는 좋은 작품이다. 그러므로 고전 문학의 경우 학습자들이 원문을 어느 정도 이해할 수 있는 작품을 선정하거나 현대 한국어로 풀이된 텍스트를 선정할 필요가 있다.⁸

셋째로는 대표성과 대중성의 문제이다. 한국 문학을 대표하는 작품의 경우 한국인들의 대화에 주제가 될 수 있고, 대화에 끼어들 가능성이 많다. 그러므로 가능하면 한국 문학을 대표하는 작품들을 선정하는 것이 유용할 것으로 보인다. 그러나 순수 문학이 아닌 대중 문학의 경우 한국 문학의 대표성을 지니지 않지만 대중성을 지녔기 때문에 한국인의 입에 오르내릴 가능성이 많은 작품들이 있다. 대중 문학이기는 하지만 다른 관점에서 보면, 문학이라는 하나의 범주 속에 있으므로 대중성을 지닌 작품도 한국 문학 수업에 활용이 가능하다고 생각한다.

마지막으로 한국 중고등학교 교과서에 수록된 한국 문학 작품을 참고할 것인가에 중요하다. 한국의 중고등학교 교과서에 수록된 작품은 그 세대의 한국인들이 공통적으로 학습한 작품이라는 점에서 중요한 의미를 갖는다. 즉 같은 교과서를 통해 학습한 문학 작품들은 그 세대 한국인들이 공유할 수 있는 언어 재료가기 때문이다. 그러므로 한국의 중고등학교 교과서에 수록된 한국 문학 작품을 적극 참고할 필요가 있다.⁹ 그러나 문학 수업에 사용할 작품을 선정할 경우, 반드시 언어적 난이도를 고려하여 학습자에게 적당한 작품을 선정해야 할 것이다.

2.2 문학 작품의 선정

부라과대학교 한국 문학 수업은 3학년 2학기에 개설되었다. 총 16주 수업이므로 작품의 수는 시(시가)를 제외하고 7-8 개 정도의 작품으로 한정하였다. 작품을 선정할 때에는 한국 문학이 골고루 선정될 수 있도록 시, 소설, 수필, 희곡으로 대별한 후 각각 2-3 개 정도를 선정하였다. 또한 3학년 학습자의 한국어능력은 3-4 급 정도였기 때문에 4-5 급 정도에 해당하는 문학 작품을 선정하였다. 문학 작품의 내용은 한국 사회나 문화를 포함하거나 모든 사람들이 공감할 수 있는 일반적인 주제를 지닌 작품, 학습 후에 활동이 용이한 작품을 선정하였다.

⁸ 다만 현대어로 풀이된 텍스트의 경우 문학적 가치를 갖는가에 대해서는 또 다른 의문이 든다.

⁹ ‘국어교사 박전현입니다’라는 네이버 블로그가 있다. 이에 따르면 중학교 국어 9종 교과서 3개 학년 총 45권, 고등학교 국어 12종 교과서와 문학 10종 교과서 총 22권을 목록화하였다고 한다. 그에 따르면 중고등학교에 국어 교과서와 문학 교과서에 실린 작품은 총 1,146 개라고 한다.(2020.3.6 일 작성)

(<https://m.blog.naver.com/9594jh/221840684467>(2021.6.8))

우선 시는 현대시와 고전 시가로 나눌 수 있다. 현대시에서는 우선 한국을 대표할 수 있는 시를 2 개 선정하였다. 2 개의 시는 김소월의 <진달래꽃>과 김춘수의 <꽃>이다. 2008 년 KBS 1TV 에서 한국 현대시 100 주년을 기념하여 <시인 만세>라는 특집 방송을 한 적이 있는데, 그 프로그램에서 실시한 설문조사에서 한국인들의 애송시 1 위(진달래꽃)와 3 위(꽃)에 오른 작품이기도 하다.¹⁰ 다른 시는 필자가 가르쳐 보고 싶었던 시로 <엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다>, <흔들리며 피는 꽃>을 선정하였다. <엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다>는 [좋은 생각] 100 호 기념 100 인 시집에 뽑히면서 [KBS TV 동화 행복한 세상]에 방영된 후 전국에 알려진 시이다.¹¹ 어머니라는 주제가 누구나 공감할 수 있다는 점에서 선정하였다. <흔들리며 피는 꽃>은 <접시꽃 당신>으로 유명한 도종환 시인의 시인데, 1994 년 시집 [사람의 마을에 꽃이 진다]에 수록된 작품이다. 시의 주제가 학습자들에게 해주고 싶은 이야기였기 때문에 선정하였다.

고전 시가는 고대 가요, 향가, 고려가요, 경기체가, 시조 등이 있다. 이 가운데 시조를 제외한 나머지 고전 시가는 현대 한국어와는 많이 다르다. 또한 시가라는 점 때문에 원문을 쉽게 풀이하여 학습자에게 제시하는 것도 바람직해 보이지 않았다. 그래서 고전 시가의 경우 시조만을 제시하였다. 시조는 윤여탁(2014b)에 제시된 것을 참고하여¹² 윤선도의 <오우가>, 양사언의 <태산이 높다 하되>를 선정하였다. 이외에 한국 역사와 관련하여 많이 알려진 이방원의 <하여가>, 정몽주의 <단심가>를 선정하였다.

소설은 고전 소설과 현대 소설로 나눌 수 있을 것이다. 고전 소설은 춘향전, 흥부전 등이 대표적이며 선녀와 나무꾼, 해와 달이 된 오누이, 은혜 갚은 까치 등의 전래동화(설화, 민담)도 있다. 한국 사람이라면 춘향전, 심청전, 흥부전 등의 고전소설, 선녀와 나무꾼, 해와 달이 된 오누이, 은혜 갚은 까치 등의 전래동화(설화, 민담)를 모르는 사람은 없을 것이다. 그만큼 한국인들의 대화에 끼어들 가능성이 많은 소재이다. 그러나 고전 소설은 현대어와는 많이

¹⁰ <‘진달래꽃’, 국민 애송이 1 위> 경북신문(2008.11.18 일)

(<http://m.kbsm.net/view.php?idx=20863>)

¹¹ yes 24.com, 국내 도서, 엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다. 저자 소개 중에서

(<http://www.yes24.com/Product/Goods/84789013>)

¹² 윤여탁(2014b)에서 제시한 고전 시가(한국)는 제망매가(월명사), 찬기파랑가(충담사), 가시리, 십년을 경영하여(송순), 동짓달 기나긴 밤을(황진이), 오우가(윤선도), 태산이 높다 하되(양사언), 두꺼비 파리를 물고, 사미인곡(정철)이었다.

목록에는 이근삼의 <원고지>(1959)와 이강백의 <과수꾼>(1974)이 들어있기는 하다. 그러나 이근삼의 <원고지>는 3 학년 학습자들에게 다소 어렵고, 이강백의 <과수꾼>은 주제가 학습자가 어울리지 않는다고 판단하였다. 그래서 희곡 대신 시나리오를 두 편을 선정하였다. 하나는 강풀의 원작을 이만희가 각색한 <그대를 사랑합니다>이다. 원작은 작가 강풀이 2007년 Daum webtoon(다음 웹툰)에 게시한 만화이다. 이 만화는 2011년 이만희에 의해 각색되어 영화로 제작되었으며, 고등학교 교과서에도 나오는 작품이다.¹⁷ 다른 하나는 김은숙 작가의 드라마 시나리오인 <도깨비>(2016) 중 일부이다. 현대 한국어로 쓰여진 시나리오이고, 한국의 민속 신앙을 보여주며, 앞 부분의 전개가 빠르고 표현이 간결하기에 <도깨비>를 선정하였다.

2.2 텍스트북 제작

필자는 위에서 선정된 작품들을 바탕으로 텍스트북을 제작하였다. 강의 순서는 중간고사를 기준으로 하여 중간고사 전과 후에 시, 소설, 희곡, 수필이 각각 학습되도록 정리하였다. 시와 고전 시가를 제외한 소설, 수필, 시나리오 드라마 대본은 각각 <도입>, <본문>, <어휘와 표현>, <활동하기>로 텍스트북을 구성하였다. <도입>에서는 작품을 배우기 전에 생각해 볼 내용, 미리 알아두면 좋을 사항 등을 제시하였다. <본문>은 작품의 길이에 따라 작품의 일부, 혹은 작품의 전부를 제시하였다. <어휘와 표현>은 각 작품에 들어있는 어휘를 따로 추려 제시하였다. 표현의 경우에는 연어적 표현과 문법적 표현을 함께 제시하였다. 특히 연어적 표현들을 많이 제시하여 하나의 언어 덩어리도 숙지하게 하였다. <활동하기>에는 작품을 읽고 난 후, 좀더 하고 싶은 내용을 꾸몄다. 따라서 관련 동영상을 제시한 경우도 있고, 웹툰을 읽는 경우도 있으며, 사회적 문제에 의견을 나누는 경우도 있으며, 작품과 관련하여 자신의 생각을 말하는 경우도 있다. 이를 정리하면 아래의 [표 2]와 같다.¹⁸

[표 2: 교재의 내용]

제목	도입	어휘/연어적 표현	문법적 표현	활동
<82년생 김지영>	80년대 인기 여자 이름 찾기	1.시댁, 처가, 장인어른, 장모님 등 2. 무심하다, 보채다, 전담하다 등 3.손님을 치르다, 낮을 가리다 등	변갈아, ~르름도 없이, 외람되지만	김지영 씨와 정대현가 한 일 비교하기

한국 희곡을 읽어 본 사람은 그다지 많지 않다.'라고 언급하고 있다. 이는 적어도 한국인이 누구나 아는 대표적인 희곡이 부재함을 의미한다고 하겠다.

(‘<한국 희곡선>, 재미있을 수도 있다’ <http://minumsa.com/booklife/23941/>)

¹⁷ 2009년 개정 고등학교 문학 신사고, 3 문학과 삶, 3 공동체적 문학, 01 그대를 사랑합니다.

¹⁸ 표에 나타난 일부 시와 시조의 경우 어휘와 문법 표현을 넣지 않았다. 시와 시조의 특성으로 인해 분량이 적기 때문에 굳이 단어 학습 혹은 문법 학습을 만들지 않았기 때문이다.

제목	도입	어휘/언어적 표현	문법적 표현	활동
<엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다.>	엄마 하면 떠오르는 단어 말하기/ 저자 <심순덕> 검색하기	부뚜막, 발뒤꿈치, 헤어지다, 속썩이다, 닳다, 문드러지다 등		동영상 시청하기 '시를 읽은 그대에게'
<흔들리며 피는 꽃>	제목 '흔들리다'의 뜻 생각해 보기			한국어학과 학생들에게 바람과 비는 무엇인지 말해보기
<진달래꽃>	진달래꽃 검색해 보기	1. 역겹다, 고이, 아름, 즈려뺀다 등 2. 어휘 현대어로 고치기 드리오리다, 뿌리오리다, 가시읍서소 등		시 속의 화자 생각해 보기
<꽃/수선화에 게>	언제 외로운지 말하기/외로울 때 하는 일			의견 말하기 '인간은 외로운 존재인가? 관계를 맺고 사는 존재인가?'
<도깨비>	삼신할머니, 도깨비, 저승사자에 대해 말하기	1. 낙인, 뺨소니차, 핑음, 의미심장 등 2. 티가 나다, 인적이 드물다 등	~ㄴ/은 채(로)	동영상 보기 질문에 답하기 '김은숙 작가는 왜 신데렐라 판타지를 쓰는가?'
<곡성역에서 만난 할아버지>	도시 생활과 시골 생활의 장단점 말하기	1. 영감님, 대합실, 장작, 난로 등 2. 콩당콩당, 꾸벅꾸벅, 바리바리, 슬슬 등	V+ 다고 하기에	느림의 생활과 빠름의 생활' 의견 말하기
<오우가>	친한 친구 말하기/ 사물 중 친구를 삼는다면?	1. 수석, 송죽, 동산, 바위, 사시 등		시조 쓰기
<태산이 높다 하되>	토픽 6 급 가능한지 말하기			시조의 주제 말하기
<단심가> <하여가>	동영상 보며 두 시조의 역사적 사실 이해하기	드렁췌, 만수산, 누리다, 백골, 진토, 낫 등		내가 정몽주라면?
<소나기>	소나기에 대해 말해 보기/ 발표년도 검색하기	1. 징검다리, 호두, 메뚜기, 참새, 원두막 등 2. 상을 당하다, 땀을 돌다, 움이 오르다 등 3. 삼시간에, 대번에, 금새, 여태 등	~더니, ~면 얼마나 ~	기억에 남는 장면 말하기
<그대를 사랑합니다>	원작 찾아보기/주인공 설명하기	1. 보청기, 보따리, 갈등, 메아리 등 2. 목이 메이다, 기지개를 펴다 등	~는데 선수다	웹툰 3 화 읽어보기/ 동영상 보고 이야기하기

제목	도입	어휘/언어적 표현	문법적 표현	활동
<괜찮아>	저자 장영희 검색하고 이야기하기	1. 격려, 소외감, 박탈감, 배려 등 2. 눈감아 주다, 가슴이 찡하다 등	~르/을 만하다	장애인을 위한 편의시설 말해 보기
<채식주의자>	채식주의자들이 육식을 하지 않는지에 대해 말해 보기	1. 트렌치코트, 어항, 비취, 목려 2. 혐오하다, 경멸하다 등 3. 눈여겨 보다, 귀를 기울이다 등	~았었더니	우리 사회의 차별에 대해 말해 보기
<지란지교를 꿈꾸며>	제목 지란지교의 뜻과 출처 검색하고 말하기	1. 양보, 재치, 인연, 배짱, 아량 등 2. 중후하다, 묵묵하다 등 2. 아량을 갖다/배풀다 등	~되, ~고 나면	좋은 친구관계를 유지하는 방법 말하기

2.3 수업의 진행

위에서 선정한 한국 문학은 시 5편, 시조 4편, 현대소설 3편, 수필 3편, 희곡(시나리오) 2편으로 모두 17편이다. 교재를 제작하는 데 있어서 무엇을 먼저 가르칠 것인가도 고민이 되었다. 첫 시간부터 현대어와는 조금 다른 시조를 학습하거나, 어려운 어휘가 많은 수필인 <지란지교를 꿈꾸며>를 학습하는 것은 부담이 아닐 수 없다. 또한 소설 3편을 계속 학습하기도 지루할 수 있으므로 순서를 정해 보았다. 우선 중간고사 이전에 시(시조), 현대소설, 수필, 희곡 중 적어도 하나를 배치하고, 중간고사 이후에도 시(시조), 현대소설, 수필, 희곡을 배치하였다. 그리고 한국어의 난이도가 비교적 쉬운 작품을 중간고사 이전에 배치하였다.

[표 3: 수업의 순서]

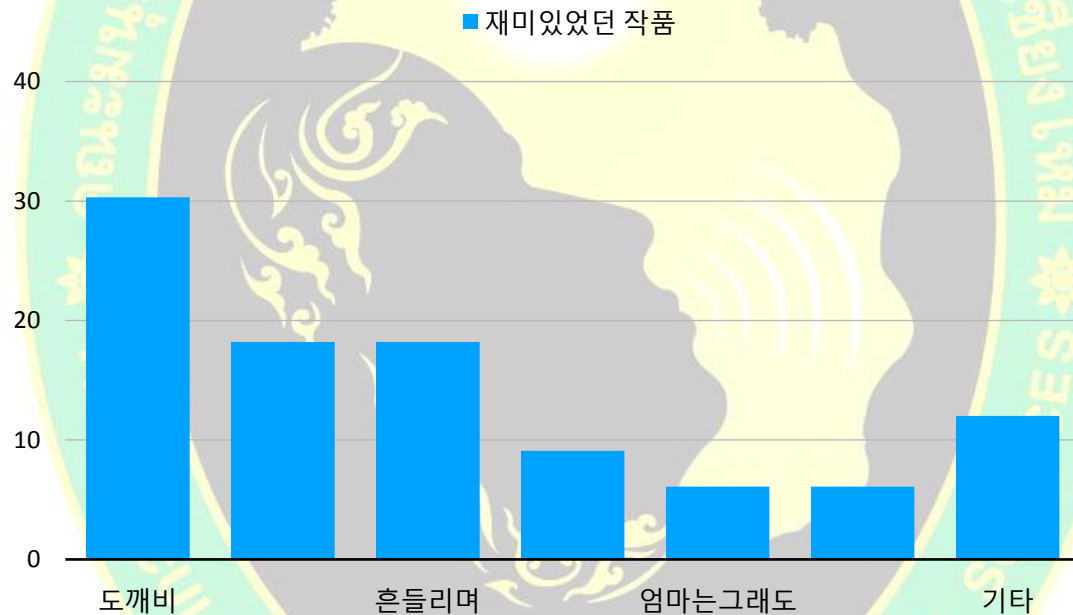
주	작품	주	작품
1	현대소설: 82년생 김지영	9	고전시가: 시조 4편
2	현대시: 한국의 현대시(5편)	10	희곡(시나리오): 그대를 사랑합니다.
3	희곡(시나리오) 도깨비	11	수필: 괜찮아
4	수필: 곡성역에서 만난 할아버지	12	현대소설: 채식주의자 1
5	단편 소설: 소나기 1	13	현대소설: 채식주의자 2
6	단편 소설: 소나기 2	14	수필: 지란지교를 꿈꾸며 1
7	단편 소설: 소나기 3	15	수필: 지란지교를 꿈꾸며 1
8	중간고사	16	기말고사

그러나 실제 수업에는 예상보다 시간이 많이 걸려 계획한 대로 끝내지 못하였다. 수업을 하지 못한 작품은 수필 <괜찮아>, 소설 <채식주의자>, 수필 <지란지교를 꿈꾸며>이다.

2.4 학습자의 반응

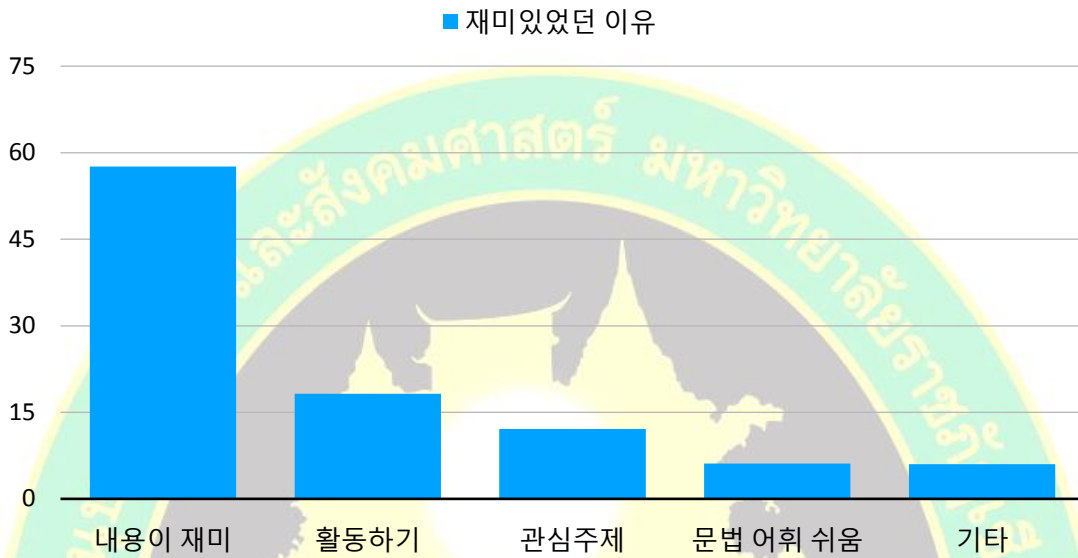
기말고사가 끝난 후에 구글 설문지를 통해 학습자들이 어떤 작품에 관심이 있었는지, 어떤 문학 작품이 어려웠는지에 대해 아주 간단한 설문조사를 실시하였다. 설문조사는 10월 12일(화)에 실시되었다. 가장 재미있었던 작품과 그 이유, 가장 어려웠던 작품과 그 이유를 묻는 것이었다. 38 명의 학습자 중에서 33 명이 응답해주었다.

우선 가장 재미있었던 문학 작품을 하나만 선택하도록 질문하였다. 드라마 대본 <도깨비>가 30.3%(10명)으로 가장 많았으며, 소설 <소나기>와 현대시 <흔들리며 피는 꽃>이 각각 18.2%(6명)으로 그 뒤를 이었다. 시나리오 <그대를 사랑합니다>는 9.1%(3명), 소설 <82년생 김지영>과 현대시 <엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다>가 각각 6.1%(2명)으로 나타났다. 기타에는 수필 <곡성역에서 만난 할아버지>, 시조 <태산이 높다 하되>, <하여가와 단심가>, <오우가>각 3%(1명)이 있었다.

<표 1> 가장 재미있었던 작품

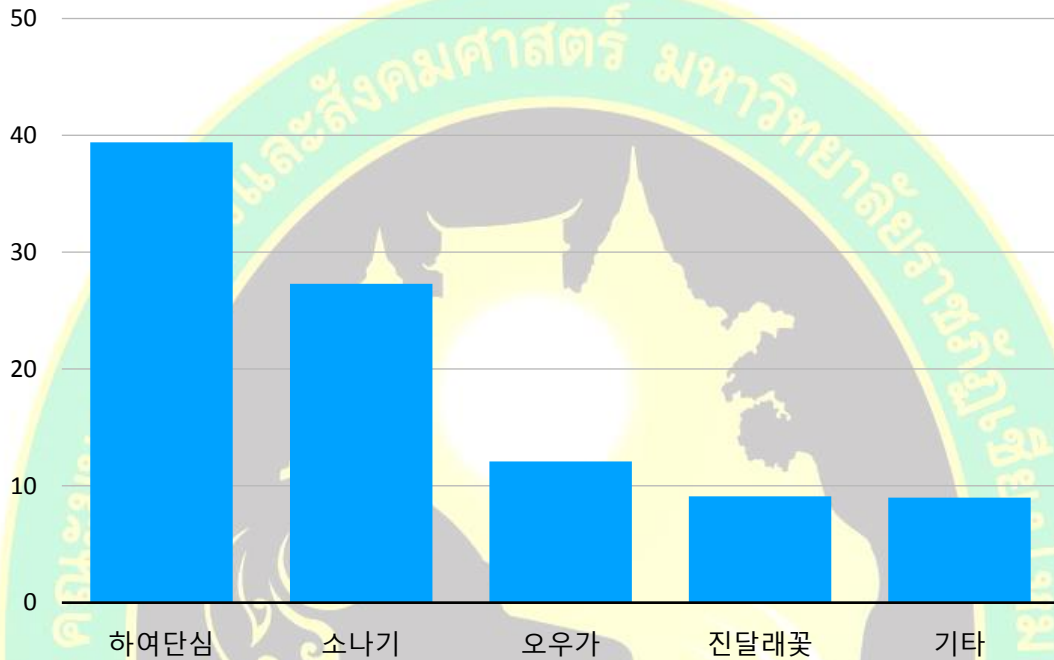
그 이유를 묻는 질문에는 ‘내용이 재미있어서’가 57.6%(19명), ‘작품을 읽은 후 활동하기가 좋아서’가 18.2%(6명), ‘관심 있는 주제라서’가 12.1%(4명), ‘문법과 어휘가 쉬워서’가 6.1%(2명)로 나타났다. 기타로는 ‘역사 이야기가 있어서, 본 드라마이기 때문에’등의 의견이 있었다. 자세한 내용은 아래의 <표 2>와 같다.

<표 2> 재미있었던 이유

반면 가장 이해하기 어려웠던 작품이 무엇인가라는 설문에는 시조 <하여가>와 <단심가>가 39.4%(13 명)으로 가장 많았고 그 뒤를 이어 소설 <소나기>가 27.3%(9 명), 시조 <오우가>가 12.1%(4 명), 현대시 <진달래꽃>이 9.1%(3 명)으로 나타났다. 기타에는 수필 <곡성역에서 만난 할아버지>, 현대시 <꽃>과 <수선화에게>, 소설 <82 년생 김지영>이 각각 3%(1 명)였다.

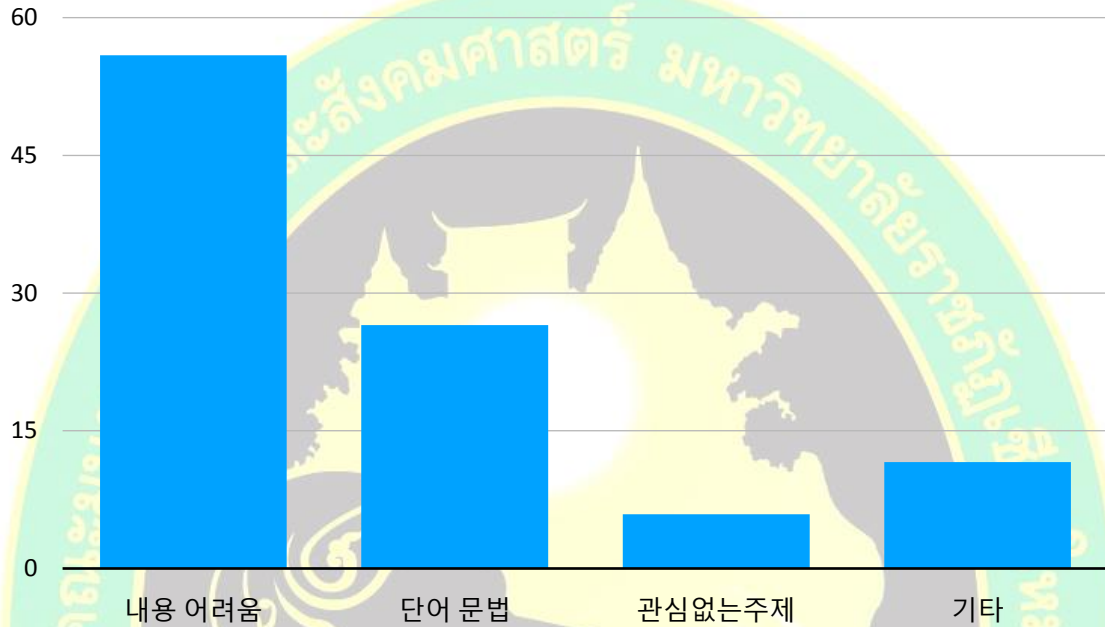
■ 가장 어려웠던 작품

<표 3> 가장 어려웠던 작품

이해하기 어려운 이유에는 ‘한국어 문법과 단어가 어려워서’, ‘내용이 어려워서’, ‘평소 관심이 없는 분야(주제)라서’, ‘기타’(직접 입력) 중 하나를 선택하도록 하였다. ‘내용이 어려워서’라는 응답이 55.95(19명)으로 가장 많았으며, ‘한국어 문법과 단어가 어려워서’는 26.5%(9명), ‘평소 관심이 없는 분야(주제)라서’가 5.9%(2명)으로 나타났다. 기타에는 11.6%(4명)였는데, ‘내용을 이해 못하겠다, 문제 없이 모두 이해했다, 작품이 외국인에게 어렵다, 내용을 상상해야 해서 어렵다’의 응답이 있었다.

■ 가장 어려웠던 이유

<표 4> 어려웠던 이유

이상의 조사를 종합하여 보면 몇 가지 중요한 사실을 도출해 낼 수 있다. 먼저 학습자들은 작품의 내용을 매우 중요하게 생각하였다. 가장 재미있었던 문학 작품의 선정 이유는 ‘내용이 재미있어서’ 였고, 가장 이해하기 어려웠던 작품의 역시 ‘내용이 어려워’였다. 특히 내용은 누구나 공감할 수 있는 보편적인 주제로 구체적이며 학습자와 가까운 주제의 작품을 선호하였다. 이는 시에서 극명하게 나타났다. 꽃을 피우기 위해서는 바람과 비와 같은 역경을 참고 견디어야 하는 것처럼 우리의 인생도 힘들고 어려워도 참고 견디어야 성공할 수 있다는 내용의 <흔들리며 피는 꽃>, 누구나 공감하는 어머니의 사랑을 노래한 <엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다>는 학습자들이 선호하는 작품이었다. 반면 <하여가>와 <단심가>, <진달래꽃> 학습자들과 거리 있는 주제였다는 점과 추상적으로 이별의 슬픔을 역설적으로 표현했다는 점에서 학습자들이 어려워한 작품이었다.

학습자들은 희곡인 시나리오와 드라마 대본의 선호도가 높았음을 알 수 있다. . 드라마 대본 <도깨비>는 30.3%, 시나리오 <그대를 사랑합니다>는 9.1%로 대략 학습자의 40% 정도가 가장 재미있었던 작품으로 희곡을 선정하였다.

소설 <소나기>는 재미있었던 작품이기도 했지만 어려웠던 작품이기도 했다. 가장 재미있었던 작품에서는 18.2%(6명)으로 2위를 차지했지만, 가장 어려웠던 작품에서 27.3%(9명)로 2위를 차지하기도 하였다.

<82년생 김지영>은 영화로도 제작되고, 태국어로도 번역되어 나올 만큼 한국에서는 큰 인기를 끈 작품이지만 태국 학습자들에게는 관심을 끌지 못했다. 3%(1명)의 학습자가 가장 어려운 작품으로 꼽았다는 것은 소설 <82년생 김지영>의 한국어 난이도 수준이 그리 어렵지 않음을 의미한다. 그럼에도 불구하고 단 6.1%(2명)의 학습자만의 가장 재미있었다고

응답했다는 것은 학습자의 뇌리에 남지 않았다는 것으로 파악된다. 이는 한국과 태국의 문화적 차이에서 기인한 것으로 보인다.

3. 결론

지난 학기에 한국 문학 수업을 담당하면서 가장 먼저 드는 생각은 부족함이었다. 문학 작품을 선정하는 것도 어려웠고, 해외에 있다보니 필요하다고 생각되는 문학 작품에 접근하는 것도 어려웠다. 또한 단기간에 텍스트북을 제작하여 학습자에게 제공했기 때문에 도입이나, 어휘, 표현, 활동하기 등을 잘 구성하지도 못한 것 같다. 뿐만 아니라 첫 수업에서 한국 문학을 학습해야 하는 이유를 학습자들에게 제대로 전달하지 못한 것도 많이 아쉽다. 만일 한국 문학을 학습해야 하는 이유를 첫 수업에 잘 전달했다면 학습자들이 필요성을 느끼고 더 열심히 공부했을 것이다. 그래서 한국 문학 수업에 아쉬움이 많이 남는다.

많은 한국어 교사들이 한국 문학 수업을 할 때, 중고등학교 문학 작품, 윤여탁(2014b)에서 언급된 문학 목록을 많이 참고할 것으로 생각된다. 중고등학교 교과서에 수록된 작품만도 1,000 편이 넘는다고 하니 사실은 어떤 작품을 선정할지는 교사에게 달려 있다. 태국 현지 학습자의 한국어능력에 맞는지, 태국인의 사고나 태국의 문화 혹은 생활에 적합한지에 대한 판단은 교사에 있기 때문이다. 오늘 필자의 논문이 태국에서의 한국 문학 교육에 좋은 참고가 되기를 바란다.

<참고문헌>

- 국립국어원(2018), 국제 통용 한국어 표준 교육과정 보고회 자료집, 국립국어원 연구 보고서 (https://www.korean.go.kr/front/reportData/reportDataView.do?mn_id=207&report_seq=940)
- 손양숙(2019), 외국인 한국어 학습자를 위한 한국문학 교육 연구, 국제어문학회 국제어문학회 학술대회자료집 2019 2호, p47-p.79
- 심재희(2016), 한국어교육과 문학 텍스트, 국어교육학회, 국어교육학연구, 51 권 3 호, p.94-p.127
- 윤여탁(2014a), 한국어 문학 지식 교육과 연구의 목표와 과제, 중국한국(조선)어 교육연구학회, 한국(조선)어 교육연구 9 권, p.63-p.84
- 윤여탁(2014b), 한국어교육에서 한국문학 정전 목록 선정 연구, 서울대학교 국어교육연구소, 국어교육연구 34 권, p.359-p.388
- Pawana Petprai(2021), A Study of basic information for the construction of Korean literature for Thai Learners, 나레수안대학교 주관, 제 14 회 재태한국어교육학회 발표집(p.193-p.204)
- Naritha Sukpramarn(2021), Teaching Korean Culture through literature -focusing on the novel, "Please Look After Mom" by Shin, Kyung-Sook, 나레수안대학교 주관, 제 14 회 재태한국어교육학회 발표집(p.175-p.192)

- Kanonkun Mawiang and Sirinapa Prompsopha(2021), Developing Learning Skills through Cooperative Learning in Korean Children's Literature Course: A Case Study of Second-Year Korean Majors at Mahasarakham University, 마라사라캄대학교, The 7th International Joint Conference on Korean and Thai Studies 발표집
- Saiwanroon Soontharotok(2021), Women and motherhood in novel and film Kim Ji-Young, Born 1982, 마라사라캄대학교 주관, The 7th International Joint Conference on Korean and Thai Studies 발표집(p.122-p.134)
- Do Eun - Jung(2021), A Study on the Method of Teaching Korean Cultural Education using Pansori-descent novel <Chun Hyang- Jeon>, 마라사라캄대학교 주관, The 7th International Joint Conference on Korean and Thai Studies 발표집(p.210-p.228)

<인터넷 정보>

- 대산문화 웹진(2017년 봄호) <교과서 속 수필, 어떻게 선택되나>에서 참조
(http://daesan.or.kr/webzine_read.html?uid=2762&ho=63)
- '중학교 고등학교 국어 문학 교과서 문학작품 정리', 네이버 블로그, 국어교사 박전현입니다,
<https://m.blog.naver.com/9594jh/221840684467>(2021.6.8)
- '진달래꽃', 국민 애송이 1위, 경북신문(2008.11.18 일)
(<http://m.kbsm.net/view.php?id=20863>)
- '저자 소개', 엄마는 그래도 되는 줄 알았습니다, 국내 도서
(<http://www.yes24.com/Product/Goods/84789013>)
- '<한국 희곡선>, 재미있을 수도 있다' <http://minumsa.com/booklife/23941/>

3. conceptual blending and the important factor that encourages this meaning extension is the context of language use.

Keyword: cognitive linguistic, narcotic, conceptual metonymy, conceptual metaphor conceptual blending

1. บทนำ

นักภาษาศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญกับการศึกษาคำหลายความหมาย(polyseme) เนื่องจากคำหลายความหมายปรากฏให้เห็นถึงระบบปริชานของมนุษย์ เมื่อมนุษย์พบเห็นสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ก็มักจะนำเอาประสบการณ์ ความรู้ ความทรงจำที่ได้รับรู้มาเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้เกิดมโนทัศน์สำหรับจดจำและทำความเข้าใจสิ่ง ๆ นั้นได้ง่ายขึ้น โดยความหมายของคำมักจะเกิดการขยายความหมายจากความหมายที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์และมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า ไปสู่ความหมายที่อยู่ไกลตัวมนุษย์และมีความเป็นนามธรรมมากกว่า ทำให้มนุษย์สามารถทำความเข้าใจความหมายที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้นผ่านประสบการณ์ ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่ไม่ซับซ้อน คำหลายความหมายในภาษาเกาหลีสามารถพบได้ในคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำคุณศัพท์ คำเดี่ยว คำประสม อีกทั้งยังพบว่าคำนามในภาษาเกาหลีได้ทำหน้าที่ขยายความหมายในคำกริยาซึ่งเป็นความพิเศษทางภาษาอย่างหนึ่ง(Titiwat, 2019) เช่น คำว่า *꿀예쁘다 꿀귀엽다 꿀재미있다* เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ “*ㅁ-약* (ยาเสพติด)” มีลักษณะการขยายความหมายในลักษณะเดียวกันกับคำว่า “*꿀* (น้ำผึ้ง)” คือเป็นคำที่มีการขยายความหมายและยังเป็นซึ่งเป็นหนึ่งในคำสร้างใหม่หรือศัพท์บัญญัติ (신조어) แต่คำศัพท์ “*ㅁ-약* (ยาเสพติด)” มีพื้นฐานความหมายเป็นเชิงลบและได้มีการขยายความหมายไปในเชิงบวก ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการขยายความหมายของคำศัพท์ “*ㅁ-약* (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความหมายดังกล่าว

คำหลายความหมาย(polysemy) หมายถึงคำที่มีรูปเขียนเหมือนกันมีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายโดยความหมายจะอยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน(Taylor, 1995: 100, Lakoff, 1987: 416, Kövecses, 2002: 213, Enfield, 2003) หรือกล่าวได้ว่าการที่รูปภาษา 1 รูป มีความหมายมากกว่า 1 ความหมายขึ้นไป และความหมายเหล่านั้นมีสัมพันธ์กัน(สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, 341) คำหลายความหมายเกิดจากการขยายความหมายผ่านกระบวนการทางปริชาน เช่น อุปลักษณ์(metaphor) นามนัย(metonymy) และการรวมมโนทัศน์ (conceptual blending) โดยอุปลักษณ์(metaphor) หมายถึงคำที่เปรียบสิ่งหนึ่งที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อทำให้ความหมาย ชัดเจนขึ้นหรือทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (สำนักงานราช

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

บัณฑิตยสภา, 2560, น. 278) ส่วนนามนัย(metonymy) หมายถึง การเชื่อมโยงส่วนสองส่วนที่ใกล้ชิดกันในวงมโนทัศน์เดียวกัน โดยใช้ส่วนใดส่วนหนึ่ง แง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของสิ่งนั้น เพื่ออ้างถึงความหมายของสิ่งนั้นทั้งหมด หรือใช้ส่วนทั้งหมดของสิ่งนั้น เพื่ออ้างส่วนใดส่วนหนึ่ง แง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของสิ่งนั้น และการรวมมโนทัศน์(conceptual blending) หมายถึง การประสมรวมกันของเครือข่ายความหมายนำไปสู่การเกิดความหมายใหม่ โดยอาศัยกลไกอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ และนามนัยเชิงมโนทัศน์มาอธิบายด้วยเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์(conceptual integration network) เครือข่ายนี้ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ความคิดต้นสองพื้นที่(two input spaces: input 1 และ input 2) พื้นที่ที่เกิดจากการประสมรวมกัน(blended space) และพื้นที่ความคิดทั่วไป (generic space) (Fauconnier & Turner 1997: 150)

นอกจากนี้การได้รับอิทธิพลจากบริบท (context) ต่างๆ เมื่อคำ ๆ นั้น ไปปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันออกไป คำก็จะเกิดการดูดซับความหมายทำให้ความหมายของคำเกิดการขยายออกไป จนกลายเป็นคำหลายความหมาย ในภาษาไทยก็ได้ปรากฏคำหลายความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจผ่านทางจิตใจและทางกายของมนุษย์ เช่น คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มักเกิดกับบริบท การใช้ที่หลากหลาย จึงทำให้คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มีความหมายเพิ่มขึ้น เช่น

- (1) 상습적으로 마약을 복용하다. (네이버 블로그)
(ใช้ยาเสพติดจนเป็นนิสัย)
- (2) 요거 요거 진짜 중독있어요 말그대로 마약뽕이네요 ㅎㅎ. (네이버 블로그)
(ติดใจจริงๆ มันคือ ขนมหึงเสพติด)
- (3) 넷플 시리즈 마약이네요~~ㅎ (네이버 블로그)
(ซีรีส์ของ Netflix คือ ยาเสพติด)

จากตัวอย่างที่ (1) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นคำนาม หมายถึง สสารหรือสารเคมีที่นำเข้าสู่ร่างกาย ตัวอย่างที่ (2) เป็นคำประสม ทำหน้าที่ขยายความหมายคำหลักเพื่อบอกลักษณะพิเศษที่ปรากฏใน ตัวอย่างที่ (3) ปรากฏเป็นสำนวนที่ใช้เปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติที่ทำให้รู้สึกดีต่อร่างกาย มีความชอบที่จะใช้ในสิ่งนั้นเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” เป็นคำที่น่าศึกษาอีกคำหนึ่ง เนื่องจากสามารถปรากฏได้ในหลายหน้าที่ของคำ ทั้งคำนาม คำประสม สำนวน อีกทั้งปรากฏนามนัย อุปลักษณ์ มีการรวมมโนทัศน์ ทำให้เกิดการขยายความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายอีกด้วย

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับคำหลายความหมายในภาษาเกาหลีจะมีการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมาก แต่ที่ผ่านมามักจะเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคำกริยา เป็นส่วนใหญ่ เช่น Jeong Su-jin(2005) Jeong Byong-chol(2007) Lim Jiryong(2014) Jin Long-jun(2015) เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับการขยายความหมายในภาษาเกาหลี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี โดยเก็บข้อมูลจากการสืบค้นข้อมูล “Naver Search” ผลการศึกษาสามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาเกาหลี และเป็นแนวทางการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายในมุมมองอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแบบเรียน สื่อการสอน และพจนานุกรมเครือข่ายความหมายในภาษาเกาหลีต่อไป ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่า คำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” ในภาษาไทยมีการขยายความหมาย 3 วิธี คือ นามนัย (conceptual metonymy) อุปลักษณ์ (conceptual Metaphor) และ การรวมมโนทัศน์ (conceptual blending) โดยวิธีการดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงการขยายความหมายกับระบบปริชาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) ดังนี้

1. วิเคราะห์การขยายและลักษณะการความหมายของคำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)”
2. วิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” ที่ปรากฏ

3. สมมติฐานของการวิจัย

1. ความหมายของคำว่า “ㅁ-ㅇ (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี มีทั้งความหมายทางกายภาพซึ่งแสดงถึงยาหรือสารเคมี และความหมายเชิงเปรียบเกี่ยวกับการเสพ ฝืด หรือบริโภคน้ำเข้าสู่ร่างกายบ่อย ๆ ก็จะได้ อีกทั้งความหมายพื้นฐานเชิงลบได้มีการขยายความหมายไปสู่ความหมายเชิงบวก

2. ความหมายของคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี คือ มีการขยายความหมายจาก ความหมายทางกายภาพซึ่งแสดงถึงยาหรือสารเคมีไปสู่ความหมายเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการใช้หรือ บริโภคผ่านกระบวนการทางปริชานที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการนามนัย กระบวนการอุปลักษณ์ และกระบวนการมโนทัศน์

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาคำนาม “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ที่เป็นคำมูล หรือคำเดี่ยว ตลอดจนศึกษาคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ในคำประสมหรือสำนวน ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาหน้าที่ทาง ไวยากรณ์อื่น ๆ ของคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” โดยผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ที่รวบรวมจาก ระบบค้นหาคำของเว็บไซต์ “Naver Search” ซึ่งเป็นระบบค้นหาข้อมูลที่มีการจำแนกประเภทของเอกสาร และ ปรากฏการใช้ภาษาที่หลากหลายในชีวิตประจำวันของชาวเกาหลี เช่น บล็อก คาเฟ่ ข่าวสาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยัง เป็นเว็บไซต์อันดับ 1 ของประเทศเกาหลี บริษัทมีส่วนร่วมในธุรกิจโฆษณา และการบริการข้อมูลทางการเงินทางดิจิทัล มีโครงสร้างพื้นฐานด้านไอทีและโซลูชันองค์กรต่างๆ ซึ่งรวมถึงบริการคลาวด์ โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาครัฐ/ภาคการเงิน เป็นบริษัท ICT ที่กำลังขยายฐานธุรกิจทั่วโลกผ่านธุรกิจเนื้อหาต่างๆ เช่น webtoons, Zepeto และ V LIVE มีบริษัท ในเครือรวม 76 แห่ง รวมถึง Naver Financial และ Naver Cloud

5. ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ซึ่งปรากฏในบริบทข้อความการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นจริง โดยรวบรวม จากเครื่องมือค้นหา “Naver Search” (<https://search.naver.com>) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง ข้อความที่มีคำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” จากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกข้อความที่คำว่า “ㅁㅏㅇㅑ (ยาเสพติด)” ได้มีการขยาย ความหมายจากนั้นนำมาจัดกลุ่มและวิเคราะห์ความหมายที่ได้มีการขยายความหมายออกไป

² เว็บท่า (web portal) หมายถึงเว็บที่รวบรวมลิงก์เว็บไซต์ และบทความต่าง ๆ โดยการจัดหมวดหมู่ให้ดูง่าย และมี หน้าที่น่าพาผู้ชมไปยังเว็บอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเว็บท่าอาจให้บริการแบบทั่วไป คือ รวบรวมเว็บไซต์ทุกหมวดหมู่ (general portal) หรือบริการแบบเฉพาะ เช่น เว็บสุขภาพ (health portal) เว็บสื่อ (multimedia portal) เว็บข่าว (news portal)

6. ทบพทวารวรรณกรรม

หลายปีที่ผ่านมาภาษาเกาหลีได้รับความนิยม และเป็นภาษาที่มีผู้ให้ความสนใจเรียนเพิ่มขึ้นแบบพลวัต เป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์สินค้าหลากหลายประเภทของเกาหลีได้เข้าสู่ตลาดโลก และเข้ามามีส่วนในการดำเนินชีวิตประจำวันของหลายคน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ โทรศัพท์มือถือ อุตสาหกรรมบันเทิง 3 ตารานักร้องชาวเกาหลี ได้รับความนิยมไปทั่วโลกผลดังกล่าวมาจากรัฐบาลเกาหลีได้ผลักดันนโยบายคลื่นเกาหลี(Korean wave, 韓流) อย่างต่อเนื่อง ทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจในความเป็นเกาหลี โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาในประเทศไทย หันมาให้ความสนใจในการเรียนภาษาเกาหลีกันอย่างมากมาย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้จะมีอุตสาหกรรมบันเทิงของเกาหลีเป็นแรงบันดาลใจแล้วนั้น บุคลากรที่รู้ภาษาเกาหลีในประเทศไทยยังมีน้อย ทำให้โอกาสมีงานทำค่อนข้างสูง

ปัจจุบันมีสถาบันของรัฐและเอกชนที่เปิดสอนภาษาเกาหลีเป็นจำนวนมาก ผู้เรียนภาษาเกาหลีในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และแม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้เรียนภาษาเกาหลีจำนวนมาก แต่ผู้ที่สามารถเรียนภาษาเกาหลีระดับสูงหรือสามารถนำไปใช้งานได้จริงนั้นกลับมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร ผู้วิจัยพบว่าสำนวนต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนกับสำนวนการพูดสนทนาที่ชาวเกาหลีใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันมีหลายคำที่ให้ความหมายไม่เหมือนกับในแบบเรียนหรือพจนานุกรม โดยมีลักษณะของคำมีการขยายความหมายออกไป ผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบในวิชาการแปล ยังพบว่าภาษาเกาหลีมีการใช้คำที่มีการขยายทางความหมายจากความหมายหลักมาใช้จำนวนมาก เช่น นามนย(한니) อุปลักษณ์(은니) การรวมมโนทัศน์(흔싱) เป็นต้น ในตำราเรียนภาษาเกาหลีที่มีเนื้อหาของสำนวนเหล่านี้ ส่วนใหญ่บอกแค่วิธีการใช้คำและสำนวนเหล่านี้เท่านั้น ไม่ได้อธิบายถึงวิธีคิดให้เห็นถึงมโนทัศน์ ทำให้ผู้เรียนต้องท่องจำสำนวนเหล่านี้ แต่ไม่สามารถนำไปใช้จริงได้และผู้เรียนมักเข้าใจความหมายผิด ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการศึกษาความหมายของคำและสำนวนต่างๆ ในภาษาเกาหลีอันสะท้อนระบบมโนทัศน์ สังคม วัฒนธรรม และความคิดของชาวเกาหลี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยเรื่องการขยายความหมายของคำว่า “한니”

³ อุตสาหกรรมบันเทิง(대중문화산업) คือ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับวงการบันเทิง โดยในปี พ 2539 .ศ.สาธารณรัฐเกาหลีเริ่มส่งออกละครโทรทัศน์ไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน สองปีต่อมาละครโทรทัศน์ นักร้อง และ (2541 .ศ.พ) 2543 .ศ.เพลงเกาหลีได้รับความนิยมขึ้นมากทั่วเอเชียตะวันออกเฉียง ในปี พสาธาณรัฐประชาชนจีนเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า คลื่นเกาหลี(Korean wave, 韓流) ความนิยมกระแสคลื่นเกาหลีดังกล่าวขยายตัวไปทั่วเอเชียและทั่วโลก ไม่เพียงแต่อุตสาหกรรมบันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ เพลง ดารา นักร้องชาวเกาหลีเท่านั้น แต่อาหารเกาหลี เช่น กิมจิ น้ำพริกเกาหลี อาหารกึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น รวมทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆของบริษัทเกาหลี ก็ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงเช่นกัน

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

(ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี ซึ่งมีการใช้ในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมากและมีการขยายความหมายจากเชิงลบไปเป็นความหมายเชิงบวก

ปัจจุบันนักภาษาศาสตร์ปริชานให้ความสนใจศึกษา “นามนัย” “อุปลักษณ์” และ “การรวมมโนทัศน์” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับกลไกทางปริชาน (Cognitive mechanism) “อุปลักษณ์” “นามนัย” และ “การรวมมโนทัศน์” เป็นรูปแบบการใช้ภาษาเปรียบเทียบกับสะท้อนมโนทัศน์และวิถีคิดของมนุษย์ในการมองสิ่งหนึ่งเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งในทางปริชาน (Conceptual mapping) และยังเป็นกลไกสำคัญกับการศึกษาคำหลายความหมาย (Polysemous word) เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่าคำหลายความหมายสะท้อนให้เห็นระบบปริชานและมโนทัศน์ของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดด้านความจำแต่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่รู้จบ เมื่อมนุษย์พบเห็นสิ่งใหม่ๆ มักจะนำความรู้ ความทรงจำที่มีอยู่แล้วมาเปรียบเทียบกับสิ่งใหม่เพื่อให้จดจำและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะความหมายที่เป็นนามธรรมมาอธิบายสิ่งที่เป็นรูปธรรมและความหมายที่เป็นรูปธรรมมาอธิบาย สิ่งที่เป็นนามธรรมทำให้เกิดการขยายความหมายของคำจึงทำให้คำ ๆ หนึ่งกลายเป็นคำที่มีหลายความหมาย ซึ่งกลไกที่ทำให้คำเหล่านั้นเกิดการขยายความหมายขึ้น ได้แก่ “นามนัย” “อุปลักษณ์” และ “การรวมมโนทัศน์”

นามนัย เป็นกระบวนการทางปริชานที่อยู่ในวงมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์เดียวกัน กล่าวคือเป็นส่วนประกอบเดียวกันแต่นำความเชื่อมโยงบางส่วนมาระบุหรือให้ความหมายถึงส่วนประกอบทั้งหมด หรือส่วนทั้งหมดมาเรียกแทนบางส่วนของสิ่ง ๆ นั้นหรือในองค์ประกอบนั้น นามนัยเชื่อมโยงสิ่งเดียวกันในมโนทัศน์เดียวกัน นามนัยมีฐานประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางกายภาพและความสัมพันธ์แบบเหตุและผล (Lakoff & Johnson, 1980: 39) เช่น นามนัย ผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์ (PRODUCER FOR PRODUCT) อุปกรณ์แทนผู้ใช้ (OBJECT USED FOR USER) เครื่องแต่งกายแทนบุคคล (CLOTHES FOR PERSON) นามนัยที่ปรากฏการใช้ในภาษาทั่วไป ดังนี้

(4) a. 꼴이 달다. (네이버 블로그)
(น้ำผึ้งหวาน)

b. 꼴이 끈끈하다. (네이버 블로그)
(น้ำผึ้งเหนียว)

c. 마약을 오래 하면 중독될 뿐 아니라 심한 후유증이 발생한다. (네이버 블로그)
(หากคุณเสพยาเป็นเวลานาน คุณอาจติดยาและมีผลข้างเคียงที่รุนแรงได้)

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

ความหมาย “꽃 (น้ำผึ้ง)” ในประโยค (4a) แสดงถึงรสชาติของน้ำผึ้ง ในประโยค (4b) แสดงถึงลักษณะของน้ำผึ้ง และในประโยค (4c) แสดงถึง การใช้ยาเสพติด พิษของยาเสพติด และผลข้างเคียงของยาเสพติด ในความสัมพันธ์ทางความหมายของ “마약 (ยาเสพติด)” นั้นสัมพันธ์กันโดยนามนัยที่เชื่อมโยงสิ่งที่มีโน้ตทัศน์เดียวกันหรือเป็นส่วนประกอบของกันและกัน วิจัยนี้จึงได้นำแนวคิดเรื่องนามนัยมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของ “마약 (ยาเสพติด)” ด้วย

อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการนำลักษณะหรือคุณสมบัติของของสิ่งหนึ่งมากล่าวหรือเปรียบเทียบเป็นภาพลักษณ์ ให้เห็นหรือเข้าใจถึงลักษณะหรือคุณสมบัติของของอีกสิ่งหนึ่ง กล่าวคือ เป็นโวหารที่เปรียบเทียบความเหมือนของสิ่งของสองสิ่งที่แตกต่างกัน (A คือ B) เช่น ความรักคือการเดินทาง

Lakoff and Johnson(1980) อุปลักษณ์ถูกใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor Theory) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ประกอบด้วยมโนทัศน์ 2 ประเภท คือ มโนทัศน์ต้นทาง (Source domain) เป็นสิ่งที่มาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเรา มีความเป็นรูปธรรม มีความเป็นกายภาพ และมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) เป็นประสบการณ์ที่ไม่มีรูปร่างหรือโครงสร้างที่ชัดเจน มีความเป็นนามธรรม มีความเป็นจิตวิทยา ดังนั้นมโนทัศน์ต้นทางจึงเป็นสิ่งที่สัมผัสประสบการณ์ตรงที่เรานำมาใช้ในวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่เราอยู่เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเราเข้าใจง่าย แต่มโนทัศน์ปลายทางเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถมองเห็น ฟัง ลิ้มรส หรือสูดดมได้ เป็นปรากฏการณ์ปรุงแต่งด้านวัฒนธรรมสังคม มโนทัศน์ทั้ง 2 ประเภทนี้ มีลักษณะเกี่ยวข้องกัน และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน การขยายมโนทัศน์จากมโนทัศน์ต้นทางไปยังมโนทัศน์ปลายทาง เรียกว่าการเชื่อมโยง (mapping) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์พบได้ในการใช้ภาษาทั่วไป ตัวอย่างเช่นคำว่า ‘꽃 (น้ำผึ้ง)’

- (5) a. 꽃이 태어났어요. (네이버 블로그)
(น้ำผึ้งถือกำเนิดขึ้น)
- b. 친환경 밀폐용기 꽃이네. (네이버 블로그)
(กล่องบรรจุสุญญากาศเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม น้ำผึ้งจริง ๆ)
- c. 상봉 맛집 진짜 꽃이네. (네이버 블로그)
(ร้านซังบง น้ำผึ้งมาก)
- d. 한번 손을 대면 꽃기가 어려운 것이 바로 마약이다. (네이버 블로그)
(เป็นยาที่เมื่อสัมผัสแล้วเลิกยาก)

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีการใช้คำศัพท์ “꿀 (น้ำผึ้ง)” ซึ่งเป็นคำศัพท์เกี่ยวกับของเหลวที่มีลักษณะเหนียวข้นอยู่ในรังผึ้งซึ่งได้จากการที่ผึ้งดูดน้ำหวานจากดอกไม้มารวมไว้ในรังมาใช้กับบริบทต่าง ๆ ดังนั้นในประโยค (5a-c) จึงกล่าวได้ว่า “꿀 (น้ำผึ้ง)” คือ คนหรือสัตว์(사람 또는 동물) สิ่งของเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม(친환경) สถานที่(장소)” เป็นอุปสรรคเชิงมโนทัศน์ โดย “คนหรือสัตว์(사람 또는 동물) สิ่งของเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม(친환경) สถานที่(장소)” เป็นมโนทัศน์ต้นทาง และ “꿀 (น้ำผึ้ง)” เป็นมโนทัศน์ปลายทาง(Titiwat, 2019) และในประโยค (5d) การใช้คำศัพท์ “마약 (ยาเสพติด)” แสดงถึงสิ่งใด ๆ ที่เสพติดหรือฉีดยาเข้าสู่ร่างกาย ก่อให้เกิดภาพลวงตาและอาการระงับสติไม่รู้สึกรู้ตัว และเมื่อใช้บ่อย ๆ ก็จะติด แนวคิดเรื่องอุปสรรคสามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายได้ วิจัยเรื่องนี้จึงยกตัวอย่างการศึกษาความหมายของ “마약 (ยาเสพติด)” มาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมายรูปธรรมและความหมายนามธรรมด้วย

การรวมมโนทัศน์ (conceptual blending) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎี ที่สำคัญอย่างหนึ่งในด้านภาษาศาสตร์ปริชาน โดยอาศัยกลไกอุปสรรคเชิงมโนทัศน์ และนามนัย เชิงมโนทัศน์ และอธิบายด้วยเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์ (conceptual integration network) ต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่ากระบวนการรวมกัน(blend) มีลักษณะอย่างไร เครือข่ายนี้ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ความคิดต้นสองพื้นที่(two input spaces: input 1 และ input 2) พื้นที่ที่เกิดจากการประสมรวมกัน (blended space) และพื้นที่ความคิดทั่วไป (generic space) ซึ่งความสัมพันธ์ทางพื้นที่(spaces) ต่าง ๆ มีดังนี้

Input spaces: โพลควนเนียร์และเทอร์เนอร์ (Fauconnier and Turner, 2002: 40) กล่าวว่า ในเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์ (conceptual integration network) มีสองพื้นที่คือพื้นที่ความคิดต้น 1 (input 1) และพื้นที่ความคิดต้น 2 (input 2) ซึ่งเป็นพื้นที่(space) ถูกสร้างขึ้นโดยกรอบ (frame) เอกลักษณ์ (identity) และเหตุการณ์ (event) ฯลฯ

Cross-space mapping: กระบวนการจับคู่กันระหว่างพื้นที่ความคิดต้น 1 (input 1) และพื้นที่ความคิดต้น 2 (input 2) ซึ่งพื้นที่ความคิดต้นทั้งสอง (input spaces) เชื่อมโยงกัน ส่วนกระบวนการจับคู่กันนั้นมี รูปแบบสำคัญหลากหลาย ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบเอกลักษณ์ (identity relation) ความสัมพันธ์แบบสาเหตุผลกระทบ (cause-effect relation) ความสัมพันธ์แบบพื้นที่(space relation) ความสัมพันธ์แบบ เวลา(time relation) และ ความสัมพันธ์ แบบส่วนประกอบทั้งหมด(part-whole relation) ฯลฯ

Generic space: ในกระบวนการถ่ายโยงเชิงมโนทัศน์(conceptual projection) มีโครงสร้างเกิดขึ้นโดยการรวบรวมลักษณะความเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันที่เป็นของพื้นที่ทั้ง input 1 และ input 2 นั่นถือเป็นพื้นที่

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

ความคิดทั่วไป (generic space) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยโครงสร้างเชิงนามธรรมและมี ลักษณะร่วมกันของพื้นที่ทั้งสอง

Blended space: ในกระบวนการผสมรวมกัน(blending) ทั้งพื้นที่ความคิดทั่วไป(generic space) และพื้นที่ที่เกิดจากการผสมรวมกัน(blended space) ต่างก็เกิดขึ้นจาก กระบวนการถ่ายโยงกันของพื้นที่ทั้งสอง และมีความเกี่ยวข้องกันต่างกันตรงที่ว่าพื้นที่ความคิดทั่วไป(generic space)เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะร่วมกันของพื้นที่ความคิดต้น1 (input 1) และพื้นที่ความคิดต้น2 (input 2) แต่พื้นที่ที่เกิดจากการผสมรวมกัน(blended space) นั้น เป็นพื้นที่ที่รวบรวมประกอบกันหรือผสมลักษณะโครงสร้างของพื้นที่ทั้งสองไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทั่วไป(generic structure) หรือโครงสร้างเฉพาะเจาะจง(specific structure) การรวมมโนทัศน์พบได้ในการใช้ภาษาทั่วไป ตัวอย่างเช่นคำว่า ‘꿀 (น้ำผึ้ง)’

(6) a. 맥주 조금 + 소주 많이 = 꿀물. (네이버 카페)

(เบียร์น้อย + โขจูเยอะ = น้ำผึ้ง)

b. 김세운 판사의 이 같은 목소리에 네티즌들은 ‘꿀성대’라는 별명을 붙여줬다.

(충청매일 2018.04.0 6.)

(ชาวเน็ตได้ตั้งชื่อเล่นให้ผู้พิพากษา Kim Se-yeon ว่า 'Honey Voice')

c. 머리 기르는 중이었다면, 옆도 좀 누르는 게 좋겠다고 꿀약 처방해주는 라희쌤. (네이버 블로그)

(หากคุณจะไว้ผมยาว ให้นำบริเวณด้านข้างด้วย จะเป็นยาช่วยที่ดี)

d. 김원준 일상샷... 나이 잊은 동안 페이스에 꿀피부, 40 대 유부남 실화? (네이버 블로그)

(ภาพถ่ายประจำวันของ Kim Won-jun... ผิวน้ำผึ้งบนใบหน้าจนลืมอายุไปเลย นี่ผู้ชายที่แต่งงานแล้วในวัย 40 จริงหรือ?)

e. 미소 보면 ‘꿀노잼’에 빠지게 됩니다. (스포츠니어스 2019.02.05.)

(เห็นรอยยิ้มแล้วจะตกอยู่ในความ 'ไม่สนุก')

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

f. ‘꿀강의’ 수강신청 광클릭... (전남일보, 2017.02.20.)

(คลิกถล่มหลายเพื่อลงทะเบียนเรียน 'คาบเรียนน้ำผึ้ง'...)

g. 늦깎이 휴가객 모여라, '8 말 9 초' 할인 항공권 ‘꿀가격’. (스포츠월드 2016.08.04.)

(สำหรับนักเดินทางสาย 'ปลายเดือน8 ต้นเดือน 9' ส่วนลดตั๋วเครื่องบิน 'ราคาน้ำผึ้ง')

h. 청주 쭈꾸미 맛집 북대동 ‘마약집’ (전)쭈꾸미총각 완전 강추잖아여!! (네이버 블로그)

(ร้านปลาหมึกตัวเล็กที่ของจู ย่านบกแดดง “เป็นบ้านยาเสพติด” อย่างแท้จริง แนะนำสุด ๆ)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีการใช้คำศัพท์ “꿀 (น้ำผึ้ง)” ซึ่งเป็นคำศัพท์เกี่ยวกับของเหลวที่มีลักษณะเหนียวข้นอยู่ในรังผึ้งซึ่งได้จากการที่ผึ้งดูดน้ำหวานจากดอกไม้มารวมไว้ในรังมารวมกับคำหรือความหมายอื่น ๆ ทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้น (Titiwat, 2019) ดังนั้นในประโยค (6a-g) จึงกล่าวได้ว่า “꿀 (น้ำผึ้ง)” ปรากฏความหมายใหม่โดยมีการขยายความหมายออกไป หมายถึง รสชาติ (맛) ความสามารถ (능력) การรักษาสุขภาพ (친 건강) ความงาม (美) ความรู้สึก (감정) การศึกษา (교육) เศรษฐกิจ (경제)” และในประโยค (6h) การใช้คำศัพท์ “마약 (ยาเสพติด)” แสดงถึงร้านค้าใดร้านค้านึงที่มีเมนูอาหารรสชาติอร่อยรับประทานแล้วติดใจทำให้ต้องไปรับประทานอาหารที่ร้านนี้เป็นประจำ ในประโยค (6a-h) เป็นการรวมมโนทัศน์ (conceptual blending) พื้นที่ความคิดต้นสองพื้นที่ (two input spaces: input 1 และ input 2) พื้นที่ที่เกิดจากการประสมรวมกัน (blended space) และพื้นที่ความคิดทั่วไป (generic space) จนทำให้เกิดความหมายใหม่ วิจัยนี้จึงได้นำแนวคิดนามนัย อุปลักษณ์ และการรวมมโนทัศน์ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ “마약 (ยาเสพติด)” เกิดการขยายความหมายโดยเฉพาะจากความหมายในเชิงลบมาสู่ความหมายเชิงบวกในงานวิจัยเรื่องนี้

7. ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี

ผลการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีที่เกิดในบริบท ข้อความการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นจริง พบว่า มีการขยายความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี มีทั้งหมด 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) บริบทเกี่ยวกับยาและสารเคมี 2) บริบทเกี่ยวกับอาหาร 3) บริบทเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ 4) บริบทเกี่ยวกับ

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

เครื่องสำอาง 5) บริบทเกี่ยวกับความบันเทิง 6) บริบทเกี่ยวกับชื่อสถานที่ซึ่งคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นคำนามที่ใช้ในหลายบริบท และมีความหมายต่าง ๆ ดังนี้

I. บริบทเกี่ยวกับยาและสารเคมี

พจนานุกรมภาษาเกาหลีของ The National Institute of The Korean Language (<https://stdict.korean.go.kr/main/main.do>) ได้ให้ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” คือ “สารที่ทำหน้าที่เป็นยาหรือยาเสพติด หากใช้ยาเป็นประจำหรือใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เสพติดและแสดงอาการเป็นพิษ ประกอบด้วย ผีน มอร์ฟีน โคเคน เฮโรอีน โคเดอีน เพทิดีน เมทาโดน LSD เป็นต้น ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ และการใช้งานถูกควบคุมอยู่ภายใต้กฎหมาย การใช้ในทางที่ผิดอาจทำให้เกิดผลข้างเคียงที่ร้ายแรงได้”

(7) 상습적으로 마약을 복용하다. (네이버 블로그)

(ใช้ยาเสพติดจนเป็นนิสัย)

(8) 마약을 오래 하면 중독될 뿐 아니라 심한 후유증이 발생한다. (네이버 블로그)

(หากใช้ยาเสพติดเป็นเวลานาน ไม่เพียงแต่จะติดยา แต่ยังมีผลข้างเคียงที่รุนแรงอีกด้วย)

(9) 불법 마약 거래단이 경찰에 검거되었다. (네이버 블로그)

(ผู้ค้ายาผิดกฎหมายถูกตำรวจจับ)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นยาหรือสารเคมีที่ใช้เสพเข้าไปในอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นระยะเวลาอันยาวนานจะทำให้เกิดอาการเสพติด มีผลต่อสุขภาพที่ร้ายแรง รวมไปถึงมีโทษทางกฎหมาย โดยในตัวอย่างที่ (7) หมายถึง การใช้งานติดเป็นนิสัย ในตัวอย่างที่ (8) หมายถึง การใช้เป็นเวลานาน จะส่งผลข้างเคียงต่อร่างกายที่รุนแรง และในตัวอย่างที่ (9) หมายถึง ผู้ครอบครองและผู้เสพมีความผิดตามกฎหมาย

II. บริบทเกี่ยวกับอาหาร

คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีมีการใช้ในบริบทเกี่ยวกับอาหาร แต่ไม่ได้หมายถึงการใส่ส่วนผสมของสิ่งเสพติดลงไปให้อาหารให้ผู้คนบริโภค แต่คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีได้มีการขยายความหมาย นำข้อความทางภาษามาใช้ในบริบทเกี่ยวกับอาหาร โดยมีความหมายคือ “อาหารที่รับประทานง่ายและมีความอร่อยจนเกิดความหลงใหลในรสชาติของอาหารจนทำให้รับประทานบ่อยครั้ง”

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

- (10) 요거 요거 진짜 중독있어요 말그대로 마약빵이네요 ㅎㅎ. (네이버 블로그)
(ติดใจจริงๆ มันคือ ขนมปังเสฟติด)
- (11) 너무 간단하고 맛있는 간식이당 마약토스트...이름처럼. (네이버 블로그)
(มันเป็นขนมที่ง่ายและอร่อยจริงๆ เหมือนชื่อ...ขนมปังปังเสฟติด)
- (12) 내가 좋아하는 광장시장 마약김밥 사서 출근. 아침에 회의실에서 약 10 분간 급하게 먹는데 그 맛이 정말 꿀맛이다. (네이버 블로그)
(ฉันซื้อคิมปังเสฟติดที่ฉันชอบที่ตลาดกวางจั้งและไปทำงาน ฉันกินมันอย่างรวดเร็วประมาณ 10 นาทีในห้องประชุมตอนเช้าและมันรสชาติดีจริงๆ)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสฟติด)” เป็นอาหารที่รับประทานง่ายมีความอร่อยเมื่อรับประทานไปในร่างกายแล้วจะทำให้เกิดความหลงใหลในรสชาติของอาหาร โดยในตัวอย่างที่ (10) คำว่า ขนมปังเสฟติด (마약빵) หมายถึง ขนมปังรับประทานจนติดเป็นนิสัย ในตัวอย่างที่ (11) คำว่า ขนมปังปัง (마약토스트) หมายถึง ขนมปังปังที่รับประทานง่ายมีความอร่อยและรับประทานบ่อยครั้ง และในตัวอย่างที่ (12) คำว่า คิมปังเสฟติด (마약김밥) หมายถึง คิมปังที่มีรสชาติอร่อยรับประทานได้อย่างรวดเร็วในทุกสถานที่และรับประทานเป็นประจำ นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า “마약 (ยาเสฟติด)” ใช้ร่วมกับเมนูอาหารอื่น ๆ เช่น 마약옥수수 마약낙고새 마약떡볶이 마약계란장 마약아이스크림 마약국밥 마약고기 마약오징어 마약곱창 마약김밥 마약쿠키 마약라면 마약육전 마약콘치즈 마약찜닭 마약빵 마약땅콩 마약타코야끼 마약양꼬치 마약칼국수 마약족발 마약통구이 마약돌문어 마약불닭 마약디저트 마약토스트 마약인절미 마약달걀 마약소스 เป็นต้น

III. บริบทเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้

การใช้ในบริบทเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ คำว่า “마약 (ยาเสฟติด)” ในภาษาเกาหลี แต่ไม่ได้หมายถึงการซุกซ่อนสิ่งเสฟติดไว้ในข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้น แต่คำว่า “마약 (ยาเสฟติด)” ในภาษาเกาหลีได้มีการขยายความหมายนำข้อความทางภาษามาใช้ในบริบทเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ โดยมีความหมาย คือ “สิ่งของที่มีคุณสมบัติสามารถใช้รักษาหรือลดอาการไม่พึงประสงค์ได้มีความสะดวกสบายต่อการใช้ในระยะเวลาหรือใช้เป็นประจำทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งของนั้น ๆ”

- (13) 마약매트리스 아침이 개운해요. (네이버 블로그)
(ที่นอนเสฟติดทำให้รู้สึกสดชื่นในตอนเช้า)
- (14) 불면증에 좋은 마약베개 코튼샤워로 포근하게 꿀잠자요. (네이버 블로그)
(นอนหลับสบายด้วยการอาบน้ำด้วยผ้าคอตตอน หมอนเสฟติดที่แก้การนอนไม่หลับ)

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

(15) 진짜 너무너무 편안해서 왜 이름이 마약바지인지 알겠더라구요 진짜 입으면 너무 편안해서 다른바지 못입겠어요! (네이버 블로그)

(สบายจริงๆ เข้าใจเลยว่าทำไมถึงเรียกว่ากางเกงเสพติด ใส่สบายจริงๆ เลยใส่กางเกงตัวอื่นไม่ได้

แล้ว!)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความสะดวกสบายในการใช้งาน และยังช่วยบรรเทาหรือลดอาการต่าง ๆ ได้อีกด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกชอบที่จะใช้สิ่งของเครื่องใช้นั้น ๆ เป็นประจำในระยะเวลาอันยาวนาน ๆ โดยในตัวอย่างที่ (13) คำว่า ที่นอนเสพติด (마약 매트리스) หมายถึง ที่นอนที่ใช้เป็นประจำช่วยให้นอนหลับได้ดีขึ้นเมื่อตื่นมาแล้วก็รู้สึกว่านอนเต็มอิ่มสดชื่น ในตัวอย่างที่ (14) คำว่า หมอนเสพติด (마약 베개) หมายถึง หมอนที่ใช้เป็นประจำช่วยลดอาการนอนไม่หลับสามารถช่วยให้นอนหลับได้ง่ายสบายขึ้น และในตัวอย่างที่ (15) คำว่า กางเกงเสพติด (마약 바지) หมายถึง กางเกงที่ใส่บ่อยครั้งมีเนื้อผ้านุ่มนวลใส่สบายไปได้ทุกที่ใส่ได้ทุกเวลาการออกแบบที่ดีและราคาไม่สูง นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ใช้ร่วมกับสิ่งของเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น 마약 매트리스 마약 베개 마약 토끼 마약 이불 마약 침대 마약 바지 마약 방석 마약 원피스 마약 시트 마약 스트랩 마약 치마 마약 스커트 마약 샌들 마약 팬츠 마약 잠옷 마약 앵클 마약 팬츠 마약 스키니 เป็นต้น

IV. บริบทเกี่ยวกับเครื่องสำอาง

การใช้คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในบริบทเกี่ยวกับเครื่องสำอาง ไม่ได้หมายถึงเครื่องสำอาง เหล่านั้นมีส่วนประกอบของสารเสพติด แต่คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี ได้มีการขยายความหมาย นำข้อความทางภาษามาใช้ในบริบทเกี่ยวกับเครื่องสำอาง โดยมีความหมาย คือ “เครื่องสำอางที่มีสรรพคุณช่วยรักษาหรือลดปัญหาเรื่องผิวน้ำหนัก เส้นผม และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้มีสุขภาพดีขึ้น จนหยุดการใช้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้”

(16) 이거슨 마약인가 향수 좋아하지 않더라도 가끔 기분 전환용으로 좋을 듯 ! 50ml 기준으로 백화점에서 구입시에 정가 11.3 만이었나 (네이버 블로그)

(นี่ยาเสพติดหรือเปล่า ถึงไม่ชอบน้ำหอม แต่บางทีก็เปลี่ยนอารมณ์ดี! เป็นราคา 113,000 วอน เมื่อ

ซื้อที่ห้างสรรพสินค้าขนาด 50 มล.มั้ง)

(17) 탈모 기능성 마약 샴푸 ! 사용하면 사용할수록 개속 쓰고싶게 빠져드는 샴푸라서 마약 샴푸겠거니 ~ (네이버 블로그)

(แชมพูยาเสพติดรักษาผมร่วง ! เป็นแชมพูที่ยังใช้ยิ่งอยากใช้เลยเรียกว่ายาสระผมเสพติด)

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

- (18) 물같아요 촉촉하고 트러블(줍쌀여드름)에 좋은 토너였던 마누카 마룰라토너
저에겐 마약토너에요 꿀을수 없을거같아요 ㅋ(네이버 블로그)
(Manuka Marula Toner เปรียบเสมือนน้ำให้ความชุ่มชื้น และเป็นโทนเนอร์ที่ดีสำหรับแก้ปัญหา
สิว (mildew acne) เป็นโทนเนอร์เสพติด ที่หยุดใช้ไม่ได้)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นเครื่องสำอางที่ลดปัญหาที่ต่อ
สุขภาพผิว ทำให้เกิดความพึงพอใจในการใช้ มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น และมีความต้องการที่จะใช้เครื่องสำอางนั้น ๆ
อย่างต่อเนื่อง โดยในตัวอย่างที่ (16) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” หมายถึง น้ำหอมที่ช่วยเปลี่ยนอารมณ์ให้ดีขึ้น
ในตัวอย่างที่ (17) คำว่า แชมพูเสพติด (마약샴푸) หมายถึง ยาสระผมที่มีสรรพคุณช่วยลดอาการผมหลุดร่วง ทำให้
ต้องมีการใช้อย่างต่อเนื่อง และในตัวอย่างที่ (18) คำว่า โทนเนอร์เสพติด (마약토너) หมายถึง โทเนอร์ที่ช่วยลด
อาการเกิดสิว ให้ความสดชื่นแก่ผิว จนหยุดใช้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้ นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า “마약 (ยาเสพติด)”
ใช้ร่วมกับเครื่องสำอางอื่น ๆ เช่น 마약화장품 마약향수 마약샴푸 마약토너 마약크림 마약팩트
마약클렌저 마약세럼 마약로ชั่น 마약립스틱 마약오일 마약쿠션 마약볼륨폼 마약파우더
마약패드 เป็นต้น

V. บริบทเกี่ยวกับความบันเทิง

การใช้คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในบริบทเกี่ยวกับความบันเทิง ไม่ได้ หมายถึง ใช้สารเสพติดเพื่อให้มี
เกิดความบันเทิง แต่คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี ได้มีการขยายความหมาย นำข้อความทางภาษามาใช้
ในบริบทเกี่ยวกับความบันเทิง โดยมีความหมาย คือ “สื่อบันเทิงต่าง ๆ ที่สร้างความสุขสนุกสนานแก่ผู้เล่นหรือผู้ชม
จนหยุดติดตามไม่ได้ต้องติดตามผลงานชิ้นต่อ ๆ ไปเรื่อย ๆ”

- (19) 넷플 시리즈 마약이네요~~ㅎ(네이버 블로그)
(ซีรีส์ของ Netflix คือ ยาเสพติด)
- (20) "확률형 아이템은 게임사들에게 마약"... 김택진 국감장 (네이버 블로그)
(เกมกล่องสุ่มคือยาเสพติดของบริษัทเกม"...ผู้ตรวจการ Kim Taek-jin)
- (21) 마약 드라마~ 이 드라마 내용도 대략 알고 꿀을수 없다고 들어서 익히
알았지만 물입감 최고이고 꿀을수가 없네요~ (네이버 블로그)
(ละครเสพติด ฉันรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของละครเรื่องนี้และได้ยืนยันว่ามันเป็นไปได้ที่จะหยุด แต่ฉันรู้ดี แต่
ความรู้สึกอิมเมจนั้นดีที่สุดในใจฉันและฉันก็หยุดไม่ได้)

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” เป็นสื่อบันเทิงที่สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สร้างความพึงพอใจในการเล่นและการรับชม และมีความต้องการที่จะติดตามผลงาน และภาคต่อของสื่อ บันเทิงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยในตัวอย่างที่ (19) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” หมายถึง ซีรีส์ในแพลตฟอร์มหนึ่ง ที่มีความหลากหลายของซีรีส์และสร้างความสนุกให้กับผู้ติดตามชม ในตัวอย่างที่ (20) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” หมายถึง กล่องสู่มสำหรับผู้ผลิตทำให้ผู้บริโภคมีความต้องการบริโภคอย่างต่อเนื่อง และในตัวอย่างที่ (21) คำว่า ตราย่ายาเสพติด (마약 드라마) หมายถึง ภาพยนตร์ ตราย่าที่สร้างความบันเทิงมีความสนุกสนาน จนหยุดที่จะติดตามดูไม่ได้ นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ใช้ร่วมกับความบันเทิงอื่น ๆ เช่น 마약시리즈 마약아이템 마약드라마 마약게임 노래마약 음악마약 เป็นต้น

VI. บริบทเกี่ยวกับชื่อสถานที่

ในภาษาเกาหลีคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในบริบทเกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่ ไม่ได้หมายถึงเป็นสถานที่ซื้อขายสารเสพติด แต่คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีได้มีการขยายความหมายนำข้อความทางภาษามาใช้ในบริบทเกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่ โดยมีความหมาย คือ “สถานที่ที่สร้างความพึงพอใจความสุขแก่ผู้มารับบริการหรือซื้อสินค้าจนต้องกลับมาใช้บริการของทางสถานที่นั้น ๆ เป็นประจำ”

(22) 양주 덕계동 짜글이찌개 맛집: 마약집 (네이버 블로그)

(ร้านอาหาร Yangju Deokgye-dong Jjagul-jjigae: ร้านอาหารยา)

(23) 오전에 할게 있는데 카페만 들어오면 시간 가는 줄 모르겠어요.
마약카페입니다.^^ (네이버 블로그)

(มีเรื่องต้องทำในตอนเช้าเลยมาที่ร้านกาแฟจากนั้นก็ไม่ว่าเวลาผ่านไปเร็วมากมันคือร้านยาเสพติด)

(24) [마약포차] 또 가고 싶은 안산 떡볶이 맛집 마약포차 (네이버 블로그)

(ร้านอันซันต็อกปกก็ไปแล้วอยากไปอีก)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏการใช้ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มาตั้งชื่อสถานที่ที่สร้างความพึงพอใจความสุขแก่ผู้มารับบริการหรือซื้อสินค้าจนต้องกลับมาใช้บริการของทางสถานที่นั้น ๆ เป็นประจำ โดยในตัวอย่างที่ (22) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มาเปรียบเทียบกับร้านอาหารอร่อยที่ควรค่าแก่การกลับไปรับประทาน อีกครั้งว่าเป็นร้านอาหารยา (마약집) ในตัวอย่างที่ (23) คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” หมายถึง ร้านคาเฟ่ที่ทำให้ความเพลิดเพลินจนทำให้ไม่รู้สึกรู้สึกตัวว่าเวลาผ่านไปเร็วมากแค่ไหน และในตัวอย่างที่ (24) คำว่า ยาเสพติด (마약) หมายถึงร้านอาหารริมทางแบบโป๊จมาชาที่มีเมนูที่อร่อยหากเคยรับประทานแล้วก็อยากกลับมาใช้บริการกับทางร้านอาหารนี้อีก นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ใช้ร่วมกับสถานที่อื่น ๆ พบมากในการนำมาตั้งชื่อ

The 15th International Conference 2022 "KOREAN STUDY"

ร้านอาหารแสดงถึงความอร่อยในเมนูของร้านและเชิญชวนให้ลูกค้ามาใช้บริการ เช่น 마약집 마약카페 마약포차 마약만두집 마약칼국수집 마선생 마약국밥 천안점 ฯลฯ เป็นต้น

จากผลการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี พบว่า ความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี มีทั้งหมด 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) ยาหรือสารเคมีที่ใช้เสพยาเข้าไปในอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นระยะเวลาสั้นจะทำให้เกิดอาการเสพยา มีผลต่อสุขภาพที่ร้ายแรง รวมไปถึงมีโทษทางกฎหมาย 2) อาหารที่รับประทานง่ายและมีความอร่อยจนทำให้เกิดความหลงใหลในรสชาติของอาหาร 3) สิ่งของที่มีคุณสมบัติสามารถใช้รักษาหรือลดอาการไม่พึงประสงค์ได้ มีความสะดวกสบายต่อการใช้ในระยะเวลายาวทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งของนั้น ๆ 4) เครื่องสำอางที่มีสรรพคุณช่วยรักษาหรือลดปัญหาเรื่องผิวหนัง เส้นผม และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้มีสุขภาพดีขึ้น จนหยุดการใช้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้ 5) สื่อบันเทิงต่าง ๆ ที่สร้างความสนุกสนานแก่ผู้เล่นหรือผู้ชม จนต้องติดตามผลงานชิ้นต่อ ๆ ไป 6) สถานที่ที่สร้างความพึงพอใจความสุขแก่ผู้มารับบริการหรือซื้อสินค้า จนต้องกลับมาใช้บริการของทางสถานะนั้น ๆ เป็นประจำ คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลีเป็นคำหลายความหมาย เนื่องจากคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มีความหมายหลายอย่าง และความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีการขยายความหมายผ่านกระบวนการทางปริชาน 3 กระบวนการ อันได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ กระบวนการนามนัย และกระบวนการรวมมโนทัศน์

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ การขยายความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ในภาษาเกาหลี โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสืบค้นข้อมูล “Naver Search” ผลการวิเคราะห์พบว่า “마약 (ยาเสพติด)” จัดเป็นคำหลายความหมายประเภทหนึ่งซึ่งมีกระบวนการขยายความหมายด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ นามนัย อุปลักษณ์ และการรวมมโนทัศน์ ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากข้อมูลพบว่าวิธีการใช้อุปลักษณ์พบมากที่สุด รองลงมาคือการรวมมโนทัศน์ และนามนัยพบน้อยที่สุด

คำหลายความหมายเกิดจากกระบวนการอุปลักษณ์ คือผู้ใช้ภาษามักนำรูปภาษาที่มาจากประสบการณ์ของมนุษย์ อาจจะเป็นอวัยวะร่างกายหรือประสบการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของมนุษย์ซึ่งคำหลายความหมายเหล่านี้จะเกิดจากคำที่เป็นรูปธรรมและพัฒนาไปสู่คำที่เป็นนามธรรม ผลการวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “마약 (ยาเสพติด)” แสดงให้เห็นถึง คำที่เป็นรูปธรรมได้ขยายความหมายไปสู่คำที่เป็นนามธรรม ดังการศึกษาของ ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991: 55 อ้างถึงใน มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546: 107)

The 15th International Conference 2022 "KOREAN STUDY"

คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” มีการขยายความหมายจากความหมายพื้นฐานเชิงลบ ไปสู่การเปรียบเทียบเชิงบวก ด้วยวิธีนามนัย อุปลักษณ์ และการรวมมโนทัศน์ โดยเกิดจากการเปรียบเทียบในวงความหมายเดียวกันก่อน เช่น จากความหมายพื้นฐานคือสารหรือสารเคมีที่นำเข้าสู่ร่างกาย กลายเป็นคำเรียกเมนูอาหารพบมากที่สุด เช่น “ขนมปังเสพติด (마약빵)” “ขนมปังปังเสพติด(마약토스트)” “คิมป์เสพติด(마약김밥)” ต่อมาได้มีการเปรียบเทียบข้ามวงความหมายโดยได้ขยายไปสู่สถานที่ที่ขายอาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องสำอาง และความบันเทิง ฯลฯ เช่น ร้านเสพติด(마약집) หมอนเสพติด(마약베개) แชมพูเสพติด(마약샴푸) และดราม่าเสพติด (마약드라마) เป็นต้น นอกจากนี้ คำว่า “마약 (ยาเสพติด)” ได้มีการแปรของรูปภาษาคือเป็นคำหลักหรือคำเนื้อหาเกิดการมีหน้าที่ของคำเพิ่มขึ้นคือจากคำนามที่เป็นคำเดี่ยว กลายเป็นคำประสม และสำนวนในที่สุด

กล่าวโดยสรุป การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายความหมายและมีความหมายหลากหลายขึ้นในการสนทนา ความหมายต่าง ๆ มีการเพิ่มความหมายใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นการใช้ภาษากับการเปลี่ยนแปลงความหมายที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่แพร่หลายในปัจจุบันนั้นมีความน่าสนใจทั้งด้านไวยากรณ์ ความหมาย และวัฒนธรรม ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยคำศัพท์ “마약 (ยาเสพติด)” จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับความหมาย การแปล และภาษาเพื่อการสื่อสารตลอดจนเป็นแนวทางในการวิจัยทางด้านการขยายความหมายในคำศัพท์อื่น ๆ ต่อไป

9. เอกสารอ้างอิงของโครงการวิจัย

- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (2546). การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า แล้ว อยู่ อยู่แล้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ศักดิโสภณการพิมพ์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). สารานุกรมจิตวิทยา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). สารานุกรมจิตวิทยา เล่ม 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- โสภณ (ชูพิทกุลชัย) ขปีลมันน์(2529). ความรู้เบื้องต้นทางจิตวิทยา, กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุกัญญา รุ่งแจ้ง. (2548). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
- มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.

The 15th International Conference 2022 “KOREAN STUDY”

- อุทุมพร มีเจริญ. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบของคำศัพท์อวัยวะร่างกายในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
- อุษา พงศ์ชัยวีรุณ. (2544). อุปสรรคการเมืองในภาษาไทยตามแนววรรณคดีโบราณ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
- Aristotle. (1954). *Rhetoric and Poetics*. New York: The Modern Library.
- Black, M. (1962). *Models and Metaphors*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Black, M. (1981). *Metaphor*, In Johnson, ed., 63-82. Cambridge Advanced Learner's Dictionary.
- Black, M. (1993). *More about Metaphor*. In Andrew Ortony (ed.). *Metaphor and Thought* (2nd ed.).
Cambridge: Cambridge University Press.
- Enfield, N. J. (2003). *Linguistics Epidemiology: Semantics and Grammar of Language
Contact in Mainland Southeast Asia Linguistics : Southeast Asia*. Psychology Press.
- Heine, B., Claudi, U., and Hunnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization : A conceptual
Framework*. Chicago : Chicago University press , 1991a .
- Heine, B., Claudi, U., and Hunnemeyer, F. (1991). *From cognitive to grammar evidence from
African languages* . In E.C. Traugott and B. Heine (eds .) , *Approach to grammaticalization* ,
Vol . 1 , pp . 149-187 . Amsterdam : John Benjamins Publishing Co. , 1991b .
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*, Oxford, Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2006). *Language, mind, and culture. A Practical Introduction*, Oxford: Oxford University
Press.
- Fauconnier, Gilles (1997). *Mappings in Thought and Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Fauconnier, Gilles, and Mark Turner(2002). **The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities**. New York: Basic.
- Lakoff.G & Johnson. M. (1980). **Metaphors We Live By**, Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George. 1987. **Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind**, Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1993). **The Contemporary theory of metaphor**, In Andrew Ortony ed., *Metaphor and Thought*, 2nd ed., Cambridge, Cambridge University Press.
- Lee, D. (2001). **Cognitive Linguistics: An Introduction**, Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, J.R. (1989/2003). **Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory**. Oxford: Clarendon Press.
- Taylor, Kenneth A.. (1993). **On the Pragmatics of Mode of Reference Selection**. *Communication and Cognition* 26.
- Taylor, Kenneth A. (1995). **Meaning, Reference and Cognitive Significance**. *Mind and Language* 10.
- Wierzbicka, A. (1992), **Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations**, Oxford, Oxford University Press.
- Wierzbicka, A. (1999), **Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals**, Cambridge University Press.
- 국립국어연구원(1999). **표준국어대사전**, 두산동아.
- 김동환(2005). **인지언어학과 의미**, 태학사.
- 김용균(2014). **“동사의 의미 확장 양상 연구”**, 한국어 의미학(Korean Semantics) 44, 345-366

- 김정아, 티띠왓 앙쿨(2020). “동물명 관용표현의 의미 교육 연구-태국인 학습자를 대상으로”, 문화와 융합 42, 한국문화융합학회, 943-976
- 김향숙(2003). 한국어 감정표현 관용어 연구, 한국문화사.
- 나익주(2000). 개념적 은유: ‘사랑’, 한국문화사.
- 나익주(2000). 인지언어학, 한국문화사
- 나익주(2003). 한국어에서의 성욕의 은유적 개념화, 「담화와 인지」 10-1, 담화. 인지언어학회, 79-104.
- 노양진·나익주(2011). 삶으로서의 은유(수정판) 박이정.
- 앙쿨 티띠왓(2019). “‘꿀’의 의미구성 연구: 개념적 혼성 이론을 중심으로”, 문화와 융합 41, 한국문화융합학회, 1219-1250.
- 임지룡(1997). 인지 의미론, 탑출판사.
- 임지룡(1998). 인지 의미론, 박이정, 35-64.
- 임지룡(1999). 감정의 생리적 반응에 대한 언어화 양상, 「담화와 인지」 6-2, 담화. 인지언어학회, 89-117.
- 임지룡(2000). “‘화’의 개념화 양상”, 「언어」 25-4, 한국언어학회, 693-721.
- 임지룡(2001a). “‘두려움’의 개념화 양상”, 「한글」 252, 한글학회, 109-143.
- 임지룡(2001b). “‘기쁨’과 ‘슬픔’의 개념화 양상”, 「國語學」 37, 國語學會, 109-143.
- 임지룡(2001c). “‘미움’의 개념화 양상”, 「語文學」 73, 한국어문학회, 173-201.
- 임지룡(2001d). “‘긴장’의 개념화 양상”, 「담화와 인지」 8-2, 담화. 인지언어학회, 205-227.
- 임지룡(2002). “기본 감정 표현의 은유화 양상 연구”, 「한국어학」 17, 한국어학회, 135-162.
- 임지룡(2003). “Aspects of the Metaphorical Conceptualisation Of Basic Emotions in Korean”, 「현대문법연구」 32, 현대문법학회, 141-167.
- 임지룡(2003). “감정 표현의 관용성과 그 생리적 반응의 상관성 연구”, 「기호학 연구」 14, 한국기호학회, 53-94
- 임지룡(2010). 국어의미론, 탑출판사.

The 15th International Conference 2022 "KOREAN STUDY"

- 임지룡(2014). '착하다'의 의미 확장 양상과 의의, 『언어(Korean Journal of Linguistics)』 39-4, 한국언어학회, 971-996.
- 정병철(2007). "경험적 상관성에 기반한 동사의 의미 확장", 한국어 의미학(Korean Semantics) 22, 209-236
- 정수진(2005). "국어 '맛' 표현의 의미 확장 양상 - '단맛'과 '쓴맛'을 중심으로 -", 문화와 융합 27, 71-88.

การวิเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี : กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์

ศิริสวัสดิ์ สุทธิจิบบาว¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏในด้านของการศึกษาอนุภาค (2) เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏในด้านตัวละครเอกและคู่กรณี โดยอ้างอิงจากดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของ Stith Thompson เพื่อเป็นแกนกลางของการศึกษาเรื่องอนุภาค ซึ่งการวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศทั้ง 20 เรื่องพบว่ามุกตลกที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงอนุภาคที่อยู่ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านจำนวนหนึ่ง และสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นกลุ่มอนุภาคที่มีลักษณะเฉพาะของนิทานมุกตลกเกาหลี คือ (1) อนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ (2) อนุภาคเรื่องการสมสู่กับสัตว์ (3) อนุภาคเรื่องทดสอบและของวิเศษ (4) อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ (5) อนุภาคเรื่องการล่อลวง การปลอมตัว และการหลอกลวง (6) อนุภาคเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศและการลงทัณฑ์ และในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระสงฆ์กับตัวละครผู้หญิงประเภทต่าง ๆ สามารถจัดกลุ่มของตัวละครได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) หญิงชาวบ้านและหญิงสูงศักดิ์ (2) แม่ชีและหญิงพรหมจรรย์และหญิงคณิกา จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และพฤติกรรมของตัวละครในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี พบว่าตัวละครพระสงฆ์หรือนักบวชที่ย่อมตกเป็นเป้าของการล้อเลียนในนิทานหลากหลายชาติมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เมื่อตัวละครที่ควรจะเคร่งครึมอย่างพระสงฆ์ทำอะไรที่ผิดศีลหรือผิดกฎระเบียบออกมา สิ่งเหล่านี้จะสร้างความขบขันและทำให้ผู้ฟังนิทานรู้สึกพึงพอใจที่ได้ล้อเลียนสิ่งที่เคร่งครัดในกฎระเบียบ

คำสำคัญ: นิทานพื้นบ้านเกาหลี มุกตลกเรื่องเพศ

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วุฒิการศึกษาสูงสุด M.A.) Korean Language and Literature(

An Analysis of Korean Dirty Jokes : Focusing on Jokes about Korean Buddhist Monk

Siwat Surakitbovorn

Abstract

The aim of this present study is two-fold. Firstly, it attempts to analyze and classify the motifs of Korean dirty jokes featuring a Buddhist monk as the main character. Secondly, it purports to analyze and classify the relationship between the monk and the main female characters in those jokes. By employing Stith Thompson's Motif-index of folk-literature as a frame of analysis, the results reveal that the motifs of 20 Korean dirty jokes included in this current study share some similarities to those proposed in the Motif-index of folk literature. The similar motifs can be classified as follows: 1) humor concerning sex; 2) bestiality; 3) tests and magic objects; 4) absurd ignorance of sex; 5) seduction, disguised, deceptions; 6) sex tabu and punishments. In terms of the relationship between the characters, the main female characters in these Korean dirty jokes can be classified into two groups: 1) commoner and noble women; 2) nuns, virgins and prostitutes. The results reveal that monk characters have become target of mocking for different reasons. Humor arises whenever there is something unethical done by the monks and people are made satisfied with their ability to mock someone expected to be moral virtues.

Keywords : Korean Folk tales, Dirty Jokes

1. บทนำ

วรรณกรรมมุขปาฐะ (口碑文學)² ของเกาหลีจัดว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของชาวเกาหลีมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสมัยโบราณที่สังคมยังมีระดับชนชั้นอย่างชัดเจน อีกทั้ง

² ในบทความฉบับนี้เลือกใช้คำในภาษาเกาหลีคำว่า 구비문학(口碑文學) เนื่องจากว่าเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในวงวิชาการมากกว่าคำว่า 구전문학 (口傳文學) ซึ่งทั้งสองคำนี้สามารถแปลเป็นภาษาไทยได้เป็นคำว่าวรรณกรรมมุขปาฐะเหมือนกัน แต่ในภาษาเกาหลีนั้นคำว่า 구전(口傳) มีความหมายคือ การถ่ายทอดโดยใช้คำพูด) 말로 전함(ส่วนคำ

ความรู้ด้านการอ่านการเขียนหนังสือยังคงจำกัดอยู่ในหมู่ของชนชั้นปกครองและชนชั้นสูง 서대석 และ 박종성 (2016, pp.9) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ว่าวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นเป็นวรรณกรรมของประชาชน เป็นวรรณกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหรือชาวนาทั่ว ๆ ไป แต่แม้กระนั้นในสายตาของชาวบ้าน พวกเขาไม่ได้มีความรู้สึกที่พวกตนกำลังสร้างสรรค์งานวรรณกรรมอยู่และไม่ได้คิดว่าชีวิตความเป็นอยู่กับวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน ในทางตรงกันข้ามชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครองอย่างยังบัน (兩班) จะมองว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมลายลักษณ์(記錄文學) เป็นการสร้างผลงานที่เปี่ยมไปด้วยความรู้และสติปัญญา จากทรรศนะข้างต้นทำให้สามารถอนุมานได้ว่าเกาหลีในสมัยโบราณ โดยเฉพาะในยุคโชซอนที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากลัทธิขงจื้อ (儒教) จนกลายเป็นกรอบทางจริยธรรมที่เคร่งครัดนั้น หากขาดสิ่งบันเทิงอย่างวรรณกรรมมุขปาฐะแล้วก็จะอาจทำให้ประชาชนที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวบ้านเกิดความรู้สึกถูกจองจำทางความคิดและการกระทำ มากจนเกินไป ทำให้เกิดความอึดอัดและคับข้องใจจนเกิดผลกระทบด้านสุขภาพทางอารมณ์ หรือแม้กระทั่งชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครองผู้ซึ่งมีโอกาสในการรำเรียนและเสพความสุขจากงานวรรณกรรมลายลักษณ์ได้ แต่ต้นกำเนิดของวรรณกรรมลายลักษณ์ก็เกิดขึ้นจากการจดบันทึกเรื่องราวจากวรรณกรรมมุขปาฐะในช่วงแรกและค่อย ๆ พัฒนาเป็นการประพันธ์ผลงานวรรณกรรมที่มีขนาดความยาวและรายละเอียดของเรื่องราวที่ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ จึงสามารถกล่าวได้ว่าวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นเป็นวรรณกรรมของปวงชนและมีความสำคัญต่อผู้คนทุกชนชั้นทั้งหมด

ประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นมีหลากหลาย โดยวรรณกรรมมุขปาฐะที่เรียกว่าเป็นประเภทที่พบเห็นได้มากและนิยมใช้สร้างความบันเทิงก็คือ เรื่องเล่าหรือนิทาน (說話) ซึ่งมีประเภทที่แยกย่อยลงไปได้อีก 3 ประเภทคือ เทพปกรณัมหรือตำนานปรัมปรา (神話) ตำนาน (傳說) และนิทานพื้นบ้าน (民譚) โดยเรื่องเล่าที่มีลักษณะเป็นมุขตกลงจะถูกจัดประเภทอยู่ในนิทานพื้นบ้าน คีวส์วู สุริกัจบวร (2563, น.14-15) ได้ศึกษาและวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขันเพื่อกำหนดนิยามและจำแนกประเภทนิทานโดยใช้กรอบแนวคิดจากหนังสือเรื่อง ‘ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะเกาหลี (한국구비문학의 이해)’ ของ 강등하 และคณะ ซึ่งพบว่าการจัดประเภทนิทานพื้นบ้านแนวขบขัน(喜劇的 民譚) นั้นต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารอารมณ์ขันและเสียงหัวเราะจากตัวบทของนิทาน และจากการใช้กรอบแนวคิดของการจัดประเภทนิทานพื้นบ้านไทยของ ประคอง นิมมานเหมินท์ จากหนังสือเรื่อง ‘นิทานพื้นบ้านศึกษา’ พบว่าแม้นิทานตกลงจะไม่ได้ถูกจำแนกประเภทย่อย แต่ก็ได้มีการนำเอาแนวคิดสำคัญของเรื่องมาใช้ในการสังเกตประเภทของนิทานตกลงของไทย เมื่อนำแนวคิดจากนักวิชาการเกาหลีและไทยมาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีจากสารานุกรมนิทานจังหวัดคังวอน (강원 설화총람) เล่ม 1-8 และหนังสือรวมนิทานมุขปาฐะเกาหลี (한국구전 설화집) เล่ม 1-22 พบว่าสามารถแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขันได้ 4 ประเภท คือ นิทานเขาวนปัญญา นิทานกล่าวเกินจริง นิทานคนโง่ และนิทานมุขตกลงเรื่องเพศ

ว่า 구비(口碑) มีความหมายคือ คำพูดที่ถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น(대대로 전하여 내려오는 말) ซึ่งคำว่า 口碑 นั้นจะมีความหมายที่ครอบคลุมมากกว่าคำว่า 口傳) 서대석 외, 2016, pp.6(

นิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นเป็นนิทานที่ให้ความหรรษาแก่ผู้ฟังเป็นอย่างมาก เนื่องจากเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้ามและเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งในสมัยโบราณไม่สามารถเล่าสู่กันฟังได้ง่าย รวมถึงผู้ฟังต้องสามารถยอมรับเงื่อนไขต่าง ๆ ของการเล่าเรื่องตลกประเภทนี้ได้ อาทิ เรื่องเล่านั้นเป็นเหตุการณ์สมมติ เรื่องเล่านั้นอาจพาดพิงถึงศีลธรรมหรือจริยธรรมที่สังคมยึดถือ เรื่องเล่านั้นอาจจะจบบุคคลที่เป็นชนชั้นสูงหรืออภิสิทธิ์ชนในสังคม ดังนั้นนิทานมุกตลกที่เกี่ยวกับเรื่องเพศจึงเป็นเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งหากยึดถือคำที่กล่าวว่าวรรณกรรมมุขปาฐะเป็นวรรณกรรมของผู้คนโดยไม่แบ่งแยกชนชั้น นิทานมุกตลกเรื่องเพศอาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ปลดปล่อยให้ชาวบ้านผู้ซึ่งถูกกดทับด้วยจารีต ประเพณี และจริยธรรมของสังคมนั้น ๆ สามารถมีพื้นที่อิสระทางอารมณ์และความคิดในช่วงเวลาโดยไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องหรือความเหมาะสม และในสังคมของชนชั้นสูงที่ต้องเคร่งครัดในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านอีกหลายเท่าตัว นิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นยังช่วยทำให้ผู้คนเหล่านี้ได้ปลดปล่อยพันธนาการจากสิ่งที่ต้องรับผิดชอบและความคาดหวังทางด้านจริยธรรมจากชนชั้นเดียวกันหรือต่างชนชั้น ดังที่ 서대석 และ 박종성 (2016, pp.9) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนิทานตลกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ (性애 관한 笑話) เอาไว้ว่าเสียงหัวเราะนั้นมีความหมายสำคัญมาก ๆ กับสังคมในยุคสมัยที่ถูกจริยธรรมของลัทธิขงจื้อพยายามจะกำหนดกรอบอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเหล่ายังบันที่ดูแล้วจะรื่นรมย์กับนิทานเหล่านี้มากกว่าชาวบ้านทั่วไปเสียอีก หรือที่ 신동훈 (1997) ได้ศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศที่แพร่หลายและถ่ายทอดในกลุ่มของยังบัน รวมถึงนิทานมุกตลกเรื่องเพศแบบมุขปาฐะ โดยได้ข้อสรุปว่าเสียงหัวเราะที่มาจากเรื่องตลกเหล่านี้เป็นเสียงหัวเราะที่สดชื่นและทำให้สุขภาพดี เพราะว่าทำให้ผู้คนได้ถอดหัวโขน ถอดเปลือกนอกของตัวเอง และหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งจากการวิเคราะห์ด้านคุณค่าและด้านคุณประโยชน์ของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสอดคล้องกับ ‘บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม’³ที่ ศิราพร ณ ถลาง (2557, น.396-409) ได้ประยุกต์แนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาคติชนในบริบททางสังคมตามแนวทางของสำนักคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Fuctionalism) หรือ ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functionalism) โดยแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นช่วยสนับสนุนความคิดที่ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมสมัยโบราณเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ของการผ่อนคลายอารมณ์และจิตใจ ทั้งในแง่ของการเป็นทางออกให้กับปัญหาอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมอันเคร่งครัด และทั้งในแง่ของการลดความอึดอัดและความรุนแรงในจิตใจ

³ นอกจากบทบาทในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม และ บทบาทในการให้การศึกษ อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม คติชนยังมีบทบาทหน้าที่โดยตรงด้านจิตใจ เพราะคติชนสามารถเสนอทางเลือกที่ชัดเจนให้กับสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาแต่ทำไม่ได้ในชีวิตจริง และยังเสนอทางออกให้กับปัญหาอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เคร่งครัดอันทำให้สมาชิกมีความคับข้องใจหรืออึดอัดที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงออกเมื่อเกิดความขัดแย้งในใจได้ โดยเฉพาะนิทานมุกตลกหรือเพลงปฎิพากย์ ซึ่งเนื้อหาจะเป็นการล้อเล่นกับกฎเกณฑ์หรือข้อห้ามในสังคม)ศิราพร ณ ถลาง ,2557, น.359-414 (

นิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีมีการใช้คำเรียกอย่างหลากหลาย เช่น คำว่า ยุคตัม (肉談)⁴หรือนิทานหยาบโหลน นิทานพื้นบ้านแนวขบขันด้านเพศ (性諧謔 民譚) เรื่องเล่าเกี่ยวกับเพศ (性 이야기) ยาตัม (野談)⁵ หรือเรื่องเล่าท้องถิ่น ซึ่งมักจะมีเรื่องเพศเกี่ยวข้องอยู่จำนวนมาก และนิทานลามกอย่างเช่นคำว่า อิมตัมแพซอล (淫談悖說) หรือนิทานกระตุ้นกำหนดอย่างเช่นคำว่า เวซอลซอลฮวา (猥褻說話) แม้จะต่างชื่อเรียกแต่เรื่องเล่าหรือนิทานเหล่านี้ก็มีหน้าที่สร้างความสนุกสนานให้กับคนในสังคมเกาหลีอย่างยาวนาน อาจจะเรียกได้ว่าหากมีการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ชายที่สนิทกัน เรื่องตลกที่มักจะนำมาสร้างสีสันให้กับการสนทนาในสมัยโบราณย่อมหลีกเลี่ยงนิทานมุกตลกเรื่องเพศไปไม่ได้ โดยนิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นก็มีส่วนกำเนิดจากนิทานมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดกันมาจากปากสู่ปาก และเริ่มถูกบันทึกลงในหนังสือต่าง ๆ รวมไปถึงเป็นการประพันธ์เพิ่มเติมจนกลายเป็นนิทานลายลักษณ์ในที่สุด ทว่านิทานลายลักษณ์ในสมัยโบราณก็จะถูกผู้ที่สามารถอ่านหนังสือออกนำมาบอกเล่าให้ชาวบ้านผู้ไม่รู้หนังสือได้ฟัง และผู้ฟังก็ได้กลายเป็นผู้เล่านิทานจนทำให้นิทานมุขปาฐะและนิทานลายลักษณ์ถูกสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีไม่ได้ถูกกำหนดประเภทของนิทานอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและรวบรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลีที่มี ‘อารมณ์ขันเรื่องเพศ’ เป็นหัวใจของการดำเนินเรื่อง และจำแนกนิทานที่มีลักษณะเดียวกันออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามอนุภาค (Motif)⁶ และ ลักษณะเด่น-พฤติกรรมของตัวละครเอกและคู่กรณี โดยบทความชิ้นนี้จะเริ่มต้นศึกษาเกี่ยวกับนิทานมุกตลกเรื่องเพศจากนิทานที่มีตัวละครหลักเป็นพระสงฆ์ ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์ในสังคมเกาหลีโบราณนั้นจัดว่าเป็นบุคคลต้องห้ามประเภทหนึ่งเหมือนกับชนชั้นสูงหรือพระราชินี แต่เมื่อสังเกตจากตัวละครในนิทานประเภทนี้แล้ว พระสงฆ์มักเป็นตัวละครที่ถูกนักเล่านิทานนำมาล้อเลียนและส่อเสียด ซึ่งขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ควรจะเป็นผู้ทรงศีลและสามารถระงับกิเลสตัณหาได้ พฤติกรรมของตัวละครอย่างทีกล่าวมาถือว่าสอดคล้องกับแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาที่กล่าวว่าเป็นหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศคือการเล่าเรื่องทีผู้เล่าและผู้ฟังมีความเข้าใจร่วมกันว่าไม่ได้เป็นเรื่องจริง แต่อย่างน้อยการได้เสียดสีผู้ที่มีสถานะสูงในสังคมโดยไม่มีผิด รวมถึงการได้ระบายความรู้สึกที่อัดอั้นตันใจที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรม

⁴ มาจากการประกอบคำว่า เนื้อ (肉) (ประกอบกับ เรื่องเล่า) 譚กลายเป็นคำประสมใหม่ที่ให้ความหมายคือเรื่องเล่าหรือ (คำพูดที่หยาบคายและต่าซึ่งหมายถึงการพูดถึงเรื่องเพศ)

⁵ จากหนังสือโบราณ 계서야담 ได้ให้นิยามของยาตัมเอาไว้ว่าเป็นการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นและได้ยิน) 野談者 隨見聞而記錄也) (金承璨 外, 2008, pp. 400) (หรืออาจจะเรียกว่าเป็นนิทานลายลักษณ์) 문헌설화 (ที่บรรจุเรื่องเล่ามุขปาฐะที่สืบทอดกันมา) 김영균, 2012)

⁶ อนุภาคในขอบเขตและความหมายทางคติชนวิทยา หมายถึง องค์ประกอบที่เล็กที่สุดซึ่งเกิดจากจินตนาการของมนุษย์ที่แสดงออก หรือมีบทบาทในนิทานพื้นบ้าน อนุภาคมักต้องมีลักษณะแปลกและน่าสนใจ โดยอนุภาคส่วนใหญ่อาจจะจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ตัวละครหรือสัตว์ที่มีลักษณะแปลกหรือพิเศษในด้านใดด้านหนึ่ง วัตถุหรือสิ่งของ ซึ่งมีลักษณะเด่นหรือแปลก และเหตุการณ์หรือการกระทำซึ่งมีลักษณะเด่นหรือพิเศษ) Stith Thompson, pp. 415-416, อ้างถึงใน ศิริพร ศรีวรกานต์, 2544, น. 54-55)

เนื่องจากบุคคลต้องห้ามเหล่านี้แม้จะกระทำการใดที่ไม่เหมาะสมกับสถานะของตนเอง แต่ก็ไม้อาจจะวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นการศึกษานิทานตลกที่นำเอาเรื่องการร่วมเพศของมนุษย์มาเป็นวัตถุดิบในการปรุงแต่งความหรรษา มิได้เป็นแค่การศึกษาอารมณ์ขันของคนในชาตินั้นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาทางออกของการระบายอารมณ์ต่าง ๆ ที่แสนซับซ้อนของมนุษย์ รวมทั้งการได้เสียดสีผู้อื่นทางอ้อม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้คนในสังคมได้ผ่อนคลายความตึงเครียดจากกฎระเบียบอันมากมาย ยังผลให้สามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษานิทานตลกของเกาหลีให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งองค์ความรู้จากการศึกษาจะเป็นพื้นฐานของการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบเกาหลีและไทย และการศึกษาสังคม-วัฒนธรรม-คติชนเกาหลีในเชิงเปรียบเทียบกับไทยได้ต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทของนิทานตลกเรื่องเพศที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏในด้านของการศึกษาอนุภาค

2.2 เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทของนิทานตลกเรื่องเพศที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏในด้านตัวละครเอกและคู่กรณี

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 กรอบแนวคิดและทฤษฎี : ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน

ในบทความชิ้นนี้ใช้แนวทางการศึกษาที่ศิริพร ณ ถลาง ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำเอาอนุภาคจากดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของ Stith Thompson มาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านจากหนังสือเรื่อง ‘ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน’ โดยมีนิยามเกี่ยวกับการนำเอาอนุภาคไปใช้ในการวิเคราะห์ คือ อนุภาคเป็นเพียงข้อมูลและการศึกษาอนุภาคก็ไม่มีทฤษฎี แต่เนื่องจากอนุภาคเป็นหน่วยที่พื้นฐานที่สุดในการศึกษานิทาน และเมื่อนักคติชนวิทยาศึกษานิทานพื้นบ้านบ้านก็มักจะต้องพูดถึงอนุภาคที่น่าสนใจที่มีอยู่ในนิทานเรื่องนั้น ๆ ซึ่งการศึกษาอนุภาคจะนำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของข้อมูลที่เป็นนิทาน ธรรมชาติของมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์ (ศิริพร ณ ถลาง, 2557, น. 39-40)

Stith Thompson (1955-1958) ได้รวบรวมอนุภาคที่ปรากฏในนิทานของชาติต่าง ๆ แล้วเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ในหนังสือเรื่อง Motif-Index of Folk Literature ฉบับ Revised edition หรือในภาษาไทยเรียกว่าดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของ Stith Thompson โดยมีรายละเอียดหมวดหมู่ใหญ่ คือ หมวด A (Mythological Motifs)

หมวด B (Animal Motifs) หมวด C (Motifs of Tabu) หมวด D (Magic) หมวด E (The Dead) หมวด F (Marvels) หมวด G (Ogres) หมวด H (Tests) หมวด J (The Wise and Foolish) หมวด K (Deceptions) หมวด L (Reversals of Fortune) หมวด M (Ordaining the Future) หมวด N (Chance and Fate) หมวด P (Society) หมวด Q (Rewards and Punishments) หมวด R (captives and Fugitives) หมวด S (Unnatural Cruelty) หมวด T (Sex) หมวด U (The Nature of Life) หมวด V (Religion) หมวด W (Traits of Character) หมวด X (Humor) และ หมวด Z (Miscellaneous Groups of Motif) โดยหมวดหมู่ของอนุภาคข้างต้นจะแยกย่อยออกไปเป็นอนุภาคที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมาก เช่น หมวด X (Humor) จะมีเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ (X700-799. Humor concerning sex) ซึ่งอนุภาคที่ปรากฏในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์อนุภาคของนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่ใช้เป็นข้อมูลหลักของบทความชิ้นนี้ได้

3.2 ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี

김민영 (2013) ได้ศึกษาในหัวข้อ ‘การศึกษาจิตสำนึกทางเพศที่ปรากฏในนิทานหรรษาแบบหยาบโลอน’ โดยได้สรุปผลการวิจัยเอาไว้เป็น 3 ประเด็นคือ ประเด็นแรกคือจากการที่วิเคราะห์นิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในรูปแบบต่าง ๆ พบว่านิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในรูปแบบมุขปาฐะเป็นนิทานที่ถูกเล่าโดยแง่มุมของชาวบ้านทั่วไป ดังนั้นจึงมีความเป็นมนุษย์และเกี่ยวข้องกับกมลสันดานสูง ในทางกลับกันนิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในรูปแบบลายลักษณ์นั้น เป็นการมองเรื่องเพศในมุมมองของชนชั้นปกครองหรือผู้มีความรู้สูง ดังนั้นจึงถูกจำกัดขอบเขตให้อยู่ในกรอบและมาตรฐานของสังคมชนชั้นสูง และสามารถสรุปได้ว่าอำนาจของชนชั้นปกครองได้ปลูกฝังอุดมการณ์ปิตาธิปไตยลงไปในการคิดของประชาชนที่ถูกปกครอง และสะท้อนออกมาผ่านทางนิทานหรรษาแบบหยาบโลอนทั้งสองรูปแบบ ประเด็นที่สอง เนื่องจากผู้เสพนิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในรูปแบบมุขปาฐะเป็นชาวบ้านทั่วไป และผู้เสพนิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในรูปแบบลายลักษณ์เป็นชนชั้นปกครองเสียส่วนใหญ่ จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าชาวบ้านทั่วไปมองเรื่องเพศเป็นเรื่องปกติสามัญ และชนชั้นปกครองใช้เรื่องเพศในฐานะตัวเน้นย้ำอุดมการณ์ของอำนาจในการปกครอง และประเด็นที่สามเป็นการนิยามความหมายของนิทานหรรษาแบบหยาบโลอนในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งได้ข้อสรุปว่านิทานประเภทนี้นอกจากจะช่วยให้ผู้คนได้ผ่อนคลายจากกฎระเบียบของสังคมแล้ว ยังเป็นการสร้างเสียงหัวเราะที่ช่วยให้มนุษย์นั้นสามารถระบายอารมณ์ด้านลบออกมา ส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ และช่วยลดปัญหาเรื่องเพศในสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย และต่อมา 김민수 (2016) ได้ศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศในหัวข้อ ‘การศึกษาลักษณะความกดดันและการแก้ปัญหาทางด้านความปรารถนาทางเพศที่ปรากฏในนิทานมุขปาฐะเกาหลี’ โดยได้คัดเลือกเอาเทพปกรณัม ตำนาน และนิทานพื้นบ้านที่พูดถึงเรื่องเพศมาอย่างละเอียดและทำการวิเคราะห์ ซึ่งนิทานพื้นบ้านที่ถูกเลือกคือเรื่อง ‘ชายหนุ่มที่ออกเรือไปด้วยชนนก’ จากการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเรื่องนี้พบว่าชนนกในเรื่องคือสัญลักษณ์แห่งการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ รวมทั้งพฤติกรรมของตัวละครหญิงชายล้วนแล้วแต่ชี้

ให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความกดดันทางเพศ อีกทั้งยังแนะแนววิธีแก้ปัญหาเรื่องนี้เอาไว้อย่างแยบยล (ศิวิล์ สุรกิจบวร, 2563, น. 915-916)

ต่อมา 이지환 (2019) ได้ศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศในหัวข้อ ‘Critical Analyses on Sexual Economy and Penis-capitalism of Literary Erotic-tale’ โดยได้นำเอาหนังสือนิทานโบราณ ออ-มย็อน-ซุน (어면순) และ ซก-ออ-มย็อน-ซุน (속어면순) ซึ่งเป็นหนังสือรวมนิทานเรื่องตลกเรื่องเพศในยุคโชซอน นำมาวิเคราะห์ในประเด็นที่ร่วมสมัยมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำเอานิทานต่างๆ ที่ถูกรวบรวมในหนังสือดังกล่าวมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ โดยใช้ทฤษฎีทาง Sexual Economy กับสัญศาสตร์ และได้พบข้อสังเกตที่ว่าเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ถูกรวบรวมในหนังสือนั้นเชิดชูและส่งเสริมอำนาจของชายในสังคมโชซอน ส่งผลให้ผู้ชายนั้นมีความชอบธรรมในเรื่องทางเพศ เช่น การกดขี่ทางเพศ การทรมาณทางเพศ ความรุนแรงทางเพศ การใช้แรงงานทางเพศ และผู้หญิงนั้นจำเป็นต้องพึ่งพาและแลกเปลี่ยนบางอย่างเพื่อการดำรงอยู่ในสังคม จึงทำให้คุณค่าขององคชาติทวีความหมายมากยิ่งขึ้น สุดท้ายแล้วอำนาจต่าง ๆ ในสังคมนั้นก็ถูก Penis-capitalism ครอบงำและชี้นำกิจกรรมของคนในสังคมผ่านกิจกรรมทางเพศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนผ่านทางการใช้แรงงานทางเพศและส่งอิทธิพลต่อเรื่องเล่าในนิทานประเภทมุกตลกทางเพศอย่างเข้มข้น และต่อมา ศิวิล์ สุรกิจบวร (2563) ได้ศึกษานิทานพื้นบ้านเกาหลีเพื่อนำเสนอต่อวงวิชาการของไทยในหัวข้อ ‘วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขัน’ โดยได้นำเอาสารานุกรมนิทานพื้นบ้านจังหวัดคังวอน เล่ม 1-8 และหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลี เล่ม 1-22 มาแปลเป็นภาษาไทยและวิเคราะห์ โดยได้พบว่านิทานพื้นบ้านแนวขบขันประเภทใหญ่ ๆ จำนวน 4 ประเภท คือ นิทานเขาวนปัญญา นิทานกล่าวเกินจริง นิทานคนโง่ และนิทานมุกตลกเรื่องเพศ ซึ่งนิทานเหล่านี้ได้มีกลวิธีในการเล่าเพื่อสร้างเสียงหัวเราะแตกต่างกันไป จากทฤษฎีอารมณ์ขันที่รวบรวมและนำเสนอโดย Elmer M. Blistein ได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างอารมณ์ขัน 3 แบบ คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับความเหนือกว่า ทฤษฎีความไปด้วยกันไม่ได้ และทฤษฎีการผ่อนคลายความเครียดและการปลดปล่อยจากความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำทฤษฎีเหล่านี้มาเป็นกรอบการวิเคราะห์และได้ศึกษารูปแบบการสร้างอารมณ์ขันของนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขันที่อยู่ในขอบเขตการวิจัย โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลวิธี อันได้แก่ กลวิธีการขีดให้สูงและกดให้ต่ำ กลวิธีการสร้างสิ่งที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง และกลวิธีการปลดปล่อยอารมณ์จากกรอบทางสังคม และในส่วนของ การสรุปผลวิจัยและการอภิปรายการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขันไว้หลายประเด็น คือ นิทานในสารานุกรมนิทานพื้นบ้านจังหวัดคังวอน เล่ม 1-8 และหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลี เล่ม 1-22 มีจำนวนมากและผู้วิจัยยังศึกษาได้เพียงบางส่วน จึงสามารถนำแหล่งข้อมูลนี้ไปศึกษาค้นคว้าต่อยอดในประเด็นเดิมหรือประเด็นที่ต่างออกไปได้อีกหลากหลายหรือนิทานพื้นบ้านของเกาหลีในแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นั้นยังมีอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนิทานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศนั้นก็มักจะถูกจัดแยกออกไปตีพิมพ์ต่างหาก ดังนั้นนิทานมุกตลกเรื่องเพศก็เป็นหัวข้อที่สามารถทำการศึกษาในเชิงลึกได้ต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่ยกตัวอย่างในข้างต้นพบว่ามี การศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี ในหลากหลายประเด็น แต่ยังขาดการศึกษาในประเด็นขององค์ความรู้พื้นฐานของนิทานมุกตลกเรื่องเพศ เช่น การศึกษาอนุภาค การศึกษาตัวละคร การศึกษาเพื่อจำแนกประเภทย่อยของนิทานมุกตลกเรื่องเพศ อาจจะเป็น เพราะชาวเกาหลีคุ้นเคยกับเรื่องพระราชากับเพศของชาติตนเองจนมองว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ประกอบกับนิทานมุกตลกเรื่องเพศโดยทั่วไปนั้นมักจะประกอบด้วยอนุภาคที่ไม่หลากหลาย นักวิจัยจึงมีความต้องการ ในการศึกษาประเด็นที่ลึกและซับซ้อนมากขึ้น ทว่าในบริบทของการศึกษาวรรณคดีเกาหลีในฐานะภาษาต่างประเทศ นั้นองค์ความรู้พื้นฐานเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความเข้าใจความเป็นสากลและลักษณะพิเศษของเรื่องเล่า เกี่ยวกับเพศของชาวเกาหลี ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงต้องการเสนอแนวทางการศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี ในขอบเขตที่แคบลงแต่วิเคราะห์องค์ประกอบพื้นฐานให้ละเอียดมากยิ่งขึ้นเพื่อศึกษาตัวบทของนิทานที่มีพระสงฆ์ เป็นตัวละครหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์และจำแนกประเภทของนิทานแนวเรื่องประเภทนี้ให้เป็นต้นแบบของ การศึกษาโดยใช้ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของ Stith Thompson เป็นแกนกลางของการศึกษา

4. ขอบเขตการวิจัย

ตัวบทที่ใช้ในบทความวิจัยฉบับนี้ คือ สารานุกรมนิทานจังหวัดคังวอน เล่ม 1-8 หนังสือรวมนิทานพื้นบ้าน เกาหลี เล่ม 1-22 หนังสือรวมนิทานพระราชเรื่องเพศฯ (한국 전래 성해학 민담과 중국 황제 성비방) หนังสือรวมยาต้มฉบับย่อ (조선 을 뒤 흔든 야담) ยาต้มของเกาหลี (조선 시대의 해학과 육담 : 한국의 야담) และอิมดัมแพซอลของโซซอน (조선의 음담패설) โดยคัดสรรและจำแนกนิทานที่เกี่ยวข้องโดยใช้กรอบ แนวคิดที่สังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งกล่าวถึงในข้างต้นของบทความฉบับนี้ จากการคัดสรรและ จำแนกนิทานที่เกี่ยวข้องพบว่ามีเอกสารที่รวบรวมนิทานมุขปาฐะ เช่น สารานุกรมนิทานจังหวัดคังวอน เล่ม 1-8 และ หนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลี เล่ม 1-22 มีจำนวนนิทานเกี่ยวกับเรื่องเพศจำนวนไม่มาก และมีนิทานมุกตลก เกี่ยวกับพระสงฆ์อยู่เพียงจำนวนน้อย แต่หนังสือรวมนิทานที่รวบรวมเฉพาะนิทานลายลักษณ์ เช่น หนังสือรวมนิทาน พระราชเรื่องเพศฯ หนังสือรวมยาต้มฉบับย่อ ยาต้มของเกาหลี อิมดัมแพซอลของโซซอน พบนิทานมุกตลกเรื่องเพศ จำนวนมาก ทำให้สามารถให้ข้อสรุปเบื้องต้นได้ว่าการได้มาซึ่งข้อมูลของนิทานมุขปาฐะนั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของการ ต้องลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ผู้เล่านิทานตามสถานที่ต่าง ๆ เนื่องด้วยเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับเพศเป็นเรื่องที่มีจะเล่ากันในกลุ่ม ของคนที่มีความสนิทชิดเชื้อกัน นิทานมุกตลกเรื่องเพศจึงถูกเก็บบันทึกผ่านการฟังการเล่านิทานได้น้อยกว่านิทาน ประเภทอื่น ๆ ทว่านิทานลายลักษณ์นั้นเป็นการคัดลอกและถอดความมาจากเอกสารโบราณที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เช่น นิทานและเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ตำนาน ประวัติศาสตร์ และถ่ายทอดผ่านตัวอักษรมาตั้งแต่สมัยโซซอน นักวิชาการในปัจจุบันจึงสามารถสืบค้นและแปลเอกสารโบราณเหล่านี้เพื่อเรียบเรียงข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ ง่ายกว่าการเก็บข้อมูลนิทานมุกตลกเรื่องเพศจากการเล่านิทานในพื้นที่จริง

5. ผลการวิจัย

5.1 อนุภาคที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี : กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์

อนุภาคในนิทานมุกตลกส่วนใหญ่มักจะปรากฏในกลุ่มอนุภาค J (The Wise and the Foolish) และกลุ่มอนุภาค K (Deceptions) มากกว่าในอนุภาคอื่น ๆ (ศิริพร ศรีวรภานต์, 2544, น. 54) ซึ่งกลุ่มอนุภาค J นั้นจะเป็นกลุ่มอนุภาคเกี่ยวกับความฉลาดและความโง่ (J. The Wise and the Foolish) ส่วนอนุภาค K นั้นจะเป็นกลุ่มอนุภาคเกี่ยวกับการหลอกลวงประเภทต่าง ๆ (K. Deceptions) เมื่อพิจารณาจากนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี พบว่ามีอนุภาคในกลุ่มอนุภาค J.The Wise and the Foolish กับ K.Deceptions พอสมควร แต่ก็พบว่ายังมีอนุภาคที่เกี่ยวข้องในกลุ่มอนุภาคอื่น ๆ อีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มอนุภาค C ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำต้องห้าม (C. Tabu) กลุ่มอนุภาค D ที่เกี่ยวข้องกับความมนตร์และของวิเศษ (D. Magic) กลุ่มอนุภาค B ที่เกี่ยวข้องกัสัตว์ (B. Animal) กลุ่มอนุภาค Q ที่เกี่ยวข้องกัของรางวัลและการลงโทษ (Q. Rewards and Punishments) กลุ่มอนุภาค T ที่เกี่ยวข้องกัเรื่องเพศ (T. Sex) กลุ่มอนุภาค H ที่เกี่ยวข้องกัการทดสอบ (H. Tests) และกลุ่มอนุภาค X ที่เกี่ยวข้องกัมุกตลก (X. Humor) ซึ่งนิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นย่อมมีอนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ (X700-799. Humor concerning sex) เป็นพื้นฐานและเป็นแกนกลางในทุก ๆ เรื่อง แต่เนื่องจากในกลุ่มอนุภาคเกี่ยวกับเรื่องตลกทางเพศในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านมีอนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องตลกทางเพศไม่หลากหลาย อาจเป็นเพราะนิทานที่พูดถึงเรื่องตลกทางเพศมีข้อจำกัดในการเล่าให้ผู้อื่นที่นอกกลุ่มฟัง ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้ยาก ดังนั้นการวิเคราะห์เพื่อจำแนกอนุภาคจากนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี นอกจากจะต้องพิจารณาในส่วนของมุกตลกเรื่องเพศที่ปรากฏในตัวนิทานแล้ว ยังมีความจำเป็นต้องพิจารณาอนุภาคอื่น ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้น และนำอนุภาคเหล่านี้มาเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

5.1.1 อนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ

อนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องตลกทางเพศในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านมีหัวข้อใหญ่อยู่ 3 หัวข้อ คือ อารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ (X700. Humor concerning sex) มุกตลกเกี่ยวกับสาวแก่ (X750. Jokes on old maids) และมุกตลกเกี่ยวกับการเกี้ยวพาราสี (X760. Jokes on courtship) ซึ่งเป็นการกล่าวถึงอนุภาคในภาพกว้างและมีอนุภาคแยกย่อยเป็นจำนวนน้อย เช่น อนุภาค X753. ที่เป็นอนุภาคเรื่องชายหนุ่มสัญญาว่าจะแต่งงานกับหญิงชราถ้าเธอยอมนั่งบนหลังคาทั้งคืน แต่สุดท้ายเธอก็ตกหลังคาลงมา ซึ่งเป็นอนุภาคที่ปรากฏในนิทานรัสเซีย ดังนั้นอนุภาคเหล่านี้สามารถเป็นตัวแทนอนุภาคเกี่ยวกับเรื่องตลกทางเพศของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีทุกเรื่องทีปรากฏในบทความวิจัยชิ้นนี้ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์และจำแนกอนุภาคได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘พระที่มีลูกถึง 99 คนแล้วก็ตาย (아흔아홉 아들 낳고 죽은 중)’⁷ ในนิทานเล่าว่ามีวัดแห่งหนึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์มาก คนที่ไปขอพรที่วัดนี้จะได้ลูกชายกัน คนที่ไม่มีลูกก็ไปขอพรเพื่อให้ได้มีลูก ซึ่งแท้จริงแล้วเวลาที่มีผู้หญิงไปขอพรเพื่อให้มีลูกจะมีพระสงฆ์รูปหนึ่งพาผู้หญิงไปทำลูกจริง ๆ โดยไม่มีใครสามารถขัดขืนได้เนื่องจากต้องทำตามที่พระสั่ง แต่อยู่มาวันหนึ่งราชินีของกษัตริย์องค์หนึ่งได้มาที่วัดแห่งนี้เพื่อขอพร โดยมากับข้าทาสบริวารและทหารจำนวนมาก แต่ท้ายที่สุดแล้วราชินีก็ได้หลับนอนกับพระรูปนี้จนมีลูกด้วยกันขึ้นมา เมื่อพระราชอาชญากรเรื่องจึงรับสั่งให้ประหารพระรูปนี้เสียและเป็นการประหารอย่างโหดเหี้ยมคือสั่งให้เผาทั้งเป็นในตอนพระสงฆ์ที่กำลังจะตายก็ยังพูดว่า “แต่อย่างไรก็ตามลูกชายคนนี้เป็นลูกคนที่หนึ่งร้อยของอาตมานะ” จากการวิเคราะห์หอนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศในนิทานเรื่องนี้พบว่าตรงกับมุกตลกเกี่ยวกับเพศโดยทั่วไป (X700.) โดยหากจะแยกอนุภาคออกมาเป็นอนุภาคเฉพาะของนิทานประเภทนี้ก็สามารถจำแนกตามลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะพิเศษได้ ซึ่งนิทานเรื่องนี้ปรากฏอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มีลูกจำนวนมากและอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มักมากในกาม

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘หญิงคนิก้าผู้หนีมาป่ามาเจอเสือ (여우 피하려다가 호랑이를 만난 기생)’⁸ และนิทานเรื่อง ‘กำลังวังชาของภิกษุชรา (늙은 스님의 왕성함)’⁹ และนิทานเรื่อง ‘เมื่อดูแคลนพระแก่ (늙은 승려를 우습게 보다가)’¹⁰ มีเรื่องราวที่คล้ายคลึงกันโดยตัวละครหญิงคนิก้า (기생) ได้พบกับชายหนุ่มผู้สูงศักดิ์และถูกพรากจากกันเพราะความต่างของชนชั้น ระหว่างทางที่หญิงสาวกำลังเดินทางเพื่อไปจากชายหนุ่มคนรัก ฟาก็มีตกลงจนเป็นเวลาพลบค่ำ หญิงสาวเกรงว่าจะเป็นอันตราย จึงเลือกที่จะปลอมตัวเป็นพระหนุ่มโดยใส่เสื้อผ้าที่ได้มาจากชายคนรัก เพื่อเข้าไปขอพักอาศัยในวัดกลางป่าแห่งหนึ่ง ทว่าพระที่ออกมาต้อนรับนั้นกล่าวว่า “เป็นพระหนุ่มที่รูปร่างยิ่งนัก” และ “หวังว่าท่านคงทราบธรรมเนียมของวัดนี้ว่านิยมร่วมเพศทางประตูหลัง” หญิงสาวที่ปลอมตัวมาตกใจและต้องตกกะโหลกไปโดยเจตนา จึงใช้ไหวพริบในการเลือกพระสงฆ์ที่แก่ชรา ด้วยคิดว่าพระรูปนี้ไม่สามารถร่วมหลับนอนกับตนได้อย่างแน่นอน แต่สุดท้ายก็ต้องยอมเนื่องจากอารมณ์พาไป จากการวิเคราะห์หอนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศในนิทานเรื่องนี้พบว่าตรงกับมุกตลกเกี่ยวกับเพศโดยทั่วไป (X700.) โดยหากจะแยกอนุภาคออกมาเป็นอนุภาคเฉพาะของนิทานประเภทนี้ก็สามารถจำแนกตามลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะพิเศษได้ เช่นเดียวกัน ซึ่งจากนิทานสามเรื่องนี้พบอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มักมากในกาม และอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ชราที่เชี่ยวชาญในเรื่องกามกิจ

⁷ จากหนังสือ 강원 설화총람 VII หน้า 465

⁸ จากหนังสือ 조선 시대의 해학과 육담 : 한국의 야담 หน้า 76

⁹ จากหนังสือ 한국 전래 성해학 민담과 중국 황제 성비방 หน้า 95

¹⁰ จากหนังสือ 조선을 뒤 흔든 야담 หน้า 51

จากนิทานมุกตลกเรื่อง ‘ผายลมอีกสักรอบจะดีไหม (방귀 한 번 더 낄까요)’¹¹ มีหญิงสาวผู้หนึ่งเดินทางอยู่บนถนนและพบกับพระรูปหนึ่งซึ่งกำลังเดินตามหลัง พระสงฆ์ได้แก้มองพูดว่าทำไมถึงเดินไปตดไปอย่างนั้น หญิงสาวรู้สึกโกรธจึงตอบโต้ด้วยคำตำราสารพัด พระจึงทำทนายว่าหากไม่ได้ผายลมจริงก็ให้ไปสาบานกับพระพุทธรูปที่วัดตรงนั้น หญิงสาวก็ตกลงจะไป และเมื่อกำลังจะไปถึงภายในวัด พระสงฆ์ก็ได้ใช้กำลังในการขึ้นใจจนสำเร็จความใคร่ สุดท้ายตอนที่กำลังจะเดินจากกันมาหญิงสาวก็บอกว่า “ให้ข้าผายลมอีกครั้งไหม” พระสงฆ์ตอบว่า “คราวหน้า निकออกค้อย่าด้วยกัน” จากการวิเคราะห์อนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศในนิทานเรื่องนี้พบว่าตรงกับมุกตลกเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสิ (X760.) โดยหากจะแยกอนุภาคออกมาเป็นอนุภาคเฉพาะของนิทานประเภทนี้ก็สามารถจำแนกตามลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะพิเศษได้ ซึ่งจากนิทานเรื่องนี้พบอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มักมากในกาม และอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับหญิงสาวที่ติดใจในเพศรสของผู้ทรงศีล

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘ปีศาจชอบนรก (악마는 지옥을 좋아한다)’¹² มีภิกษุณีเดินทางไปในป่าแล้วพบกับฝนตกระหว่างทาง จึงหลบฝนไปที่ก้อนหินที่อยู่ตรงตีนเขา และได้พบกับพระรูปหนึ่งที่กำลังถอดจีวรที่เปียกออก ภิกษุณีได้ถามพระที่กำลังตากผ้าอยู่ว่านั่นคืออะไร พระตอบว่า “นี่คือปีศาจ” ภิกษุณีถอดเสื้อผ้าที่เปียกออกเพื่อเอามาตากเช่นกัน พระจึงถามกลับว่า “นั่นคืออะไร” ภิกษุณีตอบว่า “นี่คือนรก” และทั้งสองก็เสพสังวาสกันอย่างมีความสุขและทิ้งท้ายว่า “ปีศาจนั้นชอบนรก ต้องเข้า ๆ ออก ๆ หลุมนรกเสมอ” จากการวิเคราะห์อนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศในนิทานเรื่องนี้พบว่าตรงกับมุกตลกเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสิ (X760.) โดยหากจะแยกอนุภาคออกมาเป็นอนุภาคเฉพาะของนิทานประเภทนี้ก็สามารถจำแนกตามลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะพิเศษได้ ซึ่งจากนิทานเรื่องนี้พบอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มักมากในกาม และอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับภิกษุณีผู้มักมากในกาม

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามุกตลกที่มีอนุภาคคล้ายคลึงกับอนุภาคในดัชนีนิทานพื้นบ้าน รวม 2 ประเภท คือ มุกตลกเรื่องเพศโดยทั่วไป (X700.) กับมุกตลกเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสิ (X760.) แต่ไม่พบมุกตลกเกี่ยวกับสาวแก่ (X750. Jokes on old maids) ปรากฏในนิทานข้างต้น โดยอนุภาคในดัชนีนิทานพื้นบ้าน ทั้ง 2 ประเภทที่ปรากฏนั้นสามารถจำแนกออกเป็นอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พระสงฆ์/แม่ชีผู้มักมากในกาม พระสงฆ์ผู้มีลูกจำนวนมาก และพระสงฆ์ชราที่เชี่ยวชาญในเรื่องกามกิจ และอนุภาคมุกตลกเกี่ยวกับขรราวาส เช่น หญิงสาวที่ติดใจในเพศรสของผู้ทรงศีล

¹¹ จากหนังสือ 한국 전례 성해학 민담과 중국 황제 성비방 หน้า 40

¹² จากหนังสือ 한국구전설화집 21 หน้า 404

5.1.2 อนุภาคเรื่องการสมสู่กับสัตว์

อนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องการสมสู่กับสัตว์ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านมีหัวข้อใหญ่อยู่ 2 หัวข้อ คือ การแต่งงานหรือการอยู่กินกันของคนกับสัตว์ (B600-B699. Marriage of person to animal) และการสมสู่กับสัตว์ (T465. Bestiality) ซึ่งสามารถพบได้ในนิทานจากหลายชาติ เช่น นิทานไอริช นิทานยิว นิทานอินเดีย โดยในนิทาน มุกตลกเรื่องเพศเกาหลีกักพบการสังวาสระหว่างมนุษย์กับสัตว์เช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘พระที่ร่วมรักกับลา (당나귀와 사랑을 나누는 중)¹³’ เล่าว่ามีพระรูปหนึ่งที่ได้นำลาตัวเมียมาเลี้ยง โดยพระนั้นเลี้ยงดูลาเป็นอย่างดีและได้สมสู่กับลาทุกวัน อยู่มาวันหนึ่งศิษย์วัดก็ได้มาเห็นพฤติกรรม และรู้สึกรังเกียจ จึงได้เอาไม้ไผ่แหลม ๆ ไปแทงที่อวัยวะเพศของลา ลารู้สึกเจ็บปวดมากจนไม่ยอมให้ใครยอมเข้าใกล้ เมื่อพระจะมาขอร่วมรักด้วยก็ถูกลาพยศและถีบใส่เข้าที่ชายโครง พระรู้สึกผิดหวังและสั่งให้ศิษย์วัดนำลาไปขายที่ตลาด ศิษย์วัดนำลาไปขายแล้วก็ใช้เงินที่ได้มาจนหมด เมื่อศิษย์วัดกลับมายังวัด พระจึงถามหาเงินที่ขายลาได้ ศิษย์วัดตอบว่า “ลาตัวนั้นคลอดลูกออกมาหน้าตาเหมือนหลวงพี่แล้วก็ตายเลยขายไม่ได้” ทำให้พระรู้สึกโกรธมากจนพูดไม่ออก จากนิทานเรื่องนี้พบว่ามีอนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคเรื่อง การแต่งงานของคนกับสัตว์ (B600-B699. Marriage of person to animal) และการสมสู่กับสัตว์ (T465. Bestiality) โดยในหมวดของการแต่งงานของคนกับสัตว์นั้นพูดถึงการแต่งงานของมนุษย์กับสัตว์หลากหลายชนิด เช่น หนู เสือดาว ช้าง ลิง แต่ไม่ปรากฏการแต่งงานหรืออยู่กินของคนกับลา ดังนั้นอนุภาคที่ปรากฏจากนิทานเรื่องนี้ก็คือพฤติกรรมเรื่องการอยู่กินของพระสงฆ์กับลาและพฤติกรรมของการสมสู่ของคนกับลาตัวเมีย

นิทานมุกตลกเกาหลีกเรื่องหนึ่งที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับนิทานเรื่อง พระที่ร่วมรักกับลาคือเรื่อง ‘เดิมทีก็เป็นแบบนี้อยู่แล้ว (본디 그대 였)¹⁴’ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่นำมาตัวเมียมาเลี้ยงและดูแลอย่างดี และสุดท้ายพระก็สมสู่กับม้าอยู่เป็นประจำ จนอยู่มาวันหนึ่งพระหนุ่มได้มาเห็นพฤติกรรมนี้แล้วเกิดความรู้สึกสะอิดสะเอียน จึงได้วางแผนเอาเหล็กเผาไฟไปนาบที่อวัยวะเพศของม้า ทำให้ม้าเตะพระตอนมาขอร่วมเพศด้วย พระสงฆ์จึงตัดสินใจนำเอาม้าไปคืนเจ้าของเพราะไม่สามารถใช้การอะไรได้แล้ว เมื่อเจ้าของม้าเห็นสภาพของม้าแล้วก็ตกใจและร้องทักว่าตรงนั้นของม้าเป็นอะไร พระสงฆ์จึงพูดแก้เก้อว่า “พระพุทธเจ้าเองก็ทรงไว้หัวใจนัก เอาฝ่ามือไปฟาดตรงนั้นของม้าจนเป็นเสียอย่างนี้ตั้งแต่เกิด” จากนิทานเรื่องนี้พบว่ามีอนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคเรื่อง การแต่งงานของคนกับสัตว์ (B600-B699. Marriage of person to animal) และการสมสู่กับสัตว์ (T465. Bestiality) โดยในหมวดของการแต่งงานของคนกับสัตว์นั้นพูดถึงการแต่งงานของมนุษย์กับสัตว์หลากหลายชนิด เช่น หนู เสือดาว

¹³ จากหนังสือ 조선의 음담패설 หน้า 73

¹⁴ จากหนังสือ 한국 전례 성희학 민담과 중국 황제 성비방 หน้า 21

ข้าง ลิง แต่ไม่ปรากฏการแต่งงานหรืออยู่กับคนกับม้า ดังนั้นอนุภาคที่ปรากฏจากนิทานเรื่องนี้ก็คือพฤติกรรมเรื่องการอยู่กับพระสงฆ์กับม้าและพฤติกรรมของการสมสู่ของคนกับม้าตัวเมีย

จากตัวอย่างนิทานข้างต้นพบอนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องการสมสู่กับสัตว์ อันได้แก่ พฤติกรรมเรื่องการอยู่กับฉันทันผิวเมียของพระสงฆ์กับลาและพฤติกรรมของการสมสู่ของคนกับลาตัวเมีย และพฤติกรรมเรื่องการอยู่กับฉันทันผิวเมียของพระสงฆ์กับม้าและพฤติกรรมของการสมสู่ของคนกับม้าตัวเมีย

5.1.3 อนุภาคเรื่องการทดสอบและของวิเศษ

อนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องการทดสอบและของวิเศษเป็นอนุภาคกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน คือกลุ่มอนุภาค D ที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์และของวิเศษ (D. Magic) และกลุ่มอนุภาค H ที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบ (H. Tests) โดยอนุภาคจากกลุ่มเหล่านี้พบในนิทานทั่วโลกจนสามารถรวบรวมเป็นกลุ่มอนุภาคที่มีรายละเอียดมากพอสมควร ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีก็พบอนุภาคที่คล้ายคลึงอนุภาคดังกล่าวบ้างเพียงเล็กน้อย เนื่องจากหัวใจสำคัญของการเล่าเรื่องเพศนั้นจะเป็นการเล่าถึงเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศที่ซับซ้อน แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาแล้วก็พบว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศบางเรื่องมีอนุภาคเรื่องการทดสอบและของวิเศษอยู่เช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘หญิงม่ายกับการตอบแทนของพระชรา (과부와 노승의 보답)¹⁵’ และนิทานมุกตลกเรื่อง ‘ของขวัญประหลาดจากพระชรา (노승의 희한한 선물)¹⁶’ เป็นนิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกัน โดยเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการทดสอบและการได้รับรางวัลจากการทำดี นิทานเล่าว่าอยู่มาวันหนึ่งมีพระสงฆ์อายุมากอยู่รูปหนึ่งได้ยินเสียงร่ำลือว่ามีหญิงม่ายคนหนึ่งยึดมั่นในเรื่องของการรักษาพรหมจรรย์มาก ๆ โดยนางไม่ยอมมีสัมพันธ์กับชายใดหลังจากที่กลายเป็นหญิงม่าย พระรูปนี้ต้องการทดสอบจิตใจของหญิงม่ายจึงแวะไปที่บ้านของนางและขอพักค้างคืน หญิงม่ายตอบด้วยความไม่สบายใจว่า “บ้านของข้าเล็ก มีห้องเพียงห้องเดียว อีกทั้งยังไม่มีอาหารอะไรดี ๆ เอาไว้ต้อนรับ” พระชราตอบว่า “ได้โปรดเถิด อาตมาฉันอะไรก็ได้ ตอนนี้ก็มีตักแล้ว จะเดินทางไปไหนก็ไม่ได้แล้ว” หญิงม่ายจึงตกลงและเตรียมหาอาหารให้พระฉันเท่าที่ตนเองจะหาได้ เมื่อถึงเวลนอนหญิงม่ายก็นอนใส่เสื้ออย่างมิดชิดและไปนอนให้ห่างพระมากที่สุด พอตกตีพระก็เริ่มเอาเขาของตนเองวางบนตัวผู้หญิง เธอก็เอามือปิดลงอย่างสุภาพ พระเอามือโอบกอดนาง นางก็เอามือปิดลงอย่างสุภาพพร้อมกับคิดว่า “ท่านคงเหนื่อยมากจึงนอนละเมอแบบนี้” พอรุ่งเช้าหญิงม่ายก็จัดหาสำรับให้พระฉัน ก่อนที่พระจะออกเดินทางพระได้ขอเศษฟางข้าวและसानเป็นถุงเพื่อเป็นของขวัญตอบแทนน้ำใจของนาง เมื่อพระจากไปหญิงม่ายก็ลองเทของออกจากถุงฟางข้าวและพบว่าไม่มีข้าวสาร

¹⁵ จากหนังสือ 조선시대의 해학과 육담 : 한국의 야담 หน้า 86

¹⁶ จากหนังสือ 조선의 뒤흔든 야담 หน้า 82

เต็มไปหมด เทเท่าไรก็ไม่มีวันหมด หญิงม่ายจึงกลายเป็นเศรษฐีนับตั้งแต่นั้นมา ชาวนี้เมื่อแพร่ออกไปมีหญิงม่ายอีกคนหนึ่งอยากได้ของขวัญแบบนี้บ้างจนหาโอกาสเชิญพระแก่มาที่บ้านพร้อมกับเลี้ยงรับรองอย่างดี พอตกตีกก็พยายามยั่วชวนพระ แต่พระก็เอามือปิดอกและไม่สนใจ พอตตอนเช้าพระก็สานถุงขึ้นมาจากฟางข้าวให้แล้วจากไป หญิงม่ายดีใจมาก ๆ และเผลอหวังว่าจะได้รับแก้วแหวนเงินทอง ทว่าสิ่งที่ออกมานั้นกลับเป็นองคชาติมากมาย หญิงม่ายตกใจจึงเอาถุงไปเทใส่หม้อ องคชาติก็เต็มหม้อไปหมด พอเอาไปเททิ้งที่บ่อน้ำ บ่อน้ำก็เต็มไปด้วยองคชาติมากมายจนล้นปากบ่อ

จากนิทานเรื่องนี้พบว่ามือนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์และของวิเศษ (D. Magic) และอนุภาค H ที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบ (H. Tests) โดยเมื่อพิจารณาจากอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบพบว่าอนุภาคจากนิทานทั้งสองเรื่องคล้ายคลึงกับอนุภาคการทดสอบพรหมจรรย์ (H400. Chastity tests) โดยพระสงฆ์เป็นผู้ตั้งใจทดสอบพรหมจรรย์ของหญิงม่ายรายแรก ซึ่งหญิงม่ายก็ไม่มัวเมาในตัณหาราคาจนได้รับรางวัลเป็นของวิเศษในที่สุด ในทางกลับกันหญิงม่ายอีกคนหนึ่งมีกิเลสตัณหามาก ทำอะไรเพื่อหวังผลตอบแทน พระจึงให้ของวิเศษที่ให้โทษแก่หญิงม่าย และโทษนั้นก็สอดคล้องกับความเป็นนิทานมุกตลกเรื่องเพศ กล่าวคือหญิงที่มัวเมาในตัณหาราคาก็ควรได้รับองคชาติไปไว้เป็นสมบัติส่วนตัวจำนวนมาก จากการวิเคราะห์นิทานเรื่องนี้ อาจกล่าวได้ว่าถึงแม้ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศจะมีหน้าที่ในการให้ความสำราญและช่วยทำให้ผู้คนรู้สึกผ่อนคลายจากกฎระเบียบอันเคร่งครัด แต่นัยหนึ่งก็ยังสามารถทำหน้าที่ในการเสียดสีและเตือนสติผู้คนได้ด้วยเช่นกัน โดยอนุภาคเกี่ยวกับการทดสอบนี้ก็เป็นความคิดเชิงสากลของมนุษย์ที่มีความคิดเห็นตรงกันว่ามนุษย์เราก็คงต้องพบกับการทดสอบ และผลจากการทดสอบก็เป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ผู้นั้นเป็นคนแบบใด

ส่วนอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในนิทานทั้งสองเรื่องพบว่ามือนุภาคการได้ของวิเศษจากนักบวช (D812.14. Magic object received from ascetic) ซึ่งพบในนิทานของอินเดียและตำนานปรัมปราของศาสนาพุทธ และอนุภาคทรัพย์สมบัติที่ไม่มีที่สิ้นสุด (D2001.1. Inexhaustible treasure) ซึ่งอยู่ในหมวดของเวทมนตร์เสริมความมั่งคั่ง (D2001. Magic wealth) ซึ่งพบในนิทานอินเดีย นิทานจีน และนิทานยิว โดยอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์และของวิเศษนั้นสะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการและความหวังของมนุษยชาติที่มีเหมือนกัน กล่าวคือมนุษย์มักมีความคาดหวังว่าตนจะได้รับสิ่งวิเศษตอบแทนการประพฤติตนเป็นคนดี และในนิทานทั้งสองเรื่องก็ชี้ให้เห็นว่าของวิเศษก็จะให้โทษเมื่อคนเราประพฤติตัวไม่ดีเช่นกัน

5.1.4 อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ

อนุภาคเกี่ยวกับความเขลาในเรื่องเพศอยู่ในกลุ่มอนุภาคเกี่ยวกับความฉลาดและความโง่ (J. The Wise and the Foolish) ซึ่งความฉลาดและความโง่นั้นถือว่าเป็นอนุภาคหลักของนิทานมุกตลกโดยทั่วไป แม้นิทานมุกตลกเรื่องเพศจะกล่าวถึงเรื่องราวสัปดนหรือเรื่องกามกิจที่นำขึ้นเป็นหลัก แต่เมื่อในนิทานมีทั้งความขบขันในเรื่องทางเพศ ผสานกับความตลกของตัวละครที่ทำให้พฤติกรรมที่ไม่ฉลาดออกมา ผู้ที่ฟังหรืออ่านนิทานก็จะรู้สึกหรรษามากกว่าเดิม เพราะเรื่องความโง่เขลาหรือเรื่องราวทางเพศล้วนแล้วเป็นมุกตลกที่ทำให้มนุษย์สามารถระเบิดเสียงหัวเราะออกมาได้ทั้งสิ้น จากการวิเคราะห์ห่อนุภาคในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีพบว่ามือนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน คือ อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ (J1745. Absurd ignorance of sex) ซึ่งพบอนุภาคนี้ในนิทานของบางชาติ เช่น นิทานอเมริกัน นิทานอินเดีย แต่อนุภาคที่พบในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีนั้นจะเป็นอนุภาคตัวละครอย่างเช่น พระสงฆ์ผู้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องทางเพศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘พระชราภักบรชาติของชนเพชรสตรี (노승과 여성 음모의 맛)¹⁷’ และนิทานเรื่อง ‘น้ำนั้น ขอแบ่งสักหนึ่งแก้วด้วยเถิด (그 물, 한 잔만 나누어 주오)¹⁸’ เป็นนิทานที่เล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เหล่าพระสงฆ์ได้พบชนเพชรของสตรีตกอยู่ในวัดและพยายามหาทางแบ่งกันอย่างลงตัว ท้ายที่สุดแล้วก็มีผู้เสนอความคิดที่จะนำไปต้มในน้ำเพื่อแบ่งกันกินทั้งวัด เมื่อทุกคนในวัดได้ชิมน้ำต้มจากชนเพชรแล้วก็รู้สึกยินดีปรีดากันเป็นอย่างมาก จากนิทานเรื่องนี้พบว่ามือนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ ในรูปแบบของตัวละครพระสงฆ์ผู้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องทางเพศ

อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ ในรูปแบบของตัวละครพระสงฆ์ผู้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องทางเพศ นั้นยังปรากฏอยู่ในนิทานมุกตลกเรื่อง ‘องค์ชาติที่ขยายใหญ่ขึ้นเพราะคำสวดขอพรของพระ (중의 축원기 도에 커진 양물)¹⁹’ ในนิทานเล่าว่ามีพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มาจากชนบทอันห่างไกลเข้ามาเที่ยวในเมืองหลวงด้วยความอยากรู้อยากเห็น พอดตกก็ก็ได้ยินเสียงสองสามีภรรยาพูดคุยกันเรื่องการมีลูก สามีพูดว่า “พวกเราที่มีสัมพันธ์กันทุกคืนทำไมถึงไม่มีลูกกันสักที” และทั้งสองก็สวดมนต์ภาวนาให้มีลูกไปพร้อม ๆ กับการร่วมเพศ พระที่ยืนแอบฟังอยู่ก็สวดมนต์ “นะโมตัสสะ อามิตตาพุทธ” ด้วยความใคร่ที่ก่อตัวขึ้นทำให้องค์ชาติของพระนั้นขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนเงาะทะเลกระดาดขาปิดบานหน้าต่างเข้าไปในห้อง สองสามีภรรยาเห็นดังนั้นจึงตกใจจนหยุดสวดมนต์ จากนิทานเรื่องนี้พบว่ามือนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ ในรูปแบบของตัวละครพระสงฆ์ผู้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องทางเพศเช่นเดียวกัน

¹⁷ จากหนังสือ 조선시대의 해학과 욕담 : 한국의 야담 หน้า 86

¹⁸ จากหนังสือ 조선의 뒤흔든 야담 หน้า 99

¹⁹ จากหนังสือ 조선시대의 해학과 욕담 : 한국의 야담 หน้า 140

อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศยังปรากฏอยู่ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศอีกหลายเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง ‘ช่องคลอดที่ถูกปูหนีบ (게에게 물린 음문)²⁰’ นิทานเรื่อง ‘ผู้หญิง ปู พระ (부인과 게와 중)²¹’ และ นิทานเรื่อง ‘ผู้หญิง พระ ปู (여자와 중과 게)²²’ โดยนิทานทั้งสามเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงคนหนึ่งที่มาถ่ายปัสสาวะที่ท้องนาและถูกปูหนีบ จึงเรียกพระสงฆ์ที่เดินผ่านมาให้ช่วย พระสงฆ์ก็เกรงว่าจะผิดพระธรรมวินัยหากเอามือแตะต้องส่วนนั้นของผู้หญิง จึงตัดสินใจก้มลงเอาหน้าไปส่องดูแล้วก็ถูกปูหนีบปากไปด้วย สุดท้ายกว่าจะรอดพ้นสถานการณ์แบบนี้มาได้ ผู้หญิงก็เจ็บอวัยวะเพศและพระสงฆ์เองก็เจ็บปากเป็นอย่างมากจากนิทานสามเรื่องที่ยกตัวอย่างมาพบว่าตัวละครพระสงฆ์นอกจากโง่เขลาในเรื่องของเพศแล้วยังมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศอยู่บ้าง แม้จะกล่าวอ้างว่าตนไม่ยุ่งเกี่ยวกับเพศ แต่สุดท้ายสถานการณ์ก็พาไปถึงจุดที่ตนเองต้องเอาหน้าไปส่องดูอวัยวะเพศของสตรีจนเกิดความอับอายตามมา

5.1.5 อนุภาคเรื่องการล่อลวง การปลอมตัว และการหลอกลวง

อนุภาคเรื่องการล่อลวง การปลอมตัว และการหลอกลวง เป็นอนุภาคที่อยู่ในกลุ่มอนุภาคเกี่ยวกับการหลอกลวงประเภทต่าง ๆ (K. Deceptions) ซึ่งการหลอกลวงนั้นถือว่าเป็นอนุภาคหลักของนิทานมุกตลกโดยทั่วไป เนื่องจากนิทานมุกตลกมักจะเป็นนิทานที่เล่าเรื่องการใช้ไหวพริบของตัวละครในการเอาชนะหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศก็เช่นกัน พบว่ามีอนุภาคที่ใช้การหลอกลวงในการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ เช่น เรื่องการร่วมเพศ การแก้แค้น การเอาตัวรอด การกลั่นแกล้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานมุกตลกเรื่อง ‘พระที่มีลูกถึง 99 คนแล้วก็ตาย (아흔아홉 아들 낳고 죽은 중)’ พบอนุภาคของการล่อลวงที่คล้ายคลึงกับอนุภาคในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน คือ อนุภาคเรื่องการล่อลวงโดยการวางตัวเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ (K1315.6. Seduction by posing as holy man) ซึ่งพบในนิทานลิฉ้วนีเย เพราะตัวละครพระสงฆ์ในนิทานเรื่องนี้ใช้การวางตัวเป็นผู้ที่สามารถให้พรเรื่องลูกแก่ผู้หญิงที่มาขอพรได้ แต่แล้วก็เป็นการล่อลวงผู้หญิงเพื่อไปมีเพศสัมพันธ์ด้วยจนตั้งครรภ์ขึ้นมาจริง ๆ

อนุภาคเรื่องการล่อลวงเพื่อให้ได้ร่วมเพศเป็นอนุภาคสำคัญที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศ เพราะการร่วมเพศเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ หากแต่มนุษย์มีกฎระเบียบมากมายที่ต้องปฏิบัติตาม การฟังเรื่องตลกที่บอกเล่าว่าตัวละครสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ตั้งใจคิดและสามารถหลอกล่อผู้อื่นให้มาร่วมเพศกับตนได้นั้นเป็นการระบายความรู้สึกอย่างหนึ่งที่คับข้องอยู่ภายในใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากกรอบทางสังคมที่กำหนดการกระทำของ

²⁰ จากหนังสือ 조선의 음담패설 หน้า 103

²¹ จากหนังสือ 한국구전설화집 22 หน้า 234

²² จากหนังสือ 한국구전설화집 22 หน้า 236

กับพระชราจริง ๆ เพราะว่ามีความอาฆาตแค้นที่ถูกไล่ออกจากวัด โดยแม่ชีหรือภิกษุณีที่ชื่อ ‘อินฮวา’ ถูกพระเจ้าอาวาสไล่ออกจากวัด แม่ชีอินฮวารู้สึกเจ็บแค้นจึงปลอมตัวเป็นพระหนุ่มเพื่อเข้าหาพระชราแล้วช่วยจนได้เสียกัน ในขณะที่ประกอบกิจกันนั้นเธอแสร้งร้องเสียงดังแล้วอ้างว่าป่วยไข้เป็นอย่างมาก พระแกก็กลัวคนอื่นได้ยินจึงยินยอมที่จะแบกหญิงสาวออกไปข้างนอก เมื่อสบโอกาสเธอก็ใช้เชือกลากคอพระพร้อมกับข่มขู่พระรูปอื่นว่า “จะให้ข้าแขวนคอไอ้พระรูปนี้หรือไม่” จนทำให้พระที่เหลือตกใจและยินยอมมอบที่นาของตนเองให้อินฮวาทั้งหมด

นอกจากอนุภาคเรื่องการล่องลอยและอนุภาคเรื่องการปลอมตัว อนุภาคการหลอกลวงก็เป็นอนุภาคหนึ่งที่สำคัญในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี ซึ่งอนุภาคเรื่องการล่องลอย หลอกลวง หรือปลอมตัวนั้นล้วนแล้วแต่เป็นการใช้เขาวนปัญญาในการบรรลุเป้าหมายบางอย่างทั้งสิ้น ดังเช่นนิทานมุกตลกเรื่อง ‘หมวกหายตัวที่ช่วยให้กลายเป็นมนุษย์ล่องหน (투명 인간을 만드는 능소감투)²⁵’ เป็นนิทานที่เล่าถึงการใช้เขาวนปัญญาหลอกลวงเพื่อสั่งสอนคนที่ประพฤติตนไม่ดี จากนิทานเรื่องนี้ปรากฏอนุภาคเรื่องการหลอกลวงโดยใช้ของวิเศษปลอม ซึ่งอนุภาคดังกล่าวไม่ปรากฏในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน แต่คล้ายคลึงกับอนุภาคเรื่องการขายของวิเศษปลอม (K110. Sale of pseudo-magic objects) ซึ่งเป็นอนุภาคในนิทานของคนฝรั่งเศสในแคนาดา การหลอกลวงโดยใช้ของวิเศษปลอมในนิทานมุกตลกเรื่องนี้มีสาเหตุมาจากการที่พระที่มีอาวุโสน้อยกว่าได้ยินพระที่มีอาวุโสมากกว่ารำพึงรำพันว่าอยากหลับนอนกับผู้หญิง และพระรูปนี้ได้ยินมาว่ามีหมวกที่ทำให้หายตัวได้ จึงไปขอพรจากพระพุทธรูปว่าหากได้อุปกรณ์ชิ้นนี้มาจะขอบพระคุณเป็นอย่างมาก พระอีกรูปหนึ่งจึงออกอุบายโดยการนำเอาวัสดุต่าง ๆ มาสานทอเป็นหมวกและเขียนตัวอักษรจีนไว้ตรงหมวกว่าเป็นหมวกที่ทำให้หายตัวได้ (能消龕套) แล้วก็เอาไปวางไว้หน้าพระพุทธรูป พร้อมกับแกล้งเดินผ่านแถวนั้นพอดี พระที่สวมหมวกจึงลงตะโกนถามพระที่กำลังเดินผ่านไปว่าเห็นตนไหม พระอีกรูปตอบว่าไม่เห็น พระสวมหมวกจึงออกไปกระทำชำเราผู้หญิงชาวบ้านโดยไม่สะทกสะท้านกับความผิด เพราะเข้าใจว่าตนเองกำลังล่องหนอยู่ ท้ายที่สุดก็โดนชาวบ้านที่เหลือเอาจอบไล่ฟาดจนต้องหนีกลับเข้าวัด จากนิทานข้างต้นพบว่ามีอนุภาคเรื่องการหลอกลวงโดยใช้ของวิเศษปลอม ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับอนุภาคที่ปรากฏในนิทานของชาติอื่น ทำให้อนุमानได้ว่าการหลอกลวงผู้อื่นโดยการขายของวิเศษปลอมให้หรือมอบของวิเศษปลอมให้ นั้นเป็นแนวคิดเชิงสากลของมนุษย์ที่ซุกซนและสนุกสนานกับการวางแผนเพื่อแกล้งหรือสั่งสอนผู้อื่น

5.1.6 อนุภาคเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศและการลงทัณฑ์

อนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศและการลงทัณฑ์เป็นอนุภาคกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน คือ กลุ่มอนุภาค C ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำต้องห้าม (C. Tabu) และกลุ่มอนุภาค Q ที่เกี่ยวข้องกับการรางวัลและการลงโทษ (Q. Rewards and Punishments) โดยอนุภาคจากกลุ่มเหล่านี้พบในนิทานทั่วโลกจนสามารถ

²⁵ จากหนังสือ 조선의 음담패설 หน้า 113

รวบรวมเป็นกลุ่มอนุภาคที่มีกรณีศึกษาจำนวนมาก ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีพบอนุภาคที่คล้ายคลึงอนุภาคดังกล่าวบ้าง เช่น อนุภาคเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศและอนุภาคเรื่องการลงทัณฑ์ ในกรณีของอนุภาคเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีพบว่ามีอนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านจำนวน 2 อนุภาค คือ อนุภาคเรื่องข้อห้าม : กระทำชำเราหญิง (C118. Tabu: violating woman) ซึ่งพบในนิทานไอริช และอนุภาคเรื่องข้อห้าม : การสังวาสที่ผิดธรรมชาติ (C113. Tabu: sodomy) ซึ่งพบในนิทานยิว โดยการสังวาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีจะหมายถึงการสมสู่ระหว่างคนกับสัตว์

นิทานมุกตลกที่ปรากฏอนุภาคเรื่องข้อห้าม : กระทำชำเราหญิง คือนิทานเรื่อง ‘ผายลมอีกสักกรอบจะดีไหม (방귀 한 번 더 쐬까요)’ และนิทานเรื่อง ‘หมวกหายตัวที่ช่วยให้กลายเป็นมนุษย์ล่องหน (투명 인간을 만드는 능소감투)’ โดยตัวละครพระสงฆ์ในนิทานใช้กำลังในการสำเร็จความใคร่กับตัวละครผู้หญิงในเรื่อง แต่ตัวละครที่ถูกกระทำในนิทานเรื่อง ‘ผายลมอีกสักกรอบจะดีไหม (방귀 한 번 더 쐬까요)’ กลับชอบและติดใจในเพศรส ส่วนตัวละครผู้หญิงที่ถูกกระทำในนิทานเรื่อง ‘หมวกหายตัวที่ช่วยให้กลายเป็นมนุษย์ล่องหน (투명 인간을 만드는 능소감투)’ ไม่มีท่าทีในการปฏิเสธ มีเพียงแต่ความตกใจที่ทุกคนไม่รู้จักอยู่ดี ๆ ก็มารอร่วมร่างและชื่นใจ

ส่วนนิทานมุกตลกที่ปรากฏอนุภาคเรื่องข้อห้าม : การสังวาสที่ผิดธรรมชาติ คือนิทานเรื่อง ‘พระที่ร่วมรักกับลา (당나귀와 사랑을 나누는 중)’ กับนิทานเรื่อง ‘เดิมทีก็เป็นแบบนี้อยู่แล้ว (본디 그래요)’ โดยเป็นนิทานเกี่ยวกับการร่วมรักระหว่างพระสงฆ์กับสัตว์ตัวเมียที่ตนเลี้ยงไว้ จากการวิเคราะห์ห่อนุภาคที่ปรากฏในนิทานทั้งสองเรื่องพบว่าสามารถนิยามความหมายของคำว่า ‘ข้อห้าม: การสังวาสที่ผิดธรรมชาติ’ เป็น ‘การห้ามสมสู่กับสัตว์’ ซึ่งจะสอดคล้องกับอนุภาคเรื่องการสมสู่กับสัตว์ในหัวข้อก่อนหน้านี้

ในกรณีของอนุภาคเรื่องการลงทัณฑ์ที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี พบว่ามีอนุภาคที่คล้ายคลึงกับอนุภาคเรื่องโทษของการล่อลวง (Q243.2. Seduction punished) ในนิทานเรื่อง ‘พระที่มีลูกถึง 99 คนแล้วก็ตาย (아흔아홉 아들 낳고 죽은 중)’ อนุภาคเรื่องโทษของการล่อลวงยังแยกย่อยต่อไปอีกเป็นจำนวนมากและปรากฏในนิทานหลากหลายชาติ โดยส่วนใหญ่จะเป็นอนุภาคเรื่องโทษประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการล่อลวง เช่น การตัดศีรษะ การทุบตีให้ตาย การแทงให้ตาย แต่อนุภาคการลงโทษในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านก็ยังไม่ครอบคลุมอนุภาคที่ปรากฏในนิทานเกาหลีเรื่องนี้ ซึ่งเป็นการลงโทษด้วยการเผาทั้งเป็น จึงสามารถให้ข้อสรุปได้ว่าอนุภาคเรื่องโทษของการล่อลวงที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีประกอบไปด้วยอนุภาคการลงโทษด้วยการเผาทั้งเป็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโทษของการไปล่อลวงเพื่อเสพสมกับผู้หญิงที่มีเจ้าของแล้ว โดยในนิทานเรื่องนี้ก็คือราชินีของพระราชานิทานนั่นเอง

5.2 การศึกษาตัวละครพระสงฆ์กับคฤภณในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี : กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์

นิทานมุกตลกเรื่องเพศนอกจากจะทำหน้าที่สร้างเสียงหัวเราะให้กับคนในสังคมหลากหลายชนชั้น ยังสามารถเป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมในยุคสมัยนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยคนชนชั้นทั่วไป เช่น ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว หญิงม่าย หญิงพรหมจรรย์ ผู้หญิงขายบริการ และคนชนชั้นสูงหรือคนที่ได้รับความเคารพจากสังคม เช่น ผู้หญิงสูงศักดิ์ แม่ชี โดยสตรีเหล่านี้แม้จะมีสถานะ บทบาทและหน้าที่แตกต่างกันออกไป แต่ตัวละครทุกตัวที่ปรากฏในนิทานก็อาจเรียกได้ว่าเป็นภาพแทนของส่วนประกอบย่อยในสังคม แม้นิทานมุกตลกเรื่องเพศจะประกอบไปด้วยเรื่องเล่าที่เหลือเชื่อและเป็นเรื่องเล่าที่ร้อยเรียงมาจากจินตนาการอันซุกซนของมนุษย์ปฤชนทั่วไป แต่การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ตัวละครหลักอย่างพระสงฆ์ในนิทานกับคฤภณที่เป็นสตรีเพศทั้งหลายจะช่วยให้มองเห็นภาพของความคาดหวังของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเสียตีสืบบุคคลที่ในชีวิตจริงไม่อาจจะวิพากษ์หรือวิจารณ์ได้ หรือเป็นเรื่องของการระบายความอัดอั้นทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งตัวละครหลักที่เป็นพระสงฆ์ในนิทานมุกตลกเหล่านี้มักจะทำพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงอย่างตรงกันข้าม อาทิ ความมกมากในกาม ความกระหายใคร่รู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ ความย้อนแย้งระหว่างสถานะเพศบรรพชิตกับความเป็นชายที่อยู่ในตัว ทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สร้างความหรรษาแก่ผู้ฟังนิทานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อผู้ทรงศีลอย่างพระได้มีสัมพันธ์สวาสกับตัวละครหญิงหลากหลายประเภทด้วยวิธีและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ความสนุกสนานและความรื่นรมย์ที่เกิดขึ้นจากการได้ปลดปล่อยความรู้สึกไปกับเรื่องสมมติเหล่านี้ ทำให้สุขภาพจิตของผู้คนในสมัยโบราณมีความแจ่มใสมากขึ้น และความสนุกสนานและตลกขบขันจากนิทานเหล่านี้ก็ถูกสืบทอดกันมาปากต่อปากจนกลายเป็นนิทานลายลักษณ์และนิทานมุขปาฐะที่ถูกเล่าขานมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาจากตัวละครหญิงที่เป็นคฤภณของพระสงฆ์จะพบว่าตัวละครหลากหลาย เช่น หญิงสาว หญิงม่าย เด็กสาว หญิงมีครอบครัว หญิงพรหมจรรย์ หญิงสูงศักดิ์ หญิงคณิกา หรือแม่กระทั่งแม่ชีหรือภิกษุณี ซึ่งตัวละครเหล่านี้สามารถรวมกันเพื่อจัดประเภทออกเป็นกลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม อันได้แก่ หญิงชาวบ้านและหญิงสูงศักดิ์ และ แม่ชีและหญิงพรหมจรรย์และหญิงคณิกา และเมื่อวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทและพฤติกรรมของพระสงฆ์ในเรื่องแล้ว จะพบเห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละคร ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสถานะทางสังคม และการเอารัดเอาเปรียบของเพศชายที่มีต่อเพศหญิง

5.2.1 หญิงชาวบ้านและหญิงสูงศักดิ์

ตัวละครหญิงชาวบ้านและตัวละครหญิงสูงศักดิ์ถือว่าเป็นตัวละครหลักที่ปรากฏในนิทานมุกตลกเรื่อง เพศเกาหลี โดยเฉพาะตัวละครหญิงชาวบ้านที่ปรากฏในนิทานบ่อยที่สุด ตัวละครเหล่านี้ถูกกำหนดให้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับพระสงฆ์ เหตุด้วยมักตกเป็นเหยื่อจากกลยุทธ์ของพระหรือถูกขโมยใจ แม้ตัวละครบางตัวไม่ได้ร่วมหลับนอนกับพระ แต่ก็ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในนิทานมุกตลกเรื่อง ‘พระที่มีลูกถึง 99 คนแล้วก็ตาย (아흔아홉 아들 낳고 죽은 중)’ ประกอบไปด้วยตัวละครหญิงชาวบ้านทั่ว ๆ ไปและหญิงสูงศักดิ์ที่เป็นนมเหสีของพระราชินี (왕의 부인) โดยตัวละครผู้หญิงเหล่านี้ถูกกลวงของพระสงฆ์เมื่อหลังจากขอพรเสร็จแล้วจะได้ลูกชาย กล่าวคือพระสงฆ์ได้พาผู้หญิงเหล่านี้ไปร่วมหลับนอนเพื่อให้ได้มีลูกชายจริง ๆ หาใช่เป็นปาฏิหาริย์จากการขอพรกับพระพุทธรูปในวัด ทว่าผู้หญิง 99 คนแรกที่ถูกกลวงให้ไปหลับนอนกับพระสงฆ์นั้นในนิทานเล่าว่าเป็นผู้หญิงทั่ว ๆ ไปจึงไม่มีใครตามมาเอาเรื่องอะไร แต่ผู้หญิงคนสุดท้ายกลับเป็นผู้หญิงที่เป็นชนชั้นสูง ซึ่งแม้ว่าจะมาพบกับข้าราชการและทหารมากมาย แต่อำนาจของความสำเร็จเรื่องการขอพรทำให้พลาดพลังกลายเป็นแม่ที่มีลูกชายคนที่หนึ่งร้อยให้พระสงฆ์รูปนี้พอดี จากนิทานเรื่องนี้พบการเสียดสีระบบชนชั้นในสมัยโบราณอย่างชัดเจน ซึ่งหัวใจสำคัญของการเล่านิทานมุกตลกนั้นคือการเล่าเรื่องสมมติที่ทำได้ยากในชีวิตจริง การที่ผู้หญิงชั้นสูงอย่างราชินีต้องมาเสียตัวให้กับพระสงฆ์จนตั้งครรรจ์สร้างความสะใจต่อผู้ฟังนิทานทั่ว ๆ ไป อีกทั้งยังสร้างความพอใจเพิ่มเติมยิ่งขึ้นไปอีกเนื่องจากตัวละครที่เป็นผู้กระทำนั้นเป็นพระผู้ทรงศีล และพระรูปนี้ก็ถูกพระราชินีประหารอย่างโหดเหี้ยม ถึงแม้ว่าพระรูปนี้จะไม่ได้ทำการข่มขืนหรือขโมยใจผู้หญิงทั้งหลาย แต่ก็อาศัยศรัทธาของผู้คนที่มีความศรัทธาเพื่อแสวงหาความสุขส่วนตัว สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นการเสียดสีตัวบุคคลที่เรียกตัวเองว่าผู้ทรงศีล ซึ่งผู้คนในสังคมอาจจะทราบว่าการกระทำที่กระทำกับศรัทธาของชาวบ้าน ทว่าก็ยังลอยนวลอยู่ในสังคมโดยไม่ได้รับการลงโทษแต่อย่างใด

ในกรณีที่ตัวละครพระสงฆ์เป็นผู้กระทำซ้ำเราตัวละครหญิงชาวบ้าน พบได้ในนิทานมุกตลกเรื่อง ‘ผายลมอีกสักรอบจะดีไหม (방귀 한 번 더 뽕까요)’ และนิทานเรื่อง ‘หมวกหายตัวที่ช่วยให้กลายเป็นมนุษย์ล่องหน (투명 인간을 만드는 능소감투)’ โดยตัวละครพระสงฆ์ในนิทานมีการใช้กำลังเพื่อข่มขืนตัวละครผู้หญิงในเรื่อง แต่ตัวละครที่ถูกกระทำในนิทานเรื่อง ‘ผายลมอีกสักรอบจะดีไหม (방귀 한 번 더 뽕까요)’ กลับติดใจในลีลาการร่วมเพศของพระ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตยของสังคมเกาหลีโบราณ แฝงนัยของการใช้อำนาจในการแก้ปัญหาที่ขัดแย้งกับสตรีเพศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนตัวละครผู้หญิงที่ถูกกระทำในนิทานเรื่อง ‘หมวกหายตัวที่ช่วยให้กลายเป็นมนุษย์ล่องหน (투명 인간을 만드는 능소감투)’ แม้จะไม่ต่อต้านการข่มขืนและสุดท้ายก็มีกลุ่มชาวบ้านหยิบอาวุธมาช่วยเหลือ แต่การหนีอย่างลอยนวลโดยไม่มีความผิดของพระที่กระทำผิดก็สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของเพศชายที่เหนือเพศหญิง รวมถึงอาจจะสะท้อนถึงเรื่องที่คล้ายคลึงกับนิทานเรื่องแรกในแง่ของการใช้อำนาจในการควบคุมตัวละครผู้หญิงในเรื่องได้เช่นเดียวกัน

นอกจากตัวละครหญิงสูงศักดิ์แล้วนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีก็ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับการต่อกรกับคนที่เป็นผู้มีปัญญาอย่างบัณฑิต (선비) โดยตัวละครพระสงฆ์ของนิทานเรื่อง ‘หอยแมลงภู่งับปลาเทราท์ (호합과 송어)’²⁶ จะแตกต่างจากตัวละครพระสงฆ์จากนิทานมุกตลกเรื่องเพศอื่น ๆ กล่าวคือตัวละครในนิทานเรื่องนี้ เป็นพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอย่างแท้จริง และสามารถใช้เขาวนปัญญาในการโต้คารมกับบัณฑิตได้ แต่เนื่องจากนิทานเรื่องนี้ เป็นนิทานที่กล่าวถึงเรื่องเพศอย่างมีอารมณ์ขัน พระสงฆ์ในเรื่องย่อมแสดงออกถึงเรื่องเพศบ้างไม่มากก็น้อย โดยนิทาน เล่าว่ามีกลุ่มหญิงชาวบ้านกำลังนั่งซักผ้าอยู่ริมลำธาร บัณฑิตผู้หนึ่งเดินผ่านมาเห็นอวัยวะเพศของสตรีเหล่านี้ จึงร้อง ทำทนายพระรูปหนึ่งที่กำลังข้ามลำธารให้มาดวลกลอนกันสักบท แต่พระรูปนี้กลับถ่อมตัวว่ามีความรู้ น้อย บัณฑิต จึงเริ่มต้นร่ายกลอนว่า “โอ้นั้น หอยแมลงภู่งับปลาเทราท์ (오호라 시냇가에 호합이 열렸다)” พระสงฆ์ ฟังแล้วก็กล่าวปฏิเสธเนื่องจากเนื้อหาของกลอนนั้นพูดถึงของต่ำอย่างเช่นเครื่องเพศ แต่สุดท้ายแล้วก็ร่ายกลอนออกไป ได้ตอบว่า “บนทางเดิน ปลาเทราท์สด ๆ กำลังขยับตัวอยู่ (노상에 싱싱한 송어가 움직인다)” และทั้งสองก็ แยกย้ายจากกันไป จากนิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงควมมีอารมณ์ขันของคนเกาหลีโบราณที่นำเอาบทกวีมากล่าวถึง เรื่องของธรรมชาติอย่างอวัยวะเพศและการตอบสนองต่ออวัยวะเพศหญิงของอวัยวะเพศชาย

ตัวละครพระสงฆ์จากนิทานบางเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง ‘ช่องคลอดที่ถูกปูหนีบ (게에게 물린 음문)’ นิทาน เรื่อง ‘ผู้หญิง ปู พระ (부인과 게와 중)’ และนิทานเรื่อง ‘ผู้หญิง พระ ปู (여자와 중과 게)’ เป็นตัวละคร พระสงฆ์ที่มีความข้อนแย้งในตัวเอง กล่าวคือ ตัวละครพระสงฆ์ไม่พอใจและโกรธมากที่ถูกผู้หญิงร้องทักให้ช่วยดู อวัยวะเพศให้หน่อย ด้วยความเกรงกลัวว่าจะผิดพระธรรมวินัยหากเอามือแตะต้องส่วนนั้นของผู้หญิง จึงตัดสินใจ ก้มลงเอาหน้าไปส่องดูแล้วก็ถูกปูหนีบปากไปด้วย แสดงให้เห็นถึงการเสียดสีเหล่าพระสงฆ์ที่มีมากหน้าคือผู้ที่ต้อง ละจากกิเลส ทว่าแท้จริงแล้วก็ยังมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศ ซึ่งตัวละครลักษณะแบบนี้สะท้อนให้เห็นสิ่งที่ผิด ไปจากมาตรฐานของสังคม ส่งผลให้เกิดความขบขันในการรับฟังนิทาน อีกทั้งยังรู้สึกสมเพศตัวละครที่มีความง้อเวลา เบาทัญญาที่ได้นำพาสถานการณ์ให้เลวร้ายมากขึ้นกว่าเก่า

ตัวละครพระสงฆ์จากนิทานบางเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง ‘หญิงม่ายกับการตอบแทนของพระชรา (과부와 노승의 보답)’ และนิทานเรื่อง ‘ของขวัญประหลาดจากพระชรา (노승의 희한한 선물)’ เป็นตัวละครพระสงฆ์ ที่ตั้งใจมาทดสอบการรักษามจรย์ของหญิงม่าย ซึ่งตัวละครหญิงม่ายที่รักษามจรย์แม้จะถูกยั่ววนจาก เพศชาย สุดท้ายแล้วก็ได้รับรางวัลจากการรักษามจรย์เป็นของขวัญพิเศษและได้กลายเป็นเศรษฐีในที่สุด ส่วนตัว ละครหญิงม่ายที่ละโมบและเต็มไปด้วยกิเลสตัณหาที่ได้รับของขวัญเป็นอวัยวะเพศชาย จากนิทานสองเรื่องนี้สามารถ วิเคราะห์ได้ว่าสังคมโบราณของเกาหลีเป็นสังคมที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสตรีเพศ เพราะสถานะของหญิงม่ายนั้น เป็นผู้หญิงที่ต้องอาศัยอยู่คนเดียว จะมีสัมพันธ์กับชายคนใหม่ก็เป็นเรื่องที่ทำไต่ยากเพราะสังคมคอยจับจ้องอยู่ นิทาน มุกตลกเรื่องนี้ยิ่งตอกย้ำความขาดอิสระของผู้หญิงสมัยโบราณและสะท้อนบรรทัดฐานเรื่องของการต้องอยู่ในกรอบ

²⁶ จากหนังสือ 한국 전례 성희학 민담과 중국 황제 성비방 หน้า 63

จารีตอย่างเคร่งครัด ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะได้รับโทษ จึงกล่าวได้ว่านิทานสองเรื่องนี้ค่อนข้างแตกต่างจากนิทานมุกตลกเรื่องเพศทั่วไป เพราะแทนที่ตัวนิทานจะช่วยปลดปล่อยผู้คนออกจากกฎระเบียบอันน่าอึดอัดของสังคม กลับกลายเป็นการย้ำความสำคัญของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือการต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ถูกสร้างเอาไว้

5.2.2 แม่ชีและหญิงพรหมจรรย์และหญิงคนึกา

ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีมีตัวละครที่สร้างเสียงหัวเราะและความประหลาดใจให้แก่ผู้ฟังนิทานไม่แพ้กับตัวละครพระสงฆ์ก็คือตัวละครแม่ชีหรือภิกษุณี ซึ่งตัวละครเหล่านี้จัดว่าเป็นผู้ทรงศีลเช่นเดียวกับพระสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องปล่อยวางเรื่องกิเลสตัณหา แต่ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นตัวละครเหล่านี้เป็นตัวแทนของคนที่จะหาใคร่รู้ในเรื่องเพศและพยายามแสดงออกอย่างชัดแจ้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวละครภิกษุณีจากนิทานเรื่อง ‘ปีศาจชอบนรก (악마는 지옥을 좋아한다)’ เป็นตัวละครที่อยาก رؤอยากเห็นในเรื่องทางเพศอย่างเปิดเผย โดยพร้อมถอดเสื้อผ้าอาภรณ์เพื่อร่วมรักกับพระสงฆ์ที่หลบฝนอยู่ด้วยกัน ซึ่งในภาวะปกติแล้วผู้ทรงศีลอย่างพระสงฆ์ย่อมไม่ร่วมประเวณีกับหญิงใด แม่ชีหรือภิกษุณีก็เช่นกัน แต่เมื่อตัวละครที่ไม่สมควรปฏิบัติภารกิจกลับร่วมกันเสพเมถุนอย่างออกรสออกชาติ พร้อมกับพูดติดตลกว่า “ปีศาจยอมชอบที่จะเข้าออกรูของนรก” และ “ประตุนรกพร้อมเปิดอ้ารอเสมอ” หรือตัวละครแม่ชีจากนิทานเรื่อง ‘พระชราผู้ผิดศีลต่อหน้ากามราคะ (정욕 앞에서 스스로 파계 한 노승)’ ซึ่งวางแผนปลอมตัวเป็นพระหนุ่มเพื่อเข้าไปหลบนอนกับพระชราจริง ๆ เพราะมีความอาฆาตแค้นที่ถูกไล่ออกจากวัด จนท้ายที่สุดก็ได้ทรัพย์สินสมบัติของพระทั้งวัดมาเป็นของตนเอง ความขัดแย้งกับความเป็นจริงตามตัวอย่างข้างต้นทำให้ผู้ฟังนิทานเกิดความสำราญเป็นอย่างมาก เพราะนิทานกำลังเล่าเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นในสังคมยุคนั้นจริง ๆ แต่เป็นเรื่องที่ไม่อาจนำมาวิพากษ์วิจารณ์กันได้ การที่ได้แหวกกฎเกณฑ์ทางสังคมโดยการฟังเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศของบุคคลที่สังคมห้ามไม่ให้มีการร่วมเพศยอมทำให้ผู้ฟังรู้สึกพึงพอใจที่ได้ฝ่าฝืนกรอบทางสังคมทางจินตนาการบ้าง อีกทั้งยังรู้สึกพอใจที่ตัวละครอย่างแม่ชีอินฮวาในเรื่อง ‘พระชราผู้ผิดศีลต่อหน้ากามราคะ (정욕 앞에서 스스로 파계 한 노승)’ ได้ตอบโต้ระบบความคิดแบบปิตาธิปไตยที่แม้กระทั่งในวัดที่มีแต่ผู้ทรงศีลก็ยังมีลักษณะของการกดขี่สตรีเพศอยู่อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีลักษณะของการร่วมเพศแบบไม่ปกติที่สังคมปรารถนาที่จะวิพากษ์วิจารณ์ กล่าวคือ การร่วมเพศระหว่างชายด้วยกันของพระสงฆ์ในวัดซึ่งปรากฏในนิทานหลายเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง ‘หญิงคนึกาผู้หนีหมาป่ามาเจอเสือ (여우 피하려다가 호랑이를 만난 기생)’ นิทานเรื่อง ‘กำลังวังชาของภิกษุชรา (늙은 스님의 왕성 힘)’ นิทานเรื่อง ‘เมื่อดูแคลนพระแก่ (늙은 승려를 우습게 보다가)’ และนิทานเรื่อง ‘พระชราผู้ผิดศีลต่อหน้ากามราคะ (정욕 앞에서 스스로 파계 한 노승)’ โดยตัวละครหญิงคนึกาและแม่ชีจากนิทานข้างต้นล้วนแล้วแต่ปลอมตัวเป็นพระหนุ่มรูปงามทั้งสิ้น ทำให้พระในวัดเกิดอารมณ์ทางเพศเสียยิ่งกว่าการได้พบเจออิสตรีจริง ๆ เสียอีก จนท้ายที่สุดแล้วแม้นิทานจะไม่ได้เล่า

ถึงรายละเอียดในเรื่องดังกล่าว แต่บทสรุปของนิทานทุกเรื่องก็จะจบด้วยการร่วมกันอย่างหวานชื่นจนอาจกล่าวได้ว่านิทานเหล่านี้เองก็ทำหน้าที่เสียดสีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาได้อย่างเจ็บแสบพอสมควร

นอกจากตัวละครที่ควรถือครองพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัดอย่างแม่ชีหรือภิกษุณี ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีเรื่อง ‘พระไม่ใช่ผู้ชายนะ (중은 남자가 아니다)’ ก็มีตัวละครสาวพรหมจรรย์ผู้ชื่อบริสุทธิ์ที่ชอบมาเล่นในสถานที่ที่เอาไว้แอบพลอดรักกัน และสุดท้ายพระสงฆ์ปลอมรูปหนึ่งก็ทราบข่าวแล้วมาดักรอ จนในที่สุดทั้งสองก็ได้อยู่ร่วมกัน แม้ในนิทานไม่ได้กล่าวถึงความต้องการทางเพศของหญิงพรหมจรรย์อย่างชัดเจน แต่การยินยอมให้พระปลอมร่วมประเวณีกับตนเองได้โดยง่ายสะท้อนให้เห็นถึงความอยากรู้อยากเห็นเรื่องเพศของสตรีโบราณ ซึ่งในนิทานมุกตลกเรื่องเพศอื่น ๆ นอกเหนือที่ปรากฏในบทความฉบับนี้ก็มีลักษณะตัวละครหญิงพรหมจรรย์แบบนี้พอสมควร จึงวิเคราะห์ได้ว่าการเล่าเรื่องการแสดงออกด้านความต้องการทางเพศของสตรีนั้นเป็นช่องทางของการปลดปล่อยอารมณ์ประเภทหนึ่ง เนื่องด้วยในสมัยโบราณชนชั้นสูงมองว่าการยอมรับและพูดถึงเรื่องเพศนั้นเป็นสิ่งที่น่าละอายและเป็นเรื่องที่ไม่ควรพูดถึง ผู้คนในระดับชาวบ้านเองจึงมีการเล่านิทานประเภทมุกตลกเรื่องเพศเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเรื่องเพศก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนควรทราบ แต่อีกนัยหนึ่งเรื่องตลกทางเพศดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงพลังอำนาจของเพศชายที่อยู่เหนือเพศหญิงอย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าตัวละครเพศหญิงในนิทานหลาย ๆ เรื่องรู้สึกชื่นชมกับการร่วมเพศอย่างชัดเจน ผิดกับตัวละครบุรุษที่ไม่ได้แสดงออกถึงความสุขสมทางเพศเท่าไรนัก และในนิทานหลาย ๆ เรื่องก็พบว่าการร่วมประเวณีนั้นเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนทั้งสองเพศอย่างได้ผล และแสดงออกให้เห็นว่าองคชาตินั้นสามารถควบคุมสถานการณ์เหล่านี้ได้ดีเสมอมา

6. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีที่มีตัวละครหลักเป็นพระสงฆ์พบว่าสามารถนำกรอบแนวคิดของการศึกษานิทานของคิตซึนิชิมาอย่างเช่นการศึกษาอนุภาคโดยอ้างอิงจากดัชนีอนุภาคนิทานที่บ้านของ Stith Thompson เพื่อเป็นแกนกลางของการศึกษาเรื่องอนุภาคจากการวิเคราะห์เนื้อหาของนิทานมุกตลกเรื่องเพศทั้ง 20 เรื่องพบว่ามีอนุภาคที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกับอนุภาคที่อยู่ในหนังสือดัชนีอนุภาคนิทานที่บ้านจำนวนหนึ่ง และสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นกลุ่มอนุภาคที่มีลักษณะเฉพาะของนิทานมุกตลกเกาหลีในบทความนี้ คือ 1.อนุภาคเรื่องอารมณ์ขันเกี่ยวกับเพศ 2.อนุภาคเรื่องการสมสู่กับสัตว์ 3.อนุภาคเรื่องการทดสอบและของวิเศษ 4.อนุภาคเรื่องความเขลาในเรื่องเพศ 5.อนุภาคเรื่องการล่อลวง การปลอมตัว และการหลอกลวง 6.อนุภาคเรื่องข้อห้ามเรื่องเพศและการลงทัณฑ์ จากการวิเคราะห์และจำแนกอนุภาคเหล่านี้พบว่านิทานมุกตลกนั้นประกอบด้วยอนุภาคที่ไม่มากนัก แต่ไม่ได้หมายความว่าจะมีเพียงอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดและความโง่ การหลอกลวง หรือมุกตลกประเภทต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว แต่ยังพบอนุภาคในเรื่องของข้อห้าม ของวิเศษ การทดสอบ และการลงโทษ เหมือนกับนิทานพื้นบ้านทั่วไป ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า

นักเล่านิทานหรือนักประพันธ์นิทานก็ได้รับอิทธิพลการเล่าเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้มีการหยิบยืมอนุภาคต่าง ๆ มาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวสนุกสนานมากมาย ส่งผลให้นิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นไม่เพียงแต่เป็นเรื่องตลกที่มุ่งเน้นการเล่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว ทว่ามีรายละเอียดและความหลากหลายในเรื่องของอนุภาคต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้นิทานมุกตลกเรื่องเพศจึงเป็นที่น่าจดจำของผู้ฟังโดยทั่วไปและผู้ฟังที่พัฒนาตนเองไปเป็นผู้จัดบันทึกนิทานหรือนักเล่านิทานคนต่อไป

ในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระสงฆ์กับตัวละครผู้หญิงประเภทต่าง ๆ สามารถจัดกลุ่มของตัวละครได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1.หญิงชาวบ้านและหญิงสูงศักดิ์ 2.แม่ชีและหญิงพรหมจรรย์และหญิงคณิกา จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และพฤติกรรมของตัวละครในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี พบว่าตัวละครพระสงฆ์หรือนักบวชที่ย่อมตงเป็นเป้าของการล้อเลียนในนิทานหลากหลายชาติมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ในความเข้าใจทั่ว ๆ ไปจะพบว่าตัวละครพระสงฆ์ในนิทานประเภทนี้ย่อมเป็นพวกมือถือสาก ปากถือศีล ซึ่งเป็นภาพลักษณ์แบบคู่ตรงข้ามกับความเป็นจริง แต่ในนิทานมุกตลกของเกาหลีนั้นก็พบว่าตัวละครพระสงฆ์ในนิทานบางเรื่องยังเป็นผู้ทรงศีลตามจารีตดั้งเดิม หากแต่อาจมีการปลั่งเปลือยใจไปบางครั้ง สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความซุกซนและอยากรู้อยากเห็น เมื่อตัวละครที่ควรจะเคร่งครึมอย่างพระสงฆ์ทำอะไรที่ผิดศีลหรือผิดกฎระเบียบออกมา สิ่งเหล่านี้จะสร้างความขบขันและทำให้ผู้ฟังนิทานรู้สึกพึงพอใจที่ได้ล้อเลียนสิ่งที่เคร่งครัดในกฎระเบียบ หรืออีกหนึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องหยาบโหลนเหล่านี้โดยผ่านการกระทำของตัวละครพระสงฆ์ อาจจะอนุมานได้จากแนวคิดด้อยค่าพระพุทธศาสนาเพื่อเชิดชูแนวคิดของลัทธิขงจื๊อ (崇儒抑佛) ในสมัยโชซอน ซึ่งก็อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ตัวละครพระสงฆ์กลายเป็นตัวละครหลักในนิทานพื้นบ้านแนวขบขันของเกาหลี

บทความวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดในประเด็นขอบเขตของการศึกษา เนื่องจากการศึกษาในกรณีเฉพาะของตัวบทนิทานที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏตัวเท่านั้น ทำให้พบอนุภาคและตัวละครที่เกี่ยวข้องไม่หลากหลายเท่าที่ควร จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีต่อ โดยวิเคราะห์จากนิทานที่มีตัวละครอื่น ๆ นอกเหนือจากพระสงฆ์ เช่น ตัวละครย้งบันหรือตัวละครที่เป็นคนจากชนชั้นสูง ตัวละครที่เป็นชาวบ้านทั่วไป ซึ่งข้อสรุปจากการศึกษาอาจจะทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี ยังผลให้สามารถสร้างองค์ความรู้พื้นฐานในการศึกษานิทานมุกตลกของเกาหลีได้ต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. กรุงเทพฯ: โครงการแพร่หลายผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริสวัสดิ์ สุรกิจบวร. (2563). กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวเขาวงกตปัญญา. *การประชุมวิชาการระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2563 ในรูปแบบออนไลน์*. 23-24 กรกฎาคม 2563. น. 910-927.
- ศิริสวัสดิ์ สุรกิจบวร. (2563). *วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขัน* (รายงานวิจัยผลการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริภาพร ณ กลาง. (2557). *ทฤษฎีคติชนวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ศรีวรรณกานต์. (2554). *ศรีธนญชัย ไทย – เยอรมัน การศึกษาเปรียบเทียบนิทานมุขตลก: ศรีธนญชัยกับทิลล์ ออยเลนชปีเกล*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Thompson, Stith. (1955-1958). *Motif-Index of Folk Literature*. Revised edition. 6 vols. Bloomington: Indiana University Press.
- Bascom, William. (1965). Four Functions of Folklore. In Alan Dundes (ed.), *The Study of Folklore*, pp. 279-298. New Jersey: Prentice-Hall.
- 강등학 외. (2016). *한국구비문학의 이해*. 서울: 도서출판월인.
- 김민수. (2016). *한국 구비설화에 나타난 성적 욕망의 억압과 해소 양상 연구*. 서울: 건국대학교.
- 김민영. (2013). *욕담에 나타난 성의식 연구*. 대전: 한남대학교 대학원.
- 김승찬 외. (2008). *韓國文學概論*. 서울: 三知院.
- 김영균. (2012). *조선시대의 해학과 욕담: 한국야담*. 양주: 일문서적.
- 박은희. (1988). *韓國口傳笑話의 敍事構造와 變異樣相 研究*. 서울: 이화여자대학교 교육대학원.
- 방종익 외. (2009). *한국구전설화집 1-22*. 서울: 민속원.
- 서대석, 박종성. (2016). *구비문학의 세계*. 서울: 한국방송신대학교출판문화원.

- 신동훈. (1997). 문헌육담과 구전육담에 나타난 성의식, *한국 육담의 세계관*, 서울: 국학자료원.
- 이지환. (2019). 문헌 육담의 성 경제와 남근자본주의 비판: <어면순> <속어면순>을 중심으로. *한국고전연구 46* 집. 한국고전연구학회, 241~288 쪽.
- 정병설. (2010). *조선의 음담패설*. 서울: 예음.
- 정철. (2006). *한국 전래 성해학 민담과 중국 황제 성비방*. 서울: 종합출판.
- 최웅 외. (2006). *강원설화총람 I-VIII*. 서울: 북스힐.
- 편집부 역. (2012). *조선을 뒤흔든 야담*. 과주: 레드북

การนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอน
รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ

Presentation of cultural content through teaching materials general education course Korean language and culture for Thaksin University students

จิตติกานต์ หลักอาริยะ¹

¹ สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียนที่ใช้สอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี การสังเกตการณ์ในชั้นเรียนและการสนทนาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า เอกสารประกอบการเรียนการสอนของรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณที่ผู้สอนได้จัดทำขึ้นและใช้ในการเรียนการสอน มีเนื้อหาในส่วนของวัฒนธรรมเกาหลีปรากฏอยู่ในทุกบทเรียน โดยสัดส่วนของแต่ละบทเรียนประกอบไปด้วย เนื้อหาด้านภาษาหรือไวยากรณ์ เนื้อหาด้านวัฒนธรรมเกาหลีแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนและคำศัพท์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางด้านวัฒนธรรมควบคู่กับทักษะทางด้านภาษาเกาหลีได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา

คำสำคัญ : การนำเสนอ เนื้อหาด้านวัฒนธรรม เอกสารประกอบการเรียนการสอน ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

This article aims to study type for presenting cultural content in teaching materials appearing in general education course: Korean language and culture, for students of Thaksin University by collecting information from the supporting documents taught in general education course: Korean

language and culture, class observations and conversations between teachers and students and using those data for descriptive analysis. The study found that teaching materials for general education course: Korean language and culture, for students of Thaksin University that the instructor has created and used in teaching have some sections on Korean culture that appears in every lesson. The content of each lesson consists of grammar, Korean culture, exercises and vocabularies to enable students to acquire cultural knowledge along with Korean language skills effectively and lead to the objectives of the course.

Keywords: presentation, cultural content, teaching materials, Korean language and culture, Thaksin University

1. บทนำ

กระแสนิยมวัฒนธรรมเกาหลี (Korean Wave) เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้ามายังประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันกระแสเกาหลีมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยในหลายมิติ โดยเฉพาะอิทธิพลทางภาษา ทำให้การศึกษาภาษาเกาหลีในประเทศไทยเติบโตและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนภาษาเกาหลีในประเทศไทยเริ่มขึ้นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อปีค.ศ. 1986 โดยเปิดสอนเป็นวิชาเลือกเสรีให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในขณะนั้นผู้เรียนที่เรียนภาษาเกาหลีส่วนใหญ่ไม่รู้จักเกาหลีเพียงแต่มีความอยากรู้อเพราะเป็นภาษาใหม่ (ฌองส์ ฮวันซิงและ ปรีศวรร ยืนเสน, 2557, หน้า 170) แต่ในปัจจุบันมีสถาบันที่เปิดสอนภาษาเกาหลีในประเทศไทยอยู่หลายสถาบัน นอกจากในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรภาษาเกาหลี และเกาหลีศึกษาเป็นวิชาเอกแล้ว ยังมีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่กำลังเปิดสอนวิชาภาษาเกาหลีเป็นภาษาต่างประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 133 แห่ง (สพฐ., 2562 อังโน ไพบูลย์ ปิตะเสนและนิรินธร มีทรัพย์นิคม, 2563, หน้า 21) และมีสถาบันสอนภาษาที่เปิดสอนภาษาเกาหลีให้กับบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ

มหาวิทยาลัยทักษิณเป็นหนึ่งใน สถาบันระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยที่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนทางด้านภาษามาเป็นระยะเวลาช้านาน ดังจะเห็นได้จากการเปิดสอนในหลายสาขาของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาตะวันตก และสาขาวิชาภาษาตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาภาษาตะวันออกที่เปิดสอนหลักสูตรวิชาเอกทางภาษาเช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษามลายู ในส่วนของภาษาเกาหลีนั้นเป็นหลักสูตรวิชาโทภาษาเกาหลีเพื่อการสื่อสาร โดยก่อนหน้าที่จะเป็นหลักสูตรวิชาโทได้เปิดสอนวิชา

ภาษาเกาหลีเป็นวิชาภาษาเลือก และบังคับเลือกภาษาให้แก่บัณฑิตทุกชั้นปี ทุกคณะในมหาวิทยาลัยโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา และมีผู้ที่สนใจเรียนภาษาเกาหลีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากจุดเริ่มต้นที่เปิดสอนในรายวิชาภาษาเกาหลีเบื้องต้น ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนชื่อรายวิชาใหม่เป็นรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี เนื่องจากทางมหาวิทยาลัยเห็นว่าการเรียนภาษาเกาหลีนั้นจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของภาษานั้น ๆ ควบคู่ไปด้วย สอดคล้องกับที่ กมล บุชบรรณ (2555, หน้า298) กล่าวว่า หากผู้เรียนเข้าใจถึงความ เป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีดีแล้ว ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปพัฒนาทักษะทางด้านภาษาเกาหลีได้ดียิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาเกาหลี เช่น การอ่าน การเขียน การฟังและการพูดนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เนื่องจากตัวสำนวนและภาษาเองก็มีแหล่งกำเนิดมาจากภาคส่วนทางสังคมเช่นกันและภาษาเกาหลีได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนวัฒนธรรมเกาหลีเพื่อกระตุ้นและพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียน และเช่นเดียวกับที่ ฮง ฮยเรยอน(2555) ได้กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาภาษาเกาหลี คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาเกาหลีได้ด้วยตนเอง ภาษาเป็นเครื่องมือในสื่อสารของมนุษย์เรายังเป็นวิธีการที่จะพัฒนาและรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมต่อไป นักศึกษาไทยที่กำลังศึกษาภาษาเกาหลีในระดับปริญญาตรีจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีเพื่อให้การเรียนภาษาเกาหลีที่เริ่มจากระดับต้นก้าวหน้าไปสู่ในระดับที่สูงขึ้นได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาไปควบคู่กัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งเอกสารประกอบการเรียนการสอนถือเป็นสื่อในการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับผู้เรียน ผู้สอนจึงต้องจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนด้านภาษาและวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนต่อไป

2. ภาพรวมของการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไปภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี

2.1 หลักสูตร

การเรียนการสอนภาษาเกาหลี สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยเริ่มต้นจากการเปิดสอนในรายวิชาภาษาเกาหลี ในลักษณะของวิชาภาษาเลือก และเปิดให้นิสิตทุกวิชาเอกและทุกชั้นปีที่สนใจเรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ ซึ่งในขณะนั้นภาษาเกาหลีถือได้ว่าเป็นภาษาที่แปลกใหม่เป็นอย่างมากสำหรับนิสิตของมหาวิทยาลัยทักษิณ เนื่องจากในตอนนั้นนิสิตจะรู้จักภาษาในสาขาวิชาภาษาตะวันออกแค่วิชาภาษาจีน ญี่ปุ่น และมลายู การมีภาษาเลือกใหม่อย่างภาษาเกาหลีเกิดขึ้น จึงเป็นทางเลือกที่แปลกใหม่ รวมทั้งในขณะนั้นกระแสการชื่นชอบวัฒนธรรมเกาหลี (Korean Wave) ก็เริ่มที่จะได้รับความสนใจมากขึ้นในสังคมไทย ทำให้แนวโน้มผู้เรียนภาษาเกาหลีในฐานะวิชาภาษาเลือกได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น โดยเห็น

ต่าง ๆ เช่น การสอนร้องเพลง การเรียนรู้ภาษาจากละคร การสอนพับกระดาษชุดฮันบก โดยเทคนิคดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ ชยัน อดทนและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการเรียนการสอนทางด้านภาษาเกาหลีมากขึ้น

2.3 สื่อการสอน

สำหรับรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี ผู้สอนได้จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนสำหรับนิสิตที่เลือกเรียนในรายวิชานี้ โดยก่อนหน้าที่จะจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนขึ้นมานั้น ทางคณะผู้สอนได้นำตำราเรียนภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติของมหาวิทยาลัยในประเทศเกาหลีมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งตำราเรียนเหล่านั้นจะเน้นในส่วนของเนื้อหาด้านภาษาและไวยากรณ์เป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีมุมมองวัฒนธรรมเสริมความรู้ไว้ท้ายบทเรียนเล็กน้อย แต่เนื่องจากเป็นตำราสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติการบรรยายเนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด ทำให้เป็นอุปสรรคสำหรับผู้เรียนชาวไทยที่ไม่ถนัดภาษาอังกฤษ อาศัยฟังการบรรยายจากผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ และยังไม่มิกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในชั้นเรียนให้กับผู้เรียนมากนัก เมื่อคณะผู้สอนได้จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีขึ้นมาเองแล้ว นอกจากสัปดาห์ของเนื้อหาด้านภาษาเกาหลีและไวยากรณ์ที่มีเป็นหลักอยู่แล้ว ยังประกอบไปด้วยเนื้อหาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของเกาหลี และกิจกรรมในชั้นเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ให้ผู้เรียนได้เลือกหัวข้อในส่วนของวัฒนธรรมที่ผู้เรียนสนใจอยากมานำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา

ภาพที่ 1 เอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี

ที่มา: (นพดล สาลีโภชน์และจิตติกานต์ หลักอาริยะ, 2560)

ภาพที่ 2 เอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี (ฉบับปรับปรุงปี 2561)

ที่มา: (นพดล สาลีโกษณ์และจิตติกานต์ หลักอารียะ, 2561)

2.4 การวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผลในรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี ใช้วิธีตัดเกรดแบบยึดช่วงค่าคะแนน นิสิตสามารถรู้ว่าตนเองจะต้องทำคะแนนให้ได้เท่าไรจึงจะผ่านเกณฑ์ จากการพูดคุยระหว่างผู้สอนและผู้เรียนพบว่านิสิตที่ลงทะเบียนในรายวิชานี้มีความหลากหลายทางด้านวิชาเอก เนื่องจากวิชานี้เป็นเพียงแค่วิชาภาษาเลือก การลงทะเบียนเรียนจึงเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น บางกลุ่มผู้เรียนมีความสนใจที่อยากจะเรียนภาษาเกาหลี บางกลุ่มลงทะเบียนตามเพื่อน บางกลุ่มไม่มีวิชาที่จะลงทะเบียนจึงมาเลือกลงทะเบียนภาษาเกาหลี ฉะนั้นผู้เรียนบางกลุ่มอยากได้เกรดที่ดี ส่วนบางกลุ่มขอแค่คะแนนเกรดพอผ่าน

การวัดและการประเมินผลที่ผ่านมาเน้นเฉพาะทักษะด้านการอ่านและการเขียนเพียงอย่างเดียวทำให้ไม่ครอบคลุมตามมาตรฐานตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ที่ระบุในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.3) ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนลักษณะการประเมินให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชามากขึ้น โดยเพิ่มวิธีการประเมินในส่วนของเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แผนประเมินการเรียนรู้รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี (มคอ.3)

ลำดับ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน/ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
1	- ความรู้ - ทักษะทางปัญญา - มีความสามารถในการสืบค้น รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุป ประเด็น นำเสนอ และสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ทดสอบสอบย่อย - สอบการจดจำพยัญชนะ-สระ - สอบการอ่านคำ - สอบการจำคำศัพท์ - สอบสนทนากลุ่ม - นำเสนองานกลุ่มหัวข้อวัฒนธรรม	3 4 6,8,10,12 11,13,15 16	30 %
2	- ความรู้ - ทักษะทางปัญญา	- สอบกลางภาค - สอบปลายภาค	9 17	30 % 30 %
3	- มีวินัย ขยันและรับผิดชอบในหน้าที่ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น - มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เคารพและให้คุณค่าแก่ตนเองและผู้อื่น	จิตพิสัย	18	10 %
			รวม	100 %

จากแผนประเมินการเรียนรู้รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี (มคอ.3) ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มีการประเมินผลการเรียนรู้จากการสอบกลางภาค การสอบปลายภาค และการทดสอบย่อย ได้แก่ สอบการอ่านคำ สอบการเขียน สอบการจำคำศัพท์ สอบพูดหรือสนทนา และการนำเสนองานกลุ่มในหัวข้อวัฒนธรรม เพื่อประเมินทักษะทางด้านปัญญาและให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวัฒนธรรมเกาหลีดียิ่งขึ้น

3. รายละเอียดของเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ

ภาษากับวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกันมาก การที่จะเข้าใจถึงวัฒนธรรมของประชาชนในสังคมต่าง ๆ ได้ดี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงภาษาของชนในสังคมนั้นๆ ด้วย (ฌองส์ ฮวัน ซิง, 2557, หน้า 309) หนังสือเรียน เอกสารประกอบการเรียนการสอนและสื่อต่าง ๆ ในการเรียนการสอน ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการเรียน การสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเนื้อหาในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น หนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียน การสอนที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษานั้น นอกจากจะเป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อการสอนแล้วยังถือว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ ทางวัฒนธรรมอีกด้วย เช่นเดียวกับที่ Cortazzi & Jin (1999 อ้างใน ศรัญญา วาหารักษ์ และชลลดา เลหาวิริยานนท์, 2558, หน้า 94) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือเรียนไว้ว่า หน้าที่แรกคือเป็นครู (teacher) ให้ผู้เรียนเนื่องจาก มีเนื้อหาที่สามารถใช้สอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของผู้คนที่ใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังเป็น แผนที่ (map) ให้กับผู้สอนเพราะให้ภาพรวมการสอนภาษาและเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบในบทเรียนแต่ละบท เป็นแหล่งข้อมูล (resource) ให้กับผู้สอนในการเลือกสรรเนื้อหาและกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนของตน อีกทั้งยังเปรียบเสมือนเป็น ผู้ฝึก (trainer) ให้กับครูที่ยังมีประสบการณ์การสอนน้อย เพราะหนังสือเรียนช่วยอธิบาย วิธีการสอนให้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนและสุดท้ายคือ บทบาทในการถ่ายทอดหรือครอบงำอุดมการณ์ (ideology) ทางวัฒนธรรมให้กับทั้งผู้สอนและผู้เรียนทางอ้อมอีกด้วย

เมื่อบทบาทหน้าที่ของหนังสือเรียนเป็นเช่นนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียน การสอนเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อมุมมองทางวัฒนธรรมของทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียน การสอนภาษา แบบเรียนที่ดีควรสอดแทรกเนื้อหาทางวัฒนธรรมและเนื้อหาที่ปรากฏควรมีความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม

จุดประสงค์ของการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรม เกาหลีนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาเกาหลีและได้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลีเบื้องต้นควบคู่กันไป โดยมีเนื้อหา ทั้งหมด 7 บท ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ ตัวสะกด วิธีการเขียนคำ โครงสร้างประโยค ไวยากรณ์ พื้นฐาน และคำศัพท์ที่จำเป็นต่อการเรียนภาษาเกาหลีในระดับเริ่มต้น รวมทั้งเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นพื้นฐาน สู่การเรียนรู้ภาษาเกาหลีในระดับสูงขึ้นไป โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละบทเรียนตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รายละเอียดเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี

ลำดับบทเรียน	เนื้อหาไวยากรณ์	เนื้อหาวัฒนธรรม
บทที่ 1	자음과 모음 พยัญชนะและสระ สระเดี่ยว วิธีการเขียนสระเดี่ยว สระประสม วิธีการเขียนสระประสม พยัญชนะ วิธีการเขียนพยัญชนะ แบบฝึกอ่านพยัญชนะ สระ ตัวสะกด การอ่านลากเสียงตัวสะกด	ความเป็นมาของภาษาเกาหลี (เกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเรียน)
บทที่ 2	안녕하세요? สวัสดีครับ/ค่ะ โครงสร้างประโยคภาษาเกาหลี แบบฝึกหัด คำศัพท์	ข้อมูลทั่วไปของประเทศเกาหลี
บทที่ 3	이거는 뭐예요? สิ่งนี้คืออะไร แบบฝึกหัด คำศัพท์	อาหารของประเทศเกาหลี
บทที่ 4	밥을 먹어요 ฉันกินข้าว แบบฝึกหัด คำศัพท์	ชุดประจำชาติเกาหลี
บทที่ 5	어디에 가요? จะไปที่ไหน? แบบฝึกหัด คำศัพท์	ฤดูกาลของเกาหลี
บทที่ 6	오늘 며칠이에요? วันนี้วันที่เท่าไร? แบบฝึกหัด คำศัพท์	เทศกาลและวันสำคัญของเกาหลี
บทที่ 7	얼마예요? ราคาเท่าไร? แบบฝึกหัด คำศัพท์	เมืองหลวงของประเทศเกาหลี

ที่มา: (นพดล สาลีโกชน์ และจิตติกานต์ หลักอาริยะ, 2561)

เมื่อพิจารณารายละเอียดเนื้อหาในเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีจากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าเอกสารประกอบการเรียนการสอนดังกล่าวนี้มีการนำเสนอข้อมูลประเด็นด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นในมิติด้านวิถีการดำเนินชีวิตเป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดด้านมิติทางวัฒนธรรมของ Moran (2001 อ้างใน ศรัญญา วาหารักษ์ และชลลดา เลาหวิริยานนท์, 2558, หน้า 97) ประกอบด้วยมิติ 5 ด้าน ได้แก่ 1. มิติด้านผลผลิต (Products) หมายถึงสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่บุคคลในวัฒนธรรมนั้น ๆ สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้น 2. มิติด้านวิถีการดำเนินชีวิต (Practices) กล่าวถึงวิถีชีวิตของบุคคลในวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้ชีวิตประจำวัน การติดต่อสื่อสาร 3. มิติด้านมุมมองต่อวัฒนธรรม (Perspectives) หมายถึงความเชื่อหรือทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรม 4. มิติด้านบุคคล (Persons) คือ อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล อันเนื่องมาจากการปลูกฝังทางวัฒนธรรม และ 5. มิติด้านชุมชน (Communities) คือ อัตลักษณ์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เกิดจากประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน

4. รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ

จากการศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน ในรายวิชาดังกล่าว ทางคณะผู้สอนได้ใส่เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไว้ท้ายบทเรียนของแต่ละบทในหัวข้อที่เรียกว่า “มูมวัฒนธรรม” โดยหนึ่งบทเรียนจะมีหนึ่งเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหาด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในเอกสารประกอบการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

4.1 บทที่ 1 พยัญชนะและสระ (1 과 자음과 모음)

มูมวัฒนธรรม คือ ความเป็นมาของภาษาเกาหลี ในบทนี้นำประวัติความเป็นมาของภาษาเกาหลีมาบรรยายเป็นบทนำก่อนเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวมถึงที่ไปที่มาของภาษาเกาหลีก่อนที่จะได้รู้จักตัวอักษรในภาษาเกาหลี

4.2 บทที่ 2 สวัสดีครับ/ค่ะ (2 과 안녕하세요?)

มูมวัฒนธรรมท้ายบท คือ ข้อมูลทั่วไปของประเทศเกาหลี ได้แก่ ชื่อประเทศ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศาสนา และเศรษฐกิจ เป็นต้น

4.3 บทที่ 3 สิ่งนี่คืออะไร? (3 과 이것은 뭐예요?)

มูมวัฒนธรรมท้ายบท คือ อาหารของประเทศเกาหลี เรื่องเล่าของกิมจิ และส่วนผสมในการทำกิมจิของชาวเกาหลี

4.4 บทที่ 4 ฉันทกินข้าว (4 과 밥을 먹어요.)

มูมวัฒนธรรมท้ายบท คือ ชุดประจำชาติเกาหลี ชุดงานฉลองแซยิด ชุดฉลองอายุครบ 1 ขวบ ชุดแต่งงาน และชุดฮันบกทั่วไป

4.5 บทที่ 5 จะไปที่ไหน? (5 과 어디에 가요?)

มูมวัฒนธรรมท้ายบท คือ ฤดูกาลของเกาหลี ลักษณะภูมิอากาศของประเทศเกาหลีทั้ง 4 ฤดู

4.6 บทที่ 6 วันนี้วันที่เท่าไร? (6 과 오늘 며칠이에요?)

มุมมองวัฒนธรรมท้ายบท คือ เทศกาลและวันสำคัญของเกาหลี ตามปฏิทินของเกาหลี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปฏิทินตามสุริยคติ และ ปฏิทินตามจันทรคติ

4.7 บทที่ 7 ราคาเท่าไร? (7 과 얼마예요?)

มุมมองวัฒนธรรมท้ายบท คือ เมืองหลวงของประเทศเกาหลี กรุงโซล ชื่อและที่มาของกรุงโซล และการใช้ชีวิตในกรุงโซล

เมื่อพิจารณาเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมที่ผู้สอนได้จัดทำในรูปแบบหัวข้อ “มุมมองวัฒนธรรม” ไว้ท้ายบทเรียนของแต่ละบทพบว่า ยังมีบางบทเรียนที่นำเสนอเนื้อหาหรือหัวข้อด้านวัฒนธรรมไม่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักทางด้านภาษาของแต่ละบทเรียน อาทิเช่น บทที่ 4 ฉันทกินข้าว (4 과 밥을 먹어요.) มุมวัฒนธรรมควรนำเสนอเรื่องอาหารเกาหลีมากกว่าเรื่องชุดประจำชาติ หรือมุมมองเรื่องเมืองหลวงของประเทศเกาหลี ในบทที่ 7 ราคาเท่าไร? (7 과 얼마예요?) ควรไปนำเสนอในบทที่ 5 จะไปที่ไหน? (5 과 어디에 가요?) เป็นบทที่เกี่ยวกับเรื่องสถานที่ซึ่งน่าจะเหมาะกับเนื้อหาทางด้านภาษาและคำศัพท์ในบทนี้ด้วย

ข้อบกพร่องจากการนำเสนอเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมในเอกสารประกอบการเรียนการสอนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมเหล่านี้มาปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาทางด้านภาษาเกาหลีไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ทั้งด้านภาษาและด้านวัฒนธรรมเกาหลีไปพร้อมกัน จนสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในด้านปัญญาและได้เกณฑ์การประเมินการเรียนรู้หรือคะแนนที่ดียิ่งขึ้น โดยผู้สอนจะประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการนำเสนอในงานในหัวข้อวัฒนธรรม การทดสอบย่อย การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค สอดคล้องกับที่ฉองส์ ฮวันซึง (2557) ได้นำเสนอการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมการใช้ภาษาของเกาหลีและไทยจากลักษณะวัฒนธรรมพื้นฐานของชีวิต เกี่ยวกับอาหาร เสื้อผ้า และที่อยู่อาศัย นำไปสู่พัฒนาการที่หลากหลายของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระดับภาษาและแสดงให้เห็นว่าภาษาสะท้อนวัฒนธรรมได้ เช่นเดียวกับ ผลของการศึกษางานวิจัยเรื่องอคติในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษของ ศรัญญา วาหารักษ์ และชลลดา เลหาวิริยานนท์ (2558) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหนังสือเรียนภาษาอังกฤษควรเพิ่มเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมให้หลากหลายมากขึ้น เช่น ประเด็นทางสังคม และเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ ด้วยเพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและยอมรับในความต่างของบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่น

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทความเรื่อง การนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรมผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำรูปแบบที่ได้มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี โดยมุ่งเน้นเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรม และวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของเกาหลีลงในเอกสารประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว ซึ่งใช้ประกอบการเรียนตั้งแต่ พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน ควรเพิ่มเนื้อหาด้านวัฒนธรรมให้หลากหลายมากขึ้น เช่น ประเด็นทางสังคม หรือปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเชื่อว่าผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตตำรา หนังสือและสื่อการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศ รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอนในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

หากผู้วิจัยท่านอื่นต้องการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนหรือตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี สามารถนำประเด็นที่ค้นพบจากบทความนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอน อย่างตำราเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอน และใช้เป็นแนวทางสำหรับการสอนวิชาภาษาอื่น ๆ ให้ดีขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

- กมล บุขบรณณ์. (2555). *นโยบายการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมเกาหลี*. หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการระดับชาติเกาหลีครั้งที่2. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตติกานต์ หลักอารียะ. (2558). *กลยุทธ์สร้างแรงจูงใจ:การพัฒนาทักษะภาษาเกาหลี*. หนังสือรวมบทความงานประชุมวิชาการนานาชาติเกาหลีศึกษา-ไทยศึกษา ครั้งที่3. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณองส์ ฮวันซิง. (2557). การเปรียบเทียบภาษาและวัฒนธรรมไทยกับเกาหลี. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา*, 6(11), 297-309.

ฅองส์ ฮวันซิ่งและปริศวร ยืนเสน. (2557). 600ปี ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลี. (พิมพ์ครั้งที่1). สงขลา.

ซานเมือง.

นพดล สาลีโกชน์ และจิตติกันต์ หลักอาริยะ. (2560). สภาพและปัญหาการเรียนการสอนรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีในมหาวิทยาลัยทักษิณ. หนังสือรวมบทความประชุมสัมมนาวิชาการ แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลี ระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ประจำปี 2560. ประจวบคีรีขันธ์.

นพดล สาลีโกชน์ และจิตติกันต์ หลักอาริยะ. (2561). เอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี ฉบับปรับปรุงปี 2561. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ไพบูลย์ ปิตะเสน และนิรินธร มีทรัพย์นิคม. (2563). การศึกษาภาษาเกาหลี และเกาหลีศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทย: สถานะปัจจุบัน ปัญหาและความท้าทาย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 24(1), 18-35.

ศรัญญา วาหารักษ์และชลลดา เลหาวิริยานนท์. (2558). อคติในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 32(2), 91-112.

Chittikan Lakariya. (2015). 탁신 대학생의 한국어 학습동기와 감화력 연구. 2015 년도 태국에서의 한국어 교육 국제 학술 대회. (154-159 쪽). 방콕: 한국어 인문대학 쫀라롱꼐น 대학교.

흥 혜련. (2012). 태국대학생을 위한 한국어 교육. 두번째 한국학대회. (277-286 쪽). 방콕: 인문대학 랑깜헙대학교.

미얀마인 한국어 학습자를 위한 한국어 속담 교육 연구

라민톤

국립 부경대학교 국어국문 석사

본 연구에서는 미얀마인 한국어 학습자 대상으로 한국어 문화교육에 속담을 교육하기 위한 교육용 속담들을 선정하는 데 목적이다. 외국어 교육에 있어서 문법교육, 어휘교육과 동시에 문화교육을 초급과 중급 과정에서 다룰 필요성이 있다. 문화 교육 중 속담 교육은 한 나라의 언어 문화 유상이자 그 민족에 대한 역사적 배경과 종교 관념, 정서 등 모든 문화 풍습들이 담겨져 있어 필수적으로 가르쳐줘야 한다. 따라서 본 연구에는 초급과 중급 과정에 사용할 교육용 속담들을 선정하여 단계별로 속담들을 비교 및 분석하였다.

연구 순서는 다음과 같다. 우선 외국어교육에서 문화교육의 필요성을 살핀 다음 문화교육에서 속담의 중요성과 필요성에 살펴보았다. 그리고 국내 7 개 한국어 교육기관에 사용 중인 교재에서 수록된 속담들을 찾아내고, 『살아있는 한국속담』에서 수록된 속담, 한국어능력시험 17 회부터 26 회까지 나온 속담, 조현용(2007)에서 언급한 한국어 전문가들이 선정한 속담 210 개와 비교하여 1 회 이상 나온 속담 344 개를 선정하였다. 그리고 양국 속담들을 구체적인 내용 속담과 추상적인 내용 속담으로 나누어 비교 분석 하였다. 구체적인 내용 속담 중에서는 ‘의식주’에 대한 양국 속담에 나타난 내용들에 대한 공통점과 차이점을 찾았다. 그리고 추상적인 내용 속담 중에서도 1) 가정 및 여성에 대한 태도, 2) 교훈적인 속담 과 3) 종교에 관한 속담 위주로 속담들을 비교 및 분석하였다.

마지막으로 미얀마인 한국어 학습자를 위한 교육용 속담 항목 선정을 위해 한국속담과 미얀마 속담을 비교 분석하였다. 속담들을 표현방식과 기능에 따라 3 가지로 분류 하였는데 1)표현방식과 의미기능이 유사한 속담, 2)표현방식과 의미기능이 일부 유사한 속담, 3)표현 방식이 다르나 의미 기능이 유사한 속담 순으로 나뉘었다. 비교한 결과 57 개의 속담이 유사하다는 것과 동일 한다는 것을 알 수 있었다. 그리고 비교한 속담들 중에 미얀마인 한국어 학습자의 이해도를 확인하기 위한 영남 지역에 거주하고 있는 미얀마인 이주 노동자 한국어 초, 중급 대상 학습자 53 명을 설문 조사를 실시 했다. 조사한 결과 문화적 차이로 인해 이해할 수 없는 속담들을 난이도를 낮춰서 교육용 속담에 배열하였다.

주제어 : 한국 속담, 미얀마 속담, 속담 교육, 속담비교

I. 서론

언어를 학습한다는 것은 단순한 문법적인 지식과 음운 규칙을 이해하는 차원을 넘어 상황에 맞는 적절한 대화를 구사할 수 있어야 한다. 상황에 맞는 언어를 구사한다는 것은 언어

학습과정에서 목표어의 문화도 함께 습득해야 함을 의미한다. 언어학습과정에 문화교육의 내용이 포함된다면 학습할 언어와 학습자의 언어적 문화 충돌을 최소화 할 수 있을 것이다. 해당 언어의 문화 이해를 위한 도구로서 속담은 그 나라의 문화적 배경 지식없이 이해하기 어려운 부분이 많다. 따라서 외국어를 배울 때 언어만 배우는 것이 아니라 그 나라에 대한 문화적인 배경 지식도 함께 교육되어야 한다. 예컨대 아랍어를 배울 때 아랍인들의 문화에 대한 기초적인 지식이 있어야 학습동기를 유발할 수 있을 것이다. 그리고 외국어를 잘한다는 것은 의사소통에 장애가 없이 그 나라 사람들의 문화적인 가치들을 안다는 것을 의미한다.

가끔 의사소통에 장애가 되기도 하는 관용어, 속담, 속언 등은 그 사회의 문화적 가치나 배경 지식을 잘 알 수 있는 척도가 될 수 있다. 관용어나 속담 등을 이해 하기 위해서는 그 말속에 사용된 단어, 혹은 문장에 본래 뜻과 다른 함축된 의미를 알아야 만이 의사소통에 오해가 없이 소통이 가능할 것이다. 예를 들어 한국어의 ‘식은 죽 먹기’, ‘누워서 떡 먹기’와 같은 속담을 말했다 때 미얀마인 학습자들은 그 의미를 쉽게 파악할 수 없고 ‘떡’에 대한 지식이 없기 때문에 그 말의 뜻을 알 수 없는 것이다. 한국에서는 이 말이 어떤 일을 하기 쉽다는 말을 비유할 때 쓰는 속담이지만 미얀마인 한국어 학습자들에게는 그 의미를 짐작할 수도 없다. 반대로 미얀마어 속담인 ‘코끼리 고기를 모든 사람들에게 나누어 준다’ 라고 말했다 때 한국인 미얀마어 학습자들은 쉽게 의미를 알 수 없을 것이다. 미얀마 속담에 나온 글자 그대로의 의미를 해석하면 ‘먹을 것이 많이 있거나, 좋은 일을 했다’라고 생각할 수 있다. 그렇지만 그 속담의 뜻은 ‘ 코끼리만큼 큰 동물을 죽여서 고기를 많은 사람들에게 나눠졌음에도 불구하고 결국 남는 것이 하나도 없어 결국 헛된 일이 되어 버리다’ 라는 의미로 어떤 일을 힘들게 했음에도 불구하고 결국 얻는 일이 없는 경우를 비유하여 사용하는 말이다. 속담은 글자 그대로의 의미에서 벗어나 제 2의 의미를 가지는 경우가 많기 때문에 체계적으로 학습해야 한다.

따라서 본 연구는 한국어 학습 교재에 나오는 속담을 조사하여 미얀마 속담과 유사한 내용을 찾고, 한국어 속담과 미얀마의 속담들을 비교함으로써 그 속담 속에 함축되어있는 문화적인 배경 지식의 공통점과 차이점을 찾아 볼 것이다. 이를 통해 미얀마인을 위한 한국어 학습용 속담 목록을 선정하는 것이 목적이다. 현재까지는 한국어와 미얀마어에 대한 연구논문들이 비교적 적은 편이고 주로 언어 비교나 언어교육에서만 끝나고 문화 교육에 대한 연구는 거의 없다. 최초 연구로 미에미에머(2006)의 ‘ 한국어 보조용언 ‘보다’와 미얀마 보조용언 ‘kkyi’의 대조연구’가 있다. 그리고 2007 년부터 연구들이 이루어졌지만 한. 미얀마 언어 대조에만 중심이었다. 그래서 본 논문은 한국어를 공부하고 있는 미얀마인 학습자들 대상으로 문화 수업에 활용할 속담들을 선정하기 위해 양국 속담을 비교하였다. 그리고 지금까지 문화 교육이 중·고급 학습자 대상으로 이루어 지고 있어 이 논문에서는 초급과 중급에 속담을 다루기로 한다. 본 연구는 한국과 미얀마의 수교가 오래되었고 한국어를 공부하는 수요도 높아지는 시점에 미얀마인 학습자들에게 필요한 연구이며 형편없이 부족한 한·미얀마 비교 연구에 있어 언어 및 문화 교류에 도움이 될 것이라고 본다.

연구 내용은 다음과 같다. 제 1 장에서는 연구 필요성에 대해 검토한 다음 선행연구들을 살펴 보겠다. 그리고 제 2 장에서는 문화와 언어에 대한 관계를 살핀 다음 문화교육과 속담교육에 대한 필요성 및 연관성을 전반적으로 살핀 다음 한국과 미얀마 속담에 대한 개념적 정리를 하고자 한다. 제 3 장에서는 한국어 교육용 속담을 선정하기 위해 교내 7 개

교육기관에서 출판한 교재들(고려대, 연세대, 경희대, 이화여대, 성균관대, 부산대, 부산외대)에 나온 속담들, 한국어 교육용 속담 교재에 수록된 속담들, 그리고 한국어 능력시험(17 회부터 26 회까지)에 출제된 속담들과 조현용(2007)에 수록된 한국어 교육용 속담 210 개를 비교 분석하였다. 그 중에서 1 회 이상 등장한 모든 속담들을 선정하였다. 그리고 양국 문화적 배경을 통해 공통점 및 차이점을 살피기 위해 속담을 주제 별로 비교, 분석 하였다. 주제를 두 가지 방법으로 구분하여 생활에 관한 구체적인 주제와 이념 및 종교에 관한 추상적인 주제로 나눴다. 즉 구체적으로 보고 느낄 수 있는 의(衣), 식(食), 주(住) 문화에 대한 속담들을 구체적인 주제로 하고 가정 및 여성에 대한 전념, 교훈적인 것과 종교에 대한 속담들을 추상적인 주제 밑에서 다루고 비교하고자 한다.

제 4 장에서는 제 3 장에서 선정된 한국어 교육용 속담들을 미얀마 속담들과 비교 분석하여 유사한 속담들을 추출하고자 한다. 양국 속담을 비교할 때 세 가지 기준으로 1)표현방식과 내용이 동일한 속담, 2)표현 방식과 내용이 유사한 속담, 3)표현방식이 다르지만 의미기능이 유사한 속담으로 나눴다. 그리고 영남지역에 거주하고 있는 미얀마인 한국어 초·중급 학습자인 대상으로 한국 속담에 대한 의미 추출이 가능한 여부를 설문 조사를 언급한 다음 그 설문 결과를 바탕으로 초급과 중급에 들어갈 속담 항목들을 선정하여 교육방안을 제시하겠다. 마지막으로 5 장에서는 결론 및 연구 보완점에 대한 검토를 하고자 한다.

국내 속담 연구는 이기문(1962)에 펴낸 “속담 사전” 이후부터 시작했다. 초기 속담 연구들은 속담의 의미구조 연구, 국문구조, 비유법, 서법 그리고 사고유형 측면에서 표현 특징에 대한 연구, 의미론적 연구였다(이치수,1986; 양영희, 1990). 속담 비교 연구로는 한국 속담과 러시아 속담 비교연구, 러시아와 한국 속담에 반영된 언어와 문화적 관계에 대한 연구(조금선, 2004; 김민경, 2008), 한국어 교육에서 속담의 형태적 양상을 바탕으로 한 속담 지도 방법 연구, 속담을 통한 문화교육 방안 모색 연구(이종철, 1995; 안경화, 2001) 등이 있다. 한국어 학습자를 위한 속담 교육 연구로는 베트남인 한국어 학습자를 위한 속담 교육 연구, 러시아인 한국어 학습자를 위한 속담 교육연구, 중국인 한국어 학습자를 위한 속담교육연구, 한·중 속담 비교연구, 인도인을 위한 속담 교육연구(원수은, 2003; 이에까찌리나, 2004; 이유선, 2007; 전홍화, 2010; 혜마,2009) 등이 있다.

그리고 유효단(2011)은 ‘의식주’ 관련된 한국 속담과 중국 속담들을 비교하여 초·중·고급에 다룰 속담들을 선정하였고 임성옥(2011)에서는 스페인 한국어 학습자를 위한 한국어 교육용 속담 선정 및 등급화하였다. 미얀마어에 관한 연구로는 한국어와 미얀마어의 관용표현 연구(맛떠다우, 2012)가 있다. 선행연구들을 살펴본 결과 많은 선행 연구들은 국내·외 출판된 한국어 교재들과 한국어 능력시험에 나온 속담들을 분석하고 각자 다른 언어권 별로 비교하여 선정하는 경향이 있다. 따라서 본 연구에서도 국내 출판된 교재들을 선택했지만 아직까지 연구가 없었던 부산대학교와 부산 외국어 대학교 교재를 추가로 하였고 한국어 능력시험도 최근까지 나온 기출문제들을 분석하였다. 그리고 미얀마 속담들과 비교하여 미얀마인 한국어 학습자들을 위한 교육용 속담들을 선정하겠다.

II. 문화교육으로서의 속담 기능

2.1 문화 교육의 개념

언어와 문화는 서로 밀접한 관계를 가지고 있다. 문화 속에 언어가 있고 언어 속에 문화가 있다. 관점과 연구 방법에 따라 다르지만 언어 문화학적 측면에서는 인간은 언어를 통하여 생활을 하고 그 생활 속에 문화가 자리잡고 있다. 외국어를 배우는 것은 새로운 문화를 배우는 것이라고 말해도 과언이 아니다. 언어생활에 반영되어 있는 독특한 국민들의 사고 및 경험들을 언어를 통해 새로운 문화를 접할 수 있기 때문이다. 문화에 대한 사전적 의미와 학자들이 의견을 살펴보면 다음과 같다. 위키백과사전에서는 “문화란 예절, 의상, 언어, 종교, 의례, 법이나 도덕 등의 규범, 가치관과 같은 것들을 포괄하는 사회 전반의 생활양식이다”라고 정의 하고 있다.¹ E.B.Tylor(1974)는 “문화 또는 문명이란 다양한 민족에게서 공통적으로 나타나는 양식을 고려할 때, 인간이 한 사회의 구성원으로서 그가 속한 사회로부터 습득한 지식, 신념, 예술, 도덕, 법, 관습, 기타 여러 행동 양식을 총괄하는 것이다”라고 정리하고 있고 Williams(1983)는 “문화란 사회적 질서가 소통되고 재생됨으로써 경험하고 탐험할 수 있는 의미 체계라고 정리 할 수 있고 의사소통, 인간의 전체성, 삶의 상징적 표현이다”라고 말하고 있었다.

모든 언어 및 문화는 보편적인 범위 내에서 개별적 차이를 가지는 것이라는 전체를 가진다.일반적으로 인간은 피부색, 머리 모양, 키, 체력 등 차이가 있지만 가장 보편적인 부분은 모두 같다. 그래서 외국어를 전혀 모르는 사람이라도 몸짓으로 의사소통이 가능하며, 기본적인 생활을 할 수 있는 것은 바로 보편적인 영역이 같기 때문이다. 언어는 문화에 속하며 문화적 행위로 언어를 해석할 수 있다. 그 나라의 보편적인 문화 및 언어 속에 개별적인 문화 및 언어가 존재하고 있다고 본다. 반대로 서로 다른 문화 및 언어 속에서도 우리는 공통점 및 보편성을 찾아 낼 수 있을 것이다. 본 연구에서는 한국과 미얀마의 문화를 비교 함으로써 문화적인 배경 지식의 공통점 및 차이점을 찾아 내고 한국어 교육 문화수업에 어떻게 다를 것인가를 살펴봄으로써 문화 교육의 중요성을 다시 보여주기로 한다.

문화교육이란 문화로 정의된 것 또는 특성이나 속성을 내포한 것을 교육의 내용으로 삼아, 정서적 심정적인 영역에서 형식 비형식으로 전수하거나 가르치는 일체의 행위이다(장기범, 2010). 문화교육이 언어교육에서 꼭 필요하다. 구체적으로 언어 이해 교육의 효율성, 정확성, 올바른 언어 사용, 원만한 의사소통과 목표 언어 사회의 전문적인 연구를 위함이다(박영순, 2003). 보통 외국어를 학습할 때 문화를 교실 상황에서 많이 접하고 직접 체험하는 것은 어렵다. 그래서 문화 교육은 교실 상황에서만 이루어질 수 밖에 없다. 교실 상황에서의 문화교육의 지도 중 속담 및 격언을 사용하게 하는 것도 하나의 방법이며, 문화 교육에서 짧은 시간 내에 그 민족을 이해하고 엿볼 수 있는 기회라고 볼 수 있다(조미영, 2008).

2.2 속담의 정의

속담이란 라틴어에서 나온 세상에서 알려진 말(Proverium)로 ‘pro’는 앞(front)을 뜻하면, ‘verb’는 말(word)을, ‘ium’ 접미사(collective suffix)를 나타내며, 이를 번역하면 ‘대중

1 <http://ko.wikipedia.or>

앞에서 드러내어 하는 말(set of words of forth) 이다(이정임, 2004). 베트남어 사전에서는 ‘귀중한 말의 짧은 집합이며, 민중 속에서 생성되어, 민중의 공감을 얻어 영원히 후세에 전해져 오는 동안 더욱더 간략하게 말하기 좋게 닦아진 인간의 생활감정이 남은 평범한 민중의 지혜’라고 정의하고 있으며 러시아어 사전에서는 ‘민족의 의견을 표현하면서 그 속에서 삶에 대한 민족적 평가와 민족적 지혜에 대한 관찰을 내포하고 있다’라고 정의하고 있다(원수은, 2003; 김민경, 2008). 국내 『우리말 큰 사전』(1997:2394)에서는 ‘민간에서 전해오는 쉬운 격언’이라고 말하고 있고 『표준국어대사전』(1999:5363)에서는 ‘예로부터 민간에 전하여 오는 쉬운 격언이나 점언, 언속’이라고 정의 하고 있다. 그리고 『새 우리말 큰 사전』(1985:1937)에서는 ‘어느 때, 어디서 누가 말했는지는 모르나 그것이 그 주위 사람들의 마음속에 깊은 동감을 얻고 널리 퍼져서 온 민족에게 공통된 격언’이라고 정의 하고 있다. 미얀마어로 속담을 ‘ဝဏ္ဏးဝံ့/zagaboun/’이라고 한다. 『미얀마 사전』(2008)에서 속담이란 ‘많은 사람들이 공감하며 생각을 다시 갖게 되도록 빗대어서 이야기하는 간결한 표현방식의 말’이라고 해석하고 있다. 미얀마어 백과사전에서는 ‘보다 더 쉬운 의사전달을 위한 함축적 의미가 있는 비유적인 말’이라고 설명하고 있고, Mg Khin Min(Dha Nu Phyu)에서는 “이야기를 바탕으로 하여 비유적으로 표현한 말”² 이라고 정리 하고 있다. 미얀마에서도 속담과 기능이 유사하며, 속담과 구별이 잘 되지 않는 격언, 금어, ‘조상의 말’(옛말)등이 있다. 속담을 미얀마어 협회, 『미얀마 속담』(1996:20)에서는 다음과 같이 3 가지 방법으로 자세히 설명하고 있다.

- 가) 동감하며 다시 한 번 생각을 하게 만들고,
- 나) 빗대어서 말하는 표현이 뚜렷해야 하며,
- 다) 간결하고 함축적인 의미가 담긴 문장형식이어야 한다.

2.3 속담의 특징

선행연구 이효정(2007), 에서는 속담에 대한 특성을 일곱 가지로 방법으로 한국어와 미얀마어에 있는 양국 속담들을 비교해보도록 하겠다.

A) 속담은 비유표현이다.

- (1) 뱀새가 황새 따라가면 가랑이가 찢어진다. (한국)
- (2) 개구리 따라 달팽이가 뛰면 호수가 망하다. (미얀마)

ဖားတုလို့/ခရဲခံ့ အိုင်တု့ / pha: tu. lou. kha ju. khoun ain pje' joun/

B) 속담은 시대상을 반영하고 있다.

- (1) 콩 심은 데 콩 나고 팥 심은 데 팥 난다. (한국)
- (2) 달빛이 있을 때 물레를 돌리고 비가 올 때 물을 받아라

လသာတုန့းဝိုဏ်းဝိုဏ်း / la. tha doun: bain: ngin/

C) 교훈적 혹은 풍자적 의미를 지닌다.

2 인터넷 미얀마 백과사전 인용(<http://my.wikipedia.org/>),

- (1) 돌다리도 두들겨 보고 지나간다. (한국)
- (2) 뱀도 죽지 않고 나무 가지도 부러지지 않게 해라.
မြေမသေ၊ တုတ်မကျိုး /mwe ma₂ thei dou' ma₂ kjo:/

D) 간결하고 외형구조상 조화가 있다.

- (1) 공든 탑이 무너지라. 친구 따라 강남 간다. (한국)
- (2) 소리 때문에 개구리가 죽는다. (미얀마)
အသံဖော့ကာငုံ့ဖားဝေ /a₂ than gjaun. pha: thei/

E) 속담은 유의관계를 형성하고 있는 것이 많다.

- (1) 개미는 작아도 탑을 쌓는다. (한국)
- (2) 새우는 작아도 바다를 건널 수 있다. (미얀마)
ပုစွန်ဆိတ်ငယ်သော်လည်း ပင်လယ် ကူးနိုင်သည်။
/ba₂ zun ze' nge dho le: pin le ku: hnain dhi/

F) 중의적인 속담이 많다.

- (1) 께 속에서 녹슨 돈은 똥도 못 산다. (한국)
다만 물어만 돈 돈은 없는 것과 같다.
돈을 쓸 때 써야 그 값어치가 있다.
- (2) 토끼 잡기 전에 레몬을 마련한다. (미얀마)
ယုန္တရခဲငှဲ သံပရော့ /joun ma ja. gin than ba ja sha/
아직 될지 안 될지 모른 일을 미리 이익을 당겨서 사용한다.
일을 철저히 준비하고 서두른다.

G) 쓰인 어휘에는 비속어가 많다.

- (1) 방귀 긴 놈 성 낸다. (한국)
- (2) 호랑이도 무섭고 호랑이 똥도 무서워야 한다. (미얀마)
ကားလညးးဖော့ကာကူ၊ ကားဝေ်းလညးးဖော့ကာကူ။
/kja: le: kjau' ja. kja: chi: le: kjau' ja./

지금까지 살펴본 바와 같이 속담은 많은 형식을 갖춰야 속담이라고 말 할 수 있다는 것을 알 수 있었다. 여러 가지 특징들과 더불어 각 민족들이 가진 독특함을 보여주는 민중의 유산이라고 본다. 따라서 필자는 속담을 간결하고 함축된 표현이어야 하며 여러 가지 특성을 갖추어야 하며, 각 민족 간에 따른 개별적인 특성이 있다고 정리할 수 있었다.

III. 한국어 교육용 속담 선정과 미얀마속담과의 비교 분석

미얀마인 한국어 학습자 대상으로 속담을 교육하기 위해 교육용 속담들을 선정하였다. 우선 국내 한국어 교육기관에서 출판된 교재들 중 경희대, 연세대, 이화여대, 고려대, 성균관대,

부산대, 부산외대 교재들에 등장한 속담들을 분석했다. 그리고 교육용 속담 교재로 나온 『살아 있는 속담』 교재에 수록된 속담들과 선행연구 조현용(2007)에서 나온 전문가 7명이 선택한 속담 210 개와 비교했다. 마지막으로 선행연구에 연구가 이루어지지 않았던 한국어 능력시험(17 회부터 26 회까지)에 기출문제에 수록된 속담 현황을 살펴보고 비교분석하여 1 회 이상 나온 속담들을 선택하였다.

교재들에 수록된 속담들과 한국어 능력시험 기출문제에 수록된 속담들을 분석한 결과 344 개의 교육용 속담 항목을 설정할 수 있었다. 그리고 미얀마 속담과 비교 및 분석을 하기 위해 미얀마어 협회 『미얀마 속담사전』에 나온 속담들을 비교 분석 하였다. 선행연구를 바탕으로 속담 선정기준을 구체적인 내용 속담과 추상적인 내용 속담으로 나눴는데, 구체적인 내용 속담에서는 의(衣), 식(食), 주(住)와 관련된 속담, 추상적인 내용 속담에서는 가정 및 여성에 대한 태도, 종교적인 속담, 교훈적인 속담들을 선택하였다. 속담에 반영된 양국 선조들의 사고 방식과 문화 풍습을 엿볼 수 있다는 것에 구체적인 내용과 추상적인 내용으로 나누게 되었다.

3.1 구체적인 내용 속담 비교 분석

가. 의(衣) 관련된 속담 비교

(1) 한국 속담

- A. 옷은 새 옷이 좋고 사람은 현 사람이 좋다
- B. 옷이 날개다
- C. 같은 값이면 다홍치마
- D. 짚신도 짚이 있다

(2) 미얀마 속담

- A. တောင်းမှာ အကွပ် လူမှာ အဝတ်

/taun: hma a ku' lu hma a wu' /

‘바구니’는 테두리가 중요하고 사람에게는 옷이 중요하다.

- B. ရေဘူးဝှံ့ဖိနပ္ပပါ ဝေးပြီအခါမွှာ၊ ဒါနုဝှံ့သီလမပါ ဝေးအခါမွှာ

/jei bu: ne. pha na' ma pa nwei a kha hma. thi. da na. ne. thi la. ma pa thei ga hma. thi./

물과 신발이 없으면 여름에 힘들고 보시와 계율이 없으면 죽을 때 힘들다.

위에 (1,A)는 사람을 오래 동안 교체한 사람이 중요하다는 속담으로 해석할 수 있다. (1,B)에서는 옷에 따라 사람이 달라 보인다는 것을 비유하는데 미얀마 속담 (2,A)와 비슷하게 해석할 수 있다. (2,A)에서는 사람이 갖추어야 할 의복의 중요성이 설명된 것으로 보고

(1,C)에서는 이왕 하는 것이라면 좋은 것을 사용한다는 의미가 내재되어 있다. (1,D)에서는 짚신을 비유하여 모든 사람에게 짚이 있다고 하는 한국 사람들의 의식을 알 수 있었다. (2,B)는 보시와 계율의 중요성을 신발에 비유한 미얀마 사람들의 의식을 알 수 있다. 더운 여름에 신발이 있어야 뜨거운 여름의 지열을 견딜 수 있듯이 ‘계율’이 있어야 죽을 때 다음 생을 편하게 갈 수 있다는 믿음을 표현한 속담이다.

한국과 미얀마 속담 중 옷에 대해서는 한국과 미얀마 사람들의 생각은 비슷하다. 그런데 옷의 중요성을 비유할 때 (1,B)에서 ‘옷이 날개다’ 와 (2,A)에서 ‘바구니에 테두리’는 양 문화적 차이로 사람들이 인식하는 사고 방식이 다르다는 것을 증명하고 있다. ‘바구니’에 테두리라는 말은 튼튼하고 예쁜 테두리일수록 값도 비싸고 오래 쓸 수 있듯이 사람도 겉으로 옷을 잘 입어야 그에 맞는 대접을 받을 수 있다는 것이다. 한국 속담의 ‘날개’와 미얀마어의 테두리가 유사하며 속담에서 주는 함축적 의미는 비슷하다. 그래서 속담을 문화교육 수업에서 적용 할 때 일반적인 단어 해석과 더불어 함축적 의미를 파악할 수 있을 때까지 지도할 필요가 있다.

나. 식(食) 관련된 속담 비교

식에 대한 속담은 양 문화권에 많이 나타난다. 농경 및 쌀을 주식으로 하는 공통점으로 인해 속담의 대다수에 과일과 야채들이 주로 등장한다. 속담 중에 기능이 유사한 것부터, 한국적인 것과 미얀마 전통문화를 엿볼 수 있는 속담 중심으로 몇 가지 비교 분석하고자 한다.

(3) 한국 속담

- A. 나 먹자니 싫고 남 주자니 아깝다.
- B. 떡 줄 사람은 생각지도 않는데 김치 국부터 마신다
- C. 닭 잡아 먹고 오리발 내다
- D. 떡 본 김에 제사 지낸다
- E. 누워 떡 먹기
- F. 식은 죽 먹기
- G. 부처님 공양 말고 배고픈 사람 밥을 먹어라
- H. 구더기 무서워 장 못 담글까

(4) 미얀마에 속담

- A. စားရမ္မာလညွှး သဲတရွှေပူ လြဲငဲ့ပစ္စမ္မာလညွှး အဆီ တဝငုံးဝငုံး။
/sa: ja. hma le: the: ta sha' sha' hlwin. pji' ja. hma le: a hsi ta win: win:/ 먹는 것도 모래가 많아서 안되고 버리기에 기름이 가득하다.
- B. မုန့်ဆီဇော်ကံက ဘယှာမ္မန့် မသိသေးဘူး ဝေးဝေးမှာ နဲ့ တဲ့ပါမလား။

미얀마 사람들은 기름 많은 음식을 먹어야 생활이 윤택하고 생활의 여유가 있다고 생각하는 대서 기인한 것이다.

그리고 (4,E)에서는 ‘찬 밥’으로 관계없는 사람을 비유하고 필요 없는 사람이 걱정할 때 이러한 표현을 사용한다. 그리고 스님을 대접할 때 올리는 ‘공양’을 일반 국민들이 바라보는 의식의 같은 점을 볼 수 있다. (3,H)와 (4,I)에서 보듯이 한국에서 장을 담그는 문화가 있는가 하면 미얀마에서는 젓갈을 먹는 문화가 있다. 한국 밥상에서 된장찌개가 있듯이 미얀마에서는 젓갈이 올라 간다. 이와 같이 두 나라가 자신들이 즐겨 먹는 음식과 관련하여 속담이 발생하였다고 볼 수 있다.

한국에서는 음식 속담 중 떡, 김치, 죽 등이 소재로 등장하고 간장이나 된장 담그는 문화를 엿볼 수 있는가 하면 미얀마에서는 기름밥, 찻잎, 젓갈과 관련된 소재들이 많았다. 이것은 기후 환경의 차이로 인해 다른 음식 습관을 반영하고 있다. 미얀마 음식들은 기름을 많이 넣어서 만든 것이 더운 날씨에 오래도록 보관하기 쉽고 음식이 상하는 것을 방지할 수 있다는 것에 비롯되어 만들어진 속담이다.

비교한 결과 미얀마에서는 의(衣)에 관련된 속담의 수가 한국에 비해 제일 적고, 양국 속담의 공통점으로는 식(食)에 관련된 속담이 많다는 점이다. 속담에 반영된 의식들을 분석하면 의식주와 관련된 것 중에 먹는 것이 제일 관심이 많았고 한국이 미얀마 보다 옷에 관련된 속담이 많았다는 점을 알 수 있다. 양국 속담을 비교한 결과 한국인이든 미얀마인이든 집을 소중히 여기며 주로 휴식 공간인 ‘잠’을 취할 수 있기에 인간의 보편적인 의식이라는 것을 알 수 있었다. 그리고 부뚜막을 만들어 집안에서나 부엌에 요리를 하고 겨울에 추위를 위한 운동시설을 갖춘 한국 환경과 비해 미얀마는 목재와 대나무 등 1년 내내 찾아온 더위를 막기 위해 집을 세우고 생활 한다는 것을 알 수 있었다.

〈표 1〉생활 중심 구체적인 내용 속담 비교 결과

	한국	미얀마
공통점	사회 생활 옷에 중요성, 주식 쌀과 밥, 죽에 대한 속담 집에 대한 소중함.	사회 생활 옷에 중요성 주식 쌀과 밥, 죽에 대한 속담 집에 대한 소중함.
차이점	떡, 죽, 장 문화 관련된 소재 등장 기와집 또는 부뚜막 등 한국의 거주 문화	찻잎, 기름과 관련된 음식, 젓갈 먹는 문화 발달, 목재 집과 집의 구조, 기후에 고려한 부엌 형식.

3.2 추상적인 내용 속담 비교 분석

추상적인 내용 속담들은 주로 사고 방식과 사회에 대해 생각하는 것과 종교나 믿음 등의 내용이 포함된다. 그 중에서 가정 및 여성에 관한 속담들도 양국 속담 중에 많은 비유를 차지하고 있다. 주로 여성에 대한 태도가 비슷하게 나타났지만 한국 속담에서는 미얀마 속담에 등장하지 않는 부부관계⁵ 및 며느리에 관한 속담들을 볼 수 있었다.

가. 가정 및 여성 관념 속담 비교

(5) 한국 속담

- A. 자식 잘 못 기르면 호랑이만 못한다
- B. 그 아버지 그 아들
- C. 친손자는 걸리고 원손자는 업고 간다
- D. 부부 싸움은 칼로 물 베기
- E. 암탉이 울면 집안이 망하다.
- F. 여자가 셋이면 나무 접시가 들논다.
- G. 아들 못 난 것 제집만 망하고 딸 못난 것 양 사돈이 망하다
- H. 배 썩은 것은 딸을 주고 밤 썩은 것은 며느리 준다
- I. 형 만한 아우 없다

(6) 미얀마 속담

- A. သားသမီး မကောင်း မိဘေခါင်း /tha: dha mi: ma kaun: mi. ba. gaun:/
자식이 못 댄 짓을 하면 부모 탓
- B. ဒီပုတ္တက ဒီပဲ /di pou' hte: ga. di pe:/ 이 통 안에 이 콩
- C. သားအိမ်စုံ ချမ်းအံ့စုံစုံ /tha: a chi' mjei: a hni'/
아들은 사랑하고 손자는 귀하게 여긴다
- D. ဖုကကွဲတြေံမု မိုးမလင်း /kje' ma. tun lou. mou: ma lin:/
암탉은 아무리 울어도 날이 밝지가 않다.

5 부부관계로 미얀마 ‘격언’에 몇까지 언급이 있는데 속담의 기능을 지니지 않아 본 연구에서는 제외했다. 예) 남편과 아내는 혀와 이 같다. 아내와 소는 미안한 마음을 가지면 안 된다.

- E. နကကွဲသြား ဂုမားပါ၊ မိနူးမသြားစကားပါ
/kje' ma. thwa: hmja: pa mein: ma. thwa: za ga: pa/
암탉이 뒤에 활이 따라오고 여자 뒤에 말이 따라 온다
- F. သမီးတစုကော့ ဝံ့တြားတစုကော့ /tha mi: da gaun nwa: ta htaun/
딸 하나 키운 것은 소 천마리 키운 것 같이 힘이 든다.
- G. သမီးကညာ အခါမလင့် /tha mi: ka nja a kha ma lin./
딸은 시집 보낸 시기를 놓치면 안 된다
- H. မိနူးမတို့ အိပ်ျေးရေေးေးလို့မရ /mein: ma. dou. ein da rei shwe pe: lou. ma ja./
여자들의 암전한 것을 금과 비교해도 안 된다.

가족에 관한 속담들을 통해 두 나라의 가정에 대한 생각과 태도를 알 수 있었다. (6,A)와(6,B)에서는 자식과 부모의 관계를 알 수 있다. (6,C)는 아들과 손자를 비교한 것은 부모가 아들 혹은 딸을 사랑하는 것은 손자가 생기면 손자에게 사랑이 다 간다는 의미다. (5,마)와 (6,E)에 공통적으로 가정에서 여성을 암탉으로 표현하고 있다. 또한, 여자들이 말이 많다는 것으로 (5,바)와 (6,E)에 나타난다. 그리고 여자에 대한 태도로 미얀마에서는 여자 한 명을 키운다는 의미를 소 천 마리와 같다는 식에 비유하고 있다. 그리고 며느리와 비교해서 이야기하고 있는 한국 속담에 비해 미얀마 속담에서는 딸에 대한 것밖에 없었다. 한국에만 있는 속담으로 형과 동생에 관한 이야기가 있고 미얀마에서는 형과 동생을 관계 지어서 이야기 하는 속담이 없었다. 또한 여자는 암전해야 하고 돈과 금을 주어도 자신이 지켜야 할 ‘여자’의 자질을 중요시한 것은 미얀마 조상들의 여자를 바라보는 시각을 (6,H)에서 잘 표현하고 있다.

비교한 결과 양 나라 문화권이 남성 중심 사회라는 것을 알 수 있었다. 그리고 여자를 빗대어 말 할 때 ‘암탉’이라는 비유 의미가 유사하다는 것도 알 수 있었다. 차이점으로는 속담 속에 며느리와 동생 형 관계를 나타난 것인데 미얀마 속담에서는 찾아 볼 수 없다. 그리고 한국은 유교 중심적이고 미얀마는 주로 불교 문화를 바탕으로 하기 때문에 비슷한 점들 보다는 차이점들이 많다는 것을 알 수 있었다. 그리고 전통 신앙에 대해서도 한국에서는 기도할 때 정한 ‘신’이 없지만 미얀마에서는 신의 종류가 정해져 있다. 즉 물에 가야 될 일이 생기면 물의 신이고, 어떤 지역에서는 어떤 신이 지키고 있다고 믿는 신념이 강하다. 조상 숭배문화가 한국에서는 발달되어 있으나 미얀마에서는 조상에 대한 문화적 풍습이 없다는 것을 알 수 있었다.

<표 2> 추상적인 내용 속담 비교 결과

	한국 속담	미얀마 속담
공통점	남성 중심 사회, 말과 인간 관계 중요성과 조심성,	남성 중심 사회, 말과 인간 관계 중요성과 조심성,

	한국 속담	미얀마 속담
	불교에 대한 기본적인 의식.	불교에 대한 기본적인 이식.
차이점	가족 관계에 며느리 등장, 고생에 대한 결과물을 중시 유교 및 조상 숭배 문화 발달.	여성의 태도에 대한 가치 중용적 태도 중시 승려의 지위 전통 신앙 대한 태도.

IV. 미얀마인 한국어 학습자를 위한 교육용 속담 목록 설정 및 설문조사

앞에 제 3 장에서 세운 기준에 따라 한국어 능력시험 기출 문제에 나온 속담, 전문가 관정에 따른 속담과 교재 분석한 결과로 나온 속담들과 미얀마 속담들과 비교한 결과 표현 방법과 의미기능에 따라 57 가지의 유사한 속담들을 찾을 수 있었다. 속담을 유형별로 분석하면 1) 표현방식과 의미기능이 동일한 속담이 20 개, 2) 표현방식과 의미기능이 유사한 속담은 15 개, 3) 표현방식이 다르나 의미기능이 유사한 속담 22 개로 분류 하였다. 그리고 선정된 속담들을 중심으로 미얀마 인들에게 설문조사를 실시 했다. 설문 대상으로는 김해와 대구 영남 지역에 있는 미얀마인 이주 노동자 중심으로 이루어졌다. 김해 ‘황금빛살’ 미얀마 도서관과 대구 미얀마 선원에 공부 중인 초급학생 53 명 중심으로 설문조사를 실시 했다. 설문 내용에 선정된 속담들은 4 장에서 선정된 속담들이고 난이도 조절을 위한 제 3 장에 선정된 속담들을 대상으로 했다.

보다 효과적인 속담교육을 하기 위해 난이도를 고려하여 한국속담 서른 가지를 다음과 같이 세까지 기준으로 나눴다.

- I) 의미 추출이 쉬운 속담
- II) 의미 추출이 가능한 속담
- III) 의미 추출이 불가능한 속담

그리고 미얀마어와 대칭 했을 때 의미 추출이 가능한 지에 대해서는 현재 부산외대 미얀마어과 교환 교수 인 Dr. Kolay⁶ 교수에게 의미추출 여부에 대한 재 검토 해보았다. 그리고 다음과 같이 난이도 별로 설문 조사용 속담들을 선정하였다.

<표 3 > 설문지 용 속담 선정

순번	속담
I	1 까마귀 날자 배가 떨어 진다
	2 소 귀에 경 읽기
	3 꿩 먹고 알 먹기
	4 우물 안의 개구리
	5 소 잃고 외양간 고친다
	6 고래 싸움에 새우등 터진다

⁶양곤 대학교, 미얀마어과 부교수로 설문 내용에 대한 조언을 받았다.

순번		속담
I	7	낮 말을 새가 듣고 밤 말은 쥐가 듣는다
	8	말 한 마디로 천 냥 빚 갚는다
	9	원숭이도 나무에서 떨어질 때가 있다
II	10	옷은 날개다
	11	윗물이 맑아야 아랫물이 맑다
	12	다 된 밥에 재를 뿌리다
	13	나 먹자니 싫고 남 주자니 아깝다
	14	떡 줄 사람은 생각도 않는데 국부터 마신다
	15	바늘 가는데 실 간다
	16	뱀새가 황새 따라가면 가랑이가 찢어진다
	17	남의 떡이 커 보인다
	18	팔은 안으로 굽는다
	19	소문난 잔치에 먹을 것이 없다
	20	가랑비에 옷 젖는 줄 모른다
	III	21
22		그림의 떡
23		개밥의 도토리
24		땅 짚고 헤엄치기
25		꿩 대신 닭
26		수박 겉 핥기
27		시공이 많으면 배가 산으로 간다
28		식은 죽 먹기
29		못된 송아지 엉덩이에 빨난다
30		굿이나 보고 떡이나 먹자

속담 선정 기준 (I)유형은 (1)부터 (10)까지는 의미 추출이 쉬운 것 즉 한, 미안마 속담 중 표현과 의미가 동일한 속담들을 주로 선정했다. 그리고 (II)유형은 (10)부터 (20)은 의미추출이 가능한 것 즉 표현방식이 다르지만 의미 기능이 유사한 속담들을 선택했고 마지막 (III)유형은 (20)부터 (30)까지는 의미해설에 추론이 필요한 교육용 속담 선정과 설문용 속담들을 선정 해 보았다. 본 속담들을 미안마어로 번역하여 글자 그대로가 가진 뜻과 비교해서 속담 의미를 추출하도록 유도 하였다. 그리고 의미를 해석할 때 어려운 점을 네 가지 항목으로 별로 선택할 수 있도록 설문을 만들었다.

설문에 응답했던 학습자 대부분이 초급학생이며, 한국어 학습 기간과 한국에 거주 기간이 6 개월 미만이었다. 최종 학년은 대학교 졸업과 고등학교 졸업한 응답자 수가 제일 많았다. 그리고 총 30 문항 중 20 개를 정답을 맞춘 학습자가 있었지만 대부분이 10 개에서 14 개 사이에 정답을 적었다.

학습자 대답을 살펴본 결과 (11) 번 항목이 72%로 가장 오류가 많았고 (27)번이 49%의 오답이 있었다.

(11) 윗물이 맑아야 아랫물이 맑다.

(27) 사공이 많으면 배가 산으로 간다.

(11)번에 대한 오답을 적은 응답자 대다수는 미얀마 속담 중 ‘시작이 좋아야 결과가 정확하다’로 가장 많이 대답 했고 (27)번 경우에는 ‘다 같이 모여서 하면 모든 일이 해결된다’ ‘ဝညးလံးျာဒးသည အန္တး’라는 대답을 적었다. 이것은 학습자가 글자 그대로의 의미로 생각 했을 때 모국어 영향으로 오류를 범한 것을 알 수 있었다. (11)에 나온 ‘윗물’과 ‘아랫물’이라는 서열에 대한 생각은 모든 사람이 평등하다는 미얀마인 학습자들이 쉽게 의미 해석이 불가능한 것으로 보인다. 즉 어휘적 특징이 오류를 범하게 만든 요인이라고 분석했다. 그리고 (27)번 경우는 모국어에 있는 속담과 문장구조가 유사하고 ‘배가 산으로 올라 간다’는 것은 ‘사람들이 많으니까 갈 수 있다’라고 인식했던 것으로 보인다. 그리고 ‘사공’에 관한 인식과 배를 타고 떠나는 민족들과 육지에서만 생활하는 미얀마 사람들의 사고 방식에 의한 차이라고 생각한다.

그리고 (3)과 (9)도 오답률이 높았는데 (3)속담에 등장한 ‘땡’에 대한 속담이 미얀마에 많지 않아 어휘적인 의미를 이해하지 못하기 때문이라고 본다. 그리고 (9)는 ‘원숭이’가 나무에서 뛰다가 한쪽에서 다른 한 쪽을 뛰는데 예상하지 못해 떨어지는 것을 비꼬아서 표현하는 ‘ 원숭이가 나무 위에서 잡을 수 있는 가지가 없게 된다’” ‘မျောက်သစ်ကိုင့်လွတ်တယ်’라고 사용하고 의미도 ‘ 하던 일을 그만두고 다른 일을 하려고 하는 데 뒤에 할 일이 잘 안되어서 배수가 되거나 그런 사람을 비유할 때’ 주로 사용함으로써 ‘ 원숭이도 나무에서 떨어 질 때가 있다’라는 의미와 다른 의미로 이해했다. 그래서 속담의 단계별 학습을 교육할 때 어휘적 측면과 학습자 언어에 있는 문장 유형과 차이가 있는 것과 없는 것도 고려해야 한다는 것을 알 수 있었다.

V. 결론

본 연구에서는 한국어와 미얀마어에 있는 속담들을 비교 분석하고 효과적인 교수 방안을 찾는 데에 목적을 두었다. 1 장에서는 연구의 필요성과 연구에 관련된 선행 연구 들을 살펴보았다. 그리고 제 2 장에서는 언어와 문화, 문화와 문화 교육에 대한 연관성을 찾았다. 즉 언어 교육에서 문화가 가진 의미와 교육용 문화 항목들 중 속담이 가진 특성과 교육 필요성을 살펴보았다. 그리고 두 나라의 선행 연구에서 속담에 대한 개념과 특징들을 비교하였다. 3 장에서는 국내 한국어 교육 기관에서 출판한 교재를 중심으로 속담 항목들을 선택했다. 연세대, 고려대, 경희대, 이화여대, 성균관대, 부산대, 부산외국어학교 교재들을 중심으로 속담을 추출하였다. 이것은 수도권 및 외국에서 선호도가 높은 교재와 지방에서 출판된 교재들을 선정하여 균형적인 속담 분석을 하려고 한 것이 교재 선택 이유였다. 그리고 「살아 있는 속담」에 수록된 속담 120 개, 조현용(2007)에 언급한 교육용 속담 210 개, 한국어 능력 시험 17 회부터 26 회까지 기출 문제 중 한 번 이상 나온 속담 67 개와 비교 하여

모두 344 개의 속담을 선정했다. 교육용 속담 목록을 선정하기에 앞서 양 문화권에 배경 문화를 살피기 위해 실 생활 중심의 구체적인 내용 속담 과 신념이나 종교와 같은 추상적인 내용 속담으로 나뉘 보았다. 구체적인 생활 중심 내용 속담 중에서도 ‘의식주’에 대한 양국의 생활 문화의 유사점과 차이점이 있었고 가정 및 여성, 교훈적인 속담과 종교에 관한 속담들 중 문화적 차이와 공통점을 살폈다. 의식주 문화에 공통적으로 ‘음식’에 대한 속담이 대다수를 차지했고 각 나라를 상징하는 문화적 요소가 많이 등장 했다. 그러나 ‘의복’에 대한 속담은 한국이 미얀마 속담보다 더 많고 다양했다. 미얀마에서는 ‘옷’에 관한 속담이 단 두 개 뿐이었는데 이것은 미얀마사람들이 외면적인 것보다는 정신적인 면을 중요하게 생각했다는 점을 나타낸다. 가정 및 여성에 대한 관념들을 거의 유사하고 종교관에서는 차이점들을 찾을 수 있었다. 유교를 기본으로 하는 한국 사람들과 불교를 기본으로 하는 미얀마의 문화적 차이는 제사에 관념이 없는 것에서 알 수 있었다. 한국 속담 중 무당에 대한 이야기가 있었고 미얀마 속담에서는 37 가지 종류의 ‘신앙’이 있고 각 지역마다 보편화 되어 신에 대한 관념적 생활 방식이 속담 속에 드러났다.

그리고 4 장에서는 한국 속담 중 이미 출제된 것과 미얀마 속담들을 비교한 결과 57 개의 유사한 속담들을 찾을 수 있었다. 이른 속담들은 표현방식과 의미기능에 따라 I)표현방식과 의미기능이 유사한 속담, II)표현방식과 의미기능이 일부 유사한 속담, III)표현 방식이 다르나 의미기능이 유사한 속담으로 나누어 살펴 보았다. 설문조사를 통해 학습자가 속담을 글자 그대로 해석했을 때 발생하는 오류가 많은 속담을 추출하였고, 문화적 배경이 같은 속담에 대한 의미 추출이 가능한 지를 살펴보았다. 연구 결과 내용상 쉬운 속담에서도 어휘적 특징으로 인해 이해가 불가능한 속담이 있었고, 학습자의 모국어 영향으로 인해 문장 유형이 유사한 경우에도 모국어 영향으로 의미 해석이 불가능한 것을 알 수 있었다. 연구에서 미얀마인 한국어 학습자들을 위한 문화 수업에서 다룰 교육용 속담을 비교 분석 하고 학습자들에 이해를 돕기 위해 수준별 한국어 속담 구성이 필요함을 살펴보았다.

<참고 문헌>

- 김민경(2008), “ 러시아와 한국의 속담에 반영된 언어와 문화의 상관계”.
- ‘7 가지 주제별 속담의 비교분석을 중심으로’, 고려대학교, 석사학위논문
- 맞띠다우(2012), “한국어와 미얀마어의 신체 관련 관용표현 대조 연구”, 경희대학교, 석사학위논문.
- 미에미에머(2006), “한국어와 미얀마어의 보조용언 '보다'와 'kkyi.'의 대조 연구”, 서울대학교, 석사학위논문.
- 빅영순(2003), ‘한국어 교육으로서의 문화 교육에 대하여’, 『이중언어학』, 제 23 호, 이중언어학회
- 안경화(2001), “ 속담을 통한 한국 문화의 교육 방안”, 「한국어교육」 제 12 권 1 호 국제한국어교육학회.

- 양영희(1990), “한국 속담의 의미론적 연구”, 전남대학교, 석사학위논문
- 원수은(2003), “베트남인 한국어 학습자를 위한 속담 교육 연구”, 경희대학교, 석사학위논문
- 유효단(2011), “소담을 통한 한국문화 교육 방안”, 중앙대학교, 석사 학위논문.
- 이예까제리나(2004), “ 러시아인 한국어 학습자를 위한 속담 교육 연구”, 경희대학교, 석사학위논문.
- 이유선(2007), “ 한국문화 교육으로서의 속담지도에 관한 연구”, 관동대학교, 석사학위논문.
- 이종철(1995), “ 속담의 형태적 양상을 바탕으로 한 속담의 지도 방법” 『국어교육』 제 1 권 5 호, 국어교육학회.
- 이정임(2004), “ 한국과 영·미 문화권의 동물속담 비교연구”, 성신여자대학교, 석사학위논문.
- 이치수(1986), “한국 속담의 통사 의미론적 고찰”, 전북대학교, 석사학위 논문.
- 이효정(2007), “속담을 활용한 한국어 문화 교육 방안”, 한국 외국어대학교, 석사학위논문.
- 임성욱(2011), “ 한국어 교육용 속담 선정 및 등급화 연구”, 한국 외국어대학교, 석사학위논문.
- 장기범(2010), ‘문화예술교육연구’, 제 5 권 제 2 호, 한국문화 교육 학회.
- 장덕순 외(1971), 『구비문학개설』, 일조각.
- 전홍화(2010), “ 중국인 한국어 학습자를 위한 한·중 속담 비교 연구”, 경희대학교, 석사학위논문
- 조금선(2004), “한·러 속담비교연구”, 선문대학교, 석사학위논문
- 조미영(2008), “ 영어 교과서 내의 한·영 속담 비교를 통한 문화 지도 방안 연구”, 충남대학교, 석사학위논문
- 조현용(2007), “ 한국어 속담 교육 연구” 『한국어교육』 제 18 권 2 호, 국제교육학회
- 헤마(2009), “한국어 문화교육을 위한 속담 교육 연구”, ‘인도인 학습자 중심으로’, 고려대학교, 석사학위 논문.
- Williams, Raymond(1983), 『 Keywords 』, London, Collins.
- Tylor, Edward B.(1974), 「 Primitive culture 」, ‘researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom’, Cambridge University Press.

국립국어원(1999), 『표준국어대사전』, 두산동아.

신기철, 신용천(1985), 『새 우리말 큰 사전』, 삼성출판사.

이기문(1962), 『속담 사전』, 서울: 일조각.

최창렬(1999), 『우리 속담 연구』, 일지사,

한글학회(1997), 『우리말 큰 사전』, 어문각.

Myanmar Language Commission(2008), 『Myanmar Dictionary』 Yangon, Universities Publisher.

Myanmar Language Commission (1996), 『Myanmar Sagabone』, Yangon, Universities Publisher.

Myanmar Language Commission (1996), 『Myanmar Hsou You Zaga』, Yangon, Universities Publisher

<한국어 교재>

고려대학교 민족문화연구소 한국어문화연수부(1992), 『한국어 1~6, 고려대학교 민족문화연구소

경희대학교 국제교육원(2006), 『한국어 1~6』, 서울: 경희대학교 출판부

성균관어학원(2006), 『배우기 쉬운 한국어 1~6』 서울: 성균관 대학교 출판부.

연세대학교 한국어 학당(1998), 『한국어 1~6』 연세대학교 출판부.

이화여대 언어 교육원(2008), 『말이 트이는 한국어 1~5』, 이화여대 출판부.

부산대학교 국제교류원(2010), 『친절한 한국어 1~4』, 도서 출판 인터비전.

부산외국어대학교 박경수 외(2010), 『쉽고 재미 있는 한국어 문화 1~2』, 세종 출판사.

부산외국어대학교 배도용 외(2009), 『쉽고 재미 있는 한국어 어휘 1~2』, 세종 출판사

<인터넷자료>

<http://my.wikipedia.org/>

<http://ko.wikipedia.org/wiki/Culture>

www.topik.or.kr<TOPIK: 한국어 능력 시험, 교육학과 기술부 17 회~20 회(2010), 21 회~24 회(2011), 25 회~26 회(2012) >.

학습자 요구 분석을 반영한 교재 개발의 실제 구성
: 부라파 대학교 <산업 한국어>를 중심으로

Actual composition of textbook development reflecting
learner needs analysis : Focusing on Burapha University
<Korean for Industry>

Jonghwan Ko *

Uraiwan J. Kim **

Minhye Baek ***¹

초 록

본 연구는 부라파 대학을 비롯한 태국내 여러 대학 한국어학과에서 개설, 운영하고 있는 특수목적 한국어 강의인 <산업 한국어>에 대한 것이다. 특수목적 한국어로서 비슷한 성격을 가진 <비즈니스 한국어> 혹은 <직업 한국어>에 비해서 <산업 한국어>는 강의 개설과 운영에 대한 어려움이 더 큰데 그 주된 이유 중 하나가 바로 한국과 태국 양국에 적절한 교재가 없다는 현실적인 이유였다. 이에 <산업 한국어> 강의에 적합한 교재가 시급히 필요하다는 인식하에 연구자들은 이 강의를 수강한 학생들을 대상으로 교재 개발에서 가장 중요한 단계인 학습자 요구 조사를 실시, 분석하였다. 요구 조사 대상은 지난 학기에 강의를 직접 수강했던 4학년 학생들 전원과 다음 학기에 <산업 한국어> 강의를 수강할 예정인 3학년 학생들 전원을 비롯한 총 95명이었다. 이들 95명의 학생들에게 10개의 설문 문항을 만들어서 학습자 요구 조사를 하였고 그 결과를 바탕으로 학습자들이 강의에서 정말 원하는 것이 무엇인지를 확실하게 알 수 있었다. 외국인 학습자들을 대상으로 하는 과목의 교재 개발에 있어서는 무엇보다도 먼저 학습자들의 요구와 필요성이 중시되어야 한다. 이런 기본 전제하에 연구자들은 <산업 한국어> 교재 개발을 하는데 있어 8단계로 그 과정을 본 연구에서 제시하였다.

¹ *주저자: 부라파대학교 **공동저자 1: 부라파대학교 ***공동저자 2: 남서울대학교 글로벌센터

Abstract

This study is about <Korean for Industry>, a special purpose Korean lecture opened and operated by Korean language departments at various universities in Thailand, including Burapha University. Compared to <Business Korean> or <Job Korean> which have similar characteristics as a special purpose Korean, <Korean for Industry> has more difficulty in opening and operating lectures, and one of the main reasons was that there were no appropriate textbooks in both Korea and Thailand. Recognizing that there is an urgent need for textbooks suitable for the <Korean for Industry> lecture, the researchers conducted and analyzed a survey of learners' needs, the most important step in the development of textbooks, for students who took this lecture. The survey subjects were a total of 95 students, including all 4th graders who took the lecture in person last semester and all 3rd graders who are scheduled to take the <Korean for Industry> lecture next semester. 10 questionnaires were created for these 95 students to survey learners' needs, and based on the results, it was possible to clearly know what learners really wanted in the lecture. In the development of textbooks for subjects for foreign learners, the needs and needs of learners should be emphasized first of all. Under this basic premise, researchers presented the process in this study in eight stages in developing <Korean for Industry> textbooks.

목차

- I. 서 론 : 들어가는 글
 - 1.1 연구의 목적 및 필요성
 - 1.2 선행연구 검토
 - 1.3. <산업 한국어> 교재 개발의 4가지 원리
 - II. <산업 한국어> 교재 개발을 위한 학습자 요구 조사 및 분석
 - 2.1. 교재개발을 위한 학습자 요구 조사와 설문
 - 2.2. 태국인 학습자들의 요구 조사 결과
 - III. 요구 분석을 반영한 교재의 구성
 - 3.1 <산업 한국어> 교재를 위한 내적 구성
 - 3.2. <산업 한국어> 교재의 실제적 예시
 - IV. 결 론 : 나가는 글
- 참고문헌

I. 서론 : 들어가는 글

1.1 연구의 목적 및 필요성

부라과 대학교를 비롯한 태국 내 많은 대학교 한국어학과의 커리큘럼에는 다양한 특수목적 한국어 과목들이 있다. 대부분의 대학에서 가장 쉽게 접할 수 있는 <비즈니스 한국어> 혹은 <직업 한국어> 등의 과목들과 <산업 한국어> 등의 과목들이 그것들이다. 그동안 학교에서는 이러한 특수목적 한국어 과목들을 개설하는 데 별다른 어려움이 없었지만 그렇다고 해서 모든 특수목적 한국어 과목들을 쉽게 개설하는 것은 아니다. 예를 들어 가장 대중적이라고 할 수 있는 <비즈니스 한국어> 혹은 <직업 한국어>와 같은 과목들은 대부분의 대학들이 쉽게 개설하지만 반대로 같은 특수목적 한국어 과목이지만 <산업 한국어>²와 같은 과목은 그렇지 못했다.

그렇다면 그동안 태국내 많은 대학의 한국어학과에서 <비즈니스 한국어> 혹은 <직업 한국어> 등의 과목을 쉽게 개설하고 큰 어려움 없이 강의를 진행해올 수 있었던 주된 이유는 무엇이였을까? 반면, 비슷해 보이는 특수목적 한국어로서 과목의 성격이나 중요성이 조금 다른 <산업 한국어>는 왜 대학의 커리큘럼에는 있는데도 불구하고 강의가 제대로 개설되지 못하고 있는가? 이에 대한 간단한 질문에서 본 연구는 시작한다.

<산업 한국어>는 부라과 대학을 비롯한 태국 대학교 한국어학과의 정규과목으로서 이미 한국에서 많은 교재가 출판된 <비즈니스 한국어>와 같은 특수목적 한국어지만 그 성격이 조금 다른 과목이다. <비즈니스 한국어>가 직업적인 상황에 필요한 직장예절, 비즈니스 용어, 직장문화, 업무 내용, 서류 작성과 이메일 작성법 등을 주로 교육한다면, <산업 한국어>는 크게 한국 산업계 전반에 대한 기본적인 지식을 가르치는 것으로 구분할 수 있다. 그렇다면 이처럼 비슷하면서도 조금은 다른 <산업 한국어>와 <비즈니스 한국어> 두 과목의 개설 여부를 결정하는데 있어서 학과에서 중요하게 고려했던 것은 무엇일까? 태국의 대학교마다 각각의 사장들이 있겠지만 부라과 대학의 경우에는 특수목적 한국어 과목의 개설 여부를 결정하는 데 있어서 항상 중요했던 것은 바로 적절한 교재의 유무였다.

본 연구는 태국 내 대학생 학습자들을 위한 <산업 한국어> 교재 개발의 필요성을 인식하고 학습자들을 위한 효과적이고 적합한 교재개발 방안을 마련하기 위해 시작되었다. 부라과 대학이나 태국의 여러 대학에서 한국어를 학습하는 태국인 대학생들은 한국과 태국의 산업계에 종사할 미래의 인재들임에도 불구하고 그들의 필요와 특성에 맞는 <산업 한국어> 교재가 거의 전무한 것이 지금까지의 현실이다.³ 먼저 이런 현실을 지적하고 태국인 학습자의 교재에 대한 요구 분석을

² 이미혜(2003)는 특수목적 한국어의 하위 개념으로 두 가지를 제시하는데 하나는 ‘학문 연구를 위한 한국어’이고, 다른 하나는 ‘직업을 위한 한국어’를 꼽고 있다. 그 중에서도 외국인 학습자들의 관심이 많은 ‘직업을 위한 한국어’의 하위 개념으로 ‘비즈니스 한국어’와 ‘여행안내 한국어’, ‘비서 한국어’ 등이 있는데 본 연구에서 논의하는 ‘산업 한국어’도 이 범주에 포함된다.

³ 한국과 태국 두 나라 산업의 확대에 따라 한국어를 배우는 태국 학습자들에게 한국의 산업 전반에 대한 지식의 필요성이 커지고 있는 이때 태국은 물론, 한국에도 <산업 한국어> 강의에 맞는 적절한 교재가 전무하다는 것은 매우 뜻밖이다. 이런 이유로 인해 부라과 대학을 비롯한 많은 대학에서는 시사

통해 부라과 대학교를 비롯한 태국의 각 대학에 필요한 <산업 한국어> 강의를 위한 효과적인 교재 개발의 필요성을 탐색하고자 하는 것이 본 연구의 목적이자 그 필요성이다.

1.2 선행연구 검토

같은 특수목적 한국어임에도 불구하고 <비즈니스 한국어>에 비해서 <산업 한국어>에 대한 연구는 한국과 태국 양국에서 거의 없는 상황이다. 예를 들면, 태국이나 베트남 등 동남아 국가 한국어학과들의 <비즈니스 한국어> 과목에 관한 연구를 보면 Jiraporn Janjula(2008), 김호정(2011), 이동희(2015), 안화연(2017), 장성희(2019) 등이 나온다. 그러나 <산업 한국어>는 제대로 된 교재 개발은 물론이고 기본 연구조차도 거의 없는 현실이다. 이러한 현실적인 어려움으로 인해 본 연구에서는 차선책으로 비슷한 범주에 있는 <비즈니스 한국어> 교재 개발에 대한 논의들을 주로 살펴보았다. 먼저, 태국인 연구자인 Jiraporn Janjula(2008)는 태국의 직업 목적 한국어 교육에 대한 방향 제시를 하고자 한국어 전공을 개설한 태국 내 7개 대학교의 한국어 교육과정을 연구하였다. 이에 대한 결과로 한국어 전공을 운영하는 7개 태국 대학교의 교육과정은 태국인 학습자들의 우선적인 학습 목적인 한국계 회사 취업에 적절하다고 보았다. 하지만 교육과정을 실행하는 데 필요한 적절한 교재, 교사, 그리고 교수법 등 교육환경은 열악하다고 언급했다.

김호정(2011)은 <비즈니스 한국어> 교육과정 설계 방안을 제시하면서 한국어 전공을 개설한 대학교를 중심으로 학습자들의 요구 분석과 함께 개선점들을 제시하였다. 이 연구는 태국인 학습자들을 위한 <비즈니스 한국어> 관련 연구가 많지 않던 시기에 학습자들의 요구를 분석하고 교육과정 설계에 적용하였다는 점에서 그 의미가 있다고 하겠다. 이동희(2015)는 태국인 학습자들이 대학을 졸업하고 실제 한국계 기업에 입사 한 이후 필요한 문서작성 능력에 대해 필요한 내용을 중심으로 연구하고자 했다. 이 연구를 위해 태국 대학의 실제 문서 항목에 필요한 한국어 교육 현황을 파악하고 설문 실시하였다. 안화연(2017)에서는 <비즈니스 한국어> 교육과정과 다양한 집단의 요구 분석을 중심으로 교육 현황과 발전 방향에 관해 연구하였다. 이를 위해 재학생, 졸업생은 물론이고 한국기업의 관리자와 교수들의 요구를 분석하였다.

장성희(2019)는 <비즈니스 한국어> 교재개발 연구를 위해 특히 베트남 내 제조업 종사자의 요구 분석을 실시하였다. 이를 위한 기초 조사로 기존 한국에서 출판된 <비즈니스 한국어> 교재의 어휘를 분석하였고, 베트남인 직원들과 현지 한국인 직원들을 대상으로 요구 조사를 한 연구로 베트남에서 <비즈니스 한국어> 교재 출판을 위한 본격적인 연구를 시작했다는 점에서 의미가 있다 하겠다.

이상 태국, 베트남 등의 동남아 학습자들을 염두에 둔 교재개발, 특히 <산업 한국어>와 성격이 비슷한 <비즈니스 한국어> 교재개발을 위한 연구와 학습자들을 대상으로 한 요구분석들을 간략히 살펴보았는데 증가하는 한국과 태국의 산업 교류에 비해 그 연구가 매우 부족하다는 것을 알 수 있다. 그러나 태국인 학습자들을 위한 직업 목적 한국어 관련 대표 과목인 <비즈니스 한국어>에 이어

한국어와 인터넷 자료, 산업인력공단에서 만든 자료들을 활용해서 교수자의 재량에 따른 수업을 할 수밖에 없는 현실이다.

<산업 한국어> 교재개발을 위한 논의의 첫걸음을 시작한다는 점에서 본 연구의 의의를 찾을 수 있을 것이다. 그러나 <산업 한국어> 과목에 관한 연구가 아직까지 한국은 물론이고 태국에서도 거의 이루어지지 않았고, 특히 교재 개발에 대한 부분은 연구와 교재가 거의 전무하다는 점은 큰 아쉬움이다.

1.3. <산업 한국어> 교재 개발의 4가지 원리

<산업 한국어> 수업을 비롯해 한국어를 학습하는 태국인 학습자가 접하는 학습 정보 중 많은 것이 적절한 교재의 내용을 통해 필요한 학습 정보를 접하고 숙달, 훈련하는 과정을 거치는 것이다. 그러나 대학의 커리큘럼에 있는 많은 교재들의 경우 실제로 교재를 접하는 학습자 집단의 필요에 적합하지 않은 경우가 많으므로 반드시 학습자 요구 조사와 분석을 실시해서 결정되어야 하는 것이다. 일반적으로 학습자 요구 조사 후에는 교재 집필 방향을 설정하고, 교수 요목⁴을 구상하고 설계하며, 교재를 만드는 단계로 나아가게 된다.

부라과 대학교에서 학습하는 <산업 한국어>는 물론이고 다른 대학에서 교수하는 <산업 한국어>도 학습 대상이 대부분 대학 4학년 학생들이기에 누구보다 취업에 관한 관심이 높은 특정 부류들이다. 이런 학생들을 위한 특수목적의 가진 특정 교재를 개발하기 위해서는 일반적인 초, 중등 교재들이나 혹은 한국에 유학 온 외국인 학습자들과는 다른 요소들이 반드시 교재에 반영되어야 한다. 이에 따라 <산업 한국어> 교재를 개발할 때, 핵심적으로 고려해야 할 점은 다음과 같다. 첫째, 다양하고 정확한 요구 분석을 실시하여 태국인 학습자가 흥미를 가지고 수업에 참가할 만한 관심 있는 주제를 택한다. 특히 부라과 대학교에서 <산업 한국어> 수업을 수강한 4학년 학생들의 경우, 학습자 요구 분석을 보면 학생들은 예를 들어 요즘 인기가 많은 K-뷰티, K-푸드 등의 특정 분야는 물론이고 한국의 최근 산업 전반에 대한 광범위한 관심을 보이고 있다. 그러므로 교재 개발에 있어서 이러한 학생들의 관심과 흥미는 가장 중요한 요소로 감안되어야 할 것이다. 둘째, 실용적인 주제로 한국 산업현장에서 자주 사용되는 어휘 등을 생각해서 교재를 구성한다. 이 부분은 특히 교재를 구성할 때 필요한 지문이나 예문 등이 들어가게 되는 데 이때 사용되는 어휘와 용어 그리고 문장 등이 예전에 쓰였던 어휘들이 아닌 지금 이 시대에 사용되는 어휘들을 많이 알고 싶다는 요구 분석이 있으므로 이를 감안하여 교재의 지문이나 예문 등을 구성하는 것이 좋다. 셋째, 태국인 학습자들은 일반적으로 학습에 어려움이 많고, 시간적인 제약이 큰 이유로 다양한 시청각 교재를 개발, 한국어 학습에 더욱 적극적으로 대응할 수 있게 한다. 특히 2020년부터 이어져 오고 있는 코로나 상황으로 인해 부라과 대학교의 학생들은 물론이고 다른 태국인 학습자들 또한 원어민(한국인)들과의 의사소통에 어려움이 있다. 이를 참고하면서 듣기 활동을 위한 음성 파일이 반드시 필요할 것으로 사료된다. 넷째, <산업 한국어> 교재는 다양한 컬러사진을 적절하게 배치하여 학습자들에게 시각적인 관심과 흥미가 늘어나게 하고 끝까지 학습할 수 있게 동기부여를 할 수 있어야 한다.

⁴ 조항록(2003)은 외국인 학습자를 위한 교재 개발에 있어서 다섯 단계 중에서 특히 두 번째 단계인 교수요목이 매우 중요함을 강조한다.

II. <산업 한국어>교재 개발을 위한 학습자 요구 조사 및 분석

2.1. 교재개발을 위한 학습자 요구 조사와 설문

<산업 한국어> 교재개발을 위해서 부라파 대학에서 학습하는 태국인 4학년 학생들과 3학년 학생들에게 설문조사를 실시하였다. 설문 내용은 학습을 한 교재가 어떤 것이고, 그 교재에 대해 어떻게 생각하고 있는지 특히 앞으로 <산업 한국어> 교재가 어떤 내용으로 구성됐으면 하는가에 대한 것이었다.⁵ 이미 강의실에서 사용하고 있는 교재의 문제점을 보완하고 더 좋은 교재개발을 위해서는 현재 교재를 직접 사용하고 있는 혹은 앞으로(4학년 때) 사용할 학생들의 의견 수렴이 반드시 필요했기에 가장 효율적인 설문 조사 방법이 될 수 있도록 했다.⁶

<산업 한국어> 학습자를 대상으로 실시한 설문조사는 2020년 2학기와 2021년 1학기 사이에 진행되었는데, 설문 대상자들은 전원 연구자의 <산업 한국어>와 <비즈니스 한국어> 수업을 수강하고 있던 학습자들이었다. 설문조사를 위해서 4학년 학생들 35명과 3학년 학생들 60명의 학생들이 설문조사에 참여하였다. 설문 문항은 먼저 학생들이 수업시간에 사용하는 교재에 대해서 어느 정도 만족하고 있는지를 시작으로 교재의 내용이 수업의 목적과 일치하는지 등을 묻는 것이었다. 그 외에 어떤 문제점이 있었는지를 물었고 향후 <산업 한국어> 강의를 위한 전문 교재의 필요성에 대해서도 질문을 했다. 또한 교재 개발이 이루어진다면 반드시 교재에 들어갔으면 하는 내용이 무엇인지도 함께 조사를 했고, 교재의 적절한 분량에 대해서도 학생들의 의견을 조사했다. 특히 새로 개발될 교재에 들어가면 좋을 내용은 워낙 다양한 답변들이 가능했기에 오픈형 질문으로 해서 자유롭게 기술하도록 했다.

* 본 설문에 응한 한국어학과 4 학년과 3 학년 학생들의 기본적인 토픽 급수는 다음과 같다.⁷

⁵ 지난 학기 수강했던 4학년 학생들과 <산업 한국어> 수강을 한 학기 앞둔 3학년 학생들에게 교재를 미리 보여주고, 설문 취지를 설명하면서 설문조사를 했다. 이들 학생들에게는 미리 교재를 검토할 시간을 충분히 부여한 이후에 설문이 진행됐다. 당시는 코로나 19가 있었지만, 부라파 대학교는 격월제 수업을 하던 시절이었다. 즉 한 달은 온라인 수업이 이루어졌고, 다른 한 달은 오프라인 수업이 이루어져서 학생들이 학교에 나올 수 있었다.

⁶ 최성호 외(2018)에 의하면 교재 개발에 앞서 가장 중요한 것으로 학습자들의 필요와 요구를 철저히 조사해야 하고 이를 최대한 반영하는 교재가 가장 적절한 교재라고 주장한다.

⁷ 3학년과 4학년 학생들임에도 불구하고 급수 없음 혹은 1급과 2급이 많은 것은 코로나 19 상황 때문으로 사료된다. 2020년 2월부터 시작된 태국의 코로나 확산으로 인해 2020년, 2021년 태국에서 예정됐던 토픽시험이 전격 취소됐던 상황이었다. 이로 인해 토픽시험을 계획하고 있던 많은 학생들이 지난 2년간 토픽시험에 응시하지 못했던 것이다. 현재 이들 3-4학년 학생들은 2022년 4월 10일 있을 태국에서의 토픽시험 응시를 기다리고 있다.

학년 / 반	급수 없음	1 급 ~ 2 급	3 급 ~ 4 급	5 급 ~ 6 급
3 학년-1 반 (30 명)	7 명	20 명	2 명	1 명
3 학년-2 반 (30 명)	10 명	17 명	3 명	0 명
4 학년 (35 명)	10 명	14 명	9 명	2 명

2.2. 태국인 학습자들의 요구 조사 결과

학습자들에 관한 설문조사 결과는 기본적으로 연구자가 생각하던 결과와 크게 다르지 않은 결과가 나왔다. 우선적으로 3학년과 4학년 태국인 학습자 중 직접 <산업 한국어>를 수강했던 4학년 학생들의 반응과 결과가 3학년들에 비해서 기존 교재들에 좀 더 만족하지 않는다는 결과가 많이 나왔다. 그 이유는 물론 학생들이 바라는 것과 내용이 많이 다른 교재라는 사실에서 어렵지 않게 짐작 할 수 있을 것이다.⁸

<설문 1> ‘고급 한국어, 경제와 사회 편 (소통)’과 산업인력공단 교재 내용에 만족하는가? (총 95명)

* 한 학기 동안 위 2권의 교재들을 함께 사용했다.

학년 / 반	매우 만족	만족	불만족	매우 불만족
3 학년-1 반 (30 명)	2	8	14	6
3 학년-2 반 (30 명)	0	10	11	9
4 학년 (35 명)	0	5	12	18

위 설문에서는 처음에 예상했던 결과와 매우 비슷한 결과가 나왔다. 특히 고급 한국어, 경제와 사회 편 (소통)과 산업인력공단의 교재로 수업을 직접 들었던 4학년 학생들의 교재에 대한 불만족이 3학년 학생들에 비해서 월등히 높게 나왔다. 특히 관심을 끌었던 대답은 4학년 학생들

⁸ 설문은 총 10 개 문항으로 구성됐고, 4 학년과 3 학년 학생들 전원이 모든 항목에 성실하게 답변했는데 본 연구에서는 페이지 관계 상 그 중에서 몇 가지만 언급하기로 한다.

35명 중 절반이 넘는 18명의 학생들이 위 두 교재의 내용이 <산업 한국어>와 맞지 않아서 매우 불만족했다는 결과를 보였다는 점이였다. 매우 불만족과 불만족을 선택한 학생들이 많았다는 것은 수업을 들었던 대부분의 학생들이 사실상 두 교재에 대해서 좋지 않은 평가를 한 것이다.

<설문 2> <산업 한국어> 강의에 사용했던 위 2권의 교재는 강의의 목적에 잘 맞았고 내용에 있어서도 적절했다고 생각하는가?

학년 / 반	매우 적절	적 절	부적절	매우 부적절
3 학년-1 반 (30 명)	2	3	16	9
3 학년-2 반 (30 명)	4	4	12	10
4 학년 (35 명)	2	3	14	16

이 설문에 대한 답변은 이미 충분히 예상 가능했던 경우였다. 그 이유는 오리엔테이션에 이어 본격적인 강의를 시작한 2주차부터 교재에 대한 학생들의 불만에 찬 소리를 직접 들을 수 있었기 때문이었다. <산업 한국어> 강의를 하는 동안 4학년 학생들이 여러 번이나 교재의 내용이 강의 성격과 잘 안 맞아서 좋지 않다는 불만들을 많이 이야기했었기에 당연히 부적절과 매우 부적절이 압도적으로 많을 것을 예상 했었기 때문이었다.

위 설문에서 본 연구자의 예상을 조금 빗나가게 만든 것은 오히려 3학년 학생들의 답변이었다. 사실 3학년 학생들의 경우는 아직 본격적으로 수업을 접한 것이 아니라, 연구자의 설문 의도와 목적을 듣고 미리 교재를 받아서 검토만 한 경우였기 때문이었다. 결론적으로 4학년 학생들과 마찬가지로 3학년 학생들도 설문 1번의 내용과 같이 위 2권 교재와 <산업 한국어> 강의는 내용적으로 하나도 어울리지 않는다는 답변들을 가장 많이 선택했다는 것을 볼 수 있다. 이에 대한 것은 아래 설문 3번의 답변을 보면 확실히 학생들의 의사를 알 수 있다.

<설문 3> 만약 위 2권의 교재가 강의 목적에 맞지 않았고 내용이 만족스럽지 않았다면 그 주된 이유는 무엇인가?

학년 / 반	내용 어려움	시사 너무 많음	공장 표현 많음	강의 연관성 부족
3 학년-1 반 (30 명)	5	6	10	9
3 학년-2 반 (30 명)	7	7	8	8
4 학년 (35 명)	4	6	8	17

4학년 학생들을 위한 <산업 한국어> 강의는 적절한 교재가 부재한 상태에서 차선책으로 정한

교재였던 위 2권의 교재를 선택했다. 먼저 고급 한국어, 경제와 사회 편 (소통) 교재는 강의 8주차까지 사용했고, 나머지 8주는 산업인력공단에서 한국의 공장에 취업을 하기 위해서 온 외국인 학습자들(대부분 초급학습자)을 위해서 만든 교재를 활용했다. 고급 한국어, 경제와 사회 편 (소통)은 당연히 사회 시사적인 내용으로 구성되어 있었고, 반대로 산업인력공단 교재는 전부 공장에서 쓰이는 기계의 이름이나 도구들의 명칭 혹은 매우 간단한 대화들로 구성되어 있는 교재였다. 그런 이유로 인해서 학생들의 답변에 “시사가 너무 많다”와 “공장 표현이 너무 많다”가 나온 것이다.

<설문 4> 위 2권의 교재가 불만족스러웠다면 향후 <산업 한국어> 강의를 위한 적절한 교재 개발이 필요하다고 생각하는가?

학년 / 반	매우 필요	필요	불필요	상관없다
3학년-1반 (30명)	16	6	2	6
3학년-2반 (30명)	14	6	4	6
4학년 (35명)	19	10	2	4

4학년 학생들과 3학년 학생들 모두 위 두 교재에 대해 불만족하다는 답변들이 매우 높았기에 강의에 적합한 효과적인 교재의 필요성에 대해서는 예상 가능한 답변들이 나왔음을 알 수 있다. 중요한 것은 3학년 학생들의 70% 이상, 4학년 학생들의 80% 이상은 <산업 한국어> 강의에 적합한 한국의 산업 전반을 배울 수 있는 새로운 교재가 반드시 있어야 한다고 생각했다는 사실이다. 새로운 교재가 있으면 더 좋고, 만약 없으면 인터넷 자료를 써도 된다고 답한 4학년 학생들 4명까지 포함한다면 실질적으로 직접 강의를 수강했던 4학년 학생들은 거의 90%의 학생들이 새로운 교재의 필요성을 강하게 느꼈다는 것이다.

<설문 5> 향후 <산업 한국어> 교재가 만들어진다면, 교재에서 꼭 있어야 하고 반드시 다루어야 할 것으로 생각되는 것들이 있다면 무엇일까요? (오픈형 질문)

* 아래 보기를 참고해서 꼭 필요하다고 생각하는 것을 자유롭게 서술하시오. 보기 외에도 필요하다고 생각하는 것이 있으면 함께 서술하시오.

보기- 한국 산업 전반, 산업 어휘, 중급 문법, 팀 활동 혹은 개인 활동, 산업 용어 관련 듣기, K-푸드, K-뷰티, K-관광, K-뷰티, 기타 등등

* 이 설문에 대한 답변을 돕기 위해서 보기에 있는 몇몇 어휘들을 제시해주었다.

위 오픈형 설문에는 정말 다양한 답변들이 많이 나왔다. 물론 서술형으로 쓰는 것을 불편해하는 학생의 경우는 마치 단답식처럼 간단하게 보기에 있는 어휘만 적은 경우도 있었지만, 특히 4학년 학생들의 경우 진지한 답변들을 많이 했다. 오픈형 설문이어서 본고에 다 옮기지는 못하지만 결론적으로 학생들은 위의 보기에 있는 산업 종류와 어휘들은 물론이고 보기에 없는

용어들도 많이 언급했다. 예를 들면, 한국의 방송 산업, 대중음악 산업, 문화 산업, 통역과 번역 산업, 게임 산업, e-sport 산업 그리고 한국의 출판 산업에 대한 요구도 있었다. 이를 통해 분명하게 알 수 있었던 사실은 4학년 학생들의 경우 대부분의 학생들은 <산업 한국어> 과목인 것을 감안해서 한국의 산업 전반에 관한 다양한 공부를 하고 싶다는 것이었다. 향후 <산업 한국어> 교재를 개발할 시에는 무엇보다도 학습자들의 요구를 적극 반영해서 한류 산업을 비롯한 다양한 한국 산업에 대한 내용들로 교재를 구성해야 할 것이다.

III. 요구 분석을 반영한 교재의 구성

3.1 <산업 한국어> 교재를 위한 내적 구성

향후 <산업 한국어> 과목을 위한 새로운 교재를 개발 할 때는 가장 중요한 학습자들의 요구와 의견을 적극 반영해서 개발에 임해야 할 것이다.⁹ 위 설문조사의 답변들을 참고해서 계획할 수 있는 간략한 교재의 내적 구성은 다음과 같이 이루어질 수 있다.

첫째, <산업 한국어> 강의 제목에 어울리는 내용으로 교재를 구성해야 할 것이다. 학생들은 <산업 한국어>에서 <시사 한국어>에 적당한 강의 내용이나 한국에 입국한 초급 외국인 노동자들에게 더 적합한 공장 용어나 기계 용어가 아닌 실제적인 한국 산업 전반에 관한 지식을 원하기 때문이다.

둘째, 한국어와 한국 문화의 인기에 가장 절대적인 영향을 준 것은 한류를 중심으로 한 한류 문화산업이기에 한류와 관련이 깊은 다양한 산업 영역을 반드시 다루어야 할 것이다.

셋째, 내용적인 부분에서는 위 설문 5번을 참고해서 학생들이 대부분 원했던 한국의 다양한 산업, 예를 들면 K-food를 비롯한 음식 산업, 의료 산업, 미용 산업, 방송 산업, 관광 산업, 대중음악 산업, 문화 산업, 출판 산업, 게임 산업, 통역과 번역 산업, 스포츠 산업 등의 내용을 전부 다루는 게 좋을 것이다. 이를 통해 학생들은 한국의 다양한 산업 전반에 관한 지식을 습득할 수 있을 것이기 때문이다.

넷째, 각 과의 내용에서는 한국어 학습에 꼭 필요한 듣기, 말하기, 쓰기, 읽기의 모든 영역을 최대한 반영하는 게 좋을 것이다. 이를 위해서는 먼저, 각 산업 영역에 해당하는 지문을 넣어서 이를 읽고 제대로 이해했는지를 체크할 수 있는 간단한 문제들을 넣으면 좋을 것이다. 쓰기 영역을 위해서는 지문을 잘 이해한 후에 학습자의 말로 간략한 서술을 할 수 있는 문제를 첨가하면 읽기와 이해하기 그리고 쓰기 문제를 함께 공부할 수 있을 것이다.

다섯째, 다양한 한국의 산업에 대한 지식을 습득하기 위해서는 먼저 해당 산업 분야에서 자주 사용되는 핵심 어휘들을 알아야 할 것이다. 예를 들면, 진료과목, 양약수술, 의료서비스 등 의료 산업에서 많이 쓰이는 용어와 어휘들이 있는데 이를 학습시키기 위한 어휘들이 있어야 할 것이다. 이렇게 어휘를 익힌다면 의료 산업에서 사용하는 다양한 용어들과 어휘들을 자연스럽게 익힐 수

⁹ 안주호 외 1명(2016)에서는. 교재 개발을 위해서는 학습자 요구 조사, 상황 파악, 교육목표 설정, 교육과정 설정, 교수 요목 설계, 단원 모형 구성, 단원 내용 구체화, 최종 검토 및 교정, 시험적 사용 등의 순서로 만들어진다고 한다. 그 중에서도 학습자들의 필요성에 대한 요구 조사가 가장 중요한 단계임을 강조한다.

있을 것이다.

여섯 째, 부라과 대학을 비롯한 일반적인 대학 3-4학년 학생들의 한국어 실력은 토픽2급에서 4급 정도의 학생들이 가장 많고 소수의 5급 학생들이 있는 경우가 많다. 그러므로 이들 학생들의 한국어 실력과 토픽 급수를 생각해서 비록 4학년 학생들을 위한 교재로 개발하지만 교재의 수준은 중급 수준으로 만드는 게 좋을 것이다. 또한 의료 산업이나 음식 산업 등에서 자주 사용하는 어휘 공부와 함께 본문을 활용한 중급 수준의 문법도 각 과에서 다루면 좋을 것이다. 이때 문법의 예문으로 활용하는 문제들은 해당 과의 본문과 연관된 문제를 만든다면 학습에 도움이 되고 학생들에게 해당 문법을 활용하는 것도 자연스럽게 익히도록 할 수 있기에 좋을 것이다.

일곱 째, 개인 혹은 팀 활동(각 조당 3-4명)과 관련해서 각 과당 평균 2문제 정도를 첨가하면 좋을 것으로 생각하는데, 예를 들면, 1번 문제는 해당 과에서 배운 한국 산업과 태국 산업을 비교하는 글을 써서 발표하도록 할 수 있을 것이다. 만약 1과에서 한국의 의료 산업이나 미용 산업을 학습했다면 한국의 의료, 미용 산업과 태국의 의료, 미용 산업을 조사해서 발표하는 것이다.

이를 통해서 학생들은 자연스럽게 한국의 산업과 자국의 산업에 대한 공부를 할 수 있고, 발표를 위해서는 쓰기 공부와 함께 말하기까지 학습할 수 있게 될 것이다. 2번 문제로는 역할극을 제안한다. 이미 연극을 비롯한 역할극의 학습적인 효용에 대해서는 많은 연구 자료들이 있어서 그 필요성은 검증됐다. 3-4명으로 구성된 팀에게 종합적 교육 효과가 매우 높은 역할극을 수행하게 할 때는 해당 과에서 학습한 한국 산업과 관련한 주제를 주어야 할 것이다. 예를 들면, 의료 산업을 학습했다면 의료 현장이나 병원에서 이루어질 법한 상황들을 가정해서 이미 학습한 어휘들을 모두 활용한 역할극 대본을 준비하게 하는 것이다. 이렇게 만들어진 대본을 미리 외우고 익혀서 다른 학생들 앞에서 발표하도록 한다면 그 학습 효과는 매우 클 것으로 생각한다.

3.2. <산업 한국어>교재의 실제적 예시

지금까지 <산업 한국어> 교재 개발을 위한 선결과정으로 학습자의 요구 분석과 분석 결과 등을 살펴보았다. 그리고 마지막으로 교재 개발을 위한 내적 구성을 간단한 예로 들어서 제시했다. 지금까지 살펴본 것을 바탕으로 하여 태국의 대학교 4학년 학습자를 대상으로 한 <산업 한국어> 교재의 실제적인 단원의 모델을 가칭 ‘제1과 한국 의료 산업의 과거와 현재’ 라는 제목으로 제시해 보고자 한다. 교재의 전체적인 구성은 앞서 언급한 것처럼 한 학기 분량에 해당하는 15-16과를 기준으로 8단계로 구성 될 것이다. 우선 16과에 해당하는 목차는 학습자들의 설문결과에 기초해서 학습자들이 바라는 한국 산업 전반에 관한 지식을 습득할 수 있게 이렇게 구성하는 것이 필요할 것이다.

제 1 과, 한국 의료 산업의 과거와 현재	제 2 과, 미용, 성형 산업과 K-Beauty
제 3 과, 한국 음식 산업의 과거와 현재	제 4 과, 한류와 K-Food
제 5 과, 한국 방송 산업의 과거와 현재	제 6 과, 한류와 K-Entertainment
제 7 과, 한국 관광 산업의 과거와 현재	제 8 과, 한류와 K-Tourisme
제 9 과, 한국 대중음악 산업의 과거와 현재	제 10 과, 한류와 K-Singer(EXO 와 BTS)
제 11 과, 한국 문화 산업의 과거와 현재	제 12 과, 한류와 K-Culture
제 13 과, 한국 출판 산업의 과거와 현재	제 14 과, 한류와 통역 그리고 번역 산업
제 15 과, 한국 게임 산업의 과거와 현재	제 16 과, 한류와 e-Sport 그리고 게임

위 목차를 보면 알겠지만 비슷한 관련 산업 내용으로 두 개의 과를 공부하는 것으로, 제 1과, 3과, 5과, 7과 등 홀수 과에서 먼저 해당 산업에 대한 큰 방향을 공부하고 이어서 제 2과 4과 6과 등의 짝수 과에서는 조금 더 자세한 내용을 다루게 되는 것이다. 예를 들면, 1과에서는 한국 의료 산업에 대한 공부를 하고 이어서 2과에서는 하위 개념인 성형, 미용 등에 관한 내용을 학습하는 것이다. 마찬가지로 홀수 과인 제 3과에서는 한국 음식 산업 전반에 대한 내용을 익히고 이어서 제4과에는 하위 개념으로 한류와 K-Food를 배우는 것이다. 이렇게 특정 산업과 그 하위 개념에 대한 내용을 2개 과, 즉 2주에 걸쳐서 배우는 방식으로 한 학기 분량인 15-16과를 익힌다면 학습자들은 한국 산업 전반에 대한 다양한 어휘, 문법 등 필요한 내용을 습득할 수 있게 되는 것이다. 이러한 예상 목차를 바탕으로 실제 제 1과 (가칭, 한국 의료산업의 현재와 미래)를 8단계 구성으로 학습하는 예시를 제시한다면 다음과 같이 이루어 질 것이다.

1단계, 이 과의 학습 목표 : 모든 과를 시작할 때는 반드시 해당하는 과의 학습목표가 무엇인지를 약 4가지 정도로 확실하게 제시해주는 것이 필요하다. 예를 들면, 첫째, 한국 의료 산업에 대한 지식을 쌓는다. 둘째, 의료 산업 관련 기본 어휘와 관련 어휘들을 학습한다. 셋째, 의료 산업 관련 실생활에서 많이 쓰이는 중급 문법을 익힌다. 넷째, 의료 산업 관련 지문을 읽고 이해할 수 있도록 한다. 이처럼 확실하게 학습목표를 제시함으로써 학생들은 학습을 시작하기 전에 무엇을 배워야하고 무엇을 확실히 습득할지를 알 수 있을 것이다.

2단계, 지문 읽고 이해하기 : 여기서는 실제 해당하는 과의 내용에 맞는 지문을 제시하고 이를 통해 다양한 어휘들을 습득하고 지문 이해력을 높이도록 한다. 이를 위해 첫째, 한국 의료 산업에 대한 지문(12포인트, 15-20줄 분량)을 제시한다. 예를 들면 이런 지문을 제시 할 수 있다.

1. 다음 지문을 잘 읽고 아래 질문에 답하십시오.

의료관광(Medical Tourism)은 의료서비스와 휴양, 레저, 문화 활동을 포함하는 관광서비스가 결합되면서 나타나는 새로운 관광 형태로 정의할 수 있다.

국민소득 향상으로 건강과 미용에 대한 관심이 높아지면서 의료관광산업 관광분야의 새로운 '블루오션'으로 평가받는다. 이에 따라 각국은 의료서비스와 관광이 융합된 의료관광산업을 새로운 성장산업으로 육성하고 있다. 가)

우리나라 의료관광산업은 2000년대 초, 중반 드라마와 가요 중심의 문화 콘텐츠가 일본과 중국을 비롯한 아시아 지역에 확산되어 한류관광이 붐을 이루면서 태동하기 시작하였다. 이 시기에는 국내 의료진의 우수한 의술을 바탕으로 우리나라 스타들의 외모를 닮고 싶어 하는 미용, 성형의 목적이 의료관광의 주를 이루었다.

한국의 의료기술은 특히 미용성형과 피부과 그리고 각종 암 치료와 장기이식 분야에서 세계 최고 수준의 기술을 확보하고 있으며 양악수술을 포함한 치과 분야에서도 다양하고도 특별한 기술력을 인정받고 있다. 이를 계기로 국내 의료 관광객 성장률은 2019년까지 지속되어 한국을 찾는 외국인 의료 관광객은 85% 증가한 약 40만 명을 기록했다.

이와 같이 우리나라의 높은 의료기술과 다른 나라에 비해 저렴한 비용, 그리고 드라마나 영화 등 한류의 영향으로 한국형 외모에 대한 선호도가 높아져 성형외과를 찾는 외국인은 더욱 늘어날 것으로 예상된다. 나)

둘째, 지문을 이해하고 풀 수 있는 객관식 문제 2개와 간단하게 서술하는 주관식 문제 2개-

3개를 제시한다. 이를 통해 학습자들은 한국 산업에 대한 기본적인 지식을 습득하게 된다.

3단계, 지문(본문) 어휘 익히기 : 첫째 지문에 나오는 용어들 중 의료 산업과 관련한 어휘 5-6개를 보기로 제시한다. 여기서는 반드시 지문에 있는 어휘를 먼저 공부하게 만든다. 예를 들면, 지문 관련 어휘 익히기로 의료서비스, 의술, 양약수술, 진료과목, 성형외과 등 지문 안에 있는 어휘들을 제시하는 것이다. 둘째, 보기에 있는 적당한 어휘를 찾아서 ()에 집어넣는 문제 5-6개 정도를 제시한다. 예를 들면, 1) 쌍꺼풀 수술을 하려면 ()로 가야 한다. 2) 대도시에 있는 큰 병원에 가면 성형외과, 피부과, 내과 등 다양한 ()을 갖춘 병원들이 많다. 이런 지문에 있는 어휘를 먼저 익힘으로써 학습자들은 지문 내용을 좀 더 쉽게 이해하게 될 것이다.

4단계, 병원 관련 어휘 익히기 : 위 3단계가 해당 지문에 나오는 어휘들에 관한 문제였다면 4단계의 경우는 지문에는 나오지 않았던 어휘들로 좀 더 범위를 넓힌 관련 문제를 제시하는 것이다. 예를 들면, 첫째, 병원 관련 어휘 익히기로 입원실, 마취하다, 실밥을 풀다, 퇴원하다, 할부로 내다 등의 관련 어휘들 5-6개를 제시한다. 둘째, 보기에 있는 적당한 어휘를 찾아서 ()에 집어넣는 문제 5개-6개 정도를 제시한다. 학생들은 이런 어휘들은 통해서 지문 외에 좀 더 다양한 어휘를 익힌다.

1) 환자가 수술할 때 아픔을 느끼지 않도록 주사를 놓다. () 2) 적당한 시간이 지나서 상처가 다 아물면 이걸 한다. () 3단계가 주로 명사들 위주로 어휘 문제를 구성했다면 4단계에서는 주로 병원 관련 동사들 위주의 문제를 제시해서 차별화를 둔다면 학습자들은 다양한 필요 어휘들을 습득할 것이다.

5단계, 병원에서 일하는 사람들에 관한 어휘 익히기 : 3단계에서는 지문 관련 어휘, 4단계에서는 범위를 넓혀서 지문에 없는 병원 관련 어휘를 공부했다면 이 단계에서는 좀 더 범위를 확장해서 병원에서 일하는 사람들에 관한 어휘들을 공부할 수 있을 것이다. 예를 들면, 첫째, 간호사, 임상병리사, 기공사, 방사선사, 상담실장, 전문의 등의 어휘들이다. 역시 5-6개의 문제를 제시한다. 둘째, 보기에 있는 적당한 어휘를 찾아서 ()에 집어넣는 문제 5개-6개를 제시한다.

- 1) 특정 진료과목에 전문적인 자격과 기술을 가진 의사 ()
- 2) 수술, 치료에 앞서 필요한 모든 정보를 미리 알려주는 사람 ()

6단계, 대화를 듣고 이해하기 : 4영역 중 특별히 듣기 영역을 위한 구성으로 음성과일을 만들고, 이를 실제 한국인 두 사람이 대화하는 대화문으로 구성한다. 이때 한국인 두 사람의 대화문에 사용되는 모든 용어와 어휘들은 반드시 앞에서 학습했던 어휘들을 활용해서 만든다. 이를 듣는 외국인 학습자들은 자연스럽게 그 날 해당 단원에서 배운 어휘들이 어떻게 실제 한국인들의 대화에서 활용되는지를 확실하게 익힐 수 있을 것이다. 예를 들면 이런 대화문을 만들 수 있다.

- 언니 : 혜진아 이번 방학 때 쌍꺼풀 수술 받을 거니?
 동생 : 응, 그래서 어제 A 성형외과에 가서 상담실장과 많은 이야기 나누고 왔어. 그랬더니 지금은 걱정이 없어졌어.
 언니 : 그래? A 병원 상담실장이 뭐라고 그랬는데?
 동생 : 의사, 간호사 모두 다 실력 있고, 특히 마취 전문의가 있어서 아무 걱정 안 해도 된대. 사실 마취가 좀 걱정됐거든.

언니 : 에이 걱정되기는. 가) 언니 친구도 거기서 했는데, A 병원에는 전문 방사선사도 있어서 얼굴 X-Ray 사진도 잘 찍는다고 하더라.

동생 : 수술비용으로 봐서는 나) 걱정됐는데 다행히 한 번에 다 내지 않고 6 개월 동안 나눠서 천천히 지불해도 된다고 해서 그렇게 하려고..

이처럼 이 단계에서는 그동안 3단계, 4단계, 5단계에서 익힌 모든 어휘들이 다 들어가는 대화문을 음성 파일로 만들고 mp3 혹은 CD를 만들어서 함께 제공하면 외국인학습자들이 어휘 공부와 함께 자연스러운 듣기 공부까지 하게 될 것이다.

7단계, 대화문 관련 중급 문법 익히기 : 여기서는 앞서 대화문에 나왔던 한국인들의 대화에서 사용된 문장에서 관련 문법 2-3개 정도를 제시한다. 각각의 문법 문제를 위해서는 1번에서는 먼저 예문을 보여주고 이어서 약 3개 정도의 문제를 제시하고 학생들이 풀도록 한다. 전체적으로는 문법을 3개 제시하면 총 9개의 문법 문제를 풀게 되는 것이다. 예를 들면 이런 문법을 제시할 수 있다.

가) -기는 / 기는요

1) A : 입원생활이 3일째이니 지금은 많이 편해지셨죠?

B : () 아직도 많이 힘든데요.

나) -로 봐서는 / 으로 봐서는

2) A : 수술하고 나서 얼마나 입원할 예정인가요?

B : 글썽요. () 적어도 1주일엔 입원할 것 같아요.

이런 중급에 해당하는 문법을 예문과 함께 풀어보면서 어휘도 다시 한 번 반복하고 관련 문법까지 학습하면서 실제 대화에서 사용하는 의료 산업, 병원 관련 지식을 얻게 되는 것이다.

8단계, 개인 혹은 팀 활동 : 여기서는 2개 정도의 서술형 문제를 제시하고 학생들이 발표하는 문제를 제시한다. 두 개의 문제 중, 하나는 개인이 조사해서 간단히 쓰고 발표하는 문제고, 다른 하나는 팀으로 조사해서 발표하거나 아니면 간단한 역할극을 만드는 문제 등이 제시될 수 있다. 10 예를 들면, 1번 문제는 한국 의료 산업이나 의료 관광과 자신의 나라의 의료 산업, 의료 관광을 비교하는 글을 간략히 서술하고 그 내용을 발표하기이다.

2번 문제는 그날 배운 모든 것을 종합적으로 학생들이 직접 몸과 행동 그리고 대화로 체득하게 하기 위한 역할극으로 구성한다. 예를 들면, 친구와 짝이나(2명) 혹은 팀 (3-5명)을 이뤄서 병원에서 이루어질 것 같은 상황들을 상상해서 역할극을 만들고 발표하기로 문제를 제시한다. 그날 배운 어휘들과 평소 학생들 스스로 익힌 의료 산업 용어들을 활용해서 학생들은 직접 짧은 역할극을 위한 대본을 써야 하고, 역할극을 하기 전에 다른 학생들 앞에서 대본을 읽고 발표하는 시간을 갖는다.

¹⁰ 신지민,(2011)은 역할극을 통한 교육 연극은 개성화를 통한 자아정체성 구현, 학습자간 상호협력과 원활한 교류, 학습 동기 고취, 종합적 능력 발달 효과를 줄 수 있기 때문에 교육적으로 그 효과가 매우 높고 하면서 역할극의 필요성을 강조한다.

학생들이 만든 대본을 읽고 발표하는 동안 다른 학생들은 그 대본 발표에서 발생한 오류들을 교수자와 함께 노트에 적도록 시킨다. 이런 모든 과정을 통해서 발표자는 읽는 연습을 할 수 있고, 듣는 학생들은 듣기 연습을 할 수 있게 되는 것이다.¹¹ 그리고 마지막으로 교수자가 적은 오류들을 교정한 후 모든 학생들 앞에서 5분에서 10분 정도 역할극을 하도록 하는 것으로 모든 수업은 마무리되는 것이다. 이렇게 향후 개발될 <산업 한국어> 교재는 상기와 같이 8단계로 각 단원이 구성될 것이다.

IV. 결 론 : 나가는 글

대학 강의에서 적절하고 효과적인 교재의 중요성이 정말 큰가? 그리고 태국의 많은 대학에서 왜 <산업 한국어> 강의를 제대로 운영되기 어려운가 하는 의문에서 본고는 시작됐다. 부라과 대학교는 한국어학과 4학년 학생들을 위한 <산업 한국어> 강의를 개설해서 운영하는데 문제는 적절한 교재가 부재한 상황이었다. 태국은 물론 한국에도 이 강의에 적합한 교재가 없는 상황이므로 오래 전부터 차선택으로 <시사 한국어> 교재와 산업인력공단에서 만든 공장 어휘용 교재를 사용했다.

적절한 교재가 부재하다는 사실은 학습 당사자들인 학생들은 물론이고 강의를 담당하는 교수자에게도 매우 곤란한 상황을 야기한다는 의미이다. 이처럼 교재 개발의 필요성이 커짐에 따라 가장 먼저 강의 당사자들인 4학년 학습자들을 대상으로 한 설문조사와 설문 분석 그리고 한 학기 후에 이 강의를 수강하게 될 3학년 2학기 학생들을 대상으로 역시 동일한 학습자 요구 조사를 실시했다.

다음으로는 <산업 한국어> 교재 개발을 위한 필수 과정인 학습자 요구 분석을 당시 수행했던 10 가지 설문조사표를 바탕으로 서술했고 그 결과에 대한 분석을 함께 언급했다. 마지막으로 <산업 한국어> 교재 개발을 위한 내적 구성과 함께 실제에 대한 서술로, 학습자들이 대부분 원했던 다양한 한국 산업의 전반적인 분야에 대해서 언급하였다. 그리고 한 학기 분량에 해당하는 15개 단원으로 향후 교재를 구성한다는 전제하에 제 1과의 실제 예(가칭 한국 의료 산업의 과거와 현재)를 8단계로 구성해서 본 연구에 제시했다.

본 연구에서 제시한 8단계 구성으로 교재 개발에 들어갈 요소들은 본 연구를 위해 사전 조사한 부라과 대학교 3학년과 4학년 학생들의 설문을 바탕으로 개발에 착수될 것이다. 본 연구를 통해 모든 강의에는 적절하고도 효과적인 교재가 반드시 필요하다는 사실과 함께 다른 강의들처럼 <산업 한국어> 강의를 위한 전문 교재가 반드시 필요하고, 특히 태국인 학습자들의 요구 또한 매우 크다는 것을 알게 되었다. 본 연구 결과를 통해 <산업 한국어> 강의에 적합한 교재가

¹¹ 고종환 외(2021)에 의하면 역할극(role-play)이란 교육 연극(theatre in education)과 사실상 같은 의미로 사용되고 있으며 교육 연극은 말 그대로 교육용으로 활용되는 연극을 말한다. 즉 처음부터 학습자들의 학습, 즉 교육적인 목적을 위해 드라마적인 요소를 교육에 접목시키고 적용한 것을 말한다. 일반적으로 학교에서 만드는 교육법이나 수업 계획이 보수적이기 때문에 역할극을 교육에 잘 활용하면 의사소통 능력 향상은 물론이고 교수자가 수업에서 전하고자 하는 것을 재미있고 확실하게 전달할 수 있는 장점이 있다. 그러므로 교실에서 이루어지는 역할극은 폭넓은 교육적 장점과 가치가 있다고 할 수 있다고 하면서 강의실에서 역할극이 폭넓게 활용될 필요성이 크다는 것을 지적한다.

개발된다면 향후 부라과 대학은 물론이고 태국의 다른 대학들 역시 이 강의를 개설, 운영하는 데 많은 도움이 될 것으로 사료된다.

참고문헌

- 강소영(2019), “학문 목적 한국어학습자를 위한 대학생활 기반 문화 교재 개발 연구”, 한국문예창작 18 (3), 203-252쪽
- 강승혜(2003), “한국어 교재 개발을 위한 학습자요구 분석-연세대학교 한국어학당 학습자를 대상으로”, 외국어로서의한국어교육,(28), 한국어와문학, 251-286쪽
- 고경민(2021), “‘난민’대상 한국어 교육 과정의 설계 및 교재 개발 연구”, 우리말교육현장연구, 제9 집 2호, 165-193쪽.
- 고종환 외(2021), “역할극을 통한 학습자 중심 <비즈니스 한국어>교수 학습 방안- 부라과 대학교를 중심으로”, 태국 마하사라캄 대학 국제학술대회 발표문,
- 곽수진(2007), “비즈니스 목적을 위한 한국어 교재개발에 관한 연구-중급 학습자를 대상으로”, 언어와 문화 3(1), 한국언어문화교육학회, 163-184쪽.
- 노미연(2009), “태국의 한국어 교육 현황”, 동악어문학 (53), 동악어문학회, 97-121쪽
- 대한무역투자진흥공사(KOTRA, Korea Trade-Investment Promotion Agency). 2015a. 태국 진출전략 보고서. KOTRA 방콕 무역관, 2015, 20쪽
- 민영란 외 1명(2018), “중국어권 학습자를 위한 중국내 한국어교재 편찬 현황과 향후 개발 방향-2000년부터 2015년까지의 한국어교재를 중심으로”, 어문론총, 76, 한국문학언어학회, 35-59쪽
- 박병선(2019), “대만의 한국어 교재 개발 현황과 과제”, 아시아문화연구 50, 아시아문화연구소, 113-135쪽
- 신광섭(2020), “태국 부라과대학 물류학부 소개”, ie매거진 제 27권 통권 제87호, 대한산업공학회, 53-56쪽
- 신지민(2011), “고급 학습자를 위한 교육연극 활용 한국어 교육”, 경희대학교교육대학원,
- 안주호 외 1명(2016), “몽골 현지 학습자를 위한 한국어 교재개발을 위한 요구 분석”, 동악어문학 제68집, 동악어문학회, 253-278쪽.
- 안화연(2017), “태국 대학교 ‘비즈니스 한국어’교육 현황과 발전방향 ‘비즈니스 한국어’ 연구분석과 교육과정을 중심으로”, 한국언어문화학, 제14권 제2호, 109-143쪽
- 유해준(2015), “외국인 유학생을 위한 대학 교양 한국어 교재 개발 방안”, 사고와표현 8(1), 한국사고와표현학회, 73-106쪽
- 이 란(2018), “선교 목적한국어 교재개발의 방향성에 관한 탐색적 연구”, 한국콘텐츠학회논문지 18(8), 한국콘텐츠학회, 166-177쪽
- 이명엽(2019), “한국어 읽기 교재개발 방안 연구-이주 배경 예비 중학생 중급”, 언어와문화 15(4),

- 한국언어문화 교육학회, 163-182쪽
- 이미혜(2003), “직업을 위한 한국어교육 연구”, 한국어교육 14(2), 국제한국어교육학회, 227-253쪽
- 이해영 외, (2018). “태국 중등학교 한국어 교과서 개발”, 이중언어학, 제 73호, 371-393쪽
- 임형재(2013), “태국 내 한국어교육의 변화와 교육 기반 연구 -중등학교 한국어학습자를 중심으로”, 한민족문화연구 44, 한민족문화학회, 75-98쪽
- 장성희(2019), “비즈니스 한국어 교재 개발 연구-베트남 내 전자, 기기, 제조업 종사자의 요구분석을 바탕으로”, 이중언어학 76, 이중언어학회, 163-187쪽
- 조향록(2003), “한국어 교재 개발을 위한 기초적 논의”, 한국어 교육 14, 국제한국어교육학회, 249-278쪽.
- 최성호(2018), “외국인유학생의 교육과정에 대한 요구분석”, 교육문화연구, 24권2호, 인하대학교 교육연구소, 615-640쪽
- 한규용(2010), “다문화시대 이중언어교육을 위한 교육 연극”, 한국연극학 (40), 한국연극학회, 451-502쪽
- 한유석(2019), “태국의 지역 발전 계획과 불균형 발전 현황”, 동남아시아발전연구, 제29권 3호, 한국동남아학회, 215-247쪽.
- Chen Jing(2019), "중국의 한국어 읽기 교재분석 및 개발의 방향", 국어교육연구 (69), 국어교육학회, 161-198쪽
- Soontaree Larprungrueng 외 1명(2020). Korean Studies Education in Thailand, 한국태국학회논총 26-2호, 한국태국학회, 239-260쪽

한국어와 태국어의 명사절 대조 연구

-결합하는 서술어를 중심으로-

Napassorn Kessri

Department of Korean Language and Literature, Sungkyunkwan University

국문초록

본 연구는 한국어 명사절과 대응되는 태국어 표현 관계에서 뚜렷하게 중요한 특성을 관찰한다. 통사적인 특성을 확인하기 위해서는 한국어 명사절과 태국어 명사절에 대한 이론을 살펴보고 서술어와 결합함에 있어서 명사절을 대조하였다. 한국어와 태국어에서 결합하는 서술어를 주어 및 목적어 기능으로 나누어 분석하였는데 두 언어가 뚜렷한 차이점을 나타냈다. 이를 통하여 한국어에서는 명사형 어미가 있어야 명사절로서의 문장요소의 역할을 충실히 할 수 있음과 달리 태국어에서는 문장의 구성요소가 문장의 어느 위치에 배치되느냐에 따라 그 의미와 문법적 의의가 달라졌다. 한국어에서는 명사절 범위가 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’ 전성어미로 이루어지는 반면에 태국어에서는 어떤 서술어에서 명사화소를 쓸 필요가 없다는 특성을 보였다. 결합하는 서술어를 비교하기 위하여 주어 기능과 목적어 기능의 2 가지로 별도로 분석하였으며 목적어 기능에 대하여 ‘(으)ㄴ’과 목적어 기능의 ‘-기’ 명사절 결합 서술어의 2 가지로 분류하여 분석하였다.

핵심 어휘: 대조연구, 전성어미, 한국어 명사절, 태국어 명사절

1. 서론

1.1 연구의 목적 및 필요성

본 연구의 목적은 한국어와 태국어의 명사절에 대하여 구성이 어떻게 되는지 어떠한 특성을 지니고 있는지에 대해 검토하는 것이다. 태국어 문장은 한국어와 달리 단어의 위치가 바뀌면 문장 안에서 담당하는 기능이 바뀌게 되고 문장의 의미가 달라진다. 한선경(2014:241)에서 태국어는 SVO(주어-서술어-목적어) 어순으로 SOV(주어-목적어-서술어) 어순인 한국어와 다르며 주어가 문장 머리에 나오고 생략이 가능하다는 점에서는 동일하지만 서술어와 목적어가 반대 어순이라고 지적하였다. 특히 명사절은 다음과 같이 살펴볼 수 있듯이 구성이 다르며 태국어에서 의존 명사가 없어도 해석이 가능하다는 것을 확인할 수 있다.

1) 가. 잠을 자는 것이 건강에 좋다.

나. non lap(잠을 자다) dee(좋다) tor(에) sukapap(건강)

다. kan(-것) non lap(잠을 자다) dee(좋다) tor(에) sukapap(좋다)

(1가)는 한국어는 ‘-는 것’을 취한 절에 해당하다. 남기심(2001)에서 ‘것’이 어떤 사물도

지시하지 않고, ‘사실’ 등의 실질적인 의미를 나타내지 않을 때는 ‘것’이 문장을 명사화하는 문법적인 기능을 하는 것으로 볼 수밖에 없다고 하였다. 또한, ‘잠을 자는 것’이 주어 위치에 있기 때문에 명사로 바꿀 필요가 있다. 반면에 태국어와 같은 경우에는 (1나)는 명사화로 만드는 요소가 없어도 동사인 ‘non lap’(잠을 자다)이 주어가 될 수 있으며 모습이 동사이지만 명사와 동일한 기능을 지니고 있다는 특성이 있다. (1다)는 ‘kan’이라는 요소가 동사 앞에 붙으면 그 동사를 명사로 바꾸는 자격이 있는데 의미가 (1나)와 차이가 없다고 보인다. 이처럼 태국어에서 단어가 어느 위치에 배열되느냐에 따라 기능이 달라질 수 있다.

본 연구에서는 한국어 명사절과 태국어 명사절에 대한 이론을 살펴보고 서술어와 결합함에 있어서 명사절을 대조하고자 한다. 이를 통해 한국어에서는 명사형 어미가 있어야 명사절로서의 문장요소의 역할을 충실히 할 수 있음과 달리 태국어에서는 문장의 구성요소가 문장의 어느 위치에 배치되느냐에 따라 그 의미와 문법적 의의가 달라지기 때문에 명사형 어미가 불필요함을 알 수 있게 되는 학술적 의의가 있다.

1.2 연구의 방법

태국어는 한국어와 달리 명사로 만드는 어미인 ‘(으)ㅁ’과 ‘-기’ 따위의 요소가 없어도 문장을 구성할 수 있다. 다음과 같은 예문을 통해서 한국어와 태국어의 문장의 차이점을 볼 수 있다.

2) 가. 공유는 내가 행복하기를 바라다.

가. gongyoo(공유는) kor(바라다) hai(-다고) chan(내가) mee(있다) kwam.suk(행복)

나. 나는 내가 노력하고 있음을 알고 있다.

나. chan(나는) ruu(알다) wa(-다고) ter(내가) phayayam(노력하다) yuu(고 있다)

(2가)는 한국어는 ‘행복하다’라는 동사를 명사형 어미인 ‘-기’와 결합해야 문장이 완성할 수 있다. 이는 ‘내가 행복하기’라는 부분은 명사 기능을 지니고 있는 목적어이다. 반면 (2가)에서 태국어는 어순이 다르며 명사형 어미 없이 배열되는 구성으로 볼 수 있다. ‘kor(바라다)’라는 동사는 대주어의 동사이고 태국어에서 조동사로 간주한 ‘hai(-다고)’는 ‘chan mee kwam.suk(내가 행복하다)’라는 문장을 연결시켜 주는 것이다. 한국어의 문법적 요소와 비교하면 이 문장에서의 ‘hai’는 연결어미인 -다고와 비슷한 기능을 지니며 동사와 결합한다는 공통점도 있다. 그리하여, 한국어에서 ‘*공유는 내가 행복하는 것을 다고 바라다’ 할 수 없는 것과 같이 태국어도 ‘*gongyoo(공유는) kor(바라다) hai(-다고)¹ kan(-것) chan(내가) mee(있다) kwam.suk(행복)’라고 할 수 없다. (2나)의 ‘내가 노력하고 있음’은 목적어 위치에 있는 것을 확인할 수 있다. (2나)는 명사화로 만드는 요소 없이 동사인 ‘ter phayayam yuu’(내가 노력하고 있다)라는 절이 의미를 완성시키도록 주문장(主文章) 뒤에 붙으며 명사 기능을 지니게 된 것이다. 이처럼 본연구는 두 언어의 문장을 제시한 다음에 차이점을 파악할 것이다. 그 차이점을 통해서 언어학적인 분석을 다루고자 한다.

¹ 태국어에서는 ‘hai’라는 요소와 결합하려면 동사 기능이나 문장이 된 것만 결합할 수 있는 것이다.

2. 명사절에 대하여

2.1 한국어 명사절

한국어의 안은 문장은 안긴절의 종류에 따라 명사절을 안은 문장, 관형사절을 안은 문장, 부사절을 안은 문장, 인용절을 안은 문장, 서술절을 안은 문장의 다섯으로 나뉜다. 이는 명사절을 안은 문장에서 명사절 범위를 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’로 이루어진 것으로 한정된 것이 안긴절이 전성어미로 이루어진다. ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’는 그동안 여러 국어학자들에 의해 다양한 기준으로 의미가 분류되었는데 세부내용은 아래 표와 같다.

학자	‘-(으)ㄴ’의 특성	‘-기’의 특성
최현배(1937/1971)	관념적인 움직임을 가리킴	진행적인 움직임을 가리킴
임흥빈(1974)	세계 속에서 일어나는 경험적인 사건을 서술할 때 쓰는 것임 [+ 존재]	객관적인 세계에서 일어나지 않는 사건을 서술할 때 쓰는 것임 [- 존재]
윤평현(1983)	[+ 대상성] [+ 확정성]	[+ 미정성] [+ 행동성]
홍정선(1983)	주로 현재 나타냄 [+ 현재]	시제 제약이 있음 [- 시제성]
이남순(1988)	개념화된 동작	구체화된 동작

표1. ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’의 특성 비교 (유현경 2018:40-42)

이러한 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’가 전성어미로서 가지는 주요 특성은 용언 어간에 결합하여 용언이 이끄는 절을 명사와 같은 기능으로 하게 하는 것인데 이러한 전성어미에 의해 구성되는 절은 전형적인 명사절로 규정될 수 있다. 김혜원(2019:16)에서 명사형 어미 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’와 자주 사용되는 서술어의 유형을 정리하여 다음과 같다.

‘-(으)ㄴ’		‘-기’	
평가 표현	확실하다, 분명하다	감정 표현	좋아하다, 어렵다, 힘들다
지각 표현	느끼다, 듣다, 보다	중지 표현	시작하다, 취소하다
인식 표현	기억하다, 모르다, 믿다	요구 표현	권하다, 명령하다, 요구하다
전달 표현	강조하다, 고백하다	계획 표현	결심하다, 결정하다
발견 표현	발견하다, 보이다	소망 표현	기다리다, 기대하다

표2. 명사형 어미 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’와 결합하는 서술어 (김혜원 2019:17)

한편 이외에도 한국어 명사형 어미에는 관형사형 어미와 의존명사로서의 역할을 가지는 ‘것’도 있다. ‘것’은 국어사의 흐름에서 통찰해 볼 때 근대로 들어오면서 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’보다 그 활용의 빈도가 높아졌으며, 주어, 목적어, 보어 등 대부분의 문장 성분에 배치될 수 있다. 물론 활용의 빈도가 높아지고 사용되는 범위 또한 상대적으로 넓다보니 ‘것’의 의미와 기능에

따라 다른 구성 요소로 이해될 수 있다는 경계 모호적인 성격을 지니고 있다거나, 관형사형 어미의 형태가 고정되지 않는다는 점, 그리고 ‘것’ 이외의 의존명사가 들어있는 구성도 명사절로 볼 수 있는지 등과 같은 논쟁들이 계속되고 있다. 하지만 ‘것’이 다른 명사형 어미와 비교해 봤을 때 그 쓰임새의 범위가 넓다는 것은 연구적 가치가 그만큼 크다는 것을 반증한다.

2.2 태국어 명사절

태국어의 명사절에 대한 연구를 살펴보면 동명사와 같은 부류가 있다는 것을 확인할 수 있다. 프라야우빠깃쨌라빠산(1990)에서 태국어의 명사에 관련된 것은 kan.kin(먹기) kwam.suai(예쁨)와 같이 동사나 수식사 앞에 kan/칸/이나 kwam(깜)을 전치시켜 만들어지는 동명사로 분류하였다. 동사 앞에는 대개 kan을 첨가하지만 심리동사가 kwam을 첨가하여 명사인 형태로 바뀌게 된다. 전환승(2007)에서 명사화 된 동사를 비실체성 명사의 범주의 포함시키고 동작성의 동사 앞에 kan을 상태성 동사 앞에는 kwam을 붙여서 만든다고 설명하고 다음과 같다.

- 3) 가. 동작성 비실체성 명사: wing(달리다) → kan.wing(달리기)
나. 상태성 비실체성 명사: rak(사랑하다) → kwam.rak(사랑)

한편 태국어에서 명사화소 kan이 생략되어도 형태적으로 동사가 남아 있는 상태로 주어, 목적어, 관형어인 기능을 지닐 수 있다. 동명사는 명사류와 마찬가지로 문장 안에서 주어, 목적어 위치에 배치될 수 있다. 나와완(2003:196)에서 동사구로 보인 모습이 명사처럼 기능할 수 있을 뿐만 아니라 문장도 명사절과 동일한 기능을 할 수 있다. 그러나, 동사구나 문장이 주어가 될 수 있을 경우에 상태 동사와만 결합한다는 제한이 있다고 지적하였다. 태국어에서 동사구나 문장을 말했다 때 대체로 화자가 설명하거나 어떤 사물을 비교하려고 할 때만 사용하기 때문이다. 다음과 같은 예문으로 볼 수 있다.²

- 4) 가. kin khao dee kwa kin ka.nom
먹다 밥을 (무엇)보다 좋다 먹다 과자
‘밥을 먹는 것은 과자를 먹는 것보다 더 좋다.’
나. chan yuu tee nii muean yuu baan tua eng
내가 있다 여기 같다 있다 집 자기
‘내가 여기 있는 것이 자기 집에 있는 것과 같다.’

(4가)에서 볼 수 있듯이 kin.khao(밥을 먹다)은 주어가 없음에도 불구하고 동사인 모습이 되는 것을 확인할 수 있다. (4가)는 두 가지 특성이 있는데 하나는 kin khao(밥을 먹다)와 kin ka.nom(과자를 먹다)라는 것이 주어가 생략되어도 해석이 가능하고 다른 하나는 둘다 각각 주어와 목적어 위치에 배치되어 있기 때문에 각각 주어와 목적어 기능을 하고 있다고 볼 수 있다. 나와완(2003)이 지적하였듯이 dee(좋다)가 상태 동사이기 때문에 명사화로 바꾸는 과정이 필요가 없다. (4나)에서 chan yuu tee ni(내가 여기에 있다)라는 것은 문장임을 확인할

² 태국어 구성에 따라 번역에 있어서 부자연스러운 번역이 될 수 있다.

수 있다. 이 절이 주어 위치에 있기 때문에 명사 기능을 하고 있다. 목적어 위치는 yuu baan tua eng(자기 집에 있다)라는 절이 주어가 앞 절의 주어와 같으므로 생략될 수 있으며, 해석이 가능하다. 주문장의 동사를 고려하면 muean(같다)라는 동사가 비교에 관련된 동사이기 때문에 명사화소인 kan이나 kwam을 첨가할 필요가 없다.

이외에는 나와완(2003:197)에서 동사구와 문장이 목적어인 기능을 할 경우에 어떠한 동사와 결합할 수 있다고 주장하였다. 다음과 같이 살펴볼 수 있다.

- 5) 가. chan yak kin khao
내가 원하다 먹다 밥을
'내가 밥을 먹고 싶다.'
- 나. nid chop fang pleng
넋이 좋아하다 듣다 노래를
'넋이 노래 듣기를 좋아한다.'
- 다. min duu ran tham a.han
민이 보다 란이 요리하다
'민이 란이 요리하는 것을 본다.'

(5가)에서 kin khao(밥을 먹다)라는 동사구가 명사 기능을 지닌 목적어가 된다. (5나)와 마찬가지로 fang pleng(노래를 듣다)라는 동사구가 감정 표현 서술어인 chop(좋아하다)와 결합하여 명사 기능을 지닌 목적어가 되는 것이다. 이와 같이 yak(원하다), chop(좋아하다)와 같은 동사는 감정에 대한 동사이다. (5다)에서 ran tham a.han(란이 요리하다)라는 문장이 목적어 위치에 있기 때문에 명사 기능을 가지게 되었다. duu(보다)와 같은 동사는 fang(듣다), dai.yin(들리다) 등의 감각에 관련된 동사임을 확인할 수 있다.

프라야우빠깃씬라빠산(2001:262-268)에서 복문(complex sentence)은 앞에 있는 부분이 주절이라고 이르며 의존해야 되는 부절이라고 부른다. 부절 중에서 앞에 지적하였듯이 명사 기능을 가지는 절이 있으며 이를 ‘명사절’이라고 한다. 어떤 경우에는 주절과 부절 사이에 wa(-다고) 접속 요소가 있을 수 있다. 다음과 같다.

- 6) 가. chan chua wa khao yang mai tai
내가 믿다-고 그가 아직 죽지 않다.
'내가 그가 죽지 않았다고 믿는다.'
- 나. boy ruu.suek wa kam lang tok lum rak
보이가 느끼다 -고 (-고 있다) 사랑에 빠지다
'보이가 사랑에 빠지고 있다고 느낀다.'

(6가)에서 ‘chua(믿다)’라는 동사는 주절의 동사이고 ‘khao yang mai tai(그가 아직 죽지 않다)’라는 절이 ‘chua(믿다)의 의미를 완성시켰다. (6나)와 마찬가지로 ‘ruu.suek(느끼다)’라는 동사는 주절의 동사이며 ‘kam lang tok tum rak(사랑에 빠지고 있다)’라는 절이 주절의 동사를 의미를 완성시켰다. (6나)가 (6가)와 달리 부절의 주어가 주절의 주어와 동일하기 때문에 명사 기능을 지니는 부절이 주어가 생략되어도 해석이

가능하다. 전환승(2000:70)에서 'wa'는 태국어의 문장 연결 접속사이며 절과 절 사이에 나타나며 선행문과 후행문을 연결해주는 기능을 한다고 하였다. 'wa'는 후행절의 앞머리에 나타나는 접속사이고 (6나)와 같은 문장처럼 하위문의 주어가 생략되는 것이 보통이라고 주장하였다. 이처럼 태국어에서 연결 접속사를 사용함으로써 목적어임을 나타낼 수 있다는 특성이 있다.

3. 한국어와 태국어 명사절 비교

2장에서 살펴봤듯이 한국어는 주어나 목적어 위치에 배치되기 위하여 명사형 어미인 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’를 통해서 명사화하는 과정이 필요하다고 볼 수 있다. 그러나, 태국어에서는 문장의 구성요소가 문장의 어느 위치에 배치되느냐에 따라 그 의미와 문법적 의의가 달라지기 때문에 명사형 어미가 필요하지 않다. 결합하는 서술어에 있어서 한국어와 태국어의 명사절 기능을 비교하자면 주어 기능과 목적어 기능의 2 가지로 별도로 분석하고자 한다.

3.1 주어 기능

김혜원(2019:42)에서 ‘-기’ 명사절이 내포문으로써 주어와 목적어 기능을 하는 경우를 보면 ‘어렵다, 쉽다, 힘들다, 좋다’ 등의 감정 표현과 결합하는 사용 빈도가 높다고 하였다. ‘-(으)ㄴ’ 명사절이 주어로 기능할 때 ‘밝혀지다, 분명하다, 합리적이다, 가능하다’와 같은 평가 표현과 결합하는 것이 사용 빈도가 높다고 하였다. 다음 예문과 같이 볼 수 있다.

7) 가. 따라서 일반적인 생활한국어의 교육만으로는 그들의 대학에서 요구되는 바를 충족하기 어렵다.

나. 그래서 고전 일본어는 비시제 언어임이 분명하다.

(김혜원, 2009)

(7가)에서 볼 수 있듯이 명사형인 ‘-기’로 활용한 ‘따라서 일반적인 생활한국어의 교육만으로는 그들의 대학에서 요구되는 바를 충족하기’라는 명사절은 감정 표현인 ‘어렵다’와 결합하여 주어가 된다. (7나)에서 명사형인 ‘-(으)ㄴ’로 활용한 ‘그래서 고전 일본어 비시제 언어임’라는 명사절은 평가 표현인 ‘분명하다’와 결합하여 주어가 된다. 이를 태국어와 비교하면 나와완(2003)이 지적하였듯이 태국어에서 대체로 화자가 설명하거나 어떤 사물을 비교할 때 동사구나 문장이 주어로 될 수 있다. 다음과 같은 예문을 살펴볼 수 있다.

8) 가. tham a.han mai yak yang thi kit

요리하다 (부정)안 어렵다 생각처럼

‘요리하는 것이 생각처럼 어렵지 않다.’

나. tham kan.ban nueai mak kwa piin khao

숙제하다 힘들다 (보다) 등산하다

‘숙제하는 것이 등산하는 것보다 힘들다.’

(8가)를 볼 수 있듯이 ‘tham a.han(요리하다)이라는 주어가 동사로 보이지만 명사인 기능을 있기 때문에 태국에서 명사절이라고 간주한다. (8나)와 마찬가지로 ‘tham kan ban(숙제하다)이라는 주어도 동사로 보인데 주어 위치에 있기 때문에 명사절이라고 한다. (8가)와 (8나)의 동사를 고려하면 한국어와 같이 상태 동사³에 관련된 동사를 확인할 수 있다. 이와 같이 양국이 주어인 명사절과 결합하는 서술어가 상태 동사이어야 함을 알 수 있다.

3.2 목적어 기능

김혜원(2009:33)에서 목적어 기능의 ‘(으)ㄴ’과 목적어 기능의 ‘-기’ 명사절 결합 서술어 유형에 대해 사용 빈도에 따라 정리하였다. 다음과 같다.

9) 가. ‘-(으)ㄴ’ 목적어 기능: 인식 표현 관련 > 발견 표현 관련 > 전달 표현 관련 > 기타 > 지각 표현 관련 > 평가 관련

나. ‘-기’ 목적어 기능: 계획 표현 관련 > 중지 표현 관련 > 소망 표현 관련 > 감정 표현 관련 > 요구 표현 관련 > 기타

(9가)에서 ‘-(으)ㄴ’ 명사절이 목적어 기능을 할 때 자주 결합하는 서술어 유형으로 정리하는 것을 통해서 인식 표현에 관련된 표현이 가장 많다고 볼 수 있다.

3.2.1 ‘-(으)ㄴ’ 명사절 결합 서술어

10) 가. 나는 철수가 학교에 갔음을 알고 있다.

나. 선생님은 중국어에 선행연구가 부족함을 지적하였다.

다. 나는 이 책이 오타가 있음을 보여준다.

(10가)를 볼 수 있듯이 ‘알다’는 인식 표현에 관련된 서술어이며 ‘철수가 학교에 갔음’이 문장의 목적어임을 알 수 있다. (10나)에서 ‘지적하다’와 같은 서술어는 전달 표현 관련 서술어이며 (10가)와 마찬가지로 명사형 어미인 ‘-(으)ㄴ’를 결합함으로써 목적어가 될 수 있다. 또한, (10다)는 ‘보여주다’가 발견 표현에 관련된 것이다. 이처럼 ‘-(으)ㄴ’ 목적어 기능이 김혜원(2019)이 제시하였듯이 인식 표현, 발견 표현, 전달 표현 등이 있으며 10)처럼 구성이 있다.

태국어에서 인식 표현, 발견 표현, 전달 표현과 같은 서술어는 문장 연결 접속사인 ‘wa’가 첨가되어 명사 기능을 지니고 있는 동사구나 문장과 결합되는 것이다. ‘wa’가 첨가됨으로써 명사절과 연결되는 복문이 된다. 다음과 같이 살펴볼 수 있다.

³ 박현진(2019:18)에서 상태동사는 형용사와 마찬가지로 어떤 대상의 속성을 기술하기는 하나 행위나 동작의 모습을 기술하지 않기 때문에 양태부사 ‘매우’와는 결합 가능하고 ‘잘’과는 결합할 수 없다고 한다. 이러한 공기 관계에 의해 심리적인 상태를 기술하는 동사구를 상태동사구로 분류하는 것은 타당하다고 보고 있다.

- 11) 가. ming ruu wa nong mee faen laew
 밍이 알다 -고 동생이 있다 남자친구 (과거 시제)
 ‘밍이 동생이 남자친구가 있음을 알고 있다’
 나. khao pop wa tua.eng chop puean sa.nit
 그가 발견하다 -고 자기 좋아하다 친한 친구
 ‘그가 친한 친구를 좋아함을 알게 되었다.’
 다. mon bok wa yak la.ook
 몬이 말하다 -고 원하다 자퇴하다
 ‘몬이 자퇴하고 싶다고 말하였다.’

(11가)를 볼 수 있듯이 ‘ruu(알다)라는 동사는 인식 표현에 관련된 것을 알 수 있다. 문장 연결 접속사인 ‘wa’가 첨가되어 ‘nong mee faen laew(동생이 남자친구가 있다)라는 절과 연결시켜서 그 절이 명사 기능을 지니게 되었다고 볼 수 있다. (11나)에서의 ‘pop(알게 되었다)라는 동사는 발견 표현에 관련된 것이고 ‘tua.eng chop puean sa.nit(자기가 친한 친구를 좋아하다)라는 절이 ‘wa’와 결합되어 문장의 목적어로 되었다. (11다)도 마찬가지로 ‘wa’ 뒤에 오는 절이 명사 기능을 지니는 절로 간주할 수 있다.

이를 통해서 한국어에서 ‘-(으)ㄴ’과 결합하는 서술어는 태국어와 같이 인식 표현, 발견 표현, 전달 표현과 결합한다는 공통점이 있다. 그러나 태국어는 명사화소 대신에 문장 연결 접속사 ‘wa’를 사용함으로써 문장인 절을 결합시켜서 ‘wa’ 뒤에 오는 것이 명사 기능이 부여된다는 차이점이 있다. 이처럼 태국어에서 한국어와 달리 명사화 요소를 결합하지 않고 이러한 표현을 사용하려면 문장 연결 접속사인 ‘wa’를 사용할 필요가 있다고 볼 수 있다.

3.2.2 ‘-기’ 명사절 결합 서술어

- 12) 가. 내가 저녁을 안 먹기로 결정하였다.
 나. 철수가 시험 공부하기를 시작하였다.
 다. 지혜가 민식과 결혼하기를 원하다.

김혜원(2019:50)을 통해서 ‘-기’ 명사절이 목적어 기능을 할 때 ‘계획 및 결정 표현 관련 서술어’, ‘중지 및 착수 표현 관련 서술어’, ‘소망 표현 관련 서술어’와 결합하는 양상이 있다고 주장하였다. (12가)를 볼 수 있듯이 ‘저녁을 안 먹기’가 목적어임을 알 수 있으며 (12나)에서도 ‘시험 공부하기’가 목적어임을 알 수 있다. (12다)는 ‘원하다’라는 동사가 소망 표현에 관련된 서술어이며 ‘-기를 바라다’의 형태로도 사용할 수 있다. 그러나 ‘원하다’는 ‘바라다’보다 직접적인 소망 표현의 의미를 가지고 있다.(김혜원 2019:54)

태국어에서 ‘계획 및 결정 표현 관련 서술어’, ‘중지 및 착수 표현 관련 서술어’, ‘소망 표현 관련 서술어’는 목적어와 결합할 때 문장 연결 접속사인 ‘wa’가 첨가되지 않다고 볼 수 있다. 이 서술어와 결합함으로써 동사구가 명사 기능을 지니는 목적어로 바뀌게 되는 것이다.

- 13) 가. chan tat.sin.chai lot nam.nak
 내가 결정하다 빼다 살을

‘내가 살을 빼기로 결정하였다.’

나. manit reom aan nang.sue sop
 마닛이 시작하다 읽다 책을 시험
 ‘마닛이 시험 공부하기를 시작하였다.’

다. mint yak kop kap mark
 민트가 원하다 사귀다 (와) 마크
 ‘민트가 마크와 사귀기를 원하다.’

(13)에서 볼 수 있듯이 명사화 요소나 문장 연결 접속사인 ‘wa’가 없어도 후행 동사가 명사인 목적어 기능을 지닐 수 있다. (13가)의 주절의 동사는 ‘tat.sin.chai(결정하다)’라는 서술어가 결정에 관한 서술어이며 뒤에 오는 동사구가 이 서술어와 결합한 후에 명사인 목적어 기능을 가지게 된 것이다. 뒤에 오는 동사구의 주어가 주절의 주어와 동일해야 결합할 수 있다는 제약이 있다. 즉, 살을 빼는 사람이 결정하는 사람과 같은 사람이어야 된다. (13나)는 ‘reom(시작하다)’라는 서술어가 종지 및 착수에 관련된 서술어이며 (13가)와 마찬가지로 뒤에 오는 동사구가 이 서술어와 결합한 후에 명사인 목적어로 된 것이다. (13다)는 ‘yak(원하다)이 소망 표현 관련 서술어이며 명사 기능을 가지는 동사구와 결합한 것으로 볼 수 있다.

이를 통해서 한국어에서 ‘-기’와 결합하는 서술어는 태국어와 같이 계획 및 결정 표현, 종지 및 착수 표현, 소망 표현과 결합한다는 공통점이 있다. 그러나 태국어에서 이러한 서술어의 구성은 명사화소를 사용하지 않고 동사구가 직접 주절의 서술어와 결합할 수 있다는 특성이 있다. 뒤에 오는 동사구의 주어가 주절의 주어와 동일해야 결합할 수 있다는 제약이 있으며 후행절에서 주어를 반복하여 쓰면 안 된다는 제약이 있다. 예를 들면, ‘*chan tat.sin.chai chan lot nam.nak(나는 내가 살을 빼기로 결정하였다)’에서 밑줄을 친 대명사인 ‘chan’이 ‘lot nam.nak(살을 빼다)라는 절 앞에서 다시 넣으면 비문법적이라고 볼 수 있다. 그리하여, 태국어에서 계획 및 결정 표현 관련 서술어, 종지 및 착수 표현 관련 서술어, 소망 표현 관련 서술어가 있는 구성은 주어를 생략한 동사구와 그대로 결합되어 그 동사구의 기능이 명사인 목적어로 바뀌게 되는 것이다.

4. 결론

본 연구에서는 한국어 명사절과 태국어 명사절에 대한 이론을 살펴보고 서술어와 결합함에 있어서 명사절을 대조하였다. 이를 통해 한국어에서는 명사형 어미가 있어야 명사절로서의 문장요소의 역할을 할 수 있음과 달리 태국어에서는 문장의 구성요소가 문장의 어느 위치에 배치되느냐에 따라 그 의미와 문법적 기능이 달라질 수 있다는 결론을 내릴 수 있다. 한국어에서는 명사절 범위를 ‘-(으)ㄴ’과 ‘-기’로 이루어진 것으로 한정된 것이 안긴절이 전성어미로 이루어지는 반면에 태국어에서는 어떤 서술어에서 명사화소를 쓸 필요가 없다. 한국어와 태국어 명사절에서의 결합하는 서술어를 비교하기 위하여 주어 기능과 목적어 기능의 2 가지로 별도로 분석하였다. 주어 기능에 관련하여 태국어는 한국어와 같이 상태동사⁴에 관련된 동사를 확인할 수 있으며, 양국이 주어인 명사절과 결합하는 서술어가 상태

⁴ 박현진(2019:18)에서 상태동사는 형용사와 마찬가지로 어떤 대상의 속성을 기술하기는 하나 행위나 동작의 모습을 기술하지 않기 때문에 양태부사 ‘때우’와는 결합 가능하고 ‘잘’과는 결합할 수

동사이어야 함을 알 수 있다. 목적어 기능에 대하여 ‘(으)ㄴ’과 목적어 기능의 ‘-기’ 명사절 결합 서술어의 2 가지로 분류하여 분석하였다. 첫째, 한국어에서 ‘-(으)ㄴ’과 결합하는 서술어는 태국어와 같이 인식 표현, 발견 표현, 전달 표현과 결합한다는 공통점이 있으나 태국어는 명사화소 대신에 문장 연결 접속사 ‘wa’를 사용함으로써 문장인 절을 결합시켜서 ‘wa’ 뒤에 오는 것이 명사 기능이 부여된다는 차이점이 있다. 둘째, 한국어에서 ‘-기’과 결합하는 서술어는 태국어와 같이 계획 및 결정 표현, 중지 및 착수 표현, 소망 표현과 결합한다는 공통점이 있으나 태국어에서 이러한 서술어의 구성은 명사화소를 사용하지 않고 주어 생략된 동사구가 직접 주절의 서술어와 결합할 수 있다는 차이점이 있다. 결론적으로 한국어와 태국어는 어떤 서술어와 결합하느냐에 따라 구성이 달라질 수 있다고 볼 수 있다.

참고문헌

- 고경태. (2008). “한국어 교육을 위한 명사화소 ‘-음’, ‘-기’ 연구-용언과패턴을 중심으로” 문법 교육 제 8 집, 한국문법교육학회.
- 김혜원. (2019). ‘-(으)ㄴ’, ‘-기’ 명사절 내포문 사용 양상 및 인식 수준 연구-한국어 모어 화자와 학문 목적 학습자의 비교를 중심으로-. 중앙대학교 석사학위논문.
- 남기심. (2001). 『현대 국어 통사론』. 태학사
- 박현진. (2019). 한국어 합습자의 상태성 동사 습득 양상 연구, 계명대학교 석사학위논문.
- 우형식. (1987). 「명사화소 '-음'과 '-기'의 분포와 기능」, 말 12. 연세 대학교 한국어학당. 119~160.
- 유현경.(2018).한국어 명사절의 범위에 대한 연구.한글,79(1),37-66.
- 전환승. (2000). 태국어 ๒의 위치와 문법적 기능에 관한 연구. 한국태국학회논총, 8(0), 37-77.
- 전환승. (2005) “한국학생들의 태국어 학습시 나타나는 오류분석” 한국태국학회논총 12 호.
- 정환승. (2013). 한국어와 태국어 명사화 구문 번역에 대한 고찰. 동남아연구, 23(1), 73-104.
- 최현배. (1937). 『우리말본』. 정음사.
- 한선경. (2014). 태국어 학습자의 태국어 어순 습득 양상 연구: 어순 유형론을 중심으로. 한국태국학회논총, 20(2), 241-269.
- กำชัย ทองหล่อ. (2540). หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น
- ววรรณ พันธุ์เมธา.(2527). ไวยากรณ์ภาษาไทย.กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์
- บรรจบ พันธุ์เมธา.(2528). ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยคำแหง.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร.(2544). หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช33

없다고 한다. 이러한 공기 관계에 의해 심리적인 상태를 기술하는 동사구를 상태동사구로 분류하는 것은 타당하다고 보고 있다.

오정희 소설에 나타난 여성의 자아정체성 고찰
A Study on the Woman's Self-identity in Oh Jung-hee' novel

나리타 쑹쁘라만

¹ 씨나카린위룻대학교, 인문대학 한국어과

Abstract

This paper examines the image of women in Oh Jung-hee's 'Dreaming Bird'(1978) and 'The Soul of the Wind'(1982), and examines the pursuit of the feminine image based on self-identity. In this paper, in the existing research on women's novels in Korea, the method of studying female writers only as individual writers was selected and used as the basis for literary theory. Oh Jung-hee is a representative writer in Korea, and since most of her novels have women as the main characters and focus on women's issues, it can be said that the work to illuminate her novels through feminism is an important process. Especially, since almost all of her novel deal with femininity, it is even more so because she aims to pursue her identity as a woman. Specifically, her works are not only a development of themes and content, but also reflects the growing consciousness of modern women. Therefore, in this paper, we try to lead the discussion by using a feminist point of view to explain the various images of women as motifs that appear in novels.

Key words: feminism, korean novel, self-identity, woman's image

1. 서론

오정희(1947~)는 1968년 중앙일보 신춘문예에 「완구점 여인」으로 등단하여 지금까지 활동해오며 50년 동안 중·단편소설, 수필, 동화 등 40여 편의 작품을 출간하였다. 그녀는 서정적인 문체와 구성적 완결성을 바탕으로 여성 의식을 매우 독특하게 허구화하는 작가로, 일상의 현실에서 소외된 자아의 의식을 동시대 다른 작가들보다 더 깊이 다룬 작가로 평가받아 왔다.(권영민, 2002, 314-320)

일반적으로 페미니즘 여성의 권리와 남성과의 평등을 추구하는 운동이라고 할 수 있다. 즉 페미니스트들은 일반적으로 남성과 여성의 정치적·사회적·경제적 평등을 옹호하는 사람으로, 여성의 권리와 남성의 권리 사이의 평등을 중요한 문제로 내세운다고 할 수 있다. 팜 모리스에 따르면, 이런 페미니즘은 다음과 같은 두 가지 전제에 기반한 인식이라고 할 수 있다.(Pam morris, 1997, 14) 첫 번째 전제는, 성차(Gender difference)가 남성과 여성 간의 구조적 불평등의 기초이며, 여성이 사회에서 체계적인 불평등을 경험하게 한다는 것이다. 두 번째

전제는, 성 불평등이 성차의 문화적 구성으로 생성된다는 것이다. 이러한 인식으로 인해 페미니즘은 성적 불평등을 만들어내고 영속시키는 사회적, 심리적 기제들을 이해하고 또 그것들을 변화시켜야 하는 이중의 과업을 떠맡게 된다.

페미니즘은 이처럼 사회의 ‘성차’로 인한 불평등의 존재에 대한 인식과 시각을 제공하는 이론적 틀이며, 동시에 ‘억압’을 철폐하고 ‘남녀 평등’ 사회를 추구하려는 실천적 의지를 담고 있다고 할 수 있다. (Greer Litton Fox & Velma McBride Murry, 2000, 1160-1172) 페미니즘의 이론에서 ‘여성 억압’에 주목하는 것도 바로 이런 맥락에서 잘 이해할 수 있다. 그런데 페미니즘 이론에서 ‘여성 억압’을 바라보는 관점은 다양하게 나타난다. 그렇지만 ‘여성 억압’의 원인을 설명하는 데 있어서 가장 많이 받아들여지는 이론은 ‘가부장제’ 이론이다. ‘가부장제’는 원래 남성 가장이 권력을 행사하고 나머지 가족의 노동력을 통제하는 역사적으로 특정한 유형의 가족을 설명하는 데 사용된 용어였다. 페미니즘적 관점에서 가부장제는 다른 화자들에 의해 다른 의미로 사용되며 때로는 여성 억압의 동의어로 사용되기도 한다. (Eun Ok Jeong & Yolanda Dreyer, 2009, 453)

그런데 급진주의 페미니스트 이론가인 케이트 밀레트(Kate Millet)는 “가부장제는 여성을 남성에게 종속시키거나 남성보다 열등하게 강요하는 것”(Patriarchy subordinates the female to the male or treats the female as an inferior male).(Mary Becker, 1999, 29) 이라고 주장하면서, 여성 억압의 원인을 설명하기 위해 ‘가부장제’(Patriarchy)라는 용어를 만들었다. 그녀는 남성과 여성의 문제를 ‘성의 권력투쟁’으로 이해했다. 가부장제 사회에서 여성은 종속적이고 열등한 존재로 태어나 평생 그 속박에서 벗어날 수 없다. 그리하여 그녀는 사회적 상황에 의해 결정되는 성 정체성을 생물학적 개념인 ‘성’(Sex) 과 구별하여 사회적 심리적 개념인 ‘젠더’(Gender)라고 부르고, 사회 전체에 만연한 이념을 폭로함으로써 여성들이 자신의 처지를 인식하고 투쟁하게 만드는 작업을 수행했다.

한편, 페미니즘 문학은 남성이 창작하고 독서하며 비평의 단계까지 견해에 기반을 두고 있으므로 여성은 남성 주위에 머물렀던 타자라고 보는 시각에 기초한다. 남성은 자신의 존재를 정의할 수 있는 자유롭고 활동적인 존재이지만 여성은 남성에 의해 타자로 정의된다. 이때 여성들은 타자화된 여성을 소극적 존재로 바라보면서 여성이 억압의 현실에 맞서기 위해서는 자신에 대한 여성의 실존적 인식이 가장 중요하다고 본다.(Simone de Beauvoir, 1995, 201-203) 그래서 페미니즘 문학에서는 여성문학이 가부장제 하에서 타자로서 여성이 자아를 발견하고 각성해 가는 변화가 중요한 대상이 되어 왔다. 페미니즘 문학에서는 여성의 자기 발견, 즉 정체성 탐구가 그만큼 강하게 중시되어 왔던 것이다. 시몬 드 보부아르(Simone de Beauvoir)에 따르면, 자본주의가 사회주의로 바뀌어도 남성과 여성의 관계가 변화되지 않을 것이라고 한다.(Judith Butler, 1986, 35-49) 여성 억압의 뿌리는 단순히 경제적인 것이 아니라 본질적이기 때문에 여성은 사회주의에서도 계속 타자로 남게 될 가능성이 그만큼 크다는 것이다.

오정희는 작품들을 통해 사회적 현실에서 억압되고 소외된 여성들의 현실과 여성의 운명에 적극적인 관심을 기울였다. 특히나 그 작품들을 통해 사회로부터 소외되거나 배제된 여성, 남성 중심 사회에서 벗어나 자유를 추구하는 여성, 가부장제에 존재하는 억압에 대한 반항을 표현하는 여성, 사회에서의 소외를 이겨내면서 자신의 가치를 추구하는 여성 등 다양한 여성 인물들을 보여주었다. 오정희는 여성 인물들의 일상과 내면을 통해 사회의 모순을 통찰해 내고, 나아가서는 여성이 나아가야 할 방향에 대해서도 진지한 물음을 던졌던 것이다. 그런

만큼 작가가 여성을 대하는 태도는 다른 어떤 것들보다도 여성상을 통해서, 특히 현실 상황과 자신의 지닌 가치 지향을 통해서 잘 드러난다고 할 수 있다. 따라서 본고는 오정희의 소설에 등장하는 여성 인물들이 지닌 가치 지향에까지 나아가는 방향에서 고찰하여 이해하려고 한다. 그리하여 현대의 여성 문제를 해결하고 현대의 여성이 지향해야 할 바를 탐색하는 데 기여하고자 한다.

2. 선행연구

오정희 소설에 대한 지금까지의 연구사를 정리하고자 한다. 오정희에 관한 연구는 그 수가 적지 않은 편이고, 지금도 연구가 활발하게 진행되고 있다. 오정희의 작품에 관한 기존 연구는 매우 다양하게 이루어졌다. 그렇지만 높은 상징성과 해석의 모호함 때문에 오정희의 작품에 관한 연구는 대체로 개별 작품을 위주로 하여 이루어졌는데, 그 연구의 접근 방식은 주제론적 접근, 형식론적 접근, 정신분석학적 접근, 페미니즘적 접근 등 네 가지 범주로 나뉘질 수 있다.

특히 페미니즘 접근은 오정희의 작품들을 여성 발화 주체에 의해 생산된 여성의 정체성 추구, 여성의 무력감과 정신적 소외감, 가부장적 가족에 노출된 중산층 여성의 한계 등에 관한 관심에서 비롯된 것이라는 점을 주목하였다.(강윤희, 1999, 42)

김경수(1990)는 오정희 작품에서 드러내는 여성적 광기의 원천을 ‘한 사회가 강제한 성 이데올로기에 대한 거부감’에서 비롯되는 것으로 바라보며, 오정희 작품에 드러나는 여성의 존재론적 고민과 여성성의 탐구에 주목하였다.

이에 비해 황도경(1991)은 「어둠의 집」을 대상으로 하여 작품에서 드러나는 어둠과 밝음의 이미지를 여성 화자의 의식과 일상을 반영하는 것으로 보았다. 특히 음운론을 바탕으로 한 어휘 해석과 문체 분석을 통해 오정희 작품을 더 객관적으로 볼 수 있는 기회를 제공하였다. 그리고 하응백은 오정희 소설을 여성의 자아 성찰의 과정, 자기 정체성의 확인 과정으로 평가했다. 그는 특히 오정희의 소설이 모성애에 대한 지향을 보고 주고 있다는 점을 주목하였다.

이 밖에, 최세이(2004), 김영순(2012), 박지영(2014)은 작중인물 분석을 중심으로 논의를 펼쳤으나, 대부분의 논의가 남성 인물에 대한 논의를 간과한 채 여성 인물 분석에만 그 초점이 맞춰져 있다. 이에 비해 이은정(2016, 43-67)은 기존 논의가 여성에 치중한 점을 반성하면서 여성뿐만 아니라 남성에도 그 초점을 맞추었다.

3. 오정희 소설에서 나타난 자아정체성을 추구하는 여성들

1970년대에 한국 사회는 자본주의가 활발하게 진행된 사회였다. 그러나 여성을 고려하면, 당시 사회에서는 여전히 여성의 사회적 역할이 제한적이었다. 여성은 주부와 어머니로서 주로 가정에 위치하였고, 그에 비하여 남성은 가족의 생계를 유지하기 위해 주로 사회적 활동에 치중하였다. 문제는 전통적인 가부장제와 연결된 이러한 현실 속에서 여성은 가족 내에서도 그 활동을 제한받았고, 일상적이고 반복적인 일에 치중해야 하는 것으로 여겨지곤 했다는 데 있다. 그로 인해 당시에 한국 사회에서도 여성이 경제적으로 독립하는 일이 남성에 비해 어려운 입장이었다. 따라서 주부로서의 여성은 가부장의 부양을 필요로 하는 존재로, 가족을 통해 그 존재성을 끊임없이 확인받아야 하는 존재였다.

이런 상황에서 주부로서의 여성이 그 자신의 정체성에 물음을 던지는 일은 곧잘

가정으로부터의 벗어남 또는 일탈로 드러나곤 했다. 그리고 그런 벗어남 또는 일탈은 때때로는 반사회적 행동으로도 나타나기도 하였다. 1970년대와 1980년대에 발표된 오정희의 소설에서도 여성의 가정으로부터의 벗어남 또는 일탈이 자주 나타났다. 오정희는 중산층 여성을 대상으로 하여 당시 사회가 주부로서의 여성이 그 정체성을 확실히 가지지 못한 상태였다는 점을, 그래서 정체성이 여성에게 가장 중요한 문제였다는 점을 잘 보여주었다. 특히나 여성 인물이 느끼는 내면의 불안, 공포, 분노, 슬픔 등을 통해 당시의 사회에서 중산층 여성이 자신의 자아정체성에 대한 열망을 강하게 가지고 있었다는 점을 드러내 주었다. 오정희의 소설에서 드러나는 이와 같은 면은 「꿈꾸는 새」와 「바람의 뉘」에서 특히 잘 나타난다.

1978년에 발표된 「꿈꾸는 새」는 전업주부인 아내가 갓 태어난 아이와 함께 일상을 살아가는 이야기를 담은 것이다. 주인공인 ‘나’가 대학 교수인 남편을 따라 남편이 어린 시절을 보냈던 작은 마을로 이사한 지 3개월이 지난 시점에서의 이야기가 주를 이룬다. 남편은 다른 지방으로 채집 여행을 가느라 오랫동안 집을 떠나 있기도 하고, 여가에 테니스를 치려는 계획을 하는 등 지방의 생활에 잘 적응한다. 그러나 남편과는 다르게 ‘나’는 지방에서의 생활에 제대로 적응하지 못한다. 다른 사람들은 젊은 나이에 교수가 된 남편이 있어서 ‘나’가 행복할 것으로 생각하는데, ‘나’는 그들의 생각과 달리 이곳의 생활에 잘 적응할 수 없었던 것이다. 그래서 ‘나’의 일상은 온종일 집에서 아이와 함께 지내다가 저녁 산책을 하는 등 겉으로는 평온해 보이는 것이지만 그 내부로는 분명하게 표현할 수 없는 불안과 욕망으로 가득 차 있는 것이었다.

「꿈꾸는 새」에서 ‘나’가 지닌 불안과 욕망은 우선적으로는 평온해 보이는 일상의 반복에 대한 거부감으로 본격화된다. 사실, ‘나’는 남편의 잦은 출장과 자녀 양육 때문에 남편과의 의사소통이 부족하고, 그래서 소외감을 느끼는 존재이다. 남편에게는 ‘나’를 통해 정서적 안식처가 제공되지만, ‘나’에게는 그런 정서적 안식처가 제공되지 못한 것이다. ‘나’에게 가정이란 가족 구성원에 대한 일방적인 정서적 돌봄과 자녀 양육이 반복적으로 강제되는 공간이었다. 그래서 ‘나’는 집을 자신을 억압하는 공간이라고 여기면서 내적인 불만을 가질 수밖에 없다.

그것은 어찌면 길들여지지 않겠다는 마음의 반작용인지도 몰랐다. 갑자기 이유 모를 불안감으로 가슴이 후드득거린다거나 일없이 비어 있는 이 방 저 방을 열어보거나 공연한 입맞춤으로 아이의 잠을 깨운다거나 끊임없이 발소리를 내어 쿵쿵거리고 마당계를 서성이며 큰 소리로 떠들어대는 것은 단순히 낮선 곳에서의 서먹함 때문만은 아니라는 것을 나는 알고 있었다. (오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 193)

인용문에서 나타나는 ‘마음의 반작용’은 ‘나’가 지닌 내적인 불만의 다른 이름과도 같다. ‘나’는 ‘마음의 반작용’을 가지고 있다. 그 반작용을 ‘나’는 명확하게 의식하지는 못했지만 그것이 반복적인 일상 생활에 ‘길들여지지 않겠다’는 마음과 관련된 것이라는 점을 어느 정도 알아차리고 있었다. ‘나’가 ‘이유 모를 불안감’에 휩싸이기도 하고, 특별한 이유 없이 ‘이 방 저 방’의 방문을 열어보기도 하고, 또 아이에게 ‘공연한 입맞춤’을 하는 것은 그 좋은 예라고 할 수 있다. ‘나’는 낮선 지방에서의 생활로 인한 ‘서먹함’이 아니라 실은 일상의 반복에 대한 불만을 자기 안에 가지고 있었던 것이다.

「꿈꾸는 새」에서 ‘나’가 느끼는 일상에 대한 불만은 단순한 것이 아니었다. 그것은 주부이자 어머니로서의 여성이 가정 내에서 가질 수밖에 없는 불만으로서, 여성의 자아정체성에 대

한 열망을 내재한 것이었다. 이 점은 ‘나’가 주변 사람들의 시선에 대해 보이는 아래와 같은 대응 방식에서 잘 드러난다.

이 덕 아빠는 펍 가정적인 것 같던데요 뿔. 대학엘 나가게 되셨다구요? 앞으로 걱정이 없으시겠어요. 이 동네도 꽤 수준이 높은 편이라고들 하는데 교수 덕은 없었어요. 동네 사람들이 얼마나 부러워한다구요. 젊은 나이에 교수로 출세한 남편을 가졌으니 부인은 행복할 거라구요. 정말 학자 타입이시더군요. 학자 타입? 요즘에도 그런 말들을 쓰나? 나는 속으로 되뇌어 보았다. 그리고 머리칼을 쓸어 올리며 그 여자에게 애매하게 웃어 보였다. (오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 183-184)

나는 줄곧 내게 힘은 사라지고 헛된 정열만이 남아 있는 것이 아닌가, 또한 내가 진실로 원하는 것은 사랑인가, 성인가, 소멸인가를 자문하곤 했다. 대답은 모두일 수도, 전혀 아무것도 아닐 수도, 있다는 것이 나를 초조하게 만들었다. 부인은 얼마나 행복할 거냐고 사람들이 펍 부러워해요. 나는 이웃집 여자의 말투를 흉내 내어 중얼거렸다. (오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 194)

인용문에서 볼 수 있는 것과 같이, 주변 사람들은 ‘나’를 부러운 눈초리로 대한다. 하지만 ‘나’는 교수 부인이라서 행복할 것이라는 외적 시선을 마냥 달가워하지만은 않는다. 왜냐하면 그런 주변의 시선은 현모양처를 중시하는 가부장제적인 이데올로기가 담겨진 것이었기 때문이다. 비록 ‘나’는 가부장제적인 이데올로기를 명확히 거부하지는 않았지만, 그 내면에서는 그 거부의 싹이 분명하게 자라고 있었던 것이다. ‘나’가 자신에게 ‘헛된 정열’만 남아 있는 것이 아닌가 하고 의심하는 것도, 자신이 진실로 원하는 바가 무엇인지를 자문하는 것도 바로 그런 이유에서였다고 할 수 있다. 이런 맥락에서 보면, 인용문에서 ‘나’가 ‘이웃집 여자의 말투’를 흉내 내어 중얼거리는 것은 매우 중요한 의미를 지닌 것이라고 할 수 있다. ‘나’가 주변 사람의 말투를 흉내 내는 것은 주변 사람을 부러워하거나 닮고 싶어 하는 것이 아니었다. 그것은 ‘나’도 모르게 안에서 싹튼 내면의 언어를 대신하여 말을 뱉어 내는 것이었다. 따라서 ‘이웃집 여자의 말투’가 주부로서의 여성을 바라보는 통속적인 태도에 해당하는 것이라면, ‘나’의 내면의 언어는 그런 통속적인 태도를 거부하는 언어라고 할 수 있을 것이다.

「꿈꾸는 새」에서 ‘나’는 자신의 일상에 대해 점차적으로 명확하게 말을 한다. 그리고 ‘나’의 이런 변화에는 어머니와 아내로서 담당해야 할 역할과 의무를 영속화하려는 어떤 태도들에 대한 거부감이 들어 있다. 그러므로 「꿈꾸는 새」에 대한 이해에서는 ‘나’가 들려주는 내면의 언어에 좀 더 주목할 필요가 있다. 아래에 제시된 대목들에서는 ‘나’의 내면의 언어가 무엇을 의미하는지가 좀 더 명확하게 드러난다.

남편을 따라 남편의 부임지인 이곳에 오기 전에 나는 소도시의 생활을 은근하게 끊어오르는 소음과 햇빛, 그리고 그것을 고즈넉이 가라앉히며 찾아드는 저녁 무렵의 쓸쓸함과 호젓함이 주는 정다운 감정으로 그려보곤 했었다. 그러나 이사 온 지 거의 석 달이 되어가는 지금까지 나는 조금도 이 도시에 익숙해지지 못했다. 싱싱한 물도, 공기도, 자외선이 강한 햇빛도 입 안의 모래처럼 서걱거렸다.(오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 192-193)

애정이 시간을 지배할 수 있을까. 시간에서 해방시킬 수 있을까. 아이의 얼굴에 떠오를 한 번의 웃음을 위해, 단음절의 외침을 위해 열 번을 울어 보이고 스무 번을 웃어 보이며 나는 이 아이도 곧 내게서 떠나리라는 것에 괴로워했다. 그러나 이것 역시 사랑의 허구가 아닐까. 우리가 갖고 있는 것은, 보고 있는 것은 진실의 환상뿐이 아닐까, 믿고 싶은 것밖에는 믿을 수 없는 것이 아닐까. (오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 195)

인용문에서 살펴볼 수 있듯이, ‘나’가 들려주는 내면의 언어는 먼저 지방에서의 생활과 남편과의 관계를 대하는 태도에서 잘 드러난다. ‘나’에게 남편의 부임지에서의 생활은 그 기대와는 다른 것이었다. ‘나’는 지방에서의 생활을 ‘정다운 감정’으로 그려보고는 했었는데, 그곳에서의 생활을 3 개월 넘게 한 시점에서는 그런 감정을 전혀 느끼지 못하였다. ‘나’는 자신을 둘러싼 주변을 모두 서걱거리는 것으로 받아들이고 있었다. ‘나’가 아이를 보면서 사랑을 성찰하는 것도 이와 같은 상황을 고려할 때 잘 이해할 수 있다. ‘나’는 아이를 향한 사랑이 하나의 환상에 지나지 않은 것이 아닐까 하고 반문하기까지 하는데, 이런 반문은 ‘나’가 그만큼 일상을 이전과는 다르게 바라보려고 한다는 점을 의미한다. 따라서 사랑에 대한 ‘나’의 반문은 곧 주부이자 어머니로서의 생활에 대한 반문이라고도 할 수 있게 된다.

「꿈꾸는 새」에서 ‘나’의 내면의 언어는 ‘집’을 대하는 대목에 이르면 주인공의 내적 갈등을 강하게 드러내기 시작한다. ‘나’에게 있어서 ‘집’은 일상적이면서도 지루한 공간으로 여겨졌는데, 내면의 언어를 통해 ‘집’은 ‘나’가 벗어나야 할 공간으로서의 성격을 좀 더 분명하게 보여준다. “나는 멈춰 서서 내가 가고 있는 곳이 옥상에서 내려다보던 시의 어디쯤에 위치하는가 생각했다. 가로수 길은 어느새 끝나고 상가가 즐비한 변화가에 들어서고 있었다. 나는 등신대의 마네킹이 서 있는 양장점, 여성용 액세서리 등이 진열된 가게의 유리문 바깥에 한참씩 머물렀다.”와 “날이 이미 꽤 어두워져 어디선가 날아온 날벌레들이 진열장의 형광등을 향해 유리 밖에서 헛되이 몸을 부딪치며 떨어져 내렸다.”(오정희, 꿈꾸는 새, 194)에서 잘 살펴볼 수 있는 것과 같이, ‘집’에서의 벗어나는 곧 집 바깥의 세계를 욕망하는 일이기도 하였다. 비록 ‘진열장의 형광등’을 향해 달려들다가 ‘유리’에 몸을 부딪쳐 떨어져 내리는 ‘날벌레들’과 같다고 할지라도 ‘나’의 내부에는 ‘양장점’, ‘여성용 액세서리’ 등에 대한 욕망 또한 자리하고 있었다. 그리고 그 결과로 ‘나’는 가정의 주부로서의 삶과 여성으로서의 삶 사이에서 갈등을 겪게 된다.

「꿈꾸는 새」에서 ‘나’는 불안에 싸여 있는 인물이기도 하다. 그런데 ‘나’가 느끼는 불안은 단순히 낯선 도시로 이사를 해서 생긴 것이 아니었다. 그것은 오랜 세월 쌓여온 잠재 불안이 떠오른, ‘나’가 내면의 자아를 깨닫게 된 결과였다고 할 수 있는 것이었다. 남편의 사회적 지위 때문에 가정에서 ‘행복한 아내’로 인식될 수 있는 입장이었으나 ‘나’는 그런 사회적 시선들 속에 자신을 놓아둘 수 없었다. 하지만 ‘나’는 또한 가정의 바깥으로 무한정 날아갈 수 있는 ‘새’는 아니었다. ‘나’는 내면의 갈등을 구체적인 행동으로 풀어낼 만큼, 내면의 언어를 직접적으로 표출해 낼 만큼 과감한 인물은 아니었다. 왜냐하면 ‘당숙모의 집’을 찾아 나선 길에서 보여 준 태도에서 잘 드러나는 것처럼, 집에서 벗어나려는 ‘나’의 욕망은 아이의 엄마로서의 역할까지 저버리게 하지는 못했기 때문이다. 아래의 대목에서 ‘나’가 아이를 내려놓았다가 다시 들쳐 업고, 아이를 놓칠까보아 두려움 속에서 아이의 이름을 불러댄 것은 이 점을 잘 뒷받침 해 준다. ‘집’에서 위로를 느끼지는 못하지만, ‘나’는 아이의 엄마로서의 자리까지 포기할 수는 없었던 것이다.

나는 골목이 끝나는 곳, 숲이 시작되는 잡풀 더미에 주저앉아 아이를 내려놓았다. 아득히 보이는 시가지의 불빛 건너편 언덕 위, 어두운 하늘을 날카롭게 가르고 교회의 십자가가 보였다. 그리고 그 아래 두 개의 눈처럼 흐린 빛을 담은 창이 이쪽을 향해 있었다. 그 밑 언저리에 우리 집이 있을 것이다. 그러나 그것은 아무런 위안도 주지 않았다. 나는 겹겹의 어둠에 갇혀 보이지 않는 아이의 잠든 얼굴을 손으로 더듬었다. (중략)

나는 아이를 다시금 들쳐 업고 단단히 띠를 동여매었다.

비탈을 내려가는 동안 아이는 점차 가벼워지고 나는 종아리에 스치는 잡초의 서걱거리는 소리에도 깃털처럼 가벼워진 아이를 흘려버릴 것 같은 두려움으로 자꾸 잠든 아이의 이름을 불러대었다.(오정희, 꿈꾸는 새, 2017, 200-201)

한편, 오정희의 소설에서 ‘외출’은 여성에게 지루함, 공허함, 때로는 절망감을 느끼게 하는 일상의 반복에서 벗어나는 유일한 방법으로 이해되기도 한다.(김경수, 1990, 154) ‘외출’이 지닌 이런 면모는 1982년에 발표된 「바람의 녀」에서는 ‘가출’로 강화되어 나타난다. 이 작품은 일상생활에 안주하지 못하고 자주 가출하는 ‘은수’의 이야기를 담고 있다. 은수의 가출은 결코 단순한 것이 아니었다. 은수는 전쟁 중에 차마 발설할 수 없는 끔찍한 일로 다섯 살 때 가족을 잃게 된 사정을 지닌 인물이었다. 그리고 그녀는 다섯 살 때의 기억을 거의 기억하지 못한 채 자라났으나 자신에게 안온함을 제공해 준 어릴 적 집에 대한 그리움을 무의식적으로 지니고 있는 인물이었다. 작품의 말미 부분에서 은수가 “오라, 나의 어린 녀이여, 바람 되어 떠도는 녀이여, 하염없는 그리움 잠재우고 이제는 돌아오라”라고 말하는 대목은 그런 사정을 집약적으로 드러내 준다.(오정희, 바람의 녀, 2017, 419) 은수는 바람 되어 떠도는 ‘어린 녀’을 자신도 모르게 찾아 해매는 인물이었다.

하지만 「바람의 녀」에서 남편 세종은 은수의 가출이 어떤 사정에서 일어나게 된 것인지를 전혀 이해하지 못하였다. 세종은 은수를 한 인간 존재로서가 아니라 아내와 엄마로서만 바라 보았다. 세종의 시각에 따르면, 은수의 외출은 전혀 공감할 수 없는 터무니없는 일이었다. 그러나 세종의 이런 반응은 대체로 남편의 입장을 앞세운 것이었다. 세종은 남성적 사고가 깊어 남편으로서의 입장에서 집을 아내에게 가장 적합하고도 편안한 곳으로 대할 뿐이었다. 세종은 가정을 돌보고 아이를 키우는 데에서만 아내의 존재 의미를 찾고 있기에 아내의 가출을 이유 없는 행위로 바라본 것이다.

「바람의 녀」에서 세종이 아내의 가출을 대하는 태도는 그가 아내인 은수를 이해하는 바가 그만큼 적었다는 것을 뜻한다. 세종은 은수가 처음 가출했을 때에 지낸 장소가 그들의 신혼여행지였다는 사실을 알았을 때에도 은수의 가출 원인을 소녀적인 감성으로 치부할 만큼 은수에 대해 아는 바가 적었다. 이 점은 아래의 대목들에서도 잘 드러난다.

“당신이 은행에서 일하고 있는 동안 내가 뭘 하고 있을까를 생각해보기도 하나요?”

아내는 결혼 초, 내게 가끔 물었다. 나는 여자들의 일상사에 대해 깊이 생각해본 적이 없었기에 대답이 궁했다. 설거지, 청소, 빨래를 하고, 이런 일을 마치면 신문, 잡지 따위를 뒤적이거나 가벼운 클래식 음악과 자잘한 생활 주변의 일을 담은 사연으로 꾸며지는 라디오의 여성 프로를 듣고 저녁 찬거리를 생각하고 시장에 갈 것이라는 정도가 기껏 내가 생각할 수 있는 아내의 하루였다.(오정희, 바람의 녀, 2017, 286-287)

나는 넉넉지는 않지만 그런대로 살아갈 만한 돈을 벌어들였고 아내와 아이를 사랑하고, 가정의 아늑함을 소중히 여겼다. 대부분의 사람들처럼 평범하고 본질적으로 모질지 못한 사내일 뿐이었으나 삼십대라는 우리 나이에서 해야 할 일들을 차근차근 해나가고 있었다. 그런대로 인생의 청사진은 윤곽이 잡혀가고 있는 셈이었다.

확실히 말해두지만 나는 삶에 대한 어떠한 감상도 없었다. 태어남이 자유의사에 의한 것이 아니듯 죽음도 또한 자연의 한 현상일 뿐 인간이란 꼭 무엇인가를 이루기 위해 살아가는 것은 아니며 생애를 걸고 이루어야만 할 무엇이 있다고도 생각지 않았다.

더욱이 우리의 시대는 우리에게 혁명도 연애도 요구하지 않는다. 나는 대부분의 사람들이 그러하듯 살고, 또 죽을 것이다.(오정희, 바람의 뉘, 2017, 312-313)

인용된 대목들에서 볼 수 있는 것과 같이, 세종은 아내인 은수의 생활에 대해 잘 알지 못했다. 그는 자신이 가정을 꾸려가고자 하는 방향에서만 아내의 하루를 짐작할 수 있을 뿐이었다. 그리고 그런 입장에서 집이 아내에게는 가장 적합한 곳일 거라고 여겼다. 특히나 세종은 “아내와 아이를 사랑하고, 가정의 아늑함을 소중히 여겼다.”에서 구체적으로 드러나듯이 바람직한 가정을 자신의 입장에서만 상상한 것이었다. 그래서 결혼을 하여 모범적인 주부로 보낸 은수가 결혼 6개월 만에 첫 가출을 한 이후로 수 차례 가출을 해도 그 근본적인 사정을 전혀 알아차리지 못했다. 따라서 세종은 그만큼 가정과 아내를 대하는 데 있어서 당시의 한국 사회가 지닌 통념을 지닌 인물이었다고 할 수 있다.

「바람의 뉘」에서 은수의 가출이 어떤 의미를 지니는지는 아내로서의 은수와 한 인간 존재로서의 은수가 지닌 입장을 함께 고려해야만 제대로 파악할 수 있다. 아래의 대목들에서는 은수의 그런 입장들이 잘 드러난다.

아내의 대답은 한결같았다.

“그냥 그럴 때가 있어요. 그냥 이렇게 평생을 사나, 사는 게 이런 건가 하는 생각이 들곤 해요.”

어떻게 이렇게 살다니? 아이에게 젖꼭지를 물린 여편네가 어떻게 그런 무책임한 소리를 할 수 있는가. 서른 살의 여자가 사춘기 아이들도 유치해서 입에 올리지 못하는 소리를 거침없이 해대다니.

아내의 가출 방법은 점차 악랄해졌다. 아니, 악랄하다고 받아들이기 수밖에 없을 만큼 아내에 대한 내 마음은 황폐해졌다.

“병이다. 그저 못된 버릇이라고 넘길 일이 못 돼. 정신감정을 받도록 해”

주위에서 중용했으나 나는 아직까지 아내를 병원에 데려갈 생각을 하지 못하고 있었다. 아내는 결혼 무렵부터, 아니 그 이전부터 무언가에 깊이 사로잡혀 있었던 게라고 생각하는 것이 내가 되도록 덜 상처를 받는 방법일 것이다.(오정희, 바람의 뉘, 2017, 310-311)

자신은 이곳이 아닌 다른 삶, 다른 곳을 꿈꾸고 있는 것일까.

가슴속에 한 조각의 투명하고 차가운 얼음을 지닌다는 것이, 혹은 반딧불처럼 가느라고 은은한 불을 지닌다는 것이, 얼마나 어려운 일이었던가.

때 없이 덜미를 잡아 내치는 것, 바람 소리를 이기지 못해 펄럭이며 문밖으로 나서게 했던 것, 그것은 어쩌면 생활 속에 생활이 아닌 다른 공간을 지니고자 하는 안간힘은 아니었던지.

서른넷의 나이, 인생이란 언제든지 다시 시작할 수 있는 그 어떤 것일까. 앞으로 어쩔 것이냐.(오정희, 바람의 뉘, 2017, 385)

인용된 대목들 중 첫 번째 것에서는 아내인 은수를 바라보는 세종의 시각이 잘 드러난다. 그런데 여기에 나타나는 은수의 말은 실은 남편인 세종을 향한 은수의 입장이 어느 정도 반영된 것이라고도 할 수 있다. 가출의 이유를 묻는 남편의 물음에 은수는 “그냥 그럴 때가 있어요, 그냥 이렇게 평생을 사나, 사는 게 이런 건가하는 생각이 들곤 해요.”라고 대답한 적이 있었다. 하지만 은수의 그런 대답은 세종의 입장에서는 아내이자 어머니로서의 은수가 할 소리가 아닌 것으로만 받아들여졌다. 다만, 세종은 그런 가운데에서도 아내인 은수가 무언가에 깊이 사로잡혀 있었던 것이 있을 거라고, 아니 있어야 할 것이라고 생각하면서 자신을 위로하려고 했다.

그러나 인용된 대목들 중 두 번째 것을 보면, 은수의 가출은 ‘이곳이 아닌 다른 삶’ 또는 ‘다른 곳’을 꿈꾸는 행위로서의 가능성을 지닌 것이었다. 남편과 아이와 함께 이루어지는 삶의 공간인 현재의 집에서 벗어나려는 욕망은 ‘때 없이 덜미를 잡아 내치는 것’에서 드러나는 것처럼 은수 스스로도 의식할 수 없는, 내적인 소용돌이와도 같은 것이었다. 은수는 생활 속에 ‘생활이 아닌 다른 공간’이 가지기를 바랐던 인물이었다. 은수는 자신이 살아가는 생활 속에 생활이 아닌 다른 공간을 갖고 싶어할 만큼 아내이자 어머니로서의 생활 뿐만 아니라 한 인간 존재로서도 자신만의 공간을 갖고 싶어 한 것이다. 하지만 은수의 그와 같은 욕망은 아내이자 어머니로서의 역할을 남편의 입장에서 내세우는 세종의 시각에서는 결코 접근할 수 없는 것이었다. 아내인 은수가 자신만의 공간을 갖고 싶어 한다는 점을 세종은 결코 상상할 수 없는 것이다.

「바람의 뉘」에서 은수의 가출은 이처럼 매우 복잡한 성질을 지닌 것이었다. 그것은 자신만의 공간을 갖고자 하는 은수의 내적인 욕망을 담고 있는 것이었다. 그런데 아래의 대목들에서 살펴볼 수 있는 것처럼, 은수가 지닌 그런 내적인 욕망은 새로운 뿌리를 내리려는 강한 의식과도, 또 그 의식의 저변에 희미하게 자리하고 있었던 ‘매몰된 기억’과도 밀접하게 관련된 것이었다.

“아니예요. 누구라도 그 이상 잘 해주실 수는 없었을 거예요.”

은수는 가만히 고개를 저었다. 그렇다면 이제 와서 새삼 밝히려 들 게 무엇이냐, 이때까지 그래 왔던 것처럼 아는 듯 모르는 듯 물어 두고 살 수는 없었더냐. 어머니의 심하게 떨리는 손이 무언중에 묻고 있었다.

그러나 그럴 수는 없었다. 언제 어디서나 은수를 지배하던, 나의 집이 아니라는 느낌, 임시로 머무는 듯한 지긋지긋한 헤매임으로부터 이제는 벗어나야 했다. 결혼은 ‘ 옮겨 심음’이 아닌 파종, 새로운 뿌리 내림이어야 했다.

“술을 더 가져오렴. 오늘 술 좀 먹어야겠다.”

어머니는 은수가 새로 술을 담아 온 주전자를 받아 들고 은수의 잔을 채웠다.(오정희, 바람의 뉘, 2017, 328)

아이와 남편, 자잘한 일상사로 이어지는 현실이 뿌리 없이 부랑하는 삶으로 불투명하게 흐려지며, 대신 가슴 밑바닥에 단단히 매몰된 기억의 촉수가 살며시 고개를 들곤 했다. 때문에 걸음마를 배우는 아이들이 자신이 가고 있는 곳도 모르면서 제 걸음에 취해 한 발짝씩 옮겨놓는 것처럼 뭔가 잊어버린 것과 만날 것 같은 기대와 안타까움으로 낯선 거리, 낯선 사람들 사이를 돌아다녔던 것이다.

그러다가 누추한 여관방에서 잠을 깬 밤 문득 자신의 행적에 놀라 부끄러움과 두려움에 사로잡혀 한없이 풀어 올린 연줄을 감듯 떠났던 길을 되짚어 황황히 돌아오곤 했다.(오정희, 바람의 뉘, 2017, 384-385)

인용문에서 잘 드러나는 것과 같이, 은수는 자신이 전쟁 고아였다는 사실에 대해 어머니와 이야기를 나누면서 과거의 사실로부터 자신의 ‘해매임’, 즉 가출의 이유를 찾아내고 싶어한다. 은수는 살아오면서 자신이 살고 있는 집이 ‘나의 집’이 아니라는 느낌을 가져왔던 존재였는데, 이제는 그런 ‘해매임’에서 벗어나고 싶어한다. 그리고 그런 입장에서 결혼이 ‘ 옮겨 심음’이 아니라 ‘새로운 뿌리 내림’이어야 한다는 생각을 드러낸다. 여기에서 ‘ 옮겨 심음’이 은수가 ‘나의 집이 아니라는 느낌’을 계속 지니는 상태를 가리킨다면, ‘새로운 뿌리 내림’은 자신이 살고 있는 집을 ‘나의 집’으로 여기는 상태를 가리킨다고 할 수 있다. 그리고 이런 맥락에서 보면, 은수가 가족과 함께 하는 생활을 ‘뿌리 없이 부랑하는 삶’으로 여기는 것은 그만큼 결혼으로 인해 꾸러진 은수의 생활이 ‘ 옮겨 심음’에 지나지 않았기 때문이라고 할 수 있다. 그래서 은수는 ‘새로운 뿌리 내림’을 위해 가출을 할 수밖에 없었던 것이다. 따라서 ‘ 가슴 밑바닥에 단단히 매몰된 기억의 축수’가 고개를 들면서 행해진 은수의 가출은 결혼 생활을 ‘새로운 뿌리 내림’으로 만들어 나가려는 무의식의 산물이었다고 할 수 있다.

「바람의 뉘」은 이처럼 은수의 가출을 통해 결혼 생활과 결혼으로 인해 꾸러진 가정 생활에 대한 반성적인 물음을 던진 작품이다. 오정희는 가부장제적 사회의 통념에서는 쉽게 받아들여지기 어려운 가출 행위를 통해 어머니나 아내로서만이 아니라 개인으로도 사는 삶의 중요함을 보여주었다고 할 수 있다.

지금까지 오정희의 소설 속 여성이 가정에서의 자아정체성을 추구하는 양상을 「꿈꾸는 새」와 「바람의 뉘」을 통해 살펴보았다.

작품에 따라 여성 인물의 문제를 다시 정리하면 그 다음과 같다.

작품	주인공	문제
꿈꾸는 새	나	‘나’는 남편의 부임지인 지방 소도시에 정착했으나 그 생활에 적응하지 못하고 불안한 생활을 하고 있다. 그러나 ‘나’는 그러한 자신의 불안의 원인을 알지 못한다. 타인들이 자신의 삶을 부러워하지만 ‘나’가 느끼는 삶은 허구의 행복이다.
바람의 뉘	은수	‘은수’는 유년기에 받은 심적 외상으로 일상의 평범한 삶을 살지 못하고 그 근원을 알 수 없는 신경증에 시달리는 인물이다. ‘은수’의 주된 증상은 주부로서 상식을 벗어난 빈번한 가출이다. ‘은수’는 자신이 기억하지 못하는, 자신을 괴롭히는 그 기억의 정체를 파악하려 애를 쓰지만 사실은 이와 같이 자신도 알지 못하는 사이 그 고통스러운 기억은 억압되었다.

「꿈꾸는 새」와 「바람의 뉘」 속 여성 인물들은 외출이나 가출을 반복하였는데, 외출이나 가출의 반복은 여성이 아내이자 어머니만이 아니라 한 인간 존재라는 점을 잘 보여주었다. 가부장제 하의 남녀 노동 분업은 남성은 ‘집 밖’, 여성은 ‘집 안’으로 정의된다. 이러한 성 분할은 남녀의 차이에 따른 기능적, 자연적 분화로 당연하게 여겨져 왔지만, 페미니즘적 관점에서 볼 때 이러한 성 분할은 결코 자연스러운 현상이 아니며, 오히려 여성을 억압하는

중요한 기제이다.(강이수, 1999, 25) 이런 점을 고려하면, 오정희의 소설은 그 문제의식이 강함에도 불구하고 구체적 현실의 차원보다는 존재의 차원에서 여성 인물들의 삶을 일반화하는 한계를 보여준다고도 할 수 있다.(송명희, 2000, 211) 하지만 그런 한계가 오정희가 아내이자 어머니로서의 존재가 한 인간 존재이기도하다는, 자아정체성이 강조되는 여성상을 통해 가부장제적 사회의 통념이 지닌 문제점을 잘 보여 주었다는 사실을 가릴 수는 없을 것이다.

오정희는 중산층의 일상을 바탕으로 창작 활동을 펼치며 페미니스트 서사를 구현해 여성의 삶에 대한 꾸준한 관심을 보였다. 그 중 결혼 제도를 통해 여성의 사회적 존재와 정체성을 찾아가는 과정이 많은 작품에 구현되었다. 또한 오정희는 동시대 사회가 요구하는 이상적인 성 역할에서 발생하는 여성 인물들의 갈등을 다양하게 변화시키며 이러한 현실과 얽힌 인물들의 여성성과 정체성에 대한 탐구를 이어갔다. 작가의 소설에서 여성 인물은 사회의 대내외적 억압에 맞서 싸우는 인물들이다. 결혼은 여성의 삶에 큰 영향을 미치는 제도임이 분명하다. 전근대 결혼 제도가 가부장적 이념에 부합했다면, 현대에서도 결혼 제도를 통한 양성평등을 추구하려는 시도가 보인다.

근대 사회가 가부장적 정치 체제에서 계약론적 정치 체제로 옮겨왔지만, 여전히 결혼 제도 내에서 여성의 존재와 이로 말미암은 성적 계약은 은폐되어 있는 셈이다. 끊임없이 '자아정체성'을 추구하는 과정을 통해 작가의 소설 속 여성 인물들은 타인이 규정한 강제적인 여성성에 머물지 않고 주체성을 추구할 가능성을 지니게 된다. 여성 인물들은 가부장제 이데올로기를 내면화하려는 억압과 폭력으로부터 결혼 관계의 부조리와 모순에 직면해 있다. 그녀들에게 결혼 제도는 양성평등의 실현이 실패로 돌아갔다는 것을 깨닫게 한다. 이것은 여성 인물이 결혼 제도에서 탈출을 시도하는 결정적인 기회로 작용한다.

인간의 삶에서 남성과 여성의 성적 모순은 깊이 뿌리 박혀 있고 복잡하다. 현대 여성 작가들의 작품에 나타난 여성적 문제는 성차별의 복잡성을 증명한다. 즉, 여성 운동에 관여하지 않는 심리적 문제에서 여성에 대한 억압과 여성에 의한 모순이 더 심각하다. 가부장적 사회에서 남성의 혼외 성생활은 자유로운 반면, 여성의 성욕은 부도덕한 것으로 간주한다. 여성의 경제적 능력이 향상되면서 남성은 강인하고 대담한 행동을 하기가 불편해지기 시작했고 여성들이 전통적인 여성으로서의 매력을 잃어가는 것에 대해 풍자했다. 여성은 신체적으로나 심리적으로 소외 계층에 속하며, 남성은 가정과 사회 모두에서 남성의 애착을 임의로 조작할 수 있어 사회적 주목을 받고 있다.

그러나 1970년대 급격한 산업화 자본주의의 발달과 함께 변화의 기로에 놓이게 된다. 고등 교육을 받은 여성 인물들이 남성과 동등한 위치로서의 사회 진출을 시도하고 왕성한 사회적 활동을 이행함으로써 어머니 세대와 같이 기존의 가부장제에 순응하려 하지 않는다. 이들은 결혼만큼이나 스스로의 사회적 지위를 중요한 목표로 삼고 있다. 결혼하여 남편에게 종속된 존재로 살림하며 복종하던 여성의 인식에도 변화가 나타나기 시작하는 단계로 보인다. 여성은 종교적 이데올로기에서 벗어나 스스로를 주체적인 존재로 자각하기 시작한 것이다. 이상적인 신여성은 기존 세대의 결혼 제도를 답습하기를 거부하며 사랑과 연애에 있어 능동적으로 행동하기를 택한다. 여성의 자유연애는 성 정체성을 구체화하는 과정과도 맞닿아 있다.(박소영, 2008, 50)

오정희 소설에서 등장인물들이 결혼 생활에 대한 인식은 권태롭고 억압된 부정적인 것으로 나타난다. 지루함은 정신적 결핍, 무력감, 욕망 상실의 상태로, 단순한 지루함 그 이상은

4. 결론

이 본고에서는 자아정체성에 강조하는 새로운 여성상 추구를 심층적으로 탐색하였다. 가정에서의 자아정체성을 추구하는 여성을 중심으로 오정희의 「꿈꾸는 새」(1978)와 「바람의 녀」(1982)에 나타난 여성상을 밝혔다. 가부장 권력 속에서 불평등한 결혼 생활로서 여성들이 자신의 존재를 잃고 억압받는 삶에서 벗어나기를 꿈꾸는 여성들의 모습을 살펴보았다.

「꿈꾸는 새」의 ‘나’는 가정주부의 역할로 자신을 묻히고 자신의 의미를 찾으려고 가출을 했다. 오정희 역시 이러한 규칙에 따라 가부장제를 해결하기 위해 열심히 노력했다. 여기서 풀어야 할 문제는 가부장제의 암흑면이며, 이를 해결하는 방법은 여성의 자의식과 자립심 고취이다. 그러나 가부장제 권력이 강하고 새로운 권력이 무력한 가부장제 사회에서 여성의 자립은 매우 어렵다. 그러므로 오정희의 여성 인물들이 독립하지 못한 원인을 같은 곳에서 찾아냈다. 여성들이 가부장제의 어두운 통치에서 벗어나려면 독립해야 한다. 진정한 독립을 실현하려면 외적으로 사회적으로 안정적인 경제적 기반이 마련돼야 하고, 가부장제 이념과 남성 지배의 어두운 면을 더 많은 사람에게 알려야 하고 내부적으로는 여성 스스로 여성 독립 관념을 각성해야 한다.

한편, 오정희는 결혼한 여성에 입장에서 「바람의 녀」를 창작하여 불평등한 결혼 생활에서 억압받은 여성상을 그려냈다. ‘은수’는 가정생활을 잘 챙길 수 있고 현모양처로서 견비해야 하는 능력에 능통하다. 이상적인 여성은 가정의 중심이 되는 주부로서 남성과 평등한 관계를 형성하고 이를 가정 교육의 주체로 보상하는 것이다. 그러나 아쉬운 것은 은수와 깨우는 남성과 평등한 결혼 의지를 다지고 새로운 생활을 원하지만, 현모양처의 모습도 보여준다. 그들은 불평등한 결혼 생활에 반대하지만 맞서지 못하고 피하기만 했다.

오정희의 작품들이 전부 페미니즘에 천착하는 것은 아니지만 작가는 이토록 근현대사 속 한국 여성의 실제 삶과 느낌을 가감 없이, 사실적으로 그려낸 작가이다. 특정한 메시지를 애써 선동하려 하지 않으면서도 여성의 목소리가 제대로 나온다는 느낌이 묻어나게 글을 쓰는 오정희의 문체는 한국 문학에서의 ‘여성적 글쓰기’의 표본이라고 할 수 있을 만하다. 오정희가 가부장제 사상에 여성의 태도를 반영한다. 작가의 작품들은 여성의 눈으로 여성으로서의 “어떻게 살 것인가”의 문제를 바라보고 있다. 이런 의미에서 가부장제 사회에서 독립된 개인의 자아, 특히 여성 자아의 측면을 살펴보는 데 매우 획기적인 접근이다.

6. 참고 문헌

강윤희. (1999). 오정희 소설 연구 : 여성적 쓰기를 중심으로. 서강대학교 석사학위논문.

강이수. (1999). 여성학이란 무엇인가. 새 여성학 강의. 동녘.

권영민. (2002). 여성적 시각과 여성주의의 확대, 한국현대문학사 2, 민음사.

김경수. (1990). 여성성의 탐구와 그 소설화 : 오정희론. 외국문학(22), 열음사.

김영순. (2012). 오정희 소설의 여성 인물 연구. 경기대학교 석사학위논문.

박소영. (2008). 박완서의 70년대 단편소설 연구. 목포대학교 석사학위논문.

วจนกรรมภาษาเกาหลีกับการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี

-มุ่งเน้นการเขียนจดหมายขอร้อง-

Korean Letter Writing and Korean Speech Acts

-focused on the Speech Act of Request-

한국어 편지 쓰기와 한국어 화행 -요청 화행을 중심으로-

สิรินาท ศิริรัตน์

SIRINAT SIRIRAT

¹ภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถทางการเขียนจดหมายขอร้องภาษาเกาหลีของผู้เรียนวิชาการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้ทฤษฎีการสอนเขียนแบบบรรทัดฐาน กล่าวคือ ชั้นแรก ผู้สอนได้สร้างแบบจำลอง ชั้นที่สอง ผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันเขียนจดหมาย และชั้นที่สามคือให้ผู้เรียนได้เขียนจดหมายด้วยตนเองอย่างอิสระ ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้งานวิจัยนี้ คือ 1) กรอบการสอนการเขียนแบบบรรทัดฐาน 2) กลวิธีการขอร้องตามวจนกรรมการขอร้องของชาวเกาหลี 3) แบบฝึกหัดสำหรับการฝึกเขียนจดหมายขอร้อง ผลการวิจัยปรากฏว่า การใช้ทฤษฎีการสอนเขียนแบบบรรทัดฐานช่วยให้ผู้เรียนสามารถเขียนจดหมายขอร้องเป็นภาษาเกาหลีได้ดี มีการลำดับเนื้อหาก่อนหลังได้อย่างเหมาะสม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน เพื่อจะได้พัฒนาทักษะทางการเขียนในลำดับต่อไป

Abstract

The purpose of this research is to improve the request letter writing ability of students majoring in Korean, Faculty of Arts, Silpakorn University in the second semester of 2021 based on genre-based activities. First step, the instructor created the request model, second step, instructor and students write the request letter together, and the last step if for the learners to write the request letter by themselves. The instrument used in this research were 1) Genre Based Activities Lesson Plans 2) Request Speech Acts Strategy 3) Korean Letter Writing Exercise. The study result revealed that students can write a Korean request letter as well, which is a good start to reassure them to improve their writing skills in the future.

คำสำคัญ : การเขียนจดหมายภาษาเกาหลี, วัจนปฏิบัติศาสตร์เกาหลี, วัจนกรรมกับการเขียน, วัจนกรรมกรการขอร้องภาษาเกาหลี

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

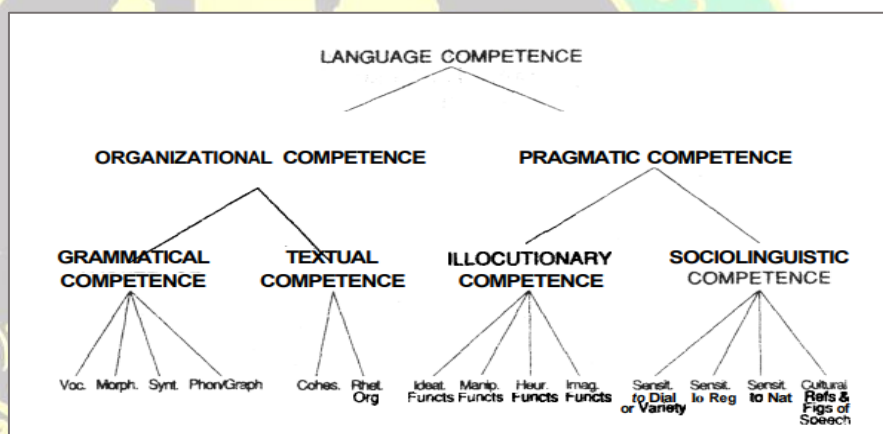
ฮอยยง และคณะ (허용 외, 2005, pp. 386) กล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการเขียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามคำจำกัดความของการเขียน ในอดีต “การเขียน” หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนผ่านตัวอักษร ในช่วงยุค 70 จึงเป็นงานเขียนแบบเน้นผลงาน (writing as a product) ในรูปของการเขียนตามหรือการเขียนเลียนแบบผลงานเขียนตัวอย่าง โดยเน้นความถูกต้องและความแม่นยำของผลงานเป็นสำคัญ แต่ในช่วงยุค 80 มุ่งเน้นการเขียนแบบเน้นกระบวนการ (writing as a process) มากกว่าผลงานเขียน สาริกา และคณะ (2558, pp. 813-814) อธิบายว่า นอกจากการเขียนข้างต้นแล้ว ยังมีการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นกิจกรรมทางสังคม (writing as a social act) และการสอนเขียนแบบเน้นประเภทงานเขียน (writing as a genre) ด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) ที่ให้ความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ของการเขียนและตัวผู้เขียนเป็นหลัก การพัฒนาทักษะการเขียนได้มีการบูรณาการระหว่างการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการและการสอนเขียนแบบเน้นประเภทงานเขียนเข้าด้วยกัน เรียกว่า “วิธีอรรถฐานกระบวนการ (Process Genre Approach: PGA)” ให้ความสำคัญต่อความสมบูรณ์แบบของชิ้นงานและขั้นตอนต่าง ๆ ในการสอนการเขียน ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมการเขียนของผู้เรียนในชั้นเรียนวิชาการเขียนประเภทต่าง ๆ เช่น การเขียนเชิงพรรณนา การเขียนเชิงอรรถอธิบาย และการเขียนจดหมายธุรกิจ เป็นต้น โดย แบดเจอร์ และไวท์ (Badger & White, 2000) ระบุว่าจุดเด่นของการสอนเขียนด้วยวิธี PGA นั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะทางด้านการเขียนตลอดจนทักษะการใช้ภาษาในเวลาเดียวกันแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ครูมีบทบาทเป็นผู้คอยแนะนำและให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็นเท่านั้น ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามแนวคิดเรื่องการ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่อง “การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)” (Dewey, 1963) ที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวงการการศึกษา ที่ให้ผู้เรียนได้สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สืบค้นหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง บทบาทในการเรียนรู้อยู่ที่ตัวผู้เรียนมากกว่าอยู่ที่ผู้สอน ในขณะที่ครูผู้สอนมีบทบาทในการสนับสนุน (Supporter) ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ ให้เกิดการแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ โดยการจัดบรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสถานการณ์ และจัดสื่อการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ จนเกิดทักษะ เกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ได้คิดและเข้าใจอย่างมีเหตุผล ในปัจจุบันนี้ ศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ หรือแม้แต่วิชาภาษาต่างประเทศ ก็มีการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวงกว้างด้วยเช่นกัน

ธีรภัทร และ อินธิสาร (2015, 273) อธิบายว่าในระยะหลัง แนวทฤษฎีการสอนเขียนแบบอรรถฐาน (Genre-Based Approach: GBA) ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาทักษะการเขียน แนวคิดของ ฮอลิเดย์ (Halliday, 2009) ที่ยึดหลักการเกี่ยวกับทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics Theory) ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและหน้าที่ทางสังคม เน้นการสื่อเนื้อความจากบริบททางภาษาในสถานการณ์ ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของบุคคลจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ สาริกา และคณะ (2558, pp. 815) กล่าวว่า นอกจากการเลือกวิธีการสอนการเขียนที่เหมาะสม และการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดีแล้ว ผู้สอนควรเลือกรูปแบบหรือประเภทงานเขียนที่เหมาะสมกับสติปัญญาและวัยของผู้เรียน การเขียนจะประสบผลสำเร็จได้หากผู้เรียนมีประสบการณ์และมีความรู้ในสิ่งที่เขียน การจัดการเรียนรู้การเขียนจึงควรให้ผู้เรียนได้ลงมือเขียนด้วยตนเองเพื่อให้เกิดประสบการณ์และนำความรู้มาปรับใช้ในการเขียนครั้งต่อไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในหลักสูตรของสาขาวิชาภาษาเอเชียตะวันออก ประจำปี 2559 และหลักสูตรปี 2564 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการพัฒนารายวิชาที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางการเขียนภาษาตามประเภทงานเขียนเป็นรายวิชาเลือกสำหรับนักศึกษาวิชาเอกและโท ชั้นปีที่ 4 คือ รายวิชาการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี (Korean Letter Writing) มีคำอธิบายรายวิชาว่า “เทคนิคการใช้ถ้อยคำและสำนวนในการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี ทั้งจดหมายส่วนตัว จดหมายธุรกิจรวมทั้งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์” โดยผู้เรียนจะได้ศึกษาเทคนิคการใช้ถ้อยคำและสำนวนต่าง ๆ ในการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการเขียนจดหมายส่วนตัว จดหมายธุรกิจ รวมทั้งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเหมาะสม จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับรายวิชาก่อนการลงทะเบียน นักศึกษาตอบว่าจากการศึกษาคำอธิบายรายวิชาแล้วพบว่ารายวิชานี้ น่าจะเป็นการศึกษา คำศัพท์ ไวยากรณ์วิธีเขียนจดหมาย หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ส่วนตัวทั่วไปที่น่าจะช่วยฝึกทักษะทางการเขียนภาษาเกาหลีให้ดีขึ้น ไม่ได้มีความคาดหวังต่อการเรียนในรายวิชานี้เป็นพิเศษ นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชา ปีการศึกษา 2564 ภาคการศึกษาที่ 2 มีผู้ลงทะเบียนเรียนวิชานี้จำนวน 50 คน จากนักศึกษาวิชาเอกชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2564 ทั้งสิ้น 81 คน คิดเป็น 61.73% ชินแดย็อน (진대연, 2015, pp.149-150) กล่าวว่า การเขียนภาษาเกาหลีเป็นทักษะทางภาษาที่มีครูผู้สอนจำนวนไม่มากนักที่มั่นใจว่าสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ เพราะแม้จะเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญมากแต่ไม่ใช่ทักษะที่พัฒนาให้เห็นผลได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งครูผู้สอนยังไม่รู้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเขียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และไม่มีโอกาสในการพัฒนาความสามารถทางการสอนการเขียนของตนเองเท่าที่ควร ด้วย

(Organizational Competence) และความสามารถทางด้านวจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatic Competence) ซึ่งความสามารถทางการเขียนจัดอยู่ในความสามารถทางด้านถ้อยความ (Textual Competence) ที่เป็นความรู้ความสามารถในการรวมคำพูดเพื่อสร้างข้อความ โดยพื้นฐานแล้วจะเป็นหน่วยของภาษาพูด (spoken) หรือภาษาเขียน (written) ที่ประกอบด้วยสองคำพูดขึ้นไป หรืออยู่ในรูปของประโยคที่มีโครงสร้างตามกฎ มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ ความสัมพันธ์ของความสามารถเหล่านี้และบริบทการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เกิดการถ่ายโอนจนเกิดเป็นความสามารถทางการเขียน

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของความสามารถทางด้านภาษา

ที่มา: Bachman, 1990, p. 87

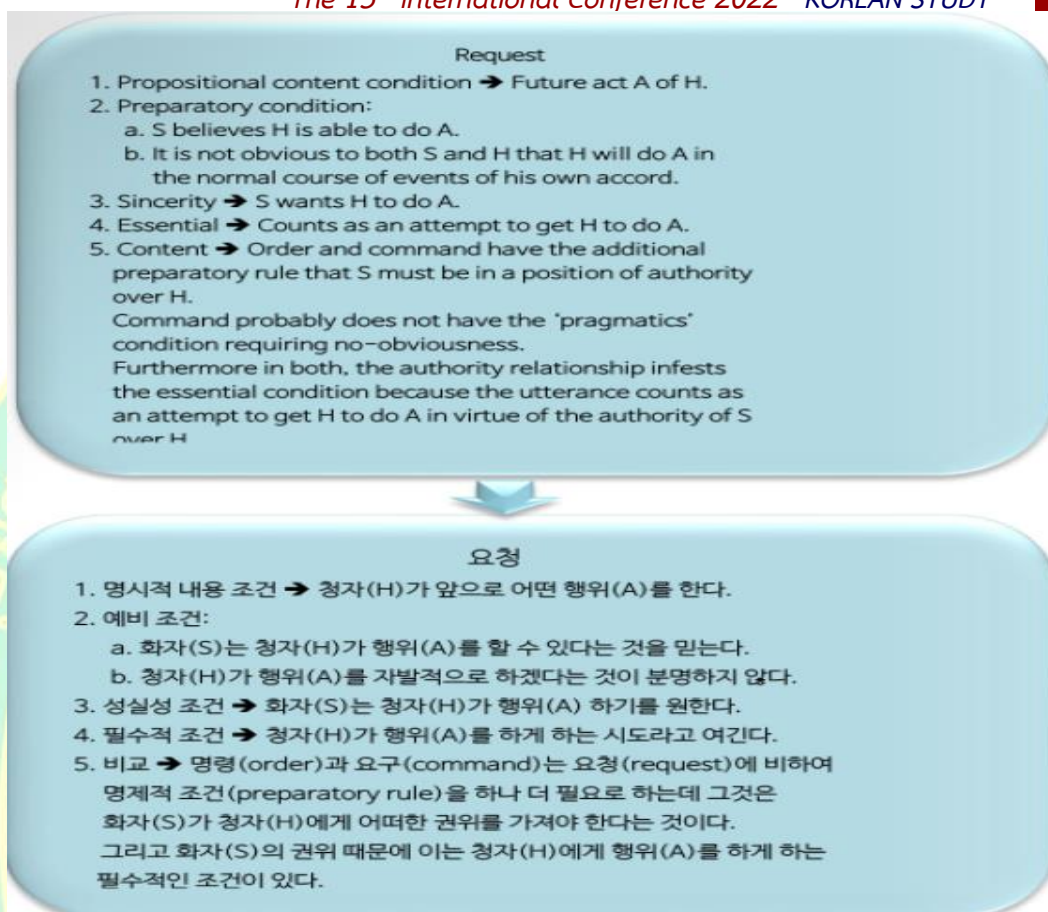
ในขณะที่ ฮันแจยอง และคณะ (한재영 외, 2005, 253-254) อธิบายไว้ว่า ในการเขียนข้อความ นอกจากจะต้องมีความรู้ทางด้านคำศัพท์ โครงสร้างประโยค อักษรวิธี วัฒนธรรมทางภาษาแล้ว ยังต้องมีความเข้าใจและมีความสามารถในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ในรูปของภาษาพูดอย่างชัดเจนได้ด้วย และถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมีความสามารถในทักษะการฟัง การพูด การอ่านเป็นอย่างดี แต่หากขาดความสามารถทางการเขียน ก็ยากที่จะมองว่าผู้เรียนมีความสามารถในภาษานั้น ๆ ได้ นอกจากนี้ ฮันแจยอง และคณะ ยังจำแนกการเขียนจดหมายไว้ในการจัดการเรียนการสอนการเขียนภาษาเกาหลีระดับกลางที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาทักษะการเขียนที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ในขณะที่ เฮดจ์ (Hedge, 1998) มองว่าการเขียนจดหมายเป็นการเขียนเชิงสังคม เพราะการเขียนจดหมายมีลักษณะของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล องค์กร หรือหน่วยงาน ทั้งนี้ มะฮามูด (Mahamoud, 2003, 179) กล่าวว่า การเขียนจดหมายส่วนตัวเป็นภาษาต่างประเทศเป็นการเขียนที่มีลักษณะพิเศษที่จำเป็นต้องมีการประมวลผลที่หลากหลาย และมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของการเขียนแสดงความขอบคุณ การแสดงความยินดี การเชิญ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งการ “แบ่งปันความรู้ (shared knowledge)” ในขั้นตอนของการเขียนนับเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้เรียนในการเขียนจดหมายเป็นภาษาต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง จดหมายไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ที่ได้รับจากการเขียนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสื่อกลางของการสื่อสารด้วย การเขียนจดหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้เขียน แต่หมายรวมถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อและสิ่งที่ผู้อ่านต้องการรู้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อผู้อ่านได้อ่าน

ข้อความ เข้าใจและเกิดการสื่อสารซึ่งกันและกัน นั้นหมายความว่า ผู้เขียนได้พูดคุยกับผู้อ่าน การเขียนจึงไม่ต่างจากการพูดทั้งทางหลักการและการปฏิบัติ

3.2 วจนกรรมการขอร้องภาษาเกาหลี

วจนกรรมการขอร้องเป็นหนึ่งในวจนกรรมที่มีการใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เป็นวจนกรรมที่จัดอยู่ในกลุ่มวจนกรรมที่กำหนดให้ทำ (Directives) ตามการจำแนกกลุ่มวจนกรรมของ เซอร์ล (Searle, 1969, 66) ซึ่งเป็นวจนกรรมที่ผู้พูดสั่ง ขอ หรือเสนอแนะให้ผู้ฟังกระทำการใดสิ่งหนึ่งซึ่งผู้พูดปรารถนา หรือผู้พูดคิดเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ฟัง หรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีความสุภาพของ ลีช (Leech, 1983) เพราะมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับสถานการณ์ทางสังคม อายุ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และน้ำหนักความรุนแรงของสิ่งที่ต้องการกล่าวคำขอร้องด้วย

เซอร์ล (Searle, 1969, 66) ได้อธิบายไว้ว่า การขอร้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการกระทำในอนาคตข้างหน้าของผู้ฟัง ผู้กล่าวคำพูดขอร้องจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าหากกล่าวคำขอร้องไป ผู้ฟังจะมีปฏิกิริยาต่อคำขอร้องนั้นภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ กล่าวคือ “ผู้พูดเชื่อว่าผู้ฟังสามารถทำตามคำขอร้องนั้นได้” กับ “ผู้พูดไม่แน่ใจว่าผู้ฟังจะกระทำการใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง” เงื่อนไขในการวิเคราะห์ว่าคำพูดของผู้พูดเป็นวจนกรรมการขอร้องหรือไม่ คือ หากผู้พูดไม่แน่ใจว่าผู้ฟังสามารถทำตามที่ผู้พูดขอร้อง แต่ยังคงกล่าวขอให้ทำ จะไม่นับว่าเป็นการขอร้อง และถึงแม้ว่าผู้พูดจะคาดหวังให้ผู้ฟังทำตามที่ขอร้องเช่นไร ผู้ฟังก็มีสิทธิในการตัดสินใจว่าจะทำตามคำขอร้องของผู้พูดหรือไม่ อีกทั้งยังมีสิทธิที่จะปฏิเสธคำขอร้องได้ด้วยเช่นกัน แต่หากผู้ฟังไม่มีสิทธิในการตัดสินใจ สิ่งที่ผู้พูดพูด ย่อมหมายถึง “การสั่ง (명령)” หรือหมายถึง “การเรียกร้อง (요구)” มากกว่าจะเป็น “การขอร้อง (요청)” ทั้งนี้ การจำแนกลักษณะของการกล่าวคำขอร้องของ เซอร์ล (Searle, 1969, 66) ได้แสดงไว้ดังต่อไปนี้

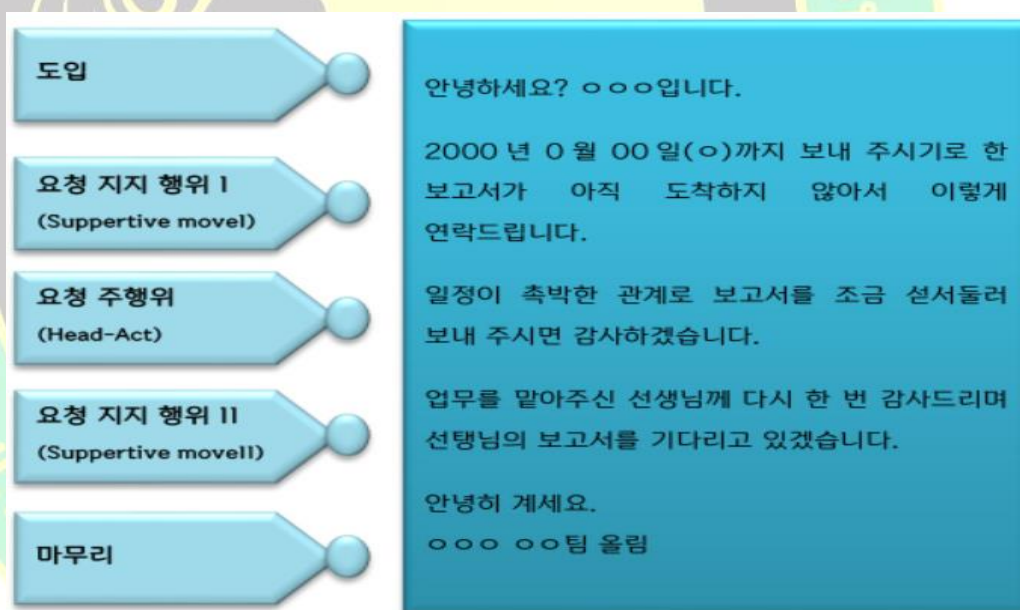
ภาพที่ 2 การจำแนกลักษณะของการกล่าวคำขอร้อง
ที่มา: Searle, 1969, 66 (อ้างจาก สิรินาถ ศิริรัตน์, 2562, 91)

ปัจจัยสำคัญในการกล่าววัจนกรรมการขอร้องคือ หลักการความสุภาพ ซึ่งหลักการความสุภาพในการกล่าววัจนกรรมการขอร้องของชาวเกาหลี มีดังต่อไปนี้

한국어 공손	적극적 공손
1. 부담담 / 구속감이 되는 것을 최소화하는 것	1. 상대방을 높이는 것을 최대화하는 것 / 자신을 낮추는 것을 최대화하는 것
2. 체면손상이 되는 것을 최소화하는 것	2. 이익이 되는 것을 최대화하는 것
	3. 선택의 여지를 주는 것을 최대화하는 것
	4. 기분을 좋게 하는 것을 최대화하는 것
	5. 체면유지가 되는 것을 최대화하는 것

ภาพที่ 3 หลักการความสุภาพในการกล่าววัจนกรรมการขอร้องของชาวเกาหลี
ที่มา: สิรินาถ ศิริรัตน์, 2562, 91

การใช้วัจนกรรมขอร้องในการเขียนเพื่อติดต่อสื่อสารกับผู้อ่านในลักษณะของจดหมายหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ยิ่งต้องคำนึงถึงหลักการของความสุภาพ เนื่องจาก เป็นการติดต่อกันผ่านทางข้อความ ผู้รับสารที่เป็นผู้อ่านไม่ได้เห็นสีหน้า ไม่ได้ยินน้ำเสียงของผู้ส่งสารที่เป็นผู้เขียน ถ้อยคำที่ผู้ส่งสารใช้บางถ้อยคำ อาจทำให้ผู้รับสารที่เป็นผู้อ่านเข้าใจผิดคิดว่าเป็นการออกคำสั่ง หรือเป็นการเรียกร้องได้ อีกทั้ง จากผลการวิจัยของ คิมฮเยรัน และซ็อนอินจู (김혜란 & 전은주, 2013: 241) เกี่ยวกับไวยากรณ์ที่นำเสนอในหนังสือเรียนภาษาเกาหลีที่ผลิตขึ้นที่ประเทศเกาหลีแล้วพบว่า ไวยากรณ์ที่ใช้ในการแสดงวัจนกรรมการขอร้องทั้งทางตรงและทางอ้อม มักอยู่ในหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น “การรับประทานอาหาร” “การขอยืมสิ่งของ” “การขอร้องในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน” ดังนั้น จึงอาจเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียนที่จะนำไวยากรณ์ที่เคยเรียนรู้จากการขอร้องในชีวิตประจำวันไปปรับใช้กับการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจได้ ทั้งนี้ อีซึงย็อน และ คิมอินโฮ (이승연 & 김은호, 2014, 121-122) ได้นำเสนอรูปแบบของคำพูดที่ควรใช้ในกรอบของวัจนกรรมการขอร้อง และได้นำเสนอรูปแบบการเขียนอีเมลขอร้องเชิงธุรกิจ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ “การเกริ่นนำ (도입)” “การขอร้อง (요청)” และ “การสรุป (마무리)” พร้อมด้วยตัวอย่างประโยค ดังต่อไปนี้

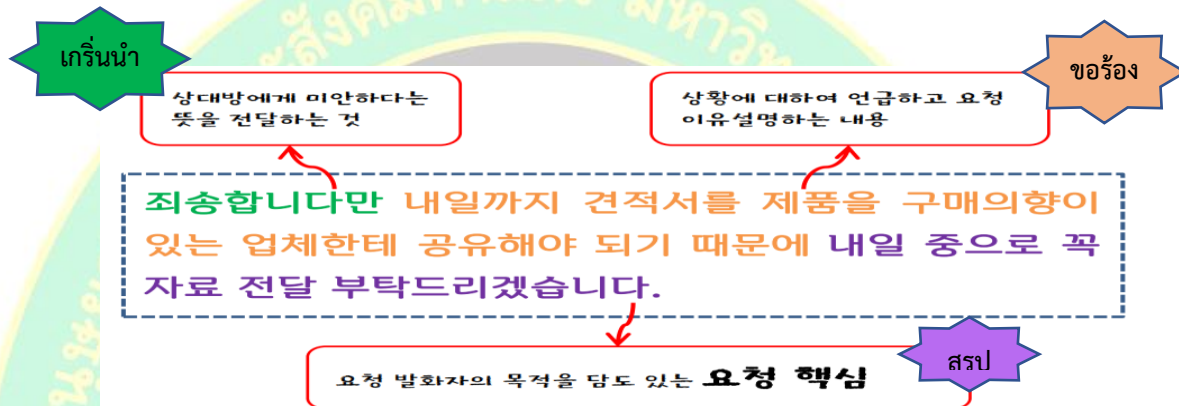

ภาพที่ 4 รูปแบบการเขียนจดหมาย (อิเล็กทรอนิกส์) ขอร้องเชิงธุรกิจ

ที่มา: 이승연 & 김은호, 2014, 124 (สิรินาถ ศิริรัตน์, 2562, 92)

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการเขียนจดหมาย (อิเล็กทรอนิกส์) ขอร้องเชิงธุรกิจที่ อีซึงย็อน และคิมอินโฮ (이승연 & 김은호, 2014, 124) ได้นำเสนอไว้เป็นโมเดลในการจัดการเรียนการสอน และป้อนข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจให้แก่ผู้เรียน โดยมีการอธิบายเกี่ยวกับไวยากรณ์ คำศัพท์ กลวิธีการขอร้อง และตัวอย่างประโยค เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานเขียนจดหมายของตนเองได้ อีกทั้งยังฝึกเขียนข้อความการ

ขอร้องสั้น ๆ ที่มีองค์ประกอบข้างต้น กล่าวคือ “การเกริ่นนำ (도입)” “การขอร้อง (요청)” และ “การสรุป (마무리)” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 5 รูปแบบการเขียนข้อความขอร้องเชิงธุรกิจ

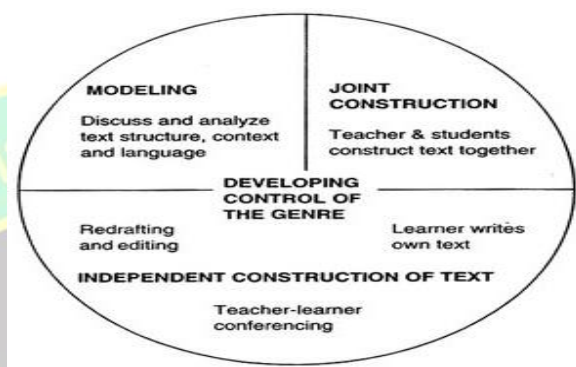
ที่มา: 이승연 & 김은호, 2014, 122-124 (สิรินาท ศิริรัตน์, 2562, 95)

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้นำแนวความคิดนี้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่าผู้เรียนสามารถเขียนได้จดหมายขอร้องเชิงธุรกิจภาษาเกาหลีได้สอดคล้องตามบริบทการขอร้องเชิงธุรกิจของชาวเกาหลีได้หรือไม่ โดยวิเคราะห์จากโครงสร้างของจดหมายทั้งฉบับ และวิเคราะห์ในส่วนของ “การขอร้อง (요청)” ที่มีย่อหน้าเดียวด้วยเช่นกัน

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกโมเดลของอีซึงย็อนและคิมอินโฮ (이승연 & 김은호, 2014, 124) เพราะเป็นโมเดลที่ผ่านการศึกษาวิจัยด้านการเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ธุรกิจเชิงขอร้องอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายในการวิจัยเป็นชาวเกาหลีที่ใช้การเขียนจดหมายธุรกิจเชิงขอร้องในชีวิตประจำวันจริง อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในงานชิ้นนี้ยังเป็นข้อมูลที่ได้รับจากเป้าหมายของการวิจัยโดยตรงด้วยจึงเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสูง

4. วิธีการวิจัย

แนวการสอนแบบบรรทัดฐาน (Genre-Based Approach: GBA) เป็นแนวการสอนที่ได้รับความนิยม และได้รับความชื่นชมจากผู้เชี่ยวชาญทางการสอนเป็นจำนวนมากว่าเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่แสดงให้เห็นถึง “process” “procedures” และ steps (อ้างอิงจาก เดอร์เกยาสา (Dirgeyasa), 2016, p. 48) งานวิจัยฉบับนี้จึงจัดการเรียนการสอนการเขียนจดหมายตามขั้นตอนการดำเนินงานที่ Hyland (2003) ได้กำหนดไว้ให้

ภาพที่ 6 The Hyland's Model of genre teaching and learning cycle

ที่มา: Hyland (2003) (อ้างจาก Dirgeyasa, 2016, p. 49)

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้นำแนวความคิดเรื่องทฤษฎีการสอนเขียนแบบบรรทัดฐานของ Hyland (2003) มาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยนำวัจนกรรมการขอร้องมาเป็นเครื่องมือในการสอน ซึ่งมี 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1) การสร้างแบบจำลอง (Modeling) คือ การที่ผู้สอนทำการได้อธิบาย และวิเคราะห์โครงสร้างของจดหมายเชิงธุรกิจ อธิบายคำศัพท์ ไวยากรณ์ และกลวิธีการขอร้องภาษาเกาหลีต่าง ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจให้แก่ผู้เรียน

2) ร่วมกันเขียนจดหมาย (Joint Construction) คือ การที่ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจตามหัวข้อที่ผู้สอนมอบหมายให้ โดยผู้เรียนพยายามใช้คำศัพท์ และรูปแบบไวยากรณ์ที่สามารถทดแทนกันได้ลงในจดหมายเป็นภาษาเขียนของตนเอง

3) เขียนจดหมายด้วยตนเองอย่างอิสระ (Independent Construction of Text) คือ การที่ผู้เรียนจะได้เขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจด้วยตนเอง ภายใต้อำนาจที่ครอบคลุมสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปในขั้นตอนที่ 1 และ ขั้นตอนที่สอง เมื่อเขียนจดหมายเสร็จแล้ว ผู้เรียนต้องตรวจทานและปรับแก้งานเขียนของตนเอง ก่อนจะได้รับความคิดเห็นจากผู้สอน และปรับแก้ถ้อยความในจดหมายให้เหมาะสมกับบริบทที่ผู้สอนกำหนดให้

เมื่อจัดการเรียนการสอนได้แล้วเสร็จสิ้นตามขั้นตอนทั้ง 3 แล้ว ครูผู้สอนทำการวิเคราะห์ผลงานเขียนของผู้เรียนด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และให้ข้อเสนอแนะจุดที่ยังผิดพลาดแก่ผู้เรียนที่เป็นผู้เขียนจดหมายในลำดับต่อไป

5. ผลการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจตามแนวความคิดเรื่องทฤษฎีการสอนเขียนแบบบรรทัดฐานเสร็จสิ้นทั้ง 3 กระบวนการ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบงานเขียนจดหมายของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนสามารถเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวทางที่ผู้สอนได้แนะนำไว้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้เรียนบางคนอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำผลงานมาแสดงเป็นตัวอย่างเป็นงานวิจัยฉบับนี้ โดยหัวข้อที่ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจ มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

요청 편지

❖ <연습 8> 여러분은 한국 회사에서 사원으로 일하고 있습니다. ○○사와 신규 프로젝트를 진행하고 있습니다. 김민수 팀장은 작년에 비슷한 프로젝트를 진행했습니다. 김민수 팀장이 여러분에게 프로젝트와 관련된 자료들을 공유해 주기로 했지만 아직 자료들을 못 받았습니다. 이에 여러분들이 김민수 팀장에게 업무 요청을 해야 됩니다. 요청하는 내용을 이메일로 써 보시고 SIRIRAT_S3@silpakorn.edu 에 제출해 주시기를 바랍니다.

ภาพที่ 7 <แบบฝึกหัดที่ 8> การเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจ
ที่มา: สิรินาถ ศิริรัตน์, 2562, 103

SIRIRAT_S3@silpakorn.edu

신규 프로젝트 자료 요청에 대하여

김민수 팀장님께,

안녕하세요. 한솔테크니스의 마케팅 직원 A 입니다.

저 번에는 팀장님이 저에게 작년에 했던 비슷한 프로젝트에 관련된 자료를 보내 주시기로 하셨는데 지금도 아직 못 받았습니다. 그래서 다시 확인하기 위하여 이렇게 이메일을 드립니다.

지금 사장님께 프로젝트를 발표하는 일정이 이미 확정되었으니 내일 오전까지 자료를 전달하셔야 합니다. 만일 이미 보내셨으면 다시 확인해 주시기를 부탁드립니다. 그리고 이렇게 불쑥 연락드리게 되어 대단히 죄송스럽습니다.

감사합니다.

A 드림.

Marketing Officer, Hansol technics (thailand) co. ltd
Tel: (+66) 80-007-3804

ภาพที่ 8 ผลงานเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจ ของนักศึกษา A

ที่มา: ผลงานเขียนจดหมายขอร้องในรายวิชาการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 8 ข้างต้นเป็นตัวอย่างจดหมายของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการเขียนจดหมายได้เขียนไว้ หากพิจารณาเนื้อหาตามรูปแบบการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจแล้วพบว่ามีส่วนประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน ไม่ว่าจะ

เป็น “การเกริ่นนำ” “การขอร้อง” “การพูดเสริมการขอร้อง” และ “การสรุป” แต่ในส่วนของเนื้อความในจดหมายบางประโยคยังมีการใช้วัจนกรรมที่อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนตนเองกำลังถูกสั่ง มากกว่ารู้สึกถูกขอร้อง นั่นคือ “<생략> 내일 오전까지 자료를 전달하셔야 합니다” ผู้เรียนใช้ไวยากรณ์ “-아, 어야 합니다” ซึ่งเป็นกลวิธีการขอร้องที่มีความหมายว่าสิ่งที่ผู้เขียนขอร้องให้ผู้อ่านทำเป็นหน้าที่ที่ผู้อ่านควรปฏิบัติ “업무 표현” ซึ่งหากพิจารณาหัวข้อและสถานการณ์ใน <แบบฝึกหัดที่ 8> แล้ว จะทราบได้ว่าการส่งข้อมูลให้แก่ผู้เขียนจดหมายไม่ใช่หน้าที่ของผู้อ่านโดยตรง ผู้เขียนจดหมายจึงควรใช้กลวิธีการขอร้องในเชิงการแสดงความหวัง “희망 표현” หรือ “기대 표현” โดยอาจใช้ไวยากรณ์ “-하고자 하다”, “-고 싶다”, “-기 바라다” หรือ “-했으면 하다” ในการแสดงความรู้สึกนี้แทน ซึ่งในส่วนนี้เป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้สอนในฐานะผู้สนับสนุนในการแสดงความคิดเห็นและแนะนำผู้เรียนในลำดับต่อไป เพื่อให้ผู้เรียนเขียนจดหมายภาษาเกาหลีได้อย่างเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับบริบทการเขียนจดหมายของชาวเกาหลีในการติดต่อธุรกิจได้จริง

SIRIRAT_S3@silpakorn.edu

프로젝트와 관련된 자료들을 요청합니다.

김민수 팀장님께,

안녕하세요. ○○사와 신규 프로젝트를 진행하고 있는 B 입니다.

이번 프로젝트는 생각보다 자료를 찾기가 힘들었습니다. 그래서 이번 프로젝트를 완벽하게 할 수 있기 위해서 김민수 팀장님께서 공유해 주기로 하던 작년 프로젝트와 관련된 자료들을 부탁하고 싶습니다. 비슷한 프로젝트의 자료들을 볼 수 있으면 이번 프로젝트에도 잘 끝낼 수 있을 것 같습니다. 공유할 자료들은 저에게 많은 도움이 될 겁니다.

감사합니다.

B 드림

도입

요청 지지 행위 1

요청 수행위

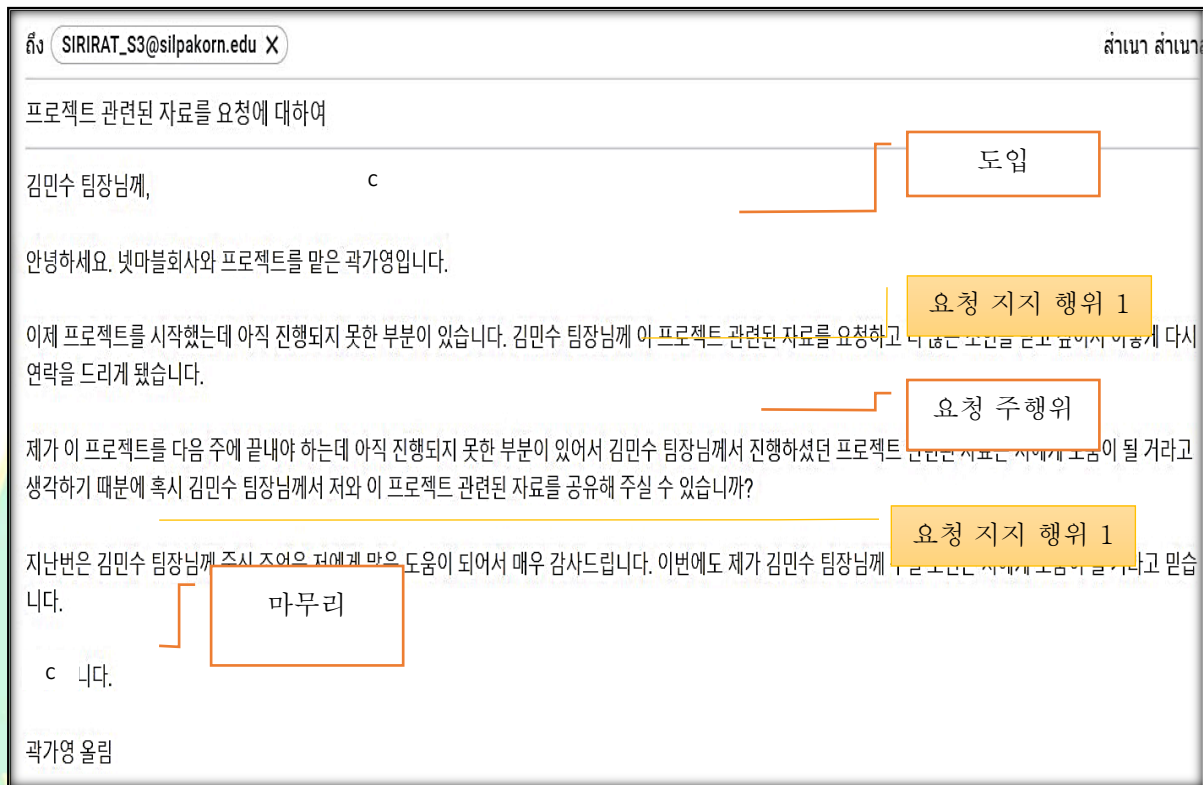
요청 지지 행위 1

마무리

ภาพที่ 9 ผลงานเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจ ของนักศึกษา B

ที่มา: ผลงานเขียนจดหมายขอร้องในรายวิชาการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 10 ผลงานเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจ ของนักศึกษา C

ที่มา: ผลงานเขียนจดหมายขอร้องในรายวิชาการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จะเห็นได้ว่าจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจทั้ง 3 ฉบับข้างต้น แม้จะมีการใช้สำนวน คำศัพท์ที่แตกต่างกัน แต่มีรูปแบบของการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจครบถ้วน และมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อใน <แบบฝึกหัดที่ 8> ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ แม้ในบางประโยคอาจมีความผิดพลาดด้านการสะกดคำบ้าง แต่หากฝึกฝนให้อ่านทวนเนื้อหาอย่างรอบคอบก่อนส่งจดหมาย ก็จะช่วยแก้ไขความผิดพลาดตรงจุดนี้ได้ สิ่งที่ควรคำนึงให้มากนอกจากรูปแบบการเขียนจดหมาย และการลำดับเนื้อหาที่ก่อนหลัง ก็คือกลวิธีการใช้วัจนกรรมการขอร้องให้เหมาะสมกับสถานการณ์และหลักการความสุภาพของชาวเกาหลี

6. สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ดำเนินการขึ้นด้วยการนำแนวการสอนแบบอรรถฐาน (Genre-Based Approach: GBA) มาปรับใช้กับการเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจภาษาเกาหลี โดยใช้ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับวัจนกรรมการขอร้องในการเขียนจดหมายธุรกิจภาษาเกาหลี ไม่ว่าจะเป็น “กลวิธีการขอร้องภาษาเกาหลี” “รูปแบบของจดหมายขอร้องภาษาเกาหลี” เป็นเครื่องมือ จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนสามารถเขียนจดหมายขอร้องเชิงธุรกิจได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการจัดวาง และลำดับความสำคัญของข้อความได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เป็นผลจากการได้ผู้เรียนได้รับการแนะนำ

태국인 학습자를 위한 한국어 칭찬 - 반응 화행 교육 방안 연구

-‘거절하기’를 중심으로-

Pawana Petprai

Korean department, Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

초록

이 연구는 태국인 학습자에게 칭찬 - 반응 화행의 ‘거절하기’ 표현에 대한 교육 방안을 제시하는데 목적을 둔다. 먼저 한국어 교재에서 나타나는 칭찬 - 반응을 분석한 결과 칭찬에 대한 대화에서 ‘거절하기’를 많이 활용하는 것으로 나타났다. 반면 한국어를 전공하는 태국인 학습자가 3-4 학년 46 명을 대상으로 설문 조사 한 결과에 따르면 옷과 성취에 대해 칭찬을 받으면 ‘감사하기’를 주로 많이 활용한다. 또한 태국 문화에서는 일상생활에서 칭찬 - 반응에 ‘감사하기’를 많이 활용하지만, 한국 문화 특성상 겸손을 나타내기 위해서 칭찬을 받으면 ‘감사하기’보다는 ‘거절하기’를 많이 사용한다. 그러므로 태국인 학습자에게 한국 문화 내에서의 칭찬 - 반응 화행에서 ‘거절하기’ 교육 방안이 필요하다. 특히 한국어 능력에 따라 문법 난이도도 다르기에 본 연구는 초급, 중급, 고급 수준에 따른 교육 방안을 제시하였다.

주요어 : 칭찬 - 반응, 한국 문화, 감사하기, 거절하기, 교육 방안

Abstract

The purpose of this study is to present an educational method for Thai learners on the expression of 'reject' in praise-response dialogue act. First, as a result of analyzing the compliment-response in Korean textbooks, it was found that 'rejection' was used a lot in conversations about praise. On the other hand, according to the results of a survey conducted by Thai learners majoring in Korean on 46 students in grades 3 and 4, they mostly use 'thank you' when they receive praise for their clothes and achievements. Also, in Thai culture, 'thank you' is often used for compliments and responses in everyday life, but in order to express humility in Korean culture, 'reject' rather than 'thank you' is used more often when receiving compliments to show humility. Therefore, it is necessary to teach Thai learners to 'reject' in praise-response dialogues in Korean culture. In particular, since the difficulty of grammar differs according to Korean proficiency, this study presented educational methods according to the elementary, intermediate, and advanced levels of academics.

Keywords : Compliment response, Korea culture, Appreciation, rejection, Education method

1. 서론

언어를 배워서 의사소통을 성공하기 위한 목적은 그 언어를 말할 수 있을 뿐만 아니라 그 언어가 통용되는 사회 문화의 배경까지 잘 알고 있음을 뜻한다. 언어마다 차이가 있기 때문에 사회·문화도 큰 차이를 볼 수 있다. 특히 한국어는 상황이나 문맥에 많이 의존하는 언어이기 때문에 상황에 따라 적절한 화행을 선택하는 것이 중요하다. 예를 들어 칭찬과 칭찬 반응 화행은 언어권에 상관없이 일상생활에서 자주 말하는 화행을 선택해야 한다. 칭찬 - 반응은 상대방의 체면을 직접적으로 손상시킬 수 있는 언어 및 비언어 행위로, 호의적인 평가가 오히려 오해와 갈등을 일으키기 쉬운 화행이다. 따라서 이 연구를 통해 태국인 학습자가 대상으로 한국어 칭찬 - 반응 교육 방안을 마련하고자 한다. 태국인 학습자가 많이 사용하는 칭찬 - 반응 화행은 ‘동의하기’이다. 보통 태국 문화는 칭찬 화행을 말할 때 화자와 청자의 관계 중심으로 본다. 화자가 청자보다 높은 위치이면 칭찬 - 반응은 부정하거나 축소하기로 사용한다. 반대로 화자가 청자보다 낮은 위치로, 칭찬을 하였을 경우 청자는 ‘감사하기’를 사용한다. 그러나 한국 문화에서 한국 사람이 칭찬 반응 화행으로 많이 사용하는 방법은 ‘거절하기’이다. 그래서 한국어 교육 방안에 대한 부분은 ‘거절하기’교육 방안을 중심으로 고안하고자 한다. 왜냐하면 칭찬 - 반응 화행은 양국의 상황을 비교하면 대체로 비슷하기 때문이다. 칭찬 반응 - 화행에서 거절하기는 한국어 상황이 태국어 상황보다 더 복잡한 경향이 있기 때문에 태국인 학습자들을 위한 교육 방안이 필요하다. 태국어에서 ‘거절하기’의 문형은 말할 때는 복잡하지 않은 반면 한국어에서는 여러 상황을 고려하여 설명을 할 필요가 있다. 그래서 한국어 능력에 따라 초급, 중급, 고급 수준으로 칭찬 - 반응 화행의 교육 방안이 필요하다.

칭찬과 칭찬 - 반응 화행은 인간의 삶에 직접적인 영향을 미친다. Wolfson(1981)은 한국 문화권에서 칭찬으로 여겨지는 발화가 다른 문화권에서는 그렇지 않을 수 있다고 하였다. 예를 들어 외모에 대한 칭찬 행위의 기준이 다른 문화권에서는 칭찬이 아닌 모욕으로까지 여겨질 수 있다는 것이다. 또한 칭찬 - 반응행위도 문화 간에 차이를 보이는데 예를 들면 소유물에 대한 칭찬을 들었을 때 칭찬을 한 사람에게 그 물건을 가지라고 권하는 것이 일반적인데 그렇지 않은 문화권도 있다는 것이다. 칭찬 - 반응 화행은 꼭 말해야 하는 것이 아니지만 적절하게 사용하였을 때는 대화 청자와의 대인관계 발전에 도움이 되며, 화자가 의도한 다른 언어 행위를 이루기 위해 사용되기도 하는 주요한 화행이라고 할 수 있다. 하지만 대화 상황이나 상대자에 따라 오해가 생길 경우 칭찬인지 아닌지 판단하기 어렵고, 아부나 걸치레 등으로 왜곡되어 부정적인 결과를 초래할 수도 있기 때문에 한국어 학습자에게 있어 다소 어려운 화행이 될 것이다. 그리고 한국 사회에서는 칭찬 - 반응 화행을 수행할 때도 선부르게 동의하는 반응을 했을 경우 화자의 의도와는 다르게 건방진 사람으로 비취질 수도 있고, 칭찬에 대해 너무 부정하면 칭찬한 사람을 당혹스럽게 만들어서 오해를 초래할 수도 있다. 그러므로 칭찬과 칭찬 - 반응 화행도 다른 개별 화행과 마찬가지로 더욱 다양하고 심도 있게 연구되어야 하고 교육되어야 한다.

언어는 바로 그 언어를 사용한 모든 사람들의 경험과 지혜 등 문화가 깃들여 만들어졌다. 이에 따라 태국에서 한국어교육의 극대화를 위하여 한국어 칭찬 - 반응 화행 교육 방안을 마련하는 것이 이 연구의 목적이다. 한국어 칭찬 - 반응 화행을 사용하면 칭찬을 받는 상황에 적절하게 말할 수 있을 것이다. 교재에서 배우는 어휘와 실제 사회생활에서 사용하는 언어 양상이 다르기 때문에 태국인 학습자들이 실제로 한국어를 사용하는 데에는 어려운 점이 많다.

특히 한국과 태국은 사회·문화적 측면에 차이점이 많기 때문이다. 그 차이점은 언어에도 큰 영향을 미치기 때문에 태국인 학습자들이 실제 사회생활에서 의사소통할 때 많은 어려움을 겪게 된다. 또한 한국의 사회 문화적인 면을 봤을 때, 한국 사람이 다른 나라 사람보다 적극적으로 칭찬하기 때문에 외국인의 입장에서 한국어 칭찬 - 반응으로 어떻게 답해야 할지 당혹스러워 한다. 특히 초급반 대화 학습자는 칭찬을 많이 쓰지만 선생님에 따라 칭찬 - 반응에 익숙해지기도 하고 여전히 어색해하기도 한다. 초 중, 고급 대화 학습자들도 한국어 실력은 향상되었으나, 한국 문화와 접하는 경우가 부족하여 바로 칭찬 - 반응 화행으로 답하기 힘들기 때문에 태국인 학습자에게 칭찬과 칭찬 - 반응 교육이 필요할 것으로 보인다.

2. 선행 연구와 연구 방법

2.1 선행 연구

그간 한국어 교육에서 칭찬 화행과 한국어 칭찬 - 반응 화행에 대한 연구는 다음과 같이 다루어졌다.

김영주(2002)는 대화 상대방과의 유대감 형성을 목적으로 상대방 혹은 관련된 사람이나 소유물, 장점이거나 훌륭한 행위, 행위의 성과나 업적, 노력, 공헌 등을 인정해서 손윗사람 혹은 적어도 평가할 만한 위치에 있는 사람이 손아랫사람 혹은 평가를 받을 만한 위치에 있는 상대자에게 호의로서 경의를 갖고 좋게 말하는 언어 행위를 칭찬 화행이라고 했다.

김정아(2007)는 한국어 모어화자, 일본인 한국어 학습자, 중국인 한국어 학습자 각 40명을 대상으로 담화완성 설문지(DCT)를 통해 칭찬 - 반응 화행 교육 방안을 연구하였다. 그리고 설문지 문항을 주제별로 외모, 능력, 소유, 성격에 관련된 4개의 문항으로 나누었다. 분석 결과 일본인 한국어 학습자들에서 한국어 모어화자와 같이 감사하기 유형이 가장 많이 나타났다. 비껴가기 전략인 농담유형의 선호도는 현저히 낮다는 것을 밝혀냈다. 그러나 본 연구의 아쉬운 점은 설문지의 문항이 적었던 것과 설문지의 결과만으로 학습 방안을 제시하여 실제적이지 못했다는 것이다.

김현민(2003)은 칭찬은 화자가 청자가 속한 공동체의 구성원들에게 힘과 용기를 불어 넣어주기 위해 청자나 제 3자와 관련된 행위, 대상, 성취, 물건, 취향이나 질에 대해 높게 평가하고 안정함으로써 행해지는 언항적 화행이라고 했다.

백경숙(1998)은 영어와 한국어에서의 칭찬에 대한 응답전략 고찰에 대해 연구하였다. 여기에서 가장 흥미로운 사실 한 가지는 젊은 한국어 화자들에게서 볼 수 있는 말하기 규칙의 변화의 조짐이다. 한국 사회 문화구조가 미국 사회의 많은 영향을 받고 있다는 것이다.

이원표(1996)에서는 한국의 남녀 대학생 50명을 대상으로 Chen(1993)이 제시한 칭찬의 대상물과 사회적 변인을 설정한 4가지의 상황을 제시하여 칭찬에 대한 태도와 반응을 조사하였다. 결과로 남자와 여자의 칭찬 반응이 다르게 나타남을 밝혔다.

이하나(2005)는 영어권 한국어 고급학습자와 한국어 모어화자, 영어 모어화자의 칭찬 응답화행 전략을 연구자가 설정한 12개의 칭찬 상황에 SAQ를 사용하여 한국어와 영어 모어화자의 객관성을 검증한 후, 그 결과로 11개 상황의 DCT를 통해 비교, 분석하였다. 칭찬 응답의 분석틀은 Herbert(1990)의 분류를 기본으로 하였고 이것을 바탕으로 조금의 수정을 가하였다. 사회적 변인으로는 친밀도와 사회적 지위에 따라 분석하였다. 이 연구를 통해 영어권 한국어 학습자들은 영어 모어화자가 가장 많이 사용하는 감사전략의 실현이 낮고 칭찬의 ‘소

극적 수용’ 및 ‘동의하지 않기’의 전략을 한국어 모어화자나 영어 모어화자보다 선호하고 있었다는 것을 밝혔다.

이해영(2010)에서는 의사소통을 하는 데 있어서 중요한 요소 중 하나인 청자의 반응에 초점을 맞추어 외국인 한국어 학습자의 거절발화를 들은 한국인의 반응에 대하여 연구하였다. 이 연구에서는 분석 결과를 바탕으로 한국인과 원만한 소통을 이루고 자신의 성격에 대한 오해를 받지 않으려면 외국인 학습자들도 한국인이 자주 사용하고 선호하는 화용 표현을 습득하는 것이 중요하다고 하였다.

전지원(2006)은 드라마 대본과 한국어 교재에서 한국어 모어화자의 칭찬 반응을 분석하여 한국어 교재에서 어떤 칭찬 - 반응 표현을 학습시켜야 하는지에 대해 연구하였다. 칭찬 반응유형 분석틀은 Pomerantz(1978)와 Holmes(1988)의 칭찬 반응 유형에 ‘무응답’반응을 추가하였다. 변인으로는 화자의 성별, 나이, 친밀감을 들어 이에 따라 분석하였다. 분석 결과 한국어 모어화자는 칭찬을 수용하지도 거절하지도 않는 비껴가기 반응을 많이 보였기 때문에 비껴가기 반응을 한국어 학습 교재에서 다루어야 한다고 주장하였다. 그리고 한국어 모어화자는 칭찬에 반응 할 때 나이에 제일 많이 영향을 받는다는 사실도 밝혔다.

SIRIRAT SIRINAT(2015)은 사회적 변인에 따라 태국인 한국어 학습자의 칭찬 화행 유형 사용을 정리하였는데 성별, 친밀도, 상대적 지위가 학습자가 수행한 칭찬 화행 유형에 영향이 있다고 관찰되었다. 한국어 학습자에게 태국인의 사고방식 및 남자와 여자 간의 가치관을 가지고 칭찬 화행을 수행한 태도가 보인다. 태국인 한국어 학습자는 태국인 화자처럼 청자와 많이 친하거나 많이 친하지 않으면 청자의 좋은 점을 자극 받았는데도 아무런 반응을 하지 않고 가만히 있거나 그 상황을 무시하겠다는 응답이 적지 않았다. 한국인 화자보다 태국인 화자와 유사한 칭찬 화행 유형 사용을 하였다. 그러나 상대적 지위는 태국인 한국어 학습자의 칭찬 화행 유형에 많은 영향을 미치지 않은 것을 확인하였다.

이상의 논문들에서는 외국인 유학생, 일본인, 중국인 학습자의 한국어 칭찬 - 반응에 대하여는 볼 수 있지만 태국인 학습자를 대상으로 한 연구는 아직 없다. 그러므로 본 연구를 통해 태국인 학습자의 칭찬 - 반응의 유형을 알아보고 교육 방안까지 제시할 수 있을 것이다.

2.2 연구 방법

태국인 학습자의 칭찬 - 반응 화행으로 통일의 배경을 알아본다. 설문조사로 태국인 학습자가 외모, 옷, 소유물, 능력과 성취에 대해 어떻게 대응하는지 칭찬 - 반응을 분석한다. 그 다음은 한국어 교재내에서 칭찬 - 반응 화행이 어떻게 교육되고 있는지 알아보기 위해 한국어 교재에서의 칭찬 - 반응 화행을 분석한다. 마지막은 태국인 학습자를 위한 한국어 칭찬 - 반응 화행 교육 방안의 한국어 수준에 따라 초급, 중급, 고급을 제안할 것이다.

3. 한국어 칭찬 - 반응 화행의 개념과 유형

3.1 칭찬 - 반응의 개념

Pomerantz(1978)는 칭찬 및 응답을 하나의 연쇄행위(action chain)구조로 파악하고 칭찬에 대한 응답이 두 가지의 차원, 즉 행위의 측면에서 칭찬을 받아들이거나(accept) 거절하는 행위(reject)로, 또 다른 차원에서는 명제적 차원에서 응답자가 칭찬의 내용에 대해 동의(agreement)하거나 의견을 달리하는 것(disagreement)으로 실현된다고 설명하였다. 이때

칭찬의 수용은 감사함의 표현이나 동의로, 거절은 의견의 불일치로 실현된다.

Manes & Wolfson(1981)은 다음과 같이 칭찬 화행이 다른 개별 화행과 구별되는 특징이 있다고 하였다.

첫째, 칭찬 화행은 모국어 습득 시에 명시적으로 교육되고 있지 않다는 점에서 감사나 인사 화행과 다르다.

둘째, 칭찬 화행은 다른 화행에 비해 다수의 기능을 수행하기 때문에 대화 시 다른 기능들과 함께 사용될 수도 있다.

셋째, 칭찬 화행은 대인관계의 상호작용 중에 발생하지만 특별히 언급되는 순서가 정해져 있는 것이 아니다.

넷째, 칭찬 화행은 주변적 언급과 함께 쓰인다. 이 주변적 언급이라는 것은 칭찬의 앞이나 뒤에 위치하면서 정형화된 칭찬 표현과는 달리 그 어휘적 항목이나 구문이 매우 자유롭게 표현되고 있는 것을 말한다.

칭찬이 상대방에 대해 무엇인가 좋은 것을 말하는 호의적인 판단이나 의견으로서, 이를 통해서 상대방과의 취향이나 흥미에서의 공통성을 표현하여 대화 참여자 상호 간에 유대감을 창조하거나 강화하는 것을 의미한다고 했다.

칭찬 개념에서 공통점을 요약해 보면 칭찬은 상대방이나 상대방과 관련된 것에 대해 긍정적 가치 평가를 내리거나 그에 대한 자신의 긍정적 태도를 표현하는 것이라 할 수 있다.

Wolfson & Judd(1983)는 칭찬을 어느 한 사회의 고유한 문화로 보고 그 사회의 가치관이나 규범 및 선호 대상을 강하게 반영하고 있다고 보았다. 그리고 정보를 전달하는 기능보다는 발화를 시작하는 계기를 만드는 역할을 하며 상대방과의 연대감을 강하게 하여 인간관계를 확립하는 것을 주목적으로 하고 있는 화행이라고 하였다.

칭찬 - 반응(Compliment response)은 칭찬을 받는 사람의 발화로 칭찬 다음에 오는 발화이다. 그래서 칭찬 및 칭찬반응이란 일상 대화에서 흔히 발견되는, 가령 발화의 ‘인접한 짝(adjacency pair)’ 내지는 ‘연쇄 행위(action chain)’의 하나로 쉽게 파악되는 일련의 화행을 일컫는다.

김현정(1996)은 정형화되고 직접적인 칭찬만을 표현하는 유형, 정형화되고 직접적인 칭찬과 함께 주변 언급을 표현하는 유형, 단지 주변 언급만을 표현하는 유형으로 칭찬 화행 유형을 분류하였다. 또한 칭찬의 중심 화제와 관련된 주변 언급의 특성들을 그 의미적 요소로 분류하여 6가지 하위 유형으로 범주화시켰는데 그 내용은 다음과 같다.

첫째, 알아채기(identification) : 상대방 혹은 칭찬 대상의 좋은 점을 인지하고 있음을 표현하는 유형이다.

예)머리 모양이 바뀌었네.

둘째, 정보 묻기(information seeking) : 상대방 혹은 칭찬 대상의 좋은 점을 인지하고, 그것에 관한 여러 가지 정보를 물어보는 유형이다.

예)너 머리 어디서 했니?

셋째, 개인적 의견(personal comment) : 상대방이나 칭찬 대상의 좋은 점을 인정하고, 화자 자신의 주관적인 평가 및 의견을 표현하는 유형이다.

예)참 좋으시겠어요./부럽습니다.

넷째, 농담하기(joke) : 상대방 혹은 칭찬 대상의 좋은 점을 인정하고, 그것에 대한 평가 및 의견을 농담으로 표현하는 유형이다.

예)오늘 선 봐?

다섯째. 설명하기(commentdetail) : 상대방 혹은 칭찬 대상의 좋은 점을 인정하고, 그것을 좋게 구체적으로 묘사하는 유형이다.

예)(멋져 보이는군요.)앞으로 잘 봅시다.

여섯째. 요청. 제시(asking.suggestion) : 상대방 혹은 칭찬 대상의 좋은 점을 인정하고, 그것에 관한 화자의 요청이나 앞으로의 제시를 표현하는 유형이다.

예)넥타이도 아주 칼라풀하고 좋은데요.

3.2 칭찬 - 반응의 유형

Herbert(1986,1989)는 위와 같은 칭찬 - 반응 유형 이외에 비언어적 행위(RequestInterpretation)도 있다고 하였다. 이것은 칭찬에 대해 아무런 언어적 반응을 하지 않고 웃음이나 간단한 몸동작으로 대신하는 경우이다. 이러한 칭찬 - 반응 유형을 포함하여 Herbert(1986,1989)가 제시한 칭찬 반응 유형은 다음과 같다.

표 1. 칭찬 - 반응 유형

Herbert (1990)	
Agreement	
- Acceptance	- Appreciation Token - Comment Acceptance - Praise Upgrade
- Nonacceptance	- Comment History - Reassignment - Return
Nonagreement	
- Acknowledgment	- Scale down - Question - Disagreement - Qualification
- No Acknowledgment	- Topic Shift or no response at all
Request Interpretation	

현재까지 칭찬 - 반응에 관한 연구를 살펴보면 여러 연구자들이 칭찬에 반응하는 청자의 태도에 따라 칭찬 - 반응의 유형을 조금씩 다르게 구분하여 칭찬 - 반응 유형 틀을 제시하고 있다. 하지만 칭찬 - 반응의 유형은 수용하기(Acceptance), 거절하기(Rejection), 회피하기(Avoidance), 비껴가기(Deflecting)로 구분하는 것이 일반적이다. 백경숙(1998)의 칭찬 - 반응 유형을 참고하여 재구성하였다.

표 2. 칭찬 - 반응 유형 분석틀 상위 유형과 하위 유형

상위 유형	하위 유형
1. 수용하기	1. 감사하기
	2. 동의하기
	3. 기쁨 표현하기
2. 비껴가기	1. 확인하기
	2. 의심하기
	3. 주제 바꾸기
	4. 설명하기
	5. 농담하기
	6. 되돌려 칭찬하기
	7. 공 돌리기
3. 거절하기	1. 부정하기
	2. 칭찬 축소하기
4. 무응답	-

칭찬 화행을 학습하는데 있어 화행 표현과 한국어 문화 내용을 같이 구성하고 학습하면 학습자들의 한국어 실력 향상에 긍정적일 것이다. 한국문화에서 중요한 요소와 함께 태국인 학습자에게 한국어 칭찬 - 반응 방안을 제시할 때 특히 칭찬 반응 화행에 거절하기를 제시하도록 한다. 왜냐하면 태국 문화에서 일반 사람이 많이 사용하는 칭찬 - 반응 화행은 크게 ‘감사하기’가 나타나기 때문이다. 특히 화자가 청자보다 지위가 높으면 칭찬을 할 때 화자가 겸손을 나타내기 위해서 감사하기를 많이 사용한다. 반면, 한국 문화에서는 거절하기가 많이 사용된다. 그러므로 태국인 학습자에게 ‘거절하기’ 화행을 가르칠 필요가 있다.

3.3 한국어 교재에 나타난 칭찬 화행과 칭찬 - 반응 화행의 거절하기 구성

이 장에서는 한국어 교재에 칭찬 화행과 칭찬 - 반응에 대한 표현을 분석하고자 한다. 또한 한국어 칭찬 - 반응으로 한국어 화자들이 어떻게 거절하는지 방법과 문형을 제시하겠다. 표 3은 ‘서강 한국어NEW’, 고려대학교의 ‘재미있는 한국어’, 한국외국어대학교의 ‘외국인을 위한 한국어와 아름다운 한국어’와 서울대학교의 ‘서울대 한국어’를 분석한 것이다.

표 3. 한국어 교재의 칭찬 - 반응 화행의 거절하기 구성

대학교	교과서	과	주제	칭찬 화행	문형	칭찬의 범주
고려대학교	재미있는 한국어 2	11	부탁	가 :옷이 정말 예쁘네요. 아주 비쌀 것 같아요. 나: 예쁘기는요	-기는요	옷
	재미있는 한국어 3	12	한국 생활	가 :제니 씨는 한국 사람처럼 말을 잘 하는 것 같아요. 나: 잘하기는요. 그동안 한국어를 잘 못 해서 실수도 많이 했는데요.	-기는요	능력

대학교	교과서	과	주제	칭찬 화행	문형	칭찬의 범주
	재미있는 한국어 4	8	추억	가: 마야 씨는 한국말을 참 잘하죠? 나: 아니요, 한국말을 말하기는커녕 제대로 못 알아들을 때가 많아요.	-기는커녕	능력
서강대학교	3A	1	소개	진호 : 아, 네. 그런데 한국어 참 잘하세요. 한스 : 아니예요. 학교에서 배우고 있는데 아직 잘 못해요.	-못	능력
	5A	6	한국인의 대화법	영숙 : 어머, 진우 씨. 그림 참 잘 그리시네요. 그림을 전문적으로 배우셨나 봐요. 진우 : 잘 그리긴요. 그냥 취미로 혼자 그리는 거예요.	-기는요	능력
한국외국어대학교	외국인을 위한 한국어 3	12	차린 건 없지만 드세요.	상우 : 요리를 못 한다더니 솜씨가 꽤 좋은데요. 디탈리 : 좋기는요. 음식이 입에 맞아요?	-기는요	능력
	외국인을 위한 한국어 4	2	설날에 떡국을 먹어야 나이를 한 살 더 먹는대지요?	가 : 혼자 산지 오래 되어서 이제 요리도 꽤 잘 하시겠어요? 나 : 요리요? 저는 요리는커녕 라면도 아직 제대로 못 끓이는 걸요.	-기는커녕	능력
한국어교육개발연구원	아름다운 한국어3-2	5	열대야 현상이 며칠 더 간대요.	가: 이번 시험에 100점 맞지요? 아주 쉬었는데... 나 : 100점을 맞기는커녕 70점도 안 될 것 같아요.	-기는커녕	능력
서울대학교	서울대 한국어3A	5	입어 보고 살걸 그랬어요.	마리코 : 칭마지 새로 샀나 봐요. 정말 예쁘네요. 히옌 : 인터넷 쇼핑몰에서 싸게 샀어요.	-게	웃

대학교	교과서	과	주제	칭찬 화행	문형	칭찬의 범주
	서울대 어 3B	한국 1 2	운동을 했더니 몸이 좋 아졌어 요.	아키라 : 샤오밍 씨, 요즘 운동 열심히 해요? 아주 건강해 보여 요. 샤오밍 : 그래요? 근육 운동을 계속했더니 몸이 좋아졌어요.	왔더니/왔 더니	외모
	서울대 어 4A	한국 6	공연과 축제	히엔 : 소식 들었어요? 이번에 학교 축제에서 외국인 장기 자 랑을 한 대요. 줄리앙 : 그래요? 재미있겠는데 요. 히엔 : 줄리앙 씨도 한번 참가해 보면 어때요? 노래실력이 대단 하다면서요? 줄리앙 : 대단하거든요. 그냥 못 부른다는 소리는 안 들을 정도 예요.	-기는요	능력
	서울대 어 4B	한국 1 0	옛날이야 기와 신 화	켈리 : 줄리앙 씨, 오늘 발표 아 주 자연스럽게 잘하던데요. 줄리앙 : 잘하거든요.	-기는요	능력

위의 5개 대학교 교재를 보면 한국어 교재에서 칭찬과 칭찬 - 반응 화행 내용은 초급 반부터 나타났다. 고려대학교 ‘재미있는 한국어 2’에서는 한국어 칭찬 - 반응 화행의 거절하기는 ‘-기는요’ 문형을 통해 제시되었다. 나머지 3개 대학교에서는 ‘-기는요’ 문형은 중급과 고급반에서 나타나고, 고급반은 ‘-기는커녕’이 제시되어 있다. 그리고 한국어 교재에서는 칭찬이나 칭찬 - 반응 교육 방법을 명시적으로 구성하지 않고, 문형 연습 부분의 내용적인 측면에서만 제시하고 있다.

3.4 태국인 학습자의 칭찬 - 반응 화행 현황

2022년 3월 1일 - 3월 25일까지 설문 조사에 응답한 대상자들은 태국인 한국어 전공 3-4 학년 학습자 총 46명이다. 학습자들의 한국어 능력수준은 3-4 급정도이다. 태국인 한국어 학습자들이 많은 부분에서 모국어와 문화의 영향을 받았기 때문에 본 연구에서 추구하는 유의미한 칭찬 반응을 볼 수 있다. 일상생활에서 자주 보는 외모, 옷, 소유물, 능력과 성취에 대한 태국인 학습자의 칭찬 - 반응 화행은 다음과 같다.

표 4. 태국인 학습자의 칭찬 - 반응 현황

상위 유형	하위 유형	칭찬의 화제				
		외모	옷	소유물	능력	성취
수용하기	1.감사하기	20%	87%	43%	22%	72%
	2.동의하기	-	-	9%	-	2%
	3.기쁨 표현하기	-	-	-	-	-
비껴가기	1.확인하기	17%	17%	-	2%	-
	2.의심하기	-	-	-	-	-
	3.주제 바꾸기	-	-	-	-	-
	4.설명하기	35%	4%	5%	-	17%
	5.농담하기	-	-	-	-	-
	6.되돌려 칭찬하기	-	-	-	-	-
거절하기	1.부정하기	28%	2%	43%	76%	9%
	2.칭찬 축소하기	-	-	-	-	-
무응답		-	-	-	-	-
합계		100	100	100	100	100

먼저 대상자들이 외모에 대한 칭찬을 받은 조사결과를 보겠다. 이 항목에 대해서는 ‘설명하기’가 35%로 답이 가장 많이 나타났다. 다음으로 ‘부정하기’의 답은 28%로 나타났고 ‘감사하기’는 20%로 응답하였다. 마지막으로 ‘확인하기’에 17%로 답하였다.

그 다음은 태국인 학습자가 옷에 대한 칭찬을 받았을 때 ‘감사하기’로 답한 응답자가 87%였고, 그 다음은 ‘확인하기’가 17%로 나타났다. ‘설명하기’는 4%로 나왔고 ‘부정하기’는 2%로 나타났다.

태국인 학습자가 소유물에 대한 칭찬 반응에서는 ‘감사하기’와 ‘부정하기’가 43% 비슷하게 답이 가장 많았고, ‘동의하기’는 9%로 나타났다. 마지막으로 ‘설명하기’가 5%였다.

또한 능력에 대해 칭찬을 받을 때 ‘부정하기’가 76%로 가장 많이 답을 했고 ‘감사하기’는 22%로 나타났다. 그다음으로 ‘확인하기’는 2%가 답하였다.

마지막으로 태국인 학습자 중 성취에 대한 칭찬을 받았을 때 ‘감사하기’가 72%, ‘설명하기’는 17%였다. 그다음으로 ‘부정하기’는 9%로 나타났고 ‘동의하기’에는 2%가 응답했다.

이상 태국인 학습자 남녀 46명을 대상으로 ‘칭찬 반응 화행’에 대한 조사를 칭찬을 수용하는 방식으로 ‘감사하기’와 ‘부정하기’에서 높은 응답률을 볼 수 있다. 이상의 조사 결과를 통해 태국인의 칭찬 반응 화행으로 자주 사용하는 화행은 ‘감사하기’와 ‘부정하기’라는 것을 알 수 있다.

4. 한국어 칭찬 - 반응의 교육

태국인 학습자를 위한 한국어 칭찬 - 반응 교육 방안은 위의 교재에서 나타나는 한국어 문형과 칭찬 화행과 칭찬 - 반응 화행을 바탕으로 한국어 능력 초급, 중급, 고급반으로 나누어 제시하고자 한다. 태국인 학습자에게 한국어로 칭찬을 받으면 ‘거절하기’를 중심으로 문법을

교육 방안을 제시할 것이다.

4.1 초급

초급은 언어 능력과 어휘, 문법의 난이도가 높지 않기 때문에 칭찬 - 반응도 가장 기본적인 전략을 제시하고 칭찬에 대한 상황도 너무 어렵지 않도록 주제와 사회적 변인을 조정해 줄 필요가 있다. 그래서 적절한 상황에 자연스럽게 칭찬 - 반응을 할 수 있도록 하는 것이 좋다.

표 5 초급 학습자의 칭찬 - 반응 화행 교육 방안 사례

주제	칭찬 - 반응 화행		
학습 목표	초급 학습자가 칭찬 - 반응 화행의 부정하기를 사용할 수 있다.		
학습 내용	아니에요, 별로예요, 그렇지 않다, 지 않다.		
학습 대상	초급 학습자		
수업 기간	50분		
도입	5분	학습자의 외모, 소유물, 능력에 대한 이야기를 시작한다.	예쁜 컵, 가방 등.
제시	20분	1.먼저 '아니에요, 별로예요, 그렇지 않다' 표현에 대해 설명하며, 학습자가 잘 이해하고 발음에 잘 익숙하도록 제시한다. 2.문법은 '지 않다'로 사용하고 문장의 구조를 이해하면, 칭찬 반응으로 사용할 수 있도록 제시한다.	ppt (태국어로도 구성한다)
연습	10분	말하기 활동하기 전에 예문을 제시한다. 성우 : 아, 네. 그런데 한국어 참 잘하세요. 솜차이 : 아니에요. 학교에서 배우고 있는데 아직 잘 못 해요.	자료
활동	10분	짝 활동으로 말하기 능력을 향상 시킨다.	그림 카드
마무리	5분	표현, 문법을 다시 확인한다.	-

4.2 중급

중급수준은 교수 환경에서는 다양한 상황들에 대해서 다양한 칭찬 - 반응을 할 수 있도록 해야 한다. 주제로는 '외모', '성격', '소유물', '능력과 재능', '가족', '기타'에 대한 전반적인 상황을 제시하고 그 상황에 따른 사회적 변인을 바꿔서 제시해도 좋을 것이다. 초급에 비해서는 긴 대화문을 읽고 다음에 나와야 하는 적절한 칭찬 반응을 적는 것이다. 하지만 초급에 비해서 칭찬을 받았을 때 더 다양한 칭찬 - 반응을 연습할 수 있도록 대화 내용에서 다양한 칭찬 - 반응 전략 예시를 제시해 주도록 한다. 그러면 여러 상황에서 다양한 칭찬 - 반응의 전략들을 익힐 수 있을 것이다.

표 6 중급 학습자의 칭찬 - 반응 화행 교육 방안 사례

주제	칭찬 - 반응 화행	
학습 목표	1. 중급 학습자가 칭찬 - 반응 화행의 부정하기를 사용할 수 있다. 2. 상대의 의견이나 질문에 대해 부정하거나 칭찬이나 사죄에 대해서 겸손하게 답할 수 있다.	
학습 내용	기세요.	
학습 대상	중급 학습자	
수업 기간	50분	
도입	5분	<p>선생님이 학생의 소유물을 칭찬하는 상황을 시작한다. 선생님 :유민 씨, 오늘 입은 옷은 정말 예뻐요. 유민 씨 : 아니에요. 선생님 : 아니에요. 진짜 예뻐요. 다나까 씨, 신발 참 멋있어요. 다나까 : 네, 감사합니다. 선생님 것도 예뻐요. 선생님 : 예쁘기는요. 오늘 우리가 칭찬 반응에 대한 문법을 ‘기세요’를 공부하겠습니다.</p>
제시	15분	<p>선생님이 칭찬과 칭찬 반응 방법을 설명한다. 1. 칭찬은 무슨 뜻..... 2. 칭찬 - 반응은 여러 방법으로 답 할 수 있다. 그런데 오늘은 ‘-기세요’로 칭찬 반응을 사용하겠다. 문법: 설명한다.</p>
연습	10분	<p>대화에서 동사/형용사 + 기세요. 연습한다. 수리 : 처리 씨! 진짜 예뻐졌네요. 처리 : 예쁘지기는요. 라미 : 정말 날씬해지셨네요. 다부 : 날씬해지기는요.</p>
활동	15분	<p>짝 활동으로 대화 연습을 한다. 친구를 칭찬과 칭찬 반응 대화를 만들고 말하기 연습을 한다.</p>
마무리	5분	<p>한국 문화와 태국 문화를 비교한다. ‘-기세요’로 칭찬 반응을 사용하면 겸손하게 느꼈다고 한다.</p>

4.3 고급

고급은 한국어 학습자들이 부딪힐 수 있는 상황을 더 다양하게 제시하여 그에 따른 다양한 전략들을 학습 할 수 있도록 해야 한다. 비켜가기 전략은 칭찬 내용을 확인하는 방법으로 한국 사람이 많이 사용하는 칭찬 - 반응은 아니지만, 의사소통 상황에서 나타나는 전략들

이기에 한국어 학습자들이 알아 두어야 할 것이다.

표 7 고급 학습자의 칭찬 - 반응 화행 교육 방안 사례

주제	칭찬 - 반응 화행		
학습 목표	고급 학습자가 칭찬 - 반응 화행의 부정하기로 사용할 수 있다.		
학습 내용	N + 은/는커녕, A/V + 기는 커녕		
학습 대상	고급 학습자		
수업 기간	50분		
도입	5분	선생님이 학생의 소유물, 외모, 한국어 능력을 칭찬하는 상황을 시작한다.	
제시	10분	N + 은/는커녕, A/V + 기는 커녕 어떤 사실을 부정하는 것은 물론 그보다 덜하거나 못한 것까지 부정하는 뜻을 나타내는 보조사의 사용 방법을 설명한다. 예 : 태국과 한국 문화의 칭찬 사용하는 차이까지 설명한다. 한국 사회에서는 화자가 높은 위치라면 칭찬을 사용하지 않는다.	ppt
연습	10분	그룹 활동으로 연습하고 칭찬과 칭찬 - 반응 상황을 모아 좋아하는 역할극을 하고 그 다음 상황 추측해 볼 수 있도록 한다.	자료
활동	20분	칭찬에 관련된 주제로 '외모', '성격', '소유물', '능력'과 '재능', '가족', '기타'를 제시한다. 반 친구들이나 다른 한국 사람들이 많이 쓰는 표현을 조사하게 한 후에 그것을 가지고 순서대로 발표를 시킴으로써 자신들과 한국어 사람 칭찬 반응의 표현이 다름을 인식시킨다. 그리고 이것에 대한 개인이나 그룹 활동을 하도록 한다.	ppt
마무리	5분	선생님이 칭찬의 유형을 다시 확인하고 '커녕'문법까지 다시 확인한다.	-

5. 결론

본 연구에서는 태국인 학습자를 위한 한국어 칭찬 및 칭찬에 대한 반응을 하는 상황에서 가장 적절한 칭찬 화행을 실현할 수 있도록 도움을 주고자 하였다. 이를 위해 1장에서는 화행 이론과 함께 칭찬 - 반응 화행에 관한 개념, 특징 그리고 유형을 살펴보았다. 2장에서는 연구에 사용한 자료의 수집 방법과 자료 분석의 틀을 제시하고 이를 적용하여 자료를 분석함

으로써 태국인 학습자의 칭찬 - 반응 유형과 표현을 찾아내었다. 본고에서는 태국 문화의 영향에 맞춰서 칭찬 - 반응을 사용할 때 가장 많이 이용하는 방법인 '감사하기'와 '거절하기'로 구성하였다. 마지막 장에서는 한국어 칭찬 - 반응 교육 과정으로 제시하며 초, 중, 고급 학습자가 대화 상황에서 칭찬을 받았을 때 거절하기 문형, 표현을 적절히 활용할 수 있도록 각 수준별로 칭찬 화행의 개수 및 분포를 체계적으로 제시하도록 시도하였다. 이 때 실생활에서 높은 빈도로 쓰이는 칭찬 - 반응을 반영하도록 한다. 태국인 학습자가 자연스럽게 살아 있는 표현을 접할 수 있도록 한국어 칭찬 - 반응에 대해 강의 하는 방법을 제시하였다. 또 학습자들이 유용하게 사용할 수 있는 칭찬 반응 - 표현을 제시하여 학습할 수 있도록 한다.

참고문헌

- 김영주. (2002). 일,한 양국어의 칭찬표현에 관한 연구. 한국의국어대학교 석사학위 논문.
- 김정아. (2007). 한국어 교육을 위한 칭찬응답화행연구. 한국의국어대학교 석사학위 논문.
- 김형민. (2003). 한국 대학생의 칭찬 화행 수행 및 응대 상황에 대한 연구. 한국어 의미학12, 255-290.
- 김현정. (1996). 칭찬 응답 화행을 통한 한국어 교육 연구 원문보기. 한국영어영문학회
- 백경숙. (1998). 영어와 한국어에서의 칭찬에 대한 응답전략 고찰 사회언어학 제6권 2호
- 이원표. (1996) 한국 대학생의 칭찬 화행에 나타난 공손법 분석. 말 21, 107-144.
- 이하나. (2005). 영어권 한국어 고급학습자의 칭찬응답화행연구. 이화여자대학교 석사학위논문.
- 이해영. (2010). 한국어 요청 화행의 적정성에 대한 태국인의 인식과 숙달도. 이중언어학, 42, 219-241.
- 전지원. (2006). 한국어 교육을 위한 칭찬화행연구 : 칭찬 반응을 중심으로. 연세대학교 석사학위 논문.
- SIRIRAT, SIRINAT. (2015). 태국인 한국어 학습자의 칭찬 화행에 대한 비교문화적 연구. 이화여자대학교 박사학위논문.
- Herbert, R. K. (1986). Say "Thank you": or something. *American Speech*, 61, 76-88.
- Herbert, R. K. (1989). The ethnography of English compliments and compliment responses: A contrastive sketch. In W. Oleksy (Ed.), *Contrastive pragmatics* (pp. 3-35). Amsterdam: John Benjamins.
- Herbert, R. K. (1990). Sex-based differences in compliments in compliment behavior. *Language in Society*, 19(2), 201-224.
- Holmes, J. (1986). Compliments and compliment responses in New Zealand English. *Anthropological Linguistics*, 28, 485-508.
- Holmes, J. (1998). Paying compliments: A sex preferential politeness strategy. *Journal of Pragmatics*, 12, 445-465.

Manes, J., & Wolfson, N. (1981a). Compliments in cross-cultural perspective. *TESOL Quarterly*, 15(2), 117-124.

Pomerantz, A. (1978). Compliment responses: Notes on the co-operation of multiple constraints. In Schenkein, J. (Ed). *Studies in the organization of conversational interaction*. 79-112. NewYork: Academic Press.

Wolfson, N., & Manes, J. (1980). The compliment as a social strategy. *Linguistics: International Journal of Human Communication*, 13(3), 391-410.

Wolfson, N. (1983). *Perspectives: Sociolinguistics and TESOL*. Rowley, MA: Newbury House

นฤวาร สันตมนัส.(2004). “การตอบรับคำชมในภาษาไทย” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พงศ์ปณต โขติหุยม. (2521). กลวิธีการตอบค ำชมของเพศหญิงและเพศชายที่ปรากฏในภาพยนตร์อเมริกันและภาพยนตร์ไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

วีณา สร้างกลาง. (2014). “กลวิธีการตอบรับคำชมและการถ่ายโอนทางภาษาแม่ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเปรียบเทียบกับผู้พูดภาษาญี่ปุ่นชาวญี่ปุ่น” วันที่สืบค้น 4 เมษายน 2562 จาก [file:///C:/Users/user/Downloads/46963-Article%20Text-108191-1-10-20160121%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/46963-Article%20Text-108191-1-10-20160121%20(1).pdf)

교재

고려대학교 한국어문화교육센터(2009), <재미있는 한국어 2,3,4>, 교보문고.

서울대학교 언어교육원(2015), <서울대 한국어 3A, 3B 4A,4B>, 투판즈.

편집부 (2008),<서강한국어NEW 3A,5A>,서강대학교출판부.

한국어교육개발연구원, (2006) ,<아름다운 한국어 3-2>, 예코랭귀지센터.

한국외국어대학교 한국어문화교육원(2016), <외국인을 위한 한국어 3, 4>, 하우.

Universalism and Particularism of Hip Hop Culture Focusing on Korean Context

ความเป็นสากลและความเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรมฮิปฮอปในบริบทประเทศไทย

เกศลลิตา สุทธิญาณ

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

Korea is one country that had been and still is highly influenced by hip hop culture since the late 1900s. Music produced in Korea today mostly has a strong hip hop base and also street fashion, dances, etc. can be seen everywhere in Korea especially among the youth. This makes us wonder why and how this subculture, which started among only a small group of people in the street of Bronx, New York, became so influential and globalized. Hip hop culture in Korea does not take one hundred percent after the American version. Koreans put their own culture and color to the music genre, fashion, and message which could distinguish them from the “universalized American hip hop”. The most crucial part of hip hop is to express one’s self through one’s own experience which is a universal theme of hip hop. This theme and its underlying idea appeal to other cultures and make hip hop easy to become universalized and at the same time, particularized. This article will discuss Korea’s process of adopting hip hop and the uniqueness of the form of Korean hip hop. It will focus on the music which includes melodies, lyrics of hip hop music, and rappers because these elements are most deeply intertwined with the Korean language and the particular Korean culture. This paper will also look at how Korean hip hop is contributing to the universal hip hop culture.

Keywords : Korean Hip hop, Hip hop music, Korean culture, Universalism, Particularism

1. Introduction

There is no doubt about the fact that in the present day, almost every aspect of our world is globalized. Something happening in the United States can easily be seen, experienced, and even adopted by other countries like Korea which is located on the opposite side of the globe. Hip hop, a subculture started in the US, is one of the music genres that has great influence all over the world today. Despite the musical part of hip hop, it also contains its own culture which makes hip hop special. In the 1970s, hip hop was introduced to the world by a group of overlooked and unappreciated African Americans and Latin Americans. The culture started in Bronx street, New York, the United States by a group of people who originally were graffiti artists, B-boy dancers, MCs, and turntablists. (Riesch, 2005) Their aim was to use music to break down the barriers between ethnic groups including Latin Americans, African Americans, etc., and also to criticize the community and the society in which they were being oppressed.

The very fundamental and important message that hip hop music tries to convey and that this paper emphasizes is the authenticity and the idea of “keeping it real” which means to be true to one’s self. Hip hop is all about expressing your true self through your own experience which is why lyrics have to be written by rappers themselves through their own words and perspectives. Through this fundamental value and idea that hip hop promotes, it can easily be adopted by anyone since it focuses on the individual and does not “belong” to only one closed group. It also contains political and social criticism elements that can be adopted by any citizen and member of any certain culture, community, or society. Moreover, the fact that this culture is represented in the form of music and being a part of popular culture, hip hop is adaptable, easily acceptable, and can be easily digested by everyone of every background.

Therefore, this article will be discussing the universalism and particularism quality of the hip hop genre. Moreover, the brief history of hip hop in Korea, the particularization of hip hop in the Korean context, and how K-hip hop is contributing to the hip hop culture universally will also be discussed in order to have a further understanding of Korean culture through the hip hop genre and to investigate the topic and how Korean rappers express themselves through hip hop mentality.

music that came into Korea in the earlier stage was mostly “gangster rap” which includes lyrics about violence, racial discrimination, drugs, sex, etc. which was highly censored by the Korean government. However, due to its popularity, people still purchase those hip hop albums which were sold underground causing the price to be higher than usual. Also, another big part of hip hop which is its fashion caused a lot of money. American imported clothing brands and underground music albums can be considered a luxury which is considered as leisure and costs a lot. This is why only the middle to high-class youth of Korea were having the economic power enough to purchase hip hop and its culture in the earlier stage.

As a result, “social class” becomes the biggest difference between the nature of American hip hop and Korean hip hop. As we all know, hip hop was first introduced by the marginalized and minority of Latin American and African Americans in the United States. In other words, the genre started from the lower class people in America. On the other hand, the nature of the localization of hip hop in Korea started with the middle-class youth (이규탁, 2011). We can see that the increase of media, popular culture, leisure activities, and global flows brought hip hop into Korea in the late 1990s.

In the 1990s, hip hop music started to get attention and gain popularity in Korea through clubbing. Kim Heung Soon¹, Jeong Yong Jun², DJ DOC were the early figures who brought hip hop out to the mainstream. DJ DOC was a hip hop group with a vocal that produced music with new hip hop themes and had the image of “Akdong” or naughty boys to portray the American gangster rap. However, some do not recognize DJ DOC as a real rapper or real hip hop musician. Another important group that introduced hip hop music to Korea in the earlier days were Korean Americans such as ‘Solid,’ ‘Uptown,’³ ‘Jinusean.’ The music color of the Korean Americans was closer to American hip

¹ Kim Heung Soon (김흥순) released a remix song of Lee Hyun Woo’s “Dream” which introduced the idea of “remix” into Korea. He was also a successful producer and was well known for remixing dance songs and hip hop songs for clubbing.

² Jeong Yon Jun (정연준) introduced not just hip hop but “Blacks’ music” into Korea for example, jazz, funk, R&B, hip hop.

³ Yoon Mi Rae / T (윤미래) is one of the most respectable and accepted MC who is a woman and is still seen as one of the top rappers in Korean hip hop field. She is now a member of a hip hop group “MFBTY.”

hop. However, Korean hip hop music in the earlier days was more like a mixture between rap and other genres such as R&B and rap dance. “Seotajji and Boys” is said to be the group that popularized hip hop music and was recognized by almost everyone in Korea in the early 1990s. Their hip hop music was able to gain high popularity especially among Korean youth with “Nan Arayo” in 1992 and another hit song “Come back home” in 1995 which had a strong American West Coast hip hop beat and the lyrics representing the problem of kids who run away from home. Although their song was a mixture of hip hop and rock, the message in “Seotajji and Boys” lyrics was highly influenced by the “hip hop mentality.” In “시대유감” or “Regret of the Times” released in their 4th album in 1995 contained the lyrics criticizing the pressure and social oppressions in Korean society at that time. Before the release of this song, song lyrics had to go through the censorship procedure by “한국공연윤리위원회”⁴ so the song was released with only melodies but no lyrics, which can be considered as a resisting act towards the government’s oppression during that time.⁵ Another song of them that clearly shows hip hop mentality is “발해를 꿈꾸며” or “Dreaming of Bal-Hae” which talks about the reunification between North and South Korea. Their fresh and new color of hip hop music and the strong and social criticizing message made them extremely popular and were even called “the president of culture” by some.

The group that can be considered as the second generation that has more authentic hip hop and their own unique style are Tiger JK, Leessang, Dynamic Duo, and Epik High. Moreover, we can say that they also made hip hop genre become popularized and mainstream as we can see today in Korea’s music industry (김태한, 2008).

4. Korean Hip Hop

We can probably say that the Korean music industry today is filled with hip hop beats and there are many new rappers discovered in the industry. *SMTM* or *Show me the Money* can be seen as one of the turning points which brought great attention to Korean hip hop. The program has been launched by local music channel M.Net. This hip hop audition program has contributed to the wider acceptance of hip hop in terms of age and gender (이채민 & 김재범, 2015). Although some rappers

⁴ 한국공연윤리위원회 (Korea’s performance ethic board)

⁵ Mentioned in September 29th, 1995 Hangyere Newspaper (한계레신문)

and hip hop artists saw the program as “fake” and that it destroys Korean hip hop since it was an action that really brought hip hop to the mainstream. However, it is undeniable that *Show me the money* gave chances for hip hop to gain more acknowledgment and attention in Korea. Also, it gave a chance for hip hop artists to show their potential outside the underground. The irony behind this is that although some rappers shunned SMTM seeing the program as fake and not genuine hip hop, they cannot deny the power of media and the fact that a lot of good rappers were discovered through this program. Underground hip hop artists were able to shine and were provided a better working environment and funds after appearing in this show. *Hip hop Playa* opened in 2000 and was also another media site where hip hop fans can get information on the latest mixtape, interviews with rappers, and listen to hip hop radios. It is also another route for underground rappers to show their potential and songs to the public.

Korea as a country with high interest and influence in hip hop, has its own style and color, in other words, a particularized version of the universal hip hop. As mentioned, the fundamental idea and message of hip hop is to be true to one’s self and express one’s self through one’s own experience. Chang 2007 had mentioned that “one thing about hip hop has remained consistent across cultures: a vital progressive agenda that challenges the status quo” (Chang, 2007). Also, the universalized element of hip hop that transcends every boundary of culture and is adopted by every hip hop artist in every country is “rapping,” the form and style of delivering their message.

Through the process of localizing hip hop into Korea, the country has attempted to put cultural particularity into the universal hip hop genre. Not just in terms of the lyrics or the message, Korean rappers and hip hop artists also add Korean traditional color to the music (beat and melody) as well. In terms of the melody, in the early Korean hip hop era, “Seotaiji and Boys” made the attempt to put Korean classical music instrument’s sound into their song “하여가” (Hayeoka) by putting the sound of traditional Korean wind instruments in, which was new to the music industry and hip hop music during that time (Kim, 2016). In 2013, MC Sniper’s song “한국인” or “Korean” put “12 stringed zithers and the transverse bamboo flute and the Buddhist wooden percussion” into his song to put Korean traditional sound into his hip hop music (Um, 2013). Another hip hop song that gained huge popularity in Korea in 2015 was “거북선” or “Turtle Ship.” The song was produced by rapper Paloalto and Zico and was introduced in the show *Show Me the Money* season4. The name of the song itself was derived from the famous turtle ship of General Lee Sun Shin. The

아래 위 없다 싶어” (Bobby, “Born Hater”)

Bobby was highly criticized for his lyrics saying that he was being disrespectful and arrogant. This is expected feedback because he was challenging one of the most basic social values and beliefs of Korea.

Another example is the theme of overworking which is one of the identities and characteristics of working culture in Korea’s society. In Dynamic Duo’s “출석책,” they describe the work in Korea as “Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Friday, Friday” meaning there is no weekend and uses a phrase like “life like war” to describe the work condition and life of office workers in Korea.

Thirdly, the issue of education and the education fever in Korea is also talked about in hip hop music. Although Korea has a very high literacy rate and people highly value education which is a good thing, on the other hand, this mentality leads to education fever. When Koreans are students, they have to face difficult entrance exams, expensive test prep courses, high competition, excessive stress, and high social pressure. Epik High touched upon this topic in their song “Still Life” (Lee, 2010).

“왜 내가 무슨 이유로 색안경 낀 어른들이 택한 울타리밖에 묵은 희생양이 됐나”

“같은 감옥 속에서 6년을 구속해..”

“나는 인류학 석사보다 더... 나는 높고 높으신 그 박사보다 더..”

The last example of cultural particularity in Korean hip hop lyrics is the issue of military service. It is compulsory for all Korean men to serve in military service for 2 years before their 30s and the issue represents Koreanness put into hip hop lyrics, raising social consensus especially among men.

“2년이라는 터널을 건너고 나면

모든 게 분명해지고 뭐든 할 수 있을 줄 알았어

허나 벗어난 순간부터 모든 게 쉽지 않았어

세상은 쓸모 없는 날 반기지 않았어”⁷

⁷ Soul Company (Loquence, D.C., Planet Black) “Yeypiyek”

As mentioned above, Korean rappers put the local flavor to the universal hip hop genre by using Korean traditional sounds and Korean context lyrics in which some of them are the criticism of Korean society, its social norms, and beliefs. This shows how hip hop is localized in Korea by keeping the universal form of hip hop of social criticism and the mentioning of status quo while putting the particular context to it.

Another characteristic of hip hop in Korea is the problem of authenticity of hip hop whether it really is hip hop or just k-pop. Due to the strong influence of K-pop and idol groups in Korea and the fact that a lot of k-pop music in the present has hip hop sound to it, Korean hip hop faces the issue of “fake MC,” “fake hip hop” or “idol rapper” issues which are claimed to be unauthentic.

Some might question whether Korean hip hop is actually “real” hip hop or not and doubt the authenticity of hip hop music in Korea. If we think of its origin, of course, Korea is not the place where hip hop came to be and it is what Korea imported, but it does not mean that Korean people cannot embrace hip hop music and the general and fundamental message of the genre. Also, due to the high popularity of K-pop inside Korea and all over the world, Korean hip hop then became under the shade of K-pop and people can easily consider them as identical. Moreover, because hip hop is very influential in Korea in the present, a lot of K-pop groups are basing their music on hip hop beats, for example, BTS, B.A.P, Big Bang, Block B, iKON, etc. A lot of K-pop songs also include at least one “rap” part in it. Moreover, there was a controversy of “idol rapper” in *Show Me the Money season3* which Bobby and B.I. were the contestants and were criticized that they were “idols” not “rappers” under YG Entertainment and that they were not authentic. However, by the end of the show, Bobby, the winner of the season, and B.I. proved that they were just rappers who produce their own music and wrote their own lyrics and were accepted as rappers (이채민 & 김재범, 2015). Korean hip hop scene then became more open to the diversity of rappers.

These are part of the reasons why some people doubt the authenticity of Korean hip-hop. However, if we look at hip hop all over the world, even in America, hip hop music can be mixed between different music genres such as hip hop R&B, hip hop rock, etc. which is not a phenomenon found only in Korea. Also, the issue of real or fake MC, the issue of authenticity, and issues of “underground” and “mainstream” rappers do not occur only in Korea but also everywhere where there is hip hop.

Still, there is the music of many underground Korean hip hop who became authentic mainstream hip hop artists such as Swings, Bewhy, Dok2, Beenzino, Junoflow, Tiger JK, Cjamm, Verbal Jint, Epik High, etc. who produce one hundred percent stand-alone hip hop music and is now gaining popularity and a big group of listeners in Korea.

5. Universalization of particular Korean hip hop

Korean hip hop is able to gain a strong fan base and popularity due to many factors such as the highly developed clubbing culture, which includes clubs that open hip hop music, and the emergence of numbers of professional hip hop crews and labels such as Master Plan, Sniper Sound, Jungle Entertainment, Bigdeal Record, Movement Crew, Illionaire, AOMG, Just Music, etc (김태환, 2008).

Due to strong domestic activities and local popularity, Korean hip hop is gaining high popularity on the international stage as well. It is undeniable that Korean music industry has gained international attention through K-pop. K-pop has fixed its place in Asia and also started to be well known and popular in America, Europe, and Africa, basically all over the world. K-pop’s worldwide popularity has paved the way for Korean hip hop to introduce the Korean version of hip hop music to the whole world.

Table1 Korean hip hop concerts outside Korea 2017 (HIPHOPKR, 2017)

Artist	Month-Place
Zico	January → London
Bewhy	January → Vancouver, Toronto October → Los Angeles, Dallas November → Chicago, Atlanta, Washington DC, New York
Paloalto	January → San Francisco, Los Angeles February → New York, Vancouver October → Los Angeles (Korean Festival) with Osshun Gum, Bully, Da Bastard, Luda, New Champ etc.

Artist	Month-Place
Just Music We Effect Tour	November → Los Angeles, Toronto, Vancouver, New York
Illionaire Ambition Tour	November → San Francisco, Los Angeles December → Seattle, Atlanta, New York

Table1 is a number of Korean hip hop concerts by Korean hip hop artists (not K-pop idols) done only in 2017. These concerts are mostly performed in America, the place where hip hop was born. Korean famous hip hop group Epik High was invited to perform in Coachella, the biggest American music festival in 2016, 2020⁸ and in 2022. This is also another milestone showing how K-hip hop is gaining more and more recognition worldwide. We can see that the music is gaining more and more popularity and acknowledgment internationally despite being “Korean” hip hop and not “American” hip hop that had long been acknowledged and adopted by other countries.

Korean hip hop does not only gaining popularity in America but also in other places over the world. For example, in 2012, Jay Park performed in Sydney which was one of the first Korean hip hop concerts held in Australia. Beenzino and Dok2 of Illionaire Records also appeared in Sydney. There was even a multi-artist (Jay Park, Loco, Heize, etc.) Korea hip hop concert “the Rapbeat Show” in July 2017 (Chen, 2017). In addition, Sik-K and Yellow Mob also held their tour in London, Berlin, and Madrid in October 2016.

There are also number of collaborations between Korean hip hop artists with international artists such as Dumbfounded X Dynamic Duo X Kero One in “Love’s Gonna Getcha,” Dynamic Duo X DJ. Premier in “AEAO,” Ken Rebel feat. Keith Ape, Okasian, JayAllDay in “Underwater Rebels” and “Rainstorm” by Rainstone feat. Verbal Jint, San E, Brian McKnight, etc. (Yoon, n.d.).

As we can see, the demand for Korean hip hop is getting higher and higher along with its popularity not only in Asia but around the world. Korean hip hop is just in its starting phase and is producing admirable outcomes domestically and internationally. Hopes for K-hip hop is high and judging by the result until today, Korea still has its bright and long future to go.

⁸ Epik High was invited to perform in Coachella in 2020 but the event was canceled due to the COVID-19 pandemic.

6. Conclusion

As it is said in the quote “music is the universal language,” hip hop and its culture started in the local street in New York but it spreads all over the country and even transcends the American border and reached Korea in the late 1990s. Looking at the lyrics, hip hop music usually talks about social criticism, hustling, boasting, etc. However, the most fundamental and universal form of lyrics is delivering messages about one’s own experience and expressing one’s self through rapping. Hip hop music’s nature which is hybrid and open makes the particularization of the universal hip hop easy, adaptable, and appealing to other cultures.

Korea is another country that is highly influenced by hip hop, especially among the youth. In order for this globalized culture to match the local and become understandable to Korean people, hip hop artists have attempted to put in local contexts such as lyrics and music style so that it would fit and become easier to digest. For example, using Korean traditional music instruments in their melody or using Korean context lyrics to bring social consensus among listeners. Hip hop had steadily and gradually gained its popularity domestically since the late 1990s and is still gaining more and more fans both in Korea and also other countries in the world.

One important finding in this paper is the power of media which contributes to the popularity and universalization of hip hop music both in America and Korea. Hip hop was able to become globalized through the help of media promoting the music to different places all around the world. In the case of Korea, the emergence of the TV program *Show Me the Money* can be considered as the turning point of hip hop in Korea and the show really shone the spotlight on Korean hip hop. Also, through this paper, we can see that globalization and localization are not an opposite process but the connected two-fold. Hip hop, the particular music genre of a small group of the minority in America, rapidly gained popularity and spread its culture all over the world in less than 2 decades. The universalized hip hop also was particularized and localized in various ways throughout various countries including Korea. Korean hip hop then contributes again to the whole hip hop culture showing the process of continuous interactions within this music genre.

It is undeniable that Korean culture is gaining a lot of popularity worldwide. Korean drama, K-pop, Korean language, Korean fashion, etc. are now becoming the world trend. K-hip hop is also one aspect that shows how Korea localizes the American culture and contributes in return to the

universal hip hop culture. Therefore, it is worth investigating and seeing into this trend in the future of where and how far Korean culture and Korean hip hop will play a role on the global stage.

REFERENCES

- Chang, J. (2007, Nov/Dec). It's a Hip Hop World. *Foreign Policy*, 58-63.
- Chen, J. (2017, June 20). *Hip-hop and the Korean cool: a history of K-hip-hop*. Retrieved March 20, 2022, from SBS pop Asia: <https://www.sbs.com.au/popasia/blog/2017/06/20/hip-hop-and-korean-cool-history-k-hip-hop>
- HIPHOPKR. (2017). Retrieved March 20, 2022, from hiphopkr.com: <https://hiphopkr.com/hiphopkr-calendar/>
- Kim, P. (2016). Hybridity of Cultural Nationalism in Korean Popular Music - From Saeui Chanmi to Jeongtong Hip-hop. *Koren Journal of Popular Music*, 11, 218-245.
- Lee, J. S. (2010). Globalizing Keepin' it Real: South Korean Hip-Hop Playas. *The Languages of Global Hip Hop*, 139-161.
- Riesch, R. J. (2005). Hip Hop Culture: History and Trajectory. *Research Paper*, 1-29.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory*. Singapore: McGraw-Hill Education.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson, *Global Modernities*.
- thewesterngirl. (2015, August 13). *allkpop*. Retrieved March 20, 2022, from allkpop.com: <https://www.allkpop.com/article/2015/08/mnet-confirms-show-me-the-money-4-concerts-in-korea-and-the-us-this-fall>
- Um, H. (2013). The poetics of resistance and the politics of crossing borders: Korean hip-hop and 'cultural reterritorialisation'. *East Asian popular music and its (dis)contents*, 32(1), 51-64.
- Yoon, K. (n.d.). *10 Great American and Korean Hip Hop Collaborations*. Retrieved March 22, 2022, from SeoulSync : <http://seoulsync.com/entertainment/american-korean-hip-hop-collaborations>
- 김태한. (2008). 한국 힙합음악의 성장과정에 관한 연구. 석사학위논문, 동아대학교 예술대학원, 컴퓨터실용음악학과.
- 이규탁. (2011). 한국 힙합 음악 장르의 형성을 통해 본 대중문화의 세계화와 토착화. *한국학연구*, 36, 59-84.

วิเคราะห์แรงบันดาลใจจากผลของ Soft Power ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะศึกษาต่อเนื่องของนิสิตปี 1 สาขา
ภาษาตะวันออก(ภาษาเกาหลี) ปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

An analysis of inspiration from the effects of Soft Power affecting the decision to continue
studying of first year students of Eastern languages (Korean Major) Mahasarakham University

รัฐปกร ฝึกอ่อน¹ เบญจมาศ มาตย์สุรีย์² คย็อง-รัน คิม³

¹ สาขาภาษาตะวันออกคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ภาษาเกาหลี)

M.A in Oriental Languages (Korean) in Humanities and Social Sciences Faculty of
Mahasarakham University

² ³อาจารย์ สาขาภาษาตะวันออกคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ภาษาเกาหลี)

M.A in Oriental Languages (Korean) in Humanities and Social Sciences Faculty of
Mahasarakham University

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แรงบันดาลใจจากผลของ Soft Power ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะศึกษาต่อเนื่องของนิสิตปี 1 รหัส 64 ซึ่งจะขึ้นปี 2 ในปีถัดไป เนื่องด้วยการตัดสินใจเรียนเลือกเรียนวิชาเอกภาษาเกาหลี ระดับปริญญาตรีของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจหลังจากการชื่นชอบ Soft Power ต่าง ๆ ของเกาหลีใต้ อาทิ ดารา นักร้อง ภาพยนตร์ ซีรีส์ วัฒนธรรม ฯลฯ ทว่า เมื่อผู้เรียนได้เข้ามาสัมผัสการเรียนการสอนภาษาเกาหลีในรูปแบบของวิชาเอก ซึ่งมีความเข้มข้นในการเรียนภาษาเกาหลีในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นไปได้ว่าการชื่นชอบเพียง Soft Power ดังกล่าว อาจไม่เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดความพยายามในการเรียนจนจบการศึกษา ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ทำการสำรวจแรงบันดาลใจในการตัดสินใจเรียนต่อชั้นปีที่ 2 สาขาภาษาตะวันออก(ภาษาเกาหลี) ของนิสิต

ผลจากการสำรวจจากนิสิตชั้นปีที่ 1 รหัส 64 สาขาภาษาตะวันออก ภาษาเกาหลี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 70 คน จาก นิสิตทั้งชั้นปี 100 คน (70%) เป็นนิสิตชาย 3 คน (4%) นิสิตหญิง 63 คน (89%) นิสิต LGBTQ+ 4 คน (7%) เหตุผล 3 อันดับที่เป็นผลจากแรงจูงใจให้นิสิตเลือกเรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอก ได้แก่ ศิลปิน นักแสดง,

คำสำคัญ : การเรียนภาษาเกาหลี, แรงจูงใจ, Soft Power

วัฒนธรรมร่วมสมัยของเกาหลีใต้ และสถานที่ท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมของเกาหลีใต้ จะเห็นได้ว่าเหตุผลดังกล่าวทั้ง 3 นั้น มีนัยยะสำคัญกับ Soft power ที่หน่วยงานภาครัฐของเกาหลีใต้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็น “แรงจูงใจที่เกิดจาก Soft power” ทว่าเมื่อไรก็ตามที่อิทธิพล Soft power ไม่มีอำนาจต่อบุคคลแล้ว แรงจูงใจก็จะหมดไปและส่งผลโดยตรงต่อผู้มันได้

Abstract

This paper aim to analyze the problem and the decision of first-year Korean major student who were finished 1 year studied and going to be sophomore that how the problem can be affected to them to study on next semester. Because the most of student who decided to study on Korean major are pleased on Korean's soft power such as singers, actors, Movie, culture etc. On the another hand, the subjects have been teaching in Korean major of Mahasarakham University which is difference form student's expectation or inspiration. That's meant the student who feel that studying Korean major cannot fulfill their need. It can bring the student have no longer to keep study on this major as well. So that, the propose of this paper to collect the opinion of first-year Korean major student about both inspiration and decision and solve this problem in the future.

According by the results can founded that the student sample group decided to study in Korean Major because this main 3 reasons; first is South Korean Superstars, Seconded South Korean Contemporary Cultures and last is South Korea tourist attraction. The 3 main reasons have been showing that sample group is motivated by South Korean's soft power directly. Anyway, after the power of soft power which is affected to the sample group gone. The motivation affected to Keep the student study on Korean major that may be changed as well.

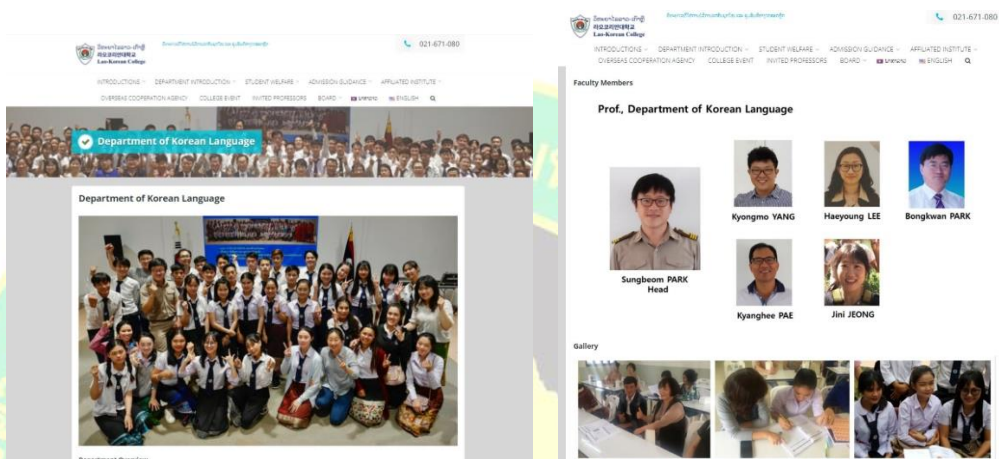
Key Words: Study Korean, Motivation, Korean Soft power

1. บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 แม้หลายประเทศจะยังมองว่าการสะสมอาวุธ เป็นเรื่องจำเป็นต่อการสร้างความมั่นคงต่อสถานการณ์ของประเทศ ในความเป็นจริง หากอ้างอิงจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ในกรณีความขัดแย้งระหว่างสหพันธรัฐรัสเซีย กับยูเครนจะเห็นได้ว่า อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยมีความจำเป็นในการเอาชนะฝ่ายตรงข้าม ลักษณะเช่นนี้คือการใช้กำลังทางทหารและอาวุธ หรือ Hard Power (อำนาจแข็ง) เป็นการใช้อำนาจอย่างแข็ง เพื่อบีบบังคับฝ่ายตรงข้ามให้ยอมศิโรราบตามความต้องการ ในทางตรงกันข้าม การสร้างอำนาจเพื่อให้ฝ่ายตรงข้าม หรือกลุ่มเป้าหมาย ยอมทำตามที่ต้องการ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน วิธีดังกล่าวเรียกว่า Soft Power หรือ อำนาจละมุน ในปัจจุบันประเทศที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจได้ใช้วิธีดังกล่าวนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ สหรัฐอเมริกา จีน

เกาหลีใต้เช่นกัน แม้การแสดงออก Hard Power ของรัฐบาลเกาหลีจะไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนต่อสังคมโลก อาจเป็นเพราะผู้นำเกาหลีใต้ในแต่ละยุคสมัยมองว่า เกาหลีใต้มีกองทัพสหรัฐอเมริกาสนับสนุนทางการทหารและอาวุธ ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่าสหรัฐนั้นมีความพร้อมในด้านนี้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การนำเสนอแสนยานุภาพอาจสร้างนัยยะต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อเกาหลีเหนือ และอาจนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งได้ สังคมโลกจึงเห็นรัฐบาลของเกาหลีใต้ในหลายสมัยแสดงออกในรูปแบบของ Soft Power มากกว่า โดยเริ่มต้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ประธานาธิบดี ช็อน ดู-ฮวันเป็นต้นมา ในการจัดโอลิมปิกฤดูร้อนในปี 1988 หลายปีที่ผ่านมานโยบายที่ได้รับความนิยมของเกาหลีสู่นานาชาติคือ Hanllyu (한류) ได้สร้างความนิยมและไหลเข้าสู่ทุกประเทศทั่วโลก กระทั่งในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าไม่มีชาติใดในโลกไม่รู้จักเกาหลีใต้ โดยนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลเกาหลี ซึ่งขณะนั้นบริหารโดยประธานาธิบดีคิม แท-จุง ได้เริ่มต้นขึ้นในปี 1999 ผ่านละครทีวีของเกาหลี และแพร่เข้าสู่แผ่นดินจีนเป็นครั้งแรก

ลักษณะอำนาจละมุนที่เกาหลีใต้ได้นำมาใช้ขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจผ่านกระแสความนิยมทางวัฒนธรรม (Hallyu) หากพิจารณาแล้วจะพบว่า ประเทศที่ตอบสนองกระแสความนิยมดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแต่ประเทศในแถบทวีปเอเชีย แต่ยังกระจายไปถึงอเมริกา ยุโรปและทวีปใกล้เคียงอีกด้วย อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศที่กระแสความนิยมดังกล่าวสามารถเข้าถึงพลเมืองประเทศนั้น ๆ ได้อย่างอิสระ มีทั้งประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย และประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม เช่น เวียดนาม ลาว เป็นต้น ทว่าการแพร่ขยายของความนิยมเกาหลีใต้ในจีนซึ่งเป็นประเทศสังคมนิยมเช่นกัน กลับถูกต่อต้านจากภาครัฐ เนื่องจากรัฐบาลจีนอาจมองเห็นถึงภัยคุกคามทางเศรษฐกิจบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระยะยาวก็เป็นได้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากระแสความนิยมเกาหลีที่หลังไหลเข้าสู่ประเทศต่าง ๆ นั้น กลไกของภาครัฐของแต่ละประเทศมีส่วนอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนกระแสความนิยมดังกล่าว

รูปที่ 1 วิทยาลัยลาว-เกาหลี เปิดทำการ ณ เวียงจันทร์ ประเทศลาว

หมายเหตุ. จาก: <http://lklaos.org/department-of-korean-language/>

รูปที่ 2 ปกนิตยสารที่สะท้อนให้เห็นถึงกระแสความนิยมเกาหลีที่มีต่อชาวเวียดนาม

หมายเหตุ. จาก : <https://medium.com/the-korean-style/the-korean-style-part-ii-hallyu-in-hanoi-or-style-in-the-time-of-corona-efaa94a2b59>

ในประเทศไทยกระแสวัฒนธรรมเกาหลีนิยมเริ่มเข้ามามีบทบาทช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ผ่านละครทีวี ตามด้วยวัฒนธรรมอาหาร ภาษา และกลุ่มศิลปินนักร้อง K-Pop⁴ และต้องยอมรับเป็นอย่างยิ่งว่า ความนิยมดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จอย่างมากในสังคมไทย โดยเฉพาะในปัจจุบัน ความต้องการของคนไทยรุ่นใหม่ที่เปิดรับ Soft Power เหล่านี้ และมีความต้องการเข้าถึงความเป็นเกาหลีให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการตนเองต่อความชื่นชอบใน Soft Power เช่น ความชื่นชอบดารานักร้อง ศิลปิน ภาษา และวัฒนธรรมเกาหลี ส่งผลให้กระแสความนิยมเกาหลีในประเทศไทยแบ่งบานอย่างถึงที่สุด จากลักษณะดังกล่าวมีผลต่อเนื่องในเชิงบวกต่อธุรกิจของชาวเกาหลีในประเทศไทย เช่น ธุรกิจอาหาร โรงเรียนภาษา โรงเรียนสอนเต้น ฯลฯ ก่อให้เกิดความนิยมการบริโภคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีตามมา ในขณะที่เดียวกันเกาหลีใต้เองก็ได้รับประโยชน์จากการขยายภูมิภาคทางเศรษฐกิจจากวัฒนธรรมของตนเอง หนึ่งใน การเข้าถึงความเป็นเกาหลีที่ อาจสร้างความรู้สึกใกล้ชิดกับ “ความเป็น

⁴ ชลนิภา รุ่งเรืองศรีและ จารุณี มุมบ้านเช่า. (2562). กระแสการชื่นชอบศิลปินเคป๊อป (K-POP) เกาหลีในประเทศไทย การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ .2 . หน้า ,มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา2129-2131

เกาหลี” ที่สุดคือการพูดภาษาเกาหลีได้อย่างคนเกาหลี ซึ่งปัจจุบันมีวัยรุ่นไทยจำนวนมากที่มีความต้องการดังกล่าว กระทั่งภาครัฐจำเป็นต้องสนับสนุนด้านการศึกษาภาษาเกาหลีให้กว้างขึ้นโดยเปิดสอนภาษาเกาหลีให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเปิดเป็นวิชาภาษาที่สามให้กับนักเรียนผู้สนใจในระดับชั้นอื่น ๆ ในระดับอุดมศึกษาหลายมหาวิทยาลัยได้พัฒนาหลักสูตรเปิดสอนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอกให้กับผู้สนใจ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยดังกล่าวที่เล็งเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาเกาหลี และได้ดำเนินการเปิดสอนภาษาเกาหลีรุ่นแรก ในปี 2005

การเรียนภาษาเกาหลีในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่การสนับสนุนจากภาครัฐ นำภาษาเกาหลีเข้ามาจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยม จึงมีการพัฒนาไปสู่การสอบ PAT 7.7 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์คะแนนในการเข้ามหาวิทยาลัย หรือการเรียนการสอนของภาคเอกชนที่เปิดกิจการโดยคนไทย โดยเฉพาะโรงเรียนเพื่อการสอบไปทำงาน ณ ประเทศเกาหลีใต้ ผ่านระบบ EPS หรือโรงเรียนที่เปิดสอนโดยหน่วยงานที่สนับสนุนจากรัฐบาลเกาหลีใต้ เช่น ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมเซจงในจังหวัดต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลี ซึ่งเป็นภาษาที่มีความแตกต่างจากภาษาไทยอย่างสิ้นเชิง ทั้งโครงสร้างของรูปประโยค กฎของไวยากรณ์ การออกเสียง ฯลฯ ดังนั้นผู้ที่ตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลี จึงต้องมีแรงบันดาลใจ หรือแรงจูงใจที่มากระดับหนึ่งจึงจะตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอกในระดับปริญญาตรี

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะสำรวจความรู้สึก หรือทัศนคติของนิสิตที่ตัดสินใจเข้ามาเรียนภาษาเกาหลีเพื่อตอบสนองความต้องการ South Korea Soft Power ของตนเอง ในระดับปริญญาตรีสาขาภาษาตะวันออก(ภาษาเกาหลี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหลังจากผ่านการเรียนไปหนึ่งปีการศึกษา ผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไร และมีแนวโน้มอย่างไรต่อแผนการเรียนในอนาคต

2. “แรงจูงใจ” ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลี

แรงจูงใจ (Motivation) คือการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ที่ถูกจูงใจ แสดงความสามารถ หรือความต้องการของตนออกมา โดยปราศจากการบีบบังคับ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นการโน้มน้าวจิตใจของผู้ที่ถูกจูงใจ ให้ทำตามความต้องการของตนเองโดยปราศจากการบีบบังคับ⁵

การใช้แรงจูงใจเพื่อชักจูง อาจเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ Soft Power เนื่องจากทั้งสองสิ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามความประสงค์ที่ตนเองต้องการ หากพิจารณาจาก Soft Power ของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ลงทุนจำนวนมากมหาศาลในการสร้างฐาน Idols ทั้งชาวเกาหลีใต้ และชาวต่างชาติ(ภาคใต้แบรนดของเกาหลีใต้) ผ่านโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐในการให้การสนับสนุนภาคเอกชนในการทำรายการต่าง ๆ โดยเฉพาะวงการ K-Pop ซึ่งแน่นอนที่สุด ฐานลูกค้าที่จะเสพสื่อในลักษณะนี้อยู่ในวัยเรียนไปจนถึงเริ่มทำงาน แม้ว่าในความเป็นจริง

⁵ กมลพร กัลยาณมิตรว .ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ 2 แรงจูงใจ .(2559) .ารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ ,6 ปีที่ .ฉบับที่ ,3หน้า 177

กลุ่มเป้าหมายดังกล่าว อาจจะยังไม่มีกำลังในการสนับสนุนที่มากนัก แต่ความนิยมดังกล่าวนี้จะติดตามกลุ่มเป้าหมาย กระทั่งเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือรัฐบาลเกาหลีได้อาจมองเห็นในเรื่องการคงอยู่ของความนิยมกระแสเกาหลีในอนาคตกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มดังกล่าว

ความหมายของแรงจูงใจ นอกจากจะอธิบายในนิยามของ Soft Power แล้ว ยังสามารถกล่าวถึงในความหมาย ที่มีผลต่อการสำเร็จในการทำงานได้อีกด้วย

เฮอร์ชเบิร์ก(1959) ได้กล่าวถึงปัจจัยของแรงจูงใจที่มีผลนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน หรือเป็นเสมือน กำลังใจแรงขับเคลื่อนต่อการทำงานในบริษัทไว้ด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- นโยบายและการบริหารขององค์กร
- การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล
- ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
- ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา
- ตำแหน่งงาน
- ชีวิตส่วนตัว
- สภาพการทำงาน
- ค่าตอบแทนสวัสดิการ

ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมามีผลอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนพลังในการทำงาน หรือการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของงาน ดังนั้นผลลัพธ์ของการสร้างแรงจูงใจ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลด้านการทำงาน หรือ Soft Power มีความปรารถนาสูงสุดเหมือนกันคือเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบสนองความต้องการของตนได้นั่นเอง ลักษณะของแรงจูงใจที่ปรากฏให้เห็นได้ มี 2 ลักษณะได้แก่ แรงจูงใจที่เกิดจากภายใน และแรงจูงใจที่เกิดจากภายนอก แรงจูงใจที่เกิดจากภายใน (Intrinsic Motives) เป็นลักษณะแรงจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันในตัวบุคคล ที่ได้รับการถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ทศนคติ ความชื่นชอบ ชื่นชม จนเป็นผลให้เกิดการกระตุ้นต่อพฤติกรรมคนเหล่านั้นให้ทำบางอย่างเพื่อตอบสนองแรงจูงใจของตนเองอย่างเต็มใจ เช่น การตัดสินใจเรียนภาษาเกาหลีของนิสิต สาขาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, การเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น

แรงจูงใจที่เกิดจากภายนอก (Extrinsic Motives) เป็นลักษณะแรงจูงใจที่ตรงกันข้ามกับแรงจูงใจภายในอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากแรงจูงใจที่เกิดจากภายนอก มีความจำเป็นที่ต้องสร้างเงื่อนไขในลักษณะการแลกเปลี่ยน ยกตัวอย่างเช่น การจ้างด้วยเงินเดือนที่สูง สวัสดิการดี ฯลฯ ในลักษณะของเงื่อนไขที่กล่าวไปจึงสามารถกล่าวได้อีกว่า แรงจูงใจในลักษณะดังกล่าวนี้ เหมือนเงื่อนไขเปลี่ยนไป จะส่งผลโดยตรงต่อแรงจูงใจในอนาคตอย่างแน่นอน⁶

⁶ ประภัสสร หนูพรหม .แรงจูงใจของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ส่งผลต่อการให้บริการอย่างมีคุณภาพ .(2563) . ,10 ปีที่ .มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา .วารสารวิจัยบริหารการพัฒนาฉบับที่ 2) เมษายน หน้า ,(2563 มิถุนายน-19-18

3. ความคาดหวังก่อนเรียน และแรงจูงใจของนิสิตชั้นปีที่ 1 รหัส 64 สาขาภาษาตะวันออก(ภาษาเกาหลี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตลอดหนึ่งปีการศึกษาที่ผ่านมา สาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีนิสิตชั้นปี 1 ในระบบทั้งหมดที่คงเหลือในปัจจุบันจำนวนทั้งสิ้น 100 คน แบ่งออกเป็นนิสิตชาย 6 คน นิสิตหญิง 94 คน นิสิตจำนวนทั้งหมดดังกล่าว มีทั้งนิสิตที่เรียนศิลปภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเรียนในสายอื่นๆ อย่างไรก็ตามยังมีนิสิตบางคนเตรียมความพร้อมด้านภาษาเกาหลีให้กับตนเอง ผ่านการเรียนออนไลน์จากสถาบันสอบภาษา หรือจากช่องทาง YouTube และสื่ออินเทอร์เน็ตอื่นๆ

ช่วงก่อนเปิดภาคเรียนการศึกษาที่ 1 สาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) ได้จัดโครงการอบรมปูพื้นฐานภาษาเกาหลีให้กับนิสิตชั้นปีที่ 1 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตทุกคน ก่อนที่จะเข้าเรียนในหลักสูตร จึงอาจกล่าวได้ว่า นิสิตชั้นปี 1 ในสาขา มีพื้นฐานความรู้ภาษาเกาหลีในระดับที่ต่อยอดได้

การตัดสินใจเข้าเรียนในสาขาภาษาตะวันออก(ภาษาเกาหลี) ของนิสิตแต่ละคน มีจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน จากการสำรวจแรงจูงใจของนิสิตชั้นปีที่ 1 ในสาขา จำนวน 70 คน (70%) จากนิสิตทั้งหมด แบ่งออกเป็นนิสิตชาย 3 คน (2.1%) นิสิตหญิง 62 คน(43.4%) และ LGBTQ+ 5 คน (3.5%) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงอายุคือ อายุ 15-20 ปี จำนวน 62 คน และ อายุ 21 – 25 จำนวน 8 คน และจากนิสิตทั้งหมด มีนิสิตเพียง 3 คน หรือ 2.1% เท่านั้นที่มีประสบการณ์การไปเยือนประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เป็นความน่าสนใจอย่างหนึ่ง ในเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของนิสิต ต่อการเรียนภาษาเกาหลีในระดับปริญญาตรี

ผู้ศึกษาได้ทำแบบสอบถามรวบรวมแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเน้นจาก Soft Power ของ Hallryu ที่ถูกพูดถึงในบทความเรื่อง Soft Power ของเกาหลีใต้: จุดแข็งและข้อจำกัด⁷ และให้นิสิตชั้นปีที่ 1 ที่เข้าเรียนปีการศึกษา 2564 ภาคเรียนที่ 1 เลือกตอบข้อที่ตรงกับตนเองมากที่สุด (สามารถเลือกได้หลายข้อต่อคน) โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

อันดับ	แรงจูงใจ	คะแนนโหวต
1	ชื่นชอบศิลปิน นักแสดง เน็ตไอดอลชาวเกาหลี	62 คะแนน
2	ชื่นชอบวัฒนธรรมร่วมสมัยของเกาหลีใต้ เช่น อาหารเกาหลี, ดนตรีเกาหลี K-Pop, ภาพยนตร์ละครเกาหลี	60 คะแนน
3	ชื่นชอบสถานที่ท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ธรรมชาติของเกาหลีใต้	50 คะแนน

⁷ กิตติ ประเสริฐสุข. (2018). South Korea's Soft Power: Strengths and Limitation. International Journal of East Asia Studies, 22(1), หน้า 122-139

พึงพอใจสิ่งใด ก็จะพยายามเข้าหาสิ่งเหล่านั้น ในทางตรงกันข้ามคือบุคคลใดที่รู้สึกไม่ชอบสิ่งใด ก็จะหาทางหลีกเลี่ยงออกจากสิ่งเหล่านั้น เมื่อพิจารณาจากแรงจูงใจสองอันดับแรกจะพบว่า ทฤษฎีการเร้าอารมณ์มีการอธิบายความหมายของแรงจูงใจได้ตรงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับนิสิตชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2564 กล่าวคือ นิสิตมีความชื่นชอบในตัวของศิลปิน นักแสดง เน็ตไอดอลชาวเกาหลี หรือจะเป็นการชื่นชอบวัฒนธรรมร่วมสมัยต่าง ๆ ของเกาหลี การตอบสนองที่ดีที่สุดต่อสิ่งเร้า หรือแรงจูงใจคือการเข้าใกล้ความเป็นเกาหลีให้มากที่สุด ซึ่งภาษาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาตินั้น การที่ผู้ชื่นชอบเกาหลีสามารถสื่อสารภาษาเกาหลีได้ จึงถือเป็นการตอบสนองที่สร้างความพึงพอใจให้กับนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม

เมื่ออ้างอิงจากทฤษฎีดังกล่าวยังสามารถพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ในลำดับถัดมาได้ อีก เช่น ชอบสภาพแวดล้อมประเทศเกาหลี, ชอบภาษาเกาหลี, ต้องการเรียนต่อ ณ ประเทศเกาหลี ฯลฯ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ทั้งจากทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีการเร้าอารมณ์ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นิสิตฯ ตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลี

5. ผลหลังเรียนสาขาภาษาเกาหลีตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีของนิสิตชั้นปีที่ 1 รหัส 64 สาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสอบถามอีกหนึ่งชุด เพื่อวัดความรู้สึกของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถามหลังจากเรียนภาษาเกาหลีในสาขา ผ่านไปแล้ว 1 ปีการศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการคงอยู่ของแรงจูงใจ การตอบสนองสิ่งเร้า โดยการเข้าใกล้ความเป็นเกาหลี(ภาษา) และผลทัศนคติที่เกิดความเปลี่ยนแปลงของนิสิต ซึ่งผู้ศึกษาตระหนักว่า ผลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นจะเป็นผลดียังยิ่งต่ออาจารย์ผู้สอนในสาขาฯ ที่จะสร้างความเข้าใจ แนะนำแนวทางให้กับนิสิตผู้เรียน และเพื่อช่วยให้นิสิตสามารถพิจารณาแนวทางการเรียนในระดับปริญญาตรีได้อย่างเหมาะสม

ข้อมูลจากแบบสอบถามกล่าวใน 2 ประเด็นได้แก่ 1. ประเด็นความพึงพอใจที่ตอบสนองความคาดหวังจากแรงจูงใจของนิสิตฯ 2. ประเด็นที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของนิสิตฯ

1. ประเด็นความพึงพอใจที่ตอบสนองความคาดหวังจากแรงจูงใจของนิสิตฯ

อันดับ	ความคาดหวัง	คะแนน
1	สามารถพัฒนาภาษาเกาหลีของตนเอง	61
2	ได้ฝึกทักษะทางภาษาเกาหลี ฟัง พูด อ่าน เขียน ทุกวัน	55
3	ได้เรียนภาษาเกาหลีในบริบทที่ลึกซึ้งมากขึ้น	48
4	มีอาจารย์ชาวไทยและชาวต่างชาติดูแลเป็นอย่างดี	45
5	ได้ใกล้ชิดกับอาจารย์ชาวเกาหลี	39
6	ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี	26
7	มหาวิทยาลัยฯ สาขาฯ มีทุนสนับสนุนในการเรียนต่อ ณ เกาหลีได้	26
8	มีโอกาสดูวีซีดีข่าวสารในการเรียนต่อประเทศเกาหลีได้	16

อันดับ	ความคาดหวัง	คะแนน
9	มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม ณ ประเทศเกาหลีได้ในราคาพิเศษ	16

ตาราง 2 : ประเด็นความพึงพอใจที่ตอบสนองความคาดหวังจากแรงจูงใจของนิสิตฯ

2. ประเด็นที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของนิสิตฯ

อันดับ	ความคาดหวัง	คะแนน
1	ไม่สามารถเข้าทำกิจกรรมที่สาขากำหนดได้ ณ สถานที่จริง	40
2	ไม่สามารถหา Connection กับเพื่อนชาวเกาหลี	37
3	ไม่มีโอกาสได้พบปะ นักร้อง หรือศิลปินชาวเกาหลี	34
4	ยังไม่สามารถใช้สิทธิไปทัศนศึกษา หรือแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม เกาหลี ณ ประเทศเกาหลีได้	25
5	ยังไม่มีโอกาสได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาต่อเกาหลีได้จากคณะ หรือสาขา	18
6	ไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดอาจารย์เกาหลี	15
7	การแนะนำแนวทางการศึกษาต่อยังไม่มากเท่าที่ควร	15
8	โอกาสในการฝึกทักษะภาษาเกาหลีทั้ง 4 ด้านยังไม่เพียงพอ	12
9	ยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพภาษาเกาหลีได้ดีพอ	11

ตาราง 3 : ประเด็นที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของนิสิตฯ

หากพิจารณาจากความพึงพอใจของนิสิตที่สาขาฯ สามารถตอบสนองความคาดหวังของนิสิตได้ จะพบว่า นิสิตกว่า 60 คน หรือกว่า 85% ที่พอใจต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาเกาหลีของตนเอง ซึ่งข้อดังกล่าวนี้เป็นอันดับ 1 ที่มีผู้เลือกสูงสุดในส่วนของประเด็นความพึงพอใจที่ตอบสนองความคาดหวังจากแรงจูงใจของนิสิตฯ ในขณะที่ข้อเดียวกันนี้ (การพัฒนาทักษะทางภาษาเกาหลีของตนเอง) มีนักเรียนจำนวน 11 คน หรือคิดเป็น 15.71% ที่รู้สึกว่าการพัฒนาทักษะภาษาเกาหลีของตนยังพัฒนาได้ไม่ได้อย่างที่ควร

ความพึงพอใจของนิสิตที่สาขาสามารถตอบสนองแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีของนิสิตคือ ทักษะทางภาษาเกาหลี ฟัง พูด อ่าน เขียน ทุกวัน มีนิสิตที่พอใจเป็นจำนวน 45 คน หรือคิดเป็น 64.29% ในขณะเดียวกันมีนิสิตที่ให้ความเห็นว่า ยังขาดในเรื่องของการฝึกฝนทักษะดังกล่าวเป็นจำนวน 12 คน หรือคิดเป็น 17.14%

สรุปผล

จากสรุปผลตารางแสดงความพึงพอใจต่อการตอบสนองต่อนิสิตในสาขาฯ ของสาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) มหาวิทยาลัยมหาสารคามจะเห็นว่า ความต้องการพื้นฐานของนิสิตที่เข้ามาเรียนในสาขาฯ ไม่ว่าจะมีความตั้งใจที่ต่างกัน หรือเหมือนกัน มีจุดประสงค์เดียวกันตามทฤษฎีแรงจูงใจ และการเร้าอารมณ์ คือต้องการเข้าถึงวัฒนธรรม

เกาหลีให้มากที่สุด การเข้าถึงวัฒนธรรมที่จับต้องได้อย่างลึกซึ้งที่สุดคือการเรียนภาษาเกาหลี ทว่าเมื่อนิสิตเข้ามาเรียนภาษาเกาหลีในสาขาแล้ว การตอบสนองของสาขาต่อความต้องการของนิสิตมีทั้งสามารถตอบสนองได้ดี และยังขาดความพร้อมในการตอบสนอง อาจเป็นหนึ่งปัจจัยต่อการสนับสนุนแรงจูงใจของนิสิตในการเรียนต่อในชั้นปีถัดไป แต่จากการสำรวจเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ อุปสรรค และการตัดสินใจของนิสิตในการเรียนภาษาเกาหลีต่อในชั้นปีต่อไปมีเพิ่มเติม นิสิตที่มองว่าเป็นการตัดสินใจผิดพลาดที่เลือกเรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอก มีนิสิตกว่า 50 คน หรือ 72.9% ไม่รู้สึกเช่นนั้น ในทางตรงกันข้าม มีนิสิตจำนวนเพียง 2 คน หรือ 2.9% ที่รู้สึกตัดสินใจผิดพลาดที่เลือกเรียนภาษาเกาหลี อย่างไรก็ตาม จากการที่นิสิตปี 1 ปีการศึกษา 2564 ได้เรียนหลักสูตรภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) เป็นเวลา 1 ปี นิสิตกว่า 15 คน หรือ 24.3% เริ่มมีความกังวลต่อการเรียนต่อในสาขา ปัจจัยสำคัญที่ผู้ศึกษาได้พิจารณาประกอบการแสดงความคิดเห็นต่อการเรียนภาษาเกาหลีพบว่า ประเด็นความยากของภาษาเกาหลีส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของนิสิตอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ คำถามที่เกี่ยวกับระดับความยากของภาษาเกาหลี ตั้งแต่ระดับ 5 (มากที่สุด) ถึง 1 (น้อยที่สุด) มีนิสิตจำนวนกว่า 37 คน หรือ 57.9% ให้ความเห็นว่าภาษาเกาหลีนั้นมีความยากมากอยู่ในระดับ 5 รองลงมาเป็นยากในระดับ 4 อยู่ที่จำนวน 25 คน(35.7%) และยากปานกลางจำนวน 8 คน(11.4%) นิยามความยากของภาษาเกาหลีที่นิสิตฯ ได้กล่าวถึงได้กระจายลักษณะความยากออกเป็นชนิดต่าง ๆ ซึ่งชนิดของความยากมากที่สุดที่นิสิตฯ ได้นิยามได้คือ 1. การนำไวยากรณ์ภาษาเกาหลีเข้ามาใช้ร่วมในประโยค 2. สำเนียงภาษาเกาหลีฟังยาก และพูดเร็ว ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจของนิสิตเมื่อครั้งก่อนเรียนภาษาเกาหลี โดยสามารถวัดจากแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ในสาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) พบว่าจากนิสิตจำนวน 70 คน มีจำนวน 59 คน หรือคิดเป็น 84.29 % ที่ประสงค์จะเรียนต่อในสถาบันฯจนจบ โดยนิสิตส่วนหนึ่งเลือกที่จะไปแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมในโครงการของทางสาขาด้วย และมีนิสิตจำนวน 5 คน ที่มีความเห็นว่าอาจจะเลิกเรียนภาษาเกาหลี เนื่องจากความยากของภาษาและเงื่อนไขส่วนตัวอื่น ๆ ขณะที่นิสิตจำนวน 6 คน ยังไม่แน่ใจและอยากให้โอกาสตนเองได้ลองใช้ความพยายามอีกครั้งในการเรียนภาษาเกาหลีในปีการศึกษาถัดไป

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้จากนิสิตชั้นปีที่ 1 ดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีแรงจูงใจ แน่ใจว่านิสิตเกินครึ่งเกิดแรงจูงใจภายในจากการเรียนภาษาเกาหลี เนื่องจากความชื่นชอบในตัวของคุณเอง ในทัศนคติของผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณลักษณะแรงจูงใจภายในดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นแรงจูงใจที่สร้างแรงผลักดันมหาศาลให้กับบุคคลนั้น แต่ในทางกลับกัน หากแรงจูงใจนั้นหมดลง แรงบันดาลใจก็อาจหมดลงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงจูงใจที่มาจาก การชื่นชอบดารานักร้อง ซึ่งเป็นเพียงรูปธรรมที่ไม่ยั่งยืนถาวร ไม่ได้เป็นแรงจูงใจเพื่อการสร้างจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต เช่นการมองเห็นถึงโอกาสในอนาคต การงาน หรือโอกาสในการสร้างธุรกิจ^๘ ฉะนั้นเมื่อใดก็ตามที่ความนิยมในดารานักกร้องหมดลง นิสิตผู้เรียนภาษาเกาหลีอาจหมดแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีต่อในระดับที่ยากขึ้น หรือสูงขึ้น

^๘ ชวิศา พิศาลวัชรินทร์และ กษมา สุวรรณรักษ์).2020). การศึกษาแรงจูงใจของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนกวดวิชา .Suthiparithat Journal. Vol.34 No. 110 April – Juneอภิปรายผล ,

จากประสบการณ์ของผู้ศึกษามากพบปัญหาที่นิสิตนำมาปรึกษาด้วยบ่อยครั้ง คือการหมด “แพสชัน”⁹ ในการเรียนภาษาเกาหลี แต่เมื่อผู้เรียนจะเริ่มรู้ตัวก็อาจจะเข้าไปในการเปลี่ยนเส้นทาง เนื่องจากเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 3 หรือ 4 เสียแล้ว

หากเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนภาษาอื่น ๆ จะพบว่า เหตุผลของการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเป็นวิชาเอกของเอกภาษาอื่น เช่น ภาษาญี่ปุ่น หรือ ภาษาจีน ผู้เรียนมีเหตุผลสองอันดับแรกแตกต่างจากภาษาเกาหลีมาก ยกตัวอย่างนิสิตสาขาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ให้เหตุผลในการเลือกเรียนภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีนว่า การเรียนภาษาญี่ปุ่นช่วยให้โอกาสในการหางานทำง่ายกว่าการเรียนภาษาอื่น หรือในมุมมองของนิสิตที่เลือกเรียนภาษาจีนได้ให้ความเห็นไว้สองประการว่า จีนกำลังจะเป็นมหาอำนาจโลก การรู้ภาษาจีนจึงเป็นกำไรต่อการทำงานในอนาคต อีกประการคือมีความชื่นชอบวัฒนธรรมจีน¹⁰

เมื่อเทียบกับเหตุผลของนิสิตที่เลือกเรียนภาษาเกาหลีจะพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องของแรงจูงใจที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอก ผลที่ตามมาต่อการตัดสินใจจากแรงจูงใจที่อาจมีโอกาสมเปลี่ยนแปลงได้จึงเป็นสิ่งที่ควรระวัง ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้กับนิสิตผู้สนใจเรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอก อาจารย์ผู้สอน หรือในกรณีที่เป็นการสอบสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาเข้าศึกษาต่อ เป็นหน้าที่ของอาจารย์ประจำสาขาวิชาที่จะต้องให้คำแนะนำ และชี้แจงถึงผลที่จะตามมาให้กับนิสิต ดังนั้นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในหลักสูตรสาขาภาษาเกาหลี ไม่ว่าจะ เป็นวิชาเอก หรือวิชาโท สามารถที่จะนำประเด็นอิทธิพลของ Soft Power ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลี ขยายขอบเขตเพื่อต่อยอดการศึกษาด้านเกาหลีศึกษาต่อไปได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

กมลพร กัลยาณมิตร. (2559). แรงจูงใจ 2 ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. ปีที่ 6, ฉบับที่ 3, หน้า 177

กันตลักษณ์.(2555). พลังอำนาจ. นาวิกวิปัติยสาร. กรมยุทธการทหารเรือ. ฉบับที่ 83, หน้าที่ 66- 69

กิตติ ประเสริฐสุข. (2018). South Korea's Soft Power: Strengths and Limitation. International Journal of East Asia Studies, 22(1), หน้า 122-139

⁹ เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มาจากรากศัพท์ภาษาละติน ”แพสชัน”Pati มีความหมายว่า To Suffer, Pain แปล ความหมายได้หลายอย่างขึ้นกับบริบทที่จะนำไปใช้ ในอีกความหมาย คือความหลงใหล แรงผลักดันจากภายในให้เราทำบางอย่าง ความกระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จเพื่อให้สิ่งที่เราต้องการเกิดขึ้น

¹⁰ ยูพกา พุกชิม่า และคณะ. (2013). ความนิยมในการเรียนภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีนของนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: แรงจูงใจต่างกันอย่างไร. Japanese Studies Journal. ปีที่ 30 ฉบับที่ 1, เมษายน กั้น – หน้า ,ยาน27 - 40

- ชวิตา พิศาลวัชรินทร์และ กษมา สุวรรณรักษ์. (2020). การศึกษาแรงจูงใจของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนกวตวิชา. Suthiparithat Journal. Vol.34 No. 110 April – June, อภิปรายผล
- ชลนิภา รุ่งเรืองศรีและ จารุณี มุมบ้านเช่า. (2562). กระแสการชื่นชอบศิลปินเคป๊อป (K-POP) เกาหลีในประเทศไทย. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, หน้า 2129-2131
- ประภัสสร หนูพรหม. (2563). แรงจูงใจของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ส่งผลต่อการให้บริการอย่างมีคุณภาพ. วารสารวิจัย บริหารการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2563), หน้า 18-19
- ยุพกา พุกูชิม่า และคณะ. (2013). ความนิยมในการเรียนภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีนของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: แรงจูงใจต่างกันอย่างไร. Japanese Studies Journal. ปีที่ 30, ฉบับที่ 1 เมษายน – กันยายน, หน้า 27 - 40
- Sukhum Rattanasereekiat. (2019). ทฤษฎีของการจูงใจ (theories of Motivation). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, ที่มา <http://pmcexpert.com/%e0%b8%97%e0%b8%a4%e0%b8%a9%e0%b8%8e%e0%b8%b5%e0%b8%82%e0%b8%ad%e0%b8%87%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%88%e0%b8%b9%e0%b8%87%e0%b9%83%e0%b8%88-theories-of-motivation/>

태국의 중고등학교의 한국어 기간제 교사의 실태 - 우따라딧라차팻대학교 한국어 교육과
졸업생을 중심으로 -

Thai Middle school and High school Korean Language Contract Teacher's Performance -
Focus on Graduated Students from Department of Korean Language Education Faculty of
Education Uttaradit Rajabhat University-

Tanaporn Sompadung¹ Rumpung Kumkha² Bae Woi Sun³ Ye Mi Heui⁴

¹ Foreign Languages Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University

^{2 3 4} Foreign Languages Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University

요약

본 연구의 목표는 우따라딧라차팻대학교 한국어 교육과를 졸업한 학생들을 대상으로 설문조사를 실시하여 기간제 교사의 실태에 대해 알아보고 기간제 교사들이 업무에 만족하고 있는지 또 기간제 교사의 삶의 질 향상과 교육 현장에서 기간제 교사의 사기를 높이는 방법을 모색하고자 하는 것이다.

설문지 구성은 응답자의 정보 및 근로조건에 대한 설문지와 근무 환경, 근무 현황, 관리자의 역할, 동료와의 관계, 교사의 지식 및 능력 개발, 직업의 전망과 안정, 보수 만족도에 관한 7 가지 주제로 구성되었다.

분석 결과 본교 졸업생 43 명 중 18 명이 기간제 교사로 일하고 있으며 다른 한국어 교사 없이 기간제 교사만으로 운영되는 학교가 절반이었다. 즉, 업무 면에서 정교사와 같은 수업을 하고 수업 외의 업무도 하고 있는 것으로 나타났다. 그리고 업무 만족도에서는 보수 및 서비스를 제외한 6 개 부문에서 만족한다는 응답을 하였다. 특히, 동료와의 관계에서 4.36 으로 가장 높은 만족도를 나타냈다. 그리고 보수(급여) 만족도는 보통이라고 답했다. 또 현재 근무하는 학교에서 바라는 점에 대해서는 교원 숙소와 식사 제공을 든 응답자가 많았다. 기간제 교사도 숙소와 식사 제공과 같은 삶의 기본적인 것이 해결된다면 업무에 더 집중할 수 있고 업무 효율과 교사 만족도 모두 높아지리라 본다.

주제어: 태국 한국어 기간제 교사, 한국어 교사, 업무 만족도

I. 서론

1. 연구 문제 및 연구 필요성

기간제 교사 또는 임시직은 교육 기관이 다양한 분야의 교사 부족 문제를 해결하기 위해 교육 기관의 목적에 맞는 자격을 갖춘 사람을 뽑은 것이다. 이 기간제 교사는 각 교육 기관의 할당에 따라 수행해야 할 많은 업무 특성을 가지고 있다. 그러나 전반적으로, 기간제 교사의 직무는 다음과 같이 구성된다. 학습자의 학습 관리, 지도, 촉진, 바람직한 자질 함양을 위한 교육 및 활동 제공, 교육 시설의 학술적 운영, 학부모 및 학생 보호 시스템 구축, 학습자 교육 지도 및 직업 지도, 학습 계획 및 경험 관리 계획 수립, 교육부 지침에 따라 교육 계획을 수립하고, 교육 과정을 구성하고 교육 시설에서 위임한 다른 모든 작업에 걸쳐 학습자에게 경험을 제공한다(중등교육지원청, 2019). 이러한 기능들은 모두 공무원이나 보조교사와 다르지 않다. 공무원이나 보조교사는 정부로부터 기간제 교사보다 안정적이고 좋은 복지 혜택을 받을 수 있다. 기간제 교사들은 1997년 이후 태국의 경제 위기로 인해 정부 시스템을 개선했기 때문에 많은 변화가 있었다. 정부 여당은 정부의 비용을 절약하기 위해 인력을 감축하였다. 기간제 교사와 임시직 근로자는 교사 공무원과 동등한 직책과 복지를 받을 권리가 없다(Kritsanapat Ruenrak, 2015, pp. 2-3). 또한, 기간제 교사들은 향후 몇 년 동안 고용 계약을 갱신하기 위해서 매년 실무 평가를 받아야 한다. 이러한 실무 평가는 고용 불안과 연결이 되는데 이러한 것들이 근무 환경에 영향을 미치는 업무 수행에 많은 스트레스와 불안감을 야기한다. 이러한 이유로 기간제 교사의 사기를 떨어뜨리고 교육 기관의 기간제 교사가 자주 바뀌게 된다. 또 어떤 경우에는 기간제 교사가 더 안정적인 직업을 가지기 위해 그만두는 일도 발생한다.(Worrarat Nganlasom, 2020, pp. 2-3).

우따라딕라차팻대학교 한국어 교육과는 2014년에 개설되었다. 현재 43명의 졸업생을 배출했으며 18명의 졸업생이 태국의 고등학교에서 한국어 기간제 교사로 근무하고 있다. 이에 따라 본교를 졸업한 한국어 기간제 교사들의 처우, 운영, 사기 수준 등의 실태를 알아보고, 기간제 교사들이 업무에 만족하고 있는지 또 기간제 교사의 삶의 질 향상과 교육 현장에서 기간제 교사의 사기를 높이는 방법을 모색하고자 한다.

2. 연구 목표

1. 한국어 기간제 교사의 근무 환경에 대해 알아본다.
2. 한국어 기간제 교사의 업무 만족도와 사기 진작 방법을 제안한다.

3. 연구 범위 및 방법

우따라딛라차팻대학교 한국어 교육과를 졸업한 학생 43 명 중 기간제 교사로 근무하고 있는 18 명의 근무 환경을 조사하고 업무 만족도를 알아본다. 2021 년 교육부 조사를 보면, 태국의 전체 한국어 교사 수는 224 명이고 한국어 기간제 교사 수는 31 명이다. 전국 한국어 교사로 보면 본교 졸업생인 한국어 기간제 교사가 차지하는 비율은 8%이고 기간제 교사로서는 60%에 해당한다.

설문지는 응답자의 정보 및 근로조건에 관한 7 개 분야의 설문지로 구성되어 있다. 7 개 세부 분야는 다음과 같다. 근무 환경, 근무 현황, 관리자의 역할, 동료와의 관계, 교사의 지식 및 능력 개발, 직업의 전망과 안정, 보수 만족도에 관한 내용이다. 본 연구에 사용된 설문지는 리커드 5 점 척도를 사용하였다.

자료 수집은 한국어 기간제 교사로 근무하고 있는 졸업생 18 명에게 온라인으로 설문지를 발송하고 다시 온라인으로 회수하는 방식으로 진행되었다. 18 명 모두가 설문에 응답하였다.

II. 이론적 배경 및 선행연구

이 논문은 태국 고등학교에서 근무하는 기간제 한국어 교사들의 실태를 알아보고 처우를 개선하기 위한 방안을 모색하고자 하는 데 목적이 있다. 그래서 먼저 태국에서 교직원과 교육공무원의 의미와 교육직 공무원에게 요구되는 업무 내용에 대해 알아본다. 다음으로 업무를 수행하기 위해 사기 진작이 왜 필요한지 그리고 사기 진작과 업무 효율에 관련된 이론에 대해 알아보려고 한다. 이와 관련된 이론으로 아브라함 메슬로우의 욕구 이론, 빅터브롬의 기대이론, 엘더퍼의 ERG 이론에 대해 알아보겠다.

1. 정교사와 기간제 교사의 의미 및 요구되는 업무 내용

1.1 정교사와 기간제 교사

정교사는 교사의 급여 및 직급에 따라 정해진 직원을 말하며 정교사의 종류는 다음과 같다.

1.1.1 기간제 교사 (Contract Teachers)

기간제 교사는 계약한 기간 동안 근무하는 교사이다. 그래서 공무원이 아니기 때문에 정부 예산과 다른 예산에서 급여가 나오며 월급은 약 7,940 ~ 10,000 바트이다.

1.1.2 교사 (Assistant Teachers)

처음 임용 시험에 합격하면 교사가 되고 공무원의 지위를 가진다. 그 후 보통 2 년 정도 근무하게 되면 평가를 통해 전문직 교사 (Practitioner Level 1 급)가 될 수 있다. 그리고 정부로부터 복지제도도 적당하게 받을 수 있으며 계약도 장기간으로 할 수 있으며 월급은 약 15,050 ~ 24,750 바트이다.

1.1.3 실무 교사 (Practitioner Level 1 급)

실무 교사는 2년 정도 근무하게 되고 평가를 통해 승진하기도 하고 승급도 한다. 계약은 장기간으로 하며 월급도 약 15,440 ~ 34,310 바트이다.

1.1.4 전문직 교사 (Professional Level Teachers 2 급)

전문직 교사는 자격 요건을 갖추게 되면 실무 교사와 마찬가지로 승진하기도 하고 승급도 할 수 있다. 월급은 한달에 약 16,190 ~ 41,620 바트이다.

1.1.5 고급 전문 교사 (Senior Professional Level Teachers 3 급)

고급 전문 교사는 그야말로 교사로서의 고급 자격 요건을 갖추게 되면 실무 교사와 마찬가지로 승진하기도 하고 승급도 하는데 한달에 약 16,190 ~ 41,620 바트를 받는다.

1.1.6 전문가 수준의 교사 (Expert Level Teachers 4 급)

교원의 네 번째 직급으로, 교원 공무원으로서 정부로부터 다양한 복지 혜택을 받을 수 있으며, 급여는 월 24,400~69,040 바트이다.

1.1.7 자문 수준 교사 (Advisory Level Teachers 5 급)

교직원 중 가장 높은 직급으로 정부로부터 각종 복지혜택을 받고 있으며, 급여는 월 29,980 ~ 76,800 바트이다(Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission, 2012).

1.2 요구되는 업무 내용

교직원공제회는 교육기본청 소속 업무를 다음과 같이 규정하였다.

1) 업무량은 교육일정에 따른 수업시간, 학습관리 촉진 및 지원 업무, 직업학습공동체 참여, 학교교육의 질 향상 업무, 대응 정책 및 중점 업무 등을 말하며 세부사항은 다음 각 호와 같다.

2) 수업 시간표에 따라 수업 시간은 학습 경험, 학습자 재할 활동 등에 따라 정해진 과목/과목/분야/그룹별 수업 시간을 의미한다.

3) 학습관리 촉진 및 지원 업무란 학습관리계획 수립, 체험형교육계획(IEP) 및 개별학습관리계획(IIP) 수립, 측정 및 평가 등 교육시설의 학습관리 추진 및 발전에 도움이 되는 업무를 말한다. 아동발달 평가, 창조 및 교육 매체를 개발하고 전문 학습 커뮤니티에 참여한다.

4) 학교 교육의 질 향상 업무는 학교 교육의 질과 관리에 영향을 미치는 다양한 분야에서 교육 기관의 교육 관리를 촉진하는 업무를 의미한다. 예를 들어, 학습 그룹장, 학급장, 교육의 질 보증, 교육 품질 보증, 교육 관리 업무, 학무, 인사, 예산 및 일반 행정 업무 등 교육 관리 업무를 지원한다.

5) 정부의 정책 대응 업무 및 중점 업무, 교육부 및 기초 정부의 정책과 초점을 충족하는 업무를 한다.

교육 수준/유형	수업 시간 (교육 일정/(항)에 따라 1.1)	최소 전체 업무 시간 (제 1.1 항 및 기타 조항에 따라)
1. 유치원	최소 6 시간/주 이상	최소 12 시간/주 이상
2. 초등학교 3. 중고등학교 (특별한 목적, 목표에 따른 수요 포함: 학교 생활에 문제가 있는 학생 관리 포함)	최소 12 시간/주 이상	최소 20 시간/주 이상
4. 특수교육 4.1 특수교육센터 4.2 끄싸송그러 및 랏차쁘라차누그러학교	최소 6 시간/주 이상 최소 12 시간/주 이상	최소 14 시간/주 이상 최소 20 시간/주 이상

<표 1> 교원의 업무량

출처 : 교육부 사무국(2016, p.2)

2. 사기 진작과 업무 효율

태국 사람들에게 잘 알려진 이야기가 있다. ‘놀라는 일이 있으면 가마가 도망간다’는 말이다. 즉, 사람이 태어나면서 타고난 가마를 잘 간직하고 있으면 마음도 편안하고 일도 잘할 수 있다고 믿는 것이다.

이처럼 일을 할 때는 일하는 사람의 정신적 상태나 자신을 둘러싼 조직의 환경적 요인에 의해 영향을 받는데 감정이나 사고, 압박 또는 자극 그리고 반작용이 발생한다는 것이다. 그래서 외부적 환경은 작업 효율과 직결된다고 볼 수 있다(Somchok Prayoonwong, 2015, pp.10-11).

2.1 Abraham H. Maslow 의 욕구 이론

매슬로우 욕구 이론 (Maslow's Hierarchy of Needs)은 1943 년 아브라함 H. 매슬로우가 "Human Motivation"이라는 논문에서 고안한 심리 이론이다. 매슬로우에 따르면 인간은 다섯 단계의 욕구가 있으며 인간은 가장 낮은 단계의 욕구가 만족되어야 다음 단계의 욕구가 생긴다고 보았다. 매슬로우의 욕구 5 단계는 다음과 같다.

1 단계는 생리적 욕구(Physiological Needs)이다. 삶의 가장 낮은 순서이자 기본적인 욕구인데 배고픔, 갈증, 생존을 위한 욕구이다. 2 단계는 안전 욕구(Safety Needs)로 생리적 욕구가 충족된 후에 발생하는 욕구이다. 즉, 불안과 공포에서 벗어나 안전한 상황을 바라는 욕구이다. 3 단계는 소속과 사랑의 욕구(Belonging and Love Needs)이다. 삶의 안전성과 직업의 안정성이 확보되면 집단에서 소속감을 느끼기를 원한다. 그리고 소속된 사람들과 사랑을 주고 받는 사랑의 욕구를 가진다. 4 단계는 자아 존중의 필요성 욕구(Esteem Needs)이다. 3 단계까지의 욕구가 충족되었다면 소속된 단체에서 명예나 권력을 누리려는 욕구이다. 5 단계는 자아실현의 욕구(Self-actualization)이다. 자신의 재능과 잠재력을 발휘해 본인이 이룰 수 있는 모든 것을 성취하려는 최고 수준의 욕구이다.

2.2 Victor H. Vroom 의 기대 이론(Expectancy theory)

Vroom 은 개인의 동기는 그 자신의 노력이 어떤 성과를 가져 오리라는 기대와 그러한 성과가 보상을 가져다 주리라는 수단성에 대한 기대감의 복합적 함수에 의해 결정된다고 보았다. 이 이론을 V.I.E.이론이라 부르기도 하는데 이는 곧 사람의 행위를 선택하는데 미치는 요인이 행위의 결과로 얻게 되는 보상에 부여하는 가치(valence)와 행위의 1 차적 결과가 2 차적 결과로서의 보상을 초래할 가능성, 즉 수단성(instrumentality)과 자신의 행동을 통해 1 차적 결과물을 가져올 수 있으리라는 자신감, 즉 기대(expectancy) 이 세 가지라는 것이다. 다시 말해 사람이 조직 내에서 어떠한 행위 또는 일을 수행할 것인가의 여부를 결정하는 데는 그 일이 가져다 줄 가치와 그 일을 함으로써 기대하는 가치가 달성될 가능성, 그리고 자신의 일처리 능력에 대한 평가가 복합적으로 작용한다는 것이다. (사회복지학사전, 이철수, 2009).

2.3 Clayton P. Alderfer 의 ERG 이론

인간의 동기(motive)에 관한 체계적인 연구를 통하여 높은 수준의 욕구나 낮은 수준의 욕구 모두가 어느 시점에서는 동기부여(motivator)의 역할을 한다는 클레이턴 알더퍼의 이론이다. 에이브러햄 매슬로(Abraham H. Maslow)의 욕구 5 단계설을 수정한 것으로, 인간의 핵심적 욕구를 존재욕구(existence needs), 관계욕구(relatedness needs), 성장욕구(growth needs) 등의 3 가지로 분류하였다. 존재욕구는 생존을 위해 필요한 생리적·물리적 욕구이고, 관계욕구는 다른 사람과의 주요 관계를 유지하고자 하는 욕구이며, 성장욕구는 창조적 개인의 성장을 위한 내적 욕구를 말한다. 알더퍼는 한 단계의 욕구가 충족되면 그 상위의 욕구가 증가하는데, 욕구단계는 미리 정해진 것이 아니라 다른 욕구의 충족 정도에 따라 증감될 수 있다고 하였다. 또한 높은 단계의 욕구가 만족되지 않거나 좌절될 때 그보다 낮은 단계 욕구의 중요성이 커진다고 보았다(두산백과 두피디아, 두산백과).

2.4 선행연구

교사와 기간제 교사들의 업무와 만족도에 관련해 알아보기 위해 다음과 같이 선행연구를 검토하였다.

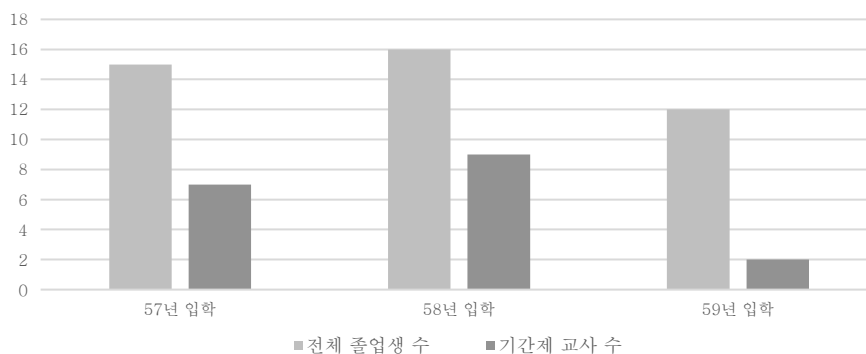
Worrarat Nganlasom(2020)은 23 구역 중고등교육지원청에 소속된 교사와 기간제 교사들의 업무의 사기에 대한 연구를 수행하였다. 연구 목적은 교사와 기간제 교사들의 업무의 사기와 만족도를 연구하여 근무 의욕을 비교하기 위함이다. 연구 대상은 태국 23 구역 중고등교육지원청에 소속된 교사와 기간제 교사들이며 총 108 명이다. 연구에 사용된 도구는 설문지 및 인터뷰이며 연구 결과는 다음과 같다.

- 1) 교사와 기간제 교사들의 의견을 들어보면 업무의 사기와 만족도가 높게 나타났다.
- 2) 근무 의욕의 비교에서 성별에 따른 차이는 없었으며 일을 성공적으로 마쳤을 때 만족도가 높다고 응답했다.
- 3) 동료에게 인정을 받았을 때, 함께 일하는 동료와의 관계가 좋을 때, 성취나 자기계발이 될 때 일의 만족도가 높게 나타났다.
- 4) 업무의 사기를 증진시키기 위해서는 4 가지 측면이 있는데 첫째, 생계 측면에서는 다양한 복지를 제공하고 관리해야 한다. 둘째, 인정함 측면에서는 일의 질에 따라 칭찬해야 한다. 셋째, 근무 시에는 교사와 기간제 교사의 의견을 듣기 위해서 한달에 4 번 이상 교사 회의가 있어야 한다. 마지막으로 보안 측면에서는 고용이 안정적이며 기간제 교사의 근무 평가 시 전문적인 평가가 이루어져야 한다는 것이다.

III. 조사 결과

우따라딕라차팻대학교 한국어 교육학과를 졸업한 학생들을 대상으로 기간제 교사의 실태에 대해 알아보고자 설문조사를 실시하였다. 설문 대상은 입학 년도 57 학번, 58 학번, 59 학번 졸업생으로서 현재 기간제로 근무하고 있는 교사이다. 설문지 문항은 교사의 개인 정보와 근무 환경, 관리자 및 동료와의 관계, 앞으로의 전망과 보수에 대한 만족도 등으로 구성되어 있다. 이 설문조사 결과를 바탕으로 기간제 교사의 실태를 파악하고 앞으로 개선사항에 대해 논의하고자 한다.

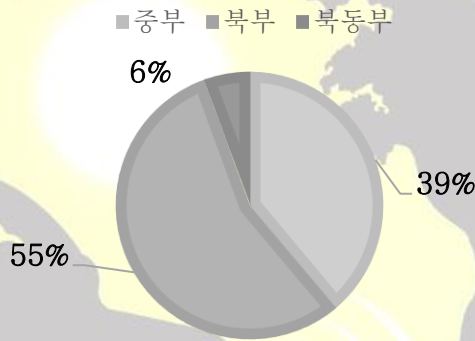
1. 입학 년도별 기간제 교사 수

<그림 1> 입학 년도별 기간제 교사 수

본교를 졸업한 전체 졸업생은 43 명인데 이 중 기간제 교사로 근무하고 있는 졸업생은 18 명이다. 57 학번은 7 명(47%), 58 학번은 9 명(60%), 59 학번은 2 명(13%)이다. 위의 결과를 보면 졸업생의 1/2 정도가 기간제 교사로 일하고 있는 것을 알 수 있다. 본교 한국어 교육학과는 5 년제 학제로서 59 학번은 2564 년에 졸업을 했기 때문에 취업을 위한 시간이 부족하여 교사 수가 적은 것으로 보인다.

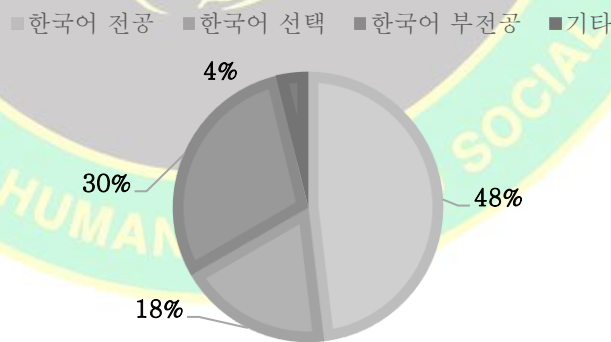
2. 근무하는 학교의 위치

<그림 2> 근무하는 학교의 위치

기간제 교사로 근무하고 있는 학교의 위치는 북부지방이 10 개(55%)로 가장 많았고, 다음으로 중부지방이 7 개(39%), 북동부지방이 1 개(6%)로 나타났다. 본교가 북부지방에 위치하고 있고, 졸업생들의 고향 또한 본교와 가까운 곳에 위치하고 있어 위와 같은 결과가 나타난 것으로 보인다. 또 코로나 바이러스로 인해 도시보다는 고향과 가까운 곳에서 근무하기를 희망한다고 답하였다.

3. 한국어 수업 구성

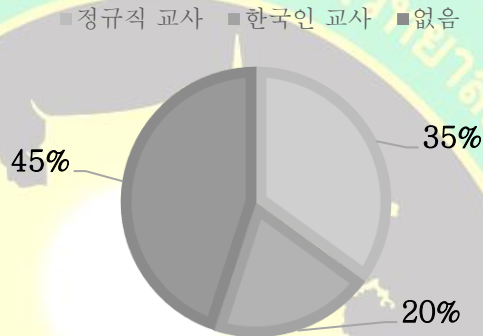

<그림 3> 한국어 수업 구성

본교 출신 기간제 교사가 근무하는 학교의 한국어 수업의 구성은 다음과 같다. 한국어 전공 수업이 있는 학교는 13 개(48%)로 가장 많았고, 다음으로 한국어 부전공 수업이 있는 학교는 8 개(30%), 한국어 선택 수업이 있는 학교는 5 개(18%), 기타는 1 개(4%)로 나타났다.

위의 결과는 해당 수업이 있으면 복수 응답으로 답하도록 해서 얻은 결과이다. 한국어 전공과 부전공을 합하면 78%로 높은 비중을 차지하는 것을 알 수 있다.

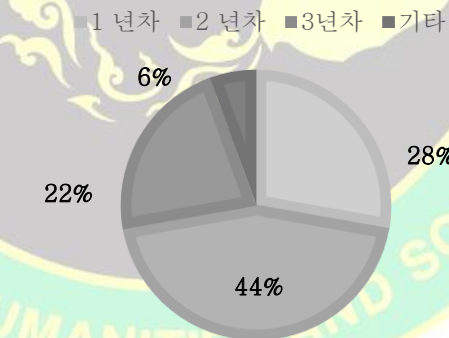
4. 다른 한국어 선생님

<그림 4> 다른 한국어 선생님

기간제 교사 본인을 제외한 교사는 누가 있는지에 대해 알아보았다. ‘없음’이라고 답한 학교가 9 개(45%)로 가장 많았고 다음으로 ‘정규직 교사가 있다’고 답한 학교는 7 개(35%) 그리고 ‘한국인 교사가 있다’고 답한 학교는 4 개(20%)로 나타났다. 이 결과를 보면 다른 교사 없이 기간제 교사가 모든 업무를 담당하는 학교가 45%로 가장 높은 비율을 차지한다. 즉, 기간제 교사로 일하고 있지만 한국어 수업과 그 외의 모든 업무를 처리해야 하는 상황을 알 수 있다.

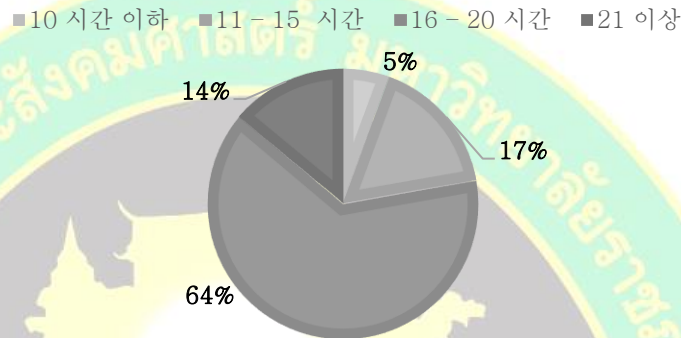
5. 현재 학교에서 근무 기간

<그림 5> 현재 학교에서 근무 기간

현재 일하고 있는 학교에서의 근무기간에 대해 조사한 결과는 다음과 같다. 2년차라고 답한 교사가 8명(44%)으로 가장 많았고, 다음으로 1년차는 5명(28%), 3년차는 4명(22%), 기타(9개월)가 1명(6%) 순으로 나타났다.

6. 한국어 수업 담당 시간

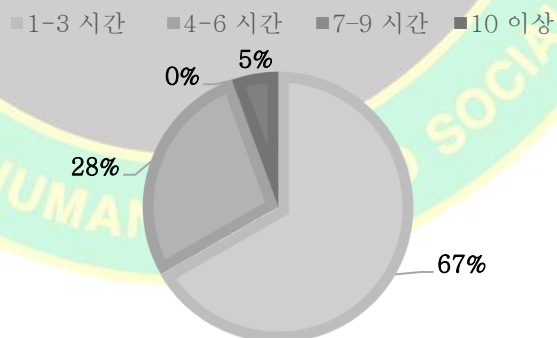

<그림 6> 한국어 수업 담당 시간 (일주일)

기간제 교사의 한국어 수업 담당 시간은 다음과 같다. 일주일에 16-20 시간이라고 답한 교사가 11.5 명(64%)으로 가장 많았다. 다음으로 11-15 시간이 3 명(17%), 21 시간 이상이 2.5 명(14%), 10 시간 이하가 1 명(5%) 순으로 나타났다. 위의 결과를 보면 절반 이상의 교사가 16-20 시간의 한국어 수업을 담당하고 있는 것을 알 수 있다.

태국 교육부가 제시한 지침은 일주일에 12 시간 이상 수업이다. 위의 결과를 보면, 16 시간 이상 근무하는 교사는 14 명(75%)이다. 여기에 한국어 외의 수업도 있기 때문에 전체 수업 시간은 더 늘어나게 된다. 즉, 기간제 교사의 수업 시간이 과중한 것을 알 수 있다.

7. 다른 수업 담당 시간

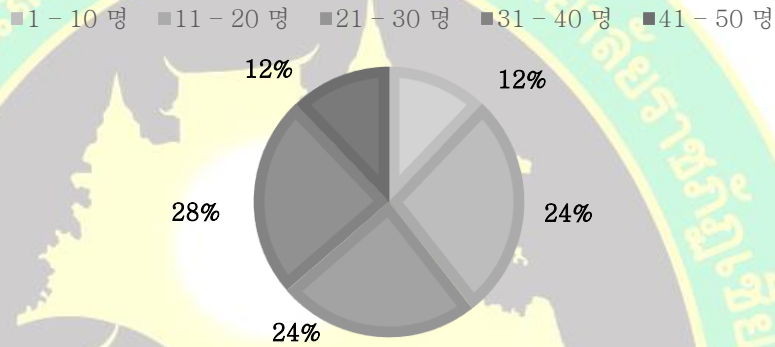

<그림 7> 다른 수업 담당 시간 (일주일)

기간제 교사의 한국어 외 수업 시간을 살펴 보면, 일주일에 1-3 시간이 12 명(67%)로 가장 많았고 다음으로 4-6 시간이 5 명(28%), 10 시간 이상이 1 명(5%) 순으로 나타났다. 일주일에 16-20 시간의 한국어 수업을 한다고 답한 교사가 절반을 넘었다. 여기에 한국어

외의 수업 시간이 위와 같이 추가됨으로서 기간제교사의 업무 부담이 늘어나는 것을 알 수 있다.

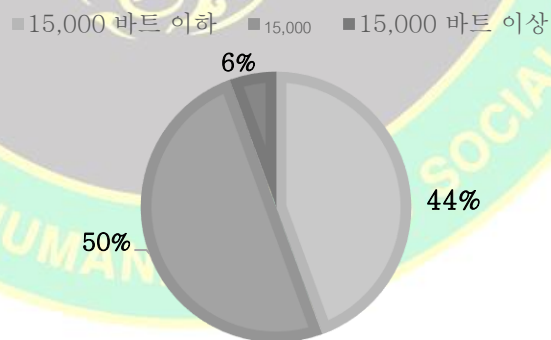
8. 담당 학생 수

<그림 8> 담당 학생수

기간제 교사가 담당하는 수업의 학생 수를 알아 보았다. 우선 18 명의 교사가 맡고 있는 강좌 수는 33 개이다. 학생 수가 11-20 명인 강좌가 9 개(28%)이고 다음으로 21-30 명과 31-40 명이 8 개(24%)로 동일하다. 그리고 1-10 명과 41-50 명이 4 개(12%)였다. 태국의 일반 학급의 구성과 비슷한 것을 알 수 있다.

9. 월급

<그림 9> 월급

기간제 교사의 월급을 살펴보면, 15,000 바트를 받는다고 답한 교사가 9 명(50%)으로 가장 많았고, 다음으로 15,000 바트 이하라고 답한 교사가 8 명(44%), 15,000 바트 이상이 1 명(6%)이었다. 15,000 바트 이하를 세부적으로 보면, 9,000-9,900 바트가 4 명, 10,000 바트가 3 명, 12,000 바트가 1 명이었다. 절반 정도가 15,000 바트 이하의 월급을 받고 있고, 특히 4 명의 교사는 10,000 바트 미만의 월급을 받는 것을 알 수 있다.

10. 기간제 교사의 만족도

내용	N	평균(\bar{x})	표준편차(SD)	만족도
1. 근무 환경	18	4.09	0.76	만족
2. 근무 현황	18	3.77	0.84	만족
3. 관리자의 역할	18	4.03	0.75	만족
4. 동료와의 관계	18	4.36	0.60	만족
5. 교사의 지식 및 능력 개발	18	4.13	0.70	만족
6. 직업의 전망과 안정	18	3.99	0.75	만족
7. 보수 및 서비스	18	3.19	1.24	보통
합계	18	3.94	0.81	만족

<표 2> 기간제 교사의 만족도

한국어 기간제 교사의 근무 환경과 업무 만족도를 알아보기 위해 설문 조사를 실시한 결과는 다음과 같다. 설문 문항을 분석해 본 결과 6 개 세부 항목에서 만족한다고 답했고 보수 및 서비스 항목에서만 보통이라고 답했다. 특히 동료와의 관계에 있어서는 4.36 으로 가장 높은 점수가 나왔다. 기간제 교사로 일하면서 좋은 점에 대해 기술했다고 한 항목에 대해 동료와의 관계가 좋아 함께 일하는 것이 즐겁다고 답한 교사가 많은 것과 관련이 있어 보인다. 그리고 보수와 서비스 항목은 3.19 로 가장 낮은 점수가 나왔다. 그 중 현재 생활비 대비 충분한 급여를 받고 있는냐는 항목에서는 2.61 로 가장 낮았다. 업무량에 비해 월급에 적다고 생각하는 교사가 많았지만 설문에 답할 때는 소극적으로 표현한 것으로 보인다.

전반적인 근무 환경과 교사의 역량 강화, 관리자 및 동료와의 관계, 직업 전망과 안정 등에서 만족한다는 것을 알 수 있다.

IV. 결론

태국 북부 및 중부지역에서 한국어 기간제 교사로 근무하고 있는 우따라딕라차팻대학교 졸업생을 대상으로 근무 환경과 업무 만족도에 대해 조사한 결과 보수 및 서비스를 제외한 부분에서 모두 만족한다고 응답했다. 보수는 낮지만 특히 동료 교사와의 관계에서 만족도가 가장 높게 나왔다. 그리고 보수는 응답자의 절반이 임금위원회의 최저임금을 고시(제 10 호)에서 정한 최저임금과 비슷했다. 그러나 기간제 교사들이 고향이

아닌 다른 지역에서 근무하는 경우가 많아 생활비 부담이 있다고 대답했다. 그래서 기간제 교사들은 학교에서 숙소와 식사 등을 제공해 주기를 희망했다.

업무 면에서 보면, 태국 교육부가 제시한 지침은 일주일에 12 시간 이상의 수업을 규정하고 있다. 설문 조사 결과, 한국어 수업을 16 시간 이상 하는 교사는 14 명(75%)이다. 여기에 한국어 외의 수업도 있고 수업 외의 잡무가 더해져 업무가 과중한 것을 알 수 있다.

한국어 기간제 교사의 업무 만족도에서 보수 및 서비스가 가장 낮은 반면 동료와의 관계에서 가장 높게 나타났다. 알더퍼의 ERG 이론에서와 마찬가지로 생존을 위한 존재 욕구는 채워지지 않았지만 관계 욕구와 성장 욕구가 있기에 기간제 교사의 업무에 대한 만족도가 높은 것을 알 수 있다. 좋은 복지를 기대하는 것은 단순히 기간제 교사뿐만 아니라 정교사들도 마찬가지이다. 교사들의 사기를 진작시키기 위해 숙소 제공과 같은 복지 혜택을 학교나 정부에서 지원해 주는 것이 필요하다고 본다.

태국 교사들이 기대하는 수준의 적절한 급여와 복지를 제공하는 것은 오랜 숙제이다. 정부가 전국의 교사들의 생활에 충분한 보수를 제공하는 것을 최우선 정책으로 정해야만 이 문제가 해결되거나 최소한 완화될 수 있다고 생각한다. 어느 누구도 이 문제를 해결하기가 쉽지 않다는 것을 알고 있다. 또한 학교와 민간 조직의 협력을 촉진하는 것이 필요하다. 그렇게 하면 교사들을 격려할 수 있고 교사들은 더욱 열심히 가르칠 수 있는 동기 부여가 될 것이다.

이 논문은 우따라딕라차팻대학교 한국어 교육과를 졸업하고 태국 고등학교 한국어과에서 근무하는 기간제 교사를 대상으로 조사하였기 때문에 전체 기간제 교사의 실태로 보기에 한계가 있다. 향후에 더 넓은 범위의 연구가 이루어지기를 기대해 본다.

참고문헌

- กระทรวงแรงงาน.(2563). อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 10). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.mol.go.th>. 5 มีนาคม 2565
- กฤษณภักดิ์ เริ่มรัก. (2558). คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูอัตราจ้างที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการศึกษาด้านบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- วรรัตน์ จันลาโสม. (2563). *ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานข้าราชการและครูอัตราจ้างใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- สมโชค ประยูรยวง. (2558). *ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตอุบลราชธานี เขต 29. (2562). การรับสมัครบุคคลเพื่อสรรหา เป็นลูกจ้างชั่วคราวตำแหน่งครูอัตราจ้างรายเดือนแก้ปัญหาสถานศึกษาขาดแคลนครูชั้นวิฤต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.secondary29.go.th/data/warut/hmr010762-3.pdf>. 5 มีนาคม 2565
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.(2547). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://otepc.go.th/th/otepc09/km-otepc09/item/3003-2547.html>. 5 มีนาคม 2565
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). ภาระงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู ตำแหน่งผู้บริหารทางการศึกษา ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และ ตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://otepc.go.th/en/content_page/item/3474-2021-08-30-11-22-42.html. 3 มีนาคม 2565
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York: Harper and Rows Publisher
- Porter, Bigley and Steers. (2003). *Motivation and work behavior*. Boston, 9
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley & Sons, 91-103

เหตุการณ์กวางจู 1980 ในภาพยนตร์: เรื่องเล่าและการเมืองของความทรงจำ

THE GWANGJU UPRISING IN FILMS: POLITICS OF MEMORY AND NARRATIVE

นนทพร ศรีสันติสุข¹

¹ภาควิชาเกาหลีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

เหตุการณ์กวางจู 1980 ถือเป็นหนึ่งในเหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยที่สำคัญต่อสังคมร่วมสมัยของเกาหลีใต้ เนื่องจากได้แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของรัฐบาลทหาร อีกทั้งยังถือเป็นหมุดหมายสำคัญต่อการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงเวลาต่อมา ถึงแม้เวลาได้ผ่านมากกว่า 40 ปีแล้ว แต่ความทรงจำของเหตุการณ์ดังกล่าวยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมเกาหลี เรื่องราวของเหตุการณ์กวางจู 1980 ได้ถูกถ่ายทอดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่เพียงแต่เป็นการรำลึกต่อความสูญเสียและความกล้าหาญของเหล่าวีรชนประชาธิปไตย แต่ยังประกอบไปด้วยการเมืองเรื่องของความทรงจำจากการจดจำและลืมเลือน ซึ่งถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งภาพยนตร์ เพื่อประกอบร่างความทรงจำที่ตอบสนองต่อความศรัทธาในประชาธิปไตยของคนในปัจจุบัน ซึ่งในบทความนี้ได้หยิบยกภาพยนตร์ 3 เรื่อง ได้แก่ May 18 (2007), 26 Years (2012), และ A Taxi Driver (2017) ที่ถ่ายทอดความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์กวางจู 1980 เพื่อต่อยอดความเป็นจริงในด้านที่สังคมต้องการจดจำต่อเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านภาพของเหตุการณ์ที่ถูกผลิตซ้ำผ่านมุมมองของผู้กำกับ การผลิตสร้างความทรงจำผ่านภาพยนตร์จึงเป็นหนึ่งในการเมืองเรื่องของความทรงจำในเหตุการณ์กวางจู 1980

คำสำคัญ: เหตุการณ์กวางจู 1980, การเมืองเรื่องของความทรงจำ, ภาพยนตร์และความทรงจำ

Abstract

The Gwangju Uprising is one of the remarkable democratic movements in the contemporary South Korean society as it depicted the brutality of the military government. Thus, the incident had influenced the later democratic movement. Though more than 40 years had passed, the memory of the incident still made it present in Korean society. The narrative of the incident had been repeatedly told not only to commemorate the sacrificial of the people but it was also a part of memory politics of remembering and forgetting. The memory of the uprising was depicted through several medias including films to integrate its own narrative that responded to the social believe. In this article, I had selected 3 films, May 18 (2007), 26 Years (2012), และ A Taxi Driver (2017) that recreated the memory of the Gwangju Uprising which emphasized the desire truth of the uprising

through the perception of the producers. As the reproduction of the Gwangju Uprising through films was a part of the politics of memory which shaped the social's memory of the uprising.

Keywords: The Gwangju Uprising, Politics of memory, Films and memory

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ที่สร้างแรงกระเพื่อมให้กับการเคลื่อนไหวทางประชาธิปไตยในเวลาต่อมา เหตุการณ์กวางจู 1980 คงเป็นหนึ่งในเหตุการณ์ที่ยังติดอยู่ในความทรงจำของชาวเกาหลีใต้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวความโหดร้ายในการสลายการชุมนุม ไปจนถึงการยึดหัตถ์ต่อสู้อของชาวกวางจูในช่วงเวลาดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อย้ำเตือนผู้คนในสังคมปัจจุบันให้รำลึกถึงความยากลำบากในการได้มาของประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในวันนี้ จนอาจกล่าวได้ว่า ความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ได้กลายมาเป็นองค์ประกอบของความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ในปัจจุบัน อย่างที่จะเห็นได้จากภาพยนตร์และละครหลายเรื่องที่ได้นำเรื่องราวของเหตุการณ์กวางจู 1980 มาผลิตซ้ำผ่านภาพเคลื่อนไหว ราวกับเป็นการย้ำเตือนให้ผู้คนได้ระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวอีกครั้ง

เหตุการณ์กวางจู 1980 คือเหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยที่ดำเนินต่อเนื่องมาจากเหตุการณ์ลอบสังหารอดีตรัฐมนตรีชองช็องฮี ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการทหารไปสู่นายพลชอนดูฮวาน ผู้นำกลุ่มฮานาฮเว ท่ามกลางความไม่พอใจของชาวเกาหลีใต้ต่อการสืบทอดอำนาจเผด็จการทหารในขณะนั้นฤดูใบไม้ผลิในปี 1980 มาถึงพร้อมกับการแพร่ขยายของขบวนการการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาทั่วประเทศจากกรุงโซลสู่เมืองกวางจู อย่างไรก็ตาม การลุกฮืออย่างหนึ่งหนึ่งของนักศึกษาทั่วประเทศกลับหยุดชะงักลงก่อนวันที่ 18 พฤษภาคม 1980 จะมาถึง เหลือไว้แต่เพียงกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยชอนนัมและมหาวิทยาลัยโซซอนในเมืองกวางจูที่ยังคงยืนหยัดต่อต้านการสืบทอดอำนาจ และเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 1980 มาถึง มันก็เป็นการเปิดฉากสิบวันแห่งการยืนหยัดต่อสู้นำพาความโหดร้ายที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในความทรงจำของชาวเกาหลีใต้ ซึ่งไม่เพียงแต่พรากชีวิตของผู้คนบริสุทธิ์ไปจำนวนมาก แต่ยังเติมไปด้วยการใส่ร้ายและบิดเบือนข้อเท็จจริงของการลุกฮือดังกล่าว และนำไปสู่การสืบทอดอำนาจเบ็ดเสร็จของชอนดูฮวานในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความโหดร้ายและอหิวาต์ของเหตุการณ์กวางจู 1980 ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยตลอดช่วงทศวรรษ 1980 จากการบิดเบือนของรัฐบาลที่ต้องการปิดบังเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการลุกฮือ และคงไว้เพียงการตราหน้าเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการจลาจล ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากที่ยังเจ็บปวดกับเหตุการณ์ดังกล่าวไม่พอใจ การต่อสู้เพื่อความยุติธรรมต่อเหตุการณ์นี้จึงดำเนินควบคู่ไปกับการเรียกร้องประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ ภายหลังการเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ การเรียกร้องให้ค้นหาความจริงและคืนความยุติธรรมให้กับเหยื่อความรุนแรงในเหตุการณ์นี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงให้เห็นถึง

ความพร้อมในการสนับสนุนประชาธิปไตยของรัฐบาลนั้นๆ การค้นหาความจริงและการคืนความยุติธรรมให้แก่เหยื่อจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองในเกาหลีใต้ในเวลาต่อมา (Lee, 2010; Lee, 2017)

เช่นเดียวกับความทรงจำต่อเหตุการณ์กวางจู 1980 ซึ่งได้เคยถูกบิดเบือนและปกปิดในช่วงเวลาของเผด็จการทหาร เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์การเมืองของเกาหลีใต้ในช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป เรื่องเล่าของเหตุการณ์นี้ก็ได้ถูกเลือกให้จดจำและลืมเลือนไปตามความต้องการของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ภายหลังจากเปลี่ยนผ่านสู่ยุคสมัยประชาธิปไตย เหตุการณ์กวางจู 1980 จึงได้กลับมาเป็นประเด็นที่ผู้คนให้ความสนใจอีกครั้ง โดยในระยะนี้ รัฐบาลเกาหลีใต้ในแต่ละสมัยได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการจัดการเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อสร้างค่านิยมในกลุ่มประชาชนโดยการยกเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมาตัดสินในศาลอีกครั้ง ถึงแม้ว่าในที่สุด อดีตประธานาธิบดีชอนดุนวานจะถูกตัดสินโทษในปี 1995 แต่หลังจากเวลาผ่านไปไม่นานเขาก็ถูกปล่อยตัว (Lee, 2012)

เมื่อเวลาผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ความทรงจำต่อเหตุการณ์กวางจู 1980 ยังคงฝังรากอยู่ในสังคมเกาหลี แต่ผลสลายไปด้วยเรื่องราวของความทรงจำที่เปลี่ยนไปตามความปรารถนาที่จะจดจำของผู้คนในปัจจุบัน ความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ได้ถูกผลิตซ้ำไปมาผ่านสื่อที่หลากหลาย ตั้งแต่การสร้างอนุสรณ์ พิธีรำลึก ไปจนถึงการผลิตซ้ำผ่านสื่อสมัยใหม่อย่างละครและภาพยนตร์ ที่ได้หยิบนำเรื่องราวของเหตุการณ์นี้มาเล่าอีกครั้งผ่านเลนส์และมุมมองของผู้กำกับ ซึ่งส่งผลต่อการเมืองเรื่องของความทรงจำต่อเหตุการณ์ดังกล่าว เนื่องจากภาพยนตร์ถือเป็นหนึ่งในสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความทรงจำของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

บทบาทของภาพยนตร์ในสังคมปัจจุบันมีความสำคัญทั้งในด้านความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวให้กับผู้คนจำนวนมาก ไปจนถึงความสามารถในการสร้างภาพความทรงจำดังกล่าวขึ้นมาอีกครั้งผ่านสื่อที่ทันสมัย และการตัดต่อของผู้กำกับ ส่งผลให้เกิดการเลือกหยิบเอาบางส่วนของความทรงจำที่ผู้สร้างต้องการย้ำเตือนให้คนในสังคมจดจำขึ้นมาเป็นประเด็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็มีการละเลยความทรงจำบางส่วนที่ผู้สร้างต้องการมองข้าม ด้วยเหตุนี้ ภาพยนตร์จึงมีผลอย่างมากในการเมืองเรื่องของความทรงจำต่อเหตุการณ์หนึ่ง จากการเลือกจะจำและเลือกจะลืม เช่นเดียวกับภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กวางจู 1980 เพราะฉะนั้น หากจะเลือกศึกษาการเมืองเรื่องความทรงจำต่อเหตุการณ์นี้ การมองภาพความทรงจำที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์ที่ถูกผลิตซ้ำขึ้นมาจึงเป็นอีกหนึ่งทางในการศึกษาความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980

ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงได้หยิบเอาภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กวางจู 1980 มาทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ May 18 (2007), 26 Years (2012), และ A Taxi Driver (2017) ซึ่งทั้งสามเรื่องถูกผลิตขึ้นมาคนละช่วงเวลา มีมุมมองการเล่าเรื่องและประเด็นหลักของเรื่องที่แตกต่างกัน มาศึกษามุมมองการถ่ายทอดความทรงจำ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์ดังกล่าว และศึกษาบทบาทของภาพยนตร์ในการสร้างความทรงจำร่วมต่อเหตุการณ์อันนำไปสู่การเมืองเรื่องความทรงจำอีกด้วย

2. ภาพยนตร์กับความทรงจำ

เมื่อพูดถึงความทรงจำ มันคือสิ่งที่หมายถึงวิธีการที่เราจดจำอดีตอันส่งผลมาถึงความสามารถในการรับรู้ถึงสภาพการณ์ของปัจจุบัน ผู้คนสามารถรับรู้ว่าเป็นอย่างไรจากการจดจำอดีตที่ผ่านมาที่นั่นเกิดสิ่งใดขึ้น ในที่นี้ความทรงจำอาจหมายถึงความทรงจำส่วนบุคคล หรืออาจหมายถึงความทรงจำร่วมของสังคมก็ได้ ซึ่งทั้งสองส่วนต่างทำหน้าที่ในการจัดการการรับรู้ของบุคคลหนึ่งๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความทรงจำร่วมของสังคมที่มีบทบาทในการจัดการความคิดความอ่านของผู้คนในสังคมต่อเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นแล้ว ความทรงจำร่วมจึงไม่ใช่เพียงสิ่งกักเก็บเรื่องราวที่ผ่านมา แต่ยังหมายถึงความสามารถในการจดจำและลืมนเรื่องราวบางอย่าง ขึ้นอยู่กับสิ่งที่สังคมต้องการจะจดจำ เพื่อให้สามารถคงความเชื่อของคนในสังคมต่อไป ด้วยเหตุนี้ ความทรงจำร่วมในสังคมจึงมีความเป็นการเมือง เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวมีบทบาทในการกำหนดความคิดและการรับรู้ต่อปัจจุบันของผู้คน ผ่านการเลือกจดจำและลืมนเรื่องราวบางอย่าง

ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกเรื่องของความทรงจำและภาพยนตร์ขึ้นมาเป็นประเด็นในการศึกษา เนื่องจากภาพยนตร์มีส่วนสำคัญในการส่งต่อความทรงจำร่วมให้ผู้คนในสังคม อีกทั้งยังมีความสามารถในการประดิษฐ์เรื่องราวของความทรงจำนั้นๆ ให้เป็นไปตามมุมมองที่ผู้สร้างต้องการนำเสนอ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงหยิบนำประเด็นนี้มาเพื่อศึกษาว่าเหตุการณ์กวางจู 1980 นั้นได้ถูกจดจำเช่นไรในสังคมปัจจุบัน ผ่านการเมืองเรื่องความทรงจำในภาพยนตร์ โดยก่อนที่จะไปทำความเข้าใจว่าภาพยนตร์นั้นมีบทบาทอย่างไร ในส่วนนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงความหมายของความทรงจำร่วมและการเมืองเรื่องความทรงจำก่อน

ความทรงจำร่วม ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว มันหมายถึงความทรงจำต่อเหตุการณ์บางอย่างที่คนในสังคมมีส่วนร่วม โดยอาจจะเกิดขึ้นจากการได้สัมผัสประสบการณ์นั้นโดยตรง หรืออาจเกิดจากการรับฟังเรื่องราว โดยความทรงจำร่วมมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมในสังคม ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของความทรงจำร่วมคือ อาจกล่าวได้ว่าความทรงจำประเภทนี้ไม่ใช่ความจริงแท้ แต่อาจมีการประกอบร่าง บิดเบือน หรือเลือกจดจำเพียงบางส่วน ผ่านกระบวนการรำลึกในสังคม ซึ่งความทรงจำที่ถูกประกอบร่างขึ้นมาจะถูกย้าเตือนผ่านพิธีกรรมทางสังคม ตามวิถีที่สังคมต้องการจดจำเรื่องราวต่างๆ เช่นการสร้างอนุสรณ์สถาน การกล่าวปราศรัยในที่สาธารณะ รวมไปถึงการเล่าเรื่องราวผ่านสื่อต่างๆ แต่ในขณะเดียวกัน เรื่องราวที่คนในสังคมไม่พึงประสงค์จะจดจำก็ค่อยๆถูกทำให้เลือนหายไปเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ความทรงจำร่วมในสังคม จึงเป็นสิ่งประกอบสร้างเพื่อให้สังคมในปัจจุบันดำรงไปตามทิศทางที่สังคมต้องการ มากกว่าจะเป็นความจริงแท้ดังเช่นประวัติศาสตร์ (Assmann, 2008; Edy, 2006; Murrey, 2013)

ด้วยเหตุผลเช่นนี้ ความทรงจำร่วมจึงเกี่ยวข้องกับการเมืองเรื่องของความทรงจำ ซึ่งมีส่วนต่อการสร้างเรื่องราวในสังคม การเมืองเรื่องของความทรงจำ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการแย่งชิงความหมายและการสร้างเรื่องราวของความทรงจำต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ความทรงจำร่วมไม่ใช่ความจริงแท้ของประวัติศาสตร์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่ผู้คนเลือกจะจดจำหรือลืมน ความทรงจำร่วมจึงเป็นเรื่องของการเมือง ที่ทำให้ผู้คนเข้าใจเรื่องราวในปัจจุบัน เพื่อดำรงบริบททางสังคมปัจจุบันอันเชื่อมต่อกับอดีต ในการนี้ สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือการประกอบสร้างเรื่องราวของความทรงจำ การประกอบสร้างเรื่องราวของความทรงจำเกิดจากการเล่าเรื่องซ้ำๆ โดยเลือกจุดที่ต้องการจะย้ำเตือนผู้คน รวมไปถึงการให้ความหมายต่อเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อให้ผู้คนจดจำเรื่องราวดังที่ผู้เล่าเรื่องต้องการ เมื่อ

เรื่องราวหนึ่งๆถูกเล่าและสร้างความหมายไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อนั้นคือการที่ความทรงจำกลายเป็นการเมือง จาก การที่ความทรงจำเพียงบางส่วนถูกหยิบยกขึ้นมาประกอบร่างใหม่เพื่อให้ผู้คนมีความเข้าใจต่อเหตุการณ์ในอดีต อย่าง ที่ผู้มีอำนาจในสังคมต้องการ

การเมืองเรื่องของความทรงจำสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายวิธีการ โดยอาจเกิดจากการสร้างอนุสรณ์เพื่อยก ย่องเชิดชูสิ่งที่คุณต้องการเชิดชู รวมถึงการปราศรัยรำลึกถึงเหตุการณ์นั้น โดยเชื่อมโยงกับความหมายที่คุณต้องการ สร้าง อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันที่สื่อได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ภาพยนตร์และละครได้กลายมา เป็นส่วนหนึ่งของการเมืองเรื่องของความทรงจำเช่นกัน ภาพยนตร์มีบทบาทต่อการประกอบสร้างเรื่องราวของ เหตุการณ์หนึ่งขึ้น ผ่านเลนส์ของผู้กำกับเพื่อนำเสนอความจริงในส่วนที่คุณสร้างต้องการนำเสนอ ภาพยนตร์มี องค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนในการผลิตสร้างความทรงจำร่วมของคนในสังคม เนื่องจากลักษณะของภาพยนตร์ที่ สามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ผู้คนสามารถรับชมเรื่องราวจากสื่อประเภทนี้ได้แม้กระทั่ง อยู่ในบ้านของตน นั่นจึงทำให้ภาพยนตร์มีอิทธิพลอย่างมากในการส่งต่อเรื่องราวให้กับสังคมในปัจจุบัน (Mcneil, 2010; Radstone, and Schwarz, 2010; Tamil, and Dahl, 2017)

นอกจากนี้ บทบาทของภาพยนตร์ในกระบวนการสร้างความทรงจำยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการผลิต เข้าเรื่องราว ที่ให้ความสมจริงมากกว่าการอ่านเรื่องราวจากในหนังสือ จากความสามารถสร้างภาพเสมือนผ่านการถ่าย ทำขึ้นมาได้อีกครั้ง ภาพยนตร์จึงเต็มไปด้วยภาพของความทรงจำที่ถูกผลิตซ้ำขึ้น ส่งผลให้ผู้ชมได้รับความรู้สึกและ ประสบการณ์เสมือนจริงจากการชมภาพยนตร์ อันส่งผลต่อการสร้างความทรงจำเสมือนให้กับผู้ชม อาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์ไม่ใช่เป็นเพียงสื่อที่ส่งต่อความทรงจำร่วม แต่เป็นสื่อที่สร้างความทรงจำเสมือนจริงให้กับผู้ชมผ่านประ การณ์รับรู้เรื่องราวผ่านภาพยนตร์เสียมากกว่า การทำงานของความทรงจำในภาพยนตร์จึงรวมไปถึงกระบวนการสร้าง ความทรงจำเสมือนจริง อันทำให้ผู้ชมเก็บกักความทรงจำนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าการรับรู้ความทรงจำผ่านเรื่อง เล่าและอนุสรณ์ เพราะภาพยนตร์ได้ทำหน้าที่ในการนำพาผู้ชมไปสัมผัสประสบการณ์เสมือนจริงผ่านภาพเคลื่อนไหว และทำให้ผู้ชมสร้างความทรงจำเสมือนขึ้นมาได้ โดยผ่านการกระตุ้นอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ในภาพยนตร์ อย่างไร ก็ตาม ความทรงจำนั้นมักจะถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองของตัวเองในภาพยนตร์ ซึ่งผู้กำกับสามารถใช้ส่วนนี้ในการหยิบ จับเรื่องราวของความทรงจำที่ต้องการเน้นย้ำ ผ่านบริบทของตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องได้ (Landsberg, 2003; Cho, Shen, and Wilson, 2014; Busselle, and Bilandzic, 2008)

ด้วยเหตุนี้ การสร้างความทรงจำผ่านภาพยนตร์จึงกลายเป็นการเมืองเรื่องของความทรงจำ ที่เลือกหยิบเอา บางส่วนของเหตุการณ์ขึ้นมาเน้นย้ำ และทำให้ผู้ชมรับรู้ความทรงจำนั้นผ่านทางมุมมองของตัวเองเหล่านั้น เช่นเดียวกับภาพยนตร์ที่นำเสนอเรื่องราวของเหตุการณ์กวางจู 1980 ซึ่งผู้เขียนได้หยิบขึ้นมาในบทความนี้ การผลิตซ้ำ ภาพยนตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวซ้ำไปมามีส่วนในการสร้างเรื่องราวของความทรงจำต่อเหตุการณ์ดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงการทำงานของความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์กวางจู 1980 ผ่านภาพยนตร์ ในส่วนต่อไป

3. เหตุการณ์กวางจู 1980 ในภาพยนตร์

จากที่ได้กล่าวถึงบทบาทของภาพยนตร์ในการจัดแจงความทรงจำของเหตุการณ์หนึ่งๆ ในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงได้หยิบนำภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กวางจู 1980 จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ May 18 (2007), 26 Years (2012), และ A Taxi Driver (2017) ขึ้นมา เพื่อวิเคราะห์ถึงการเมืองเรื่องของความทรงจำที่แฝงตัวอยู่ในภาพยนตร์ดังกล่าว รวมไปถึงเรื่องราวและวิธีการนำเสนอภาพเหตุการณ์กวางจู 1980 ที่ผู้สร้างต้องการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้รับรู้และจดจำความทรงจำดังกล่าวอีกครั้ง

ก่อนอื่น ผู้เขียนจะขอเกริ่นถึงที่มาและความสำคัญของเหตุการณ์กวางจู 1980 เสียก่อน โดยเหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ 18 พฤษภาคม – 27 พฤษภาคม 1980 ในเมืองกวางจู ซอลลาโด โดยมีที่มาจากการเหตุการณ์ประท้วงต่อต้านรัฐบาลทหารของนักศึกษาที่แพร่ขยายไปทั่วประเทศในขณะนั้น เริ่มต้นนั้นเกิดจากความไม่พอใจของนักศึกษาจากความพยายามสืบทอดอำนาจทางการทหารของซอนดูฮวาน อย่างไรก็ตาม การประท้วงในทั่วประเทศได้ถูกกดขี่ให้หยุดลงภายในวันที่ 17 พฤษภาคม ภายหลังจากการประกาศกฎอัยการศึกและการใช้กำลังเข้าจับกุมนักศึกษาที่ทำการประท้วง ในทางกลับกัน ทางฝั่งนักศึกษาจากกวางจู การชุมนุมประท้วงยังคงดำเนินต่อไปในเช้าวันที่ 18 พฤษภาคม อันนำมาสู่จุดเริ่มต้นการปราบปรามผู้ชุมนุมที่โหดร้ายที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของเกาหลีใต้

ในช่วงวันที่ 18 พฤษภาคม 1980 หลังนักศึกษาได้เริ่มชุมนุมกันอีกครั้งที่หน้ามหาวิทยาลัยซอนนัม ทหารพลร่มที่ถูกส่งมาปฏิบัติการพิเศษได้เข้ามาควบคุมสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม มันไม่ใช่การปราบปรามด้วยความสงบ ทหารได้ใช้ไม้กระบองทุบตีเหล่านักศึกษาจนฝั่งผู้ชุมนุมแตกขานออกไปตามถนนสายต่างๆ ถึงอย่างนั้น เหล่าทหารก็ยังสามารถไล่ทุบตีโดยไม่สนว่าเป็นผู้ชุมนุมประท้วงหรือไม่ เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความตื่นตระหนกให้กับชาวกวางจูทั่วไปที่ผ่านมาพบเหตุการณ์ แต่การปราบปรามอันโหดเหี้ยมกลับไม่ได้ทำให้นักศึกษายอมแพ้ พวกเขายังคงยึดติดต่อกรกับเหล่าทหาร ซึ่งส่งผลให้ชาวกวางจูได้เห็นความโหดร้ายนั้นตัดสินใจเข้าร่วมประท้วงกับนักศึกษาด้วย

การประท้วงยังคงดำเนินไปควบคู่กับการปะทะกับระหว่างทหารพลร่มและชาวเมืองกวางจูที่ตัดสินใจเข้าร่วมกับนักศึกษาตลอดระยะเวลา 3 วัน ทหารพลร่มได้ยึดสถานที่สำคัญของเมืองกวางจูเป็นฐานและบีบให้ผู้ประท้วงยุติการประท้วง ในระยะนี้ ไม่เพียงแต่การปราบปรามด้วยไม้กระบองและแก๊สน้ำตา แต่ยังมีหลักฐานว่ามีการใช้กระสุนจริงกับผู้ประท้วงอันส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต กระทั่งวันที่ 21 พฤษภาคม ทางฝั่งของผู้ชุมนุมได้ตัดสินใจเข้าปล้นอาวุธจากสถานีตำรวจและเหมืองในเมืองใกล้เคียง เพื่อนำมาใช้ขับไล่เหล่าทหารพลร่มออกจากเมือง ในที่สุด ทหารจึงได้ล่าถอยจากเมืองกวางจูออกไปตั้งฐานนอกเมืองในคืนวันนั้น พร้อมทั้งได้ทำยุทธการปิดล้อมเมืองกวางจูให้โดดเดี่ยวจากพื้นที่อื่นในประเทศ มีการปล่อยข่าวให้รายการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลว่าเป็นการป่วนเมืองโดยมีสายลับจากเกาหลีเหนือเข้าร่วม และห้ามสถานีโทรทัศน์นำเสนอเกี่ยวกับสถานการณ์จริงในเมืองกวางจู (The May 18 Memorial Foundation, 2007)

เมืองกวางจูถูกตัดขาดจากภายนอกตลอดระยะเวลาวันที่ 22-26 พฤษภาคม โดยชาวเมืองได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการต่อรองกับทางฝั่งรัฐบาลขึ้นมาดูแลสถานการณ์กันเอง พร้อมทั้งตั้งหน่วยทหารอาสาขึ้นมาเพื่อต่อกรกับ

ฝั่งทหาร การประท้วงยังคงดำเนินต่อเนื่องตลอดระยะเวลาสั้นๆ ควบคู่ไปกับการยื่นข้อต่อรองกับฝั่งรัฐบาล แต่ทางฝั่งรัฐบาลกลับไม่หวั่นไหวใดๆ นอกจากขอให้ฝั่งประชาชนปลดอาวุธที่ใช้ป้องกันตัว การชุมนุมจึงยังคงยืดเยื้อต่อไป โดยทิ้งให้ชาวกวางจูพึ่งพาตัวเองตลอดระยะเวลาของการถูกตัดขาด ในระยะนี้ อาจเรียกได้ว่าเกิดการสร้างชุมชนและอัตลักษณ์ร่วมกันของชาวกวางจูที่มีความลึกซึ้งจากสถานการณ์วิกฤตเช่นนี้ ชาวกวางจูอยู่ด้วยความหวาดหวั่นและความไม่เข้าใจในสถานการณ์การถูกทอดทิ้ง อย่างไรก็ตาม ทางฝั่งทหาร ได้มีการตัดสินใจยุติสถานการณ์ยึดเยื้อนี้ด้วยการใช้ความรุนแรงในที่สุด ตั้งแต่ช่วงเย็นของวันที่ 26 พฤษภาคม ทหารได้ทยอยแฉ่งกำลังเข้าสู่เมืองอีกครั้งและเริ่มยุทธการยึดเมืองกวางจูคืนในคืนนั้น ในคืนวันที่ 27 หลังจากชาวเมืองเลิกการชุมนุม เหลือไว้เพียงกลุ่มพลเมืองทหารอาสาที่อยู่ที่ศาลากลาง ทหารพลร่มได้บุกเข้าจัดการกับกลุ่มชาวเมืองที่ยังอยู่ในอาคารดังกล่าวด้วยการใช้กระสุนจริง ส่งผลให้เกิดผู้เสียชีวิตจำนวนมาก และผู้ที่เหลือรอดได้ถูกจับกุม ปิดฉากการยึดหยุดต่อสู้ของชาวเมืองกวางจูกว่า 10 วันที่สุดในภายหลังเหตุการณ์นี้ ขอนดูฮวานจึงได้ขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีอย่างสมบูรณ์แบบ (Lee, 2010; Lee, 2017)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว เหตุการณ์นี้ถือเป็นความทรงจำที่เต็มไปด้วยความเจ็บปวดและความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ในช่วงแรกหลังเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น เรื่องเล่าของมันกลับแตกต่างจากความจริงที่เกิดขึ้น อันเกิดจากความตั้งใจบิดเบือนของรัฐบาลทหาร ภายหลังการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในปี 1987 ความจริงของเหตุการณ์นี้จึงค่อยๆ ถูกเปิดเผย เพื่อคืนความยุติธรรมให้กับเหยื่ออีกครั้ง กระทั่งเวลาล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์กวางจู 1980 ได้กลายมาเป็นความทรงจำร่วมที่สำคัญของเกาหลีใต้ในแง่ของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย การต้องการย้ำเตือนให้คนนึกถึงเหตุการณ์นี้ รวมไปถึงเรื่องเล่าของเหตุการณ์ที่ชาวเกาหลีต้องการจะจดจำได้ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์หลากหลายเรื่อง ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงในส่วนต่อไปนี้ (Na, 2003; Fiori, and Kim, 2018; Hanley, 2014)

เรื่องแรกที่ผู้เขียนยกขึ้นมาคือ May 18 (2007) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ถูกนำเสนอผ่านตัวละครเอกของเรื่องอย่าง คังมินอู คนขับแท็กซี่ชาวกวางจูที่อาศัยอยู่กับน้องชายของตนเพียงสองคน ภาพยนตร์เรื่องนี้ต้องการเล่าเรื่องราวของชาวกวางจูธรรมดาผู้หนึ่งที่แต่เดิมไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงเลย แต่ด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มันได้เปลี่ยนชีวิตของผู้คนในกวางจูหลากหลายคนให้กลายเป็นโศกนาฏกรรม จุดเด่นของภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ใช่เพียงการเล่าเรื่องเหตุการณ์อย่างในแต่ละวันของการประท้วงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้พาผู้ชมไปสัมผัสกับมุมมองของเหยื่อในเหตุการณ์อย่างลึกซึ้ง ผ่านห้วงอารมณ์อันแสนกดดันและโศกเศร้า โดยการเปิดเรื่องจากภาพความสงบสุขของเมืองกวางจู และภาพผู้คนที่ใช้ชีวิตกันอย่างปกติสุข ก่อนที่เรื่องราวจะเริ่มเข้มข้นขึ้นเมื่อกลุ่มนักศึกษาที่กำลังประท้วงต่อต้านเผด็จการทหารได้ปะทะกับทหารพลร่ม ท่ามกลางความสับสนของผู้คน คังจินอู น้องชายอนาคตไกลของคังมินอูได้เข้าร่วมกับกลุ่มผู้ประท้วงด้วยถึงแม้ว่าคังมินอูจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ในช่วงแรกของภาพยนตร์ ตัวเอกอย่างคังมินอูได้แสดงให้เห็นถึงความสับสน ไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล จนกระทั่งคังจินอูได้กลายเป็นเหยื่อจากการปราบปรามอย่างไม่เลือกหน้าที่ทำให้มินอูเปลี่ยนความคิดของตนและเข้าร่วมกับกลุ่มพลเมืองทหารอาสาเพื่อสู้เพื่อชาวเมืองกวางจู อย่างไรก็ตาม ในตอนจบ ทั้งมินอูและคนใกล้ชิดของมินอูกลับต้องเสียดชีวิตของตัวเอง เพื่อการยื่นหยุดในอุดมการณ์การต่อสู้ของตน

สำหรับภาพยนตร์เรื่องนี้ ผู้กำกับได้พาผู้ชมเข้าไปสัมผัสกับความทรงจำในส่วนของชาวเมืองกวางจูในช่วงเวลาวิกฤติ ทั้งการดำเนินเรื่องที่เปิดตัวภาพชีวิตปกติของตัวเอง ไปจนถึงจุดที่มีการรื้ออารมณ์ให้ผู้ชมรู้สึกโศกเศร้าไปกับตัวคังมินอุนั้น ในทางทฤษฎีถือเป็นการนำพาให้ผู้ชมได้สัมผัสกับประสบการณ์เสมือนจริงที่พาให้ผู้ชมสร้างความทรงจำเสมือนขึ้น ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงไม่ใช่เพียงการนำเสนอเรื่องราวตลอดสิบวันของเหตุการณ์กวางจู 1980 อย่างราบเรียบ แต่มีจุดประสงค์ในการเล่าเรื่องราวความเจ็บปวดและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับชีวิตของบุคคลธรรมดาหลายคนในระยเวลานั้น ทั้งการต่อสู้อันโหดร้าย ความไม่เข้าใจ ความกดดันที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การจับอาวุธขึ้นสู้ และการพลัดพรากจากครอบครัวและคนรัก ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้เล่าเรื่องความโหดร้ายของการปราบปรามผ่านมุมมองของชาวกวางจูธรรมดาอย่าง คังมินอู

ในขณะที่ภาพยนตร์อีกเรื่องอย่าง 26 Years (2012) นั้น ไม่ได้เป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์กวางจู 1980 อย่างละเอียดดังเช่นภาพยนตร์เรื่องแรก ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้นำเอาเหตุการณ์ดังกล่าวมาเป็นเบื้องหลังของตัวละครเอกทั้ง 4 คน เพื่อถ่ายทอดความขมขื่นในชีวิตของพวกเขาภายหลังเหตุการณ์ได้ผ่านไปแล้วกว่า 26 ปี ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอมุมมองของเหตุการณ์ผ่านตัวละครหลักเพียงตัวเดียวเหมือนเรื่องแรก แต่ได้ถ่ายทอดมุมมองต่างๆของเหยื่อในเหตุการณ์ที่ในปัจจุบันมีบริบททางชีวิตและสังคมแตกต่างกัน อันนำไปสู่ทางเลือกที่จะจัดการต่อความคับแค้นภายในใจแตกต่างกัน จากตัวภาพยนตร์ ตัวละครหลักสามคน ประกอบด้วย กวักจินแบ ซินมีจิน และ ควอนจงฮยอก ทั้งสามคนต่างมีเบื้องหลังร่วมกันคือต่างสูญเสียบุคคลในครอบครัวจากการปราบปรามในปี 1980 ที่เมืองกวางจู ทั้งสามคนต่างเติบโตขึ้นมาพร้อมกับความเจ็บปวด กวักจินแบผู้เติบโตมาพร้อมกับการเห็นมารดาของตนมีอาการวิตกกังวลหลังสูญเสียบิดา ในขณะที่ซินมีจินเองก็เจ็บปวดจากการเห็นพ่อของตนเสียชีวิตหลังสูญเสียมารดา และในส่วนของควอนจงฮยอก เขาก็สูญเสียพี่สาวเพียงคนเดียวของตนไปต่อหน้าต่อตาขณะวิ่งหนีการกวาดล้างจากทหาร เหยื่อที่เต็มไปด้วยบาดแผลทั้งสามได้เจอกันผ่านแผนการของคิมกัมเช อดีตทหารผู้เข้าร่วมในยุทธการที่เมืองกวางจู ซึ่งนับตัวเองเป็นหนึ่งในเหยื่อจากคำสั่งให้จัดการกับเพื่อนร่วมชาติอย่างโหดร้ายโดยเป้าหมายไม่ชัดเจน กับเขจิมองเรื่องราวนี้เป็นแผลในใจมาตลอดระยะเวลา 26 ปี และเขาต้องการคำขอโทษจากผู้ออกคำสั่งอย่างขออนดูฮวาน ด้วยเหตุนี้ทั้ง 4 จึงได้ตัดสินใจร่วมแผนการกัน อย่างไรก็ตาม ด้วยอำนาจและสถานะของพวกเขา แผนการไม่สามารถเป็นไปได้ดังใจ และความยุติธรรมที่มีต่อเหยื่อก็ยังคงดำเนินต่อไป

ภาพยนตร์เรื่อง 26 Years นั้นแตกต่างจาก May 18 อย่างมากในแง่ของการนำเสนอและการเล่าเรื่องราว อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ทั้งสองยังคงมีจุดร่วมของเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ ที่แฝงไปที่ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นต่อเหยื่อ และความโหดร้ายของการปราบปรามอย่างไม่เลือกหน้า สำหรับ 26 Years ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่เพียงต้องการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตเท่านั้น แต่ยังสามารถฉายภาพของความทรงจำที่เต็มไปด้วยบาดแผลที่จะติดตัวของเหยื่อไปตลอดไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าไร เป็นการย้ำเตือนให้ผู้ชมได้จดจำว่า มันไม่ใช่เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจบลงไปแล้ว เพราะความทรงจำที่ยังคงติดค้างอยู่นั้น ยังคงสร้างความเจ็บปวดให้กับเหยื่อได้อยู่เสมอ

ส่วนภาพยนตร์เรื่องสุดท้ายที่จะยกมาในบทความนี้อย่าง A Taxi Driver (2017) ภาพยนตร์เรื่องนี้มีจุดเด่นที่เรื่องราวซึ่งอ้างอิงมาจากบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความจริงของเหตุการณ์กวางจู 1980 อย่าง Jürgen Hinze นักข่าวชาวเยอรมันที่ได้เก็บภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในกวางจูไปเผยแพร่ให้

โลกภายนอกได้รับรู้ แตกต่างจากสองเรื่องข้างต้นที่เน้นเนื้อหาที่แสดงถึงความโหดร้ายและความอยุติธรรม ภาพยนตร์เรื่องนี้ให้ความสำคัญกับการกระทำที่น่ายกย่องของนักข่าวชาวเยอรมันและคนขับแท็กซี่ที่ คิมมันชอบ ที่ร่วมเดินทางไปกับเขามากกว่า โดยตัวภาพยนตร์เน้นไปที่เรื่องราวของคนขับแท็กซี่ที่จับพลัดจับพลูมารับงานขับแท็กซี่จากโซลไป กวางจูให้กับนักข่าวเยอรมัน โดยที่ไม่ได้รับรู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกวางจู เมื่อไปถึงเขาจึงได้พบกับสถานการณ์ ความรุนแรงที่เข้าใจได้ยาก ที่แต่เดิมคิมมันชอบไม่เคยคิดจะเกี่ยวข้องด้วย แต่ด้วยสถานการณ์ที่บีบบังคับ ในท้ายที่สุด ความคิดของเขาต่อการประท้วงของนักศึกษา ก็เปลี่ยนไป และเขาตัดสินใจที่จะช่วยชวากวางจูด้วยการพาเจอร์เกนให้ ออกไปเผยแพร่ภาพความจริงที่เกิดขึ้นในกวางจูให้ได้

ตัวภาพยนตร์เรื่องนี้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ผู้สร้างได้สอดแทรกภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมไปถึงสถานการณ์ คับขันอันน่าหดหู่ในกวางจูเข้าไปด้วย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสำคัญของภาพยนตร์ยังอยู่ที่การแสดงให้เห็นถึงวิกฤติ ของความจริงที่เกิดขึ้นในระหว่างสัปดาห์ของเหตุการณ์กวางจู ภาพยนตร์นี้ฉายชัดถึงความต้องการบิดเบือนความจริง ของเผด็จการทหารที่เกิดขึ้นในระยะเหตุการณ์ อันนำไปสู่ความเข้าใจที่บิดเบือนไปจากความจริงที่เกิดขึ้นในภายหลัง เหตุการณ์กวางจู 1980 อีกทั้งยังมีการสอดแทรกมุมมองของคนภายนอกที่บังเอิญต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ ผ่านทางมุมมองของคิมมันชอบ ซึ่งตลอดทั้งเรื่อง ภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตัวละครนี้อย่าง ชัดเจน

ภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องที่ได้ยกขึ้นมาเขียนในบทความนี้ เป็นเพียงบางส่วนของภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์กวางจู 1980 ที่ได้ถูกผลิตขึ้นมาตลอดช่วงระยะเวลาหลังเหตุการณ์ได้เกิดขึ้น ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าภาพ เหตุการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ประกอบกับเรื่องเล่าของเหตุการณ์ที่ถูกส่งผ่านภาพยนตร์ได้มีส่วนในการสร้างความทรงจำ เสมือน และทำหน้าที่ในการรวบรวมเรื่องเล่าให้มีความสอดคล้องกันเพื่อย้ำเตือนคนในสังคมให้จดจำเรื่องราวของ เหตุการณ์นี้อย่างเห็นพ้องต้องกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมองว่าภาพยนตร์ทั้งสามมีส่วนอย่างมากในการเมืองเรื่องความ ทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์กวางจู 1980 ซึ่งในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะขออภิปรายว่าภาพยนตร์ทั้งสามทำหน้าที่อย่างไรใน การเมืองเรื่องความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์กวางจู 1980

4. การเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ผ่านภาพยนตร์

จากเหตุการณ์กวางจู 1980 ภาพยนตร์ได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกักเก็บความทรงจำภาพ ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่ว่าภาพที่ เกิดขึ้นจริง แต่เกิดจากการสร้างขึ้นใหม่ เรื่องเล่าของเหตุการณ์ก็ยังคงถูกส่งผ่านภาพยนตร์ไปสู่ผู้ชม ด้วยเหตุนี้ ความ ทรงจำในภาพยนตร์จึงเป็นไปด้วยการเมืองในการแย่งชิงเรื่องเล่าของความทรงจำนั้นๆ รวมไปถึงมีบทบาทต่อการสร้าง เรื่องเล่าของความทรงจำให้เป็นไปตามบริบทของสังคมอีกด้วย การถ่ายทอดซ้ำๆด้วยสารที่ใกล้เคียงกันจึงมีบทบาท อย่างมากในการเมืองเรื่องความทรงจำ ในแง่ของการที่เหตุการณ์ดังกล่าวจะถูกจดจำอย่างไร ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะ ขอพูดถึงการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องที่ได้ถูกยกมา กล่าวก่อนหน้า

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องมีมุมมองการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้แตกต่างกัน แต่ก็มีจุดร่วมของเรื่องราวร่วมกัน โดยอาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์ทั้งสามพยายามนำเสนอภาพความโหดร้ายและความอยุติธรรมที่เหยื่อได้รับในเหตุการณ์ โดยในเรื่อง May 18 (2007) เป็นการเล่าเรื่องราวอย่างละเอียดผ่านมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เนื้อเรื่องเต็มไปด้วยความโศกเศร้าและหดหู่ ซึ่งทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้คนในวงกว้างในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ 26 Years (2012) ที่ไม่ได้มีการเล่ารายละเอียดของเหตุการณ์โดยตรง กลับทำหน้าที่ย้ำเตือนถึงบาดแผลของเหยื่อที่ยังคงติดค้างมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้ผู้ชมตระหนักถึงความหลักหลั่นในกระบวนการยุติธรรมที่มีต่อเหตุการณ์นี้ และในส่วนของ A Taxi Driver (2017) ซึ่งไม่เพียงแต่เล่าเรื่องราวนำร่องของตัวบุคคลภายนอก ภาพยนตร์ยังทำให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงความโหดร้ายจากการปิดกั้นและบิดเบือนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของเหตุการณ์

จากภาพยนตร์ที่ได้ยกมา จะเห็นได้ว่าการจัดแจงความทรงจำของเหตุการณ์กวางจู 1980 ในบริบทสังคมปัจจุบันได้ส่งผลต่อการนำเสนอเรื่องราวในภาพยนตร์ให้มีความสอดคล้องกัน และในขณะเดียวกัน ความสอดคล้องของเรื่องราวในภาพยนตร์ก็มีส่วนในการเน้นย้ำให้ผู้คนได้จดจำเหตุการณ์ดังกล่าวไปในลักษณะที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่ถูกนำเสนอเช่นกัน ในการนี้ หากย้อนกลับไปศึกษาถึงเรื่องราวของเหตุการณ์กวางจู 1980 นับตั้งแต่การปราบปรามสิ้นสุดลง อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ความทรงจำของเหตุการณ์นี้ไม่ได้มีลักษณะเช่นเดียวกับในปัจจุบัน สำหรับชาวกวางจู เหตุการณ์นี้คือโศกนาฏกรรม แต่สำหรับคนภายนอก เรื่องราวของเหตุการณ์นี้ได้ถูกบิดเบือนในเป็นเพียงการจลาจลโดยมีเกาหลีเหนืออยู่เบื้องหลังเท่านั้น แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของเกาหลีใต้ การเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์นี้ก็เกิดขึ้นเช่นกัน จากความพยายามค้นหาความจริงและคืนความยุติธรรมให้กับเหยื่อผ่านกระบวนการทางกฎหมาย การกระทำเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงความหมายและเรื่องเล่าของเหตุการณ์กวางจูให้สอดคล้องกับปัจจุบัน

เมื่อมองย้อนกลับมาที่ภาพยนตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์กวางจู 1980 เราจะเห็นว่าความหมายและเรื่องเล่าเหล่านี้ได้ปรากฏขึ้นในตัวภาพยนตร์อย่างชัดเจน เพื่อส่งต่อและต่อยอดความทรงจำที่ผู้คนต้องการจะจดจำ ในการนี้ การจดจำเหตุการณ์กวางจู 1980 ในแง่มุมของความโหดร้ายจากเผด็จการทหาร และความกล้าหาญในการยืนหยัดต่อสู้ของชาวกวางจู มีส่วนอย่างยิ่งในการดำรงบริบทปัจจุบันทางการเมืองของเกาหลีใต้ ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งทางประชาธิปไตยให้ดำรงอยู่ต่อไป ความทรงจำของเหตุการณ์อันโหดร้ายจากน้ำมือของเผด็จการจึงต้องดำรงอยู่ เพื่อย้ำเตือนคนรุ่นหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำภาพความทรงจำดังกล่าว และส่งต่อให้กับคนจำนวนมากได้รับรู้ อีกทั้งยังมีอิทธิพลในการสร้างความทรงจำเสมือนให้กับผู้ชม อันส่งผลให้ผู้ชมได้มีความรู้สึกเช่นเดียวกับการได้สัมผัสประสบการณ์เสมือนของเหตุการณ์ดังกล่าว ภาพยนตร์จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองเรื่องความทรงจำในสังคมปัจจุบัน

ภาพยนตร์มีความสามารถในการสร้างความทรงจำเสมือนให้กับผู้ชมได้ โดยผ่านกระบวนการที่ทำให้ผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์เสมือนจริงผ่านการรับชมภาพยนตร์ เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์ซึ่งอาจเป็นเพียงความจริงบางส่วนของเหตุการณ์ที่ถูกตัดต่อเพื่อนำเสนอในส่วนที่ผู้สร้างต้องการให้ผู้คนจดจำ ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคม การนำเสนอเรื่องราวที่มีลักษณะสอดคล้อง คล้ายคลึงกันเข้าไป

เข้ามาจึงมีส่วนในการทำให้เรื่องเล่าของเหตุการณ์มีลักษณะของความจริงแท้ ซึ่งผู้คนจะเลือกรับเอาเรื่องเล่าส่วนนี้มา เป็นความทรงจำที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ภาพยนตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 จึงมีบทบาทสำคัญ อย่างมากต่อการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 เนื่องจากตัวภาพยนตร์เองได้ทำหน้าที่ในการผลิต สร้างการเมืองเรื่องของความทรงจำ

5. บทสรุป

ความทรงจำร่วมของสังคม กล่าวได้ว่ามีความเป็นการเมืองอย่างมาก เนื่องจากวิธีการที่เราจดจำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นั้น ย่อมส่งผลต่อกระบวนการรับรู้บริบทต่างๆในสังคมปัจจุบัน เช่นเดียวกับเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 ซึ่งเป็นหนึ่งใน ความทรงจำร่วมที่สำคัญต่อสังคมเกาหลีใต้ในปัจจุบัน จากความเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ เหตุการณ์ดังกล่าวจึงถูกจดจำทั้งในแง่ของความยากลำบากในการต่อสู้และในแง่ของการกระทำอันกล้า หาญเพื่อยืนหยัดในอุดมการณ์ของตน การจดจำและสืบเนื่องเรื่องเล่าของเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ไม่เพียงแต่ถูกตอกย้ำ ผ่านพิธีกรรมและอนุสรณ์สถาน แต่ในปัจจุบัน ภาพยนตร์ยังได้เข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการสร้างความทรงจำ ด้วยเช่นกัน จนอาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์เป็นหนึ่งในการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวาดจู่ 1980

จากภาพยนตร์สามเรื่องได้แก่ May 18 (2007), 26 Years (2012), และ A Taxi Driver (2017) ซึ่งมีพื้นหลัง ของภาพยนตร์เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 จะเห็นได้ชัดว่า ภาพยนตร์ทั้งสามเรื่อง ถึงแม้จะมีมุมมองการ นำเสนอเรื่องราวที่แตกต่างกัน เนื้อหาหลักของเรื่องเล่าที่ถูกส่งผ่านภาพยนตร์นี้ยังคงเน้นไปถึงการฉายภาพความ รุนแรงของเหตุการณ์ไปพร้อมๆกับการยกย่องวีรกรรมของชาวกวาดจู่ในการยืนหยัดต่อสู้กับเผด็จการทหาร การฉายซ้ำ เรื่องเล่าดังกล่าวมีผลต่อวิธีการจดจำและการให้ความหมายต่อเหตุการณ์ดังกล่าว เนื่องจากมันไม่ใช่เพียงการเล่า เรื่องราวอย่างเลื่อนลอย แต่ข้อเท็จจริงที่ถูกใส่ลงไปในภาพยนตร์ยังช่วยเสริมความจริงให้กับภาพยนตร์ดังกล่าว และ เมื่อความจริงที่สอดคล้องกันได้ถูกเล่าซ้ำไปซ้ำมา ต่อให้จะถูกเล่าผ่านภาพยนตร์คนละเรื่อง คนละมุมมอง แต่การจดจำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับเรื่องเล่าในภาพยนตร์จะกลายมาเป็นความทรงจำหลักในสังคม

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์มีส่วนต่อการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 เนื่องจากภาพยนตร์ทำหน้าที่เป็นสื่อในการส่งต่อเรื่องราวของเหตุการณ์ดังกล่าว ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำภาพ เหตุการณ์ผ่านสื่อทัศนยะ อันนำไปสู่การโน้มน้าวให้ผู้คนคล้อยตามและจดจำเหตุการณ์สอดคล้องกับเรื่องราวที่ ภาพยนตร์นำเสนอ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองเรื่องความทรงจำที่ต้องการให้ผู้คนจดจำเหตุการณ์หนึ่งๆในอดีต สอดคล้องตรงกันกับบริบททางสังคมปัจจุบัน เพื่อการดำเนินสังคมไปได้อย่างสงบราบรื่นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการตอกย้ำ ให้จดจำผ่านวิธีการใดก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์ได้กลายเป็นสื่ออันทรงพลังในการ จัดการการเมืองเรื่องความทรงจำของเหตุการณ์ในอดีตได้อย่างดี รวมถึงเหตุการณ์กวาดจู่ 1980 ด้วย

บรรณานุกรม

- Assmann, A. (2008). Transformations between History and Memory”. In *Social Research*. 75(1): 49-72.
- Busselle, R., and Bilandzic, H. (2008). Fictionality and Perceived Realism in Experiencing Stories: A Model of Narrative Comprehension and Engagement”. In *Communication Theory*. 255-280
- Cho, G. (Director). (2012). *26 Years* [Film]. South Korea: Chunggeorahm Film.
- Cho, H., Shen, L., and Wilson, K. (2014). Perceived Realism: Dimensions and Roles in Narrative Persuasion”. In *Communicative Research*. 41(6): 828-851.
- Edy, Jill A. (2006). Building Collective Memory: Story Integration”. In *Troubled Pasts: New and the Collective Memory of Social Unrest*. Temple University Press. 123-159.
- Fiori, A., and Kim, S. (2018). “Civil Society and Democracy in South Korea: A Reassessment”. In *Korea’s Quest for Economic Democratization: Globalization, Polarization and Contention*. Springer International Publishing AG. 141-170
- Hanley, P. (2014). *Transitional Justice in South Korea: One Country’s Restless Search for Truth and Reconciliation*. 9 U. Pa. E. Asia L. Rev. 139-166
- Jang, H. (Director). (2017). *A Taxi Driver* [Film]. South Korea: Showbox.
- Kim, H. (2011). The Commemoration of the Gwangju Uprising: of the remnants in the nation states historical memory”. In *Inter-Asia Cultural Studies*. 12(4): 611-621.
- Kim, J. (Director). (2007). *May 18* [Film]. South Korea: CJ Entertainment.
- Kim, Y. (2003). The Shadow of the Gwangju Uprising in the Democratization of Korean Politics. In *New Political Science*. 25(2): 225-240.
- Landsberg, A. (2003). Prosthetic memory: the ethics and politics of memory in an age of mass culture”. In *Memory and popular film*. Manchester University Press. 144-161.
- Lee, J. (2017). *Gwangju Diary: Beyond Death, Beyond the Darkness of the Age*. trans. Kap, Su-Seol, and Nick Mamatas. May 18 Memorial Foundation.
- Lee, M. (2010). *The History of Democratization Movement in Korea*. Korea Democracy Foundation.
- McNeill, I. (2010). Memory and the Moving Image”. In *Memory and the Moving Image: French Film in the Digital Era*. Edinburgh University Press. 19-50.

Mitchell, K. (2003). “Monuments, Memorials, and the Politics of Memory”. In *Urban Geography*, 24(5): 442-459.

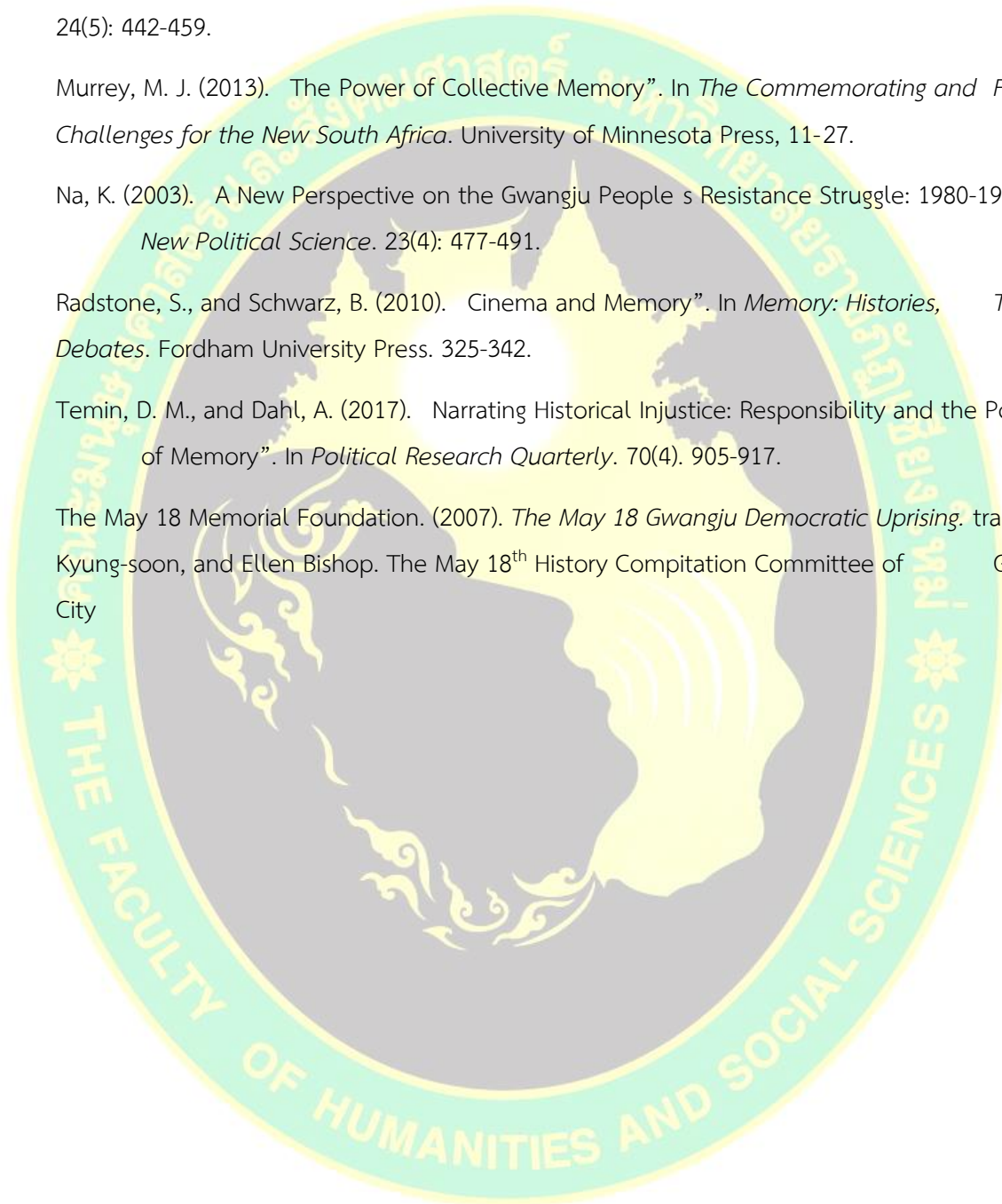
Murrey, M. J. (2013). “The Power of Collective Memory”. In *The Commemorating and Forgetting: Challenges for the New South Africa*. University of Minnesota Press, 11-27.

Na, K. (2003). “A New Perspective on the Gwangju People’s Resistance Struggle: 1980-1997”. In *New Political Science*. 23(4): 477-491.

Radstone, S., and Schwarz, B. (2010). “Cinema and Memory”. In *Memory: Histories, Theories, Debates*. Fordham University Press. 325-342.

Temin, D. M., and Dahl, A. (2017). “Narrating Historical Injustice: Responsibility and the Politics of Memory”. In *Political Research Quarterly*. 70(4). 905-917.

The May 18 Memorial Foundation. (2007). *The May 18 Gwangju Democratic Uprising*. trans. Lee Kyung-soon, and Ellen Bishop. The May 18th History Compilation Committee of Gwangju City

ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ ในทศวรรษ 1960

Issues the study of the Thai-South Korea relations history in the 1960s

เกษราภรณ์ หาญเกล้า

International College for Sustainability Studies, Srinakharinwirot University.

บทนำ

บทความนี้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของสถานภาพทางการเมืองของเกาหลีใต้ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นช่องว่างในการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ ยุคหลังสงครามเกาหลี หรือประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สมัยใหม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีใต้ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย เน้นการศึกษาความสัมพันธ์ของสองประเทศที่จำกัดอยู่เพียงแค่ช่วงสงครามเกาหลี ส่งต่อสู่ยุคอาเซียนบวกสาม และก้าวกระโดดสู่ยุคฮันรยู (한류) หรือเมื่อกระแสวัฒนธรรมเกาหลีใต้เข้าสู่ประเทศไทย บทความไม่ได้ต้องการเสนอให้เห็นว่าช่วงเวลาอื่นนั้นไม่มีความสำคัญต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ แต่เพียงต้องการชี้ให้เห็นว่าทศวรรษ 1960 เป็นจุดเปลี่ยนของความสัมพันธ์ เมื่อทั้งสองประเทศพยายามผลักดันนโยบายต่างประเทศ ประสานความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ เมื่อประเทศเล็กๆอย่างไทยและเกาหลีใต้ต้องเข้าสู่ยุคที่ต้องแสวงหาความมั่นคง ความรุ่งเรืองและอิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาค การแสวงหาพันธมิตร จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทั้งสองชาติ อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษ 1960 กลับถูกมองข้ามจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย บทความนี้พบปัญหาหลัก 2 ประการ ที่ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วงนี้ขาดหายไป ประการแรก เอกสารชั้นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์นั้นจำเป็นต้องอาศัยเอกสารชั้นต้นเพื่อการศึกษา จากการศึกษพบว่าเอกสารความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีใต้ทศวรรษ 1960 ที่ทางการไทยจัดเก็บไว้นั้นเป็นเอกสารที่อ้างอิงอยู่กับความสัมพันธ์ไทยและสหรัฐฯ ประการต่อมาความขาดแคลนของเอกสารชั้นรองหรืองานประวัติศาสตร์นิพนธ์ เมื่อการค้นคว้าและเผยแพร่เอกสารชั้นต้นไม่ได้รับความสำคัญมากนัก จึงเป็นผลให้งานประวัติศาสตร์นิพนธ์หรือเอกสารชั้นรองทั้งในภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ หรือแม้แต่ในภาษาเกาหลีเอง ยังคงให้ความสำคัญและความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ทศวรรษ 1960 ที่ไม่ชัดเจนและมีอยู่จำนวนไม่มากนัก

คำสำคัญ : เกาหลีศึกษา, ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้, ประวัติศาสตร์เกาหลีใต้สมัยใหม่

Issues the study of the Thai-South Korea relations history in the 1960s

Abstract

This article explains the importance of South Korea's political status on Thai-South Korea relations in the 1960s, which was a gap in the history of Thai-South Korea relations. Post-Korean war or modern relationship history on the Thai-Korean diplomacy is on the study of the relationship between the two countries that were limited during the modern pre-historic period, the Korean War, ASEAN Plus Three. and jumping into the Hallyu era (한류) or when the South Korean cultural trend enters Thailand. This article does not want to suggest that other periods are insignificant in the study of relations between the two countries, but just wanted to point out that the 1960s were a turning point in relationships, when both countries try to push foreign policy. harmonize diplomatic relations with each other in order to maintain the interests of the nation, when small countries like Thailand and South Korea have to enter the era of security. prosperity and political influence in the region finding an alliance as a partner is essential for both nations. However, the study of the history of Thai-South Korean relations in the 1960s has been overlooked from the history of Thai narrative. This article identifies two main problems that have caused the absence of historical studies during this period. The study of history requires primary source for study. The study found that the 1960s Thai-South Korean relationship primary source that the Thai authorities kept were references to Thai-US relations. Secondly, the scarcity of secondary source or historical works, when researching and disseminating the original documents was not given much importance. As a result, historical works, theses, or minor documents in Thai language foreign language or even in Korean itself still, the focus and interest in the relationship between Thailand and South Korea in the 1960s is unclear and few in number.

Keywords: Korean study, Thai-South Korea relations, modern history of South Korea

ที่มาและความสำคัญ

บทความนี้สืบเนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการวิจัยโครงการรวบรวมเอกสารหลักฐานชั้นต้น 70 ปี ไทยกับสงครามเกาหลี อันเกิดขึ้นภายใต้โครงการงานสัมมนาเฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสเจริญพระชนมายุครบ ๖๕ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๓ และครบรอบ ๔๐ ปีแห่งการทรงสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและการแนะนำโครงการหอจดหมายเหตุ กปศ.สกศ.ร.จปร ในพระราชดำริของพลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ ๓ เรื่อง ๗๐ ปี ไทยกับสงครามเกาหลี ประจำปี 2563

ทำให้ตัวผู้เขียนได้ตระหนักว่าขณะที่ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีได้ดำเนินมากกว่า 7 ทศวรรษนับตั้งแต่กองทัพไทยเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลีและยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน จนทำให้กระแสการศึกษาเกาหลีศึกษาได้รับความสนใจในวงการวิชาการของไทยอย่างสูง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ความสนใจทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศถูกนำเสนอไว้เพียงเฉพาะมิติของความหมายจากมิตรภาพในสงครามเพียงเท่านั้น วาทกรรม“ประเทศไทยเป็นมิตรแท้ของสาธารณรัฐเกาหลีและเป็นประเทศแรกที่ส่งความช่วยเหลือแก่เกาหลีใต้” ดำรงอยู่และปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและเกาหลีใต้ที่ว่า “ดี” ถูกผลิตซ้ำในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ และงานวรรณกรรมของไทยซ้ำแล้วซ้ำเล่า

แต่หากมองย้อนกลับไปหลังสิ้นสุดสงครามเกาหลี ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศไม่ได้ราบรื่นเช่น วาทกรรมข้างต้นชาติพันธมิตรอย่างสหรัฐฯต้องใช้ความพยายามอย่างหนักในการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่บอบช้ำมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางการเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทางภูมิศาสตร์โดยรวม ประกอบด้วยพื้นที่ของจีนแผ่นดินใหญ่ สหภาพโซเวียตและเกาหลีเหนือ จึงทำให้พื้นที่ประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯในภูมิภาคนี้เหลือเพียงญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ที่เป็นหมู่เกาะและคาบสมุทรนั้น ต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคใกล้เคียงอย่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่อุปสรรคสำคัญต่อมาของสหรัฐฯคือ สถานการณ์ความไม่สงบของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน สงครามอินโดจีนหรือสงครามเวียดนามในปี 1955 สถานการณ์สงครามส่งผลต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสภาพเศรษฐกิจโดยตรงของสหรัฐฯ เพื่อดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจต่อไป สหรัฐฯ จึงต้องจำกัดพื้นที่ของสงครามและต้องการยุติสงครามลงให้เร็วที่สุด¹¹⁹ ไทยจึงกลายเป็นรัฐกั้นชนสำคัญในการเป็นป้อมปราการเพื่อป้องกันไม่ให้สงครามขยายวงกว้างลงไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนล่าง เพราะหากสงครามครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของภูมิภาค สหรัฐฯจะ สูญเสียพื้นที่ทางเศรษฐกิจทั้งหมด สหรัฐฯจึงเข้ามาสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจและกองทัพให้แก่รัฐบาลไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องดำเนินต่อไปพร้อมกับการทำสงคราม แผนพัฒนาเศรษฐกิจ จึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ผลักดันความสัมพันธ์ของไทยและเกาหลีใต้ตลอดทศวรรษ 1960

¹¹⁹ พวงทอง ภาวครพันธุ์1 พิมพ์ครั้งที่ .การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น ., กรุงเทพฯสำนักพิมพ์แห่ง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, .2561

ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย¹²⁰

บทความเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เกาหลี: พันธมิตรทางการเมืองสู่มิตรภาพทางเศรษฐกิจ ของสุรัชย์ ศิริไกร (2540) บทความนี้เป็นบทความยุคแรกๆในวงการวิชาการเกาหลีศึกษาของไทยที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีที่เริ่มจากมิตรภาพจากสงครามเกาหลี สู่ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์ด้านความสัมพันธ์ที่เน้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน (2540) และแนวโน้มความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต

หนังสือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1949-1999 ของ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม (2550) งานชิ้นนี้พัฒนาจากงานวิจัยจากทุนสนับสนุนการวิจัยจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิเกาหลีเพื่อการศึกษาขั้นสูง ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยงานชิ้นนี้ใช้หมุดหมายเริ่มต้นในปี 1949 เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าปี 1949 เป็นปีเริ่มความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและสิ้นสุดการวิจัยลงที่ปี 1990 วาระครบรอบความสัมพันธ์ไทยเกาหลี 50 ปี ในงานอธิบายความสัมพันธ์ไทยเกาหลีทั้งในด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นงานประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีเล่มแรกและที่ดีที่สุดของวงการเกาหลีศึกษาของไทยในปัจจุบัน

บทความ ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของ สินีนาฏ แสงพิทักษ์ (2556) และบทความ ไทย-เกาหลีก่อนยุคส่งออกวัฒนธรรม ของ วรณวิมล เม้าทับ (2561) บทความทั้งสองชิ้นพยายามอธิบายความสัมพันธ์ของไทยและเกาหลีตั้งแต่ยุคโบราณสมัยอาณาจักรโครยอที่ปรากฏหลักฐานว่า อาณาจักรแถบ ตะวันออกที่ถูกเรียกว่าสยามในสมัยนั้น หรือซอม-นา-กุก (삼라국) ในภาษาเกาหลี มีคณะเดินทางนำหนังสือเปิดผนึก มาถวายแก่กษัตริย์คยองยางแห่งโครยอแต่ทว่าหนังสือดังกล่าวกลับไม่มีตราประทับ จากกษัตริย์ของสยามและไม่ปรากฏรายละเอียดหรือสาเหตุของการมาเยือน ได้แต่เพียงระบุว่าในกลุ่มของ นายคองนี้มีบุคคลหนึ่งไม่สวมเสื้ออีกบุคคลหนึ่งไม่สวมรองเท้า โดยช่วงปิดดังกล่าวตรงกับรัชสมัยของพระเจ้ารามาศวร แห่งอาณาจักรอยุธยา ซึ่งเป็นยุคที่การติดต่อค้าขายและการเจริญสัมพันธ์ไมตรี กับอาณาจักรต่าง ๆ เจริญรุ่งเรือง และอธิบายความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมาจนถึงยุคส่งออกวัฒนธรรมหรืออิทธิพล ฮัน-รยู (K-wave) ของเกาหลีใต้ในปัจจุบัน แต่งานทั้งสองชิ้นอธิบายภาพกว้างของความสัมพันธ์ ที่ยังไม่ออกจากกรอบงาน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1949-1999 ของ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม (2550) ที่ดีพิมพ์ก่อนหน้าได้

วิทยานิพนธ์เรื่องชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี¹²¹ งานวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ของผู้เขียนเอง งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ยังคงไม่หลุดออกจากการอธิบายภาพความสัมพันธ์ของไทยและเกาหลีใต้ที่อธิบายผ่านภาพความสัมพันธ์ของไทยและสหรัฐฯ ได้ร่วมธงขององค์สหประชาชาติในยุคสงครามเย็น งาน

¹²⁰ Katesaraporn Hanklaeo, Thailand-South Korea relations: Friendship in The Cold war, Journal of Korean Association of Thai studies 27 卷 1 号 (สิงหาคม 2020): 173-189.

¹²¹ เกษราภรณ์ หาญแก้ว. (2561). แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์ .ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ :กรุงเทพฯ .(ประวัติศาสตร์) .ม.วิทยานิพนธ์ อ.มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนจากประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามเกาหลี ของงานเขียนตะวันตกและใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทยเป็นสำคัญ การตีความทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีได้จึงยังคงคับแคบและยังไม่สามารถเผยให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ทางการทูตของไทยและเกาหลีได้ในสงครามเย็นได้ชัดเจนมากนัก

สำหรับในปัจจุบัน งานวรรณกรรม งานเขียน และงานวิทยานิพนธ์เกาหลีศึกษาในประเทศไทยได้รับความสนใจมากขึ้น เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกาหลีศึกษา (Korean Studies) ขึ้นในปี 2011 อย่างไรก็ตามแม้งานวิทยานิพนธ์จะมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม การเมือง และเน้นภาคบันเทิงและภาคธุรกิจเป็นสำคัญ แต่งานประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยังไม่ได้รับความสนใจจากผู้ศึกษาไม่มากนัก

เกาหลีใต้ทศวรรษ 1960

ทศวรรษ 1960 เกาหลีใต้กลายเป็นสัญลักษณ์ของประเทศที่ใช้ระบบการปกครองต่อต้านคอมมิวนิสต์แบบเผด็จการ (anti-communist development dictatorship) อาจจะเรียกว่าเกิดขึ้นทันทีหลังคาบสมุทรเกาหลีถูกปลดปล่อยและได้รับเอกราชจากจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นตั้งแต่ปี 1945 หลังสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลีขึ้น ต่อมาเกิดการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ปัญญาชน และกลุ่มแรงงานเพื่อประชาธิปไตยปะทุขึ้นในฤดูใบไม้ผลิปี 1960 (การปฏิวัติ 19 เมษายน) เพื่อโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยนำโดยฝ่ายขวาของรี ซึง-มัน (Syngman Rhee)¹²² การขึ้นดำรงตำแหน่งนายพลปาร์ค จอง-ฮี (Park Chung Hee) ผู้นำทหารบกและอดีตนายทหารของกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่น เข้ายึดอำนาจโดยการรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ปี 1961 ต่อมาเขาได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในวาระการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบ "ประชาธิปไตยแบบชาตินิยม" ในปี 1963 แต่แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจกลับล้มเหลว จึงทำให้เกิดการประท้วงที่รุนแรงของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มแรงงานขึ้นอีกครั้ง ต่อมาประธานาธิบดีปาร์คได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานกับอดีตผู้ปกครองอาณานิคมของประเทศตนเองอย่างญี่ปุ่น และนำเกาหลีใต้เข้าสู่สงครามในเวียดนาม ในปลายทศวรรษ 1960 รัฐบาลประธานาธิบดีปาร์คได้แก้ไขรัฐธรรมนูญที่พยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเกาหลีใต้จาก “รัฐพัฒนา” (국가 척 입 제) หรือการให้อำนาจการบริหารแก่รัฐสภาเป็นสถาบันศูนย์กลางของการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย สู่ “การพัฒนารัฐด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง” (대통령 중심 제) หรือรูปแบบการปกครองที่คงใช้รูปแบบการปกครองแบบรัฐสภา แต่นโยบายการ

¹²² รัฐบาลประชาธิปไตยนำโดยฝ่ายขวา (민주 우파 정부) รัฐบาลของอดีตประธานาธิบดี รี ซึง 24) มัน-July 1948 26 -April ,1960ดำรงตำแหน่ง (อดีตประธานาธิบดีรี ซึงมัน เป็นประธานาธิบดีฝ่ายพลเรือนที่ผ่านการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย แม้จะได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาก็ตาม

บริหารประเทศจะเป็นไปตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ควบคุมเสียงข้างมากในสภา และให้อำนาจสูงสุดแก่ประธานาธิบดี¹²³

ดังนั้นเราจะเห็นว่าทศวรรษ 1960 เป็นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง และนโยบายระหว่างประเทศของเกาหลีใต้ การทำให้ประเทศที่ยากจนกลายเป็นประเทศที่ทันสมัย มีความมั่นคงและก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นหัวใจหลักสำคัญของการดำรงอำนาจอยู่ของนายพลปาร์ค จอง-ฮี

หากย้อนไปในสมัยของอดีตประธานาธิบดีรี ซึง-มัน พบว่าปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำ อัตราการว่างสูงถึง 34.2% ปัญหาทุจริต คอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวก หรือแม้กระทั่งการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาอำนาจของตน ส่งผลให้ในปี 1960 รัฐบาลของประธานาธิบดีรีหมดความชอบธรรมทางการเมือง และพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งในวัน 26 เมษายน ปี 1960 ให้แก่พรรคประชาธิปไตย (민주당) ในที่สุด ชัยชนะของพรรคประชาธิปไตย มาจากเหตุผลที่ว่าประชาชนชาวเกาหลีใต้ ต่างหวังว่าผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งนั้นจะส่งผลให้เกาหลีใต้มีความทันสมัยและเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของเกาหลีใต้คล้ายว่าจะเบ่งบานขึ้นเมื่อประธานาธิบดี ยูน โบ-ซอน (Yoon Beo-son) แห่งพรรคประชาธิปไตยขึ้นดำรงตำแหน่ง ในวันที่ 13 ตุลาคม ปี 1960 แต่สุดท้ายประธานาธิบดี ยูน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างยาวนาน และไม่สามารถนำพาประเทศให้เข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้ การยึดอำนาจของนายพลปาร์ค จากรัฐบาลประธานาธิบดียูน ในวันที่ 16 พฤษภาคม ปี 1961 จึงเกิดขึ้น คณะปฏิวัติทางทหาร (군사혁명)¹²⁴ ได้ใช้เหตุผลในการยึดอำนาจในครั้งนั้นว่า เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์, เป็นการปฏิบัติตามกฎบัตรของ

¹²³ รัฐพัฒนาของเกาหลีใต้ หรือการบริการแบบรัฐสภา) 내각 책임제 , Parliamentary System (เกิดขึ้นทั่วโลก ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายประเทศรวมทั้งประเทศเกิดใหม่ได้ปฏิรูประบบรัฐสภาใหม่โดยนำเอาข้อดีของ 'ระบบประธานาธิบดี' หรือ การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง) 대통령 중심제 , Presidential System (ที่ใช้ได้ผลในสหรัฐอเมริกามาใช้ ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองรูปแบบที่ 3 ของระบอบประชาธิปไตย ก็คือ 'ระบบกึ่งประธานาธิบดี' หรือ Semi – Presidential System นั่นเอง ใจความสำคัญหนึ่งในการปฏิรูประบบรัฐสภาดั้งเดิมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือการเน้นและให้อำนาจแก่ตัวบุคคลที่เป็น 'ผู้นำ' มากขึ้น เป็นการหยิบยืมความสำเร็จของระบบประธานาธิบดี Presidential System มาใช้เริ่มจากฝรั่งเศส และประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในการนำระบบมาใช้คือ เกาหลีใต้ ศึกษาเพิ่มเติม ปณิษฐ์ ปทุมวัฒน์ , ตอนที่ ”รัฐธรรมนูญ“ ภายใต้เจตนารมณ์ของ ”รัฐสภา“ ประสิทธิภาพของ 3 ตุลาคม - กันยายน , จุลินิติ , 2559 หน้า , 47-60.

¹²⁴ จากเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ) 한국국가기록원 (61-004 เรื่อง 1961.5.16 군사혁명에 관한 국가재건최고회의 의장 친서 (สารจากประธานสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติว่าด้วยการปฏิวัติทางทหาร) 생산년도 1961, 생산과: 미주과, MF 번호 TF-4/2/1-7 (179P) ใช้คำว่า การทำรัฐประหารในวันที่ 16 พฤษภาคม 1961 ว่าเป็นการปฏิวัติทางทหาร จนกระทั่งปี 2014 กระทรวงศึกษาธิการของเกาหลีใต้ ประกาศให้หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ของกระทรวงใช้คำว่า 쿠데타 หรือ 군사정변 การทำรัฐประหาร ศึกษาเพิ่มเติม (김호기, 박태규. (2019). 한국 현대사는 쟁점으로 읽는, 서울: 메디치. P.103.

สหประชาชาติ, ขจัดปัญหาคอร์ปชั่น, แก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชน และเสริมสร้างการต่อสู้ภัยจากคอมมิวนิสต์¹²⁵

ลี อึน-จอง¹²⁶ ได้อธิบายต่อการยึดอำนาจของคณะปฏิวัติทางทหารว่า คณะปฏิวัติชุดนี้ประกอบด้วยกลุ่มของนายพลปาร์ค จอง-ฮีและนายทหารเพียงส่วนน้อย รัฐบาลเผด็จการทหารชุดใหม่ได้ประกาศในคำปฏิญาณปฏิวัติว่าจะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทัพเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์และกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาผู้สนับสนุนการต่อต้านระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย และให้คำมั่นอย่างเต็มที่ที่จะเสริมสร้างเศรษฐกิจของชาติใหม่ที่พึ่งพาตนเองได้และจะส่งมอบอำนาจให้แก่ผู้นำพลเรือนเมื่อสถานการณ์ของประเทศดีขึ้น รัฐบาลภายใต้การนำของนายพลปาร์คมุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังความแข็งแกร่งทางทหารเพื่อเผชิญหน้ากับลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่จุดมุ่งหมายเบื้องหลังของคำปฏิญาณปฏิวัติคือการสร้างโครงสร้างทางการเมืองเพื่อนำประเทศเข้าสู่การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจภายใต้ร่มธงแห่งนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯ ต่อมารัฐบาลของนายพลปาร์คจึงต้องการยุติข้อตกลงในการรวมชาติกับเกาหลีเหนือ ที่เริ่มปรากฏขึ้นหลังจากมติปฏิวัติ 19 เมษายน ปี 1960¹²⁷ และแสดงความมุ่งมั่นอย่างชัดเจนที่จะเข้าร่วมอย่างแข็งขันในนโยบายการกักกันต่อต้านคอมมิวนิสต์ (anti-Communist containment policies) ของสหรัฐฯ ในสงครามเย็น และเหนือสิ่งอื่นใดคำปฏิญาณเป็นกลยุทธ์ของนายพลปาร์คเองที่มุ่งเป้าไปยังการได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วจากการทำรัฐประหารจากสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ปี 1961 ในการกล่าวปราศรัยครั้งแรกในฐานะประธานสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติ ปาร์ค จอง-ฮี กล่าวว่า การทำรัฐประหารเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเพื่อขจัดการทุจริต ยุติความยากจนและต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ และเน้นย้ำว่าแรงจูงใจของการรัฐประหารคือการปกป้องโครงสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นความตั้งใจของเขาที่จะทำให้ดูเหมือนว่ารัฐประหารเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคมเป็นมรดกและจิตวิญญาณแห่งการปฏิวัติ 19 เมษายน และก่อให้เกิดการตกผลึกของสาธารณชนชาวเกาหลีทั่วไปยอมรับในการปฏิวัติครั้งนั้น

พันธมิตรในการต่อต้านคอมมิวนิสต์แบบเผด็จการ: ช่วงประวัติศาสตร์ที่หายไป

หลังจากการทำรัฐประหาร นายพลปาร์ค จอง-ฮี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติ ต่อมาเดือนพฤศจิกายน ปี 1961 ดิน รัสก์ (Dean Rusk) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เดินทางเยือนเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการ เพื่อร่วมเจรจาหรือเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

¹²⁵ ชาว ฉบับที่ - 314 เรื่องคำปฏิญาณการปฏิวัติทางทหาร 5.16) 5.16 군사 혁명 공약(จากสำนักข่าว KTV <https://www.youtube.com/watch?v=Y5WBvivyjdNA&list=WL&index=20> เข้าถึงเมื่อ 1.24.2022.

¹²⁶ Eun-Jeung Lee, The 1960s in South Korea Modernisation, Nationalism and the Pursuit of Democratisation, International Quarterly for Asian Studies, IQAS vol.52, 2021 3-4, pp. 187-205.

¹²⁷ วันที่ 4 เมษายน ปี 1960 กลุ่มปัญญาชนและนักศึกษาออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย จนทำให้ประธานาธิบดีรี ซึง-มัน ประกาศยุบสภา

ฉบับ 5 ปี (경제개발 5 개년 계획) และเข้าหารือเรื่องสถานการณ์ของประเทศคอมมิวนิสต์ รวมทั้งเข้าเจรจาแก้ไข ปัญหาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเกาหลีใต้และญี่ปุ่น สหรัฐฯมองว่ารัฐบาลเกาหลีใต้ควรต้องเร่งยุติปัญหา การทูตต่อญี่ปุ่นโดยเร็ว¹²⁸ นายพลปาร์คจึงพยายามเจริญความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นนับตั้งแต่ตนเข้ายึดอำนาจในปีแรก โดยในปี 1960 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้แต่งตั้งคณะผู้แทนในการเจรจาความร่วมมือระหว่างเกาหลีใต้-ญี่ปุ่น เดือนตุลาคม ปี 1960 แต่การเจรจาไม่เป็นผล ปัญหาความไม่ลงรอยยาวนานมาจนถึงเดือนพฤษภาคมของปี 1961 จึงต้องยุติการ เจริญมาลง¹²⁹

การเริ่มต้นใหม่ของการเจรจาไทย-เกาหลีใต้ 1961

จากที่เสนอไปข้างต้นว่าทศวรรษ 1960 นั้น สหรัฐฯพยายามกดดันให้เกาหลีใต้เปิดความสัมพันธ์กับ ต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่ต้องเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐฯในภูมิภาคเอเชีย แต่เมื่อ การเจรจาทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นยังไม่เป็นผล สหรัฐฯจึงสนับสนุนให้รัฐบาลเกาหลีใต้เร่งดำเนินการทางการทูตกับ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานของ ปาร์ค แท-กยุน อธิบายว่า สถานการณ์ของสหรัฐฯที่ไม่ค่อยดีนัก ในช่วงหลังสงครามเกาหลีสิ้นสุด สิ่งที่สหรัฐฯสามารถทำได้ในช่วงเวลาดังกล่าวคือผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเอกราชและปรองดองกันทางด้านเศรษฐกิจให้มากที่สุด สหรัฐฯ สนับสนุน องค์การคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Economic and Social Commission For Asia And The Pacific) หรือ ECAFE อันมีสำนักงานใหญ่ประจำอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายหลักดังนี้

1. การสนับสนุนทางเศรษฐกิจสำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียที่เสียหายจากสงคราม
2. สนับสนุนองค์กร กิจกรรมที่มีอยู่และการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเศรษฐกิจสำหรับประเทศในเอเชียและ ตะวันออกไกล
3. สนับสนุนการรวบรวมและประเมินข้อมูลทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สถิติ ฯลฯ ภายในประเทศสนับสนุน การวิจัยและประเมินเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีและการพัฒนาภายในประเทศนั้นๆ¹³⁰

รัฐบาลเกาหลีใต้จึงหันมายังประเทศไทย ประเทศพันธมิตรตั้งแต่สงครามเกาหลี ไทยและเกาหลีใต้จึง ยกกระดับทางการทูตเป็นระดับเอกอัครราชทูตต่อกันในปี 1961 หลังจากการทำรัฐประหารของปาร์ค จอง-ฮี ฝ่าย เกาหลีใต้ได้แต่งตั้งนายพลยู แจ-ฮยอง (You Jae-Hoeng) ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐเกาหลีประจำ

¹²⁸ NAK, Rush, Dean 미국 국무장관 방한, 1961.11.4-7 생산년도 1961, 생산과: 미주과, MF 번호 C-9/28/1-30 (30p).

¹²⁹ NAK, 제 5 차 한-일 회담 예비 회담 (1960.10.25 - 1961.5.15) 대표단 임면관계, 생산년도 1960-1961, 생산과: 1960-61, MF 번호 Re-5/1/1-93(93p).

¹³⁰ 박 태균. “1950년대 미국의 대아시아 정책과 ECAFE.” 국제-지역연구 12 권 2 호(여름 2003): pp.25-35.

ประเทศไทย ในขณะนั้นนายพลยู ดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1 ของกองทัพทหารบกและดำรงตำแหน่งเสนาธิการกองกำลังผสม ในขณะที่ฝ่ายไทยได้แต่งตั้งพลโทชาญ อังศุโชติ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มประจำสาธารณรัฐเกาหลี ในอดีตพลโทโชติเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้านายทหารติดต่อประจำกองบัญชาการกองกำลังสหประชาชาติในสงครามเกาหลี เป็นผู้แทนกองทัพไทยในการลงนามข้อตกลงสงบศึกในสงครามเกาหลี อีกทั้งยังเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพลถนอม กิตติขจร ไทยและเกาหลีใต้ยกระดับความสัมพันธ์ระดับเอกอัครราชทูตต่อกัน ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์และม.ร.ถนัด คอมันตร์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น¹³¹

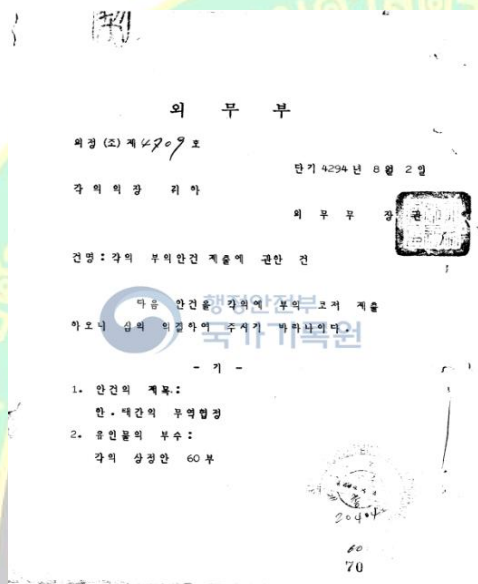
ในเดือนมิถุนายน ปี 1961 เกาหลีใต้ได้เข้าร่วมเจรจาร่วมกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ในการประชุมร่วม 4 ประเทศ ณ กรุงมะนิลา เพื่อเข้าร่วมพูดคุยเรื่องปัญหาการรุกรานของภัยคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคหรือปัญหาสถานการณ์ในอินโดจีน ต่อมา ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 กันยายน ปี 1961 นับเป็นครั้งที่สองของการเยือนเกาหลีใต้ของผู้นำระดับสูงจากประเทศไทย ครั้งแรกเมื่อปี 1955 จอมพล ป. พิบูลสงครามและคุณหญิงละเอียด ภริยา เดินทางเยือนเกาหลีใต้และเข้าพบประธานาธิบดีรี ซึง-มัน แต่นับตั้งแต่นั้นความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ได้หยุดชะงักลงไป จนกระทั่งเกิดข้อพิพาทต่อกันเมื่อเกาหลีใต้ปฏิเสธการใช้ อัครราชทูต (ร่วม) กับกรุงโตเกียว ครั้งเมื่อไทยและเกาหลีใต้ต้องการยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในปี 1958

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงทศวรรษ 1960 แม้นโยบายต่างประเทศและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้เป็นอย่างสูง แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดร.ถนัด คอมันตร์ นับเป็นบุคคลสำคัญต่อที่มีคุณูปการต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ เพราะ ดร.ถนัด เป็นผู้ที่มิหวั่นต่อการรวมตัวกันของประเทศเล็กๆ ที่สามารถรวมตัวกันเพื่อความก้าวหน้าและรักษาผลประโยชน์ของชาติตนร่วมกันได้

การเดินทางเยือนเกาหลีใต้ของ ดร.ถนัด คอมันตร์ นับเป็นความพยายามครั้งแรกจากรัฐบาลไทย ในการยืนยันความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศหลังสิ้นสุดสงครามเกาหลี การลงนามสนธิสัญญาทางการค้า (淸-淸 淸 淸) ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ฉบับแรกจึงเกิดขึ้นในวันที่ 15 กันยายน ปี 1961 เนื้อหาของสนธิสัญญาว่าด้วยเรื่อง 1. สัญญาระหว่างสองประเทศ จะมีการให้สิทธิพิเศษที่เป็นไปได้ตามหลักการของการไม่เลือกปฏิบัติต่อกัน รวมถึงในส่วนที่เกี่ยวกับการนำเข้า/ส่งออก ขั้นตอนการนำเข้า/ส่งออก ภาษีศุลกากร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสกุลเงินต่างประเทศ 2. สัญญาทั้งหมดระหว่างทั้งสองประเทศดำเนินการตามการควบคุมการนำเข้าและส่งออก รวมทั้งการจัดการการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการควบคุมอื่นๆ เกี่ยวกับการค้าต่างประเทศ 3.

¹³¹ Katesarapom Hanklaeo, Thailand-South Korea relations: Friendship in The Cold war, Journal of Korean Association of Thai studies 27 卷 1 号 (สิงหาคม .189-173 :(2020

ตามข้อตกลงนี้ เกาหลีสามารถส่งออกสินค้า 27 รายการ รวมทั้งโสมซึ่งจะเป็นสินค้าหลักไปยังประเทศไทย และประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้า 12 รายการมายังเกาหลีใต้ โดยมียางพาราดิบเป็นสินค้าหลัก¹³²

ข้อตกลงการเจรจาการค้าไทย-เกาหลีใต้
(ต้นฉบับ)
한-태국간의 무역협정 2.8.1961

ในด้านหนึ่งการเยือนเกาหลีใต้ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเยือนครั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากแผนการเดินทางเยือนเกาหลีใต้ของ ดิน รัศก์ เพื่อเจรจาหรือความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับ 5 ปี นโยบายความมั่นคงในภูมิภาคและเข้าร่วมเจรจาซื้อขายดีระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ในปีเดียวกัน แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการหารือเกี่ยวกับสนธิสัญญาทางการค้าของไทยและเกาหลีใต้นั้น นอกเหนือจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของความพยายามอย่างหนักของไทยเอง ที่เริ่มเปิดการเจรจาทางการทูตที่ถูกกระงับไว้ตั้งแต่สมัยอดีตนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเนื่องจากการผลประโยชน์ทางการค้า¹³³ และนโยบายทางการต่างประเทศที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างรัฐบาลจอมพลป. กับสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ จุดประสงค์หลักของการเยือนเกาหลีใต้ของ ดร. ถนัด คอมันตร์ อาจจะไม่ใช่ประเด็นการค้ากับเกาหลีโดยตรง แต่เป็นวาระของนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีศูนย์กลางอยู่ที่สหรัฐฯ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เกาหลีใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังจะเริ่มขึ้น ภายใต้นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์หรือสถานการณ์ในสงครามเวียดนามนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายความมั่นคงของไทยเป็นอย่างยิ่ง

¹³² NAK, 한-태국간의 무역협정(เกาหลี-ข้อตกลงการเจรจาการค้าไทย) , 생산년도 1961, 생산과: 조약과, MF 번 호 J-16/1/1-77(77p).

¹³³ สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยยะกมล “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน .

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .”(1957-1948 .ศ.ค) , 2544

สำหรับแผนพัฒนาของเกาหลีใต้และการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาหลีใต้นั้น สหรัฐฯได้แสดงความมั่นใจต่อนายพลปาร์ค จอง-ฮี ทั้งประเด็นของความมั่นคงและเศรษฐกิจที่ว่า: 1. นายพลปาร์ค จอง-ฮี จะได้เดินทางเยือนสหรัฐฯ และเข้าร่วมประชุมสุดยอด เกาหลี-สหรัฐฯ ในฐานะประธานสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติ 2. สหรัฐฯจะเข้าช่วยเหลือเศรษฐกิจในเกาหลีใต้ 3. สหรัฐฯ สนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีของเกาหลีใต้ 4. สหรัฐฯจะยกระดับปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1959 ด้านการบำรุงรักษาและความช่วยเหลือทางทหาร 5. ส่งเสริมแผนการส่งออกของเกาหลีใต้ 6. เกาหลีใต้จะเข้าร่วมเจรจานโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อยุโรปและเอเชีย และนโยบายการต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์ สุดท้ายสหรัฐฯจะเป็นตัวกลางเพื่อหารือยุติปัญหาระหว่างเกาหลีใต้และญี่ปุ่น¹³⁴ จากข้อตกลงระหว่างเกาหลีใต้และสหรัฐฯ จะเห็นได้ว่าเกาหลีใต้เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและการนโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ แม้นายพลปาร์คจะเข้ามีอำนาจและดำรงตำแหน่งประธานสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติ ด้วยการทำรัฐประหารก็ตาม แต่การพัฒนาของเกาหลีใต้และความสัมพันธ์เกาหลีใต้กับญี่ปุ่น จะเป็นก้าวแรกสู่การฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของสหรัฐฯในภูมิภาคเอเชีย การเยือนเกาหลีใต้ในครั้งนี้ของ ดร. ถนัด คอมันตร์ ไม่ใช่เพียงเพื่อร่วมลงนามทางการค้ากับนาย ชง โย-ซัน (송 유산) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของเกาหลีใต้นั้น แต่ได้เข้าพบประธานาธิบดียุน โบ-ซอน และนายพลปาร์ค จอง-ฮี อย่างเป็นทางการ และร่วมหารือเกี่ยวกับข้อตกลงการประชุมสุดยอดผู้นำของทั้งสองประเทศที่จัดขึ้น ณ กรุงเพา ในปีเดียวกัน¹³⁵

Thai Deployment to South Korea การประชุม ถนัด - ปาร์ค 1964

สหรัฐฯ ยังคงพยายามผลักดันให้เกาหลีใต้ปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้อยู่ในระดับปกติมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา การขาดดุลทางการคลังของสหรัฐฯเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงกลางทศวรรษ 1950 อย่างน้อยก็เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมในสงครามเกาหลี จนทำให้สหรัฐฯจำเป็นต้องลดงบประมาณด้านกลาโหมและความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศพันธมิตรต่างๆ สหรัฐฯจำเป็นต้องลดจำนวนกองทหารที่ประจำการในต่างประเทศ และงบประมาณการใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือทางการทหารในเกาหลีใต้ลง อดีตประธานาธิบดีรี ซึง-มัน เคยออกมาประท้วงและแสดงความไม่พอใจอย่างรุนแรงต่อแผนการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายดังกล่าว สหรัฐฯจึงต้องพยายามเอาใจรัฐบาลเกาหลีใต้ ด้วยการเริ่มส่งอาวุธนิวเคลียร์ให้เกาหลีใต้ตั้งแต่ปี 1958 เป็นต้นไป สืบเนื่องจากนโยบายด้านงบประมาณของสหรัฐฯ รัฐบาลไทยจึงพยายาม

¹³⁴ NAK, Rush, Dean 미국 국무장관 방한, 1961.11.4-7 생산년도 1961, 생산과: 미주과, MF 번호 C-9/28/1-30 (30p).

¹³⁵ NAK, 한-태국간의 무역 협정(เกาหลี-ข้อตกลงการเจรจาการค้าไทย), 생산년도 1961, 생산과: 조약과, MF 번호 J-16/1/1-77(77p).

ขอเจรจาในการลดจำนวนทหารประจำการในเกาหลีใต้ลงเช่นเดียวกัน แต่ในการเจรจาช่วงแรกไม่เป็นผล เกาหลีใต้ได้ยื่นข้อเสนอเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการค้ากับไทยเป็นการแลกเปลี่ยน การขอลดทหารของไทย ออกจากฐานทัพในเกาหลีใต้จึงถูกระงับลง

เราอาจต้องทำความเข้าใจว่าเกาหลีใต้เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯมากที่สุด แต่เมื่อสหรัฐฯต้องเจอวิกฤตทางการเมือง สหรัฐฯจึงต้องให้เกาหลีใต้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่น โดยหวังว่าญี่ปุ่นจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เกาหลีใต้แทนและหวังว่าเกาหลี ใต้และญี่ปุ่นจะเป็นป้อมปราการในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเพื่อความมั่นคงโดยรวม ภายหลังจากรัฐประหารของเกาหลีใต้ ในปี 1961 รัฐบาลของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดีแห่งสหรัฐฯ ได้ออกมายอมรับรัฐบาลทหารชุดใหม่ของนายพลปาร์ค จอง-ฮี และยื่นข้อเรียกร้องก่อนหน้าของสหรัฐฯ ในการ ทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตเกาหลีกับญี่ปุ่นกลับคืนสู่สภาพปกติ และนายพลปาร์ค ยอมรับและพยายามปรับ ความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นให้เป็นที่ดีขึ้น เพราะความมั่นคงและก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นหัวใจหลัก สำคัญของการดำรงอำนาจอยู่ของนายพลปาร์คในช่วงทศวรรษ 1960 รัฐบาลเกาหลีใต้จำเป็นต้องใช้เงินจำนวน มหาศาลในการพัฒนาเกาหลีใต้ให้ทันสมัยผ่านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

เห็นได้ชัดว่าการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีพลเรือนของปาร์ค ในปี 1963 ได้รับความเห็นชอบ จากสหรัฐฯ แต่เขาต้องเผชิญกับความท้าทายอันยิ่งใหญ่ คือนโยบายทางการต่างประเทศ หากย้อนไปเมื่อครั้ง อดีตประธานาธิบดีรี ซึง-มัน ไทยและเกาหลีใต้เคยเกิดข้อพิพาทในการแต่งตั้งเอกอัครราชทูตต่อกัน กระทรวง การต่างประเทศของไทยได้เสนอเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว ขึ้นเป็นเอกอัครราชทูต (ร่วม) กับ เกาหลีใต้ ซึ่งสร้างความไม่พอใจต่อประธานาธิบดีรี เป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างไทยและญี่ปุ่นที่มา อย่างยาวนาน อย่างน้อยตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้นับตั้งแต่รัฐบาลประธานาธิบดีรี ซึง-มัน เป็นต้นมา มองว่าไทยนั้นแม้จะถือนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ก็มีค่านิยมญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสาเหตุให้ไทย และเกาหลีใต้มีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันเรื่อยมา จนกระทั่งนายพลปาร์ค จอง-ฮี ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำรัฐบาล ทหารชุดใหม่ อันตรงกับรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำทางเผด็จการ ที่ขึ้นดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีไทยจากการทำรัฐประหารและได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯเช่นกัน¹³⁶

จนกระทั่งวันที่ 24 มีนาคม ปี 1964 นายพลปาร์ค ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและควบคุมอำนาจ ทางการเมืองฝ่ายรัฐบาลของเกาหลีใต้อย่างเบ็ดเสร็จ เขาได้ส่ง คิม จุง-พิล (김 중필) นายกรัฐมนตรีเข้าพบกับ

¹³⁶ ทักษิณ เจริญมิตร (ผู้เขียน), พรรณี ฉัตรพลรักษ์ ม .(แปล) ปรายทอง สิริสุข อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ .ว.ร.

การเมืองระบบผู้ขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ4 พิมพ์ครั้งที่ ., กรุงเทพมหานครนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ., .2559

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว เพื่อเจรจาในการลงนามสนธิสัญญา ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การเข้าเจรจาของทั้งสองประเทศไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ เนื่องจากเกิดการประท้วงอย่างรุนแรงในเดือนพฤษภาคม จากความไม่พอใจของปัญญาชน นักศึกษานักการเมืองและนักวิชาการ เกิดขบวนการต่อต้านสนธิสัญญานับนี้ขึ้น จนทำให้นายพลปาร์คต้องใช้ทหารเพื่อเข้าควบคุมการจลาจลและต้องเรียกตัวนายคิม จอง-ฟิล กลับเกาหลีใต้และยุติการเจรจาในครั้งนั้นลง

รัฐบาลเกาหลีใต้จึงเลือกใช้วิธีการเจรจาผ่านองค์กรความร่วมมือและการประชุมระหว่างประเทศ ครั้งเมื่อ ดร. ถนัด คอมันตร์ เดินทางเยือนเกาหลีใต้อีกครั้งในวันที่ 24-26 พฤศจิกายน ปี 1964 เพื่อเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย-เกาหลีใต้ ครั้งที่ 2 เป้าหมายของการประชุมนี้คือ เพื่อเตรียมการเปิดการประชุมหารือมาตรการความร่วมมือระหว่างเอเชียและแปซิฟิก ครั้งที่ 1 ที่จะเกิดขึ้นในปี 1965 โดยรัฐบาลไทยสนับสนุนให้เปิดการประชุม ณ กรุงโซล และจะผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดเข้าร่วม ทั้งนี้รัฐบาลเกาหลีใต้ได้เรียกร้องให้ไทยดึงญี่ปุ่นเข้าร่วมในการประชุม โดยให้เหตุผลว่าญี่ปุ่นต่างมีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศทั้งไทยและเกาหลีใต้ ดร. ถนัด เห็นด้วยกับเหตุผลดังกล่าว พร้อมยืนยันว่าไทยจะไม่ให้ประเทศพันธมิตร โดยเฉพาะญี่ปุ่นหรือประเทศที่กำลังแสดงตัวเป็นกลาง ปฏิเสธการเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้¹³⁷

ผลการเจรจาในครั้งนั้นรัฐบาลเกาหลีใต้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพในการประชุมและผลักดันให้เกิดการประชุมเอเชีย-เอเชียแปซิฟิกขึ้น ณ กรุงโซล แต่ไม่เป็นผลเมื่อกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ แสดงท่าทีไม่มั่นใจต่อการจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีเอเชีย-แปซิฟิกในกรุงโซล เพราะสหรัฐฯ ประเมินว่าเกาหลีใต้เองยังไม่พร้อมและยังไม่เคยเปิดการประชุมระดับนานาชาติมาก่อนและความมั่นใจของนานาชาติที่มีต่อเกาหลีใต้ยังไม่ีมากนัก โดยเฉพาะต่อชาติที่มีความสำคัญในการเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้อย่าง ญี่ปุ่น แต่ท่าทีของสหรัฐฯ เปลี่ยนไปเมื่อปาร์ค จอง-ฮี ประกาศร่วมลงนามส่งกองทัพเข้าร่วมสงครามเวียดนามกับกองทัพสหรัฐฯ ในปี 1964 อีกทั้งได้รับแรงสนับสนุนจากชาติพันธมิตรทั้งไทยและฟิลิปปินส์ ที่พยายามผลักดันให้เกิดการประชุมขึ้น ณ กรุงโซล ด้วยเหตุนี้การประชุมระดับรัฐมนตรีประจำภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ครั้งที่ 1 จึงถูกเลื่อนและจัดขึ้นระหว่างวันที่ 14-16 มิถุนายน 1966 การประชุมนี้จัดขึ้นที่ประเทศเกาหลีใต้ เป็นการจัดการประชุมระดับนานาชาติระดับสูงสุดที่จัดขึ้นในเกาหลีใต้นับตั้งแต่การก่อตั้งรัฐบาลเกาหลีในปี 1947 เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการจัดการประชุมครั้งนี้เป็นอย่างมาก ความสำเร็จของการประชุมทำให้เกาหลีใต้สามารถนำพา

¹³⁷ NAK, Thant Khoman 태국 외무장관 방한, 1964.11.24-26, 생산도 1964, 생산과 동남아주의 전과, MF C-9/26/1-45 (45P).

ตนเองเข้าสู่ความเชื่อมั่นของนานาประเทศ และเริ่มต้นการเป็นพันธมิตรคนสำคัญของสหรัฐฯ ในช่วงกลางทศวรรษ 1960 โดยมีไทยเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญ

ท้ายบท

ทศวรรษ 1960 ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ก้าวหน้ามากขึ้น เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมาใช้อำนาจแทนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี 1958 ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงสำคัญทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและเกาหลีใต้ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ (ระหว่างปี 1959-1963) และต่อเนื่องมาถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (ระหว่างปี 1964-1971) และสมัยของประธานาธิบดีปาร์ค จอง-ฮี แห่งเกาหลีใต้ ถูกวางให้มีความใกล้ชิดกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ มากขึ้น จอมพลสฤษดิ์และประธานาธิบดีได้นำเอาหลัก “การพัฒนา” ของสหรัฐฯ มาใช้กับนโยบายทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ โดยการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับ 5 (ปี 1961-1966) โดยมี ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้เดินเกมทางการเมือง การจดสนธิสัญญาทางการค้าระหว่างไทยและเกาหลีใต้ในปี 1961 ถือเป็นสนธิสัญญาการค้าฉบับแรกและหมุดหมายสำคัญนับตั้งแต่มีการแลกเปลี่ยนทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี 1958 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์และรัฐบาลปาร์ค จอง-ฮี ได้เข้านำประเทศเข้าสู่นโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองที่อยู่ภายใต้ศูนย์กลางเชิงอำนาจเดียวกันอย่างสหรัฐฯ ซึ่งถือเป็นทศวรรษที่สูญหายไปจากการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ในวงการวิชาการเกาหลีศึกษาของไทย

บรรณานุกรม

หลักฐานชั้นต้น

NAK, Rush, Dean 미국 국무장관 방한, 1961.11.4-7 생산년도 1961, 생산과: 미주과, MF 번호 C-9/28/1-30 (30p).

NAK, 제 5 차 한-일 회담 예비 회담 (1960.10.25 - 1961.5.15) 대표단 임면 관계, 생산년도 1960-1961, 생산과: 1960-61, MF 번호 Re-5/1/1-93(93p).

NAK, 한-태국간의 무역협정, 생산년도 1961, 생산과: 조약과, MF 번호 J-16/1/1-77(77p).

NAK, Thant Khoman 태국 외무장관 방한, 1964.11.24-26, 생산도 1964, 생산과 동남아주/의전과, MF C-9/26/1-45 (45P).

หนังสือและบทความ

เกษราภรณ์ หาญแก้ว.(2561). *แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์: ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี*.

วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงทอง ภาวครพันธ์ุ. (2561). *การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (ผู้เขียน), พรรณี ฉัตรพลรักษ์ ม.(แปล) *ประกายทอง สิริสุข อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ .ว.ร.*

(2559). *การเมืองระบบผู้ขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ :มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยยะกมล).2544).*พิบูลสงครามต่อ .นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป“ สาธารณรัฐ*

ประชาชนจีน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต .”(1957-1948 .ศ.ค) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปณิธิ์ศ ปทุมวัฒน์, ประสิทธิภาพของ ตอนที่ ”รัฐธรรมนูญ“ ภายใต้เจตนารมณ์ของ ”รัฐสภา“3, *จุดนิติ*, กันยายน ตุลาคม -2559, หน้า 47-60.

Eun-Jeung Lee, The 1960s in South Korea Modernisation, Nationalism and the Pursuit of Democratisation, *International Quarterly for Asian Studies*, IQAS vol.52, 2021 3-4, pp.187-205.

Katesaraporn Hanklaeo. (2020) Thailand-South Korea relations: Friendship in The Cold war, *Journal of Korean Association of Thai studies* 27 권 1 호.

김호기, 박태균. (2019). *한국 현대사 논쟁으로 읽는*, 서울: 메디치. P.103.

박 태균. (2003) “1950 년대 미국의 대아시아 정책과 ECAFE.” *국제-지역연구* 12 권 2 호(2003): pp.25-35.

A STUDY ON GOVERNMENT LOTTERY BUYING BEHAVIOR: The case study of Thai consumers in Bangkok and Korean consumers in Seoul

Korakoj Tongboriboon

MA in Korean Studies, Graduate School, Chulalongkorn university

The research investigates the important factors influencing the government’s lottery buying behavior. The objectives of this research are to study the behavior of the lottery consumers between Thai and Korean consumers. The number of participants of Thai and Korean consumers should be separated. Among the total of 300 consumers, 200 consumers are Thai and the other 100 are Korean. This research employs a quantitative research design, and the data is collected by a questionnaire as a research tool. The data is statistically analyzed by percentage, means, and standard deviation. Also, the inferential statistics is used to determine the difference in means between two independent sample *t*-tests to see whether or not the hypothesis is accepted. The results show that the differences between Thai and Korean lottery buying behaviors are statistically significant at the .001 level. The findings are that the factors affecting the decision to buy the government lottery for both Thai and Korean consumers are the need for prize money, the favor of gambling, and superstition are the factors that affect the decision to buy the government lottery.

Keywords: Government Lottery, Buying behavior, Gambling, Thai Consumers, Korean Consumers

1. Introduction

Gambling is one of the most common things that humans have and the gambling that people tend to play includes selecting random numbers to earn prizes. Lotteries now exist in several countries worldwide (Perez, 2013). Lotteries come in numerous forms and names, and are classified as active, passive, or digital. Some governments have consented to legalize the lottery, while others have not. Lotto players buy tickets hoping to win big some of money (Walsh, 1996). This is the reason why, the government lottery is a chance and a shortcut to a better existence.

The number of Thai lottery consumers increased by 2.36 million from 2015 to 2017 (Center for Gambling Studies report, 2018). The government lottery has become Thailand's number one gambling market. The income from the government lottery market has doubled in size over the past 2 years. Similarly, in South Korean society, this is called lotto, and it is the most popular type of lottery in South Korea. According to a poll on lottery attitudes in South Korea released by Statista (2020) in October 2018, 55.2 percent of those surveyed are lotto consumers. During the economic crisis and the COVID-19 outbreak, an increasing number of people bought lottery tickets (Hyo-jin, 2020). The lottery is a simple number game that most people can play. A major cultural component and compatibility with a lifestyle encourage people to gamble.

It is very interesting to research into certain factors influencing lottery customers' decision to buy. Both Thailand and South Korea may share a similar socio-cultural context as well as distinct characteristics. Does this study provide the foundation for understanding what factors lead Thai people to buy lottery tickets? What about the case of Korean people? And though people know that the chance of loss is likely to be greater than winning, then why do they still want to buy lottery tickets? The result will be crucial for understanding the behavior of Thai and South Korean consumers who believe in making decisions about purchasing lottery tickets.

2. Research Objectives

This research studies the behavior of the lottery buyers between Thai and Korean consumers.

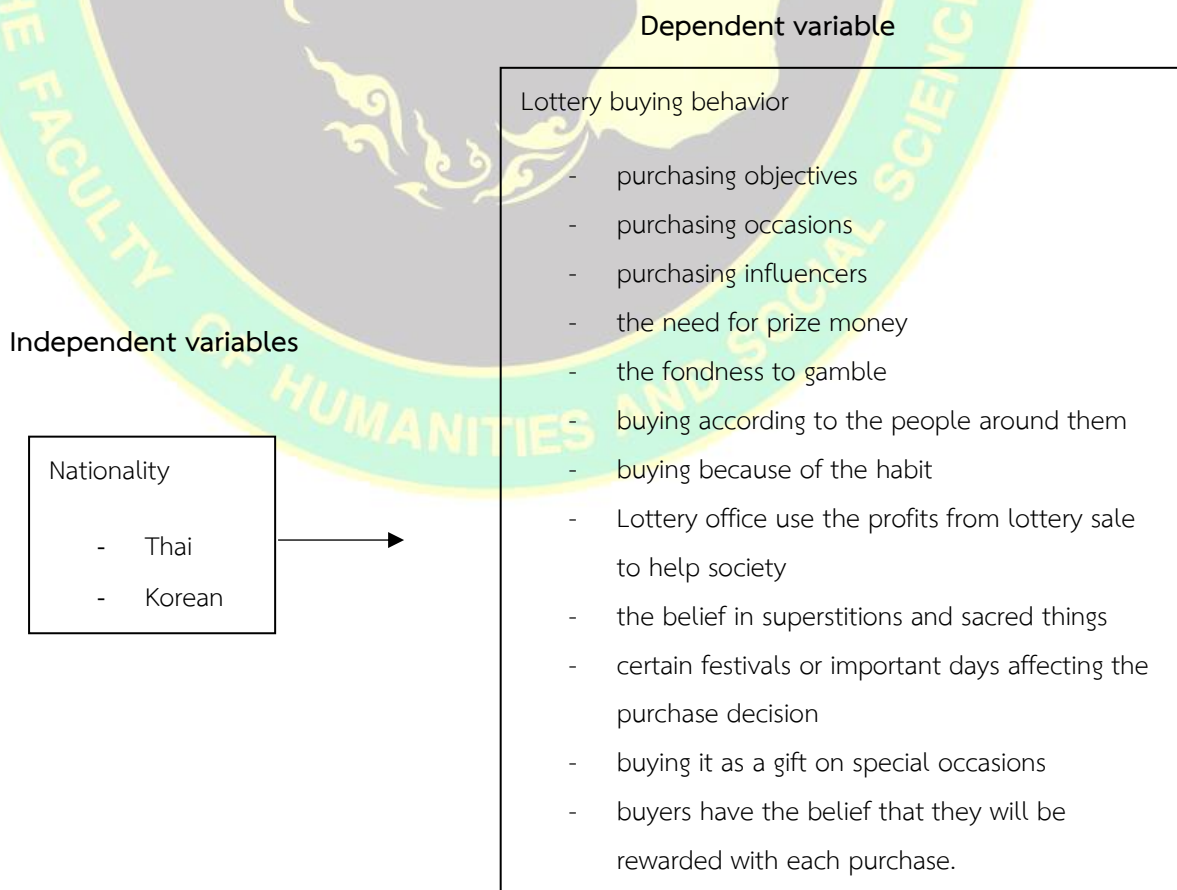
3. Hypothesis

The lottery buying behavior of Thais and Koreans is different.

4. Research Framework

There are two variables that affect the behavior of buying a lottery that are independent variables and dependent variables. The Independent variables are lottery consumers' nationalities which are Thai and Korean. The dependent variables of Government lottery purchasers' purchasing behavior are purchasing objectives, purchasing occasions, purchasing influencers, the need for prize money, the fondness to gamble, buying according to the people around them, buying because of the habit, the contribution of the profits from lottery sale to help society, the belief in superstitions and sacred things, certain festivals or important days affecting the purchase decision and buying it as a gift on special occasions. Furthermore, buyers have the belief that they will be rewarded with each purchase.

This research framework is illustrated as follows:

5. Data and Methods

5.1 Population and sample size

The sample group used in this study was: 300 customers in total 200 Thai consumers and 100 Korean consumers, by applying the purposive method sampling. They were chosen based on the following requirements: 1) the Thai population aged between 20 to 65 years living in Bangkok and 2) the Korean population aged from 20 to 65 years living in Seoul. The criteria for sample size were determined by the study of Cohen (1977), using an independent samples t-test (two-tailed). The effect size was at a moderate level of 0.5, the alpha was 0.05, the power was 0.95, and the allocation ratio of Thai samples over Korean samples was two. Therefore, a suggested sample size of 157 Thai consumers living in Bangkok and 79 Korean consumers living in Seoul was obtained. The suggested total sample size was 236 people. There were extra questionnaires for Thai and Korean consumers, so there were 300 questionnaires (200 Thai samples and 100 Korean samples).

5.2 Research instruments

The researcher created a questionnaire to study the buying behavior of government lottery players. It was developed by Miss Sarocha Pimchai and adapted to this research. The questionnaire is conducted in Thai for Thai consumers and in Korea for Korean consumers. After that, the researcher sent the questionnaire to 3 experts to verify the content integrity (IOC). The researcher made the improvements according to the recommendations of the experts.

5.3 Data collection

The data is collected between January and March of 2022, a questionnaire was provided online to the 200 Thai consumers in Bangkok and 100 Korean consumers in Seoul in order to investigate the factors influencing the government's lottery buying behavior.

5.4 Data analysis

The data obtained from the collection of questionnaires was carried out for a check to ensure the correctness and completeness of every questionnaire. The data was analyzed by using a statistical program. Descriptive statistics such as percentages, means, and standard deviation are

utilized to explore the general information of Thai and Korean samples. To investigate the main hypothesis, the inferential statistics, which is the independent samples *t*-test, were employed to test the difference in means between the lottery buying behavior between the Thai and the Korean consumers.

6. Results and Analysis

6.1 Analyzing the general information of Thai consumers in Bangkok and Korean consumers in Seoul

Table 1 shows general information about Thai consumers in Bangkok and Korean consumers in Seoul.

General information about the sample	Thai consumers living in Bangkok		Korean consumers living in Seoul	
	Amount	Percentage	Amount	Percentage
1. Gender				
Male	76	38	56	56
Female	124	62	44	44
Total	200	100	100	100
2. Age				
20-25 years	105	52.5	25	25
26-35 years	39	19.5	28	28
36-45 years	35	17.5	22	22
46-55 years	2	1.0	16	16
56-65 years	18	9.0	6	6
65 years and over	1	0.5	3	3
Total	200	100	100	100
3. Status				
Single	157	78.5	42	42
Married	38	19.0	41	41
Divorce	4	2.0	17	17
Widow	1	0.5	0	0
Total	200	100	100	100

General information about the sample	Thai consumers living in Bangkok		Korean consumers living in Seoul	
	Amount	Percentage	Amount	Percentage
4. The highest level of education				
Primary school	1	0.5	14	14
Lower secondary school	2	1.0	12	12
High school	37	18.5	18	18
Vocational	9	4.5	19	19
Certificate/Diploma	136	68.0	29	29
Bachelor's degree	15	7.5	8	8
Master's degree/higher				
Total	200	100	100	100
5. Occupation				
Civil servants	13	6.5	8	8
Private company employees	44	22.0	14	14
Private business/Entrepreneur	37	18.5	19	19
Freelancers	4	2.0	12	12
Laborer/General Contractor	3	1.5	13	13
Student	84	42.0	21	21
Housekeeper	4	2.0	3	3
Retire	2	1.0	4	4
Unemployed	7	3.5	4	4
Other	2	1.0	2	2
Total	200	100	100	100
6. Average personal income per month				
less than 5,000 baht	43	21.5	4	4.0
5, 000– 15, 000baht	68	34.0	18	18.0
15, 001– 25, 000baht	52	26.0	18	18.0
25, 001– 35, 000baht	16	8.0	24	24.0
35, 001– 45, 000baht	9	4.5	15	15.0

General information about the sample	Thai consumers living in Bangkok		Korean consumers living in Seoul	
	Amount	Percentage	Amount	Percentage
45, 001– 55, 000baht	4	2.0	9	9.0
55, 001– 65, 000baht	3	1.5	5	5.0
65, 001– 75, 000baht	3	1.5	3	3.0
75, 001– 85, 000baht	1	0.5	1	1.0
85,001 baht or more	1	0.5	3	3.0
Total	200	100	100	100

Note. From the conclusion of the researcher

From the data collected from January to March 2022, 300 sets of online questionnaires were distributed to Thai consumers in Bangkok and Korean consumers in Seoul and analyzed in terms of percentages, means, and standard deviation. The results of the analysis can be explained in the following table.

Table 1 shows the numbers and percentages of all respondents of 200 samples both Thai and Korean classified by personal factors. It was found that 124 samples of respondents were female, 76 samples were male, and most of them were between 20 and 25 years of age, followed by 26-35 years old and 36-45 years old. The respondents' status is mostly single, followed by married and divorced. About the educational level of all sample groups, most of the respondents had the bachelor's degree, the high school, vocational certificates and non-national education level or equivalent, and the master's degree respectively. Most of the respondents were from the private companies, entrepreneurs and traders. The average monthly income rates were between 5,000 and 15,000 baht/month, followed by 15,001–25,000 baht/month, and the average monthly income was less than 5,000 baht/month.

Based on the analysis of Korean consumers in Seoul, the results revealed that 56 samples of respondents were males and 44 samples of females. Most of the respondents were between 26 and 35 years old, followed by those early 20 years old and those 36–45 years old. The respondents' status is single mostly followed by married and divorced. For the educational level of all sample groups, the data manifested that most of them graduated with the bachelor's degree level. Vocational certificate and high school vocational certificate are fewer than most bachelor's degrees.

For the occupation, most of them are working in personal business, entrepreneurship, trading in a private company. Most of the average monthly income rates were between 25,001 and 35,000 baht/month, followed by 15,001 to 25,000 baht/month, and the average monthly income was between 5,000 and 15,000 baht/month.

6.2 Examine the factors influencing decision on purchase government lottery

Table 2 Factors affecting the purchasing decisions of Thai people living in Bangkok and Korean people living in Seoul

Factors affecting the purchasing decisions of Thai people living in Bangkok and Korean people living in Seoul	Group 1 (Thai consumers living in Bangkok)			Group 2 (Korean consumers living in Seoul)		
	MEAN	S.D.	Interpretation	MEAN	S.D.	Interpretation
1. the need for prize money	4.75	0.549	highest	3.69	1.835	high
2. the fondness to gamble	3.81	0.926	high	3.01	1.828	high
3. buying according to the people around them	3.13	1.098	Moderate	2.78	1.856	Moderate
4. buying because of the habit	2.70	1.148	Moderate	2.73	1.774	Moderate
5. the contribution of the profit from lottery sale to help society	2.77	1.116	Moderate	2.80	1.864	Moderate
6. the belief in superstitions and sacred things	3.73	1.032	high	2.90	1.812	Moderate
7. certain festivals or important days	3.67	1.149	high	2.88	1.849	Moderate

Factors affecting the purchasing decisions of Thai people living in Bangkok and Korean people living in Seoul	Group 1 (Thai consumers living in Bangkok)			Group 2 (Korean consumers living in Seoul)		
	MEAN	S.D.	Interpretation	MEAN	S.D.	Interpretation
affecting the purchase decision						
8. buying it as a gift on special occasions	3.06	1.226	high	2.68	1.847	Moderate
9. buyers have the belief that they will be rewarded with each purchase.	4.13	0.915	high	2.78	1.796	Moderate

Note. From the conclusion of the researcher

Table 2 shows the factors affecting the purchasing decision of government lotteries among a sample of Thai consumers living in Bangkok; It was found that the majority of consumers wanted to buy government lottery tickets because of the need for prize money, followed by buyers have the belief that they will be rewarded with each purchase, the fondness to gamble, the belief in superstitions and sacred things. certain festivals or important days affecting the purchase decision such as a New Year's festival.

Table 2 shows the factors affecting the purchase decision of the Korean government lottery among a sample of Korean consumers living in Seoul. It was found that most consumers wanted to buy lottery tickets because of the prize money they wanted, followed by their desire to gamble.

6.3 Summarizing the data analysis with inferential statistics

The results of the data analysis by inferential statistics using the test statistic were used to test the difference between the means of the two independent samples, the *t*-test, and the hypothesis test result is as follows. There are differences in lottery buying behavior among Thais and Koreans.

Table 3 compares the behavioral differences between Thai consumers living in Bangkok and Koreans living in Seoul.

Lottery buying behavior	Thai		Korean		t	p-value	Mean Difference
	Mean	S.D.	Mean	S.D.			
1. Want prize money.	4.75	.549	3.69	1.835	5.625***	<.001	1.055
2. Like to gamble	3.81	.926	3.01	1.828	4.119***	<.001	.800
3. Buy according to the people around you.	3.13	1.098	2.78	1.856	1.715	.089	.345
4. Buy because of the habit.	2.70	1.148	2.73	1.774	-.179	.858	-.035
5. Lottery Office Use the proceeds from the sale to help society.	2.77	1.116	2.80	1.864	-.173	.863	-0.35
6. Belief in superstitions and sacred things.	3.73	1.032	2.90	1.812	4.224***	<.001 [‡]	.825
7. Festivals or important days affect the purchase decision.	3.67	1.149	2.88	1.849	3.887***	<.001 [‡]	.785
8. As a gift on special occasions such as a New Year's party.	3.06	1.226	2.68	1.847	1.862	.065	.380
9. Buyers have the belief that they will be rewarded with each purchase.	4.13	.915	2.78	1.796	7.074***	<.001 [‡]	1.350

*** $p < .001$

7. Conclusion

The hypothesis test results are as follows, there are differences in lottery buying behavior among the surveyed Thais and Koreans. The results showed that there were factors affecting lottery purchases. It was found that among Thai consumers, the demand for the need for prize money was at a very high level and that the factors which are the favor of gambling, belief in superstitions and

sacred things, festivals and important days also affected the purchase decision. As a gift for special occasions such as New Year's festival, each buyer believes that he would be rewarded with each purchase. For a high-level of consumer groups in Korea, it was found that the factors were the need for the prize money liked to gamble. Also, it was found that Korean consumers wanted a reward and liked to gamble. Recder (1971, cited in Urai Mannman, 1996:7-8), compiled social theories concerning the decision-making of human behavior, explaining the reasons for human action as humans with goals and objectives would naturally expect to win. This nature is caused by possibility (Opportunity) and belief. While this possibility allows its users to select an action, the belief would be developed from thoughts and knowledge of the subject. For social decision-making and action choices, the findings are consistent with the study by Natphon Piyasuwandej (2010) and Natthawaranon Rachaya (2012), which found that people decided to buy lottery tickets because they wanted to get rich and improve their family status.

The results of the study on the differences between Thai and Korean lottery buying behaviors showed that there was a statistically significant difference at the .001 level in terms of prize money requirements, gambling preferences, belief in superstitions and sacred days, and factors related to festivals and important dates affecting the purchase decision. This is consistent with a study by Jungsun et al. (2016), which concluded that regular gamblers are generally influenced by (1) the extent to which different types of gambling are available within their culture and (2) the attitudes and customs of their given cultures, including cognitive and superstitious customs, which encourage or discourage involvement in gambling behavior. They also asserted that gamblers often have superstitious beliefs that they can influence the outcome of a chance event by following some given practice, such as utilizing lucky charms or rituals. Another study found that there is a correlation between feelings and emotions and the chance of winning the lottery. An environmental deterrent (ED) influences the behavior of a person with social factors. Social influences arise from the society that surrounds the person.

Reference

- Center for Gambling Studies. (2018). *Center for gambling studies report 2018*. Retrieved from http://www.gamblingstudy-th.org/imgadmins/book_file/tebookICGS-report-2018.pdf
- Cohen, J. (1977). *Statistical power for the behavioral sciences*. (2nd ed.). New York: Academic Press.
- Hyo-jin, L. (2020). *Koreans play lottery more amid COVID-19 pandemic*. Retrieved from https://www.koreatimes.co.kr/www/culture/2020/12/703_296160.html
- Jang Seob Yoon. (2018). *Share of respondents who purchased lottery in South Korea in 2020*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1083334/south-korea-lottery-purchase-experience-by-product/>.
- Kim Jungsun, Mikael B. Ahlgren, Jeoung-Woo Byun & Kristin Malek. (2016). *Gambling motivations and superstitious beliefs: a cross-cultural study with casino customers*, International Gambling Studies
- Korean Statistical Information Service. (2021). *Population Projections*. Retrieved 4 December 2021, from <https://kosis.kr/eng/>
- Nattapon Piyasuwandej. (2010). *Decision to buy lottery of people at Government Lottery Office*. (master's thesis). Dhonburi Rajabhat University, Business Administration.
- Natthawaranon Rachaya. (2012). *Factors That Influence Buying Decisions of Lottery in Nongyai District, Chonburi Province*. (master's thesis). Burapha University, Faculty of Political Science and Law.
- Perez, L. and Humphreys, B. (2013), THE ‘WHO AND WHY’ OF LOTTERY: EMPIRICAL HIGHLIGHTS FROM THE SEMINAL ECONOMIC LITERATURE. *Journal of Economic Surveys*, 27: 915-940. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2012.00732.x>

Suwit Khongsong. (2009). *The Characteristic of Lottery- Buying of Slum People in Bangapi District, Bangkok*. Bangkok. National Institute of Development Administration. Retrieved from <http://library1.nida.ac.th/tempaper6/sd/2552/19704.pdf>.

The Bureau of Registration Administration. 2021. *Download population*. Retrieved 4 December 2021, from https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php

Urai Mannman. (1995). *The Factors Related to Decision Making on the Higher-Level Study of Mathayomsuksa 3 Students: A Case Study of Nakhonprathom Province*. Doctoral dissertation. National Institute of Development Administration.

Walsh, J. 1996. ‘Who do people play the lottery?’, *Consumers’ Research Magazine*, 79(3), pp. 22-25.

อิทธิพลของโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีที่ส่งผลต่อทัศนคติและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค¹³⁸

อังคัรวรา ขุมเงิน¹³⁹, ผศ.ดร. สิทธิณี ธรรมชัย¹⁴⁰

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีที่ส่งผลต่อทัศนคติและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ ที่มีการรับชมซีรีส์เกาหลีผ่านสื่อช่องทางออนไลน์ จำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนที่ชื่นชอบในการรับชมซีรีส์เกาหลีส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 15 – 24 ปี ซึ่งจะอยู่ในวัยเรียนมากกว่าวัยทำงาน และเคยรับชมซีรีส์เกาหลีมาแล้วมากกว่า 15 เรื่อง ขึ้นไป โดยจะรับชมซีรีส์เกาหลีเพียงสัปดาห์ละ 1 – 3 วันต่อสัปดาห์ ผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชัน Netflix เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยังมีการรับรู้และทราบถึงการโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มตัวอย่างจะมีความสนใจซื้อสินค้าที่มีการนำเสนอโดยใช้รูปแบบโฆษณาแฝงวัตถุหรือสถานที่ โฆษณาแฝงในเนื้อหา และโฆษณาแฝงบุคคล มากกว่าการนำเสนอสินค้าโดยใช้รูปแบบโฆษณาแฝงภาพกราฟิก และโฆษณาแฝงสปอตสั้นหรือVTR ซึ่งซีรีส์เกาหลีที่มีการนำเสนอสินค้าโดยใช้โฆษณาแฝงได้อย่างแนบเนียน มีความสร้างสรรค์และน่าสนใจ ดูแล้วไม่รู้สึกรบกวนเนื้อเรื่องจนเสียรรถรสในการรับชมก็จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกสนใจในตัวสินค้าได้อีกด้วย

คำสำคัญ : โฆษณาแฝง, ซีรีส์เกาหลี, ทัศนคติ, การตัดสินใจซื้อ

¹³⁸ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาคนิพนธ์ในรายวิชาการศึกษาศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹³⁹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹⁴⁰ อาจารย์ประจำสาขาภาษาเกาหลี ศูนย์การศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The Influence of Product Placement in Korean Drama
on Consumer's Attitudes and Purchasing Decisions

Angvara Khumngern and Sitthinee Thammachai

Abstract

The objective of this research was to investigate the influence of product placement in Korean drama on consumer's attitudes and purchasing decisions. By using quantitative research methods, data were collected from a sample group aged 15 years and over, irrespective of gender, who watched Korean drama through video streaming online of 100 people. The findings indicated that the group of people who like to watch Korean drama are mostly people aged 15-24 years, who are study age than working age. Who have watched more than 15 Korean drama and watch Korean drama 1-3 days a week. Most people watch Korean drama through video streaming online, using the Netflix application mostly and is also aware of the product placement in Korean drama. The sample group will be interested in buying product that are presented using the product placement through object, product placement through story and product placement through character rather than presented a product using the product placement in graphic and product placement in spot or VTR. Korean drama that products are presented using product placement seamlessly are found interesting and creative that the audience does not feel that it is contrary to the story, it will make the audience feel interested in the product as well.

Keywords: Product Placement, Korean Drama, Attitude, Purchasing Decisions

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโฆษณาถือเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการนำเสนอสินค้าเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการแข่งขันทางการตลาดที่ค่อนข้างสูง ทำให้ผู้ประกอบการต้องคิดค้นหาวิธีที่จะนำเสนอสินค้ากับผู้บริโภค เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการซื้อสินค้า แต่ด้วยสภาพการแข่งขันในด้านการโฆษณาที่สูงขึ้นและการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริโภคสามารถรับสื่อได้หลากหลายช่องทางมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ ทำให้การทำโฆษณาแบบเดิมที่มุ่งเน้นในเรื่องของการขายสินค้าหรือบริการเพียงอย่างเดียว นั้นไม่ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคเท่าที่ควร และเกิดการหลีกเลี่ยงที่จะรับสารโฆษณาที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสนใจของตนเอง (เขมณา พรหมรักษา, 2557 : 1-2) เช่น เปลี่ยนช่องโทรทัศน์เมื่อถึงช่วงโฆษณา หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นในขณะที่มีช่วงโฆษณาเพราะผู้บริโภครู้สึกถูกยัดเยียดให้รับสารมากเกินไป ดังนั้นกลยุทธ์ในการทำโฆษณารูปแบบต่าง ๆ จึงได้มีการพัฒนาเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคได้มีความสนใจและจดจำสินค้าเหล่านั้นได้มากขึ้นผ่านการใช้โฆษณาแฝง

โฆษณาแฝง คือโฆษณาที่แทรกเข้าไปในส่วนที่เป็นเนื้อหารายการ โดยความตั้งใจของผู้ผลิตและเจ้าของสินค้า โดยมีการจ่ายเงินหรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ เพื่อหวังผลทางธุรกิจ โดยรูปแบบของโฆษณาแฝงนั้น ได้ถูกแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้ 1. แฝงสปอตสั้น หรือวีทีอาร์(VTR) มักใส่ไว้ในช่วงต้นรายการ เช่น สนับสนุนโดย A B C ซึ่งจะมีทั้งภาพและเสียงเคลื่อนไหวหรืออาจจะหยุดนิ่งยาวติดต่อกันไป 2. แฝงภาพกราฟิก มักเป็นตราสัญลักษณ์ โลโก้ ตราสินค้าหรือบริการ ปรากฏขึ้นบนหน้าจอขนาดเล็กตรงมุมจอหรือมีกรอบและมีตราสินค้าวางอยู่ตรงขอบจอ 3. แฝงวัตถุ มักเป็นแผ่นป้ายชื่อ ตรา สัญลักษณ์สินค้าหรือบริการ หรือมีการใช้สินค้าของผลิตภัณฑ์นั้นจริง ๆ เช่น แก้วกาแฟ เครื่องใช้ไฟฟ้า หรือแม้กระทั่งสถานที่ เช่น ป้ายรถเมล์ ร้านอาหาร โรงพยาบาล 4. แฝงบุคคล มักเป็นตราสินค้าที่ติดอยู่ตามเสื้อผ้า หรือการแฝงเข้ากับกิจกรรมของตัวบุคคลในรายการขณะนั้นด้วยการหยิบ จับ สวมใส่ ฯลฯ รวมไปถึงการนำผู้ใช้สินค้าหรือบริการนั้น ๆ มาพูดในรายการ 5. แฝงเนื้อหา คือโฆษณาที่แฝงมากับบทด้วยการแสดงให้เห็นชื่อสินค้าของผลิตภัณฑ์ขึ้นมา และมีความเกี่ยวข้องกับส่วนเนื้อหาของรายการขณะนั้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมี 4 วิธีย่อย เช่น การแฝงลงบนบทสนทนาในรายการ การแฝงลงไปในโครงเรื่อง (Plot/Sub plot) การแฝงลงในช่วงหนึ่งช่วงใดของรายการ (Break) และการแฝงในระดับแก่นเรื่อง/แก่นรายการ (Theme) (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2552 : 6-8)

ปัจจุบันกระแสเกาหลี (Hallyu) ในประเทศไทยได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องมากขึ้น เช่นเดียวกับสื่อละครโทรทัศน์เป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในประชาชนทุกเพศทุกวัย ทั้งรายการวาไรตี้ ภาพยนตร์และเพลง โดยเฉพาะซีรีส์ ละครโทรทัศน์ (วนิดา ฉัตรสกุลไพรัช, 2557 : 177) ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่หันมารับสื่อผ่านช่องทางออนไลน์แทนการรับชมผ่านสื่อโทรทัศน์กันมากขึ้น

และช่องทางการรับชมละครแบบออนไลน์ในปัจจุบันก็ได้มีเพิ่มขึ้นหลากหลายช่องทาง ผ่านแอปพลิเคชัน Video Streaming ต่าง ๆ ที่ไว้ใช้สำหรับดูซีรีส์ เช่น Viu Netflix Youtube WeTV iQIYI เป็นต้น ซึ่งแอปพลิเคชันเหล่านี้จะช่วยทำให้ผู้บริโภคมีความสะดวกสบายในการรับชมซีรีส์ และในซีรีส์เกาหลีนั้นก็ได้มีการใช้โฆษณาแฝงในการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภคปรากฏอยู่ในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นสินค้าจำพวกเครื่องสำอาง อาหารหรือเครื่องดื่ม

รถยนต์ หรือแม้แต่เสื้อผ้าที่สวมใส่ จะเห็นตราสินค้าที่ค่อนข้างชัดหรืออาจจะไม่ชัดแต่ก็ดูออกกว่าคือสินค้าแบรนด์ไหน เพื่อให้ผู้บริโภคได้เกิดการรับรู้และจดจำสินค้าชิ้นนั้นได้โดยที่ผู้บริโภคอาจไม่ทันตั้งตัว ซึ่งการทำโฆษณาแฝงเช่นนี้ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้สึกรู้สีกฎยึดเยียดขายของมากเกินไป และทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมคล้ายตามเหมือนเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมให้ผู้บริโภคโดยที่ไม่รู้ตัวจนเกิดเป็นการทำตาม เช่น การซื้อเครื่องสำอางตามนางเอกซีรีส์เกาหลี หรือความรู้สึกอยากที่จะทานอาหารเกาหลีตามตัวละครในเรื่อง ล้วนเป็นผลมาจากโฆษณาแฝงที่ปรากฏอยู่ในละครทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีที่ส่งผลต่อทัศนคติและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นศึกษาว่าโฆษณาแฝงที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์เกาหลีนั้นได้ส่งผลต่อความรู้สึกในการรับชม ทำให้ผู้บริโภครู้สึกติดขัดในการรับชมซีรีส์เกาหลีหรือไม่ รวมไปถึงส่งผลอย่างไรต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าชิ้นนั้นของผู้บริโภคหลังจากที่ได้เห็นโฆษณาแฝงปรากฏอยู่ในซีรีส์เกาหลี ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการนำไปประยุกต์ใช้ และปรับใช้เป็นแนวทางการทำโฆษณาแฝงเพื่อเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อโฆษณาแฝงที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์เกาหลี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคหลังจากได้รับชมโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางการในการทำโฆษณาแฝงผ่านสื่อละครได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

3. วิธีการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่รับชมซีรีส์เกาหลีผ่านสื่อช่องทางออนไลน์ แอปพลิเคชัน Video Streaming ต่าง ๆ ที่ไว้ใช้สำหรับดูซีรีส์ เช่น Viu Netflix WeTV เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริโภคที่รับชมซีรีส์เกาหลีจำนวน 100 คน ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และไม่จำกัดเพศ โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling)

ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยเน้นเฉพาะคนที่มีการรับชมซีรีส์เกาหลีผ่านสื่อช่องทางออนไลน์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามตรงตามกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยมากที่สุด

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยจะเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก (Check List) และให้ผู้ตอบเลือกเพียงคำตอบเดียว

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับชมซีรีส์เกาหลี ได้แก่ ช่องทางในการรับชม จำนวนเรื่องที่เคยรับชม ความถี่ในการรับชมซีรีส์เกาหลี การรับรู้ถึงการใช้โฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี และประเภทของสินค้าที่พบเจอ โดยจะเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก (Check List) ซึ่งประกอบไปด้วยคำถามแบบให้เลือกเพียงคำตอบเดียวและคำถามที่ให้เลือกได้หลายคำตอบ

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อสินค้าหรือตราสินค้าที่ใช้โฆษณาแฝง รวมไปถึงทัศนคติที่มีต่อการรับชมซีรีส์เกาหลี โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าตอบ (Rating Scale Questions) ซึ่งจัดอยู่ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว โดยแบ่งเป็น 5 ระดับตามความคิดเห็น

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้า หลังจากที่ได้รับชมสินค้าที่ถูกนำเสนอผ่านการใช้โฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี ได้แก่ รูปแบบของโฆษณาแฝงกับความสนใจซื้อสินค้า เหตุผลที่รู้สึกสนใจและไม่รู้สึกสนใจในรูปแบบของโฆษณาแฝง ความสนใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝง พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าผ่านการรับชมจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี รวมไปถึงประเภทของสินค้าหรือตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยจะเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก (Check List) ซึ่งประกอบไปด้วยคำถามแบบให้เลือกเพียงคำตอบเดียวและคำถามที่ให้เลือกได้หลายคำตอบ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบคำถามโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบออนไลน์ มาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะทำการอธิบายส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบคำถามเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนดำเนินการให้คำตอบในแบบสอบถาม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากผู้ตอบแบบสอบถามมาดำเนินการประมวลผลข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งเป็นค่าสถิติพื้นฐานที่ใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

4. ผลการศึกษา

4.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 15 - 24 ปี ร้อยละ 81 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 79 ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยนักเรียน/นักศึกษา/นิสิต ร้อยละ 80 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 51

4.2 พฤติกรรมการรับชมซีรีส์เกาหลี

ช่องทางที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกใช้ในการรับชมซีรีส์เกาหลี คือ รับชมผ่านแอปพลิเคชัน Netflix ร้อยละ 27.67 และ Viu ร้อยละ 19.31 และส่วนใหญ่เคยรับชมซีรีส์เกาหลีมาแล้วมากกว่า 15 เรื่อง ขึ้นไป ร้อยละ 60 โดยจะรับชมซีรีส์เกาหลีเพียงสัปดาห์ละ 1-3 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 64 และมีการทราบถึงการโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี ร้อยละ 96 ซึ่งประเภทของสินค้าที่มักจะพบเห็นในซีรีส์เกาหลี ได้แก่ สินค้าประเภทอาหารหรือเครื่องดื่ม ร้อยละ 18.6 ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าหรือผิวกาย ร้อยละ 15.43 และเครื่องสำอาง ร้อยละ 14.8

4.3 ทศนคติที่มีต่อโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี

ตารางที่ 1 ทศนคติที่มีต่อโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี จำแนกตามระดับความคิดเห็นที่มีต่อสินค้าหรือตราสินค้า

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การจดจำสินค้าหรือตราสินค้าได้จากโฆษณาแฝง	18 (18%)	48 (48%)	23 (23%)	10 (10%)	1 (1%)	3.72	0.911	มาก
โฆษณาแฝงทำให้รู้จักสินค้าหรือตราสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น	23 (23%)	51 (51%)	23 (23%)	3 (3%)	0 (0%)	3.94	0.763	มาก

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
โฆษณาแฝงทำให้รู้สึกไม่ถูกยัดเยียดขายสินค้ามากเกินไป	23 (23%)	39 (39%)	26 (26%)	10 (10%)	2 (2%)	3.71	0.998	มาก
สินค้าที่ใช้โฆษณาแฝงจะมีความน่าเชื่อถือก็ต่อเมื่อเป็นสินค้าที่รู้จักหรือเคยใช้	23 (23%)	36 (36%)	29 (29%)	9 (9%)	3 (3%)	3.67	1.025	มาก
โฆษณาแฝงที่จงใจนำเสนอสินค้าจะทำให้รู้สึกในแง่ลบต่อสินค้าหรือตราสินค้า	12 (12%)	22 (22%)	20 (20%)	28 (28%)	18 (18%)	2.82	1.298	ปานกลาง
รวม						3.57	0.999	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อสินค้าหรือตราสินค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.999) ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ 3 อันดับแรก ดังนี้ อันดับหนึ่ง โฆษณาแฝงทำให้รู้จักสินค้าหรือตราสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.763) อยู่ในระดับมาก ต่อมาอันดับที่สอง คือ การจดจำสินค้าหรือตราสินค้าได้จากโฆษณาแฝง ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.911) อยู่ในระดับมาก และอันดับที่สาม คือ โฆษณาแฝงทำให้รู้สึกไม่ถูกยัดเยียดขายสินค้ามากเกินไป ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.998) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ทศนคติที่มีต่อโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี จำแนกตามระดับความคิดเห็นที่มีต่อการรับชมซีรีส์เกาหลี

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ซีรีส์ที่มีการใช้โฆษณาแฝงบ่อย ๆ จะทำให้เสียอรรถรสในการรับชม	7 (7%)	28 (28%)	41 (41%)	21 (21%)	3 (3%)	3.15	0.936	ปานกลาง
โฆษณาแฝงที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวละครหรือเนื้อเรื่องในขณะนั้นจะทำให้เสียอรรถรสในการรับชม	33 (33%)	31 (31%)	23 (23%)	12 (12%)	1 (1%)	3.83	1.055	มาก

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การนำเสนอสินค้าโดยการให้ตัวละครพูดถึงสินค้าจะทำให้รู้สึกเสียอรรถรสในการรับชม	23 (23%)	35 (35%)	30 (30%)	11 (11%)	1 (1%)	3.68	0.984	มาก
นักแสดงหรือตัวละครที่ใช้สินค้าส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสินค้า	19 (19%)	41 (41%)	29 (29%)	9 (9%)	2 (2%)	3.66	0.956	มาก
โฆษณาแฝงทำให้เนื้อหาในละครดูมีความสมจริงมากขึ้น	7 (7%)	25 (25%)	45 (45%)	17 (17%)	6 (6%)	3.10	0.969	ปานกลาง
รวม						3.48	0.98	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการรับชมซีรีส์เกาหลี อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.98) ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ 3 อันดับแรก ดังนี้ อันดับหนึ่ง โฆษณาแฝงที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวละครหรือเนื้อเรื่องในขณะนั้นจะทำให้เสียอรรถรสในการรับชม (\bar{X} = 3.83, S.D. = 1.055) จัดอยู่ในระดับมาก ต่อมาอันดับที่สอง คือ การนำเสนอสินค้าโดยการให้ตัวละครพูดถึงสินค้าจะทำให้รู้สึกเสียอรรถรสในการรับชม (\bar{X} = 3.68, S.D. = 0.984) จัดอยู่ในระดับมาก และอันดับที่สาม คือ นักแสดงหรือตัวละครที่ใช้สินค้าส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสินค้า (\bar{X} = 3.66, S.D. = 0.956) จัดอยู่ในระดับมาก

4.4 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี จำแนกตามรูปแบบของโฆษณาแฝงกับความสนใจในการซื้อสินค้า

ความสนใจซื้อสินค้า	รูปแบบของโฆษณาแฝง				
	โฆษณาแฝงสปอตสั้นหรือ VTR	โฆษณาแฝงภาพกราฟิก	โฆษณาแฝงวัตถุหรือสถานที่	โฆษณาแฝงบุคคล	โฆษณาแฝงในเนื้อหา
รู้สึกสนใจ	41 (41%)	27 (27%)	83 (83%)	72 (72%)	83 (83%)
ไม่รู้สึกสนใจ	59 (59%)	73 (73%)	17 (17%)	28 (28%)	17 (17%)
รวม			100		

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้สึกสนใจซื้อสินค้าที่มีการนำเสนอโดยใช้รูปแบบการโฆษณาแฝงวัตถุหรือสถานที่ และ โฆษณาแฝงในเนื้อหา ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 83 รองลงมาเป็นโฆษณาแฝงบุคคล ร้อยละ 72 แต่ในทางกลับกัน ผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่รู้สึกสนใจซื้อสินค้าถ้ามีการนำเสนอโดยใช้รูปแบบโฆษณาแฝงภาพกราฟิก ร้อยละ 73 รองลงมาโฆษณาแฝงสปอตสั้นหรือVTR ร้อยละ 59

ตารางที่ 4 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี จำแนกตามเหตุผลที่รู้สึกสนใจในรูปแบบของโฆษณาแฝง

เหตุผลที่รู้สึกสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นรูปแบบที่มีความน่าสนใจ มีการจัดวางตำแหน่งโฆษณาแฝงของสินค้าไว้เป็นอย่างดี	58	25.22
เป็นรูปแบบที่มีการนำเสนอสินค้าได้อย่างแนบเนียน ดูแล้วไม่รู้สึกขัดต่อเนื้อเรื่อง	78	33.91
สามารถสังเกตสินค้าได้ง่ายและรู้ว่าเป็นสินค้าของแบรนด์ไหนได้โดยทันที	37	16.09
เป็นการนำเสนอสินค้าได้อย่างสร้างสรรค์โดยที่ไม่เสียอรรถรสในการรับชม	57	24.78
รวม	230	100

จากตารางที่ 4 พบว่า เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือก 3 อันดับแรก คือ เพราะเป็นรูปแบบที่มีการนำเสนอสินค้าได้อย่างแนบเนียน ดูแล้วไม่รู้สึกขัดต่อเนื้อเรื่อง ร้อยละ 33.91 รองลงมา คือ เพราะเป็นรูปแบบที่มีความน่าสนใจ มีการจัดวางตำแหน่งโฆษณาแฝงของสินค้าไว้เป็นอย่างดี ร้อยละ 25.22 และเพราะเป็นการนำเสนอสินค้าได้อย่างสร้างสรรค์โดยที่ไม่เสียอรรถรสในการรับชม ร้อยละ 24.78

ตารางที่ 5 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี จำแนกตามเหตุผลที่ไม่รู้สึกสนใจในรูปแบบของโฆษณาแฝง

เหตุผลที่ไม่รู้สึกสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นรูปแบบที่มีความใกล้เคียงกับโฆษณาแบบทั่วไปและไม่ได้รู้สึกถึงความน่าสนใจ	37	23.57
เป็นการนำเสนอสินค้าอย่างโจ่งแจ้งและตั้งใจทำให้รู้ว่ากำลังโฆษณาแฝงสินค้าจนเกินไป	61	38.85
เป็นรูปแบบที่ไม่ทันได้สังเกตหรือยากที่จะสังเกตเห็นชื่อแบรนด์ของสินค้า	32	20.38
เป็นรูปแบบที่จำเจและพบเห็นได้บ่อยในซีรีส์เกาหลี	26	16.56
อื่น ๆ	1	0.64

เหตุผลที่ไม่รู้สึกสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
- ไม่มี		
รวม	157	100

จากตารางที่ 5 พบว่า เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือก 3 อันดับแรก คือ เพราะเป็นการนำเสนอสินค้าอย่างโจ่งแจ้งและตั้งใจทำให้รู้ว่ากำลังโฆษณาแฝงสินค้าจนเกินไป ร้อยละ 38.85 รองลงมา คือ เพราะเป็นรูปแบบที่มีความใกล้เคียงกับโฆษณาแบบทั่วไปและไม่ได้รู้สึกถึงความน่าสนใจ ร้อยละ 23.57 และ เพราะเป็นรูปแบบที่ไม่ทันได้สังเกตหรือยากที่จะสังเกตเห็นชื่อแบรนด์ของสินค้า ร้อยละ 20.38

ด้านความสนใจซื้อสินค้าจากโฆษณาแฝง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้สึกสนใจซื้อสินค้าถ้าสินค้าชิ้นนั้นมีขายในประเทศไทย ร้อยละ 81 แต่ถ้าสินค้าชิ้นนั้นไม่มีขายในประเทศไทยและต้องทำการสั่งซื้อจากต่างประเทศ ผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่รู้สึกสนใจที่จะซื้อสินค้า ร้อยละ 57 โดยพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าผ่านการรับชมจากโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เคยซื้อสินค้าตามนักแสดงหรือตัวละครในซีรีส์เกาหลี ร้อยละ 60 อีกทั้งนักแสดงหรือตัวละครที่ชื่นชอบหรือรู้จัก ก็สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้ตอบแบบสอบถามได้เป็นส่วนมาก ร้อยละ 83 โดยประเภทของสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ สินค้าประเภทอาหารหรือเครื่องดื่ม ร้อยละ 26.98 เครื่องสำอาง ร้อยละ 18.1 และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าหรือผิวกาย ร้อยละ 16.51

5. สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มคนที่มีความสนใจและชื่นชอบในการรับชมซีรีส์เกาหลีส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15 – 24 ปี และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อยู่ในวัยเรียนมากกว่าคนในวัยทำงาน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิตา ฉัตรสกุลไพรัช (2557) ที่ศึกษาเรื่องผลการชมละครโทรทัศน์เกาหลีกับการซึมซับค่านิยมและการเลียนแบบวัฒนธรรมเกาหลี ได้กล่าวว่า กระแสเกาหลีได้รับความนิยมจากวัยรุ่นไทยมากขึ้น ทั้งรายการวาไรตี้ ภาพยนตร์และเพลง โดยเฉพาะซีรีส์ละครโทรทัศน์ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ มีความชื่นชอบในการรับชมซีรีส์เกาหลีเป็นอย่างมาก โดยคนส่วนใหญ่เคยรับชมซีรีส์เกาหลีมาแล้วมากกว่า 15 เรื่อง ขึ้นไป โดยจะรับชมซีรีส์เกาหลีเพียงสัปดาห์ละ 1 – 3 วันต่อสัปดาห์ และจะรับชมซีรีส์เกาหลีผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชัน Netflix และ Viu เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยังมีการรับรู้และทราบถึงการโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีได้เป็นอย่างดี โดยประเภทของสินค้าที่มักจะพบเห็นในซีรีส์เกาหลี คือ สินค้าประเภทอาหารหรือเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าหรือผิวกาย และเครื่องสำอาง

ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าหรือตราสินค้า ที่ถูกนำเสนอผ่านการโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลี เนื่องจากโฆษณาแฝงทำให้รู้จักสินค้าหรือตราสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และยังทำให้สามารถจดจำสินค้าได้จากโฆษณาแฝงโดยที่ไม่รู้สึกว่ากำลังถูกยัดเยียดขายสินค้าเหมือนกับการโฆษณาทั่วไป โดยถ้าเป็นสินค้าที่รู้จักหรือ

เคยใช้มาก่อนนั้นก็ยิ่งดูมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก ละออ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง โฆษณาแฝงบนสื่อวิดีโอออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกรณีศึกษา Facebook Fan Page โดยศึกษา จากกลุ่มประชากรที่ใช้ Facebook และกดติดตามข่าวสารจาก Facebook Fan Page ได้กล่าวว่า การจดจำตราสินค้ามาจากการเล่าเรื่องที่สนุก เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้สึกรู้สึกกดดันมากเกินไป ส่งผลให้ผู้บริโภค เกิดการจดจำเนื้อหาและจดจำตราสินค้า จนนำไปสู่การตั้งใจซื้อในอนาคต ซึ่งถ้าเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคไม่เคยใช้มาก่อน ปัจจัยที่จะเกิดในขั้นตอนการตัดสินใจซื้อก็มีความจำเป็นต้องใช้ตามลำดับความสำคัญ แต่ถ้าเป็นสินค้าที่ผู้บริโภค เคยใช้อยู่แล้วก็จะซื้อเหมือนเดิมตามปกติ และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมณา พรหมรักษา (2557) ที่ศึกษาเรื่อง การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อโฆษณาแฝงทางโทรทัศน์ กรณีศึกษา : ละครชุดฮอร์โมน วัยว่าวุ่น ได้กล่าวว่าถ้า หากสินค้านั้นมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในอดีต มีความคุ้นเคย หรือเกี่ยวข้องกับความสนใจของตนเอง ก็จะ ส่งผลให้สนใจในโฆษณาแฝงนั้นมากขึ้น

แต่ในทางกลับกัน ผลการวิจัยได้แสดงถึงทัศนคติที่ไม่ดีต่อการรับชมซีรีส์เกาหลีถ้ามีการใช้โฆษณาแฝงที่บ่อย จนเกินไป หรือมีการพูดถึงสินค้าโดยที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครหรือเนื้อเรื่อง ก็จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกเสียวระรอส ในการรับชมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาพร อุดมพีช (2552) ที่ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ลักษณะของโฆษณา แฝงที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ไทย ได้กล่าวว่าในปัจจุบันโฆษณาแฝงทางโทรทัศน์มีปริมาณมากเกินไป ซึ่งโฆษณา แฝงที่ดีจะต้องมีปริมาณที่ไม่มาก รูปแบบต้องไม่ยืดเยื้อให้กับผู้ชมจนเกินไป และในด้านของนักแสดงหรือตัวละครที่ ใช้สินค้า ก็สามารถส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสินค้าและยังช่วยทำให้ละครดูมีความสมจริงมากยิ่งขึ้นได้อีกด้วย

อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจซื้อสินค้า ที่มีการนำเสนอโดยใช้รูปแบบโฆษณาแฝงวัตถุ หรือสถานที่ โฆษณาแฝงในเนื้อหา และโฆษณาแฝงบุคคล มากกว่าการนำเสนอสินค้าโดยใช้รูปแบบโฆษณาแฝงภาพ กราฟฟิก และโฆษณาแฝงสปอตสั้นหรือVTR ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมณา พรหมรักษา (2557) ที่ศึกษาเรื่อง การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อโฆษณาแฝงทางโทรทัศน์ กรณีศึกษา : ละครชุดฮอร์โมน วัยว่าวุ่น ได้กล่าวว่ารูปแบบที่ส่งผลต่อการเปิดรับมากที่สุดคือการนำเสนอสินค้าหรือตราสินค้าผ่านรูปแบบแฝงบุคคล รองลงมาคือแฝงวัตถุ และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชานา สุรดิษฐ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคต่อ Viral Video Online ที่มีโฆษณาแฝงและไม่มีโฆษณาแฝง ได้กล่าวว่าประเภทโฆษณาแฝงก็มีผลต่อการจดจำเช่นกัน โดยไวรอลวิดีโอที่มีโฆษณาแฝงประเภทเนื้อหาจะส่งผลต่อการจดจำตัวสินค้ามากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยขัดแย้งกับงานวิจัยของ อาภาพร อุดมพีช (2552) ที่ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ลักษณะของ โฆษณาแฝงที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ไทย ได้กล่าวว่ารูปแบบของโฆษณาแฝงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือการ แฝงสปอตสั้น รองลงมาคือการแฝงวัตถุ แฝงในเนื้อหา แฝงภาพกราฟฟิก และแฝงบุคคลตามลำดับ โดยรูปแบบ โฆษณาแฝงที่น่าพึงพอใจและยอมรับได้คือการแฝงสปอตสั้น ส่วนโฆษณาแฝงที่ไม่ดีนั้นคือโฆษณาแฝงที่เข้าไปยุ่งกับ เนื้อหาในรายการ

นอกจากนี้ความสนใจในสินค้าที่มีการนำเสนอผ่านการใช้โฆษณาแฝงได้อย่างแนบเนียน มีความสร้างสรรค์และน่าสนใจ รวมไปถึงมีการจัดวางตำแหน่งสินค้าไว้เป็นอย่างดี ดูแล้วไม่รู้สึกรบกวนเนื้อเรื่องจนเสียอารมณ์ในการรับชม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพรรณ สุดปาน (2556) ที่ศึกษาเรื่องการรับรู้และการจดจำโฆษณาแฝงในละครซีทคอมเรื่องบ้านนี้มีรักที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้กล่าวว่าการวางสินค้าโดยมีการนำเสนอภาพสินค้าที่โดดเด่นและสามารถสังเกตเห็นได้ทันที และการนำเสนอโฆษณาแฝงในหลายรูปแบบให้น่าสนใจก็ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการรับรู้ในตราสินค้า แต่ในทางกลับกัน โฆษณาแฝงที่มีการนำเสนอสินค้าอย่างโจ่งแจ้ง ไม่มีความน่าสนใจ หรือตั้งใจทำให้รู้ว่ากำลังโฆษณาแฝงสินค้า รวมไปถึงการนำเสนอสินค้าที่ยากต่อการสังเกตเห็นชื่อแบรนด์ของสินค้า ก็จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกในแง่ลบตลอดจนไม่มีความสนใจในตัวสินค้าได้เช่นกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก ละออ (2560) ที่ศึกษาเรื่องโฆษณาแฝงบนสื่อวิดีโอออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกรณีศึกษา Facebook Fan Page โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรที่ใช้ Facebook และกดติดตามข่าวสารจาก Facebook Fan Page ได้กล่าวว่าสิ่งที่ทำให้เกิดการจดจำตราสินค้ามาจากการเล่าเรื่องที่สนุก เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้สึกรบกวนมากเกินไป ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำเนื้อหาและจดจำตราสินค้า

โดยถ้าสินค้าที่ตนเองสนใจมีขายในประเทศไทยก็จะทำให้มีความสนใจที่จะซื้อสินค้าในอนาคตได้มากกว่าการที่สินค้าชิ้นนั้นไม่มีขายในประเทศไทยและต้องทำการสั่งซื้อจากต่างประเทศ อีกทั้งนักแสดงหรือตัวละครในซีรีส์เกาหลีก็มีส่วนต่อการเลือกซื้อสินค้าเป็นอย่างมาก และถ้าหากเป็นนักแสดงหรือตัวละครที่ชื่นชอบหรือรู้จักก็จะยิ่งส่งผลต่อความอยากซื้อสินค้าชิ้นนั้นตามไปด้วย โดยประเภทของสินค้าที่ถ้าหากพบเห็นในซีรีส์เกาหลีแล้วจะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ สินค้าประเภทอาหารหรือเครื่องดื่ม เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าหรือผิวกาย

การศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการใช้กลยุทธ์โฆษณาแฝงผ่านซีรีส์เกาหลีของประเภทที่ได้ ที่นอกจากจะส่งออกวัฒนธรรมแล้ว การนำเสนอสินค้าผ่านซีรีส์เกาหลีนั้นก็ส่งผลให้สินค้าดูมีความน่าสนใจ เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และยังช่วยเพิ่มมูลค่าอย่างมหาศาลให้แก่ประเทศเกาหลีใต้ได้อีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีการเก็บข้อมูล ณ ช่วงเวลาใดช่วงเวลานึงเพียงครั้งเดียว โดยใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์มาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นการวิจัยในครั้งต่อไปอาจมีการต่อยอดการวิจัย โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามบางส่วนมา และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลในแต่ละประเด็นที่เป็นเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยเฉพาะคนที่มีการรับชมซีรีส์เกาหลีผ่านสื่อช่องทางออนไลน์ ซึ่งในปัจจุบันมีช่องทางอื่น เช่น ช่องทีวีดิจิทัล ที่สามารถดูซีรีส์เกาหลีได้อย่างถูกลิขสิทธิ์ ดังนั้นจึงควรศึกษาผ่านการรับชมซีรีส์เกาหลีในทางช่องทางอื่น ๆ เพิ่มเติม

3. การวิจัยในครั้งนี้เน้นศึกษาเฉพาะสื่อละครซีรีส์เกาหลีเท่านั้น เพราะฉะนั้นเพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับโฆษณาแฝงมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรที่จะศึกษาเพิ่มเติมในสื่อประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากซีรีส์เกาหลี เช่น ภาพยนตร์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้งานวิจัยในครั้งต่อไปเป็นงานวิจัยที่สามารถช่วยหาแนวทางในการผลิตสื่อโฆษณาแฝงให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมในทุก ๆ ช่องทาง

7. เอกสารอ้างอิง

กชพรรณ สูดปาน. (2556). *การรับรู้และการจดจำโฆษณาแฝงในละครซีทคอมเรื่องบ้านนี้มีรักที่ความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก https://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/1227/MCT_56_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

กรกนก ละออ. (2560). *โฆษณาแฝงบนสื่อวิดีโอออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค กรณีศึกษา Facebook Fan Page* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม). สืบค้นจาก <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/2815/1/TP%20MM.102%202560.pdf>

เกษมณา พรหมรักษา. (2557). *การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อโฆษณาแฝงทางโทรทัศน์กรณีศึกษา: ละครชุด ฮอว์กมัน วัยว้าวุ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2014/TU_2014_5602115197_1255_335.pdf

ณัฐชญา สุระดินทร์. (2559). *ทัศนคติของผู้บริโภคต่อ Viral Video Online ที่มีโฆษณาแฝงและไม่มีโฆษณาแฝง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5802115088_5754_4295.pdf

ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2552). *รู้เท่าทันโฆษณาแฝง*. สืบค้นจาก <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/media-webview/zmE7>

บัณฑิต รัตนไตร, อุษา ศิลป์เรืองวิไล, และ ศศิรัช สายขุน. (2561, กันยายน-ธันวาคม). โฆษณาแฝงใน ภาพยนตร์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 11(3). สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/download/247116/168694>

พรพิมล อาชายุทธ. (2561). *การถ่ายทอดความหมายของความรักผ่านละครซีรีส์ชุด Reply* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Pornpimol.Ars.pdf>

- พากภูมิ พร้อมไพล. (2551). พฤติกรรมการซื้อและปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า iPod ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/man/phakphoom_p.pdf
- แพรรักษ์ ยอดแก้ว. (2552). *ทัศนคติหรือเจตคติ (Attitude)*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/280647>
- รณชัย แก้วดู, และ มนวิภา วรจรัส. (2563, มกราคม-มิถุนายน). การบริหารรายได้ของสื่อทีวีดิจิทัลท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อ. *วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ.* 10(1). สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JOCASTOU/article/view/247681/167556>
- ลดอำไพ กิมแก้ว. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคจากสื่อโฆษณาประเภทวิดีโอผ่านผู้มีอิทธิพลบนสังคมออนไลน์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5902031581_7330_6080.pdf
- วนิดา ฉัตรสกุลไพรัช. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). ผลการชมละครโทรทัศน์เกาหลีกับการซึมซับค่านิยมและการเลียนแบบวัฒนธรรมเกาหลี. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 6(1). สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/24585>
- ศุจิกานต์ ทองอ่อน. (2559). *การวิเคราะห์การปลูกฝังการแสดงออกความรักและรูปแบบความรักผ่านละครโทรทัศน์เกาหลี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก <http://gscm.nida.ac.th/uploads/files/1598595872.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). *โฆษณาแฝงคืออะไร*. สืบค้นจาก <http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-25-17-43-28>
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). *รูปแบบของโฆษณาแฝงมีอะไรบ้าง*. สืบค้นจาก <http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-17-48-18>
- หลักทรัพย์บัวหลวง. (2562). *ศึกธุรกิจ Video Streaming ระดับโลกระหว่าง Netflix Disney + และ Apple TV+*. สืบค้นจาก <https://knowledge.bualuang.co.th/knowledge-base/videostreamingbattle/>

อาภาพร อุดมพีช. (2552, ธันวาคม2552-พฤษภาคม2553). วิเคราะห์ลักษณะโฆษณาแฝงที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 3(2). สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/FEU/article/view/26841>

Balasubramanian, S. K. (1994). Beyond advertising and publicity: Hybrid messages and public policy issue. *Journal of advertising*, 23(4), 29-46. doi: <https://doi.org/10.1080/00913367.1943.10673457>

Cowley, E., & Barron, C. (2008). When product placement goes wrong: The effects of program liking and placement prominence. *Journal of current issues and research in advertising*, 37(1), 89-98. doi: <https://doi.org/10.2753/JOA0091-3367370107>

D’Astous, A., & Chartier, F. (2000). A study of factors affecting consumer evaluations and memory of product placements in movies. *Journal of current issues and research in advertising*, 22(2), 31-40. doi: <https://doi.org/10.1080/10641734.2000.10505106>

Russell, C. A. (2007). *Advertainment: Fusing advertising and entertainment*. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.458.1523&rep=rep1&type=pdf>

การคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงเกาหลี

Sexual Harassment in The Korean Entertainment Media

รัชนากร ฤกษ์ชัย¹⁴¹ ธิติวัส อังกุล¹⁴²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะพฤติกรรมและสาเหตุของการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงเกาหลี โดยวิเคราะห์บทพูดและฉากผ่านซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลีสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การคุกคามทางเพศทางวาจา การคุกคามทางเพศนอกเหนือจากวาจา (การกระทำทางสายตาหรือลักษณะท่าทาง และการกระทำทางตัวอักษร) และการคุกคามทางเพศทางร่างกาย ส่วนสาเหตุของการคุกคามทางเพศที่พบประกอบไปด้วย สาเหตุจากปัจเจกบุคคล (รูปร่างหน้าตา การแต่งกายและบุคลิกภาพ) สาเหตุจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (ความไม่เสมอภาคทางอำนาจและทัศนคติที่ถูกปลูกฝัง) และสาเหตุจากสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศ (การสังสรรค์และลักษณะการทำงาน)

คำสำคัญ การคุกคามทางเพศ, พฤติกรรม, สื่อบันเทิงเกาหลี

บทนำ

การคุกคามทางเพศได้กลายมาเป็นปัญหาสังคมในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ในเกาหลีใต้เองเช่นกันที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับการถูกคุกคามทางเพศ โดยการคุกคามทางเพศเป็นผลมาจากวัฒนธรรมทางเพศที่บิดเบือน โดยผู้ชายที่ซึ่งควบคุมความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่เคารพอารมณ์ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้หญิงที่ไม่มีอำนาจ อีกทั้งมองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศ (Sex Object) ไม่ใช่มนุษย์คนหนึ่ง (Kim, 1995: 40) การคุกคามทางเพศสามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ในสังคม และสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่จำกัดว่าเป็นเพศใดเพศหนึ่งเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงถูกคุกคามทางเพศจากผู้ชาย โดยสำนักข่าวฮงอาอีลโบ (홍아일보) ของเกาหลีใต้ ได้รายงานข่าวเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในสำนักงานตำรวจ เมื่อปี พ.ศ. 2563 จากการสำรวจพบว่า ตำรวจ 12.1 % กล่าวว่าพวกเขาถูกคุกคามทางเพศตลอดระยะเวลา 3 ปีที่

¹⁴¹ นิสิต, หลักสูตรภาษาตะวันออก ศูนย์การศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹⁴² อาจารย์ประจำ, หลักสูตรภาษาตะวันออก ศูนย์การศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผ่านมา หากแบ่งตามเพศออกมานั้นเป็นตำรวจหญิงที่ 35% และตำรวจชายที่ 5.3% ซึ่งเห็นได้ว่าความต่างของการถูกคุกคามทางเพศของผู้หญิงและผู้ชายนั้นต่างกันเกือบ 7 เท่า

ที่ผ่านมาผู้หญิงยุคใหม่ในสังคมเกาหลีใต้เริ่มที่จะพยายามหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ทางเพศ แต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลของสื่อมวลชนก็ได้แพร่หลายไปยังผู้ชายให้คงไว้ซึ่งอำนาจทางเพศผ่านความก้าวร้าวและความรุนแรงทางเพศมากขึ้น ดังนั้นความขัดแย้งเหล่านี้จึงปรากฏขึ้นเป็นความรุนแรงทางเพศภายในสังคม เช่น การคุกคามหรือล่วงละเมิดทางเพศ การข่มขืน เป็นต้น (Im, 2005: 77) จนเมื่อปี พ.ศ. 2561 เกิดกระแส #MeToo เป็นแคมเปญรณรงค์เพื่อหยุดการคุกคามหรือล่วงละเมิดทางเพศ โดยแคมเปญนี้ได้เป็นกระแสไปทั่วโลก ซึ่งในเกาหลีใต้แคมเปญนี้ก็เป็นที่แพร่หลายเช่นกัน เนื่องจากอิทธิพลของแคมเปญนี้ทำให้เหยื่อหลายคนที่ถูกคุกคามทางเพศลุกขึ้นมาเพื่อปกป้องสิทธิในร่างกายของตนเองและไม่ยอมถูกกดขี่อีกต่อไป และผลต่อเนื่องจากแคมเปญนี้ทำให้ผู้คนได้กลับไปโต้เถียงถึงการกระทำของเจ้าชายในเรื่องสโนไวท์ ในฉากที่เจ้าชายจุมพิตสโนไวท์ที่สลบไปจนกลายเป็นเจ้าหญิงนิทรา ซึ่งมีความเห็นว่าการกระทำของเจ้าชายเข้าข่ายการคุกคามหรือล่วงละเมิดทางเพศหรือไม่ เพราะเจ้าชายจุมพิตสโนไวท์โดยที่ไม่ได้รับอนุญาตและการกระทำนั้นไม่ได้ดูโรแมนติกแต่อย่างใดเลย

ภาพฉากที่เจ้าชายกำลังจุมพิตสโนไวท์¹⁴³

อย่างเรื่องฉากการคุกคามทางเพศที่ได้แฝงเข้ามาในสื่อ แต่กลับสร้างให้ฉากนั้นออกมาดูโรแมนติกและดูตลก เช่น ภาพยนตร์เกาหลีเรื่อง *그날의 분위기* หรือในชื่อภาษาอังกฤษว่า *Mood of the day* เป็นภาพยนตร์แนวโรแมนติกคอมเมดี้ ซึ่งออกฉายเมื่อปี พ.ศ. 2559 จากในเรื่องนี้มีฉากหนึ่งที่พระเอกพูดกับนางเอกว่า

‘그럼 저 솔직하게 얘기 할 게요. 저 오늘 웬만하면 그쪽이랑 자려고요.’

¹⁴³ Hickey, A. (2018, August 19). *After You Notice This Detail In "Snow White" You'll Never Think Of It The Same Way.*

Retrieved from https://www.buzzfeed.com/agh/snow-white-fan-theory-hidden-plot-twist-death?utm_term=.pnNBv8NzK#.vgj40qmw2

(ฉันผมจะพูดตรง ๆ เลยแล้วกันนะ วันนี้ถ้าเป็นไปได้ผมก็ตั้งใจว่าจะนอนกับคุณนะครับ)

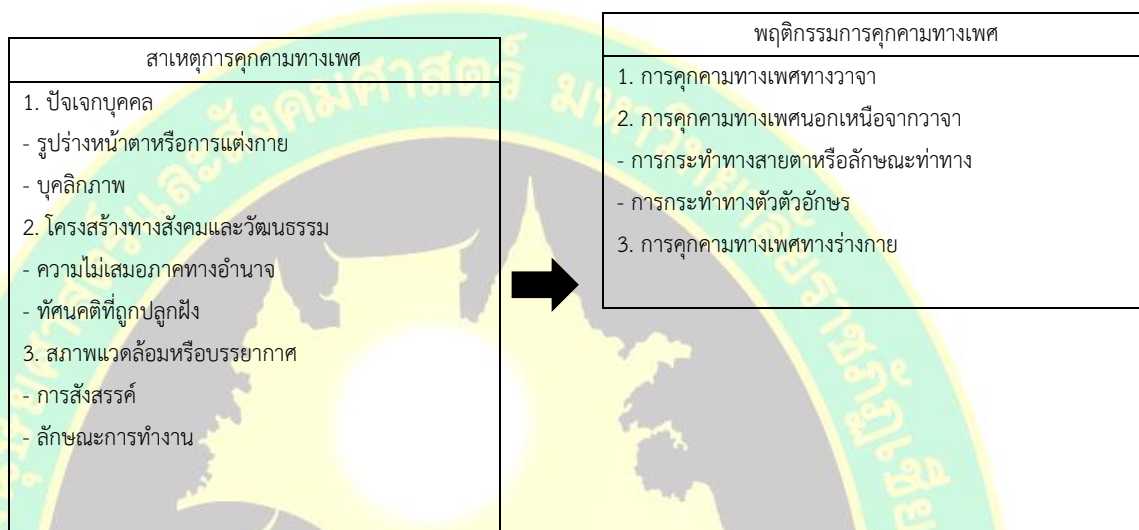
โดยพระเอกได้มานั่งข้างนางเอกบนรถไฟฟ้า KTX พระเอกเห็นนางเอกก็รู้สึกถูกใจ จึงได้พูดคุยกามทางเพศกับนางเอก แสดงให้เห็นว่าผู้ชายไม่ได้ตระหนักรู้ถึงการคุกคามทางเพศเลย สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางเพศที่บิดเบือนไป ซึ่งมองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศรวมถึงไม่สนใจความรู้สึกของผู้หญิงที่ซึ่งเป็นผู้ถูกระทำ

สื่อบันเทิงอย่างซีรีส์ถือเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนดูได้ง่ายและเป็นกระจกที่ช่วยสะท้อนสังคมได้ดี ในซีรีส์หลาย ๆ เรื่องมีบางฉากหรือบทพูดที่แทรกเข้ามาเพื่อให้คนดูได้รับชมและเกิดการตระหนักรู้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่สะท้อนออกมานั้นจะชี้นำสังคมให้เป็นไปในทิศทางไหน ที่ผ่านมาซีรีส์เกาหลีได้มีการพัฒนาเนื้อเรื่องหรือบทพูดให้เข้ากับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น โดยช่วงระยะหลัง ๆ มานี้จะเห็นได้ว่ามีซีรีส์เกาหลีหลายเรื่องแฝงฉากการคุกคามทางเพศของตัวละครไว้ นอกจากนี้ยังมีเว็บดราม่า (Web drama) ซึ่งเป็นซีรีส์ขนาดสั้นที่มีระยะเวลาการฉายตอนละประมาณ 10-30 นาที ผ่านช่องทางออนไลน์บนอินเทอร์เน็ตที่สะดวกและสามารถเข้าถึงได้ง่าย เว็บดราม่าจึงได้กลายมาเป็นอีกหนึ่งสื่อทางเลือกที่ให้คนดูได้รับชม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงเกาหลีผ่านซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลีที่ปรากฏบทพูดหรือฉากคุกคามทางเพศผ่านช่องทางออนไลน์ 4 อย่าง ได้แก่ Netflix, Viu, Disney plus และ YouTube ซึ่งถือเป็นช่องทางออนไลน์ยอดนิยมที่มีซีรีส์หรือเว็บดราม่าเกาหลีที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏผ่านสื่อซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมการคุกคามทางเพศภายในสังคม
3. เพื่อศึกษาพร้อมวิเคราะห์บทพูดและฉากที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ได้สอดแทรกผ่านทางซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี

กรอบแนวคิด

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงเกาหลี” ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้ ความหมายของการคุกคามทางเพศ ประเภทและลักษณะของการคุกคามทางเพศ แนวคิดทางชีววิทยาและวิวัฒนาการ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ความไม่เสมอภาคทางอำนาจ

1) ความหมายของการคุกคามทางเพศ

Russell (1984) ได้นิยามการคุกคามทางเพศว่า “พฤติกรรมที่จ้องใจ และซ้ำซากที่ไม่พึงประสงค์ในลักษณะคำพูด กริยาท่าทาง หรือการถูกเนื้อต้องตัวผู้อื่น อันมีเจตนาสื่อไปในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ถูกระทำไม่ต้องการให้เกิดขึ้น” (อ้างถึงใน ธีรพงษ์ บัวหล้า, 2544: 15)

ภานุวัฒน์ ศรีคร่ำ (2550: 7) กล่าวถึงการคุกคามทางเพศว่า เป็นการแสดงอาการเกินสมควรต่อผู้อื่นโดยล่วงจารีตประเพณีหรือมารยาท เช่น ลวนลาม ดูหมิ่น สบประมาท โดยใช้อำนาจที่เหนือกว่าอย่างการทำงาน การเงิน หรือใช้กำลังข่มเหงเพื่อคุกคามทางเพศทั้งทางวาจา การกระทำ หรือวิธีอื่นๆ

2) ประเภทและลักษณะของการคุกคามทางเพศ

อรพินท์ สฟโชคชัย (2542 อ้างถึงใน พินศิริ นามสีฐาน, 2543: 12-13) ได้แบ่งพฤติกรรมกรรมการคุกคามทางเพศออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การคุกคามทางเพศด้วยวาจา (Verbal Harassment) เช่น

การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับรูปร่าง การแต่งตัวที่สื่อไปในทางเพศ การเล่าเรื่องตลกลามก การพูดหรือถามถึงความสัมพันธ์ทางเพศในที่สาธารณะ การเปลี่ยนหัวข้อเรื่องงานให้เป็นเรื่องทางเพศ หรือเรื่องลามกอนาจาร การกระจายข่าวลือ หรือนินทาเกี่ยวกับเรื่องเพศของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การตามตื้อจับบุคคลใดบุคคลหนึ่งทิ้ง ๆ ที่รู้ว่าเขาไม่สนใจ การกล่าวถึงกลุ่มหญิงหรือชายในทางลามกอนาจาร

2. การคุกคามทางเพศด้วยการแสดงท่าทาง (Non-verbal Harassment) เช่น

การจ้องมองอย่างกรุ่มกริม การมองเรือนร่างอย่างสำรวจตรวจตรา การแสดงสีหน้าอย่างเจ้าชู้ การแสดงท่าทางหรือการเคลื่อนไหวร่างกายที่สื่อถึงเจตนาการคุกคามทางเพศ การติดภาพโป๊ หรือสิ่งของอุปกรณ์ลามกอนาจาร การส่งจดหมาย ข้อความ ภาพ การ์ด หรือคำกลอนที่สื่อไปในทางเพศ

3. การคุกคามทางเพศด้วยการสัมผัสร่างกาย (Physical Harassment) เช่น

การแตะเนื้อต้องตัว จับนม การนวดคอ แขน การจับต้องเสื้อผ้า การกอด จูบ หอมแก้ม ตีกัน หรือสะโพก การเข้ามายืน เดิน ต้อนเข้ามุม หรือเข้ามานั่งใกล้ชิดเกินความจำเป็นโดยจงใจให้ร่างกายได้สัมผัสกับผู้อื่น

3) แนวคิดชีววิทยาและวิวัฒนาการ

ตามรูปแบบของชีววิทยานั้นมองว่าการคุกคามทางเพศเป็นการแสดงออกความดึงดูดทางธรรมชาติระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งผู้ชายมีแรงขับเคลื่อนไหวทางเพศมากกว่าผู้หญิง (O'Hare & O'Donohue, 1998: 563) รวมถึงความต่างของฮอร์โมนและร่างกายส่งผลให้ผู้ชายมีลักษณะท่าทางที่ดูก้าวร้าวมากกว่าผู้หญิง (Lee, et al., 1996: 386) Bargh and Raymond (1995 อ้างถึงใน ชีรพงษ์ บัวหล้า, 2544: 22) ก็ได้มีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่แรงจูงใจก่อให้เกิดพฤติกรรมการคุกคามทางเพศสำหรับผู้ชายนั้นคือ ความดึงดูดทางเพศและความเป็นมิตรที่ผู้หญิงแสดงออกมา จึงทำให้บางครั้งการแสดงออกทางเพศของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิงเกิดขึ้นโดยที่ผู้ชายไม่รู้ว่ามีพฤติกรรมนั้นเข้าข่ายการคุกคามทางเพศ

4) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

การขัดเกลาทบาททางเพศแบบดั้งเดิม (Traditional gender role socialization) ส่งผลให้ผู้ชายหลาย ๆ คนต้องดูแลตัวเองมีอำนาจ สามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ จึงส่งผลให้ผู้ชายมองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ (Sex object) อีกทั้งเชื่อว่าผู้หญิงเป็นสมบัติของตนเอง ซึ่งการขัดเกลาทบาททางเพศแบบดั้งเดิมเหล่านี้มีส่วนทำ

ให้บุคคลในสังคมมีทัศนคติหรือพฤติกรรมที่ยอมรับและทำให้การมองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศนั้นเป็นเรื่องปกติในสังคม (Szymanski, Moffitt, & Carr, 2011: 21)

วัฒนธรรมทหารและเพศในเกาหลีใต้ นั้น ผู้ชายในสังคมเกาหลีใต้ได้แลกเปลี่ยนความปรารถนา ความสงสัยและประสบการณ์ทางเพศผ่านการเข้ารับราชการ เมื่อผู้ชายมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะยิ่งเป็นการเสริมสร้างและสะท้อนวัฒนธรรมเพศชายที่ทำให้ผู้ชายรับรู้และปฏิบัติต่อผู้หญิงไม่ใช่ในฐานะเพื่อนมนุษย์ แต่เป็นวัตถุที่ตอบสนองความต้องการทางเพศและความเป็นเจ้าของ ประสบการณ์ทางทหารของผู้ชายในสังคมเกาหลีจึงเป็นกระบวนการและพื้นฐานที่สร้างวัฒนธรรมเพศชายและการรับรู้ทางเพศที่บิดเบือนไปซึ่งทำให้เกิดการกีดกันผู้หญิงในที่ทำงานและปฏิบัติต่อผู้หญิงเสมือนวัตถุทางเพศ อีกทั้งวัฒนธรรมการดื่มเหล้าและธรรมเนียมการเลี้ยงรับรอง โดยผู้หญิงที่คอยรินเครื่องดื่มมีเมามากับการบริการทางเพศกลายมามีบทบาทในการสนับสนุนธุรกิจกับลูกค้า อีกทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ให้เป็นไปได้ด้วยดีระหว่างพุดคุยธุรกิจ สะท้อนให้เห็นว่าเพศและร่างกายของผู้หญิงถูกใช้เป็นวิธีในการติดต่อทางธุรกิจ (Im, 2005: 83-84)

Galdi and Guizzo (2021: 649-651) ได้ทำการศึกษาและอธิบายถึงผลกระทบของสื่อมวลชนที่นำเสนอให้ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ โดยแบ่งออกเป็น 3 มุมมอง ได้แก่ มุมมองแรกเป็นของผู้กระทำ คือกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมการคุกคามทั้งในบริบทของสังคมและที่ทำงาน มุมมองที่สองเป็นของผู้ถูกระทำ คือทำให้ผู้ถูกระทำทนยอมรับกับพฤติกรรมหรือเหตุการณ์การคุกคามทางเพศ และมุมมองที่สามเป็นมุมมองของผู้เห็นเหตุการณ์ คือขัดขวางไม่ให้ผู้เห็นเหตุการณ์เข้าไปช่วยเหลือผู้ถูกระทำ กล่าวคือส่งผลต่อความคิดที่ว่าการคุกคามทางเพศนั้นเป็นเรื่องปกติและไม่เป็นภัยอันตราย

5) ความไม่เสมอภาคทางอำนาจ

ผู้ที่มีสถานะตำแหน่งทางองค์กรหรือสังคม หรือบุคคลที่มีบทบาททางสังคมอย่างลูกค้าอาจมีสิทธิ (Right) ในการเรียกร้องความต้องการจากผู้อื่น แต่บางคนกลับใช้อำนาจอันชอบธรรม (Legitimate power) ที่ตนเองมีอยู่หลบเลี่ยงจากข้อหาการคุกคามเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ และคนกลุ่มนี้มักเชื่อว่าตนที่มีสถานะสูงกว่ามีสิทธิที่จะคุกคามทางเพศผู้อื่นได้ ตัวอย่างเช่น พนักงานผู้หญิงที่ดูแลห้องพักในโรงแรม พนักงานผู้หญิงที่ทำงานในร้านอาหาร เป็นต้น กลุ่มผู้หญิงเหล่านี้มีแนวโน้มสูงที่จะถูกคุกคามทางเพศจากนายจ้าง เพื่อนร่วมงาน หรือลูกค้า เนื่องจากผู้กระทำเห็นว่าตนมีสิทธิที่จะเรียกร้องจากผู้ถูกระทำ จึงส่งผลให้ผู้ถูกระทำอาจรู้สึกที่ตนต้องยินยอมต่อพฤติกรรมการคุกคามนั้น (Burn, 2019: 98-99) เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่ในสถานที่ทำงานมักมีอำนาจทางองค์กรน้อยกว่าผู้ชาย ความเป็นอิสระหรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจนั้นยังต้องพึ่งพาผู้ชาย การที่จะขัดขืนการคุกคามทางเพศนั้นจึงทำได้ยาก ฉะนั้นแล้วผู้ชายซึ่งอยู่ในฐานะที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจเหนือกว่าผู้หญิงจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้คุกคามทางเพศ (Gong, 1995: 116)

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้สื่อซีรี่ส์และเว็บดราม่าเกาหลีมาใช้ในการวิเคราะห์บทพูดหรือฉากที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศผ่านช่องทางออนไลน์ 4 ช่องทาง ได้แก่ Netflix (7 เรื่อง), Viu (3 เรื่อง), Disney Plus (1 เรื่อง) และ YouTube (9 เรื่อง) รวมเป็น 20 เรื่อง (ซีรี่ส์ 18 เรื่อง และเว็บดราม่า 2 เรื่อง) เพื่อนำมาศึกษา ลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศและสาเหตุของการคุกคามทางเพศ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อซีรี่ส์และเว็บดราม่าเกาหลีนั้นมีพฤติกรรมการคุกคามทางเพศหลากหลายการกระทำที่ถูกถ่ายทอดออกมา โดยลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ผู้วิจัยใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การคุกคามทางเพศทางวาจา (Verbal Sexual Harassment) การคุกคามทางเพศนอกเหนือจากวาจา (Non-Verbal Sexual Harassment) และการคุกคามทางเพศทางร่างกาย (Physical Sexual Harassment)

1) การคุกคามทางเพศทางวาจา (Verbal Sexual Harassment)

พูดจาล่วงเกินทางเพศอย่างจงใจ มีการเล่นมุขที่เกี่ยวกับเพศหรือพูดจาสองแง่สองง่าม นินทาบุคคลอื่น ซึ่งสื่อไปทางเพศ การวิพากษ์วิจารณ์ถึงรูปร่างหน้าตา การแต่งกายของอีกฝ่าย พูดเข้าขี้ขื่อให้อีกฝ่ายออกเดทด้วยทั้ง ๆ ที่รู้ว่าอีกฝ่ายไม่สนใจ พูดชักชวนให้ทำกิจกรรมทางเพศ

(1) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 2 ตอนที่ 9

ฉาก

บทพูด

상무 : 보아하니 다리도 예쁜데 치마를 입어야지.

부장 : 그러게요 상무님, 아니 그 잘빠진 다리를 왜 숨겨~.

บทแปล

กรรมการผู้จัดการ : พอดูแล้ว ข้าก็สวยนี่ เธอควรใส่กระโปรงสิ

หัวหน้า : ใช่เลยครับผู้จัดการ ทำไมเธอถึงซ่อนขาเรียว ๆ นั้นไว้ล่ะ~

จากตัวอย่าง ในขณะที่พนักงานหญิงกำลังยื่นนำเสนองานในที่ประชุมให้กับหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ได้รับฟัง กรรมการผู้จัดการก็ได้พูดถึงรูปร่างขาและวิจารณ์เรื่องการแต่งกายของพนักงานหญิงว่า “보아하니 다리도 예쁜데 치마를 입어야지.” (พอดูแล้ว ข้าก็สวยหนิ ควรใส่กระโปรงสิ) อีกทั้งหัวหน้าก็ได้สนับสนุนความเห็นไปอีกเช่นกันว่า “그러게요 상무님, 아니 그 잘빠진 다리를 왜 숨겨~” (ใช่เลยครับผู้จัดการ ทำไมเธอถึงซ่อนขาเรียว ๆ นั้นไว้)

(2) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Because this is My First Life ตอนที่ 11

ฉาก

บทพูด

박 대리 : 야, 내가 얘기했잖아. 안 한다고, 내놔, 내놔 5 만원씩.

남성 직원 : 아니 근데 어떻게 브래지어를 안 하고 다니지? 요즘 그런 여자들은 많아요?

남성 직원 2: 그 정도면 B 컵이죠?

박 대리 : B B! 노노노 짹찬 A 짹~찬 A.

บทแปล

ผู้ช่วยพัก : นี่ ฉันบอกแล้วไงว่าไม่ได้ใส่ เอามาเลย ๆ คนละ 5000 วอน

พนักงานชาย : ว่าแต่ไม่ใส่เสื้อในแล้วไปไหนมาได้ยังไงกันนะ เดี่ยวนี้มีผู้หญิงแบบนี้ เยอะหรือครับ

พนักงานชาย 2 : ขนาดนั้นคงปีศาจสินะครับ

ผู้ช่วยพัก : บี บี! ไม่ๆๆ เอเต็มมือ เอเต็มมือ

จากตัวอย่าง กลุ่มพนักงานชายเมื่อเห็นว่าซูจีไม่ได้ใส่ชุดชั้นในหรือที่เรียกว่าโนบรามาทำงานนั้น ก็ได้จับกลุ่มกันนินทา โดยมีการพูดเสียดสีขนาดหน้าอกของเธอว่า “B B! 노노노 짹찬 A 짹~찬 A” (บี บี! ไม่ๆๆ เอเต็มมือ เอเต็มมือ) ซึ่งซูจีอยู่แถวนั้นพอดี เธอจึงรับรู้เรื่องราวทั้งหมด

(3) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

It's Okay to Not Be Okay ตอนที่ 5

ฉาก

บทพูด

문영 : 일하는 뒷모습이 맛있어 보이네. 아, '맛있어' 가 아니라 '멋있어' 보인다고.

บทแปล

มนยอง : ด้านหลังเวลาทำงานดูอร่อยมาก อ่า ไม่ใช่อร่อยสิ แต่เป็นเท่ต่างหาก

จากตัวอย่าง มนยองได้มาค้างคืนที่บ้านของคังแท โดยที่ทั้งคู่ยังไม่ได้สนิทสนมกัน เมื่อมนยองมองคังแทที่กำลังล้างจานอยู่เธอจึงพูดหยอกล้อว่า “일하는 뒷모습이 맛있어 보이네. 아, '맛있어' 가 아니라 '멋있어' 보인다고” (มองด้านหลังเวลาทำงานแล้วดูอร่อยมาก อ่า ไม่ใช่อร่อย แต่เป็นเท่ต่างหาก) ซึ่งเป็นการเล่นคำจาก 멋있어 ที่แปลว่า ‘เท่’ เป็น 맛있어 ที่แปลว่า ‘อร่อย’

2) การคุกคามทางเพศนอกเหนือจากวาจา (Non-Verbal Sexual Harassment)

เป็นการคุกคามทางเพศที่ไม่ได้ใช้การสื่อสารหรือการพูดกระทำต่อบุคคลอื่นและเป็นการคุกคามทางเพศที่ไม่ได้มีการสัมผัสกับบุคคลอื่นโดยตรง ซึ่งสามารถแบ่งการกระทำออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การกระทำทางสายตาหรือลักษณะท่าทาง (Visual or gesture conduct) และการกระทำทางตัวอักษร (Written conduct)

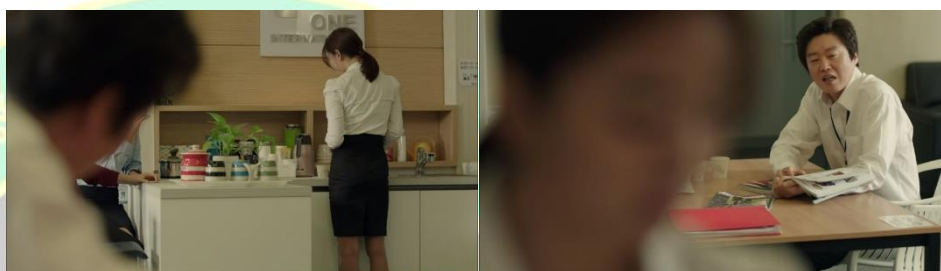
- การกระทำทางสายตาหรือลักษณะท่าทาง (Visual or gesture conduct)

เป็นการคุกคามทางเพศโดยการใช้สายตาลวนลาม การแสดงออกทางสีหน้าหรือการแสดงท่าทางที่สื่อไปทางเพศ

(4) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Misaeng ตอนที่ 10

ฉาก

ข้อความ

커피를 타는 다인의 뒷모습을 음흉한 시선으로 **바라보는** 박 과장

ข้อความแปล

ผู้จัดการพัคที่กำลังมองรูปร่างด้านหลังของดาอินที่กำลังชงกาแฟอยู่ด้วยสายตามีเลศนัย

จากตัวอย่าง ขณะที่ดาอินกำลังยืนหันหลังชงกาแฟให้ผู้จัดการพัคอยู่นั้น ผู้จัดการพัคก็ได้ใช้สายตาจ้องมองรูปร่างของเธอที่ส่องไปทางเพศ ซึ่งการกระทำของผู้จัดการพัคถือเป็นการลวนลามทางสายตา

(5) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Because this is My First Life ตอนที่ 3

ฉาก

ข้อความ

수지의 몸매를 언급하면서 가슴에 가리키는 박 대리

ข้อความแปล

ผู้ช่วยพัคที่พูดถึงรูปร่างของซูจีไปด้วย ใช้มือชี้ไปที่หน้าอกไปด้วย

จากตัวอย่าง ผู้ช่วยพัคและซูจีได้เข้าพูดคุยกับนักลงทุน ระหว่างการพูดคุยกันผู้ช่วยพัคก็ได้มีการพูดถึงรูปร่างและหน้าตาของซูจีขึ้นมาด้วยการพูดถึงรูปร่างของเธอที่ส่องไปทางเพศพร้อมทั้งทำมือชี้ไปที่หน้าอกของซูจีอย่างจงใจ

(6) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Miss Hammurabi ตอนที่ 3

ฉาก

ข้อความ

보왕의 가슴을 쳐다보고 입술을 혀로 핥는 상인들

ข้อความแปล

เหล่าแม่ค้าที่มองหน้าอกของโพวังและเลียริมฝีปากไปด้วย

จากตัวอย่าง โพวังไปรับประทานอาหารที่ในตลาด เขาก็ถูกแม่ค้าลวนลามทางสายตาด้วยการจ้องมองที่หน้าอกของเขาพร้อมกับการแสดงสีหน้าด้วยการเลียริมฝีปาก ซึ่งเขาก็รู้สึกกลัวและไม่ปลอดภัยกับสายตาสีหน้าของเหล่าแม่ค้า

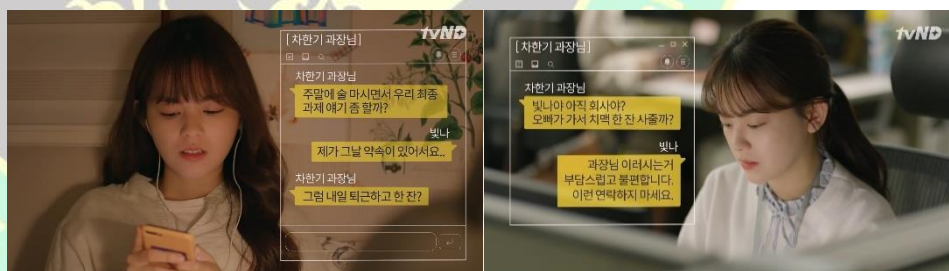
- การกระทำทางตัวอักษร (Written conduct)

การส่งข้อความชักชวนจนก่อให้เกิดความรำคาญใจ การส่งข้อความที่สื่อไปทางเพศ การส่งภาพอนาจาร

(7) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 2 ตอนที่ 5

ฉาก

ข้อความ

(แชต방 - 차한기 과장님)

(퇴근 때)

차한기 과장님: 주말에 술 마시면서 우리 최종 과제 얘기 좀 할까?

빛나: 제가 그날 약속이 있어서요...

차한기 과장님: 그럼 내일 퇴근하고 한 잔?

(출근 때)

차한기 과장님: 빛나야 아직 회사야? 오빠가 가서 치맥 한 잔 사줄까?

빛나: 과장님 이러시는거 부담스럽고 불편합니다. 이런 연락하지
마세요.

ข้อความแปล (ห้องแชท - ผู้จัดการชาฮันกี)

(ตอนเลิกงาน)

ผู้จัดการชาฮันกี : สุดสัปดาห์นี้เรามาดื่มแล้วคุยเรื่องงานสุดท้ายกันไหม

พิชนา : วันนั้นฉันมีนัดแล้วนะคะ...

ผู้จัดการชาฮันกี : งั้นพรุ่งนี้เลิกงานแล้วมาดื่มกัน?

(ตอนทำงาน)

ผู้จัดการชาฮันกี : ยังอยู่ที่บริษัทไหมพิชนา ให้พี่ไปหาแล้วซื้อไก่ทอดกับเบียร์ไปให้ไหม

พิชนา : หัวหน้าคะ ทำแบบนี้ฉันรู้สึกหนักใจและไม่สบายใจนะคะ อย่ามาติดต่อกัน

แบบนี้คะ

จากตัวอย่าง พิชนาถูกผู้จัดการชาฮันกีส่งข้อความมารบกวนทั้งนอกเวลาและในเวลาทำงานบ่อยครั้ง ซึ่งมีการชักชวนให้มาเจอกันนอกเวลาว่า “주말에 술 마시면서 우리 최종 과제 얘기 좀 할까?” (สุดสัปดาห์นี้เรามาดื่มแล้วคุยเรื่องงานสุดท้ายกันไหม) รวมถึงใช้เรื่องการกินอาหารมาเป็นข้ออ้างเพื่อให้ได้เจอกันว่า “오빠가 가서 치맥 한 잔 사줄까?” (ให้พี่ไปหาแล้วซื้อไก่ทอดกับเบียร์ไปให้ไหม) ซึ่งการกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพยายามสร้างความสัมพันธ์เชิงชู้สาว

3) การคุกคามทางเพศทางร่างกาย (Physical Sexual Harassment)

สัมผัสร่างกายของบุคคลอื่นโดยที่เจ้าตัวไม่ได้ยินยอม เช่น หน้าอก สะโพก หน้าตัก ไหล่ เป็นต้น รวมถึงการจับผมหรือจับเสื้อผ้าของบุคคลอื่น การโอบกอด

(8) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Because this is My First Life ตอนที่ 7

ฉาก

ข้อความ

가까이 다가오며 수지의 허벅지를 만지는 투자자

ข้อความแปล

นักลงทุนที่เข้ามาใกล้ ๆ และสัมผัสหน้าตักของซูจี

จากตัวอย่าง ซูจีมาพบปะกับกลุ่มนักธุรกิจเพื่อเจรจาเรื่องงานในร้านอาหารแห่งหนึ่ง นักลงทุนคนนี้ได้คุกคามทางเพศเธอด้วยการเขยิบเข้ามาแล้วเอาน้ำเข้ามาใกล้ ๆ เวลาที่จะพูดกับเธอ อีกทั้งยังเอามือสัมผัสบนตักของเธอ จนเธอรู้สึกอึดอัดกับพฤติกรรมดังกล่าว

(9) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Something in the Rain ตอนที่ 2

ฉาก

ข้อความ

회식자리에서 노래를 하면서 예은의 어깨를 팔로 감는 취하는 상사

ข้อความแปล

เจ้านายที่กำลังเมาใช้แขนโอบกอดเย็นขณะร้องเพลงไปด้วยในงานกินเลี้ยงบริษัท

จากตัวอย่าง ในงานกินเลี้ยงบริษัท พนักงานหลาย ๆ คนก็ได้มาดื่มกินสังสรรค์และร้องเพลงร่วมกัน เมื่อเจ้านายที่กำลังเมาได้ออกไปร้องเพลงข้างหน้า เขาก็ลากเย็นออกไปร้องเพลงข้างหน้าด้วยกัน พร้อมทั้งใช้แขนโอบกอดเธอไว้

(10) ชื่อเรื่อง/ตอนที่

Mama ตอนที่ 3

ฉาก

ข้อความ

태주의 가슴을 애무하는 여성 부장

ข้อความแปล

หัวหน้าผู้หญิงที่ลูบไล้หน้าอกแทจู

จากตัวอย่างหัวหน้าผู้หญิงคนนี้ได้นัดแทจูให้มาคุยเรื่องงานเป็นการส่วนตัว เมื่อมาถึงสถานที่นัด หัวหน้าผู้หญิงก็เดินเข้ามาใกล้ ๆ จากนั้นใช้มือลูบไล้ไปที่หน้าอกของเขา ซึ่งแทจูก็ได้ดึงมือของหัวหน้าผู้หญิงออกไปจากตัวและได้กล่าวกับเธอว่าการกระทำนี้ถือเป็นการคุกคามทางเพศ

จากการศึกษาพฤติกรรมการคุกคามทางเพศผ่านสื่อซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลีทั้งจากบทพูดและฉาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในสามลักษณะข้างต้นแล้ว ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของพฤติกรรมการคุกคามทางเพศ ดังต่อไปนี้

1) สาเหตุจากปัจเจกบุคคล

1.1) รูปร่างหน้าตาหรือการแต่งกาย

บุคคลที่มีสรีระทางร่างกายหรือหน้าตาที่มีเสน่ห์ดึงดูด รวมถึงบุคคลที่มีลักษณะการแต่งกายแบบเปิดเผยหรือรัดรูปมักตกเป็นเป้าหมายของการคุกคามทางเพศ จากการวิเคราะห์บทพูดและฉากปรากฏตามตัวอย่าง ดังนี้

- ‘넌 허리는 너무 가는데 힙이 커. 얼굴은 착하게 생겼는데 뒤에서 바라보면 미치겠어.’
(จากเรื่อง Miss Hammurabi ตอนที่ 3)

จากตัวอย่าง หัวหน้าเห็นรูปร่างหน้าตาของพนักงานฝึกหัดหญิงน่าดึงดูดใจ เขาจึงได้ส่งข้อความไปคุกคามทางเพศเธอ โดยมีการกล่าวถึงสะโพก หน้าตา รูปร่างข้างหลังของเธอเชิงสื่อไปทางเพศ

- ‘궁뎅이 바지 먹은 거 좀 봐.’

- ‘남자는 허벅지지.’

- ‘고추는 역시 이렇게 좀 커야 된다니까.’

·아이고 뭘 소리 하고 있노 작은 고추가 뺨다는 말도 모르는 갑네! (จากเรื่อง Miss Hammurabi ตอนที่ 3

จากตัวอย่าง เหล่าแม่ค้าในตลาดได้พูดคุยความทางเพศผู้ชายสองคนที่กำลังเดินอยู่ เมื่อเห็นกางเกงที่รัดแน่นของผู้ชายก็มีการพูดถึงกัน ต้นขาของพวกเขา และมีการพูดจาสองแง่สามง่ามที่พูดถึงพริกใหญ่และเล็กซึ่งสามารถตีความได้ว่า เหล่าแม่ค้ากำลังพูดถึงอวัยวะเพศของพวกเขาอยู่

สอดคล้องกับการศึกษาการคุกคามทางเพศของวิมา ธรรมปรีชา (2533: 134-135) ที่พบว่า ผู้หญิงหรือผู้ชายหากมีหน้าตาหรือรูปร่างที่ดี ดูน่าดึงดูดใจ ยังมีโอกาสถูกคุกคามทางเพศมากขึ้น

1.2) บุคลิกภาพ

ผู้ชายบางส่วนมักเข้าใจผิดระหว่างการแสดงความเป็นมิตรตามมารยาทกับการแสดงความสนใจทางเพศของผู้หญิง เมื่อผู้ชายเห็นการแสดงออกที่เป็นมิตรของผู้หญิงก็จะตีความว่าผู้หญิงนั้นสนใจตนเอง จึงส่งผลให้ผู้ชายแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่พึงประสงค์ จากการวิเคราะห์บทพูดและฉากปรากฎตามตัวอย่างดังนี้

· 뭐? 조별 과제? 야.. 네가 먼저 접근했잖아. 먼저 웃어주고, 내 연락 다 받아주고, 먼저 꼬리친 건 너잖아! (จากเรื่อง It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 1 ตอนที่ 7)

จากตัวอย่าง รุ่นพี่ผู้ชายตามตื้อจิบและมาสารภาพรักกับรุ่นน้องผู้หญิง แต่เธอก็บอกปฏิเสธไปหลายครั้งแล้วว่าได้ไม่ได้คิดเกินเลยอะไร และสาเหตุที่ติดตื้อไปเป็นเพียงเพราะงานกลุ่ม ซึ่งรุ่นพี่ก็เข้าใจผิดมาตลอดว่ารุ่นน้องเป็นคนเข้าหาเขาและเป็นคนมาจิบเขาก่อน แสดงให้เห็นว่าแค่ผู้หญิงแสดงความเป็นมิตรออกมา ผู้ชายก็มักคิดว่าสิ่งนั้นเป็นความสนใจทางเพศจากผู้หญิง

· 내가 빛나 씨 연예인이라며 내 SNS 까지 찾아서 나 좋다고 먼저 꼬실 땐 언제고 갑자기 뭐가 불편할까? (จากเรื่อง It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 2 ตอนที่ 5)

จากตัวอย่าง พนักงานหญิงถูกผู้จัดการกล่าวหาว่าเธอเป็นคนจิบเขาก่อน ทั้ง ๆ ที่เธอไม่เคยทำแบบนั้นเลย ซึ่งเขาเข้าใจผิดคิดไปเองว่าการที่ลูกน้องขมขื่นและแสดงการเข้าหาที่เป็นมิตรคือ ความสนใจทางเพศของเธอที่มีให้กับเขา

สอดคล้องกับการศึกษาของ Abbey (1987 อ้างถึงใน Browne, 2006: 148) ที่สำรวจโดยถามผู้ชายและผู้หญิงว่า ความเป็นมิตรของพวกเขาที่มีต่อเพศตรงข้ามเคยถูกเข้าใจผิดคิดว่าเป็นการเชื้อเชิญทางเพศ

หรือไม่ พบว่าผู้หญิงประสบกับการถูกเข้าใจผิดดังกล่าวมากกว่าผู้ชาย และพบว่าผู้หญิงมีความรู้สึกในแง่ลบเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

2) สาเหตุจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1) ความไม่เสมอภาคทางอำนาจ

บุคคลที่คิดว่าตนเองมีอำนาจไม่ว่าจะด้วยสถานะหรือตำแหน่งทางสังคม หรืออายุที่มากกว่า มักคิดว่าตนเองอยู่เหนือกว่า การมีอยู่ซึ่งอำนาจเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้ที่อำนาจมากกว่าคุกคามทางเพศผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า เพราะผู้กระทำคิดว่าตนสามารถทำอะไรก็ได้และคิดว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นไม่ผิด ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ผิด (Abuse of power) จากการวิเคราะห์บทพูดและฉากปรากฏตามตัวอย่าง ดังนี้

- ‘지도 검사인 홍정수 검사가 어제 저녁 20 시경부터 저를 술집으로 데려가 강제로 술을 권한 후 같이 자자는 말을 했습니다.’ (จากเรื่อง Dear Judge ตอนที่ 2)

จากตัวอย่าง พนักงานหญิงมาฟ้องกับหัวหน้าผู้พิพากษาว่าตนถูกหัวหน้าอัยการพาไปที่บาร์ และเธอก็ถูกหัวหน้าอัยการบังคับให้ดื่มเหล้าพร้อมกับถูกชักชวนให้มาหลับนอนด้วยกัน เนื่องจากเธอเป็นอัยการฝึกหัด หัวหน้าอัยการจึงใช้อำนาจบังคับเธอได้อย่างตามใจชอบ

- ‘회식자리에서 윤희의 허벅지를 만지며 정규직 계약으로 그녀를 협박하는 상사.’ (จากเรื่อง Pride and Prejudice ตอนที่ 7)

จากตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่พนักงานหญิงถูกเจ้านายลวนลามเธอภายในงานกินเลี้ยงของบริษัท ซึ่งเธอพยายามขัดขึ้น แต่ถูกเจ้านายพูดข่มขู่ถึงเรื่องสัญญาการจ้างงานที่ไม่อีกกี่วันข้างหน้าเธอจะได้เป็นพนักงานประจำ เธอจึงยอมให้เขาลวนลามเธอต่อไป แสดงให้เห็นว่าเจ้านายใช้อำนาจข่มขู่เพื่อให้ได้มาซึ่งความปรารถนาทางเพศของตนเองโดยแลกผลประโยชน์ให้

เห็นได้ว่าผู้ที่มีอำนาจมากกว่ากระทำการคุกคามทางเพศต่อผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า โดยเฉพาะในองค์กรการทำงานที่สามารถเห็นความไม่เสมอภาคทางอำนาจระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องได้อย่างชัดเจน จากการศึกษาของ Lee (2002: 56) เรื่องการรับรู้การคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานพบว่า ผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าผู้ชาย และผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิงที่ใส่อายุน้อยและประสบการณ์การทำงานน้อย

2.2) ทักษะคติที่ถูกปลูกฝัง

เนื่องจากสภาพสังคมชายเป็นใหญ่และการขัดเกลาบทบาททางเพศในสมัยก่อนส่งผลไปยังทัศนคติของผู้ชาย ทำให้ผู้ชายบางส่วนคิดว่าตนเป็นเพศที่อยู่เหนือกว่า จึงสามารถกระทำพฤติกรรมทางเพศที่ไม่

เหมาะสมต่อผู้หญิงได้ และคิดว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่อันตราย จากการวิเคราะห์บทพูดและฉากปรากฏตามตัวอย่าง ดังนี้

·남자들이 우리 은수미 씨 같은 글래머를 좋아하거든. 왜 그렇게 봐? 성희롱인가? 미안, 농담이야. 하여간 요즘엔 여자들 무서워서 무슨 말을 못한다니까. (จากเรื่อง Welcome to Waikiki ตอนที่ 4)

จากตัวอย่าง ผู้สัมภาษณ์พูดกับผู้สมัครหญิงคนหนึ่งว่า “พวกผู้ชายชอบผู้หญิงเซ็กซี่แบบคุณซุนมินะ” แต่เมื่อเห็นปฏิกิริยาของฝั่งตรงข้ามที่ดูไม่สบายใจ เขาก็อ้างว่าที่พูดไปนั้นเป็นมุก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำไม่ได้สำนึกถึงการกระทำของตนเองว่าเป็นการคุกคามทางเพศ และยังคงคิดว่าผู้หญิงอ่อนไหวกับคำพูดเหล่านั้นมากเกินไป

·정신혜 존 잘하게 생기지 않았냐?

·원래 앞전한 애들이 침대에선 장난 아니라잖아ㅋㅋ

·그냥 취하게 해서 확 먹어 버릴까? (จากเรื่อง It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 1 ตอนที่ 2)

จากตัวอย่าง กลุ่มนักศึกษาชายได้พูดถึงนักศึกษาหญิงคนหนึ่งที่อยู่ไปทางเพศผ่านทางแชทกลุ่ม ซึ่งมีการเล่นมุกข่มขืน (Rape joke) กันอย่างสนุกสนานว่า “그냥 취하게 해서 확 먹어 버릴까?” (ทำให้เมาแล้วจับกินเอาเลยมั๊ย!?)

เห็นได้ว่าผู้หญิงมักตกเป็นเป้าหมายในการเล่นมุกหรือถูกพูดถึงที่อยู่ไปทางเพศ ดังที่ Kapila (2017: 34) ได้กล่าวว่า ผู้หญิงมักถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ให้ความสนุกสนานภายใต้สังคมที่เน้นวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ โดยผู้กระทำไม่ได้มองผู้หญิงในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

3) สาเหตุจากสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศ

3.1) การสังสรรค์

เกาหลีใต้มีวัฒนธรรมการรับประทานอาหารหลังเลิกงานร่วมกัน (회식 문화) สถานที่ที่ใช้กินเลี้ยงสังสรรค์อย่างร้านอาหารหรือร้านคาราโอเกะนั้นเป็นสถานที่ซึ่งมีการรวมตัวของพนักงานจำนวนมาก ผู้กระทำจึงสามารถใช้โอกาสนี้คุกคามทางเพศบุคคลอื่น นอกจากนี้การขาดสติจากการเครื่องดื่มเมาส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมคุกคามทางเพศออกมาโดยไม่รู้ตัวเช่นกัน โดย Ministry of Gender Equality and Family (2019) ของเกาหลีใต้ได้สำรวจการคุกคามทางเพศในปี ค.ศ. 2018 พบว่า พนักงานหญิงถูกคุกคามทางเพศในสถานที่กินเลี้ยงมากที่สุดถึง 43.7% จากการวิเคราะห์ฉากปรากฏตามตัวอย่าง ดังนี้

- *회식자리에서 몰래 진아의 다리를 만지는 상사.* (จากเรื่อง Something in the Rain ตอนที่ 11)

จากตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่เจ้านายใช้โอกาสในระหว่างการกินเลี้ยงของบริษัทในร้านอาหารแอบทำการลวนลามพนักงานหญิงที่นั่งอยู่ข้าง ๆ ด้วยการใช้มือสัมผัสกับขาของเธอ

- *회식자리에서 송하의 허벅지를 만지고, 그녀를 끌고 나가 춤을 추면서 성추행하는 상사.* (จากเรื่อง Your Neighbor's Wife ตอนที่ 2)

จากตัวอย่าง เป็นสถานการณ์เจ้านายได้เข้ามาสัมผัสที่ตักของพนักงานหญิง และลากเธอออกไปเต้นด้วยกัน ซึ่งเขาก็กระทำการลวนลามร่างกายเธอขณะที่เต้นไปด้วย ซึ่งสร้างความอึดอัดใจต่อเธอเป็นอย่างมาก และเนื่องจากเขาเป็นเจ้านาย เธอจึงต้องทนกับพฤติกรรมนั้น

3.2) ลักษณะการทำงาน

ลักษณะการทำงานที่ต้องมีการใกล้ชิดกันระหว่างบุคคลสามารถเปิดโอกาสให้ผู้กระทำการคุกคามทางเพศบุคคลอื่นได้ นอกจากนี้การทำงานที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนหมู่มากก็มีความเสี่ยงสูงที่จะถูกคุกคามทางเพศ จากการวิเคราะห์ฉากปรากฏตามตัวอย่าง ดังนี้

- *일을 할 때 일부러 가까이 운신하며 운희의 가슴에 팔꿈치로 닿는 상사.* (จากเรื่อง 46 Pride and Prejudice ตอนที่ 7)

จากตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่เจ้านายกับพนักงานหญิงต้องทำงานใกล้ชิดกัน เจ้านายจึงได้ถือโอกาสขยับตัวเข้าไปใกล้ ๆ กับพนักงานหญิงคนนี้ และใช้ข้อศอกสัมผัสกับหน้าอกของเธอ

- *술을 한잔 하자고 하며 신용카드를 건네다가 손가락으로 신혜의 손을 긁는 고 객.* (จากเรื่อง It's Ok to be Sensitive? ซีซั่น 1 ตอนที่ 4)

จากตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่พนักงานพาร์ทไทม์กำลังทำงานในร้านสะดวกซื้อกะกลางคืน เธอถูกลูกค้าผู้ชายชักชวนให้ไปดื่มด้วยกัน และในขณะที่ลูกค้ากำลังยื่นบัตรเครดิตให้ เขากลับใช้นิ้วมือเฉียดไปที่มือของเธอเพื่อหยอกเย้าเธอ

เห็นได้ว่าพนักงานมีโอกาสถูกคุกคามทางเพศในเวลางานได้ตลอดเวลา ทั้งจากบุคคลในที่ทำงานด้วยกันเองและบุคคลอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยการคุกคามทางเพศในแรงงานชายของภาณุวัฒน์ ศรีคร่ำ (2550: 46) ที่พบว่า สายงานบริการที่มีการปะทะกับลูกค้า บุคคลอื่น ๆ หรือมีโอกาสใกล้ชิดหัวหน้า มีความ

เสี่ยงสูงที่จะถูกคุกคามทางเพศ และช่วงเวลาที่ถูกรบกวนทางเพศส่วนใหญ่คือ การทำงานในช่วงระยะเวลา กลางคืน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การคุกคามทางเพศทางวาจา (Verbal Sexual Harassment) การ คุกคามทางเพศนอกเหนือจากวาจา (Non-Verbal Sexual Harassment) ซึ่งประกอบไปด้วย 2 การกระทำ คือ การกระทำทางสายตาหรือลักษณะท่าทาง (Visual or gesture conduct) และการกระทำทางตัวอักษร (Written conduct) และการคุกคามทางเพศทางร่างกาย (Physical Sexual Harassment) ส่วนสาเหตุของ การคุกคามทางเพศพบ 3 สาเหตุ คือ สาเหตุจากปัจเจกบุคคล (รูปร่างหน้าตา การแต่งกายและบุคลิกภาพ) สาเหตุจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (ความไม่เสมอภาคทางอำนาจและทัศนคติที่ถูกปลูกฝัง) และ สาเหตุจากสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศ (การสังสรรค์และลักษณะการทำงาน)

อีกทั้งจากการศึกษาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงเกาหลีผ่านซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี พบว่า ตัวละครผู้หญิงถูกรบกวนทางเพศมากกว่าตัวละครผู้ชาย โดยการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน ปรากฏให้เห็นมากที่สุดผ่านทางซีรีส์และเว็บดราม่าเกาหลี สะท้อนให้เห็นถึงองค์การทำงานของเกาหลีใต้ที่เน้น ชายเป็นใหญ่ โดยหัวหน้าผู้ชายใช้อำนาจที่ตนมีอยู่คุกคามทางเพศลูกน้องผู้หญิง อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงการ ตระหนักรู้เรื่องการคุกคามทางเพศต่ำของตัวละครผู้ชายซึ่งยังคงมองตัวละครผู้หญิงเป็นเสมือนวัตถุทางเพศที่ สามารถพุดหยาบกล้อทางเพศหรือลวนลามร่างกายได้ตามใจชอบ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมชายเป็นใหญ่ใน เกาหลีใต้ที่กดทับผู้หญิงไว้ ซึ่งส่งอิทธิพลไปยังการรับรู้เรื่องเพศที่บิดเบือนไป ทำให้ผู้ชายคิดว่าตนเป็นเพศที่ อยู่เหนือกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในสื่อบันเทิงอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ บทเพลง เป็นต้น เพื่อให้ เห็นถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่หลากหลายมากขึ้น
2. ศึกษาแรงจูงใจของการคุกคามทางเพศและพฤติกรรมการคุกคามทางเพศเพิ่มเติมเพื่อหา ลักษณะ ความเกี่ยวข้องกัน
3. ศึกษาเปรียบเทียบการคุกคามทางเพศที่นำเสนอผ่านสื่อบันเทิงของเกาหลีและไทยเพื่อหา ลักษณะร่วม หรือลักษณะที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- ธีรพงษ์ บัวหล้า. (2544). *รูปแบบทางพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในองค์กรภาครัฐ* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี). สืบค้นจาก
http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:116688
- พินศิริ นามสีฐาน. (2543). *ความผิดเกี่ยวกับเพศ : ศึกษากรณีการล่วงเกินทางเพศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก
<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/68117>
- ภาณุวัฒน์ ศรีศรีร่ำ. (2550). *การล่วงเกินทางเพศแรงงานชาย* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี). สืบค้นจาก
http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:110887
- วิมณา ธรรมปรีชา. (2533). *การคุกคามทางเพศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
ปทุมธานี). สืบค้นจาก http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:115270
- Browne, K. R. (2006). Sex, Power, and Dominance: The Evolutionary Psychology of Sexual Harassment. *Managerial and Decision Economics*, 27(2/3), 145-158. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/25151428>
- Burn, S. M. (2019). The Psychology of Sexual Harassment. *Teaching of Psychology*, 46(1), 96-103. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0098628318816183>
- Galdi, S., & Guizzo, F. (2021). Media-Induced Sexual Harassment: The Routes from Sexually Objectifying Media to Sexual Harassment. *Sex Roles*, 84(11), 645-669. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01196-0>
- Hickey, A. (2018, August 19). *After You Notice This Detail In "Snow White" You'll Never Think Of It The Same Way*. Retrieved from https://www.buzzfeed.com/agh/snow-white-fan-theory-hidden-plot-twist-death?utm_term=.pnNBv8NzK#.vgj40qmw2
- Kapila, P. (2017) “Theoretical Perspectives to Sexual Harassment of Women at Workplace.” *International Journal of Humanities and Social Science Invention (IJHSSI)*, 6(9), pp. 32-35. Retrieved from [http://www.ijhssi.org/papers/v6\(9\)/Version-4/F0609043235.pdf](http://www.ijhssi.org/papers/v6(9)/Version-4/F0609043235.pdf)

- Lee, V. E., Croninger, R. G., Linn, E., & Chen, X. (1996). The Culture of Sexual Harassment in Secondary Schools. *American Educational Research Journal*, 33(2), 383-417. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1163290>
- O'Hare, E. A., & O'Donohue, W. (1998). Sexual Harassment: Identifying Risk Factors. *Archives of Sexual Behavior*, 27(6), 561-580. Retrieved from <https://doi.org/10.1023/A:1018769016832>
- Szymanski, D. M., Moffitt, L. B., & Carr, E. R. (2011). Sexual Objectification of Women: Advances to Theory and Research 1ψ7. *The Counseling Psychologist*, 39(1), 6-38. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0011000010378402>
- 공미혜. (1995). 직장내 성희롱의 실태와 영향 요인. *한국여성학*, 11, 110-137. Retrieved from https://academic.naver.com/article.naver?doc_id=41052220
- 김양희. (1995). 직장여성의 성희롱 경험과 관련정책에 관한 의식. *여성연구*, 49, 37-56. Retrieved from https://academic.naver.com/article.naver?doc_id=10529399
- 여성가족부. (2019, March 5). 2018 년 성희롱 실태조사 결과 발표. Retrieved from http://www.mogef.go.kr/nw/enw/nw_enw_s001d.do?mid=mda700&bbsSn=706933
- 이재순. (2002). *관련 변인에 따른 직장 내 성희롱에 관한 인식*(석사학위 논문, 상명대학교, 서울). Retrieved from <http://www.riss.kr/link?id=T11375070&outLink=K>
- 임정섭. (2005). 한국의 성문화와 성희롱의 원인에 대한 고찰. *학생생활연구*, 31, 73-92. Retrieved from <http://www.riss.kr/link?id=A45032146>
- 정봉오. (2021, September 27). 여경 35% “성희롱 피해 경험”... 사무살서多. Retrieved from <https://www.donga.com/news/Society/article/all/20210927/109435640/2>

KOREA **KF**
FOUNDATION

The 15th International Conference 2022 "KOREAN STUDY"

<p>The 15th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6th May, 2022 3rd floor, Ung Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)</p>	
Time	Details
08:00 – 08:30	Registration (Onsite/Online via Zoom)
08:30 – 09:00	<p>Opening Ceremony</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welcoming Speech By Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong, Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University - Opening Speech By Assoc. Prof. Dr. Kaltima Phichai, Vice President of Chiang Mai Rajabhat University - Congratulatory Speech By H.E. Mr. Moon Seoung-hyun, Ambassador of the Embassy of the Republic of Korea to Thailand - Congratulatory Speech By Choi Jaejin, Director of Korea Foundation in Hanoi - Congratulatory Speech By Kim Young Jin, Director of Korean Education Center in Thailand

<p>The 15th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6th May, 2022 3rd floor, Uang Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)</p>	
Time	Details
09:30 – 09:55	A Case of Teaching and Learning in Korean Language Education Based on Storytelling Principles (Keynote) By Professor Dr. Kim Dong Hoan (Hansung University)
09:55 – 10:20	-A Study of Embodying Methods of Korean Cultural Education for Based on the Classification of Cultural Education Content (Keynote) By Visiting Professor Dr. Ryu Hyun-Jung (Sungkyunkwan University)
10:25 - 10:35	Coffee Break
10:40 - 11:00	-A Study of Wedding-Wishes in Korean (Keynote) By Professor Dr. Parit Yinsen & Asst. Prof. Cherdchai Udomphan (Prince of Songkla University)
11:00 - 11:20	- James Scarth Gale, Richard Rutt, Kevin O'Rourke 중심으로- Korean Sijo English Translation Through Foreign Missionaries By Margareth Theresia (Indonesia) (Kyung Hee University)
11:20 - 11:40	Research on Korean Literary Works in Classroom at Burapha University By Ki Tae Kim & Uraiwan Jitpenthom Kim (Burapha University)

<p>The 15th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6th May, 2022 3rd floor, Uang Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)</p>		
Time	Details	
11:40 - 12:00	Meaning Extension of the Word ‘Narcotic’ in Korean By Titiwat AngKula (Srinakharinwirot University)	
12:00 - 13:00	Lunch	
	① Section: Uang Sai Song Sang Meeting Room	② Section: Sabannga Meeting Room
13:00 - 13:20	An Analysis of Korean Dirty Jokes: Focusing on Jokes about Korean Buddhist Monk By Siwat Surakitbovorn (Naresuan University)	Universalism and Particularism of Hip Hop Culture Focusing on Korean Context By Kirtsiri Suthanya (Chulalongkorn University)
13:20 - 13:40	Analysis about the Motivation of Korean Major Students to Keeping on Studying Korean as a Major after the First Academic Year (2021) of Mahasarakham University By Rattapakorn Fakon (Mahasarakham University)	Presentation of Cultural Content through Teaching Materials for a General Education Course in Korean Language and Culture at Thaksin University students By Chittikan Lakariya (Thaksin University)

The 15 th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6 th May, 2022 3 rd floor, Ung Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)		
Time	Details	
13:40 – 14:00	The Performance of Contract Teaches in Korean in the Elementary School and Secondary School Level in Thailand: A Case Study of Graduates from the Department of Korean Language Education, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University- By Tanaporn Sompadung (Uttaradit Rajabhat University)	A Study of Teaching Korean Proverbs for Myanmar Students By Hla Min Tun (Pusan National University)
14:00 – 14:20	Issues the Study of the Thai-South Korea Relations History in the 1960s By Katesaraporn Hanklaeo (International College for Sustainability Studies, Srinakharinwirot University)	The Comparative Study of Korean and Thai Noun Clauses By Napassorn Kessri (Sungkyunkwan University)
14:20 - 14:40	A Study of Verbal Usage and Reactions to Korean Compliments for Thai Learners By Pawana Petprai (Chiang Mai Rajabhat University)	Actual Composition of Textbook Development Reflecting Learner Need Analysis: Focusing on Burapha University < Korean for Industry> By Jonghwan Ko (Burapha University)

<p>The 15th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6th May, 2022 3rd floor, Uang Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)</p>		
Time	Details	
14:40 – 15:00	<p>A Study on Government Lottery Buying Behavior: The Cases of Thai Consumers in Bangkok and Korean Consumers in Seoul By Korakoj Tongboriboon (Chulalongkorn University)</p>	<p>A Study on the Female Image Focusing on Self-Identity: Case of Oh Jung-hee’ Novel By Naritha Sukpramarn (Srinakharinwirot University)</p>
15:00 – 15:15	<p>Coffee Break</p>	
15:20 – 15:40	<p>The Influence of Product Placement in Korean Drama on Consumer’s Attitudes and Purchasing Decisions By Angvara Khumngern & Sitthinee Thammachai (Srinakharinwirot University)</p>	<p>Korean Letter Writing and Korean Speech Acts -Focusing on the Speech Act of Request- By Sirinat Sirirat (Silpakorn University)</p>
15:40 – 16:00	<p>The Gwangju Uprising in Films: Politics of Memory and Narrative By Nontaporn srisantisuk</p>	<p>Sexual Harassment in The Korean Entertainment Media By Ratchanakorn Rerksachai & Mr.Titiwat Angkula (Srinakharinwirot University)</p>

<p>The 15th International Conference on Korean Studies Association of Korean Language Education in Thailand Teaching Strategies and Teaching Methods in Korean Studies 6th May, 2022 3rd floor, Ung Sai Song Sang Meeting Room Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Onsite/Online (Zoom)</p>	
Time	Details
16:00 - 16:30	About King Sejong Institute Foundation
16:30 - 16: 40	Closing Ceremony Preparation (The 16 th election for the president of the International Association for Korean Language Education: Line Pool Vote)
16: 40 - 17 :00	Closing Ceremony

ลำดับการนำเสนอแบบบรรยาย (Oral Presentation)

การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ “เกาหลีศึกษา” ครั้งที่ 15 ประจำปี 2565

ในวันศุกร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ห้องที่ 1 ห้องประชุมเอื้องสายส่องแสง ชั้น ๓ สำนักดิจิทัล

ลำดับ	เวลานำเสนอ	ชื่อผู้นำเสนอ	ชื่อผลงาน
KOR-01	10.40-11.00 น. (บทความรับเชิญ)	ศาสตราจารย์ ดร.ปริศวีร์ ยืนเสน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชิดชัย อุดมพันธ์ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)	ศึกษาการใช้คำอวยพรการแต่งงานในภาษาเกาหลี
KOR-02	11.00-11.20 น.	อาจารย์มาร์กาเรธ เทเรเซีย (อินโดนีเซีย) (มหาวิทยาลัยคยองฮี)	แปลกลอนดั้งเดิมภาษาเกาหลีเป็นภาษาอังกฤษของ มิชชันนารีชาวต่างชาติ -เน้น James Scarth Gale, Richard Rutt, Kevin O'Rourke-
KOR-03	11.20-11.40 น.	อาจารย์ KIM KI TAE และผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไรวรรณ จิตเป็นธม คิม (มหาวิทยาลัยบูรพา)	งานวิจัยตัวอย่างชิ้นงานประพันธ์วรรณกรรมเกาหลี ในคาบเรียนของสาขาวิชาภาษาเกาหลี มหาวิทยาลัยบูรพา
KOR-04	11.40-12.00 น.	อาจารย์ ดร.ธิตวิธ อังกุล (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	การขยายความหมายของคำว่า “ยาเสพติด (마약)” ในภาษาเกาหลี
KOR-05	13.00-13.20 น.	อาจารย์ศิวส์ สุรกิจบวร (มหาวิทยาลัยนเรศวร)	การวิเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี: กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์
KOR-06	13.20-13.40 น.	อาจารย์รัฐปกร พิภอ่อน (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนภาษา เกาหลีที่ส่งผลต่อแรงบันดาลใจที่จะศึกษาต่อเนื่อง ของนิสิตปี 1 สาขาภาษาตะวันออก (ภาษาเกาหลี) ปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
KOR-07	13.40-14.00 น.	อาจารย์ธนพร สมผดุง (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์)	ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของครูอัตราจ้างภาษา เกาหลีระดับมัธยมของไทยของนักศึกษาที่จบจาก ครุศาสตร์ภาษาเกาหลี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
KOR-08	14.00-14.20 น.	อาจารย์เกษราภรณ์ หาญแก้ว (วิทยาลัยนานาชาติเพื่อความยั่งยืน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย และเกาหลีใต้ ทศวรรษ 1960

ลำดับการนำเสนอแบบบรรยาย (Oral Presentation)

การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ “เกาหลีศึกษา” ครั้งที่ 15 ประจำปี 2565
ในวันศุกร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ห้องที่ 1 ห้องประชุมเอื้องสายส่องแสง ชั้น ๓ สำนักจัดจติคอล

ลำดับ	เวลานำเสนอ	ชื่อผู้นำเสนอ	ชื่อผลงาน
KOR-09	14.20-14.40 น.	อาจารย์ ดร.ภาวนา เพ็ชรพราย (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)	การศึกษาวิธีการสอนการตอบรับคำชมเชยในภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนชาวไทย
KOR-10	14.40-15.00 น.	นางสาวกรกฎ ทองบริบูรณ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล : กรณีศึกษาผู้บริโภคชาวไทยในกรุงเทพฯ และผู้บริโภคชาวเกาหลีในโซล
KOR-11	15.20-15.40 น.	นางสาวอังคณา ชุมเงิน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิณี ธรรมชัย (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	อิทธิพลของโฆษณาแฝงในซีรีส์เกาหลีที่ส่งผลต่อทัศนคติและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค
KOR-12	15.40-16.00 น.	นางสาวนันทพร ศรีสันติสุข (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	เหตุการณ์กวางจู 1980 ในภาพยนตร์: เรื่องเล่าและการเมืองของความทรงจำ

ห้องที่ 2 ห้องประชุมสะพานงา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ลำดับ	เวลานำเสนอ	ชื่อผู้นำเสนอ	ชื่อผลงาน
KOR-13	13.00-13.20 น.	อาจารย์เกิตติรี สุทธิญา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	ความเป็นสากลและความเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรมฮิปฮอปในบริบทประเทศเกาหลี
KOR-14	13.20-13.40 น.	อาจารย์จิตติกานต์ หลักอารียะ (มหาวิทยาลัยทักษิณ)	การนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรมผ่านเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชาศึกษาทั่วไป ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ
KOR-15	13.40-14.00 น.	อาจารย์ HLA MIN TUN (มหาวิทยาลัยแห่งชาติปูซาน)	การศึกษาการสอนสุภาชิตเกาหลีสำหรับนักเรียนชาวเมียนมาร์
KOR-16	14.00-14.20 น.	นางสาวนภัสสร เกษศรี (มหาวิทยาลัยของคยองกวาน)	การศึกษาเปรียบเทียบนามานูประโยคในภาษาเกาหลีและภาษาไทย

ห้องที่ 2 ห้องประชุมสะพานงา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ลำดับ	เวลานำเสนอ	ชื่อผู้นำเสนอ	ชื่อผลงาน
KOR-17	14.20-14.40 น.	อาจารย์ JONGHWAN KO (มหาวิทยาลัยบูรพา)	องค์ประกอบที่แท้จริงของการพัฒนาตำราที่สะท้อนถึงการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน: มหาวิทยาลัยบูรพา (ภาษาเกาหลีอุตสาหกรรม)
KOR-18	14.40-15.00 น.	อาจารย์ ดร.นาริฐา สุขประมาณ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	การศึกษาภาพลักษณ์ของสตรีโดยเน้นอัตลักษณ์ตัวตน กรณีศึกษา นวนิยายของโอจองฮี
KOR-19	15.20-15.40 น.	อาจารย์ ดร.สิรินาถ ศิริรัตน์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร)	วัฒนธรรมภาษาเกาหลีกับการเขียนจดหมายภาษาเกาหลี (มุ่งเน้นการเขียนจดหมายขอรับรอง)
KOR-20	15.40-16.00 น.	นางสาวรัชชานกร ฤกษ์ชัย อาจารย์ ดร.ธิติวีส อังกุล (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	การคุกคามทางเพศในปรากฏนในสื่อบันเทิงเกาหลี

KOREA **KF**
FOUNDATION

www.human.cmru.ac.th

<https://www.facebook.com/humancmru>

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
โทรศัพท์ : 053-885700, 053-885708 โทรสาร : 053-885709

